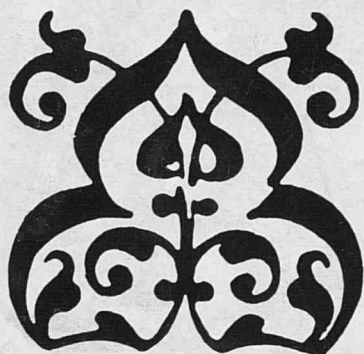

Antim Ivireanul

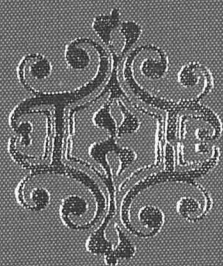
OPERE

EDITURA
MINERVA

www.dacoromanica.ro

ANTIM IVIREANUL
OPERE

Supracoperta: *Vasile Socoliuc*

ANTIM IVIREANUL

OPERE

Ediție critică
și studiu introductiv de
GABRIEL ȘTREMPEL

EDITURA MINERVA
BUCUREȘTI—1972

INTRODUCERE

Pentru prima dată întreaga operă a celui mai învățat mitropolit ce a stat vreodată în scaunul Ungrovlahiei este adunată a un loc și pusă la îndemîna iubitorilor de literatură veche românească.

Interesul major pentru opera lui Antim Ivireanul se încadrează organic în interesul mai larg al cercetătorilor și cărturarilor pentru tot ceea ce a însemnat progres și artă în creația premergătoarelor noastre.

Trăitor într-o epocă de strălucitoare cultură și rafinată artă, cum a fost epoca brîncovenească, Antim a izbutit prin talentele sale multiple și abilitatea sa neîntrecută să joace primul rol în viața Țării Românești fără ca cineva dintre contemporani sau urmași să poată gîndi în mod serios, că n-a meritat întregul curs al onorurilor prin care a străbătut.

Datele pe care le cunoaștem astăzi despre mitropolitul Antim Ivireanul sînt aproape la fel de sărace ca și cele care au fost schițate de cercetători la finele veacului trecut ¹. Viața sa dinaintea venirii în Țara Românească ne este total necunoscută. Unii istorici, cum a fost N. Iorga, îl consideră născut dincolo de Marea de Azov *. Alții credeau că s-a născut în Peninsula Balcanică și că numele de Ivireanul îi vine de la mănăstirea Ivir din Muntele Athos, unde ar fi îmbrăcat cinul călugăresc **. Alții, cum au fost episcopul Ghenadie Enăceanu și mitropolitul Athanasie Mironescu, înclină spre o viețuire îndelungată în Moldova, unde ar fi venit încă din copilărie ***.

Două izvoare ce nu pot fi puse la îndoială, ne precizează însă originea georgiană, ivireană a lui Antim. Este vorba mai

* N. Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII*, vol. I, București, 1910, p. 419, nota 1.

** Cf. Al. Odobescu, *Cîteva ore la Snagov*, în *Revista română*, II, (1862), p. 402.

*** Cf. *Condica sîntă*, publicată de Ghenadie Enăceanu, vol. I, București, 1886, p. 100; <Atanasie Mironescu>, *Sfînta episcopie a eparhiei Rîmnîcului-Noul Severin în trecut și acum*, București, 1906, p. 86.

întîi de secretarul de limba italiană a lui Constantin Brîncoveanu, Anton-Maria del Chiaro, originar din Florența. Acesta, care l-a cunoscut personal pe Antim, de care vorbește în termeni deosebit de elogioși în lucrarea sa de istorie asupra Țării Românești, afirmă că era georgian de origine și că a căzut în fragedă tinerețe rob, probabil la turcii care invadeau deseori Georgia². În al doilea rînd, Antim însuși, în marea majoritate a cărților tipărite sau traduse de el, precizează originea sa georgiană, numindu-se fie *Antim Ivireanul*³, fie *Antim georgian de neam*⁴, fie, în sfîrșit, *Antim ieromonahul, tipograful din Iviria*⁵.

Așa se explică de altfel și grija sa pentru ridicarea culturală a Georgiei, unde va pune bazele primei tipografii naționale, produs al atelierelor tipografice românești.

Nu se știe pînă astăzi în ce an s-a născut și în care anume parte a Georgiei⁶. Ceea ce ne precizează Del Chiaro este numele său mirenesc: Andrei⁷. Din *Așezămîntul Mănăstirii Antim*^{*}, desprindem numele părinților săi: Ioan și Maria, ce trebuiau să figureze în pomelnicul la care erau obligați copiii ajutați de mănăstire să devină preoți.

Nu știm nici cită vreme a stat în robie. Este de presupus însă că aceasta a fost epoca în care a învățat cîteva limbi: greaca, mai întîi, din care va traduce și va tipări și în care va purta mai tîrziu corespondența cu patriarhii de Ierusalim și Constantinopol; araba și slava veche, în care va tipări cărți și, este de presupus, limba turcă, dată fiind șederea lui la Constantinopol.

După un număr de ani el a fost eliberat din robie, fie datorită deosebitelor sale talente, de care vorbesc contemporanii, fie mai degrabă prin răscumpărarea bănească a Patriarhiei ecumenice, sau a georgienilor ce se aflau prin Peninsula Balcanică. Pe lîngă Patriarhie a trăit apoi un timp, uimindu-i pe cei din jur cu arta sa de caligraf, sculptor, desenator și lucrător în broderie⁸.

Necunoscute rămîn și împrejurările și data venirii sale în Țara Românească⁹. Îl întîlnim în București în octombrie 1691, cînd tipărește o carte de literatură parenetică: *Învățăturile lui Vasile Macedoneanul către fiul său Leon*^{**}, în traducerea grecească modernă a lui Hrisant Notara, nepotul lui Dositei

* A se vedea textul în ediția de față, p. 331 și 333.

** Cf. I. Bianu și Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche*, t. I, București, 1903, p. 324—326. Vezi și N. Șerbănescu, *Antim Ivireanul tipograf*, în *Bis. ort. rom.*, LXXIV (1956), nr. 8—9, p. 701.

și urmașul său în scaunul patriarhiei de Ierusalim, cu care Antim va avea legături toată viața, când bune, când rele. Venit mirean în țară¹⁰, iscălește această primă carte tipărită ca ieromonah Antim, așadar ca preot călugăr. Venirea sa trebuie situată deci, între 9 noiembrie 1688, data înscăunării lui Constantin Brîncoveanu și apariția *Învățăturilor lui Vasile Macedoneanu*, mai exact în anii 1689—1690.

Care era viața socială din Țara Românească și care era atmosfera de la curtea lui Constantin Brîncoveanu, unde era chemat să joace un rol atât de înalt modestul și străinul ieromonah Antim?!

Necesitatea de a contura atmosfera vremii în care a trăit mitropolitul Antim Ivireanu nu s-ar impune cituși de puțin, dacă în opera sa el ar fi trecut sub tăcere ceea ce ochiul său ager a observat de-a lungul celor 26 de ani petrecuți pe pământ românesc. El însă nu a fost omul expectativei, nici ca mitropolit și nici ca om politic. Observînd neajunsurile și condamnînd scăderile ne obligă și pe noi să încercăm o zugrăvire, fie ea oricît de palidă, a stărilor de lucruri din Țara Românească în jurul anului 1700.

Se constată în această vreme o întărire deosebită a unui mic număr de familii boierești, cu întinse latifundii, în frunte cu familia Cantacuzino, în minile cărora se concentrează cea mai mare parte a pămînturilor din țară și care devin atotputernici pe domeniile lor.

Prin privilegiile pe care domnii Țării Românești le-au acordat acestor familii boierești și prin abuzurile nemăsurate săvîrșite de boieri, asistăm la îngrădirea și desființarea drepturilor țărănilor, la aservirea și ocuparea satelor rămase încă libere. Înrobirea silită a acestor sate, prin mărturii mincinoase și acte false, de care grăiesc atîtea documente ale timpului, era folosită în egală măsură de mănăstiri (mari latifundiare ele înșile) și de familiile boierești*.

La această situație trebuie adăugată excesiva exploatare fiscală, care apăsa mai ales pe umerii populației sărace de la sate și care spre sfîrșitul veacului al XVII-lea devine de-a dreptul insuportabilă. Amintim că în vremea lui Constantin Brîncoveanu numărul birurilor se ridica la patruzeci și două**

* Cf. Șerban Papacostea, *Realitățile agrare în Țara Românească în prima jumătate a secolului XVIII*, în *Studii și materiale de istoria medie*, vol. III (1959), p. 230—321 (și extras).

** A se vedea C. C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. III, partea a 2-a, București, 1946, capitolul *Organizarea financiară* și în special p. 634-635.

și dacă în veacurile trecute cei care nu puteau plăti dările fugeau de pe latifundiile respective și scăpau de urmărire, în vremea de care ne ocupăm acest fenomen capătă un caracter de masă. Reformele încercate de urmașii lui Brîncoveanu pentru reglementarea haosului ce domnea în perceperea dărilor, n-au adus până la urmă nici o ușurare în starea nenorocită a țărănimii.

Principala cauză a fiscalității excesive din vremea lui Constantin Brîncoveanu au constituit-o, într-adevăr, cererile nenumărate de bani și provizii ale turcilor, a căror criză politică și economică de după depresurarea Vienei nu mai putea fi oprită *. Dar nu poate fi trecută cu vederea nici nevoia de bani a domnului. Acesta, avînd familie numeroasă, căreia trebuia să-i asigure un trai corespunzător rangului său și dînd curții sale strălucirea care l-a făcut cunoscut și invidiat în întregul orient, a supus țara la biruri nemaivăzut de apăsătoare înaintea sa. Numeroase documente ale vremii, favorabile sau ostile domnului, menționează această stare de lucruri. Printre ele, *Istoria* lui Del Chiaro, secretarul său, în general favorabilă lui Brîncoveanu, apreciază dibăcia cu care domnul știa să adune dările, punînd în gura poporului zicala: „domnitorul Constantin Brîncoveanu știe să jupoaie oaia fără să o facă să țipe” ¹¹. Tot el, înșirînd capetele de acuzație aduse de turci lui Brîncoveanu în 1714, arată la punctul al treilea „că prin adunarea unor mari sume de bani a împovărat țara cu multe și grele impozite, care nu erau mai înainte în vigoare, în vremea domnitorilor, predecesorii săi” ¹².

De altfel, punctele cinci și șase cuprind tot acuzații în legătură cu acumularea de moșii și bani, depuși la băncile din Austria și Italia.

Cît privește pe cronicarul Radu Popescu **, ostil domnului, acesta arată că Brîncoveanu a strîns atîtea bogății din țară cît n-a strîns alt domn de cînd este începutul țării ¹³.

Peste toate aceste cumplite greutăți se suprapuneau abuzurile aparatului fiscal folosit de Brîncoveanu, din care unele au fost menționate și de cronicile binevoitoare domnului ¹⁴.

* Cf. M. Berza, *Haraciul Moldovei și Țării Românești în sec. XV-XIX*, în *Studii și materiale de istorie medie*, vol. II (1957), p. 7—45. Idem, *Fazele exploatarei Țării Românești de către Poartă*, în *Studii*, XI (1958), nr. 2, p. 59. A se vedea și Haralambie Chircă, *Veniturile visteriei lui Constantin Brîncoveanu după condica visteriei*, în *Studii și materiale de istorie medie*, vol. I (1956), p. 213—231.

** Cf. Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Românești*, introducere și ediție critică întocmite de Constantin Grecescu, București, 1963, p. 200.

Sub raport cultural, domnia lui Constantin Brîncoveanu se caracterizează prin contacte deosebit de strînse ce se stabilesc cu figurile luminate ale lumii ortodoxe de limbă greacă, mai ales, dar și cu lumea culturală a apusului și în special cu cea italiană. Învățămintul în limba greacă de la Sfîntul Sava (cu străluciții săi reprezentanți care au fost Sevastos Chimenitul — sau Kyminitis — Ioan Comnen, Gheorghe Maiota, Panaiot Sinopeus, Gheorghe din Trapezunt, Maxim Peloponisiotul, Ioan Cariofil și alții), ne punea în contact direct cu cultura elenică, în plină renaștere. Caracterul universal al acestei culturi i-a îngăduit pătrunderea adîncă în lumea ortodoxă. Întreaga mișcare culturală greacă era dirijată de cele două personalități marcante ale ortodoxismului: Dositei, patriarh de Ierusalim și de urmașul acestuia în scaun, Hrisant. Se vor tipări cărți în grecește, se vor exercita influențe asupra culturii românești pînă într-atîta încît se vorbește de epoca influenței grecești. Dar acest fenomen nu privește societatea românească în ansamblul ei, ci pătura boierească, curtea domnească și pe unii arhieri. Societatea românească își avea cultura sa proprie, scrisă în limba românească; literatura populară și literatura istorică asigură triumful limbii române în cultura largă a maselor, fiind în același timp receptivă la bunele influențe ce vor veni din afară.

În Italia vor fi trimiși tineri la învățătură, care vor stabili contacte directe cu lumea Apusului. Din Italia vor veni la curtea lui Brîncoveanu medici și secretari, cum au fost Iacob Pylarino și Del Chiaro, teologi și literați, cum au fost Ioan Abramios și Gheorghe Maiota. La curtea lui Constantin Brîncoveanu, loc de refugiu al tuturor cărturarilor nemulțumiți și cetate proteguitoare și strălucită a literelor, se vor încrucișa aceste influențe și se vor realiza numeroasele opere ale neoeleenismului. Antim Ivireanul se va folosi de această cultură și va lucra cu teascurile tiparnițelor sale la marile realizări pe care le voia domnul; dar nu va uita nici o clipă că păstoriții săi erau români și că limba lor nu era limba greacă, ci limba română. Pentru ei și pentru triumful definitiv al limbii române în biserică se va strădui să realizeze primele traduceri a numeroase cărți de cult în românește.

Dar începuturile vieții lui Antim în Țara Românească au fost modeste și munca lui dificilă și îndelungată. Dintre activitățile lui numeroase, în care a strălucit ca nimeni altul, una mai ales se împletește (organic aproape) cu întreaga lui viață, de care nu poate fi tratată separat: aceea de tipograf. El rămîne,

alături de Coresi, cel mai mare tipograf al culturii noastre medievale.

O problemă se ridică din capul locului în legătură cu Antim: unde a învățat arta tipografică? A deprins el acest meșteșug la noi în țară, sau l-a învățat înainte de a ajunge la noi? Părerile sînt împărțite. Unii cercetători, cum este N. Șerbănescu, înclină să creadă că Antim a învățat arta tipografică la Moscova sau la Kiev *. Mai târziu ** emite ideea deprinderii acestui meșteșug în Apus, poate chiar la Veneția; în tot cazul crede că la venirea în țară el era deja tipograf. Alți cercetători mai vechi, printre cari N. Dobrescu *** și N. Iorga ****, opinează pentru inițierea în această artă în Țara Românească ¹⁵. De altfel tradiția tipografică a Țării Românești depășise cu mult un secol și jumătate de viață. La București chiar, funcționa o excelentă tipografie, care inaugurase în 1678, în primul an de domnie a lui Șerban Cantacuzino și în vremea mitropolitului Varlaam (a nu se confunda cu cel din Moldova) seria tipăriturilor cu binecunoscuta culegere de omilii intitulată *Cheia înțelesului* *****. Tot această tipografie va realiza, zece ani mai târziu, prima tipărire integrală a *Bibliei* și va sta la îndemîna domnului pentru împlinirea strălucitelor sale planuri culturale. În fruntea așezămîntului tipograficesc stătea episcopul moldovean Mitrofan, refugiat la curtea lui Brîncoveanu pentru neînțelegeri de ordin politic avute cu domnul țării *****.

Acum, în jurul anului 1690, îndemnat de ieromonahul Macarie, cu resturi înalte pe lîngă Mitropolie și de însuși mitropolitul Teodosie, față de care Antim a avut toată viața o deosebită considerație, acesta se călugărește. Cei doi clerici vor figura în *Așezămîntul* mănăstirii îndată după părinții săi, în *Pomelnicul* de care aminteam mai sus ¹⁶.

* Cf. N. Șerbănescu, *Antim Ivireanul tipograf*, p. 694.

** În studiul *Mitropolitul Antim Ivireanul din Mitropolia Olteniei*, XVIII (1966), p. 772 și p. 774, nota 17.

*** N. Dobrescu, *Viața și faptele lui Antim Ivireanul...*, Buc., 1910, p. 11.

**** N. Iorga este de părere că Antim și-a făcut ucenicia la Buzău. Cf. *Istoria literaturii române în sec. XVIII*, I, p. 419.

***** Cf. *Bibliografia românească veche*, I, p. 220. G. Ștrempelel, *Sprijinul acordat de Rusia tiparului românesc în sec. XVII. În Studii și cercetări de bibliologie*, I (1955), p. 33—34 (și extras).

***** Cf. Ioan Bianu, *Mitrofan episcopul Hușilor și al Buzăului, mare tipograf*, în *Almanahul Graficeii române*, Craiova, 1927, p. 44—49.

În vara anului 1691, la 10 iunie, Mitrofan al Hușilor este numit episcop al eparhiei Buzăului¹⁷. Ieromonahului Antim i se încredințează conducerea tipografiei bucureștene, în fruntea căreia va sta pînă în anul 1694. În cei trei ani de activitate a imprimat trei cărți, cu toate greutățile ce sînt de presupus în urma transferului unei părți din utilajul tipografic la Buzău, de către Mitrofan cu încuviințarea domnului și a mitropolitului. Prima dintre ele, ieșită de sub teascuri în iunie 1692, în grecește, este *Slujba sf. Paraschiva și a sf. Grigorie Decapolitul*. Cartea are o dedicație către domn semnată de Șerban Grecianu, logofăt*.

A doua carte, una din cele mai monumentale opere tipografice din întreaga activitate a lui Antim, a fost *Evangheliarul greco-român*** imprimat în 1693¹⁸.

În sfîrșit, ultima carte tipărită în „tipografia domnească în sfînta Mitropolie în București***, în anul de la zidirea lumii. 7202, iară de la mîntuire 1694”, a fost *Psaltirea românească*¹⁹.

O cotitură, prima cotitură în drumul sinuos al vieții mitropolitului Antim, schimbă cursul activității atît de promițător începută la tipografia mitropoliei. Încă în cursul anului 1694 el este transferat la mănăstirea Snagov cu o parte a utilajului tipografic de la București, în intenția domnului și a mitropolitului țării fiind crearea unui centru tipografic acolo pentru ajutoarea culturală a creștinilor de sub stăpînirea turcească****.

Doi ani mai tîrziu, în anul 1696, îl întîlnim egumen al Snagovului, dar nu este exclus ca în această calitate să fi fost trimis încă de la București²⁰. Ar fi fost o recunoaștere elementară a meritelor deosebite pe care le-a dovedit Antim ca tipograf și ieromonah, și pe care nu avem de ce să o neglijăm.

* *Bibliografia românească veche*, I, p. 326—327. O lucrare încă utilă pentru activitatea de tipograf a lui Antim este aceea a lui Émile Picot, *Notice biographique et bibliographique sur l'imprimeur Anthime d'Ivry*, publicată în *Nouveaux mélanges orientaux*, Paris, 1886, p. 513—560. Cf. și N. Șerbănescu, *Antim Ivireanul tipograf*, p. 701—702, unde poate fi găsită o bibliografie cuprinzătoare asupra tuturor cărților imprimate de Antim,

** *Bibliografia românească veche*, I, p. 328—335. N. Șerbănescu, *Antim Ivireanul tipograf*, p. 702—703.

*** *Bibliografia românească veche*, I, p. 335—337. N. Șerbănescu, *Antim Ivireanul tipograf*, p. 705.

**** Cf. N. Șerbănescu, *Istoria mănăstirii Snagov*, București, 1944, p. 66. A se vedea și nota 16 de la p. 112 a aceleiași lucrări, în care se vorbește de un obiect de cult și un *Minei* pe luna decembrie, reparate cu cheltuiala lui Antim în anii 1694 și 1695.

În timpul șederii sale la Snagov, pe lângă treburile de gospodărire a domeniilor mănăstirii²¹, Antim a pus bazele unei mari tipografii, cu posibilități de imprimare în mai multe limbi, tipografie independentă de cea bucureșteană. Cea mai mare parte a utilajului, inclusiv turnarea literelor, era construită de mîna sa de artist²².

La Snagov au fost tipărite 14 cărți: 7 în limba greacă, 4 românești, una slavonească, una greco-română, una greco-arabă. Așadar, cartea grecească are preponderența numerică, ceea ce explică într-un fel influența culturală pe care o exercitau învățații și prelații greci de la curtea lui Brîncoveanu.

Prima tipăritură, adusă ca un omagiu domnului, a fost totuși o carte românească și anume *Orînduiala slujbei sfinților Constantin și Elena*, terminată de imprimat la 6 februarie 1696²³.

În anul următor, tiparnița de la Snagov realizează un adevărat record, dînd la lumină 5 cărți, dintre care trei de mari proporții. În ianuarie 1697 este gata imprimat în grecește un enorm *Antologhion* * de 2210 pagini (20,5 × 14,5 cm), ce cuprinde în interior și cărțile de bază necesare cultului: *Octoihul*, *Ceaslovul*, *Triodul* și *Penticostarul*²⁴.

A doua carte de mari proporții ** este un splendid *Evangheliar românesc*²⁵. La sfîrșitul volumului, lipsit de dedicație și postfață, în cîteva rînduri ce reproduc, în general, texte manuscrise, Antim se roagă de iertare pentru greșelile comise²⁶. Ceva mai jos, pe aceeași filă 180, întîlnim următoarele șase rînduri, ce apar și ele ca un leit-motiv la sfîrșitul majorității tipăriturilor sau manuscriselor din acea vreme:

„Precum cei streini doresc moșia să-ș vază,
Cînd sînt într-altă țară, de nu pot să șază
Și ca cei ce-s pre mare, bătuți de furtună
Și roagă pe Dumnezeu de liniște bună,
Așa și tipograful de-a cărții sfîrșire
Laudă nencetată dă și mulțemire“.

O carte de teologie dogmatică tipărită la Snagov în grecește, a fost opera lui Ioan Cariofil, *Manual despre cîteva nedumeriri*

* *Bibliografia românească veche*, I, p. 347—349. Émile Picot, *Notice bibliographique*, p. 532. N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 707—708.

** *Bibliografia românească veche*, I, p. 343—344. N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 708—709.

și soluțiuni, prefată de Antim Ivireanul *. Concepută sub forma unor întrebări și răspunsuri, cartea avea ca scop să explice atitudinea învățatului grec, acuzat de idei reformate ²⁷.

Tot acum se tipărește panegiricul lui Gheorghe Maiota rostit în biserica Mitropoliei în cinstea împăratului Constantin cel Mare **.

În sfârșit, a cincea carte tipărită în anul 1697 ^{***}, de porții mai mari, a fost *Dreapta alcătuire a gramaticii slavonești* ²⁸.

Natural că nu putem trece în revistă absolut toate cărțile imprimate de Antim la Snagov, deși activitatea sa de tipograf nu poate lipsi din zugrăvirea vieții și activității sale. Este necesar totuși să mai amintim că după acest an 1697 deosebit de abundent sub raport tipografic, se produce o încetinire a activității tipografiei de la Snagov. Cu siguranță că motivul principal a fost plecarea lui Mihail Iștvanovici la Bălgrad, trimis acolo, cum am văzut mai sus, de către Constantin Brîncoveanu. Dintre cărțile tipărite de Antim, pînă la părăsirea mănăstirii Snagov trebuie să mai amintim încă trei, care au jucat într-un fel sau altul, un rol remarcabil în istoria culturii românești.

Mai întii de toate amintim imprimarea unui mic volum ^{****} de 88 file intitulat *Floarea darurilor* ²⁹.

A doua carte, grecească, tipărită în iunie 1701 a fost un *Eortologhion* ³⁰, „lucrat de prea înțeleptul dascăl al Academiei din București, domnul Sevastos Chimenitul“.

În sfârșit, a treia carte și una din cele mai importante din cîte au ieșit din tiparnițele lui Antim, a fost *Liturghierul greco-arab* ^{****}, imprimat în același an, 1701 ³¹.

Deși atestat documentar pînă la 21 mai 1704 ca egumen al Snagovului, încă în acest an rodnic, 1701, el se strămută la București, unde va relua activitatea de tipograf, întreruptă

* Cf. *Bibliografia românească veche*, I., p. 349—350. N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 709—710. Dedicăția către Brîncoveanu, pe care o redăm în ediția de față la p. 399—402, a fost tradusă din grecește de colegul nostru Mihail Caratașu, căruia îi aducem și pe această cale mulțumiri sincere.

** *Bibliografia românească veche*, I, p. 350—351. N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 710.

*** *Bibliografia românească veche*, I, p. 351—354. N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 710—711. P. Constantinescu-Iași, *Relațiile culturale româno-ruse din trecut*, București, 1954, p. 177.

**** Cf. *Bibliografia românească veche*, I., p. 393—395. N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 714—715.

***** *Bibliografia românească veche*, I, p. 425—433. Émile Picot, *Notice biographique*, p. 537—539. N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 716.

la 1694. Cauzele adevărate care au dus la plecarea sa de la Snagov, fără să fi renunțat formal la egumenie, nu sînt cunoscute. Antim își cîștigase merite remarcabile în arta tipografică, în munca de administrare a mănăstirii, era apreciat de domn și de cărturarii de la curtea sa. Ce l-a făcut să plece de acolo, unde era mulțumit cu ce realizase? Intrigile urite ale unor călugări, probabil, la care va face aluzie la punctul al treilea al celebrei sale apărări trimise lui Brîncoveanu, în 13 ianuarie 1712: „... nici mănăstirea Sneagovului o am luat-o cu de-a sila. Iar ce am lucrat în 7 ani, ce am făcut acolo (nu atîta din venitul casei, cît din sudorile feții mele), lucrurile acélea mărturisesc la toți și măcar că măriia-ta nu pohtii ai să es de acolo, iar *cine au fost pricinuitorii eșirii mele vor da seama înaintea lui Dumnezeu*; iară încailea am eșit cu cinste și nimenea nu mi-au luat seama, căci să vedea că am făcut și am adaos, iară n-am stricat, iar nici datorie am lăsat” *.

Înapoierea lui la București, în 1701 cînd încetează pentru totdeauna funcționarea tipografiei de la Snagov, și activitatea sa neîntreruptă la tipografia Mitropoliei, pînă în 1705, constituie a doua cotitură a vieții lui Antim Ivireanul. Aceasta este perioada unei rodnice activități tipografice și artistice, este perioada în care pregătirea sa culturală și teologică s-a dezvoltat uluitor, este perioada în care a căpătat încrederea deplină a domnului, a curții și a tuturor învățaților, greci mai ales, trăitori în preajma lui Constantin Brîncoveanu.

Din cele 15 cărți imprimate în acești ani la București pe care nu le vom descrie în totalitatea lor, 11 sînt în limba greacă, apărute sub influența curentului grecesc de la curte, două sînt românești, una slavo-română și una greco-arabă.

Tipăriturile anului 1701 sînt două broșuri în grecește, ce cuprind cuvîntări panegirice compuse de Ștefan Brîncoveanu, fiul domnului **. Sub gravura, splendid lucrată, ce-l înfățișează pe Constantin cel Mare din *Panegiricul la ziua Sf. Constantin*, se află o dedicație de patru versuri dintre care două grecești și două în limba latină. Aceasta denotă că tipografia era înzestrată și cu literă tipografică latinească.

* Textul întreg al scrisorii către domn în ediția de față, p. 226—232.

** Cf. *Bibliografie românească veche*, I, p. 419—422. N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 718—719.

În anul 1702 se vor scoate noi ediții din aceste panegirice *, se va tipări, tot în grecește, *Slujba cuvioasei Hipolita* **, precum și *Ceaslovul greco-arab* ³² pentru uzul preoților din dioceza Antiohiei.

Dintre cărțile tipărite în anul 1703 — șase la număr — vom aminti mai întâi *Noul Testament* ***, prima tipărire integrală separată, în Țara Românească, a acestor opere ³³.

În septembrie era gata de tipărit în grecește o amplă lucrare de teologie dogmatică, intitulată *Învățătura dogmatică a prea sfintei biserici răsăritene și universale* . . . **** opera profesorului de la Sfântul Sava, Sevastos Chimenitul. Dedicată patriarhului de Ierusalim, Dositei, de către Gheorghe Castriotul, care a suportat cheltuielile de imprimare, lucrarea ne interesează prin subtilitatea problemelor ce erau puse în discuție la acea vreme la curtea lui Brîncoveanu, și prin rolul de mecenat pe care acesta l-a jucat față de învățării răsăritului. La sfîrșitul cărții, ca de obicei, într-un colofon se arată că tiparul a fost realizat de Antim Ivireanul ³⁴.

Anii 1704—1705 sînt săraci sub raport tipografic. Tipografia Mitropoliei nu realizează decît trei broșuri, toate în grecește. Una dintre ele, de 86 pagini, *Paralelele grecești și române de Plutarh* ***** a fost tradusă de Constantin, fiul domnitorului și este prefăcută de către Antim *****.

Cea de a doua, datată 2 aprilie 1705, care cuprinde *Slujba sfîntului Visarion* și corectată de Mitrofan Grigorăs din Dodona, este singura tipăritură a lui Antim realizată la București ca episcop al Rîmniceului *****.

În această nouă demnitate — a treia cotitură a vieții sale — în care îl vom întîlni de la 16 martie 1705 pînă la 27 ianuarie 1708, l-au ridicat calitățile sale deosebite de teolog și artist, dar și împrejurările care au dus la demiterea predecesorului său, episcopul Ilarion ³⁵.

Prin actul redactat cu acest prilej se cerea mitropolitului Teodosie și sinodului Țării Românești să aleagă și să hirotonească alt episcop. La 16 martie 1705 a avut loc la Mitropolie această

* Cf. *Bibliografia românească veche*, I, p. 441 și vol IV, p. 28 și 217. N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 720.

** *Idem* I, p. 440—441 și vol. IV, p. 217. N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 720.

*** *Idem*, I, p. 448—450. N. Șerbănescu, *op. cit.*, 721—722.

**** *Idem*, I, p. 450—451. N. Șerbănescu, *op. cit.* p. 723.

***** *Idem*, I, p. 460—462. N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 726.

***** Vezi mai jos prefața la p. 408—409.

***** Cf. *Bibliografia românească veche*, I, p. 463 și vol. IV, p. 219. N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 726—727.

alegere; pe lista candidaților mai erau trecuți: popa Ioasaf, pe atunci egumen la mănăstirea Argeș și Macarie, protosinghelul Mitropoliei ³⁶.

A doua zi după alegere, în ziua de 17 martie, Antim a fost hirotonit episcop de către mitropolitul țării, bătrînul înțelept Teodosie *, după care, apoi s-a mutat la Rîmnic. Că Antim n-a urmărit să ajungă episcop, că a fost în afara ambițiilor și deșertăciunilor, că a înțeles să lucreze pentru ridicarea păstoriților săi, că n-a urmărit să iasă de acolo pentru alte măriri, ne-o spune singur în aceeași apărare din 13 ianuarie 1712, la punctul 4: „La episcopia Rîmnicului pui martur pe Dumnezeu, care cunoaște ascunzișurile inimii, că nici în visul meu nu mi-am închipuit să mă fac arhieru, cunoscîndu-mă pre mine mai păcătos și mai nevrednic decît toți oamenii pămîntului. Iar de vrîme ce Dumnezeu, cel ce pe toate le orînduiește spre mai bine, așa au vrut, să rădice din pămînt sărac și din gunoiu să înalțe mîser, pentru a-l așeza pe el cu boierii poporului său, eu ce puteam face? M-am supus Domnului și l-am rugat pe el. Am șăzut și acolo 3 ani, fără doao luni. Ce am lucrat și acolo (nu atîta din veniturile casei, cît, iară, din osteneala și sudoarea fîții mîe), iaste vederat tuturor. Eșîrea mea de acolo n-au fost cu voia mea. Eram odîhnit cu atîta și mi-ajungea din destul necazurile ce petreceam; iar apoi am eșît cu cînte și nici seama mi-au luat nimenea, nici datorie am lăsat, că așa ni-au slujit vrîmea **.

Șederea lui Antim Ivireanul la Rîmnicul-Vîlcea a avut urmări nebaneuite pentru cultura românească și pentru generalizarea folosirii limbii române în biserică. Totodată a confirmat și aptitudinile administrative pe care le vădise în timpul stăreției sale la Snagov. Într-adevăr, printre primele măsuri pe care le-a luat Antim, odată ajuns în eparhia sa, a fost instalarea unei tipografii — a primei tipografii — la Rîmnic. Utlajul românesc și grecesc era cel folosit, în parte, la Snagov ***, „rodul muncii sale”, cum obișnuia să-l numească. De sub teascurile acestei tipografii vor ieși 10 cărți în cei trei ani ai șederii sale acolo.

* În legătură cu ziua sfințirii sale ca arhieru, vezi, N. Șerbănescu, *Mitropolitul Antim Ivireanul*, p. 778, nota 34.

** Ediția de față, p. 227—228.

*** Cf. A. Sacerdoțeanu, *Tipografia Episcopiei Rîmnicului* (1705—1825), în *Mitropolia Oltenei*, XII (1960), nr. 3—4, p. 295—296. Dimitrie Coravu, *Tipografi de la Rîmnic din prima jumătate a secolului al XVIII-lea*, în *Mitropolia Oltenei*, XIX (1967), nr. 1—2, p. 45.

Prima carte scoasă de sub tipar în septembrie 1705, în limba greacă și intitulată *Tomul bucuriei* *, are o importanță deosebită din punct de vedere dogmatic. Tipărirea în acest oraș, unde trăise Ilarion și unde influența catolicismului se făcea viu simțită, a unei culegeri de texte ce combăteau primatul papal a dus la stingerea definitivă a focarelor schismatice ³⁷.

În același prim an al șederii sale la Rîmnic, de comun acord cu mitropolitul țării și cu domnitorul, Antim Ivireanul începe seria tipăriturilor sale, menite să ducă la triumful deplin al limbii române în biserică. Este îndeobște cunoscut că pînă spre sfîrșitul veacului al XVII-lea limba de cult în bisericile noastre a fost limba slavonă. În vremea lui Constantin Brîncoveanu, datorită influenței crescînde a prelaților greci la curte și a amestecului acestora în treburile bisericii române se încearcă introducerea limbii grecești în oficierea serviciilor religioase **. Dovadă și puzderia de cărți grecești tipărite la București și Snagov, de către Antim. Acesta va înțelege pericolul ce amenința pe români și va pune stavilă acestor tendințe. Nu luptase oare și Georgia cu sute de ani mai devreme, pentru aceeași cauză? Antim cunoștea nevoile poporului și se va face ecoul păstorilor săi: va tipări în românește cărțile capitale de slujbă bisericească, multe dintre ele pentru prima dată ³⁸.

Tot în acest an, 1705, Șerban Cantacuzino, fost mare paharnic, subvenționează tipărirea unui mic volumaș de 50 pagini, *Învățătură pe scurt pentru taina pocăinței*, „întocmită și tipărită” de către „chir Anthim, episcopul Rîmnicului” ***. Broșura a fost întocmită de Antim ca să slujească de îndreptar preoților în activitatea lor bisericească și este prima lucrare de acest fel în literatura românească veche. Ea făcea parte din planul mai larg a lui Antim de pregătire a preoților, pe care el i-a văzut și cunoscut în toată ignoranța lor ³⁹.

Începînd cu anul 1706, Antim se ocupă mai rar singur de tipărirea cărților. La Rîmnic îl cheamă lîngă el pe Mihail Iștvanovici, priceputul său ucenic, care va continua munca manuală de imprimare; Antim Ivireanul, prins de treburile eparhiei, dar și de traducerea cărților capitale de cult din grecește în

* Cf. *Bibliografia românească veche*, I, 463—466. N. Șerbănescu, *Antim Ivireanul tipograf*, p. 727—728.

** O spune și N. Iorga în *Istoria bisericii românești*, ed. II, vol. II, București, 1930, p. 15—18.

*** Cf. Ilie Corfus, *Contribuții la Bibliografia românească veche*, în *Revista istorică română*, XV (1945), p. 498—499. N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 781—782.

românește, nu mai avea răgazul necesar pentru această mult îndrăgită artă.

Îl vom întâlni pe Mihail Iștvanovici imprimind, printre altele, două cărți de o importanță deosebită în schițarea biografiei mitropolitului Antim Ivireanul și în cronologia literaturii românești vechi. Este vorba de imprimarea unui *Molitvenic românesc*⁴⁰ și a unui *Octoih* mic, slavo-român⁴¹, amindouă în anul 1706.

Înainte de a încheia capitolul consacrat activității lui Antim la Rîmnicul-Vîlcea, trebuie să amintim calitățile remarcabile pe care le-a avut ca administrator al eparhiei sale. Documentele episcopiei Rîmnic (conservate la Arhivele Statului din București), atestă grija lui Antim pentru mărirea averilor episcopiei, prin cumpărări de pămînturi, vii, mori și păduri, din veniturile cărora se reparau lăcașurile de închinăciune, sau se ridicau din temelie altele noi*. Îl întâlnim plin de grijă pentru repararea și restaurarea unor mănăstiri, deosebit de prețioase pentru noi, sub raport istoric și arhitectonic. În puținul timp cit a stat pe scaunul episcopal a fost restaurată și zugrăvită din nou mănăstirea Cozia. Pisania de deasupra ușii îl arată ostentiv la înfrumusețarea locașului pe Antim, episcopul de Rîmnic**.

Tot în vremea aceasta, au fost refăcute: mănăstirea Surpatele, ctitoria boierilor Buzești, prin cheltuiala doamnei Maria a lui Constantin Brîncoveanu, mănăstire pe care probabil că Antim a sfințit-o la 1 august 1706***; biserica schitului Hotărani, ctitoria lui Mitrea vornicul din sec. XVI, prin cheltuiala lui Matei Fălcoianu și mai ales mănăstirea Govora, ctitoria lui Radu cel Mare⁴².

Ca episcop de Rîmnic, Antim ar fi putut dezvolta activitatea tipografică nestîljenit și ar fi rămas unul din cei mai remarcabili organizatori și cîrmuitori ai eparhiei sale. În timpul scurt cit a stat acolo — doi ani și zece luni — a realizat mai mult decît alți episcopi în două decenii.

O nouă cotitură, însă, îi întrerupe activitatea de la Rîmnic și îl așează pe treapta cea mai înaltă a ierarhiei bisericești de la noi, aceea de mitropolit al Ungrovlahiei.

* Cf. N. Șerbănescu, *Documente în timpul păstoriei mitropolitului Antim Ivireanul la Rîmnic*, în *Mitropolia Olteniei*, XVIII (1966), p. 845—851.

** Cf. N. Iorga, *Inscripții în bisericile României*, I, București, 1905, p. 175. N. Șerbănescu, *Mitropolitul Antim Ivireanul*, p. 791.

*** Cf. N. Iorga, *Inscripții*, p. 182—183. N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 791.

În 27 ianuarie 1708 bătrînul mitropolit Teodosie, care păstora, cu o întrerupere de șapte ani, încă din 1668, moare, lăsînd cu limbă de moarte ca scaunul de mitropolit să fie încredințat episcopului de Rîmnic, Antim Ivireanul *. Testamentul mitropolitului Teodosie trebuia el respectat cu sfințenie? Hotărît că nu! El se adăuga însă la prestigiul de care se bucura Antim la curtea lui Brîncoveanu și în întregul orient ortodox și care-l îndreptăța să ocupe această înaltă demnitate. Nimeni nu s-a putut opune dorinței mitropolitului Teodosie, care era și dorința domnului și a Cantacuzinilor și a patriarhilor de Antiohia și Ierusalim, aflați atunci în București ⁴³.

Cronica oficială a domniei lui Constantin Brîncoveanu, scrisă de marele logofăt Radu Grecianu ne-a transmis detaliile numirii și ale înscăunării lui Antim ⁴⁴.

Tot cronica amintită ne spune că domnul l-a trimis pe Gligorașco Ciohodariul la patriarhia Constantinopolului pentru a obține *ecdosis* și *metathesis*, adică înscăunare și transferare de la episcopia Rîmnicului la mitropolia Țării Românești. Actul de înscăunare, *ecdosis*-ul, semnat de patriarhul ecumenic Chiprian înainte de 10 februarie 1708 ⁴⁵, este plin de laude la adresa lui Antim și contrastează dureros cu gramata patriarhală din 1716, care-l va scoate din funcția de mitropolit și-i va grăbi sfîrșitul ⁴⁶.

La 19 februarie Gligorașco Ciohodariul ajunge la București, aducînd cu sine dispoziția scrisă a patriarhului către fostul mitropolit al Adrianopolului, Climent, ce se afla de asemenea a București, ca să facă transferarea lui Antim de la episcopia Rîmnicului la „Vlădicia țării”, fapt ce se și împlinește la 21 februarie 1708. A doua zi, în prima duminică a postului mare (duminica ortodoxiei) spune cronica, după slujba de la mitropolie, Constantin Brîncoveanu „au trimes pre dumnealui Ștefan Cantacuzino, marele postelnic, cu carita cea frumoasă domnească și cu alai frumos la sfînta mitropolie, de l-au proscalisit (adică l-au poftit) să vie la curte, pe carele, aducîndu-l pre scara cea mare, pen divan, s-au împreunat cu măriasa vodă, sărutîndu-i măriasa mîna și făcîndu-i orație de păstoria ce i s-au dat” **.

La urările lui Brîncoveanu a răspuns mitropolitul Antim printr-o cuvîntare, păstrată în fruntea tuturor manuscriselor

* Cf. N. Șerbănescu, *Mitropolitul Teodosie al Țării Românești*, în *Studii teologice*, IV (1952), p. 330—351. Existența unui testament al mitropolitului Teodosie este confirmată și de cronicarul Radu Grecianu, cînd redă amănuntele înscăunării lui Antim. Vezi nota 44.

** Cf. *Viața lui Constantin-vodă Brîncoveanu*, p. 182.

de *Didahii*, plină de poezie și de patos, izvorită din căldura elocinței sale, înălțătoare și elocventă, cum nici un mitropolit nu mai rostise alta în românește până atunci *.

Deși erau de față doi patriarhi greci și numeroși alți arhieri de aceeași limbă, Antim Ivireanul și-a rostit discursul de înscăunare în românește, arătând în felul acesta că limba patriei sale adoptive este capabilă să exprime simțăminte tot atât de înalte ca și limba greacă.

Parafrazănd un verset al *Evangeliei de la Matei*: „Veniți după mine și vă voi face pre voi pescari de oameni” **, Antim arată în adîncă sa modestie că nu meritele sale l-au ridicat la rangul de mitropolit, nu acestea l-au pus să păzească turma nconjurată și impresurată „de atîta nevoi și scirbe ce vin totdeauna, neîncetat, de la cei ce stăpînesc pămîntul acesta”, ci grația divină. Dumnezeu care „n-au căutat la micșorarea și netrebnicia mea, nu s-au uitat la sărăcia mea și streinătatea mea, n-au socotit prostia și neștiința mea, ci au căutat la bogăția și noianul bunătății sale”, l-a trimis „să vă fiiu de mîngîiare la scîrbele robiei cei vavilonești a lumii aceștia... și dimpreună cu dumnevoastră să pătimesc la toate cîte va aduce ceasul și vrémia, pentru care lucru am datorie să priveghiez cu osîrdie și făr'de léne, zioa și noaptea și în tot ceasul, pentru folosul și spăsenia tuturor de obște, învățîndu-vă și îndreptîndu-vă... pre calea cea dreaptă” ***.

Opresiunea turcească, cu întreg cortegiul de nevoi, le vom întîlni pomenite și în alte *didahii*. Împotriva acestei opresiuni Antim Ivireanul va lupta pînă la sfîrșitul zilelor sale.

În finalul cuvîntării mitropolitul Antim Ivireanul îi urează domnului (pe care îl numește „al nostru de obște de mult bine făcător”), „să supuie pre toți vrăjmașii cei văzuți și nevăzuți podnojie picioarelor mării-sale”, iar celorlalți ascultători spirit de dreptate, pace și liniște sufletească ⁴⁷.

Activitatea lui Antim Ivireanul ca mitropolit trebuie urmărită pe mai multe planuri: îndrumător al tiparnițelor, traducător de cărți liturgice și luptător pentru triumful deplin al limbii române în biserică, educator al clerului, gospodar al bunurilor Mitropoliei, ctitor, patriot și om politic.

* Cf. *Predici*, ed. G. Ștrempel, p. 17–18.

** *Evangelia de la Matei*, cap. IV, 19.

*** Textul cuvîntării la înscăunare în ediția de față, p. 3–8.

Antim Ivireanul, primul demnitar al țării, a avut două reședințe, așa cum Constantin Brîncoveanu a avut două capitale: Tîrgoviște și București. Este de presupus că șederea sa într-un oraș sau altul era legată, în mare măsură, de prezența domnului la Tîrgoviște sau București. Printre primele măsuri pe care le-a luat Antim, după alegerea sa ca mitropolit, a fost transferarea tipografiei de la Rîmnic la Tîrgoviște⁴⁸.

Tot de la începutul activității sale ca mitropolit — dacă nu chiar mai devreme cu un an — datează și interesul pe care l-a manifestat față de îndepărtata Georgie, interes concretizat prin trimiterea acolo a celui mai bun ucenic al său, Mihai Iștvanovici, care avea sarcina să pună bazele unei tipografii⁴⁹. Două din cărțile tipărite acolo, un *Evangheliar*, tipărit în 1709 și un *Liturghier*, ce apare un an mai târziu, ne interesează în mod deosebit.

Evangheliarul *, din care Biblioteca Academiei păstrează cele două exemplare dăruite de Antim lui Constantin Brîncoveanu de onomastica sa, la 21 mai 1709, este împodobit cu gravuri lucrate în maniera celor ce împodobesc cărțile tipărite la noi, lucrate, probabil, de mîna lui Antim. Amindouă exemplarele cuprind pe pagina a șasea, dedicația autografă a mitropolitului, un cuvînt de laudă pentru domnul Constantin Brîncoveanu care a înlesnit și pămîntul „iverilor... să se îmbogățească cu tiparele limbii sale“, așa cum s-au îmbogățit Arabia, Elada și Ungrovlahia. Aceste patru țări, asemenea rîurilor Edenului au „adăpările tiparelor, carele... dau pretutindcna stătătoare și vécinică rodire“ **.

Liturghierul georgian ***, din care nu ni s-a transmis, din păcate, nici un exemplar, cuprinde, pe lîngă mențiunea imprimării lui, prin grija lui Mihail Ștefanovici (ca și *Evangheliarul*) și cunoscutele versuri de mulțumire ale tipografului, imprimate în românește cu caractere georgiene.

Care a fost destinul lui Mihail Ștefanovici după plecarea sa înspre Olanda nimeni nu știe precis. Nu-l mai întîlnim însă nici ca tipograf la Tbilisi și nici în Țara Românească nu s-a mai întors⁵⁰.

Șirul tipăriturilor este întrerupt de evenimentele anului 1711 și de necazurile survenite în viața lui Antim la începutul anului 1712.

* Cf. *Bibliografia românească veche*, I, p. 543—548.

** Textul dedicației este reprodus în ediția de față, p. 411—412.

*** Cf. *Bibliografia românească veche*, I, p. 483—484.

Într-adevăr, urmărind firul vieții sale, constatăm o teribilă criză intervenită în raporturile cu Brîncoveanu, la numai trei ani de la alegerea sa ca mitropolit. Încercînd să înfățișăm și să explicăm această gravă ruptură, ivită în iarna anului 1712, sîntem nevoiți să prezentăm fragmentar, unul din principalele aspecte ale activității lui Antim, acela de patriot și om politic.

Una din laturile patriotismului mitropolitului Antim a fost aversiunea sa de totdeauna împotriva stăpînirii otomane și lupta pe care a dus-o, sub diferite forme, pentru scuturarea acestei umilitoare stăpîniri. Această neîmpăcată ură este ușor de explicat dacă ne gîndim că el a fost rob de turci, că aceeași stăpînire turcească a devastat de atîtea ori Georgia și că tot turcii sărăceau Țara Românească, cu cererile lor nesăbuite de bani și produse. Ura apare aproape ca un leit-motiv în cele mai multe din didahiile sale. Nu este de mirare deci că Antim este gata să întreprindă orice pentru îndepărtarea turcilor de granițele țării și pentru victoria creștinilor asupra lor.

La această dată se ridicase o mare putere răsăriteană, Rusia lui Petru cel Mare, în care Antim și o parte din boierii lui Constantin Brîncoveanu vedeau pe adevărații eliberatori ai creștinilor din sud-estul Europei. Cu această putere se putea încerca o alianță și un război comun contra turcilor, care tocmai începuse în vara anului 1711 (este războiul al cărui epilog s-a consumat nefavorabil pentru ruși și pentru Dimitrie Cantemir la Stănilești pe Prut).

Brîncoveanu însuși, era la început, partizan al rușilor, pe care-i îndemna să înceapă ostilitățile, făgăduindu-le ajutor în bani și provizii *. Văzînd însă desfășurarea războiului și neavînd suficientă încredere în victoria creștinilor, domnul și-a schimbat atitudinea, adoptînd o politică de duplicitate și așteptînd cu oastea la gura Urleiilor, la Albești, să vadă de partea cui va înclina balanța. Poate și la îndemnul lui Hrisant Notara, Brîncoveanu propune împăcarea celor două tabere prin comisul Gheorghe Castriotul, trimis în solie la Petru cel Mare la Iași, cu buna știre a marelui vizir **.

Atitudinea lui Brîncoveanu nu convenea însă curentului favorabil apropierei de ruși, în frunte cu Antim și cu Cantacuzinii. Aceștia erau nemulțumiți și de prea îndelungata domnie a lui

* Cf. Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Românești*, ed. Grecescu, p. 201.

** Cf. *Viața lui Constantin Brîncoveanu*, p. 198—199.

Brîncoveanu pe tronul Țării Românești, unde l-ar fi dorit pe unul dintre ai lor. Drept care, într-o noapte, spătarul Toma Cantacuzino a trecut cu o parte a cavaleriei, prin munții Vrancei, în Moldova, unindu-se cu armatele rusești și cele moldovenești⁵¹.

În urma acestei întîmplări situația lui Constantin Brîncoveanu deveni deosebit de critică, turcii avînd motive să-l bănuiască de hainire, cu atît mai mult cu cît Toma Cantacuzino îi era văr. Cunoscîndu-l pe Antim Ivireanul ca pe principalul părtaş la complotul lui Toma Cantacuzino și temîndu-se de consecințele nefaste ce puteau urma din partea turcilor, în urma acestui act, Brîncoveanu și-a propus să-l înlăture pe Antim de pe scaunul mitropolitan. Conflictul, ce urma să izbucnească, a fost alimentat și de intrigile, bine țesute, ale unor episcopi invidioși și incapabili, în frunte cu Mitrofan de Nisa, duhovnicul lui Brîncoveanu, care-i va, și urma, de altfel, în scaun, umbriți cu totul de cultura, demnitatea și ținuta morală a lui Antim, ca și a unora dintre boierii părtași politiciii de duplicitate a domnului. Străin de intrigi n-a fost nici Hrisant Notara, căci tocmai din această vreme datează și conflictul său cu Antim, în legătură cu încălcarea drepturilor bisericii Ungrovlahiei.

Desfășurarea conflictului ni s-a păstrat, în parte, prin cele două apărări celebre prezentate în scris lui Constantin Brîncoveanu, în zilele de 13 ianuarie și 3 februarie 1712⁵².

În cele 12 puncte ale primei întîmpinări Antim arată, printre altele, că nu l-a vorbit pe domn niciodată de rău; dacă în biserică a spus totuși lucruri care nu-i vor fi plăcut acestuia, a făcut-o ca păstor sufletesc, obligat să îndrepte greșelile, „iar nu cu vicleșug”. În țară, arată el la al treilea punct, n-a venit de voia sa, nici din pricina sărăciei. Realizările de la Mănăstirea Snagov — a cărei egumenie n-a luat-o cu sila — și cele de la Episcopia Rîmnicului sînt rezultatul osteneții și a sudorii feței sale. De altfel, arată el la punctul al patrulea, nu i-a trecut niciodată prin gînd să aspire la demnitatea de episcop „cunoscîndu-mă pre mine păcătos și mai nevrednic decît toți oamenii pămîntului” și cu atît mai puțin la cea de mitropolit căci „eram odihnit cu atîta și-mi ajungea din destul necazurile ce petreceam”.

„Mitropolia n-am luat-o cu sila, nici cu mite, nici cu rugăciuni”. Dar odată ajuns mitropolit și-a dat osteneala să merite această demnitate prin muncă trudnică, ziua și noaptea. Tot ce a vorbit ca mitropolit a fost „în slava lui Dumnezeu, spre cîntea mărieitale și spre folosul țării”.

Antim îi cunoaște pe autorii pîrelor („unii de aicea și alții din altă parte”) ca și motivele ce i-au îndemnat să calomnieze: „Rătotatea și zavistia din lume nici au lipsit, nici va lipsi, pentru căci este pornit omul din tineréțile lui spre céle vicléne și nu să părăsește a nu zavistui binele și cinstea altuia ...; pentru aceea... silesc cu vicleșug ca să te îndemne pre măriia-ta să faci céle ce n-ai făcut în tineréțe, spre sufleteasca vătămare și spre clevetirea oamenilor“. Cît despre calomnia că ar fi întocmit 24 capete de acuzație împotriva domnului, acestea nu sînt opera sa, ci opera unor intriganți; el — vlădica Antim — le-a arătat lui Mitrofan de Nisa chiar în seara de 11 ianuarie, fiind de față și mitropolitul de Adrianopol și a vrut să le arate și domnului și să-i ceară și încuviințarea să-i afurisească pe respectivii calomniatori.

Nu poate renunța la scaunul mitropolitan, căci s-ar abate de la poruncile bisericești; dar dacă totuși domnul îi va porunci în mod insistent „vom face, pentru ca să nu socotești că-ți stăm împotrivă“. Îl sfătuiește pe domn ca, înainte de a hotări, să țină cumpăna dreaptă, să judece, căci nu este cu cale, nici nu se cuvine să fie lipsit la bătrînețe de turma ce i s-a încredințat și de munca și osteneala tinerețelor.

Recunoaște că a îndatorat casa bisericii, dar domnul să vadă și sumedenia de realizări și atunci va recunoaște, nu greșeală, în aceasta, ci bună gospodărire. „... Și alta, pre acéste vremi aș pohti să știu, cine nu iaste datoriu, din ciți ne fiérbem într-această ticăloasă de țară? Că întii și pre măriia-ta te auz totdeauna zicînd cum că iaste datoare țara cu doao sute și mai mult de pungi; oare acea datorie măriia-ta o faci, au întimplările vremii? Adevărat, întimplările vremii; și acéstea au adus și pre alții și pre mine la datorie“.

În cea de a doua scrisoare, mai scurtă, dar tot atît de demnă, trimisă la 3 februarie, îl încunoștiințează pe Brîncoveanu — care între timp găsisese rostul a trei din cele șapte pungi, cu care era datoare Mitropolia, — că este gata să se retragă din scaun, numai ca să înceteze scandalul. Dacă i se vor înapoia zapisele de la datornici, va face și el scrisoarea legală de renunțare. Face din nou apel la spiritul de dreptate al domnului pe care îl sfătuiește să nu se pripească nici în chestiunile bisericești, cum nu se pripește nici în cele ale domniei.

Constantin Brîncoveanu a renunțat la intenția de a-l înlocui pe Antim, dar vechea armonie dintre ei se pare că n-a mai fost restabilă. Mai mult, unii istorici afirmă că Antim ar fi luat

parte și la sfatul Cantacuzinilor, vinovați de mazilirea și moartea silnică a lui Brincoveanu și a feciorilor săi *.

O altă trăsătură a patriotismului mitropolitului Antim Ivireanul s-a manifestat în raporturile sale cu Hrisant Notara, eruditul și totodată abuzivul patriarh al Ierusalimului. Conflictul cu Hrisant, anterior celui avut cu domnitorul, căci izbucnește în vara anului 1710, n-a fost soluționat printr-o împăcare definitivă niciodată, deși au mai existat relații între ei, mai ales de ordin topografic.

Acesta s-a iscat datorită pretențiilor lui Hrisant Notara, ca mănăstirile și bisericile din Țara Românească, ce ajutau bănește patriarhia Ierusalimului (adică mănăstirile care erau închinat), să depindă exclusiv de Ierusalim, iar patriarhul să fie socotit deplin stăpînitor atît în treburile administrative cît și religioase **. Pretențiile sale, manifestate mai ales față de Moldova, unde domnea din noiembrie 1709 Nicolae Mavrocordat cu care Hrisant era vechi prieten, au fost formulate patriarhului Atanasie al Constantinopolului. Printr-o scrisoare sinodală, dată în decembrie 1709, patriarhul Constantinopolului aproba cererea lui Hrisant. Se spunea acolo că „toate mănăstirile lui patriarhicești și bisericile și metocurile aflătoare în eparhiile Ungrovlahiei și Moldovlahiei să le aibă dînsul (adică Hrisant, n.n.) sub stăpînirea și conducerea sa, cîrmuindu-le ca și mai înainte, să înscăuneze și să scoată pe igumeni și pe ipistați cînd și pe care pofteste”. Tot prin scrisoare se încuviința ca la toate slujbele și în toate împrejurările să fie pomenit exclusiv patriarhul de Ierusalim și urmașii acestuia „și să nu se mai pomenească, împreună cu al său, nici un alt nume, nici acela al ierarhului locului” ***.

* N. Iorga, în *Ist. bis. rom.*, II, p. 54, referindu-se la *Cronica Anonimă*. Cf. și *Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 pînă la martie 1717 (Cronica Anonimă)*, ed. întocmită de Constantin Grecescu, Buc., 1959, p. 115.

** Cf. N. Iorga, *Mitropolitul Antim Ivireanul în luptă cu Ierusalimul pentru drepturile bisericii sale*, în *Bis. ort. rom.*, LII (1934), nr. 11—12, p. 721—725. I. Rămureanu, <Antim Ivireanul> luptător pentru ortodoxie, în *Bis. ort. rom.*, LXXIV (1956), p. 846—853. Alexandru Elian, *Antim Ivireanul apărător al prerogativelor scaunului mitropolitan al Ungrovlahiei*, în *Studii teologice*, seria, II, anul XVII (1966), nr. 9—10, p. 519, 530.

*** Cf. Al. Elian, *op. cit.*, p. 523. A se vedea și studiul aceluiași, *Legăturile Mitropoliei Ungrovlahiei cu Patriarhia de Constantinopol și cu celelalte biserici ortodoxe. A. De la întemeiere pînă la 1800*, în *Bis. ort. rom.*, LXXXVII (1959), p. 931, nota 138.

Atari pretenții, sancționate de Atanasie al V-lea printr-o scrisoare sinodală, împlinite fără nici o opoziție de către mitropolitul Ghedeon al Moldovei (care îngăduia cu smerenie controlul călugărilor greci asupra averilor mănăstirești de la Galata, Barnovschi, Sf. Sava etc., și nu se formaliza pentru încălcarea drepturilor bisericii Moldovei), nu puteau fi nici într-un caz acceptate de Antim și poate nici de Constantin Brincoveanu.

Conflictul poate fi legat și de divergențele de păreri care au existat cu siguranță între Hrisant Notara și Antim cu privire la stăpînirea turcească: în vreme ce patriarhul Ierusalimului slujea de emisar turcilor pentru o împăcare cu Rusia, Antim se situa în fruntea politicii duse de boierii patrioți în vederea scuturării jugului otoman⁵³.

Mitropolitul s-a plîns patriarhului ecumenic împotriva amestecului abuziv al lui Hrisant Notara în treburile bisericii Țării Românești, cerîndu-i să pună capăt unei situații ce contravenea canonanelor. Nu ni s-a păstrat, din păcate, decît o a doua scrisoare a lui Antim, datată 26 decembrie 1710, ca răspuns la dezlegarea dată de patriarhia ecumenică de a restabili ordinea și autoritatea știrbită din biserică *. Dar cum în ea, Antim reia în comentarii și analizează abuzurile lui Hrisant și ironizează, cu o rară finețe, slăbiciunile patriarhiei ecumenice, scrisoarea rămîne deosebit de importantă pentru noi⁵⁴.

Natural că în urma acestui vehement protest, îmbrăcat în cel mai desăvîrșit stil polemic și ironizînd, totodată, inconsecvența și lipsa de fermitate a patriarhului de Constantinopol, s-a ajuns la răcirca legăturilor dintre Antim și învățaatul Hrisant Notara. Vreme de doi ani n-a existat între ei nici un fel de corespondență. Este tocmai perioada în care a avut loc și conflictul cu Brincoveanu, cum am văzut mai sus, cînd Antim se plînge de intrigile unor înalte fețe bisericești. Să se fi referit numai la Mitrofan de Nisa? Credem mai degrabă că Hrisant a avut și el un cuvînt negativ de spus la adresa lui Antim și numai înțelepciunea lui Constantin Brincoveanu l-a menținut pe mitropolit în scaun.

La 1 septembrie 1712 Antim rupe tăcerea, scriindu-i lui Hrisant Notara, prin vistiernicul Grigorașcu, într-o manieră

* Publicată de N. Iorga în *Documente grecești privitoare la istoria românilor*, în *Hurmuzaki*, XIV, 3, p. 79—82, cu unele greșeli. Tradusă și republicată de Al. Elian în *Antim Ivireanul apărător al prerogativelor scaunului mitropolitan al Ungrovlahiei*, p. 526—530, după care cităm și noi.

politicoasă și deferentă, dar nu și concesivă față de hotărârile pe care le-a luat de comun acord cu patriarhul Constantinopolului *.

Din scrisorile schimbate între ei pînă în august 1714** rezultă că supărarea lui Hrisant Notara se risipea greu, dar că Antim a continuat să rămînă statornic în atitudine și gata cu explicații suplimentare***. Singurele legături care au mai existat între ei au fost de ordin tipografic, Antim făgăduind sprijin pentru înființarea unei tipografii la Constantinopol**** și pentru pregătirea tipografului pe care îl găsisese, în acest scop, Hrisant⁵⁵.

Între august 1714 și martie 1716 nu ne este cunoscută corespondența dintre ei, deși sînt de presupus legături mai strînse între cei doi cărturari, cauzate de tipărirea operei lui Dositei, *Istoria patriarhilor Ierusalimului*⁵⁶.

Ultima scrisoare a lui Antim către Hrisant Notara este datată 24 martie 1716, cînd situația mitropolitului era dintre cele mai grele, din pricina intrigilor țesute în jurul său și a pîrilor dușmanilor săi. Se spune acolo, după introducerea de rigoare: . . . „Fiind zilele rele, neconținute bănuielele și trimiterea nesigură, am fost siliți și fără voie să tăcem atîta vreme . . . să nu dăm pricină de petrecere celor ce ne urmăresc cu răutate ca să petreacă și ca să-și miște cu înșelăciune limba contra noastră . . .”*****.

Cîteva luni mai tîrziu el murea ucis din porunca lui Nicolae Mavrocordat.

După această digresiune, pe care n-aveam totuși dreptul s-o ocolim, să ne întoarcem la realizările tipografice ale tiparnițelor lui Antim, din ultimii săi ani de viață, atît de importante prin rolul pe care l-au jucat în victoria definitivă a limbii române în biserică.

În anii 1711–1712, Antim fiind preocupat de chestiuni politice și de necazuri personale ce-i amenințau scaunul mitropolitan n-a avut răgazul și nici tihna preocupărilor tipografice. Fără prezența și indemnul mitropolitului, tipograful său, Gheorghe Radovici, n-a îndrăznit să tipărească nici o carte. Abia în toamna anului 1712, tot la Tîrgoviște, va imprima cel dintîi

* Cf. *Iorga-Hurmuzaki*, XIV, 3, p. 100.

** Publicate în *Iorga-Hurmuzaki*, XIV, 3, p. 105–107, 112–113, 115–117.

*** A se vedea în special scrisoarea din 15 noiembrie 1712, publicată în *Iorga-Hurmuzaki*, XIV, 3, p. 105–106.

**** *Iorga-Hurmuzaki*, XIV, 3, p. 107.

***** Cf. *Iorga-Hurmuzaki*, XIV, 3, p. 122.

Octoih în limba română, tradus de Antim Ivireanul, care a suportat și cheltuielile de tipărire⁵⁷. În același an a mai fost imprimată, tot în românește, o cârtică de *Rugăciuni în toate zilele săptămânii*, tot prin osteneala lui Gheorghe Radovici⁵⁸.

Echilibrându-se raporturile dintre domn și mitropolit, se lărgeste și activitatea tipografiei de la Tîrgoviște. Anul 1713 îmbogățește cultura românească cu 5 volume⁵⁹, dintre care numai unul, *Maxime ale unor vechi filosofi*⁶⁰, în grecește. Printre ele, amintim imprimarea de la Tîrgoviște, în românește, a unui *Liturghier*, a cărui tipărire, efectuată de Gheorghe Radovici, s-a făcut cu cheltuiala lui Antim⁶¹.

Este tipărită, tot la Tîrgoviște, o nouă ediție a *Molitvenicului* românesc, tradus de Antim, după care se vor tipări apoi, neschimbate, toate numeroasele ediții ale secolului XVIII *. Noua ediție românească stabilea victoria strădaniilor lui Antim de a da poporului și preoților cea mai căutată carte bisericească în limba sa. Nu va mai fi tipărită nici o ediție slavă sau grecească a *Molitvenicului*.

Nu este lipsită de interes nici imprimarea trilingvă a unui mic *Catavasier*, în slavonă, română și greacă (ultima tot cu litere chirilice), prin strădania aceluiași Gheorghe Radovici, care a tipărit *Molitvenicul* și care semnează o prefață dedicată lui Antim **.

În anul sîngeros 1714, cînd Constantin Brîncoveanu murea de secura gidelui la Constantinopol, împreună cu familia sa, victimă a intrigilor și lăcomiei rudelor apropiate, Antim și-a văzut liniștit de treburile mitropoliei și de tipărituri.

La Tîrgoviște, Gheorghe Radovici tipărește cele trei cărți din acest an, toate sub domnia lui Ștefan Cantacuzino, așadar în a doua parte a anului. Una dintre ele, *Capete de poruncă*, de o importanță deosebită, de care ne vom ocupa mai pe larg, este în realitate o mică broșură de 34 pagini, elaborată de Antim pentru educarea preoților ***.

A doua carte este un *Ceaslov slavo-român* ****, iar ultima un *Catavasier românesc* *****. Probabil că tirajul ambelor cărți

* Cf. *Bibliografia românească veche*, I, p. 551 și vol IV, p. 41. N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 744.

** Cf. *Bibliografia românească veche*, IV, p. 40. N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 743—744.

*** *Idem*, I, p. 492—493. N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 744—745. Vezi textul integral în ediția de față, p. 385—394.

**** *Idem*, IV, p. 42. N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 745—746.

***** *Idem*, p. 41—42.

a fost mic, de vreme ce numărul exemplarelor ce ne-au parvenit este extrem de redus ⁶² și de vreme ce în anul 1715 Antim dispune tipărirea în românește atât a *Ceaslovului* ⁶³ cât și a *Catavasierului*. Acestea sînt, de altfel, ultimele cărți liturgice tipărite în românește prin grija și cu cheltuiala mitropolitului Antim Ivireanul. Tradiția cărții românești, atât de înrădăcinată în Țara Românească, mai ales în vremea episcopatului său la Rîmnic și a arhiepiscopatului Ungrovlahiei nu va mai putea fi smulsă. Introducerea limbii române în biserică era abia acum definitiv realizată, prin lupta dusă de Antim împotriva tuturor străinilor de limba și de aspirațiile poporului nostru ⁶⁴.

Este necesar să ne oprim, fie și numai în treacăt, asupra preocupărilor pe care le-a avut Antim Ivireanul pentru educarea preoților cu atât mai mult cu cît aceste preocupări nu vizează numai activitatea lor sacerdotală și duhovnicească, ci și pe aceea de îndrumători ai poporului *. Este îndeobște cunoscută ignoranța preoților din veacurile trecute, în plină orînduire feudală, chiar în chestiuni pur bisericești și nu odată s-au ridicat ierarhi învățați din amîndouă țările românești pentru îndreptarea unei stări de lucruri, de-a dreptul îngrijorătoare, mai ales sub aspectul teologiei practice ⁶⁵.

Antim a înfierat nepriceperea și indolența lor nu atîta în didahii, cît mai ales în cele trei broșuri tipărite special pentru educarea preoților.

În predica la *Săborul sfinților îngeri* **, ridicîndu-se împotriva celor ce nu respectă calitățile sacerdotale ale preoților recunoaște, indirect, scăderile acestora și ignoranța lor. În *Învățătura bisericească*, tipărită la Tîrgoviște, în noiembrie 1710 ***, o mică broșură de 90 pagini, dezvăluie durerea sufletească ce o încearcă la constatarea nepregătirii și neștiinței preoților ⁶⁶.

Pentru îndreptarea acestei grele stări de lucruri, Antim a elaborat trei broșuri (inclusiv cea tipărită la Rîmnic în 1705), pe care le-a difuzat tuturor preoților, cu dispoziția expresă

* Cf. Pr. Stelian Izvoranu, *Mitropolitul Antim Ivireanul sfătuitor și îndrumător pentru preoți și duhovnici*, în *Bis. ort. rom.*, LXXXIV (1966), nr. 9—10, p. 971—981, unde este tratată pe larg această chestiune și unde este dată o bibliografie cuprinzătoare.

** Cf. ediția de față, p. 164—173.

*** Cf. *Bibliografia românească veche*, I, p. 481. N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 738—739. Ca episcop de Rîmnic, Antim a tipărit în anul 1705 *Învățătură pe scurt pentru taina pocîinței*, care se încadrează în aceleași preocupări pastorale. Vezi mai jos descrierea ei la p. XXXV—XXXVII.

de a fi respectat întocmai textul lor și de a fi păstrate ca îndreptare permanente în viața bisericească și mirenească ⁶⁷.

Antim s-a îngrijit și de ușurarea economică a clerului mirenesc. Acesta trăia incomparabil mai greu decât călugării mănăstirilor, fiind supuși foarte adeseori la dări asemeni birnicilor. Constantin Brîncoveanu însuși, cu toată cucernicia sa, nu s-a sfiit să impună la biruri pe preoți și diaconi. Urmașul său însă, Ștefan Cantacuzino, probabil la sugestia lui Antim, sloboade printr-un hrisov din 26 aprilie 1714 (deci îndată după urcarea sa pe tron) pe toți preoții și diaconii țării de orice dajdie *.

Nu vom stărui asupra unui alt aspect al activității lui Antim, acela de gospodar al bunurilor mitropoliei. Mai mult decât la Rimnic, Antim este pus în fața unor grele probleme administrative, pe care le-a dus în condiții bune la capăt. Căci dacă Mitropolia avea numeroase venituri, fiind una din marile latifundii ale țării, avea și destule obligații. Tuturor acestora Antim le-a făcut față. A adăugat noi averi celor pe care le-a găsit la urcarea sa în scaun, acceptând donații de pământuri, vie, turme și acareturi. Și cum el se bucura de o mare considerație în fața păstoritorilor săi, aceste donații au fost destul de numeroase **.

Pentru el personal, Antim n-a acumulat nici pământuri, nici bani. Tot ceea ce a realizat prin truda de 25 de ani, cât a trăit în țara noastră, a investit în frumosul monument de arhitectură din București, Mănăstirea Antim ***, unde ar fi vrut să i se odihnească trupul după trecerea la „veșnicile lăcașuri” ⁶⁸.

Deși Antim dorea ca mănăstirea să fie absolut independentă și cu toate că primul capitol al *Așezământului* este intitulat: *Pentru să nu fie mănăstirea supusă*, dispozițiile sale n-au fost respectate. La data întocmirii *Așezământului*, mănăstirea avea multe datorii, dar Antim spera să le plătească cu vremea și să

* Cf. Arhivele Statului, București, fondul Mitropoliei, CDXCII-2.

** Pentru activitatea gospodărească a lui Antim ca mitropolit să se vadă: T. G. Bulat, *Din preocupările gospodărești ale mitropolitului Antim Ivireanul*, în *Bis. ort. rom.*, LXXXIV (1966), nr. 9—10, p. 987—996.

*** Pentru mănăstirea Antim să se vadă: N. Ghica-Budești, *Evoluția arhitecturii în Muntenia și în Oltenia*, IV, în *Buletinul Comisiunii monumentelor istorice*, XXIX (1936), p. 78—80 și fig. 493—514; Victor Brătulescu, *Mitropolitul Antim, ctitor de lăcașuri sfinte*, în *Bis. ort. rom.*, LXXIV (1956), nr. 8—9, p. 817—831. Ion Nanu, *Un monument istoric de artă religioasă: ctitoria mitropolitului Antim Ivireanul*, în *Bis. ort. rom.*, LXXXIX (1961), nr. 3—4, p. 223—318.

degreveze lăcașul de orice sarcini bănești, mai ales că donațiile ce se făceau mănăstirii creșteau. Chiar dacă ar fi murit înainte de plata datoriilor, urmașii lui în scaun ar fi putut acoperi treptat sumele trebuincioase, din veniturile casei mănăstirii. Dar urmașul său în scaun, Mitrofan de Nisa, îl ura prea mult ca să-l poată ierta după moarte și să-i poată respecta testamentul, întocmit cu atita sfințenie, dar și cu atita omenie. El nu avea nici interes, nici bună-cuviință pentru asemenea lucruri.

În primăvara anului 1717 Mitrofan ia în cercetare gestiunea mănăstirii și găsind datorii, cere patriarhiei ecumenice autorizarea de a-i sechestra averea și a plăti datoriile. Prin gramata patriarhală din octombrie 1717 *, acesta este autorizat să procedeze după bunul său plac, iar mănăstirea cade sub oblăduirea Mitropoliei.

Ultimul capitol al vieții lui Antim se împletește cu activitatea sa politică și patriotică dusă în anii 1714—1716, căreia i-a căzut jertfă năprasnică și nemeritată. Moartea lui Brîncoveanu și urcarea pe tron a lui Ștefan Cantacuzino, fiul Stolnicului, cum arătam mai sus, n-a schimbat nimica în viața mitropolitului. Demult, încă de când era episcop la Rîmnic, el se afla în bune legături cu Cantacuzinii. Și cum ar fi putut fi altfel de vreme ce aceștia erau atât de apropiate rudeni cu Brîncoveanu? Numai că Antim le-a rămas atașat și atunci când le era vădită intenția de a-l înlătura pe vărul și nepotul lor.

În anii 1714—1716 el și-a văzut de treburile Mitropoliei, a urmărit lucrările de înălțare și zugrăvire a mănăstirii sale, a îndrumat activitatea tipografilor, inclusiv a celei de la mănăstirea Antim ⁶⁸ și poate că va fi ținut și unele didahii ⁷⁰.

Dar domnia lui Ștefan Cantacuzino a luat sfârșit la 21 ianuarie 1716; nu s-a putut bucura decît 20 de luni de tronul cîștigat pe căi atât de odioase. Mai mult, în noaptea de 6 spre 7 iunie același an, tatăl și fiul (stolnicul și domnul) mureau sugrumați, ispășind astfel crima de care toate cronicile îi fac vinovați **. Spătarul Mihai Cantacuzino, unchiul domnului și Radu Dudescu, cumnatul său, au avut la Adrianopol aceeași soartă, două zile mai tîrziu. Antim primea, în felul acesta, o dureroasă lovitură. Și, din nefericire, nu era nici ultima și nici cea mai grea.

În urma mazălirii lui Ștefan Cantacuzino, turcii se hotărâsc să nu mai încredințeze tronul unui domn de țară, ci demnitarilor

* Cf. *Hurmuzaki*, XIV, 2, p. 818—821.

** Mai ales Del Chiaro vine cu precizări zguduitoare. Cf. *oria*, ed. din 1718, p. 185—189.

greci de la Constantinopol, care stăpîneau și în Moldova, după hainirea lui Dimitrie Cantemir. Același Nicolae Mavrocordat, care inaugurase domniile fanariote în Moldova, este strămutat în Țara Românească, făcîndu-și intrarea în București la 10 februarie 1716 ⁷¹.

Acțiunea antiotomană și antifanariotă nu s-a bazat, de data aceasta, pe o colaborare a boierilor cu Rusia, între Sublima Poartă și Imperiul moscovit fiind statornicită, deocamdată, pacea. Cantacuzinii au stabilit legături cu austriecii, sperînd ca, cu ajutorul acestora, să-l poată așeza pe tron, în locul lui Nicolae Mavrocordat, pe Gheorghe Cantacuzino, fiul lui Șerban, care trăia de mai multă vreme în Transilvania.

Prilejul era cu atît mai nimerit cu cît în primăvara anului 1716 au reînceput ostilitățile între turci și austrieci. Imperialii, victorioși în toate ciocnirile avute cu turcii, au pătruns și în părțile apusene ale Țării Românești, unde o seamă dintre boieri, cum au fost Petru Obedeanu, vel serdar, Barbu Brăiloiu, Bujoreanu, marele ban, boierii Bengești, Grigore Băleanu și mulți alții au trecut de partea austrieșilor, îndemnîndu-i să se îndrepte spre București *.

Și, într-adevăr, pe la Sîntă Măria Mare, cum spune *Cronica* lui Radu Popescu, o mină de soldați austriești ⁷², au trecut Oltul pe la pasul Ciineni și s-au îndreptat spre Pitești. Vameșii au trimis în grabă scrisori la stăpînire, precizînd că intenția austrieșilor este să se îndrepte spre București. Aceste știri au ajuns în capitală „a treia zi după Sîntă Mărie” cum spune Radu Popescu ⁷³. Del Chiaro precizează că în ziua aceea, cu o oră înainte de apusul soarelui lumea alerga pe ulițele orașului strigînd: „nemții, nemții” și că Nicolae Mavrocordat, înspăimîntat și-a făcut repede bagajele și împreună cu familia sa și cu boierii credincioși a luat drumul Giurgiului ⁷⁴. Spre miezul nopții ei s-au oprit la Călugăreni „... să lege tabăra acolo și să șază pînă vor mai vedea ce fac aceste catane ce turbură țara așa rău”, cum menționează *Cronica*, favorabilă domnului, a lui Radu Popescu ⁷⁵. La plecare domnul a luat cu sine și pe Antim Ivireanul, împotriva voinței acestuia, cu care la Călugăreni a avut o discuție dramatică, Antim refuzînd să-l urmeze în refugiul său ⁷⁶. În timpul acestei discuții mitropolitul a fost chemat afară și i s-a înmînat o scrisoare primită tocmai atunci de la București, de la Ioan Abramios ⁷⁷, prin care i se aducea la cunoș-

* Cf. *Cronica* lui Radu Popescu, ed. C. Grecescu, p. 222 — 224.

tință că pădurea de lângă București este plină de armate austriece⁷⁶. Împărtășind această veste lui N. Mavrocordat, acesta s-a pregătit imediat și cu mare spaimă de drum, insistând din nou pe lângă Antim Ivireanul să-l întovărășească și amenințându-l cu grave consecințe pentru acest refuz, înapoierea mitropolitului neavînd altă explicație decît că vrea să ungă un alt domnitor în locul său. Mitrofan Grigoràs precizează că la despărțire Antim Ivireanul i-ar fi declarat ritos fanariotului să-și continue drumul mai departe singur „deoarece de acum înainte nu e nimic comun între el, domnul, și Țara Românească” *.

Și, într-adevăr, Mavrocordat a ajuns la Giurgiu, sperîndu-i pe turcii de acolo cu fuga sa, apoi a trecut la Rusciuc, expediindu-și bagajele prețioase spre Constantinopol⁷⁷. La rîndul său, Antim Ivireanul s-a înapoiat la București și, sigur fiind că Nicolae Mavrocordat nu se va mai întoarce pe tron, l-a uns ca domn pe Pătrașco Brezoianu, marele vornic, care — nefericitul — nici măcar nu știa de acest lucru, nefiind de față **.

Dar o zi, două, mai tîrziu, lui Mavrocordat i s-a adus la cunoștință prin curieri trimiși din București, că totul n-a fost decît o falsă alarmă și că nici un austriac nu se află în vecinătatea capitalei. Plin de minie, a adunat în grabă cîteva sute de turci și tătari cu care s-a întors în București. Întîmpinat de boieri la Fîntîna lui Radu Vodă, la intrarea în oraș, aceștia i-au reclamat (ca să scape ei) pe Pătrașco Brezoianu, care a fost imediat tăiat în bucăți. Aceeași soartă au avut-o în zilele următoare și alți boieri de țară, potrivnici stăpînirii turcești și domnului fanariot.

Ajuns în oraș, Nicolae Mavrocordat a poruncit să fie chemat de îndată mitropolitul Antim Ivireanul. „Cînd intra la curte în rădvan, ca de obicei, ca să se întîlnească cu domnul — spune cronicarul Mitrofan Grigoràs — soldații turci l-au oprit, l-au dat jos din rădvan și smulgîndu-i barba și părul capului și tirîndu-l jos, l-au închis într-o căsuță a curții, ca să-și aducă aminte de tot ceea ce făcuse ***. Odată cu el fu închis și Ioan Abramios, predicatorul bisericii palatului ****.

Cerîndu-i-se demisia, în condițiile umilitoare în care se afla și cu spectrul morții deasupra cărunteții capului său, Antim Ivireanul n-a schițat nici o împotrivire. În locul lui a fost ales Mitrofan de Nisa, vechiul și statornicul său dușman, protejatul

* Mitrofan Grigoràs, *op. cit.*, p. 443. A se vedea nota 71.

** Cf. Mitrofan Grigoràs, *op. cit.*, p. 443.

*** *Idem*, p. 443; Del. Chiaro, *op. cit.*, p. 214.

**** Del. Chiaro, *op. cit.*, p. 214.

lui Hrisant Notara și a lui Nicolae Mavrocordat⁸⁰. Cum un asemenea act trebuia însă sancționat și de Patriarhia ecumenică, domnul „făcînd sfat cu toți boierii, au trimis la Țarigrad la patriarhul, de i-au spus toate răutățile și amestecăturile lui și cum au făcut sfaturi rele împotriva domnului și a țării“ *, acest „vădit apostat și uneltitor“ **.

Patriarhul Ieremia al III-lea, abia urcat în scaun „trecătoare figură de îngăduit al turcilor“, cum pe veci îl înfierează Nicolae Iorga *** s-a grăbit să răspundă neîntîrziat cererii lui N. Mavrocordat⁸¹.

Prin gramata patriarhală, pe care o redăm la note⁸², mitropolitul Antim Ivireanul a fost acuzat de revoluție și răscoală, că a întreprins meșteșuguri satanicești, că se ocupa cu magia. „S-a făcut sceleratul, revoltant și conspirator în contra puternicii împărății... și s-a făcut el singur demn de judecată, culpabil și vinovat de caterisirea canonică“.

Într-adevăr, adăugăm și noi, acestea au fost „grelele păcate“ care au apăsât bătrînețele și strădaniile de o viață ale marelui Antim Ivireanul. Pentru aceste păcate de *revoltant* și *conspirator* împotriva stăpînirii turcești rămîne Antim atît de venerat de neamul românesc.

Pentru toate aceste rele Antim Ivireanul este scos din rîndul arhierilor și „depărtat de mitropolia Ungrovlahiei“⁸³.

În locul numelui de Antim, pe care l-a purtat ca mitropolit, i s-a dat cel de Andrei: cu acel nume intrase în viață, cu el urma să părăsească viața. În timpul lecturii gramatei de caterisire i s-a pus pe cap o tichie roșie și i s-a comunicat sentința de deportare pe viață la mănăstirea Sf. Ecaterina de pe muntele Sinai. Probabil că aceasta era sentința dată de Patriarhia de Constantinopol.

În miez de noapte, a fost pornit cu o căruță spre locul de surghiun, escortat de cîțiva ostași turci, puși sub comanda unui mehmendar, anume Colfescu⁸⁴, care trebuiau să împlinească porunca cumplită a sîngerosului fanariot. Într-adevăr, pe drum a sosit și porunca sultanului prin care era osîndit la moarte ****.

* Cf. Radu Popescu, *op. cit.*, p. 226.

** Cum îl numește Spandonis în scrisoarea sa din 20 septembrie 1716. A se vedea nota 72.

*** Cf. N. Iorga, *Istoria bisericii române*, II, p. 56, dar unde îl confundă cu Cosma al III-lea. Ieremia al III-lea a fost patriarh de Constantinopol între anii 1716—1726.

**** Cf. Mitrofan Grigoràs, *op. cit.*, p. 443.

Soldații, credincioși lui N. Mavrocordat, l-au omorât și i-au aruncat trupul într-un afluent al Mariței, anume Tungia, care trece prin Adrianopol și se varsă în golful Enos din Tracia ⁸⁵.

Data exactă a omorului nu se cunoaște *. Acesta a fost săvârșit în ultima decadă a lui septembrie 1716, după 22 ale lunii, când Antim semnează în trei locuri un document de o excepțională valoare pentru stabilirea datei morții sale ⁸⁶.

Dacă dușmanii săi n-au avut buna simțire să-și ascundă bucuria ⁸⁷, poporul a primit în schimb cu teribilă consternare vestea morții acestui mare ierarh, pe care îl credea ajuns la muntele Sinai ** și amintirea lui nu s-a șters niciodată din sufletul său și nici a boierilor de țară. Așa se și explică de ce mănăstirea lui a continuat să fie înzestrată în anii care au urmat morții sale cu pămînturi și acareturi și de ce i s-a dat cu evlavie numele ctitorului.

Agitata lui viață și năprasnica-i moarte îl iartă de tot ceea ce ar putea apare neconformă cu atitudinea unui prelat. Cîntărind însă ceea ce a lăsat culturii românești și luîndu-i în seamă cuvîntul, rostit de atîtea ori întru apărarea celui obidit, sîntem datori să-i cinstim amintirea.

*

În urma morții mitropolitului Antim Ivireanul a rămas o operă care îl așază între figurile de seamă ale poporului nostru. El poate fi socotit ca unul dintre cei mai multilaterali și originali reprezentanți ai vechii noastre literaturi.

Opera tipografică a lui Antim — este și aceasta o operă — am urmărit-o schițîndu-i viața, de care a fost organic legată. Opera literară, opera originală, trebuie secționată în două părți: 1. scrieri originale, tipărite în timpul vieții (inclusiv prefetele și dedicațiile unor cărți imprimate în tiparnițele sale); 2. scrieri rămase în manuscris și publicate foarte tîrziu, unele chiar în zilele noastre.

Din prima grupă fac parte cele trei broșuri elaborate de el pentru educarea preoților mireni. Cea mai veche dintre ele datează din primul an de episcopat la Rîmnic și este intitulată: *Învățătură pe scurt pentru taina pocăinții* ⁸⁸.

Interesul acestei lucrări este mai ales de teologie practică. Împărțită în două părți, bine încheiate între ele, cântăce se

* O analiză a părerilor unor istorici la N. Șerbănescu, *Mitropolitul Antim Ivireanul*, p. 802—803.

** Cf. Del Chiaro, *op. cit.*, p. 220—221.

ocupă totuși nu numai de educarea duhovnicească a preoților, învățându-i ce este aceea spovedanie și cum trebuie săvârșită ea, ci se adresează și credincioșilor, în scopul educării lor. Că această educație este înțeleasă de Antim în sens pur teologic, este cît se poate de firesc pentru vremea în care ne găsim și pentru calitatea sa ecleziastică. Mai interesantă decît aceste învățăminte, pe care le întîlnim și în *Începătură și învățătură pentru ispovedanie*, inclusă în volumul de *Didahii* este explicația pe care o dă Antim în legătură cu săvîrșirea păcatelor. Omul păcătuiește, zice el, pentru că nu știe să citească; neștiind să citească nu se poate înțelepți din cărțile bisericii și din *Sfînta Scriptură*, singurele care-l pot împiedica de la păcat. De altfel, fragmentul cel mai interesant sub raport literar al acestei broșuri, este tocmai acela în care îi îndeamnă pe păstoriții săi să citească: omul care nu știe carte se aseamănă dobitoacelor și orbilor.

Urmează apoi un fragment de adevărată predică, în care vehemența cu care enumeră mulțimea păcatelor și îndemnurile repetate adresate cititorilor, chemați să se smulgă din mulțimea răutăților, amintesc de elocința didahiilor. Procedeeul oratoric al repetiției, cu atîta efect folosit, de la prima pînă la ultima didahie, este prezent și aci: „... Toată ziua beți, borțiți, înlăuntru în circiume, porniți la curvii și la preacurvii de multe feluri, la nedireptăți, la răniri, la cuvinte mincinoase, la jurăminte strîmbe, la mărturii mincinoase și la hule, la ucideri, la cleвете la zavistii, la vrăjbi și goniri și la alte nenumărate, cu carele bolnăvește ticălosul nostru suflet boală de moarte...”

Aceeași repetiție, de o splendidă cadență, aș zice nemai-întîlnită chiar la Antim, va încheia această introducere neseplată de fapt de restul cărții: „... Și de se va întîmpla și va muri ticălosul și nepriceputul om neispoveduit și nepocăit, merge în focul cel vécinic întru întunérecul cel den afară, în viiarmele cel neadormit, în scrișnirea dinților, în mîna diavolului și să lipséște de slava lui Dumnezeu, de bucuria îngerilor, den frumusețele raiului, den desfătarea sfinților, den fericita viață. O, creștinilor, o, părinților și fraților, pînă cînd în răutate și în păcat, pînă cînd dormim în patul lenevirii somnul cel greu și purtătoriu de moartea păcatului? Pentru ce, pentru puținel vin al beții, pentru o dulceață amară a unii împuțite curvii, pentru bani care sînt pămînt, pentru măririle lumii, carele sînt toate necinsti, pentru mindrii și deșertăciuni face pre ziditoriul și părintele nostru Dumnezeu vrăjmaș și ne dăm pre noi de voe vrăjmașului lui Dumnezeu și al nostru diavolului, ca să ne muncească fără de milă?

Pină cînd nu ne venim în socoteala noastră? Pină cînd ne cercăm folosul nostru? Pină cînd nu ne pocăim? Pină cînd nu ne tămăduim patimile sufletului nostru? Pină cînd nu urmim păcatul și să iubim bunătatea? Pentru ce atîta de nemulțămîtor sintem către mîntuitorul și făcătorul nostru de bine?...”

Această primă cărtică tipărită cuprinde învățături redată într-o formă apropiată de aceea a predicilor. Stilul, deosebit de îngrijit, folosit în primul său an de episcopat, îl vom mai întîlni în cîteva cuvîntări ca mitropolit; mai ales acelea, pronunțate fiind voievodul de față, poartă pecetea sîrguinței pentru fraza incheată și expresiile alese.

A doua broșură, tipărită în noiembrie 1710 de Gheorghe Radovici, este intitulată *Învățătură bisericească la cele mai trebuincioase și mai de folos pentru învățătura preoților, acum într-acesta chip tipărită în sfînta Mitropolie în Țîrgoviște*, la anul de la Hristos 1710⁸⁹. În prefața acesteia își va exprima Antim toată amărăciunea pentru lipsa de cultură a preoților, ca și pentru ignoranța lor în materie de practică bisericească⁹⁰.

Din punct de vedere literar lucrarea nu prezintă prea mare interes și nu vom stărui asupra ei. Singură, prefața, reflectă palid, calitățile polemice ale mitropolitului Antim și măiestria frazei, atît de mult admirată în celelalte opere de către toți istoricii literaturii noastre medievale.

Ultima lucrare din prima grupă este intitulată *Capete de poruncă* și a fost tipărită în anul 1714. Și aceasta se înscrie între broșurile elaborate de Antim în același scop al ridicării nivelului cultural al preoților. Mai mult chiar decît celelalte, elementele juridice covîrșesc conținutul acestei lucrări, de o reală valoare practică⁹¹.

Broșura a fost retipărită în anul 1775, în vremea mitropolitului Grigorie, de către tipograful Dimitrie Petrovici *. Numele lui Antim nu era pomenit nicăieri, cum nu fusese pomenit nici la reeditarea *Învățăturii bisericești*.

Sub raport tipografic toate trei lucrările sînt modest impriimate: de format mic, cu aceeași gravură, *Deisis*, reproducă pe fața a doua a foilor de titlu și cu tiparul de o singură culoare, neagră⁹².

Dintre prefețele și dedicațiile cărților tipărite de Antim, toate pline de elogii la adresa lui Constantin Brîncoveanu, prefața *Gramaticii slavonești*, tipărită la Snagov în 1697 iese din comun

* Cf. *Bibliografia românească veche*, II, p. 210—211.

prin prezentarea pe care o face acestui „bun fruct”. cum numește el cartea. Gramatica este pentru scris și citire, ceea ce este sufletul pentru trup și sarea în mâncare. „Căci precum corpul fără de suflet mort este, precum soarele fără de lumină nu luminează și precum mâncarea nu e plăcută fără de sare, tot așa e și cetirea sau scrierea fără gramatică conducătoare”. Rînd pe rînd sînt definite apoi ortografia, etimologia, sintaxa și prosodia cea „făcătoare de versuri” *.

Adresîndu-se domnului îi aduce elogiul pentru înființarea școlii de slavonie „pentru copiii de vîrstă fragedă” ⁹³, rugîndu-se, totodată, pentru îndelungata viață și pentru sănătatea și fericirea sa.

Calitățile literare ale lui Antim se văd și în dedicația la *Noul Testament*, tipărită la București în 1703. Fraza mînuită aci, amintește de stilul oratoric propriu didahiilor, cu bogăția comparațiilor, și a repetițiilor, cu muzicalitatea frazei, atît de îndrăgită de toți cunoscătorii autentici ai vechiului cuvînt românesc: „Întoarce-se pururea magnitul cătră polus; zboară spre înălțime focul, pleacă-se în sinul pămîntului piatra; aleargă apele în brațele mării și în scurte cuvinte, toate lucrurile cătră chendrul lor să pleacă”.

Prefața către cititori din *Viețile paralele* de Plutarh, pline de elogiul la adresa fiilor lui Constantim Brîncoveanu și mai ales a lui Constantin, traducătorul, trădează raporturile de oarecare intimitate cu domnul și curtea sa, de vreme ce l-a felicitat pe voievod pentru calitățile feciorului său: „... Mărturisesc, în adevăr, că îndată ce am citit-o, am fericit pe prealuminatul nostru domn (sublinierea noastră), că între alte haruri dăruite de Dumnezeu, i-a hărăzit Dumnezeu preanălțimii-sale și fii, carii pentru prea marea lor virtute prematură sînt rîvnîți în lume și invidiați...” ⁹⁴. Anul tipăririi *Paralelelor* lui Plutarh este de altfel anul premergător ridicării lui Antim la rangul de arhieru, cu voia și, poate, îndemnul lui Constantin Brîncoveanu.

Dacă opera tipărită a mitropolitului Antim Ivireanul se reduce la trei broșuri, toate elaborate în intenția ridicării clerului, opera manuscrisă pe care, probabil, nici n-avea intenția să o tipărească vreodată, este mult mai prețioasă și cuprinde: *Didahiile*, *Cronograful ilustrat* și *Așezămîntul mănăstirii Antim* ⁹⁵.

* Vezi ediția de față, p. 402–404.

** Vezi ediția de față, p. 409.

Cea mai veche dintre ele, datată 1 iulie 1709⁸⁵ este intitulată: *Chipurile Vechiului și Noului Testament, adică obazele oamenilor celor vestiți ce să află în „Sfânta Scriptură”, în „Biblie” și în „Evanghelie”* * ... și era dăruită blagocestivului domn Constantin Brincoveanu „spre semn de dragoste adevărată”, cum declară Antim în titlu.

Istorie prescurtată a lumii vechi, în care elementele de istorie și genealogie biblică se amestecă și cu elemente de istorie greco-romană, *Chipurile Vechiului și Noului Testament* își măresc considerabil valoarea culturală cu numărul impresionant de imagini — peste 500 — executate de mîna lui Antim, sau a unui zugrav de profesie, legate între ele prin fișii asemeni unui arbore genealogic. De altfel lucrarea este cunoscută și sub denumirea de *Arborele genealogic a lui Iisus Hristos* sau *Rodoslovie* (pe care o folosește însuși Antim în prefață), pentru că fișia centrală este ocupată de portretele strămoșilor lui Hristos **, urcînd pînă la Adam⁸⁶.

Simplificînd elementele de descriere folosite în studiul nostru, amintim că opera *Cronograful ilustrat* începe cu f. 4., ocupată în întregime de text, așezat în lungimea manuscrisului și care este intitulat: *Povestire pre scurt pentru zidirea lui Adam*. De la această primă pagină și pînă la sfîrșitul operei constatăm că autorul ei, în speță Antim, n-a folosit numai datele furnizate de *Biblie*, ci mai ales textul *Cronografelor*⁸⁷, numeroase lucrări de istorie și chiar tradiția populară și operele apocrife, privitoare la *Vechiul Testament* mai ales.

De la f. 4 începe ilustrarea manuscrisului, iar textul va fi așezat de obicei pe două coloane, în lățimea codicelui, fiecare coloană continuîndu-și textul pe coloana corespunzătoare a paginii următoare⁸⁸.

Textul începe, cum arătam mai sus, la f. 4 cu o *Povestire pre scurt pentru zidirea lui Adam*, care ne transmite astfel legenda lemnului crucii intrată în literatura noastră populară: „Pre acest Sith zic unii, cum că l-au trimis Adam cînd s-au bolnăvit, să meargă în raiu, să-i aducă din lemnul vieții; dară nu i s-au dat voe, ci numai i-au dat fingerul lemn de finic. Și cînd s-au întors înapoi au găsit pre Adam mort și au sădit lemnul acela la mormîntul lui Adam, de spre cap, carele s-au făcut copaci mare. Și după acéia, zic istoriile, să-l fie pus Solomon la lucrul

* Vezi titlul întreg la p. 241.

** După genealogia evangheliștilor Matei și Luca.

curților lui ce au făcut, pre carele zic să se fie răstignit și Hristos. (Iară eu nu o țiiu să fie aceasta adevărată.)” *

Pe pagina următoare este inserată legenda după care Adam și Eva au deplins moartea lui Avel timp de 100 de ani, la locul ce „să chiamă pînă acum Valea lacrărilor, care iaste aproape de Evron”.

În sfîrșit, legenda prorocirii sibilei, pe care ne-au transmis-o puține texte vechi este prinsă și ea la fila 21, coloana II **.

Din punct de vedere literar *Chipurile Vechiului și Noului Testament* se caracterizează prin dominarea stilului epic. De la un capăt la celălalt al operei sînt povestite sumar evenimente din istoria biblică sau profană, luate din cronografe. Limba acestor povestiri este aceea a cronicilor, fermecătoare și curată. „Noe . . . apropiindu-să Potopul, au intrat în corabiia ce făcuse din porunca lui Dumnezeu . . . Și după acéia, desfăcîndu-se toate izvoarele apelor și deșchizîndu-se jghiaburile ceriului, au ploat 40 de zile și 40 de nopți. Și s-au înălțat apa în sus de 15 coți de cit țoți munții cei înalți, carii era supt ceriu . . . Și au murit tot trupul cel ce mișca pre pămînt și toate cite au suflare de viață” . . . ***

Remarcabilă este capacitatea lui Antim de a rezuma, în cîteva propozițiuni, esențialul unor povestiri rediate în *Biblie* sau cronografe în multe pagini, cum este aceea a vieții legendarului Samson ****.

Cucerirea Ierusalimului de către Nabucodonosor, pentru multele păcate ale lui Sedechia, nu scapă condeiului de cronicar al lui Antim: „Și puse împăratul Navuhodonosor pre Sedechia, fratele lui Eliachim, împărat preste Iuda și preste Ierusalim. Și era Sedechia de 21 de ani cînd au început a împărăți. Și împărăți ani 11, făcînd vicleșug înaintea lui Dumnezeu și nu să rușina de cătră fața Ieremieii prorocului, carele îl certa pentru răutățile ce făcea, ci l-au băgat în temniță. Și, trimițînd împăratul Navuhodonosor soli la Sedechia ca să-ș dea birul, precum le-a fost legătura, i-au întors îndărăt, la împăratul, deșerți și înfrunțați.

Miniindu-să, drept acéia, Navuhodonosor, s-au dus asupra Ierusalimului cu toată puteria lui și luînd toate odoarele besericii, cite au găsit și ale împăratului, le-au dus cu sine-ș la Vavilon.

* Cf. N. Cartoian, *Cărțile populare în literatura românească*, I, București, 1929, p. 122—136.

** Cf. ediția de față, p. 316.

*** *Idem*, p. 251.

**** *Idem*, p. 271.

Și arse Navuzardan, stolnicul împăratului Navuhodonosor, beserica lui Dumnezeu. Și tăe împăratul pre feciorii lui Sedechie înaintea lui, iară pre el, orbindu-l, îl duse la Vavilon. Și, eșind Ieremia din temniță, s-au dus împreună cu norodul, iar Sedechia cu rea moarte s-au sfârșit în Vavilon, crăpându-i pintecele” (f. 16, col. I) *.

În sfârșit, stilul sobru și concis de care aminteam, poate fi exemplificat și de povestirea nașterii lui Cyrus, împăratul perșilor, redată la f. 16^v, coloana II **.

Ocupându-ne în treacăt de izvoarele folosite de Antim la alcătuirea textului, menționăm, o dată mai mult, că *Biblia* n-a fost singura carte care a stat la îndemîna sa, pentru a aminti oameni și fapte din lumea veche. Alături de *Biblie* s-a folosit de cronografe, precum și de scrierile unor mari istorici și filozofi antici. Așa se explică prezența unor date în manuscrisul lui Antim, pe care numai cronografele⁹⁹ ni le dau, precum și foarte numeroasele trimiteri și aluzii la istoricii și filozofii la care ne vom referi mai jos și pe care încearcă să-i pună de acord cu evenimente menționate în *Biblie*.

Desprindem că Zoroastru „a aflat meșteșugul vrăjii” în vremea lui Thara, tatăl lui Avram (f. 7, col. II), că în vremea lui Avimeleh „a făcut Palamed slove elinilor” (f. 10, col. II, după ce, la f. 4, atribuie prima scriere pe pămînt lui Enoch), iar în vremea lui Iair „a izvodit Carmentie slove latinilor” (f. 10, col. I). Tot el pretinde că în vremea lui Thola „împărătea la Troada Priamos, leat 3959 (f. 10, col. II), care Troadă a fost luată la leat 4033” (f. 11, col. II). Este stabilită vremea cînd „s-au rînduit de elini numărul anilor care se chiamă Olimbios” cînd s-a născut „Romil” și „s-au început Roma” (f. 14, col. I). Pe vremea lui Olofern „avea cinste Sofoclis și Euripidis, poeticii”, iar în vremea lui Zorobabel a trăit „Darie, feciorul lui Istaspu” și „Platon filosoful” (f. 17, col. II), la care a învățat Aristotel (f. 18, col. II). Cît privește istoria Greciei și a Romei, multe din amănuntele pe care le redă în text nu sînt întîlnite în *Cărțile Macabeilor* din *Vechiul Testament*, în care este redată istoria poporului evreu din epoca corespunzătoare și din timpul ocupației romane în Palestina, ci în cronografe. Astfel ne vorbește despre Alexandru Macedon, despre ocuparea Greciei și a Egiptului de către romani, de primul triumvirat și de luptele dintre triumviri

* Cf. ediția de față, p. 300.

** *Idem*, p. 296–297.

(amintește de regimul politic al Romei de la întemeiere pînă la imperiu, f. 20, col. I), de Octavian August și de Tiberiu *.

Cele două surse importante pentru cercetarea poporului iudeu, istoriile lui Josephus Flavius ** și Philon *** sînt foarte des citate, precum și geograful lumii vechi, Strabon.

Antim ne dă numeroase elemente de cronologie, precizînd diferențierile dintre anul solar și cel lunar, cum face, spre pildă, la f. 5, coloana II. Tot el stabilește vremea cînd s-au petrecut anumite evenimente de seamă, folosind era bizantină.

Concepția istorică a lui Antim nu putea ieși din granițele idealismului epocii sale. Istoria popoarelor se confundă și la el, ca la toți cronicarii, cu istoria stăpînitorilor acestor popoare. Exploatarea, pe care o va sublinia în predicile sale, nu este nicăieri menționată în *Chipurile Vechiului și Noului Testament*: neajunsurile oamenilor și ale popoarelor sînt pedepse trimise de Dumnezeu pentru păcatele lor. Cît privește critica izvoarelor, aceasta se reduce la constatarea deosebiriilor dintre cărțile istorice ale Vechiului Testament și alte lucrări consultate, cum face spre pildă la f. 16, coloana I: „În vremea acestui Sedechia s-au sfîrșit împărăția Iudei, care a ținut 514 ani și 4 luni și 8 zile, după cum zice Iosif istoricul; iar din Cartea împărățiilor nu să adună mai mulți decît ani 500 ****.

Textul rămîne totuși viu, atrăgător, original, adevărat monument al epicii medievale românești ¹⁰⁰.

Unii istorici, printre care și N. Iorga, au insistat pentru obținerea unei copii, după manuscrisul atît de tîrziu descoperit de Ștefan Berechet. Izbucnirea primului război mondial a împiedecat realizarea acestui deziderat, dar paguba nu a fost totuși de neînlocuit. Și aceasta din pricina faptului că în țară se mai aflau două copii, necunoscute atunci, realizate una la mijlocul veacului al XVIII-lea, a doua în anul 1847, al căror text îl redăm în variantele originalului ¹⁰¹.

*

Ca mitropolit, Antim Ivireanul a înzestrat cultura românească cu cea mai înaltă expresie a cuvîntului rostit pînă la acea dată, elaborînd nemuritoarele *Didahii*, operă care îl așază printre cei mai mari oratori bisericești ai tuturor timpurilor. Predicînd

* Cf. ediția de față, p. 314—318.

** Josephus Flavius, *Opera... de antiquitatibus judaicis, libri XX*, Frankfurt, 1617, 879 p.

*** Philonis Judaei, *Opera exegetica in libros Mosis...*, Antverpiae, 1614, 811 p.

**** Cf. ediția de față, p. 297.

În românește, fără să i se tipărească opera în timpul vieții și aruncându-se urgia tuturor răutăților asupra muncii sale, pusă în slujba Țării Românești, *Didahiile* n-au putut avea soarta predicilor contemporanilor săi din Apus: Bossuet, Bourdaloue, Fléchier, Massillon, Ilie Miniati, deși nu sînt cu nimic inferioare acestora. Cunoșcător al vieții sociale românești, în toate adîncimile ei, Antim va prinde aceste realități în formele neîntrecute ale *Didahiilor* și nu va cruța nici domn, nici clasă boierească, nici negustorime de păcatele pe care el, mai bine decît oricine, le cunoștea. Înlocuiește în felul acesta vechea cazanie, traducere — corect prinsă în limba românească, de un Coresi și de un Varlaam, dar totuși traducere — cu o operă originală, menită să fie simțită de ascultători tocmai prin viața pe care i-o dădeau aceste realități.

Antim Ivireanul n-a fost primul orator în limba română. Înainte de el s-au ținut omiliile la îngropăciuni, se vor fi ținut discursuri la diferite împrejurări din viața oamenilor (cununii, botezuri, cumetrii), se vor fi pronunțat orații, mai mult sau mai puțin dezvoltate, la urcări pe tron, aniversări, diverse alte sărbătoriri. Foarte puține au ajuns însă pînă la noi. Unul dintre ele datează din anul 1639 și este un discurs funebru rostit la îngropăciunea Sofroniei Ciogole *. Cele mai multe s-au risipit, nefiind cine să le prindă în forma materială a scrisului și mai puțin în aceea a tiparului.

Antim trăiește într-o epocă de mare înflorire a oratoriei religioase răsăritene: Hrisant Notara era cunoscut ca un remarcabil predicator; Gheorghe Maiota și Ioan Abramios, predicatori la curtea lui Brîncoveanu, se bucurau și ei de aprecieri elogioase. Cît despre Ilie Miniati, predicator la biserica grecească din Veneția era socotit ca un Ioan Gură-de-Aur al secolului al XVIII-lea. Predicile acestora, fără deosebire, ignorau însă realitatea dureroasă din jurul lor. Nici unul dintre ei nu era legat în vreun fel de auditori, nu se simțea răspunzător în vreun fel de viața păstoriților săi. Antim însă își subliniază singur obligațiile pe care le are și răspunderile morale ce apăsau asupra umerilor săi, și nu odată.

Opera lui oratorică se compune din 28 de predici, pronunțate în timpul domniilor lui Constantin Brîncoveanu și Ștefan Cantacuzino. Raporturile sale cu Nicolae MavreCORDAT, foarte încordate, ne fac să credem că în timpul domniei acestuia, Antim

* Cf. I. Bianu, *Catalogul manuscriptelor românești*, I, București, 1907, p. 375.

Ivireanul n-a ținut nici o didahie, cu excepția *Cuvîntului de învățătură asupra omului mort* * pronunțat, se pare, la moartea doamnei Pulcheria Mavrocordat, în timpul slujbei îngropăciunii, oficiată la Mitropolie ¹⁰².

La aceste 28 didahii ținute la sărbători mari, manuscrisele cunoscute mai cuprind șapte predici ocazionale: una la urcarea în scaun, deja analizată, trei cuvîntări funebre, un cuvînt la parastas și două cuvîntări (mai degrabă învățături) la spovedanie.

Manuscrisele mai cuprind, fără deosebire de vremea în care au fost copiate și cele două apărări trimise lui Constantin Brîncoveanu în anul 1712 și de care ne-am folosit, în parte, la schițarea biografiei lui Antim.

Înainte de a încerca o analiză succintă istorico-liteară a operei de căpetenie a lui Antim se ivește o întrebare elementară: cum ni s-au transmis didahiile, știut fiind că ele au fost rostite și că pînă astăzi nu se cunoaște un manuscris original al lui Antim? Părerile celor care s-au ocupat de opera lui Antim este unanimă în aprecierea că acesta și-a alcătuit predicile în scris, le-a reținut în memorie și le-a pronunțat în fața credincioșilor de elită, prezenți la biserica Mitropoliei. Este greu de admis prezența tahigrafilor la noi, care ar fi înregistrat didahiile în momentul pronunțării lor și le-ar fi dictat apoi copiştilor **.

De altfel circulația manuscrisă a didahiilor a fost destul de restrînsă. Operă a unui mitropolit, scos din scaun pentru abateri grave de la canoane (printre care și vrăjitoria, cum am văzut în actul de caterisire), aceasta nu putea fi îmbrățișată cu prea mare căldură de slujitorii altarelor, ce trebuiau să respecte legislația bisericească.

Cele trei copii manuscrise, păstrate în colecțiile Academiei, au fost publicate, printr-o ciudată întimplare, la data cînd au fost descoperite.

Cea mai nouă dintre ele, copia din 1781, a arhimandritului Grigorie Deleanu, a fost descoperită de episcopul Melhisedec al Romanului în 1886 ***, cînd au fost publicate pentru prima oară *Didahiile* ¹⁰³.

* Cf. ediția de față, p. 188—192.

** Cum se petreceau lucrurile în Apus. Cf. Dan Simonescu, *Antim Ivireanul scriitorul*, în *Analele Academiei R. S. România*, C (1966), p. 666.

*** Cf. *Analele Academiei Române*, s. II, t. VIII (1885—1886), p. 80—81.

A doua copie manuscrisă se păstrează sub nr. 549 * și a stîrnit mare interes la data descoperirii sale de către Constantin Erbiceanu, în vara anului 1887. Pe lîngă cele 28 didahii, două întîmpinări către domn și un *Cuvînt pentru pocîință* pe care le-am întîlnit în manuscrisul copiat de arhimandritul Grigorie Deleanu, copia aceasta mai cuprinde trei cuvîntări la îngropăciune și o învățătură la spovedanie ¹⁰⁴.

Ultimul manuscris păstrat în colecțiile Academiei, asupra căruia vom stăruia mai mult întrucît constituie textul de bază al ediției de față, a fost descoperit de noi în primăvara anului 1958 **. Înregistrat sub nr. 3.460, el are 213 file de dimensiuni 20 x 15 cm *** și a fost copiat de către Efrem grămăticul în anii 1722—1725, așadar la numai cîțiva ani de la moartea marelui mitropolit. Foarte apropiat ca grafie și ornamentație de pseudo-autograful Antim (ms. 549), care este copiat după textul lui Efrem, manuscrisul a fost rău întreținut pînă la intrarea lui în patrimoniul Academiei, avînd primele nouă foi distruse, în mare parte, de umezeală.

Aceasta a îngreunat și identificarea manuscrisului, căci predica la înscăunare, după care s-ar fi putut ușor recunoaște opera lui Antim (în lipsa titlului) este ruptă în lungime pe două treimi din suprafața ei. A doua predică are și ea distruse primele file pe o treime din suprafață, iar f. 11—54, chiar dacă nu au lipsuri în text, sînt uzate peste măsură. Succesiunea este identică cu cea a manuscrisului 549, copiat de altfel, după acest manuscris 3.460 ¹⁰⁵.

Dar cine a fost primul posesor al manuscrisului, pentru care a fost copiat de către Efrem grămăticul? Popa Stanciul era paroh la Biserica Tuturor Sfinților, cum se numea mănăstirea Antim în vremea aceea și este cunoscut ca unul din cei mai remarcabili dascăli (adică profesori) și copişti de numeroase manuscrise ****. Este de presupus că originalul *Didahiilor*, pierdut astăzi, a fost găsit în biblioteca mănăstirii Antim, de către popa Stanciul, care l-a încredințat spre copiere ucenicului său în ale scrisului, grămăticul Efrem.

* Cf. I. Bîanu și R. Caracș, *Catalogul manuscriselor românești*, II, p. 300. O cercetare mai amănunțită a manuscrisului, în *Antim Ivireanul, Predici*, ed. G. Ștrempel, p. 42—47.

** O descriere sumară la G. Ștrempel, *Copişti de manuscrise românești*... I, p. 62—63.

*** Acestea sînt dimensiunile aproximative ale tuturor manuscriselor de *Didahii* pe care le cunoaștem.

**** Cf. G. Ștrempel, *Copişti*... I, p. 224—227.

Așadar, după opinia noastră, între originalul lui Antim și textul folosit de noi ca text de bază n-a existat nici un alt intermediar ¹⁰⁶.

Al patrulea manuscris folosit de noi în ediția de față, care poartă sigla N, se păstrează la Craiova, în colecțiile Bibliotecii județene, sub nr. 67. El datează de la mijlocul veacului al XVIII-lea și este copiat în cursiva specifică școlilor de grămătică de la București ¹⁰⁷.

Manuscrisul, așa fragmentar cum se păstrează, este prețios pentru circulația operei lui Antim, chiar dacă sub raport lingvistic nu are deosebiri prea mari față de celelalte două. Credem că a fost copiat după manuscrisul de la Căldărușani (ms. 549), al cărui scris și ornamentații încearcă să le imite.

Pe lângă aceste patru manuscrise am mai avut prilejul să vedem, fără să le puteam însă cerceta amănunțit, alte două manuscrise, care nu aduceau însă nimic față de textele de mai sus. Unul a fost oferit spre cumpărare Bibliotecii Academiei în anul 1958, fără să fi fost însă achiziționat. Era o copie din jurul anului 1780, de dimensiuni egale cu cele de mai sus. Al doilea, datînd din primul deceniu al veacului trecut, cu lipsuri la început și la sfîrșit și păstrat tot în depozit particular, ne-a fost semnalat de cunoscutul cercetător din Iași, Paul Mihail.

În sfîrșit, în ms. 1.244 al Academiei *, inserat printre alte Cazanii copiate la începutul sec. XIX, se află și *Cuvînt de învățătură la nașterea domnului nostru Iisus Hristos* ¹⁰⁸.

Filiațiunea manuscriselor, dat fiind numărul lor restrîns nu este foarte greu de stabilit. Pentru copia lui Grigorie Deleanu (manuscrisul 524), în care mîna ieromonahului a intervenit nu numai în orînduirea predicilor, ci și în text, nu putem stabili care din copiile anterioare anului 1781 i-au slujit de model. Cît privește manuscrisul 549 (manuscrisul descoperit de C. Erbițeanu la mănăstirea Căldărușani), acesta a fost copiat după textul lui Efreim grămăticul (ms. 3.460) **. Manuscrisul fragmentar de la Craiova a fost lucrat după copia de la mănăstirea Căldărușani, după cum rezultă din compararea ambelor texte.

O altă problemă pe care am încercat să o elucidăm și cu alt

* Cf. G. Ștrempel — Fl. Moisiu — L. Stoianovici, *Catalogul manuscriselor românești*, vol. IV, București, 1967, p. 355. Textul predicii se află în ediția de față la p. 194—202.

** Cf. *Antim Ivireanul, Predici*, ed. G. Ștrempel, p. 50—51 unde este argumentată pe larg afirmația copierii ms. 549 după ms. 3.460.

prilej * este aceea a izvoarelor de inspirație folosite de Antim Ivireanul la alcătuirea operei sale oratorice. După cum toți istoricii literari, de la C. Erbiceanu încoace, au acceptat, fără control, afirmația acestuia, conform căreia manuscrisul de la Căldărușani ar fi fost autograful mitropolitului, tot așa majoritatea istoricilor literari au îmbrățișat teoriile emise de episcopul Melhisedec ¹⁰⁹ (după care Antim ar fi fost puternic influențat în opera sa de marele predicator grec de la Veneția, Ilie Miniati) și de N. Iorga ¹¹⁰ (după care Hrisant Notara ar fi fost modelul mitropolitului Antim), fără să cerceteze adevărul acestor teorii.

Antim Ivireanul n-a putut cunoaște în întregime opera lui Ilie Miniati (1669—1714) deși a fost contemporan cu el, pentru că aceasta a fost tipărită la Leipzig abia în anul 1718, adică la doi ani după moartea sa. Este drept că Antim ar fi putut cunoaște parte din predicile lui Ilie Miniati prin copiile manuscrise ce i-ar fi putut parveni din Italia prin intermediul călătorilor, sau a lui Ioan Abramios, viitorul predicator al curții. Încercările pe care le-am întreprins de a descoperi în colecțiile Academiei și în alte depozite de manuscrise vreo copie contemporană din predicile lui Ilie Miniati, care ar fi putut servi ca model lui Antim, au rămas fără rezultat. În sfârșit, din investigațiile personale făcute în opera lui Ilie Miniati, de a descoperi sursele de inspirație ale marelui nostru predicator conchidem că Antim Ivireanul nu s-a inspirat din predicile acestuia.

Cît privește afirmația lui N. Iorga, neargumentată, ea se explică prin aceea că marele nostru istoric, cunoscînd vechile legături dintre cei doi cărturari, va fi socotit ca fatală o influență a lui Hrisant asupra lui Antim în materie de omiletică, fără să observe cît de personale și cît de mult erau legate didahiile mitropolitului Antim de realitățile sociale din țara noastră.

Pentru un teolog învățat, cum s-a dovedit a fi Antim chiar înainte de a fi fost numit episcop și mitropolit, izvoarele sale de inspirație nu trebuie căutate în scrierile unor contemporani, de loc superiori lui, ci în scrierile clasice ale creștinismului și în operele comentatorilor acestor scrieri, nu mai puțin clasice.

Remarcabil cunoscător al antichității, cum am văzut în *Chîpurile Vechiului și Noului Testament*, Antim s-a folosit deseori în didahiile sale de cărțile *Vechiului Testament* și rare sînt acele cărți ale Legii vechi pe care să nu le citeze ¹¹¹.

* În introducerea la ediția *Predici*, p. 51—52.

Natural că sînt amintite și *Evangelhiile* sinoptice, *Evangelhia* lui Ioan, *Faptele apostolilor* și *Scrisorile sobornicești*, ale căror pericope le folosește adesea drept motive omiletice.

În afara cărților biblice Antim se folosește de operele unor teologi și comentatori ai *Vechiului* și *Noului Testament* cum sînt: Atanasie cel Mare, Dionisie Areopaghitul, Grigorie Bogoslovul, Efrem Sirul, Vasile cel Mare, Theofilact arhiepiscopul Bulgariei, Eusebiu de Cezareea, Ioan Damaschinul și foarte des Ioan Gură de Aur.

Antim folosește scrierile acestor învățați teologi numai pentru întărirea argumentărilor sale. El nu-i compilează și nici măcar nu le împrumută ideile.

În afara scrierilor așa numite canonice, adică admise de biserică, Antim s-a folosit în alcătuirea predicilor și de unele texte apocrife, necanonice, așa cum am constatat și mai sus, cînd ne-am ocupat de opera dăruită lui Brîncoveanu ¹¹².

Antim Ivireanul nu s-a rezumat în omiliile pe care le-a pronunțat (cel mai adesea, în fața unui public ales, cu o subtilă cultură clasică grecească și romană) la argumente exclusiv teologice. Cunoscător al filozofiei grecești, al mitologiei și istoriei greco-romane, el va face aluzie la personalități ale căror opere nu-i erau de loc străine. Îi pomenește pe Anaxagoras, Aristotel, Democrit, Anaximandru * (este drept, combătîndu-le părerile asupra cauzelor cutremurelor, pentru că nu-l aminteau pe Dumnezeu „carele iaste pricina cea dintîi”), citează celebrul aforism al lui Socrate: „cunoaște-te pe tine însuși” **, amintește de Hesiod ***, de Artaxerxes **** (împăratul persan înaintea căruia, zice Antim, nu-i era îngăduit nimănui să apară îmbrăcat în sac), de Alexandru Macedon și de mulți alții ¹¹³.

Antim Ivireanul era un bun cunoscător al literaturii populare pe care o folosește uneori la ilustrarea ideilor sale și mai ales în comparațiile cu care își împodobește elocința. În predica la *Bogoiavlenie* (adică la Bobotează), Antim își îndeamnă păstoriții să frecventeze bisericile și mai ales să împărtășească celor de acasă din învățăturile căpătate acolo. Ei trebuie să procedeze aidoma ariciului din *Fiziolog*, care, săturîndu-se de struguri,

* Cf. ediția de față, p. 175.

** În *Cuvînt de învățătură la Dumineca lăsatului sec de brînză*, una din cele mai frumoase și mai vehemente didahii. Cf. ediția de față, p. 104.

*** În predica la Sf. Constantin și Elena. Cf. ediția de față, p. 86.

**** Cf. ediția de față, p. 11.

duce în spate și puilor hrana de care au nevoie: „... Și cînd eșim de la beserică să nu eșim deșărți, ci să facem cum face ariciul că, după ce merge la vie, întâi să sature el de struguri și apoi scutură vița de cad broboanele jos și să tăvălește pre dinsele de să înfig în ghimpii lui și duce și puilor (subl. noastră) . . . ” *

În Cuvîntul de învățătură asupra omului mort, cuvînt rostit după cît se pare la îngropăciunea doamnei Pulcheria, soția lui N. Mavrocordat (sau la moartea unei fiice a lui Constantin Brîncoveanu?), splendid cuvînt de mîngîiere, în care filozofia păgînă a elogiului morții vine să întărească resemnarea creștinească în fața implacabilei legi a naturii, Antim amintește de pasărea Phönix, intrată și ea în vechea noastră literatură populară: „O pasăre, ce să numește finix, de ce să săvîrșește făr'de vrème de acéia mai mult își adaoze zilele vieții lui, pentru căci moartea îi înouiaște viața și-i dăruiaște ani mai mulți. Deci această cocoană, de ar fi murit pentru ca să se săvîrșească, ar fi fost vrédnic de plîns sfîrșitul ei, pentru căci s-ar fi pierdut un chip minunat ca acesta al darurilor și al bunătăților. Dară de vrème ce s-au săvîrșit pentru ca să trăiască în véci, pentru ca să se bucure, împreună cu îngerii, pentru ca să se nască de a doua ora, în ceriu, ca finixul, ce trebuesc lacrămele? . . . ” **

În sfîrșit, aluziile pe care le face la scorpie, la năpîrcă, la iarba de vindecare și la „tiriacul, carele iaste împotriva veninului” *** vădesc pe Antim și ca pe un cunoscător al medicinei populare.

Didahiile mitropolitului Antim Ivireanul reflectă, nu o dată, starea economică și politică a Țării Românești, dependența, atît de dureros simțită de el, de Poarta Otomană. De la predica la înscăunare și pînă la sfîrșitul zilelor sale, el n-a încetat să ridice cuvîntul compătîmind țara, poporul, pentru această teribilă opresiune. Turma asupra căreia este chemat să păstorească — spune el în cuvîntul din ziua alegerii ca mitropolit — are marele merit de a-și fi păstrat dreapta credință curată și nespurcată, cu toate că este înconjurată și îngădită „între hotărâle celor striini de fel și impresurați de atîta nevoi și scribe ce vin totdeauna, neîncetat, de la cei ce stăpînesc pămîntul acesta . . . ” ****

* Cf. ediția de față, p. 73.

** *Idem*, p. 191.

*** *Idem*, p. 116.

**** *Idem*, p. 6.

Un moment greu în raporturile țării cu turcii va fi smuls și următoarele accente de rugăciune, dar și de revoltă, la una din predicile la Adormirea Maicii Domnului: „... caută asupra norodului tău, vezi moștenirea ta, nu ne lăsa pre noi, păcătoșii, ci ne păziaște și ne mîntuiaște de vicleșugurile diavolului, că ne-au împresurat scîrbele, nevoile, răotățile și necazurile . . .” * Chiar și în cuvîntările vehemente, în care combate păcatele ascultătorilor și ironizează vicleșugurile celor mari, aluziile la sarcinile grele economice ale țării sînt nelipsite: „... Încăș poate să zică fieștecine din voi, în gîndul său: dară noi avem nevoi grêle asupra noastră și nu putem să facem acêste ce zici; ci eu încă zic că iaste așa, și crez. *Numai la greul acela sînt și eu părtaș și într-acel jug ce trageș voi, trag și eu*; dară n-am putere să zic nici să gîndesc așa, căci că *precum cêre împăratul dăjdi de la noi*, așa ne cêre și Dumnezeu credință și fapte bune . . .” ** (subl. noastră). În altă predică, la *Preobrajenie* (adică la Schimbarea la față) se referă din nou la jugul păgînului: „și vrênea nu ne slujaște, că sîntem supuș supt jugul păgînului și avem nevoi multe și supărări de toate părțile . . .” ***

În sfîrșit, anticipînd calitățile stilistice ale marelui mitropolit, redăm un fragment de adevărată antologie lirică, din care nu lipsesc nici accentele de dureroasă resemnare în fața jafurilor și ticăloșiilor otomane: „Lumea aceasta iaste ca o mare ce să turbură, întru care niciodată n-au oamenii odihnă, nici liniște. Corăbiile între valuri sînt împărățiile, crăiile, domniile și orașele, mulțimea norodului, politiile, suppușii, bogații și săracii, cei mari și cei mici, sînt cei ce călătoresc și să află în nevoe. Vînturile cêle mari ce umflă marea sînt nevoile cêle ce ne supără totdeauna. Valurile ce luptă corabiia sînt nenorocirile carele să întîmplă în toate zilele. Norii ce negresc văzduhul, fulgerile ce orbesc ochii, tunetile ce înfricoșază toată inima vitează sînt întîmplările cêle de multe feliuri, neașteptatele pagube, înfricoșările vrăjmașilor, supărările, necazurile ce ne vin de la cei din afară, jafurile, robiiile, dările cêle grêle și nesuferite carele le lasă Dumnezeu și ne încungiură, pentru ca să cunoască credința noastră și să ne vază răbdarea . . .” ****

Aspectele sociale și morale ale vremii: exploatarea feudală și inegalitatea dintre clase, particularitățile care caracterizează

* Cf. ediția de față, p. 21.

** *Idem*, p. 28.

*** *Idem*, p. 81.

**** *Idem*, p. 158.

diferitele clase sociale și în special boierimea, pe care nu o va cruța de loc pentru multele și marile ei scăderi, sînt de asemenea prezente în opera de căpetenie a lui Antim. El a știut să pătrundă adînc cu observațiile sale în putregaiul societății diferențiate și a legat ideile teologice de viața cotidiană a acestor spoliatori interni. În aceasta constă, mai ales, originalitatea lui Antim.

Dintre cîți mitropoliți a avut Țara Românească, el a fost singurul care a îndrăznit să ridice cuvîntul împotriva nedreptăților sociale, fără să cruțe nici pe domn și nici pe boieri. Și aceștia, mai ales, nu l-au iertat niciodată. Protestele lor, precum și ale negustorilor și meseriașilor vor fi fost auzite de Antim de vreme ce acesta îi apostrofează în vehementa predică de la *Dumineca Vameșului*: „Și nimeni să nu socotească, din voi, și să zică în inima lui: dară ce treabă are vlădica cu noi, nu-ș caută vlădicia lui, ci să amestecă întru ale noastre?! De n-aș știut pînă acum și de n-au fost nimeni să vă învețe, iată că acum veți ști că am treabă cu toți oamenii cîți sînt în Țara Rumânească, de la mic pînă la mare și pînă la un copil de țîță afară din păgîni și din ceia ce nu sînt de o lege cu noi; căci în seama mea v-au dat stăpînul Hristos să vă pasc sufleteste, ca pre niște oi cuvîntătoare și de gîtul meu spînzură sufletele voastre și de la mine va să vă ceară pre toți, iar nu de la alții, pînă cînd vă voi fi păstoriu . . . ” *

El nu cruță pe jefuitorul care vrea să-l împace pe Dumnezeu plătind rugăciuni cu bani furați: „ . . . Iară nu ca unii dintre voi ce fac jafuri și fac cîte sînt mai rele pre pămînt, apoi să duce cu gînd ca acela ce dă vreunui popă să-i facă sîrindariu ca să i se iarte păcatul și el tot cu totul stă în tina răutății . . . ” **

Tot boierilor le trece pe dinainte ochilor, într-o predică la *Dumineca Florilor*, toate ticăloșeniile în care se tăvălesc, de la minciunile în materie de credință, pînă la exploatarea singeroasă la care au supus țărănimea. Predica este datată 1710, an care coincide, după părerea noastră, cu apogeul activității sale pastorale, an în care el se afla în culmea prestigiului său de arhieru și cărturar. După ce îi critică pe cei prezenți și în special pe boieri pentru dezinteresul față de spovedanie și pentru dezmățul din timpul postului mare („Iar noi, cei ce ne ținem mai mari, mai vrednici, mai înțelepți și mai cunoscători, am mutat vremea din săptămînă în săptămînă, petrecînd cu mîncări de toate feliturile, cu băuturi îndestulate și cu toate dohtele trupului nostru,

* Cf. ediția de față, p. 28.

** *Idem*, p. 39.

iar de suflet n-am purtat grijă nicidecum, ca cînd am fi neșimțitori”) continuă: „... Unii sã ispoveduesc de frica vreunor întîmplări, alții pentru un obicei, alții de rușinea omenească, alții de frica stăpînilor; alții iară au cîte doi duhovnici, unul la țară și altul la oraș; la cel de la țară, ca la un om prost, spune păcatele cele ce socotește el că sînt mai mari, iar la cel de la oraș spune păcatele cele ce socotește el că sînt mai mici, neguțătorînd și meștersugînd taina ispovedaniei... Și la acea mincinoasă ispovedanie, ce facem? Cercăm să aflăm duhovnic om prost, pentru ca să se teamă de noi și să-i fie rușine de fetele noastre și ce vom zice noi așa să fie, socotînd în gîndurile noastre că, precum înșălăm pre dînsul, vom înșala și pre Dumnezeu... Și cînd mîrgem și ne ispoveduim nu spunem duhovnicului că mincăm carnea și munca fratelui nostru, creștinul, și-i bem singele și sudoarea fetei lui cu lăcomiile și cu nesațul ce avem, ci spunem cum c-am mîncat la masa domnească, miercurea și vinerea, pște și în post raci și untdelemn, și am băut vin. Nu spunem că ținem bălaurul cel cu 7 capete, zavistiia, încuibat în inimile noastre, de ne roade totdeauna ficații, ca rugina pre fier și ca cariul pre lemn, ce zicem că n-am făcut nimănuî nici un rău. Nu spunem strîmbătățile ce facem totdeauna, clevetirile, voile veghiate, fățăriile, mozaviriile, vînzările și pîrăle ce facem unul altuia, ca să-l surpăm din cinstea lui, ce zicem: am face milă, ce nu ne dă îndemină, că avem nevoi multe și dări și avem și casă grea și copilaș ca-n gloată și oameni mulți carii să ocrotesc pre lîngă noi. Nu spunem că credem minciunile slugilor noastre mai virtos decît adevărul celui ce să năpăstuiască, carele, de s-ar și jura, nu-l credem, nici îi facem dreptate, ci-l pedepsim cu atîta cruzime de inimă cît de am putea l-am stinge și de pre fața pămîntului; ce zicem că fiind în valurile lumii nu putem să ne căutăm de suflet, ci dăm cîte un sîrindariu, iară din jafuri, iar din nedreaptă agoniseală. Nu spunem că pre carele îl vedem că jăfuiască și pradă și căznește pre săraci, îl laudăm și-i zicem că iaste om înțelept, îi ajunge mintea la toate și iaste vrédnic și face dreptăți, iar pre carele îl vedem că nu să amestecă într-aceia îl facem blestemat, moji și nevrednic și cum că nu-i ajunge mintea să facă judecăți și dreptate...”*

Aceasta nu este unica didahie în care Antim îi înfruntă pe boieri. Usturător de ironică este critica pe care o aduce Antim acestor auditori pentru spiritul lor conservator în cele rele. Asemeni viermelui care se hrănește cu rădăcina iute a hreanu-

* Cf. ediția de față, p. 94—96.

lui și nu vrea să o părăsească pentru că nu cunoaște gustul dulce al altor rădăcini, așa și boierii rămân surzi la îndemnurile și învățămintele sale, pentru că, trăiți în promiscuitate și ignoranță s-au obișnuit cu ele și le vine greu să le părăsească *.

O splendidă antiteză din predica la *Soborul sfinților îngeri* îmbracă cuvîntul lui Antim, pe care îl ridică întru apărarea celor umili și exploatați: „Nu să cuvîne cîntea și lauda numai oamenilor celor mari și bogați, că sînt vrédnici acestui dar și cei mici și smeriți. Că măcar că cei mari strălucesc cu hainele cele de mult preț și cei mici n-au cu ce să-ș acopere trupul; cei mari să odihnesc pe așternuturi moi și frumoase și cei mici să culcă pe pămîntul gol și pe pae; aceia însoțiți cu mulțime de slugi, iar aceștea lipsiți, pustii și de ajutoriu și de priiațeni; aceia între răsfațări și între bogății și aceștea între primejdii și între în-tristăciuni. Însă, cu toate acéștia măriri despărțite, nu să cuvîne celor mici mai puținică cînte și dragoste decît acéia ce să cuvîne celor mari și bogați, nici iaste cu dreptate celor mari să li să închine lumea și pre cei mici să-i batjocorească; de acéia să se teamă și pre aceștea să-i obidească; de aceia să se rușineze și pre aceștea să-i înfruntéze... “**

Cele mai numeroase critici pe care le aduce însă mitropolitul Antim Ivireanul boierilor izvorăsc din caracterul ticălos al acestor „neschimbători în rău“, cum îi numește el, întotdeauna intriganți, răutăcioși, plini de pizmă, vicleni, pîrîtori, într-un cuvînt plini de păcate vechi și bine cultivate, pe care el nu le putea admite nici ca mitropolit și nici ca om. Vorbînd, în prima predică de la *Dumineca lăsatului de brînză*, de bunul obicei al boierilor de a se aduna seara la domnitor și de a se ruga de iertăciune, dezvăluie gîndul mincinos ce se ascunde în spatele acestei datini: „... obiceiul iaste frumos la vedére și rău la pricépere; că nici ertăciunea ce cêreț de la stăpîni nu este curată, nici acéia ce luaț unul de la altul, că iaste plină de pizmă și de zavistie și plină de răutate, că nu iaste cu gînd curat... “***

Într-altă predică, la *Sf. Nicolae*, apostrofează astfel aceste păcate ale ascultătorilor: „Dară tu, căci urăși pre fratele tău atîta cît nici în ochi nu vei să-l vezi, ci-i porți pizmă și-l zavistuiești pre la unii și pre la alții, ca să-i faci pagubă și să-l supui, să-l sărăcești, tu, adevărat, nu ești creștin, nici om pe pămînt, ce ești singur Satana, carele au pîrît pre Dumnezeu la Adam ****.

* Cf. ediția de față, p. 104.

** *Idem*, p. 164.

*** *Idem*, p. 40.

**** *Idem*, p. 55.

În sfârșit, într-o predică la *Schimbarea la față*, după ce critică imoralitatea, mai ales în rîndul credincioșilor avuți, conchide: „Iar noi ne pizmuim, ne zavistuim, ne pohtim răul unul altuia și mijlocim în tot chipul să ne păgubim unul pre altul, nu numai de avère, ci mai virtos de cinste . . .”*

Antim nu privește de loc cu îngăduință nici urfîtul obicei de a înjura, generalizat la toate păturile sociale.

Se cuvine amintit faptul că elementele realiste abundă în predicile lui Antim. În toate argumentările pe care le face el se folosește de realitățile din jurul său, fie pentru a combate și a îndrepta alunecările credincioșilor, fie pentru a explica anumite stări de lucruri. Aluziile la situația economică grea a țării izvorăsc din cunoașterea vieții țăranilor, a micilor meșteșugari și în general a burgheziei orașelor. Vorbind despre inegalitățile sociale, despre exploatare, el nu se referă la vremuri și oameni demult dispăruți, ci apasă cuvîntul și îndreaptă degetul spre boierii prezenți: voi sînteți cei ce jefuiți, cei ce împilați, cei lipsiți de rușine.

Firește că nu putem stăruia asupra tuturor aspectelor sociale și morale pe care le cuprind didahiile mitropolitului Antim. Ar mai trebui amintită critica împotriva celor care-și ocărăsc și își maltratează părinții, critica împotriva bețivilor, a celor ce nu cinstesc bătrînii, a celor ce nu îngrijesc de lăcașurile de închinăciune și le țin „ca niște grajduri”, critica celor ce n-au o ținută cuviincioasă în biserică și în sfârșit, a celor ce clevetesc preoții și călugării. În totalitatea lor didahiile constituie, într-un fel, un neprețuit document social și o largă frescă a moravurilor vremii sale.

Încercînd, în cele de mai jos, o foarte succintă analiză literară, vom remarca, din capul locului, raritatea elementelor epice din cuprinsul didahiilor, ceea ce le definește ca pe o operă de înălțător lirism. Cele cîteva povestiri (binefacerile Sf. Nicolae **, minunile prorocului Elisei ***, patimile sf. Constantin ****, împăratul Tiberiu și tînărul desfrînat ***** ș.a.) nu stîrnesc mare interes și nici nu ne lasă să vedem în Antim un mare povestitor. Această calitate este evidentă numai în lectura *Chipurilor Vechiului și Noului Testament*.

Străin de neamul nostru — prin origine, nu prin aspirații — Antim Ivireanul ne uimește prin însușirea limbii române în

* Cf. ediția de față, p. 81.

** *Idem*, p. 51.

*** *Idem*, p. 69.

**** *Idem*, p. 115.

***** *Idem*, p. 161.

toate nuanțele ei și prin folosirea acestei limbi la redarea celor mai alese imagini pe care un poet al acelei vremi le-ar fi putut simți. Acesta este unul din marile merite ale lui Antim în dezvoltarea limbii române. Stilul său natural, vorbind exact cum gîndea, fără artificii pe care le vom întîlni în limba românească plină de grecisme din a doua jumătate a veacului XVIII, a plăcut ascultătorilor și place și astăzi, după un sfert de mileniu.

Antim ne-a lăsat multe pagini în care ne înfățișează imaginea nopții, furtuni pe mare, întinderile de pămînt scăldate de lumina soarelui. A știut să străbată adîncurile sufletului omenesc și să-i prindă slăbiciunile, îndoielile, temerile, groaza, în cuvîntul rostit și în slova scrisă.

Iată imaginea nopții, metaforic redată, în predica la *Sf. Nicolae*, încadrată între alte numeroase figuri de stil, în care povestește una din binefacerile arhiepiscopului de la Mira Lichiei, salvarea celor trei fecioare sortite pierzării: „Apoi, pe urmă, după ce au ascuns soarele toate razele lui și s-au stins de tot lumina zilei între întunérecul nopții și cînd cerul, de osteneală, au fost închis spre somn toți ochii lui, atîta cît nici luna nu priveghia, nici una din stélele céle mai mici avea deschise tîmplele lor céle de argint, atunce, ca cînd ar fi fost nu făcător de bine, ci ca un hoț, aleargă cu mare grabă . . . *”

Furtuna pe mare și spaima corăbierilor se unesc într-un tablou sumbru, dantesc, atît de viu redată în predica la *Sf. Dimitrie*: „Mi sã pare ca cînd ași vedea înaintea ochilor miei chipul ei, de toate părțile sã sufle vînturi mari, sã se strîngă împrejurul vîntului nori negri și deși, toată marea sã spumege de mînie și petutindenea sã se înalțe valurile, ca niște munți. Mi sã pare că vîz corabiia apostolilor că o luptă cu multă sãlbăticie turburarea mării: de o parte o bat valurile, de altă parte o turbură vînturile; de o parte o rădică spre ceru, de altă parte o pogoară la iad. Mi sã pare că vîz pre féțele apostolilor zugrăvită, de frică, moartea: unul sã se cutremure, altul sã se spăimîntéze; unul sã se turbure, altul sã strige și toți, cu suspinuri și cu lacrimi sã ceară, cu rugăminté, ajutoriu . . . **”

Antim va îmbrăca în poezie soarele și luna cu aproape două sute de ani înaintea marilor noștri poeți. „Iaste soarele vîrf celorlalte stele și le covîrșăste cu lumina pe toate și de la răsărit pîn' la apus, tot pămîntul și toate unghiurile lui luminează, încălziaște, îngrașă și revarsă pretutindenea razele lui . . . ***”

* Cf. ediția de față, p. 52.

** *Idem*, p. 156—157.

*** *Cazanie la sfinții apostoli Petru și Pavel*, p. 57—58.

Ca și pentru Eminescu, și pentru Antim luna este stăpîna mării și podoaba nopții: „Multe feliuri de vrednicii, stăpîniri și puteri dau filosofii să aibă luna. Și întîi zic cum că luna iaste podoaba nopții, asămînătoare soarelui și stăpîna mării . . .”

Antim Ivireanul a minuit cuvîntul ca un desăvîrșit retor, cunoscînd puterea acestuia în biciuirea năravurilor și în îndreptarea relelor, fără să se abată de la legile clasice ale oratoriei, pe care le va fi studiat sistematic la marii oratori ai antichității greco-romane, ca și la marii predicatori creștini.

Folosirea tuturor procedeelor stilistice ale oratoriei: interogația, exclamația, repetiția, dialogul, contrastul, pateticul, ironia, pamfletul, folosirea unui limbaj pe măsura înțelegerii auditorilor etc., cu naturalețe, cu convingere, lasă posibilitatea oricui să poată schița portretul psihologic al lui Antim, în care pasiunea, cu extremele ei, copleșește judecata rece și egoismul.

Ironia și pamfletul cu atîta vigoare folosite în majoritatea didahiilor pot fi exemplificate prin cîteva fragmente din *Predica a Stretenia Domnului* (adică la Întîmpinarea Domnului), în care așază antitetic cele zece porunci și nerespectarea lor de către auditori: „... A cincea poruncă zice să nu ucidem, iar noi, de nu putem ucide cu bățul, sau cu sabia, ucidem cu limba și, de nu putem ucide pre alții, ne ucidem și ne omorîm înșine pre noi, cu faptele cele rele . . . A nooa poruncă zice să nu pohtim muiarea vecinului nostru, iară noi mijlocim ca să știe și el de acel lucru, iară să nu zică nimic, că apoi nu e bine de el. A zécea poruncă zice să nu pohtim verice lucru strein, iară noi luom tot, să nu aibă cu ce să hrăni . . .”

Același stil antitetic îl folosește și în a doua *Predică la Schimbarea la față*, cînd cu mușcătoare ironie se ridică împotriva celor ce creează vrajbă și pizma între oameni, ca și împotriva celor stăpîniți de sentimente egoiste: „... Hristos zice: «Pacea mea o dau voao»; iar noi, nu dea Dumnezeu să avem pace între noi, ce ne turburăm pururea, pentru fieștece, ca valurile mării cînd le suflă vîntul . . . Hristos zice: «Precum pohtiț voi să vă facă voao oamenii, faceț și voi lor». Noi pohtim să ne cinstească toți, să ne dea toț pocloane și daruri, să ne laude, să ne ferească, să ne grăiască de bine, să facă toț după 'pohta noastră, să nu ne stea nimenea improtivă, nici să ne zică nimica, de am face verce rău; iară noi pohtim să osîndim pre toț, să nu dăm nimănui nimica, să nu facem nimărui nici un bine, nici să se folosească

* *Cazanie la sfinții apostoli Petru și Pavel*, p. 59.

** Cf. ediția de față, p. 33.

nimenia de noi. Pre toț ti hulim, pre toț ti grăim de rău, pre toț ti pîrim, pre toț ti luom în ris și în batjocură, tuturora le zicem că sînt nebuni și fără nici o socoteală... *"

Didahiile sînt constituite din trei părți, în marea lor majoritate. Modul de adresare, deși nu figurează niciodată la începutul predicilor, reiese din primele propozițiuni, cînd urmărește să capteze atenția ascultătorilor, pe care îi numește, pe rînd: „Feți mei iubiți”, „Iubiții mei ascultători”, „Blagosloviților creștini” etc. Introducerile în subiect sînt scurte și cuprind fie realități ale vieții de toate zilele, fie comentarii în jurul unor maxime, fie, mai ales, aluzii la sărbătoarea respectivă, despre care nu vorbește însă, declinîndu-și, cu modestie, competența. Alteori, mai ales în predicile în care critică vehement scăderile morale ale credincioșilor, pornește de la obligația sa de mitropolit de a învăța și a îndrepta păcatele.

În tratare, perfect delimitată de introducere și încheiere, nu se mulțumește cu explicații de suprafață, ci intră în adîncul problemelor enunțate, argumentînd cu texte biblice și scrieri ale marilor teologi, sau explicînd, el însuși, sensul unor precepte morale. Încheierile sînt întotdeauna domoale, calme, îngăduitoare, chiar în predicile în care s-a arătat sever și neînduplecat cu cei prezenți.

Limba scrierilor lui Antim, naturală și vioaie, lipsită de frazeologie și exagerări, este limba „vechilor cazanii”, aceea grăită și înțeleasă pe întregul pămînt românesc. Fraza, perfect construită, are calități bine observate de specialiștii în materie. Aceasta este „cînd scurtă și paratactică, în ritm sacadat, cînd periodică, în ritm lin și unduios; cînd simplă, potolită și reținută, cînd complexă, amplă, plină de căldură. Exclamativ și admirativ uneori, incisiv și sarcastic alteori, retoric pe alocuri, plastic totdeauna, Antim Ivireanul își expune predicile într-o limbă expresivă, plină de nerv, convingătoare” **.

Didahiile mitropolitului Antim Ivireanul s-au publicat foarte tîrziu, la 170 de ani de la moartea sa. După apariția primei ediții, cea din 1886, a urmat însă o perioadă scurtă de timp în care s-au scos nu mai puțin de șase alte ediții, unele complete, altele prescurtate, pînă în anul 1915, cînd a apărut ultima dintre ele, aceea a lui P. V. Haneș. Din 1915 și pînă în 1962, adică 45 de ani, opera de căpetenie a lui Antim n-a mai cunoscut altă ediție ¹¹⁴.

* Cf. ediția de față, p. 80.

** Cf. Al. Roșetti și Boris Cazacu, *Istoria limbii române literare*, I, București, 1961, p. 168.

Ultima operă a lui Antim, în ordine cronologică, este cunoscută sub denumirea de *Așezământul mănăstirii Antim* și este datată 1713, aprilie 24: „în care an s-au început zidirea besericii”. În realitate manuscrisul *Așezământului*, păstrat la Biblioteca Academiei sub nr. 3.342, a fost copiat, sub forma cunoscută astăzi, după 15 martie 1716, data ultimului codicil, scris în aceeași grafie ca și începutul textului, de către Nicola ierei*.

Rostul acestui *Așezământ*, socotit pe bună dreptate ca testament al mitropolitului Antim, este acela de a preciza în scris obligațiile pe care le vor avea de urmat cei ce vor chivernisi, după moartea sa, mănăstirea, cu atâtea greutăți ridicată¹¹⁵.

Predoslovla *Așezământului* poartă pecetea dispozițiilor omului pregătit să părăsească această lume. *Așezământul* a fost întocmit: „întîi pentru ca să aibă casa lui Dumnezeu cuviincioasa ei podoabă și chiverniseală; a dooa, pentru ca să aibă și săracii oarecare ajutoriu și mîngîiare; și a treia, pentru ca să aibă, împreună cu mine, de-a pururea pomenire cîți vor milui casa aceasta”.

Dispozițiile testamentare se referă, în majoritatea lor, la ajutorarea săracilor și a străinilor, precum și la chestiuni de ordin cultural, deosebit de prețioase, care dezvăluie vederile largi pe care le-a avut Antim Ivireanul.

Cunoscător al abuzurilor din administrația mănăstirilor închinat, împotriva cărora a luptat cu riscul de a-și înstrăina pe cei mai apropiați prelați greci, Antim dispune ca mănăstirea sa „să fie slobodă, nesupusă și nestăpînită de nici un fîl de obraz, nici de domnul țării... Iară de va îndrăzni cineva... să o închine undeva... unul ca acela să fie afurisit...” (Cap. 1). Mănăstirea va fi chivernisită de egumen și de cinci epitropi „din ceata neguțătoarească”¹¹⁶. Egumenul poate fi depus de către epitropi — cu știrea domnului și a mitropolitului țării — în cazul în care s-ar abate de la dispozițiile testamentare, sau ar păgubi mănăstirea.

În special epitropii sînt obligați să observe stricta respectare a *Așezământului* în materie de milostenii, iar dacă se va dovedi „răpitor și năpăstuitor al săracilor” să fie pedepsit aspru (cap. 2—3).

Așezământul prevede capitole speciale pentru personalul mănăstirii (călugări, preoți și slujitori), subliniindu-se prezența

* Cf. *Antim Ivireanul, Predici*, ed. G. Ștrempel, p. 32—34, unde este descris manuscrisul și unde este dată și o bibliografie. Vezi și notele 115—121.

celor doi preoți de mir care să facă slujba în românește, pentru mahalagii. Ei vor fi plătiți din veniturile mănăstirii (cap. 4—5).

Următorul capitol, al șaselea, este intitulat: *Pentru învățătura copiilor* și obligă pe unul din preoții de mir să se ocupe de inițierea cărturărească a trei copii săraci, timp de patru ani. Acești copii, între 10 și 15 ani, bursieri ai mănăstirii, urmau să învețe slavonește și românește. Ei puteau să se facă preoți sau călugări, sau să iasă după patru ani și să se ocupe de alte treburile. Primeau la data căsătoriei lor un ajutor de 15 taleri din partea mănăstirii. Acuma sînt amintiți și cei apropiați lui: părinții, Macarie ieromonahul și mitropolitul Theodosie, pentru care preoții ce ar fi provenit dintre școlarii mănăstirii trebuiau să săvîrșească anumite slujbe ¹¹⁷.

Capitolele 7—11 sînt consacrate obligațiilor mănăstirii de a ajuta pe săraci, deținuți, străini, de a îngropa pe cei morți. Cu acest prilej se ridică împotriva urfului obicei de a-l purta pe mortul sărac pe uliță și de a strînge bani pentru îngroparea lui și dispune sume de bani, din casa mănăstirii, pentru îngroparea celor nevoiași.

Ca unul care a cunoscut amarul pribegiei dispune ca cei străini și sărmani să fie miluiți cu mîncare, băutură și cu ajutor bănesc.

Capitolele 12—14 cuprind dispozițiuni pur bisericești, legate însă de biografia sa. Sînt amintite, pentru a doua oară, și persoanele apropiate lui, pentru care urmează să se slujească liturghii: Ioan, Maria (părinții săi), Macarie ieromonahul, Theodosie arhiereul. Dispunînd rugăciuni și slujbe pentru anumite categorii de oameni, cei la care se gîndește mai întîi sînt: „toți dascălii și învățătorii miei” și numai apoi duhovnicii, prietenii și făcătorii săi de bine etc.

Capitolele următoare, 15 și 16, se referă la simbria slugilor și la pomenirea celor ce vor milui mănăstirea cu danii.

Printre cele mai importante paragrafe ale *Așezămîntului* (cap. 17—18), sînt cele referitoare la tipografie și la bibliotecă. Tipograf prin vocație, el a înzestrat mănăstirea și cu un teasc, cu posibilități de imprimare în românește și grecește ¹¹⁸.

Printre dispozițiile referitoare la plata tipografilor și la drepturile ce le revin acestora din cărțile imprimate, figurează și aceea, lăsată cu blestem, ca tipograful să învețe meșteșugul pe ucenicii săi, în așa fel „ca să nu piară acest meșteșug din țară” ¹¹⁹.

Capitolul al 19-lea este interesant din punct de vedere arhivist, fiindcă dă unele amănunte asupra felului cum se

scriau documentele originale în condici și asupra obiceiului ca la fiecare schimbare de domnie (și câte n-au mai fost în veacul al XVIII-lea!) aceste documente, sau condici de documente, să fie confirmate de noul domn.

Capitolele următoare cuprind, în genere, dispoziții administrative: „*Pentru lăcuirea arhierilor*” (cap. 20); „*Pentru poclonul vlădicăi*” (cap. 21); „*Pentru cercetarea bolnavilor*” (cap. 22). Acest capitol confirmă o dată mai mult concepția lui Antim despre omul în suferință, care trebuie sprijinit moralicește, indiferent de poziția socială pe care ar avea-o. Capitolele 23–31 ne arată spiritul meticolos al lui Antim, care a prevăzut totul, care a indicat soluții pentru toate problemele mici sau mari ale mănăstirii. Ultimul capitol, *Pentru cetania capetelor* confirmă o dată mai mult spiritul său precis: prin el îi obligă pe egumeni să citească de patru ori pe an toate dispozițiile testamentare incluse în *Așezămînt*, ca să le poată îndeplini fără abatere. Așa, curat, cum ni s-a păstrat manuscrisul *Așezămîntului*, conchidem că el n-a prea fost citit¹²⁰. De altfel, cum arătam mai sus, mănăstirea lui Antim a avut soarta ctitorului, iar *Așezămîntul* a devenit caduc¹²¹.

*

La capătul acestei succinte introduceri ne exprimăm speranța că cercetările privitoare la viața și opera lui Antim vor scoate la lumină, într-o zi, documente noi, care vor elucida anumite aspecte rămase încă obscure în activitatea împlinită de el. Mai ales rolul său politic ridică încă semne de întrebare și numai descoperirea unor noi mărturii ar putea preciza exact locul pe care l-a ocupat mitropolitul Antim în frământările interne ale Țării Românești de la începutul veacului al XVIII-lea.

GABRIEL ȘTREMPEL

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Cartea de față concentrează pentru prima dată tot ceea ce istoria literară atribuie creației lui Antim Ivireanul: *Didahiile*, *Chipurile Vechiului și Noului Testament*, *Așezământul mănăstirii Antim*, *Învățătură pe scurt pentru taina pocăinții*, tipărită la Rîmnic în 1705, *Învățătură bisericească*, tipărită la Tîrgoviște în 1710, *Capete de poruncă*, tipărită la Tîrgoviște în 1714 și prefețele unora din cărțile imprimate de el.

Ordinea operelor a fost impusă de valoarea lor literară. Prefetele au fost așezate în ordine cronologică.

Textul *Didahiilor* reproduce în întregime manuscrisul 3.460 al Bibliotecii Academiei, însemnat în aparatul critic (în cele câteva cazuri ivite) cu sigla *A*. Alegerea acestui manuscris ca text de bază este justificată în studiul introductiv: este cel mai vechi și cel mai complet manuscris al *Didahiilor* cunoscut pînă astăzi.

Am reproduș în subsol variantele manuscriselor cunoscute, inclusiv cele ale manuscrisului de la Craiova, cunoscut cu acest prilej pentru înția oară. Aceste manuscrise sînt: ms. 549 de la Academie, însemnat cu sigla *B*; ms. 524 de la Academie, însemnat cu sigla *C* și ms. 67 al Bibliotecii municipale Craiova, însemnat cu sigla *N*. Corecturile numeroase ale copiștilor, mai ales ale ms. *C*, au fost și ele incluse în textul variantelor.

Variantele *Didahiilor* au fost așezate în ordinea vechimii manuscriselor în afara manuscrisului de la Craiova, care fiind fragmentar, a fost situat la urmă.

Orînduirea *Didahiilor* coincide cu aceea a manuscrisului 3.460, cu excepția scrisorilor către Brîncoveanu și a *Învățăturii pentru ispovedanie* (care nu este predică) așezate la finele volumului.

Chipurile Vechiului și Noului Testament reproduc originalul păstrat la Kiev, a cărui cercetare completă am efectuat-o în vara anului 1968. Variantele celor două copii sînt reproduce Pentru prima dată în subsol și deosebiri față de original sînt foarte numeroase. Manuscrisul copiat de popa Flor, păstrat la

fondul *Suluri* de la Academie, sub nr. 7, poartă sigla *M*. Manuscrisul de la mănăstirea Cernica, zugrăvit de C. Petrescu, este însemnat cu sigla *C*.

Așezământul mănăstirii Antim este redat după manuscrisul 3.342 al Academiei, care este originalul acestui text.

Învățătură pe scurt pentru taina pocăinții și Învățătură bisericească sînt editate pentru prima oară, după textele imprimate în anii 1705 și 1710, păstrate la Academie.

Capete de poruncă, deși editată în ultimii ani de Em. Em. Săvoiu, ne-a obligat la o transcriere a ediției din 1714, din pricina greșelilor prea numeroase, bănuim, tipografice.

În sfîrșit, prefețele au fost redată după cărțile respective sau după traducerile românești din *Bibliografia românească veche*, în cazul celor în limbi străine. Dedicăția manuscrisă din *Evangelhia georgiană* este redată după original, iar prefața la opera lui Ioan Cariofil, *Manual despre cîteva nedumeriri și soluțiuni* a fost tradusă din grecește de colegul nostru Mihail Caratașu, căruia îi mulțumim încă o dată.

N-am găsit utilă redarea textelor în limbi străine, ceea ce n-ar fi dus decît la mărirea volumului. Am indicat însă în *Introducere* și *Note* bibliografia respectivă a cărților prefăcute de Antim, unde poate fi găsit și textul în limbile ce ar interesa, eventual, pe cititor.

Variantele aceluiași rînd au fost separate în subsol printr-o linie verticală / ; cu două linii verticale // au fost separate rîndurile. Cînd într-un rînd se află același cuvînt de mai multe ori, pentru precizare i se adaugă un exponent: 1, 2. Deosebirile esențiale dintre textul de bază și variante au fost arătate cu ajutorul lemei].

Prescurtările numelor sacre (Dumnezeu, Iisus Hristos, Domnul, Evanghelie, proroci, Sfînt Duh, apostoli, duhovnic etc.) au fost completate fără paranteze pentru a nu îngreuna lectura. Unele completări, impuse de structura defectuoasă a frazei, au fost făcute cu croșete < > .

Parantezele drepte [] cuprind cuvintele care se repetă. Parantezele rotunde figurează în manuscris.

Transcrierea textelor este exactă, în sensul că nu a fost adaptată la ortografia modernă. Ea are un caracter fonetic interpretativ.

Diftongul *Ѣ* a fost transcris fie *ea* (în cuvintele care au păstrat diftongarea), fie *é* (în cuvintele nediftongate astăzi: *lége*, *mérge* etc.).

Diftongii **AI** și **IO** au fost redați întotdeauna prin: *ia* și *iu* (nu cu *i* scurt). Litera **Ч** a fost transcrisă: *ce, ci*, după lectura de astăzi a cuvîntului respectiv (*înecăciune, credincios, aciasta*) și nu cu semn diacritic (*înecăčune, credinčos, ačasta*).

Semnul **†** a fost transcris, după caz: *î, în, îm* (în ultimul caz înainte de labialele *p, b*). Semnul **Ђ** a fost transcris *ă* sau *î*, după valoarea pe care o cer normele ortografice în vigoare, întrucît corespundea ambelor sunete.

Semnul **ѣ** sau **ѝ** de la sfîrșitul cuvintelor, care indică o consoană moale sau aspră n-a fost transcris prin *u* final sau prin *i*. Am copiat: *ales, sărac, vînaș, eșîș* și nu: *alesu, săracu, vînași, eșîși*.

Consoanele duble au fost păstrate (ex. *suppune*).

Glosarul explică cuvintele arhaice și sensul schimbat astăzi al unor expresii. El cuprinde și neologismele, care se găsesc mai ales în *Chipurile Vechiului și Noului Testament*.

G. Ș.

DIDAHII

ACEASTA O AM ZIS CÎND M-AM FĂCUT MITROPOLIT

„Veniți după mine și voi face pre voi păscari¹ de oameni“.

Doftorii cei desăvîrșit și înțelepți atunci mai mult măresc lauda meșteșugului lor, nu cînd cu hier și cu foc
5 luptă patima să o supue, după cum iaste liagia războiului,
ce numai cînd acéia ce pătîmêște cu apipăeri mîngăioase
și cu doftorii dulci vor afla leacul bolnavului și céle înfri-
coșate porunci ale meșteșugului doftoresc să le oprească
și oarecare zile cu mîncări doftorești și hrănitoare potolind
10 durerile, să arate pre acela ce pătîmêște mîntuit de boală.

Așa și preînțeleptul doftor al sufletelor și al trupurilor
noastre, împăratul împăraților Hristos, Dumnezeuul nostru,
f. 2^v văzînd lumea că bolnăviia / cu patimile necredinții și
15 să umfla ca o rană cu înșălăciunile céle lumești spre închinăciunea idolilor, au socotit cu multe feliuri de mijloace
și au purtat de grijă pentru mîntuirea oamenilor și a neamului omenesc, de vrême ce acesta iaste lucrul cel dintîi
al bunătății lui, a mîntui pre omul din mîinile vrăjmașului
20 și a-l aduce la frumuseția cea dintîi și la vrednicia de la caré au căzut pentru păcatul neascultării al strămoșului
Adam și nu trimite ploae de foc spre îngrozirea lumii,
nici pornêște marea ca o oaste împotriva pămîntului,
nici înarmează puterile stihiiilor împotriva necredinții, ci
25 numai o supune cu blîndește și cu minuni și o trage spre dînsul cu faceri de bine și cu cuvinte cerești o preface

1 Această didahie au făcut răposatul vlădica Anthim cînd s-au așăzat mitropolit Ungrovlahiei C // 2 *lipsește* C // 3 atunce C // 5 legea C // 6 ci C / pipăiri C // 8 purunci A // 9 și în oarecare zi C / *lipsește* și hrănitoare C // 14 necredinței C // 17 *lipsește* oamenilor și a C // 18 dintîi C // 20 a le aduce C // 20 frumuseția C // 25 cu blîndește, cu minuni C //

1 În ed. Erbiceanu, ca și în edițiile Iorga și P. V. Haneș: *vîndtori*. Citatul, luat din *Evangelia de la Matei*, IV, 19 este: „Veniți după mine și vă voi face pe voi *pescari* de oameni“. *Biblia*, ed. 1936.

să se mute de pre dînsa patimile céle sufletești, ce să umfla ca o rană otrăvită.

f. 3 Și vrînd Dumnezeu cuvîntul ca să se arate în lume mai nainte, pînă a nu să întrupa și a să face om, au trimis în
5 lume proroci să propoveduiască la oameni venirea lui cea înfățășată. Și pentru aceasta n-au ales împărați și crai, să facă / proroci; n-au luat filosofi și ritori, să trimiță propo-
veduitori venirii lui; n-au pogorît din ceriu întunerece și
10 mulțime de îngeri, ce are pe lîngă dînsul, mii de mii neso-
cotiți și nenumărați, ci au trimis oameni proști și mai
vîrtos păstori de oi, ca pre Moisi, ca pre David, ca pre
Samuil și toată mulțimea prorocilor, prin mijlocul a
cărora au sămînat buna-credință, nu în toată lumea, ci
15 numai la un neam, la jidovi, carii lăcuia într-o parte a
pămîntului, în Iudeia.

Dară de vrîme ce Dumnezeu va pre toți oamenii să-i
mîntuiască și la cunoștința adevărului să vie, căci aceasta
iaste mare sête la Dumnezeu a pofti și a iubi să se mîntu-
iască oamenii, pentru aceasta nu să odihnîia Dumnezeu
20 să fie numai la jidovi buna-credință și célelalte limbi să
fie lipsite de darul lui. Pentru aceasta au vrut să răsără
lumina dumnezeirii lui în toată lumea: și viînd împlini-
rea vremii, după cum zice fericitul Pavel, vrut-au Dumne-
zeu să vie Fîiul lui, să se nască din muiare, să se facă
f. 3v 25 supt lége, ca pre cei / de supt lége să-i rîscumpere; s-au
făcut om din Născătoarea de Dumnezeu și pururea fecioară
Mariia, au petrecut în lume împreună cu oamenii și vrînd
să tragă limbile la cunoștința dumnezeirii lui și să-i învêțe
lucruri preaslăvite și poruncă noao și viață cerească,
30 cerca să afle slugi acestor porunci; și n-au căutat cetăț,
nu s-au uitat la mulțime de oameni, nu s-au socotit slujba
împăraților, s-au scîrbit de putéria avuției, au urît biru-
ința ritorilor, nu i-au trebuit limbile filosofilor, nu s-au
slujit cu arme, după cum e obicéiul ostașilor, nici cu alte
35 meștersuguri asémenea acestora, pentru ca să nu aibă
putere nimenea din cei necredincioși să zică că au tras
la sine Hristos mulțimea cu unele ca acéstea, ci numai s-au
slujit iară cu mijlocul cu carele au ales pre proroci. Și ce

1 să să mute C // 6 înfățișată C // 9 pă lîngă C // 10 nenumărați C // 13
toate A // 16 dar C // 18 pohti C // 24 să să nască C / muere C / să să facă C // 30
cetăț C // 31 nu s-au socotit] n-au socotit C // 32 puteria avuției C // 33 nu
s-au slujit] n-au slujit C // 35 meștersuguri C // 37 unile C // 38 iar C / pe proroci C //

face? Au luat iară propoveditori *Evangeliei* nu păstori, ca pre proroci, ci păscari, și vînători de pște și i-au trimis să propoveduiască lumii bunavestire și le încredințează în mîinile lor și în limbile doftorii lumii, zicîndu-le:

- f. 4 5 „Veniți după mine și voi face pre voi păscari de oameni. / Încetați de a vă trudi deasupra mării cei neînsuflețite. Mutați pentru dragostea mea meștersugul cel păscăresc pre pămînt. Acolea pre dînsul trimiteți și vă întindeți mreșile. Vînați pentru mine vînatul credinții. Veniți după mine. Uurmați-mi mie, ucenicii miei și învățătorii lumii. 10 Lucrați pentru dragostea mea meștersugul vostru, pentru ceriuri.

Vărsată iaste ca apa mării pre pămînt închinăciunea idolească. Zidirea iaste acoperită cu norul a mulți dumnezei. 15 Adîncul necredinții îneacă toată lumea; oamenii să cufundă de valurile drăcești. Lumea pute de împuțiciunea sîngiurilor și să strică cu jirtvele cele stricăcioase. Voi pune asupra lor ispravnici și doftori, pre voi, pre păscari. Patima aceasta chîiamă meștersugul vostru. Să slujim 20 cu iarbă mîntuitoare zidirea ce iaste în nevoi; veniți după mine“.

- f. 4 Iară ei, lăsînd mreșile, mērseră după dînsul. Într-un gînd era ceata ucenicilor cu pohta stăpînului; și ca niște / oameni drepti și proști de răotate n-au viclenit în mintea 25 lor, nici ș-au prepus în inima lor de acea chîemare; ci ca niște oameni blînzi și făr'de răotate au mers după dînsul, ca hierul după piatra magnitudinii și ca părul după chihribariul cel curat. Și cu puteria mîntuitoriului Hristos au rușinat pre cei ce i-au văzut și ca pe niște pești, cu mreaja 30 bogosloviei au prins mulțimea și au vînat auzurile noroadelor și au înduplecat inimile tiranilor și sufletele împărăților le-au supus; și au făcut o izbîndă și o biruință atîta de frumoasă, cît n-au putut-o face toate împărățiile lumii. Oameni făr'de arme și nedechisiți de ale oștirii, săraci de 35 avuție, proști de învățătură, slabi de post, blînzi pentru nerăutate au înălțat nu steaguri de oaste, ci numai crucea,

1 iar C / propoveditorii C / *Evangeliei* C // 2 pre] pă C / pescari C // 4 după limbile ad. lor C // 7 meștersugul C // 8 trimiteți C / întindeți C // 9 Vînați C / Veniți C / dupe B, C // 10 ucenicii C // 11 meștersugul C // 14 cu norul] de norul C // 17 jărtvele B, C // 19 chîiamă meștersugul C // 22 iar C // 23 ucenicilor C // 24 răotate C // 25 chemare C // 27 herul C // 28 chihribarul B, C / puterea C / mîntuitoriului B // 29 pe] pre C / mreaja bogosloviei] mreaja dumnezeiască C // 31 sufletele C // 34 nedechisiți C //

semnul păcii, propoveduind, nu cu sunet de tobe și de surle, ci numai cu neputincioasă limbă și neînvățată, pe Hristos și credința și fulgerund, nu zic, cu fulgerile sabiilor, celor ascuțite, ci numai cu strălucirile unei vieți / bune,
 5 neumplînd pămîntul de oști, nici să acopere marea de corăbii cu vétrile, ci numai făr'de rane, făr'de sînge, făr'de vătămăre, calcă și supune toată păgînatatea, biruiesc iadul, sting înșălăciunea, izgonesc minciuna, întind numele lui Hristos și credința, cît iaste întins pămîntul
 10 și lumea.

Pentru acéia dară nu iaste minune, iubiții miei ascultători și cinstiț și de bun neam boiari, de m-au rînduit și pre mine Dumnezeu și m-au pus, om mic fiind și smerit, păstor mic, la mică turmă, la dumneavoastră, pre carii eu
 15 nu vă aîn, nici vă țiu turmă mică, ci mare și înaltă; mare pentru buna închinăciune și dreapta credință care o păziț curată și nespurcată, fiind încungiurați și îngrădiți între hotarăle celor striini de fel și împesurați de atîta nevoi [ce vin] și scîrbe ce vin totdeauna, neîncetat, de la
 20 cei ce stăpînesc pămîntul acesta, înaltă pentru buna ascultare și supunerea care arătați de-a pururea cătră beserică și cătră arhieru. /

f. 5v De vrème ce acéste doao întemeiază și întăresc beserică, credința la Dumnezeu și buna ascultare la biserică și
 25 măcar că eu am fost mai mic și mai netrébnic decît toți, precum au fost și David mai mic între frați în casa tătine-său, dară Dumnezeu n-au căutat la micșorarea și netrebniciia mea, nu s-au uitat la sărăciia mea și streinătatea mea, n-au socotit prostiia și neștiința mea, ci au căutat
 30 la bogăția și noianul bunătății sale și au acoperit de cătră oameni toate spurcăciunile și fărdelegile méle, carele sînt mai multe decît perii capului meu și decît năsipul mării și m-au înălțat, nevrednic fiind, la această stepenă și mare vrednicie a arhieriei. Și m-au trimis la dumnea-
 35 voastră să vă fiiu păstor, părinte sufletesc, rugător cătră Dumnezeu pentru buna sănătatea și spăseniia dumnea-

1 sunete C // 3 fulgerind C // 4 unii C // 6 vetrele C // 11 pentru aceia dar C // 12 cinstiți C / boeri C // 16 pentru buna închinăciune] pentru închinăciune C / dreaptă C // 17 păziți C / încungiurați A // 18 streini C / feliu C / atîtea C // 19 nevoi și scîrbe de vin C // 21 care C / biserică C // 23 biserică C // 24 beserică C // 26 în] și în C // 27 dar C // 28 sărăciia mea și streinătatea mea] sărăciia și la streinătatea mea C / striinătatea B // 31 care C // 32 nesipul C // 33 înălțat] învățat A // 34 arhieriei C // 35 fiu C // 36 lipsește buna C //

f. 6 5 voastră și a cinstitelor dumneavoastră case purtători de grijă la cele ce ar fi spre folosul mîntuînții și să vă fiiu de mîngîiare la scîrbele robiei cei vavilonești a lumii aceștia, ca Ieremiia norodului lui Dumnezeu și ca Iosif, al unspră-
 10 zécilea fecior al patriarhului Iacov / egipténilor; și dimpreună cu dumneavoastră să pătimesc la toate cîte va aduce ceasul și vrémia, pentru care lucru am datorie să priveghiez cu osîrdie și făr'de léne, zioa și noaptea și în tot ceasul, pentru folosul și spăseniia tuturor de obște,
 15 învățîndu-vă și îndreptîndu-vă cu frica lui Dumnezeu, pre calea cea dreaptă.

Și dumneavoastră încă aveți datorie, cele ce veț cunoaște că vă învăț, făr'de fățarie și făr'de vicleșug, vă îndemn să le priimiț și să le faceț, pentru folosul cel
 15 sufletesc al dumneavoastră și să vă supuneți ascultării, că acea ascultare ce o faceți mie, o faceți lui Hristos. Că zice la 10 capete ale Lucăi: „Cel ce ascultă pre voi, pre mine ascultă și cel ce să leapădă de voi să leapădă de mine și cel ce să leapădă de mine, să leapădă de cel [cel] ce
 20 m-au trimis pre mine“. Așijderea zice și fericitul Pavel, la 13 capete cătră ovrei: „Fraților, plecați-vă povățuitorilor voștri și vă cucerîți lor, că ei priveghiază pentru sufletele voastre cum ar fi să dea cuvînt ca cu bucurie aceasta să facă, iar nu suspinînd, că nu iaste de folos voao
 25 aceasta“.

f. 6^v Și mă rog bunătății lui și iubirii sale de oameni să-mi lumineze mintea ca să poci propovedui cuvîntul adevărului și să-mi întărească inima întru frica lui, ca să pociu păstori cuvîntătoarea turma lui cea aleasă, caré o au
 30 răscumpărat, cu preascump sîngele său, din mîna vrăjmașului, după cum adeverează Petru apostolul zicînd: „... Știînd că nu cu <lucruri> putrede, cu argint sau cu aur v-ați răscumpărat din cea deșartă viață a voastră, ce era dată de la părinți, ci cu cinstit sînge ca a unui miel
 35 făr'de prihană și nespurcat Hristos“.

1 cinstitelor caselor dumneavoastră C / *lipsește* case A / purtător C // 2
 fin C / 3 mîngăere C // 5 unsprezecilea C / patriarhului C // 7 vremea C // 12
 veți C // 14 priimiți C / faceți C // 16 faceți 2 C // 18—20 cel ce să leapădă de
 voi, să leapădă de mine și cel ce să leapădă de mine să leapădă de cel ce m-au
 trimis] cel ce să leapădă de voi să leapădă de cel ce m-au trimis C // 23 sufletele
 C / bucuriia C //

Iar Dumnezeu cel mare și înalt, carele iaste închinat de toate făpturile, izvorul preaînțelepciunii, adîncul cel neurmat al bunătății întru adevărat și adîncimea cea nehotărîtă a bunii îndurări, însuși ca un stăpîn și iubitoriu
 5 de oameni, să trimiță darul Duhului Sfînt pre cinstit și cel ce Dumnezeu încununat cap al prealuminatului domnului și al nostru de obște de mult bine făcător, Io Costandin Basarab voevod și să-l blagoslovească dintru înălțimea lăcașului său, ca pe Avraam, înmulțindu-i
 10 semînția din neam în neam și să-l păzească cu întregă sănătate și cu lină pace, pînă la adînci bătrînețe la / preaînălțat scaunul mării-sale, dimpreună cu toată luminată casa mării-sale. Mîna cea tare și puternică și brațul cel înalt al preaînălțatului Dumnezeu să supue pre toți
 15 vrăjmașii cei văzuți și nevăzuți podnojie picioarilor mării-sale; și să vă întărească și pe dumneavoastră, de la mic pînă la mare, împreună cu toți ai dumneavoastră, întru credința cea bună și dreaptă, întru cunoștința adevărului și întru nădejdea vieții cei de vécî, care iaste făgăduită de
 20 nemincinosul Dumnezeu mai nainte de vrémile vécilor, aleșilor .lui și să vă povățuiască la tot lucrul cel bun și de folos, spre plăcerea lui, ferindu-vă în toată vrémia și în tot ceasul și în tot locul, de vicleșugurile diavolului să vă îngrădească cu sfinții îngerii săi și să vă înarméze cu
 25 arma dreptății și să vă dăruiască pacea lui cea ce covîrșaste toată mintea, ca să petréceți viața cinstit și curată, cu pace și cu sănătate; să păzească inimile voastre și gîndurile voastre în Hristos Iisus, după cum zice Pavel, ca să faceți cîte sînt adevărate, cîte sînt cinstite, cîte sînt drépte,
 f. 7 30 cîte sînt curate, cîte sînt iubite, cîte sînt cu nume și lăudate, cu rugăciunile și cu blagoslovenia preasfințiților arhieriei și întru Hristos iubiți frați și de-a tocma slujitori. Și după petrecaniia vieții aceștia să ne învrednicească pre noi [pre noi] pre toți Dumnezeu cel milostiv la împărăția
 35 ceriului, ca să auzim fieștecarele din noi glasul acela: „Slugă bună și credincioasă, preste puțin ai fost credincios pre mai multe te voiu pune. Intră întru bucuria Domnului“.

4 iubitor C // 9 pre Avraam C // 13 mării-sale C // 15 nevăzuți C // 18 cunoștința B // 19 vieții veții A // 22 vremea C // 26 petreceți C / cinstită C // 29 faceți C // 32 iubiți frați C / de-a tocma] întocma C // 34 toți C / milostivul Dumnezeu C // 37 pre] peste C // 38 Domnului] Domnului tău C //

„Luat-au Iisus pre Petru și pre Iacov și pre Ioann, fratele lui și i-au suit pre dîșii într-un munte înalt deosebi
5 și s-au schimbat fața înaintea lor“.

Cuvintele acéstea sînt ale sfintei *Evanghelii*, dintru carele avem să înțelegem de preaslăvita schimbarea fétii a domnului nostru Iisus Hristos, ce s-au făcut în muntele Thavorului. Că vrînd ca să arate mărirea sa ucenicilor
10 săi și noao, mai nainte cu puținel, zice *Evanghelia* cum că umblînd Iisus în părțile Chesariei lui Filip, întreba pre ucenicii săi zicînd: „Cine îmi zic mie oamenii a fi?“ Iar Petru apostolul din descoperirea părintelui ceresc dintre toate célelalte vorbe ale ucenicilor i-au zis cum că iaste
15 fiul lui Dumnezeu celui viu și cu acest mijloc descoperind tuturor mărirea sa cea mare, ocara patimii sale ucenicilor săi celor întăriți întru această credință o au arătat zicînd
f. 8^v că i să cade lui a mărge în Ierusalim și multe / a păți de <la> bătrîni și de la arhieriei și de <la> cărturari și a
20 să omori și a treia zi a învia din morți.

Care cuvinte auzindu-le Petru și fiind încă cu conoștința trupească și necunoscînd mărirea ce era să vie dintru ocara patimilor, s-au nevoit ca să întoarcă pre Domnul de la acest gînd, zicînd: „Departé de tine, Doamne,
25 să nu-ț fie ție acestia“. Căruia Domnul îi zise: „Du-te denapoia mea, satano. Sminteală-mi ești, că nu gîndești céle ce sînt ale lui Dumnezeu, ci céle omeneshi“. Cu care cuvinte dojăniia Domnul gîndul cel trupesc ce era înrădăcinat cu greșala păcatului celui de obște, în mintea oamenilor și zice cum că-i iaste sminteală, nu ca doară ar păți
30 el sminteală ci pentru că cu acéle cuvinte îl opriia pre el Petru de la lucrarea mîntuirii noastre, dintru care cuvinte putem cunoaște dragostea cea fierbinte a lui Dumnezeu care are cătră neamul omenesc, că pentru fierbințeala
35 dragostei acéstiia ș-au schimbat fața înaintea ucenicilor, pentru ca să-i întărească pre dîșii mai mult în credință și să nu să smintească vâzînd pre dascălul lor pătimind pre cruce.

1—2 Cuvînt în luna lui avgust 6, la Preobrajenii Domnului nostru Iisus Hristos C // 3 Ioan C // 6 aceștia C // 7 fétii C, fații B // 8 ce au făcut C // 10 evanghelistul C // 11 Chesarii C // 19 de la] de C // 20 omori] hotări C // 21 cunoștință B, cunoștință C // 25 aceștia C / zice B // 26 din napoia C / sminteală îmi ești B // 30 doar C // 31 aceștia C // 32 de la] de C // 35 dragostii C //

- f. 9 Drept acéia lasă astăz de strălucéște întru dînsul lumina / acéia a măririi, care lumină va străluci și în trupurile sfinților lui, cînd vor lua cununa cea desăvîrșit a bucuriei lor, întru care lumină toată făptura omenească, 5 cea dinn afară, atîta s-au schimbat cît obrazul lui strălucia ca soarele și veșmintele lui era albe ca zăpada. Iară asămînarea aceasta a obrazului cu soarele și a veșmintelor cu zăpada, nu doară pentru aceia să asămînează cum că nu ar fi strălucit obrazul lui decît soarele, sau veșmintele 10 lui nu ar fi fost mai albe decît zăpada, ci pentru că aici, în lume, nu avem noi alt nimic mai strălucitor și mai luminat decît soarele sau mai alb decît zăpada. Că pentru trupurile sfinților însuș Domnul zice la 13 capete ale lui Mathei, că vor străluci ca soarele întru împărăția părintelui lor (carii sînt pre lingă Hristos ca niște stéle) carii 15 iau lumina lor de la acest soare al dreptății, că de asemenea Hristos pre lingă toț sfinții lui ca un soare pre lingă stéle, și de vor străluci sfinți ca soarele, cu cît mai virtos va străluci soarele acesta al dreptății. Și lumina aceasta, 20 ochii cei slabi ai ucenicilor nu-i smintia, ci mai virtos, cu o bucurie oarecaré, / dumnezeiască, îi veselii. Și nu numai lumina aceasta strălucia în obrazul lui Hristos, ce și o frumusețe oarecaré și podoabă nespusă să arăta întru dînsul, atîta cît de s-ar aduna într-un loc toată 25 frumuseția și toată podoaba și cea pămîntească și cea cerească, nici într-un chip n-ar putea ca să veselească ochii și inimile celor ce ar privi spre dînsa, precum au veselit lumina acéia ochii ucenicilor lui Hristos.
- f. 9^v Și această bucurie, preste fire a ucenicilor lui Hristos 30 nu din strălucirea luminii, ci mai mult din luminata frumosețe a mîntuitoriului să făcea, pentru care lucru putem cunoaște bunătatea și dragostea lui cea mare că, cu această mărire putea totdeauna să strălucească, iar el din buna voia sa pentru noi au închis razile strălucirii 35 sale, ca să poată răbda durori amară pentru noi și pentru

1 astăzi C // 4 bucurii C // 6 soarele C // 7 asămînarea C / ca soarele B // 8 nu doar C / asămînează C // 9 după lui *ad. marginal* mai mult C // 11—12 mai luminat și mai strălucitor C // 12 soarele C // 14 soarele C // 15 pă lingă C / care C // 16 asemenea B, C // 17 pă lingă ¹⁻² C / toți C // 18 soarele¹ C // 23 ci și B, C // 25 frumuseția B, frumusețea C // 26 *ad. marginal* : n-ar putea B // 27 inimile celor B // 29 *ad. marginal* : Și această bucurie, preste fire a ucenicilor lui Hristos B // 31 frumusețe B, C / mîntuitorului C // 34 bună voe a sa C //

păcatele noastre, ca să poată face răsplătire mării cei dumnezeiești.

Deci cine va fi acela carele va socoti acéștia și nu să va aprinde cu totul de dragostia mîntuitoriului acestuia?

- f. 10 5 Și cine nu să va minuna de puterea lui cea nespusă care totdeauna ar fi putut ca să strălucească cu această mărire? Și cine nu va / iubi o bunătate ca aceasta, pentru care (o, minune!) au gonit de la sine o mărire ca aceasta, ca să poată săvîrși mîntuirea noastră? Că mai mare minune au
- 10 fost a închide o mărire ca aceasta, strălucitoare, decît a străluci cu dînsa de-a pururea. Și nu numai singură mărirea lui Hristos veselii ochii ucenicilor, ce și a lui Moisi a lui Ilie, carii, împreună cu Domnul să arătase a fi cuprinși de lumina și de mărirea acéia. Că precum nu era slobod
- 15 înaintea împăratului Artaxerx a intra cineva îmbrăcat în sac, așa cum s-au cuvenit nici înaintea împăratului célui vecinic a sta slugile lui, fără numai a fi îmbrăcat în lumină și în strălucire; că acéștia era din toți părinții legii vechi mai ales și mai mari; că unul era nomothetis,
- 20 adecă puitoriu de lége, iară celalalt era zilotis, adecă întăritori acéștii legi. Și pre acéștea au vrut Domnul să se arate cu dînsul, pentru ca din lége și din proroci să ia mărturisire omenirea lui.

- Oare ce gură ar putea grăi, ca să adevérezé cu ce bucurie
- f. 10 25 și veselie s-au umplut acei doi luminați proroci, cînd pre Domnul și mîntuitoriul lor, / de carele multe prorocise, nu numai în trup, ci și în mărire și în strălucire îmbrăcat l-au văzut? Că de vréme ce s-au învrednicit acéștea a-l vedea și a-l auzi pre domnul Iisus, de care ei de mult
- 30 doriia ca să-l vază și nu numai ei ce și toate neamurile, cu ce gură va putea neștine să grăiască cu adevărat bucuriia lor și mai vîrtos că dintr-atîțea părinți și proroci ai legii vechi, numai ei s-au învrednicit a vedea o mărire ca aceas- ta? Și de s-au bucurat Simeon bătrînul atîta, văzînd
- 35 pre mîntuitoriul Hristos, numai în scutece mișcînd, cît moartea care alt lucru mai groaznic nu poate fi, cu ochii véseli o priviia, dară acéștea carii pre acestăș domn într-

1 păcatile C / mării C // 3 acestea C // 4 dragostea C // 5 cea nespusă] cea mare și nespusă C // 11 pururea C // 12 ce] ci C // 13 coprinși C // 14 de mărirea și de lumina aceia C // 17 îmbrăcați C // 18 acéștia] acesta A // 19 légii C / mai aleși și mai mari C / *cu litere grecești* : nomothetis C // 20 puitor C / iar celalalt C // 21 întăritori] rîvnitor C / acéștia B, C // 23 mărturisirea C // 27 ce și] ci și B, C // 32 dintr-atîțea B // 33 *ad. ulterior* a vedea B // 36 ochi veseli C // 37 dar C / acéștia B //

mărire strălucind l-au văzut, ce vor fi făcut și cu ce bucurie să vor fi bucurat și cu ce veselie să vor fi veselit? Încă și sufletele acélia care era închise în sînul lui Avraam, întorcîndu-se Moisi și spuindu-le lor célia ce au văzut, 5 cunoscîndu-ș ei a fi aproape zioa mîntuirii și a răscumpărării lor, cu ce dragoste vor fi așteptat?

f. 11 Iară de vrème ce aceștia toate sînt puse peste înțelgeré, cu o tăcere oarecaré, blîndă și cu o dragoste, cu credință trebuie să le cinstim și să le mărim. / Cuvios și tre- 10 buincios lucru socotesc a fi, ca să știm la această preaslăvită mărire, acești luminaț proroci, ce cuvinte vor fi vorbit cu Domnul? Că înălțimea fêțelor, înălțat lucru, oarece întreba și veseliia măririi, vésel oarece și frumos lucru poftiia. Că așa vedem că să face și la mésele și ospétele 15 celor mari, că sînt toate voioase și vésele, mîncările, băuturile, vorbele, jocurile și cîntările: nimic nu iaste de jale sau de întristăciune, ci toate de bucurie și de desfătare.

Cine iaste, acela acum, carele să poată spune mărirea zillii aceștia, desăvirșit și precum să cade? Că 20 tot ce au fost mai slăvit în légia véche și în cea noao, în ceriu și pre pămînt, la arătare a eșit, căci acolo au fost mai marii prorocilor, ai legii vechi și mai marii apostolilor ai legii noao; din ceriu sfînta troiță s-au vădit și de pre pămînt preasfînta omenire a lui Hristos s-au arătat. Și 25 la această veselie, mare și preaslăvită, mai mult decît trei apostoli, carii au fost mai iubiț, n-au fost chemați.

Să vedem dară și vorba cea de veselie ce au fost. Vorbîia, zice Luca, la 9 capete pentru patimile Domnului, carele f. 11▼ era să se îplinească în Ierusalim; adică / vorbea 30 pentru patime, pentru moarte, pentru îngropare, pentru cruce, pentru legături, pentru scuiări, pentru palme, pentru ocări și pentru bătăile, carele era ca să le îplinească în Ierusalim. Deci, dară, au acestia sînt cuvintele céle mari și de veselie, carele să cuveniia să se grăiască 35 la o veselie ca aceasta? Acest fel de vorbă era să se amestece la o bucurie ca aceasta?

Tocma aceasta iaste, că nu trebuie socotită această vorbă, după socoteala lui Petru, pămîntéște, ci după soco-

3 sufletile acelea C // 4 celea C // 5 cunoșcîndu-și B, cunoscîndu-și C // 7 iar C / acestea C // 11 luminați C / proroci C // 12 fêților B, C // 13 veseli C // 14 poftiia C / mésele C / ospétele B, ospétele C // 18 dar C // 21 au eșit B, C // 22 prorocilor C // 26 iubiți C // 27 dar C // 29 adică C // 31 scuiări C // 33 dar C / acestea C // 34 să se] să C // 35 Acest] acel C / vorbe C // 36 amestice C // 38 socotea B //

- teala lui Hristos, care au urît céle pămînteşti înaintea
căruiă nimic mai vrédnic nu era decît pentru mărirea
lui a răbda patemi şi ocări; că mai marele judecătóriul
lumii, Dumnezeu, pentru ca să slobozească neamul ome-
5 nesc, din robiiă diavolului, acest preţ de răscumpărare
mai vîrtos au pohtit de la răscumpărătorul neamului
omenesc, ca să se jărtvească el pentru om, cu moarte
amară şi plină de ocări, care dar şi jărtvă atît au fost de
iubită înaintea lui, cît pentru această jărtvă au ertat
10 toate greşalele din toţ vécii cei trecuţi şi uşile ceriului,
céle pînă atunce încuiate celor răscumpăraţ, le-au deşchis
şi lumea au întors-o întru mila sa cea véche. Că mai mult
f. 12 l-au îmblînzit şi l-au milostivit această jărtvă / singură,
decît precum îl miniiase răutăţile şi fărlegile tuturor oame-
15 nilor dintru care putem cunoaşte şi putem înţelegé că
vorba aceasta au fost foarte vrédnică unii măriri ca acéia.
Că cei lucru iaste mai iubit robului, decît slobozirea lui?
Şi ce iaste mai drag streinului, decît întóarcerea la moşia
sa?
- 20 Fiînd, drept acéia, înstreinaţi Moisi şi Ilie de atîta
vréme de moşia lor de care foarte doriia, ce ar fi putut
grăi mai cu dragoste şi mai cu dulceaţă, decît pentru
moartea preotului acestui mare, pentru care moarte să
da streinilor întóarcere la moşia lor? Aşisderea şi Domnul,
25 ce fél de vorbă ar fi avut mai iubită, decît vorba mîntuirii
şi a răscumpărării lumii? Că atîta doriia de păharul acesta
a-l bea, cît acea puţină vréme ce mai era să treacă pînă a-l
bea, fi părea că sînt mii de ani. Căci cu sétia acestui păhar
să lucra mîntuirea sufletelor omeneşti, răscumpărarea
30 lumii, stricarea puterii diavolului, înmulţirea credinţii,
ertăciunea păcatelor şi slobozirea sufletelor. Şi atîta să
bucura de acéstia cît în locul bucuriei ce era înaintea lui,
răbda crucea de-l muncia şi bătăile de-l căznia şi spinii
de-l încrunta şi durorile sufletului de-l chinuia, de care
f. 12^v 35 chinuri / asuda sudorile céle crunte, negîndind nimica

3 patimi B, C / marile B, C / C *după* marile *ad.* amar C // 6 răscumpărătorul
C // 8 amară] omară B / ocară B, C // 9 *după* lui *ad.* Dumnezeu C // 10
greşalile C / toţi C // 11 încuete C / răscumpăraţi C // 12 întors C / cea
véche] cea bogată şi veche C // 14 miniese C // 18 striinului B // 24 întóarcerea
B // 27–28 *ad. marginal* cît acea puţină vréme cei mai era ca să treacă pînă
a-l bea B // 28 setea C // 32 acestea C / bucurii C // 33 bătăile de-l căznia] bătăiria
cea multă de-l căznia B / căznia C // 34 de îl încrunta C // 35 sudorile durorile C /
nimic B //

de rușine. Că de au părut lui Iacov puțin 7 ani a sluji pentru Rahila, logodnica lui, de dragostea ce avea cătră dînsa, dară unui iubitoriu mare ca acesta, cum nu i-ar fi părut puțin muncile și caznele, cu care iubita lui logodnică o răscumpăra și o curăția pre dînsa cu scaldarea neprețuitului său singe și foarte frumoasă, făr'de nici o hulă și întinăciune o făcea.

Drept acéia nu i-au putut fi mai iubit și mai dulce decît a vorbi de lucrul acela, de carele el mult înseta. Cunoască, dară, acum fieștecarele dintru noi pohta cea nespūsă, bunătatea cea negrăită, mila cea bogată și dragostea cea desăvîrșit a iubitoriului de oameni Dumnezeu, cu cîtă sete au priimit (nu pentru sine, ci pentru noi, viermii cei lepădați) atîtea ostenele, durori, patime și moarte.

15 Dară noi, acum, căci să nu priimim pentru dragostea lui și pentru binele ce ne-au făcut vreo scîrbă, măcar cît de mică? Însă vorbindu-se acéstia și gătindu-se Moisi și Ilie ca să se ducă, iară Petru ca să nu să lipsească de o frumosețe și de o dulceață strălucitoare ca aceasta, zise:
f. 13 20 „Doamne, bine iaste noao a fi aici; de vei vrea, / să facem trei colibi, ție una și lui Moisi una și una lui Ilie“, neștiind ce zice; că nici un lucru lumesc nu-ș aducea aminte, nici de mîncare, nici de băutură, nici de viață, nici de moarte, ci toate lucrurile, încă și de sine uitîndu-ș fiind ca și un 25 beat de dragostea acei frumuseți, numai de aceia înseta, numai aceia poftia și numai întru aceia a petrece de pururea să nevoia. Iară încăși luînd seama vorbei și poftei lui Petru o aflăm să fie supusă voi dumnezești; că au zis: de vei vrea, să facem aici trei colibi, adecă de vei 30 nărați.

După aceasta zice: „Că încă grăind el, iată nor luminat umbri pre ei și iată glas din nor grăind: «Acesta iaste fiiul meu cel iubit, întru carele bine am voit, pre acesta-l ascultați. Și tot cela ce poștește ca să placă mie, prin

1 de i-au părut C // 2 dragostia B // 3 dar C / iubitor B, C // 4 caznele și muncile C / muncile] minciunile B // 5 logodnică B, C] logodnă A // 10 dar C / fieștecare C // 11 bunătatea B // 14 lepădați C / atîta osteneală C // 15 dar C / dragostia B // 16 lipsește măcar C // 17 acestea C // 18 să să ducă C / iar C / să nu se lipsească B // 19 frumusețe B, frumusețe C / zice B // 20 a fi noao aici C // 21 și una lui Ilie] și lui Ilie alta C // 22 nu-și aducea C // 24 uitîndu-și C // 25 dragostia B / frumuseți B, C // 26 pohtia C / într-aceia C // 27 iar C / încăș B, C / vorbii C / pohtii C // 29 aicea C / adică C // 31 încă el grăind C // 33 pre acesta ascultați C // 34 pohtește C / pren B //

credință și prin dragoste să fie una cu dînsul; că așa, cu dînsul și printr-însul să fie plăcut mie. Și pre acesta ascultați, că va deschide voao cale de mîntuire și cu crucea va face voao scară spre împărăția ceriului. Pre acesta ascultați
5 că el iaste calea și viața și dreptatea, el iaste cuvîntul mieu și înțelepciunea mea; pre dînsul, drept aceia, ascultați, / iară nu pre lume, nici înșălăciunile șarpelui celui de demult, nici îndămnurile trupului, nici cuvintele fari-seului, socotind strălucirea și mărirea luminii care era
10 întru dînsul și în Moisi și în Ilie și alte minuni, toate cîte aț văzut în loc de mărturie »“.

Și iarăș zice că, auzind ucenicii, căzură pre fața lor și să temură foarte. De au adus cuvîntul acest dulce și mîngî-toriu al lui Dumnezeu atîta frică, dară groaza judecăto-
15 riului ce va face? De îngrozéște așa îndemnarea a ținea légia, dară cînd va lua seama pentru lenevire celor ce n-au împlinit légia ce va lucra? Și oare pentru ce la o veselie ca aceasta, întru care vrea să arate Domnul mărirea și frumusețîa sa, au adus ucenicilor săi frica aceasta? Cu
20 adevărat nu iaste alta fără numai ca să ne învêțe pre noi acéia ce iaste scris la al doilea *Psalom*: „Sluiț Domnului cu frică și vă bucurați lui cu cutremur“. Că să cuvine omului a să bucura de o bunătate mare și a să tême și a să cutremura de o mărire mare.

25 Cuvîndu-se, drept acéia acéstia amîndoa lo lui Dumnezeu de-a pururea întru toate laudele și mărirea lui, trebuiaște să le avem și să cêrem ajutorul și mila lui / cea bogată. Că fără de mila lui nimic spre mîntuirea sufletelor noastre nu vom putea face; că însuș cu nemincioasa gura lui zice:
30 „Fără de mine nimic nu puteț să faceț“. Și de vrême ce fără dînsul nu putem nimica, iară lui trebuie să-i zicem cu căldură, dintru adîncul inimii, să ne miluiască după marea mila sa și după mulțimea îndurărilor sale și să ne descopere ochii sufletului și ai trupului, ca să putem
35 pricêpe minunile sale; să scoată din trupurile noastre,

2 ascultați B, C // 4 ascultați B, C // 5 viață B / dreptate B // 6 înțelepciunea B, C // 7 iar C // 8 îndămnările trupului] îndemnările sufletului B / îndemnările C // 9 ci socotind B // 10 și Moisi și Ilie B // 19 frumusețîa B, frumusețea C // 21 *Psalom* C / sluiți C // 25 cuvîndu-să C / acestea C // 26 laudile C / trebuiește C // 27 să le avem] să le vedem B / ajutorul C // 28 făr'de mila B, C // 29 nemincioasa B, C // 30 făr'de mine C / nu puteț face nimic C // 31 de vrême ce fără dînsul] de vrea ce fără de dînsul B // 34 *ad. marginal* dăscopere C //

céste de carne, inimile céle de piatră și să ne dea inimă de trup ca să ne témem de dînsul și să ne rușim de poruncile lui. Să ne lumineze inimile noastre ca și ale apostolilor, să ne întărească de pururea asupra vrăjmașilor noștri
 5 celor văzuți și nevăzuți, să ne îndrepteze pre calea poruncilor sale și să ne dea sfîrșit bun, ca de pururea să fie mărit și proslăvit în vécii vécilor. Amin. /

f. 14^v CAZANIE LA ADORMIREA PREASFINTEI NĂSCĂTOAREI DE DUMNEZEU

10 Pohta și dragostea ce văz la această cinstită și sfîntă adunare mă îndeamnă și neștiind a vorbi, măcar că vorba mea nu iaste vrédnică niciodată ca să îndulcească cu vreun mijloc auzirile ascultătorilor, iar încăș domnul Hristos, carele au săturat cu 5 pîini 5.000 de suflete și au îndreptat
 15 sărăciia și neputința ucenicilor lui cu bogăția darului său, acelaș și înaintea dragostei voastre, prin mijlocul vorbelor méle céle neritoricite va întinde masă duhovni-cească.

De multe ori au stătut în socoteala mea, ca doară aș
 20 putea afla ceva nou să zic întru cinstea și lauda preasfin-tei Născătoarei de Dumnezeu și pururea fecioarei Mariei, dară n-am putut afla nimica. Nu doară că nu sînt cuvinte multe și de multe feliuri de vorbe a să grăi întru lauda mării ei, ci pentru că fiind mintea mea turburată de
 25 norul neștiinții și mai vîrtos întunecată de socoteala dumnezeeshilor / și prealuminatelor ei daruri, îm înfruntez și-mi ticăloșesc nevrednicia și neștiința învățăturii méle. Că de vréme ce cei învățați și pedepsiți întru bunătăț stau de să miră de mărirea ei, dară eu, cel neînvățat și departe
 f. 15 30 de toate bunătățile, ce voi face?

Drept aceia dară, îmi caut și făr'de voia mea a conteni de a mai iscodi să află înălțimea fecioriei ei, întru caré acu anevoe să sue gîndurile omenești și adîncimea darurilor ei, carele nu să pot vedea lesne nici cu ochii îngerești,

2 rușim] rușinăm B, C // 4 de-a pururea B, C // 5 *ad. marginal* și nevăzuți B // 6 de-a pururea C // 8 Cuvînt la Uspeniia Bogorodiții, la avgust 15 C // 13 Iisus Hristos B // 16 același C / dragostii B, C / pren B // 19 am stătut C / doar C // 21 fecioarii C // 22 dar C / doar C // 23 feliuri] feliri C // 24 mării C // 27 ticăloșesc C / neștița B // 28 pedepsiți B, C / bunătăți B, C // 29 dar C // 31 dar C // 34 lesne vedea C //

ci numai cu acel titluș ce i s-au dat mai nainte de toț
 vécii de la părintele cel fără de început și vécinicul Dumne-
 zeu, prin mijlocul îngerului Gavriil. Acela și eu cu cucerie-
 și cu multă frică îl voi zice, întru lauda și cinstea ei: „Bucu-
 5 ră-te céia ce ești plină de dar, Domnul e cu tine“. Că
 mai mare și mai lăudat și mai cinstit titluș decât acesta
 nu s-au dat din véci, nimănui, nici să va da pînă în véci,
 fără numai ei; că au aflat har înaintea lui Dumnezeu, care
 n-au aflat alta niciodată, după cum i-au zis îngerul. Iară
 10 de să va și afla și vreun (periergos), adecă prepuitoriu să
 zică cum că aceste cuvinte, de nu cu acest mijloc, iar
 f. 15^v într-alt chip s-au zis / și la alții, precum să véde în multe
 locuri ale sfintei *Scripturi*, că întîi la al patrulea cap al
 Facerii zice pentru Avel: „Că căută Dumnezeu asupra lui
 15 și asupra darurilor lui“; pentru Enoh: „Și fu, zice, bine-
 plăcut lui Dumnezeu și nu să afla pentru că l-au mutat
 pre dînsul“; pentru Noe: „Că au aflat har înaintea dom-
 nului Dumnezeu și-l păzi de potop“; pentru Avraam:
 „Că crezu, zice, pre Dumnezeu și i să socoti lui întru
 20 dreptate și-l făcut părinte a multe neamuri“; pentru
 Iosif: „Că era Domnul cu dînsul și vărsă asupra-i milă
 și-i déde lui har“; pentru Moisi, că i-au zis: „Și cuvîntul
 acesta carele ai zis tu ți-l voi face pentru ca ai aflat har
 înaintea mea și te știiu decât pre toți“; pentru David că
 25 i-au zis: „Aflat-am om după pofta inimii méle, pre fiul
 lui Iese, carele va împlini toate cérerile méle“.

Și pentru ca să nu mai lungesc cu vorba, tuturor pro-
 rocilor și tuturor sfinților și celor mai nainte de lége și
 celor după lége li s-au zis cuvinte de bucurie, prin mijlo-
 30 cul îngerilor și li s-au dat de la Dumnezeu dar și milă,
 însă acoperit.

Iară sfintei Fecioarei s-au dat cuvîntul bucuriei ceii
 f. 16 adevărate, care iaste mai presus decât toată mintea, / în
 slavă și în cinste mai veselitoare, covîrșind pre toți cu
 35 darul și cu mila „Bucură-te céia ce ești plină de dar, Dom-
 nul e cu tine“. Și nu numai pentru bucuria aceasta ce
 i s-au dat să fericéște de toate neamurile, ce și pentru

1 acest B, acelaș C / toți C // 2 fără de început C / preavécinicul Dumnezeu B // 4 voi zice B, C / cinstia C // 7 nimeni B, nimunui C // 9 iar C // 10 fără pa-
 ranzeze C / adică C / prepuitoriu] iscoditor C // 11 că cu acestea cuvinte C // 15 și
 pentru B // 20 ad. marginal a multe B // 22 și dete C // 25 pofta C // 29 pren
 B // 32 iar C / bucurii C / cei adevărate C // 34 toț B // 35 plină de dar] plină dar
 B // 37 ci și B, C //

numele ei cel preacinstit ce i s-au dăruit, de să numește Mariam. Că precum iaste numele Fiiului ei mai presus decît toate numele, după cum zice fericitul Pavel: „Și i-au dăruit lui nume care iaste preste tot numele“, așa și
5 numele ei iaste preste tot numele, după al lui Iisus.

- f. 16^v Și precum întru numele lui Iisus să pleacă tot genunchiul celor cerești și celor pămîntești și celor de supt bezne, așa iaste și ia, mai cînstită în cer decît heruvimii și mai slăvită fără de asămînare decît serafimii și pre pămînt mai închinată și mai fericită ca o împărăteasă a lumii, de toț credincioșii pămîntului și supt bezne mai strașnică și mai înfricoșată asupra dracilor decît toți sfinții; întru care nume Mariam, după a mea proastă socoteală, înțelegem cum că cuprinde în sine trei lucruri: una pentru că fiind
15 numele acesta de trei (silaves), adecă de trei înjugări, să înțelege cum că au născut o față a sfintei trooițe, pre Fiiul și cuvîntul lui Dumnezeu; / a dooa că are fieștecăre înjugare cite 2 slove și să înțelege cele doao firi ale lui Hristos, adecă cea dumnezeiască și cea omenească; a
20 treia că sînt 6 slove de toate într-acest nume, cu carele înțelegem cele 6 taini mari și preste fire, adecă blagovestenia, nașterea, botezul, moartea pre cruce, înviarea și înălțarea la ceriu. Cu blagovestenia s-au descoperit taina cea mai nainte de toț vécii ascunsă; cu nașterea s-au
25 împăcat ceriul cu pămîntul, adecă Dumnezeu cu omul; cu botezul ne-am îmbrăcat cu haina nestricăciunii; cu moartea ni s-au dat viața; cu înviarea ni s-au dat bucuria și cu înălțarea la ceriu, șădéria de-a dreapta lui Dumnezeu, Tatăl.
- 30 Așijderea și în cuvintele cele de bucurie ce i-au zis îngurul: „Bucură-te ceia ce ești plină de dar, Domnul e cu tine“, iar înțelegem numele preasfintei troițe. Că în cuvîntul ce zice: bucură-te, să înțelege Fiiul, că el iaste toată bucuria lumii; în cuvîntul ce zice: plină de dar, să înțele-
35 lege Duhul Sfînt, prin care să dau toate darurile și în cuvîn-

1 *ad. marginal* numele B // 3—4 între paranteze Și i-au dăruit ei nume care iaste preste tot numele C // 4 lui] ei C // 6 între C // 8 ceriu C // 9 făr' de asămînare C // 10 toți C // 14 cum că cuprinde] că coprinde C / pentru ca C // 15 trei] 3 C / syllaves C / adică C / trei 2] 3 B, C // 16 troițe C // 18 2] doao C / cele 2 C / 19 adică C // 20 care B / 21 înțelegem toate cele C / adică C // 22 învierea C // 23 cer B // 24 toți C // 25 adică C // 27 învierea C / lîpșeste cu înviarea ni s-au dat bucuria B // 28 șăderea B, C // 33 lîpșeste toată B // 34 plin B, C // 35 carile B, carele C / și cuvîntul B // 35—1 *ad. marginal* și în cuvîntul cel ce zice: Domnul e cu tine A //

f. 17 tul cel ce zice: Domnul e cu tine, să înțelege Tatăl, că el iaste Domnul a toate, văzute / și nevăzute.

Dumnezeu însă, carele numai cu un cuvînt au făcut și au zidit toate lucrurile cele văzute și nevăzute, poate cu 5 adevărat, cu cea desăvîrșit a lui preaputernicie, să facă stéle mai luminoase decît acéstea ce strălucesc pre ceriu și lună mai iscusită decît aceasta ce ne povățuiaște noaptea și soare mai strălucitoriu și mai luminat decît acesta, carele 10 stinge cu lumina lui toate céliialte lumini și ceriuri mai mari și mai largi în rotocolime și pasări mai cu dulce glasuri și flori mai cu multe mirosuri și copaci mai naltî și mai roditori și vînturi mai sănătoase și văzduhuri mai de folos și hiară mai multe la număr și mai de multe féliuri și mai multe lumi decît aceasta ce lăcuim poate să zidească 15 în mărimé și în meștersug mai minunate; iară o zidire caré să covîrșască în vrednicie pre Maica lui Dumnezeu nu va putea să facă niciodată, măcar că iaste preaputérnic. Pentru că precum nu iaste cu puțință nu zic să socotească, ce nici cu mintea să gîndească neștine o ființă mai f. 17^v 20 cuvioasă și mai / naltă decît dumnezeirea, așa nici o zidire mai covîrșitoare decît acéia ce au născut pre un Dumnezeu carele s-au făcut om. Că pre dînsa o au ales Dumnezeu, mai înainte decît toată zidirea, pentru ca să-i fie lăcaș vecinic, după cum grăiaște David: „Aceasta iaste odihna 25 mea în vécii vécilor și într-însa voiu lăcui, pentru că o am ales“.

Aleasă iaste, cu adevărat, ca soarele, pentru că iaste încununată cu toate razele darurilor dumnezeesti și strălucéște mai vîrtos între célélalte lumini ale ceriului. 30 Aleasă iaste și frumoasă ca luna, pentru că cu lumina sfințeniei stinge célélalte stéle și pentru marea și minunata strălucire de toate șireagurile stélelor celor de taină să cinstéște, ca o împărăteasă.

Aleasă iaste ca răvârsatul zorilor, pentru că ia au gonit 35 noaptea și toată întunecimea păcatului și au adus în lume zioa cea purtătoare de viață.

3 însă Dumnezeu B // 6 acéstia B / pre] pă C / cer B // 7 povățuește C // 8 strălucitor C // 9 celelalte C // 10 *ad. marginal* mai¹ B // 13 *lîpșește* și mai de multe féliuri C // 15 meștersug C / iar C // 19 ci nici B, C // 23 mai nainte C // 24 grăește C // 27 soarele B, C // 28 razele B, C // 29 întru B // 31 sfințeniei C // 32 de] din C // 35 *ad. marginal* și toată întunecimea păcatului și au adus în lume A //

Aleasă iaste, că iaste izvor carele cu curgerile cereștilor
bunătaț adapă sfinta biserică și tot sufletul creștinesc.

f. 18 Aleasă iaste, că iaste chiparos carele cu nălțimea covîr-
șaste ceriurile / și pentru mirosul cel din fire s-au arătat
5 departe de toată stricăciunea.

Aleasă iaste, că iaste crin, că măcar de au și născut
între mărăcinii nenorocirii cei de obște, iar nu ș-au pierdut
niciodată podoaba albiciunii.

Aleasă iaste că iaste nor carele n-au ispitit nici o greime
10 a păcatului.

Aleasă iaste, pentrucă iaste fecioară mai nainte de naș-
tere, fecioară în naștere, fecioară și după naștere și iaste
o adîncime neprepută a bunătaților și o icoană însufle-
țită a frumuseților celor cerești. Iaste o grădină încuiată
15 dintru caré au eșit floarea cea neveștejită și fîntînă pecet-
luită, dintru caré au curs izvorul vieții, Hristos.

Pre aceasta au văzutu-o Moisi în muntele Sinaei, ca un
rug aprins și nu ardea.

Pre aceasta au văzut-o Aaron, ca un toiag înflorit și
20 plin de roadă.

Pre aceasta au văzut-o Iacov, ca o scară întărită, din
pămînt pînă în ceriu și îngerii lui Dumnezeu să suia și să
pogorîia pre dînsa.

f. 18^v 25 Pre aceasta o au văzutu-o Iezechiil ca o ușă încuiată, /
prin caré nimenea n-au trecut.

Pre aceasta o au văzutu-o Ghedeon, ca o lînă, Avvacum
ca o dumbravă umbroasă, Daniil ca un munte și Solomon
ca un pat.

Aceasta astăzi să mută de pre pămînt la ceriu; lasă
30 întristăciunea și să duce la bucurie, lasă céle de jos și
priméște céle de sus; lasă céle stricăcioase și cîștigă céle
nemuritoare și vecinice. Astăzi îș dă preasfînt sufletul
ei în mîinile Fiiului ei și cu cîntări îngerești și apostolești
să petréce cinstit trupul ei în satul Ghethsimani, spre
35 îngropare.

Astăzi ceriul întinde sînurile sale și priméște pre céia
ce au născut pre cea ce nu-l încape toată zidire.

1 că] pentru că C / carile B // 2 bunătați B, C / beserică B // 4 și pentru]
pentru C // 7 cei C / nu au pierdut B // 13 neprepută B, C // 14 frumuseților
B, C // 17 au văzut-o C / Sinaii B, Sinai C // 19 au văzt-o C // 21 au văzut-o C // 22
cer B // 23 să pogorîia C // 24 o au văzut-o] au văzut-o C // 25 nimeni B // 26 o au
văzutu-o] au văzut-o C //

- Astăzi să minunează toate puterile cerești, zicînd una
cătră alta: cine iaste aceasta ce să sue din pustiiu, adecă
de pre pămînt, la ceriu? Cine iaste aceasta caré să ivêste
ca zorile, frumoasă ca luna și aleasă, ca soarele? Cine iaste
5 aceasta ce să sue de pre pămînt în ceriu, albită, înflorită,
întu caré hulă nu iaste? Rădicaț porțile voastre, zic
f. 19 cîtele céle / îngerești, una cătră alta și cu cîntări de laudă
priimiț pre împărăteasa ceriului și a pămîntului, caré
vine, să lăcuiască den a dreapta împăratului Dumnezeu,
10 cu îmbrăcăminte cu aur îmbrăcată, împistrită, după cum
zice David, căci aceasta iaste céia ce au împăcat ceriul cu
pămîntul și pre Dumnezeu cu omul. Aceasta iaste bucuriia
celor drepti și nădejdia celor păcătoși.
- Pre aceasta, dară și noi, cu toții trebue cu dragoste, cu
15 cucerie, cu inimă curată și cu cîntări de laudă să o cîntăm
și să o laudăm, ca pre o Maică a lui Dumnezeu și cu bucurie
sufletească să prăznuim adormirea ei. Ce, o Maică Fecioară,
acest norod ce stă înaintea mării-tale, văzînd înălțimea
curățeniei tale și cunoscînd-ș ei nevrednicia și smereniia
20 lor, nu îndrăznesc, fără de mijlocitoriu ca să-ț aducă căzuta
închinăciune și mulțemită, pentru multele faceri de bine
și să se roage ca să te milostivești asupra lor. Pentru acéia
eu, nevrednicul și mult păcătosul robul tău, fiindu-le
f. 19^v tată sufletesc, / rînduit de Fiul tău, prin mijlocul meu
25 să roagă cu toții, cu căldură, dintru adîncul inimii zicînd:
stăpînă de Dumnezeu născătoare, împărăteasa ceriului
și a pămîntului, cinstea și slava creștinilor, céia ce ești
mai naltă decît ceriurile și mai curată decît soarele, Fe-
cioară prealăudată, nădejdia celor păcătoși și liniștea
30 celor bătuți de valurile păcatelor, caută asupra norodului
tău, vezi moștenirea ta, nu ne lăsa pre noi, păcătoși, ci ne
păziaște și ne mîntuiaște de vicleșugurile diavolului, că
ne-au împresurat scîrbele, nevoile, răotățile și necazurile.
Dă-ne mîna de ajutoriu, Fecioară, că perim. Nu te îndura
35 de noi, că pre tine te avem ajutătoare și la tine nădăjduim,
ca cu rugăciunile tale céle preaputérnice și nebiruite, să

1 după toate ad. cetile și C // 2 pustie B / adică C // 3 Cine iaste aceasta
caré] cine iaste care C // 4 soarele C // 6 Rădicaț] Deci rădicaț B, rădicați C // 7
cîtele B // 8 priimiți C // 9 împăratului Dumnezeu] tatălui Dumnezeu C // 10
de aur B / îmbrăcate C // 13 nădejdea C // 14 dar C // 15 laude C // 17 adormirea
ei] adormirea C / Ci C // 18 mării C // 19 curățeniei C / cunoscîndu-și C // 20 fără de
mijlocitor C // 21 mulțumită B, C // 29 nădejdea C // 32 păzește B, păzește C /
mîntuește C / vicleșugurile B / diavolului B, C // 33 răotățile, B C // 34 ajutor B, C //

îmblînzești, pre Fiul tău asupra noastră, ca să-ș întoarcă
mila sa cea bogată spre noi; și încăș roagă cu căldură,
ca să dea putere dintru înălțimea lăcașului său și prealu-
minatului nostru domn, pre carele pronia sa l-au ales și
1 20 5 l-au pus preste acest norod, ca să poată chivernisi cu /
înțelepciune întreagă turma ce i s-au încredințat, în mulți
ani luminat, cu fericită sănătate și să o apere de lupii cei
văzuț și nevăzuț. Să păzească și toată cinstita această
boerime de toate primejdiile și de toate vicleșugurile vi-
10 cleanului și să le dea dragoste, unciune, spor și ajutoriu
întru toate; și să ne învrednicească pre toț de obște ca
să petrecem toată viața noastră cinstită, curată și fără de
prihană, ca cu o gură și cu o inimă pre dînsul de pururea
să-l mărim și ție să zicem: „Bucură-te céia ce ești plină de
15 dar, Domnul e cu tine“. /

f. 20^v LA DUMINECA VAMEȘULUI, CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ

Pohta cea mare și dragostea cea curată, iar mai vîrtos
să zic, datoriia cea părințească ce am cătră dragostea
voastră m-au îndemnat astăzi de am venit aici, pentru
20 ca să vă cercetăm sufleteste, de vrême ce m-au rînduit
Dumnezeu ca pre un nevrédnic să vă fiu păstor și părinte
sufletesc și învățătoriu la lucrurile céle ce ar fi spre folosul
mîntuinții sufletelor voastre. Pentru care lucru aveț
datorie cu toții, de la mic pînă la mare, să mă ascultaț
25 la céle ce vă învăț de bine și de folos, că acea ascultare nu o
faceț mie, ci lui Hristos, după cum zice la 10 capete ale
Lucăi: „Cel ce ascultă pre voi, pre mine ascultă și cel ce să
leapădă de voi, de mine să leapădă“. Așijderea și fericitul
Pavel zice la 13 capete cătră ovrei: „Fraților, plecați-vă
30 învățătorilor voștri și vă cuceriț lor că priveghiază pentru
sufletele voastre, ca cum ar fi să dea cuvînt, ca cu bucurie /
f. 21 aceasta să facă, iar nu suspinînd, că nu iaste de folos voao
aceasta“.

1 îmblînzește B // 2 încă îl roagă C // 3 dintru nălțimea C // 3 luminați B //
8 văzuți și nevăzuți B, C / aceasta C // 10 sporiu C / ajutor C // 11 toți C //
12 fără de prihană C // 13 ca cu o B / de-a pururea C // 16 Cuvînt la Dumineca
vameșului C // 17 Pohta cea mare și dragostea] pohta, dragostea C // 18 părinteas-
că C // 19 astăzi C // 20 cercetez C // 22 învățător C // 24 ascultați B, C // 26 faceți B, C
zece C // 30 vostri B / cuceriți B, C // 31 sufletele C / bucuria C //

Drept acéia n-am pregetat, nici am lenevit, ca să nu fac datorie, după porunca stăpînului și învățătorului nostru Hristos, căruia mă și rog ca să-m dea putere să vă pocui spune ceva de folos; ci vă pohtim de ascultare.

- 5 Precum un om casnic, vrînd ca să samene grîu curat în holda lui, pune multă nevointă de-l cêrne și-l curăță de neghină și de altele, așa și sfinții părinții noștri au pus multă nevointă de au cernut cu ciurul chibzuelii toată sfînta *Scriptură* și au ales ca niște grîu curat din toate
- 10 bunătățile cîte ar putea fi acêste trei bunătăți mari: credința, nădêjdia și dragostea și le-au sămînat în holda sfintei bisêrici, adecă în adunarea și în inima celor credincioș. Și are datorie fieștecare creștin a le ținea și a le face, căci fără acêste trei bunătăți nu iaste cu puțință nici cu
- 15 un mijloc să se mîntuiască creștinul, măcar de ar zice cine ce va vrea, căci acêstêa sînt temêele creștinătății. Că precum nu iaste cu puțință a trăi neștine pre pămînt
- f. 21^v fără de hrană / trupească și fără de îmbrăcăminte și fără de somn, așa nici fără de acêste trei bunătăți carele sînt,
- 20 precum am zis și mai sus, credința, nădêjdea și dragostea. Ce întîi voiu zice puține cuvinte pentru nădêjde și pentru dragoste, apoi voiu zice, pre urmă și pentru credință, mai pre larg.

- Nădêjdea iaste o îndrăzneală adevărată cătră Dumnezeu,
- 25 dată în inima omului, din dumnezeiasca strălucire, ca să nu să deznădăjduiască niciodată de darul lui Dumnezeu, ci să fie încredințat cum că va lua, prin pocăință, ertăciune păcatelor și verice altă cêrere, sau trecătoare, sau vécinică. Și iaste nădejdia de 2 fêliuri: una bună și alta rea. Bună
- 30 iaste acéia cînd nădăjduiaște cineva la Dumnezeu să se mîntuiască, sau alt bine ce va să petreacă, că nici oste-nêște, nici cheltuiaște nimic, cum zice David, că: „Cel ce nădăjduiaște spre Dumnezeu mila îl va încungiura“.

1 nici m-am lenevit B // 2 datorii C // 3 să vă pocui B, C // 7 nighină B, C // 8 *ad. marginal* chibzuialii B // 10 bunătăți B, C // 11 nădêjdea B, nădejdea C / seminat C // 12 besêrici B, biserici C / adică C / și în inima] și inima C / credincioși B, C // 14 acêstia B, aceste C / 3 C / bunătăți B, C // 15 să să mîntuiască C // 16 acêstia B, aceste C / temeiurile B, temeile C // 18 făr'de hrană C / făr' de 2-3 C // 19 făr'de aceste 3 C / bunătăți B, C / care C // 20 și mai] mai C // 21 Ci B, C // 22 pă urmă C // 25 dumnezeiască B, C // 26 dăznădăjduiască B, C // 29 nădejde C / fêluri B // 30 nădăjduește C // 31 să să mîntuiască C // 32 cheltuște C // 33 nădăjduește C / Dumnezeu] Domnul B / încungiura B//

- Rea iaste acéia cînd nădăjduiaște cineva la om să-i facă vreun bine, sau vreo îndemînă la lucrurile ceste trecătoare ale lumii, care nădejde iaste mincinoasă și deșartă, cum zice iarăș David: „Nu vă năjduiț pre boiari, pre fiii oame-
1. 22 5 nilor, la / carii nu iaste mîntuire“. Așijderea zice și Solo-
mon: „Blestemat să fie tot cel ce nădăjduiaște spre om“.

Dragostea încă iaste o unire a mulți într-una și cale cătră Dumnezeu și vîrf tuturor bunătăților, după cum o adeverează și fericitul Pavel la 13 capete cătră corin-
10 theni, zicînd: „Decît credința și decît nădejdia iaste mai mare dragostea“. Și iaste și aceasta de 3 féliuri: una dum-
nezeiască, alta firească și alta pătimitoare și rea. Dra-
gostea cea dumnezeiască iaste acéia ce zice la *A dooa lége*,
la 6 capete: „Să iubești pre domnul Dumnezeuul tău i
15 proci“; iar cea firească iaste céia ce iubesc părinții pre
fii și fiii pre părinți și fieștecare pe ruda sa și pe priiatenii
săi. Iar pentru dragostea cea pătimitoare și rea, nu vom
zice nimic, pentru căci fieștecare înțelept și temătoriu
de Dumnezeu o cunoaște că nu e bună; și pentru acéia,
20 lipsească vorba ei de la mijloc, ca să nu ne spurcăm auzul.

- Credința iaste ființa celor nădăjduite și lucrurilor celor
ce nu să vād dovediri, după cum zice apostolul Pavel:
1. 22* „Și fără de credință nu iaste / cu puțință nimeni să se
mîntuiască“, precum vedem aceasta la toț sfinții și la toț
25 drepții cei mai înainte de lége și cei de după lége. Că pentru
credința lor cea dreaptă au aflat har înaintea lui Dumnezeu
și au făcut minuni mari și preste fire, făcînd folos și lor și
altora; și era de pururea ochii lui Dumnezeu asupra lor
și cu urechile lui asculta rugăciunile lor, după cum zice
30 David.

Așijderea și în sfînta *Evanghelie* vedem, în bogate locuri,
că cei ce mergea la domnul Hristos, cu credință, auziia
din gura lui: „După credința voastră să se facă voao“ și
îndată să tămăduia, ver de ce boală ar fi fost. Și putem
35 lua pildă și de pe vameșul acest de astăzi, ce pomenéște
sfînta *Evanghelie*—că bătîndu-ș pieptul și zicînd cu credință:

1 nădăjduește C // 2 îndămînă C // 4 nădăjduiți B, C / spre boiari B, pre
boeri C / spre fiii B, pre fiii C // 6 nădăjduește C // 7 întru una B // 10 nădejdea
C // 11 feluri B // 13 A dooa légia B, A 2 lege C // 14 cap C // 16 și fii C / pă
părinți C / prietini C // 18 temător B, C // 19 nu iaste bună B // 23 făr de
credință C // 24 toți 2 B, C // 25 mai nainte B, C / cei de după] cei după B, C // 28
de-a pururea C // 34 veri C // 35 de pe] după C / astăz C // 36 în sfînta B //

„Doamne, fii milostiv mie, păcătosului“ să pogorî îndreptat.

- 1 23 Dară noi, acum, că ne numim creștini, de pe ce fapte bune socotiș că ne vom putea arăta creștinătatea și blagocestia ce avem și să fim aleși și despărțiți de neamurile ce zicem noi că sînt păgîni? Că de vom zice: de pe credință, ne înșălăm, că noi credință nu avem: că de am avea credință / am iubi pre Dumnezeu și am păzi cuvintele lui și am face, după putință, poruncile lui. Că zice la Ioan, 10 în 14 capete: „De mă iubêște neștine, cuvîntul meu va păzi“. Iar noi, în loc de a-l iubi și a-i păzi cuvintele îl înjurăm și-i ținem cuvintele de rîs și de batjocură, ca cînd ar fi niște basne. Iar de mă veș întreba, în ce chip îl înjurăm, să vă spui: cînd înjurăm de lege pre cineva, pre 15 Dumnezeu înjurăm. Că v-am spus mai sus, că credința iaste numai de un fel și toș oamenii cred în Dumnezeu, că Dumnezeu iaste liagea și făcătorul legii; și pentru căci înjurăm légia, înjurăm pre Dumnezeu și pentru acéia, iată dară, că n-avem credință.
- 20 De vom zice de pe nădiajde, că sîntem aleși din păgîni, nici aceasta nu o avem, căci că de am avea credință, poate doară că am avea și nădiajde, că v-am spus mai sus că întii iaste să crează neștine în Dumnezeu, apoi să nădăjduiască.
- 25 De vom zice de pe dragoste, că sîntem aleși din păgîni, nici acéia nu o avem, că zice Ioann: „De va zice cineva că iubêște pre Dumnezeu și pre fratele lui îl urăște, mincinos iaste; că de vrême ce nu iubêște pre fratele lui, că-l 23v vede, dar pre Dumnezeu, că nu-l vede, / cumu-l va putea iubi?“ Și iată, dară, că precum zic că neavînd dragoste între noi și nepohtindu-ne binele unul altuia, după porunca lui Dumnezeu, n-avem nici credință, nici nădiajde, nici dragoste și sîntem mai răi, să mă ertaș, decît păgînii. Că zice apostolul Pavel: „Limbile n-au lege și fac ale legii“.
- 35 Iară noi, avînd lege, facem tot împotriva legii și sîntem

3 Dar C / de pe] după C // 4 socotiși B // 5 aleși C / despărțiți B, dăspărțiți C // 6 de pe] după C // 12 batjocură B // 13 veși întreba B, C // 16 feliu C / toși B, C // 17 légia B, legea C / făcătoru C // 18 legea C // 19 dar C // 20 dupe B, după C / nădejde C // 22 doară] dară B, dar C / după avea ad. credință C / nădejde B, nădejde C // 25 de pe dragoste] după nădejde C / aleși C // 26 după Ioan ad. evangelistul că B // 27 pre] pă C / îl urăște] urăște C // 28 pre] pă C / lui] său C // 29 cum îl va putea C // 30 dar C, lipsește B // 32 nu avem C / nădejde B, nădejde C // 33 ertași B, C // 35 Iară noi avem lege și facem B / Iar C //

mai păcătoș decît toate neamurile și decît toate limbile. Și puteți cunoaște aceasta, că iaste așa cum zic, că ce neam înjură ca noi, de lege, de cruce, de cuminecătură, de morți, de comîndare, de lumîinare, de suflet, de mormînt, 5 de colivă, de prescuri, de ispovedanie, de botez, de cununie și de toate tainele sfintei bisérici și ne ocărim și ne batjorcorim înșine légia?! Cine din păgîni face aceasta, sau cine-ș măscărește légia ca noi? Oare nu înjurăm cu acéstia toate pre Dumnezeu? Oare nu ocărim cu acéstia poruncile 10 lui? Că el singur ne-au arătat și ne-au învățat acéste taini, ca prin mijlocul lor să ne curățim de păcate și să-l îmblînzim asupra noastră la scîrbe și la nevoi.

f. 24

Dară noi, deaca auzim pre cineva că / înjură [în jurăminte] de céle ce am zis, în loc de a-l certa și a-l înfrunta, 15 ca pre un om făr'de socoteală, noao ne pare bine și rîdem. De sînt acéstia lucruri creștinești, zică cine are Dumnezeu.

Încăș, pe lîngă acéstia toate, mai adaogem cu răutatea că pre părinții noștri îi ocărim și-i batem; pre bătrîni îi necinstim, pre domni și pre boieri îi blestemăm, pre 20 arhieriei nu-i ținem într-o nimică, pre călugări îi clevetim, pe preoț îi ocărim, beséricile le ținem ca niște grajduri și cînd mîrgem la dînsule, în loc de a asculta slujbele și a ne ruga lui Dumnezeu, să ne iarte păcatele, iar noi vorbim și rîdem și facem cu ochiul, unul altuia, mai rău 25 decît pe la cîrciume. Sărbătorile și praznicile nu le ținem, ca o nimica, ci atuncea facem céle mai réle, de bucurăm pe dracul și atuncea vindem și cumpărăm.

Și în scurte vorbe, ne-am abătut cu toții din calea dreptății și împreună ne-am netrebut, după cum zice 30 David și nu sîntem pînă întru unul a cunoaște și a cerca pre domnul, Căci fiind orbiț de deșertăciunile céle lummești, nu ne bucuram la altceva făr' numai la lucrurile întunéricului veacului acestuia; și sîntem porniț cu toții spre răutăț, ca o roată cînd dă de vale și nu să poate opri

1 păcătoși B, C // 2 puteți B, C // 3 cuminecătură B // 4 comîndare] pomene C // 6 tainele B, C / besérici B // 7 legea C // 8 legea C / acestea C // 9 acestea C // 13 Dar C // 16 aceste C // 17 aceste C // 18 — 19 pre bătrîni îi necinstim] pre bătrîni îi ocărim și-i batem și-i necinstim C // 19 pre boieri și pre domnu B // 20 întru nimica C / nimic B / clăvetim B // 21 preoți B, C / bisericile C / grajduri C // 23 erte C / păcatile C // 26 nimic B, nemica C / atuncea C // 27 atuncea C // 28 *lipsește* din calea dreptății C // 29 împreună ne-am netrebut] împreună netrebnici ne-am făcut C // 30 nu sîntem pînă întru unul] nu iaste pînă la unul C // 31 orbiți C // 32 fără numai B, C // 33 porniți B, C // 34 răutăți B, C //

- f. 24^v și sîntem toț, cu totul, / ca niște dobitoace necurate, tăvălindu-ne în răsfăciunile cele spurcate și de nimica.
- Și acéstia toate nu sã trag dintr-alta, fără numai din necredința noastră; că ni s-au împietrit inimile întru
- 5 răutăț, ca a lui faraon și umblă, ca niște cai sirepi, făr' de zăbală și făr' de rușine, pînă vom cădea într-o vreo propastie și vom peri. Cu acéste fapte ne lăudăm că sîntem creștini! O, vai, de capetele noastre! Și cu creștinătatea ce avem poate că vom fi socotind că numai căci ne numim
- 10 creștini ne vom spăsi! Ba! Ci mai mare osîndă vom sã luom, de nu ne vom pocăi și de nu ne vom lăsa de răutățile noastre. Că zice Hristos: „Nu cei ce-m zic mie Doamne, Doamne, vor intra întru împărăția ceriului, ci cei ce fac voia mea“. Spuneți-mi, rogu-vă, că eu poate că-m voi
- 15 fi eștit din fire, care voe a lui Hristos facem, sau care poruncă ținem? Eu nu poci cunoaște altceva, făr' numai un nume uscat și sec, ce avem făr' de nici o faptă bună. Și încă stăm de ne mirăm căci nu ne face Dumnezeu pe voia noastră pentru căci ne numim creștini! Ba încă bine
- 20 că nu ne prăpădește ca pe sodomiteni, că vedem depărtarea lui Dumnezeu cu ochii noștri și cunoaștem că din răutățile noastre ne vin atîta feliuri de boale / și atîtea feliuri de morți și alte nevoi și scîrbe și nicidecum nu ne venim în fire, ca sã ne părăsim de răutățile noastre.
- f. 25 25 Ci iată, că vă zic, iubiților miei și vă învăț cu frica lui Dumnezeu, ca un părinte sufletesc și păstoriu ce vă sînt, sã vă veniț în fire și sã vă căiți de lucrurile cele necuvi-oase, că Dumnezeu iaste milostiv și deaca va vedea întoarcerea noastră și pocăința cea bună, ne va erta. Că
- 30 zice prin rostul Isaiei: „Întorceți-vă cătră mine și mă voi întoarce și eu cătră voi“.
- Și vă poruncesc tuturor, cît sînteț cu meșterșug și cu neguțătorii, veri de ce breaslă, ca de acum înainte, duminicile și sărbătorile cele mari ce sã numesc domnești și
- 35 ale Maicăi Précistii și a unora din sfinții cei numiț, sã vă închideț prăvăliile și nici sã vindeț, nici sã cumpăraț

1 toți B, C // 2 tăvălindn-se C / răsfațaciunile C // 3 acestea C // 5 răutăți B, C / sirepi] învierșunați C / fără zăbală C // 8 capetele C // 11 luăm C // 13 va intra C // 16 pociu B, C / fără un nume B / fără numai C // 17 sec] semn B // 19 pă voia C / căci] că C // 20 sodomiteni C // 22 atîta C // 26 păstor B, C // 27 veniți B, C / căiți B, C // 30 voi întoarce B // 32 cîți C / sînteți B, C / meșterșug C // 33 nigoșitorie B / ver de ce braslă B // 34 duminicile B // 35 numiți B, C // 36 închideți B, C / vindeți B, C / cumpărați B, C //

nu numai de la creștini, ce nici de la turci, nici de la alții, nici să lucreț și precum zic să faceț, că nefăcînd să știț bine că vă voi pedepsi bisericește, cu pravila și pre dreptate, nefăcîndu-vă nici o năpaste. Și încăș, pre carii să vor arăta semeți și tari de cap și nu să vor supune dreptății și poruncii bisericești îi vom pedepsi și cu domniia. /

f. 25^v

Și nimeni să nu socotească, din voi, și să zică în inima lui: dară ce treabă are vlădica cu noi, nu-ș caută vlădicia lui, ci să amestecă întru ale noastre? De n-aș știut pînă acum și de n-au fost nimeni să vă învețe, iată că acum veș și că am treabă cu toți oamenii cîț sînt în Țara Rumânească, de la mic pînă la mare și pînă la un copil de țîță afară din păgîni și din ceia ce nu sînt de o lege cu noi; căci în seama mea v-au dat stăpînul Hristos să vă pasc sufletește, ca pre niște oi cuvîntătoare și de gîtul meu spînzură sufletele voastre și de la mine va să vă ceară pre toț, iar nu de la alții, pînă cînd vă voi fi păstoriu.

Ci vă caută în scurte cuvinte să mă ascultaț de veș fi creștini și de vă țineț ai lui Hristos, că precum nu pot fi oile făr'de păstoriu, așa nici norodul făr'de arhiereu și verice va păsa cuiva la céle sufletești, alerge la mine ca la un părinte, că-l voi vindeca, cu ajutoriul lui Hristos.

Încăș poate să zică fieștecine din voi, în gîndul său: dară noi avem nevoi gréle asupra noastră și nu putem să facem acéste ce zici; ci eu încă zic că iaste așa și crez.

f. 26

Numai la greul acela sînt / și eu părtaș și într-acel jug ce trageț voi, trag și eu; dară n-am putere să zic nici să gîndesc așa, căci că precum cére împăratul dăjdi de la noi, așa ne cére și Dumnezeu credință și fapte bune. Că zice Hristos la *Evanghelie*: „Daț ale chesariului, chesariului și ale lui Dumnezeu lui Dumnezeu“. Să nu socotiț că-i va fi milă lui Dumnezeu de noi, să ne iarte pentru căci avem nevoi, deaca nu vom face după puțință și poruncile lui, ce ne va băga de unde nu vom putea să mai eșim. Ci să lăsăm năravurile céle réle și obiceiéle céle necuivoase, ca doară s-ar milostivi Dumnezeu asupra noastră să ne

1 ci B, C / ce nici de la turci, nici de la alții] ci nici de la altă limbă ce nu sînt de legea noastră C // 2 lucreți C / știți B, C // 3 bisericește C / pre] pă C // 4 încăși B // 6 bisericești C // 8 dar C // 9 n-ați știut C // 11 toți B, C // 16 sufletele C / să ceară C // 17 toți C / voi fi păstor C // 18 ascultați C // 19 țineți B, C // 20 păstor C // 22 ajutorul B, C // 23 încăși C // 24 dar C // 25 aceste ce zic B // 27 trageți B, C / dar C // 30 Dați C / chesarului ¹⁻² B, C // 31 socotiți C // 32 erte C / pentru căci] căci C // 34 ci B, C // 35 obiceiéle C // 36 doar C //

iar te și să ne chivernisească cu mila lui cea bogată, căruia
 mă și rog să tipărească și să pecetluiască în inimile voastre
 acéștia cite v-am vorbit, ca să nu le uitați, ci, după puțință
 de pururea să le faceți și precum înțelepțește pre cei orbi
 5 și pre cei sfărîmați îi îndreptează așa să ne înțelepțească
 și pre noi și să ne îndrepteze pre calea cea dreaptă a
 mîntuînții, ca de pururea să mărim și să proslăvim numele
 lui cel sfînt și preasfînt. Amin. /

f. 26^v CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ LA STRETENIIA DOMNULUI
 10 NOSTRU IISUS HRISTOS

A povesti lucruri minunate, iaste dată oamenilor celor
 învățați. A îndulci cu vorba auzurile ascultătorilor, iaste
 dată ritorilor. A descoperi taini mari și preste fire, iaste
 dată celor ce sînt desăvîrșit întru bunătăți. Iar în mine,
 15 neaflîndu-se nici unele de acestia, nu va putea nimeni
 să auză nimic de folos.

Drept acéia, cu multă jălanie îmi ticăloșesc nevredni-
 cia și-m caut și făr' de voia mea a tăcea, iar apoi cunos-
 cîndu-mi datoria ce am și temîndu-mă ca să nu caz în
 20 osînda slugii cei viclêne, cu cuviință iaste, după puțință,
 să povestesc de-a pururea lucrurile Domnului, căruia
 mă și rog, cu multă umilință, să-m dezlege gîngăviia
 limbii și să-m lumineze mintea, ca să poci zice puține
 cuvinte întru slava lui cea negrăită. Ci vă pohtesc de
 25 ascultare.

Cum că iaste fecioria o bunătate mare, naltă și minu-
 nată, iaste lucru dovedit și înfățișat / la cei înțelepți;
 f. 27 pentru caré nu sînt eu vrednic a grăi și a lăuda măririle
 ei. Iar pentru căci praznicul de astăzi aduce la mijloc,
 30 ca o cunună neveștejită, toată slava fecioriei, desăvîrșit
 și o pune înaintea fiilor celor hrăniți cu hrana cea sufle-
 tească, ne îndeamnă, după puțință, a zice puține cuvinte
 pentru dînsa. Astăzi să deschide sfatul prorocilor celor

2 șters să pecetluiască, *ad. marginal* să înrădăcinéze B / în] intru B // 3 acestea
 C / uitați B, C / ci] și B // 4 de-a pururea C / faceți C // 5 sfărîmați C // 7 mîn-
 turii C / de-a pururea C / *repetă* și B // 9 *lipsește* de învățatură C // 10 *după* Hristos,
ad. la februarie 2 C // 11 dat C // 12 învățați B, C / ascultătorilor B, C // 13 dat C /
 taine C // 14 dat C / în] intru B // 15 unile B, C / acestea C // 17 jălanie] obidă
 C / ticăloșăsc C // 26 înaltă B, C // 28 care B, C / nu sînt eu vrédnic] nu sînt
 vrednic C // 30 feciorii C // 31 hrăniți B // 33 deschide C //

dumnezeești și sémnele céle închipuite ale preaslăvitei zile aceștiia, împreună cu sfîrșitul lor, să propoveduesc adunării cei besericești. Astăzi, sfîrșitul cel adevărat al sfatului celui din ceput, prin fapte cu mărire lumii s-au
 5 arătat. Astăzi, slava Domnului și-a sfinte Fecioare descoperit o privim. Astăzi, bucuria cea cerească, pre care toate neamurile cu dragoste o aștepta, sfîntul praznic de astăzi o dă neamului omenesc. Au trecut céle vechi și au înflorit céle noao, carele nu se mai învechesc. Nu mai
 10 stăpînește de acum porunca cea tare a legii, ce mila Domnului împărățește; pre toți îi trage la sine, cu mîntuire și îndelung răbdare, nici pedepsește, ca pre Ozan acela odinioară carele au îndrăznit de s-au atins de care nu era să se atingă.

f. 27^v 15 Că Dumnezeu, / pre toț chiemînd la sine, frica nu poate să zăticnească. Strigă zicînd: „Venîț după mine toț cei osteniț și însărcinaț“. Și cine nu va alerga? Întru ale sale au venit Domnul, nu prin umbră, ci chiar și înfățișat să aduce, ca pre un jărtăvnic pre pămînt, cu poh-
 20 fală de sicriiul cel însuflețit, adecă de sfînta Fecioară, de care sicriu s-au atins vameșul și s-au îndreptat, s-au apropiat curva și s-au făcut curată, s-au lipit bubosul și s-au tămăduit. Acest sicriiu pre nimeni nu uraște, pre nimeni nu gonêște, de nimeni nu să scîrbêște, nici
 25 să ferește a duce céle mîntuitoare și pre nimeni nu face pârtaș stricăciunii, că iubitoriul de oameni, Dumnezeu, să odihnește într-însa. Acéștia sînt darurile milii cei noao. Aceasta s-au făcut întîi supt soare (nou), caré nu s-au mai făcut, nici să va mai face. Că acéia ce rîduise Dum-
 30 nezeu, pentru multa milostivire și îndurare ce avea cătră noi, au venit însuș și au împlinit pentru iubirea de oameni, céia ce i să cuveniia lui. Pentru care lucru adevărat au răsunit dumnezeiasca trîmbiță, fericitul Pavel, zicînd: „Céle vechi au trecut, iată s-au făcut toate noao“.

1 semnile C // 2 zilii B, C // 3 bisericești B // 4 sfatului] sfîntului C // 5 și al C / sfinte fecioarei B / fecioarii C // 6 care C // 9 care B // 10 ci mila B, C // 12 îndălungă B // 13 care B / îndreznit B // 15 toți C / chemînd C // 16 Veniți B, C / toți C / toți cei ce osteniț B // 17 osteniți C / însărcinați C // 19 înfățișat B / jărtvenic B, C / pohvală C // 20 sicriul B, C / adică C // 21 după îndreptat ad. și B // 23 sicriu B, C / nimenea C // 24 lipsește pre nimeni nu gonêște C // 25 să ferește] suferêște A / mîntuitoare B // 27 Acestea C // 28 întiiu B, C / care C // 30 multă B / milostivirea B // 31, însuși C // 33 dumnezeiască B, C / trîmbiță B, C //

- f. 28 Drept acéia, ce voiū putea / cuprinde cu mintea mea, sau ce lucru vrédnic voiū putea grăi asupra zilei aceştia? Nu poci să mă întinz unde nu ajung, nu poci să vorbesc céle ce nu ştiu. În mărturisesc nevrednicia şi neputinţa; 5 nu îndrăznesc a mai zice nimica. Că biruiaşte şi covârşăşte mai presus decît toată pricéperea minţii omenestî graiul pomenirii şi fecioria sfintei Fecioarei aceştia. Că de poate afla cineva mai mare şi mai slăvit decît pre Dumnezeu, poate că doară va afla mai mare şi mai cinstită 10 decît pre sfînta Fecioară, care fecioară, ca alt ceriu gînditoriu, ţine în braţile sale pre făcătoriu ceriului şi al pămîntului, pre Fiiul său, carele iaste născut din Tatăl mai nainte decît luceafărul şi-l aduce astăzi la biserică, ca pre un cap ce iaste al biséricii, să-l închine Domnului, 15 celuia ce i să închină toată făptura şi i să pleacă tot genunchiul. Că pentru bunătatea lui cea de margine să suppone legii, cela ce au dat légia lui Moisi în muntele lui Horiv. Să suppone poruncii cela ce numai cu porunca au făcut toate céle văzute şi nevăzute. Să smerêşte cela 20 de carele să cutremură toată zidirea. Primêşte ca un milostiv, / de să pune în braţele dreptului Simeon, cela ce iaste numai însuşi drept. Duce poclon la beserică cela ce sînt toate ale lui, duce poclon la béserică 2 pasări, cela ce au făcut cu un cuvînt toate pasările în văzduh; 25 duce poclon 2 turturéle, ca să arate céle 2 voi a dumnezeirii şi a omenirii. Duce o păréche de turturéle curate ca să facă păréche curată lui Dumnezeu pre omul, ca să facă amîndoa una, ca să împreune céle vechi cu céle noao céle cereşti cu céle pămînteşti, céle de jos cu céle de sus. 30 Duce poclon lucru curat, cela ce iaste numai însuşi curat, ca să arate că s-au născut din maică curată şi să arate şi curăţenie beséricii şi al credinţii. Duce acéle 2 pasări ca să facă preoţii jărtvă, arătînd cu aceasta jărtva céia ce era să se facă pre sine tatălui pentru noi. Zice sfînta Fecioară 35 cătră Simeon: „Priimêşte, cinstite şi fericite bătrîne, pre

1 coprinde C // 2 zillii B, C // 3 nu pociu C // 4 neputinţa mea C // 5 nimic C / birueşte C // 9 doar C / cinstit C // 11 gînditor C / braţele C / cerului B, C // 13 luceafăr C / astăz C / beserică B, beserică C // 14 beséricii B // 15 celuia ce să închină B // 17 lége B, legea C // 18 supune C // 20 cela de carele] cela ce de carele B, cela pentru carele C // 21 braţile B, C // 22 însuş B, C // 22—23 *ad. marginal* Duce poclon la beserică cela ce sînt toate ale lui B / plocon C / biserică C // 23 2] doao C // 25 plocon C // 27 ca să facă amîndoa una] carele era întinat pentru păcat B // 28 ca să-şi împreune B // 30 plocon C / însuş B, însuş el C // 32 şi al] şi C // 33 *repetă* céia B // 34 să să facă C //

f. 29 acest prunc, carele au sărăcit de voia lui, a căruia bogăție nu să poate spune: priimște pre acest prunc, carele iaste mai vechiu decît toț vechii; priimște / pre acest prunc ce vezi, pre carele nici îngerii nu-l pot vedea; cuprinde-l
5 cu brațele tale, pre carele nu-l poate cuprinde toată lumea. Adevărat, mic iaste de vîrstă, iară anii nu i să știu. Mic iaste, iară iaste preste toate măriile mai mare. Mic iaste la vedére, iar iaste mare la pricépere.

În besérică iaste acum împreună cu noi, iar în ceriu
10 șade în scaunul slavei sale și în cară de heruvimi. În chipul slugii să véde, iară iaste stăpîn peste toate“.

Și luundu-l Simeon în brațe, fiind pornit de Duhul Sfînt, au zis: „Cu adevărat, tu ești stăpînul a toată făptura, tu ești mîntuitorul lumii, tu ești Dumnezeuul nostru,
15 pre tine cu mare pohtă te așteptăm, de tine doriām, de tine însetoșam, pre tine adăst de atîta vrême. Ție mă închin, pre tine te rog ca celuia ce ești stăpînul vieții și al morții, tu mă slobozește cu pace acum, din lumea aceasta și din trupul acest stricăcios, că te-am văzut cu ochii
20 miei mîntuitorul meu. Slobozește-mă dintru această viață, să merg în iad, să spui de venirea ta în lume, să-i mîngîiu pre acei ticăloși / și dosădiț ce sînt întru închi-
f. 29^v soare de atîtea ani. Să le spui bucurie amărîților, să le spui cum că te-am văzut cu ochii miei și cum că te-am
25 apipăit cu mîinile méle și cum că te-am ținut în brațe și cum că ai împlinit toate ale legii și vei să pătimești și vei să te omori pentru mîntuirea tuturor și vei să te pogori și în iad, ca să ne scoț pre toț de la muncă și să ne sui, împreună cu tine, la ceriu, să ne faci una cu tatăl.
30 Așa te rog, stăpîne, mîngăierea și slava norodului tău, lui Israil, lumina cea descoperită a limbilor celor dintru întunérec, slobozește-mă cu pace, ca să măresc numele tău cel preaslăvit.“

Acesta iaste praznicul beséricii noastre de astăzi, iubi-
35 ților miei. Acesta iaste sfîrșitul tainelor celor vechi și încetul tainelor celor noao. Astăzi s-au împlinit toate ale legii

1 care B // 3 toți vecii C // 4 coprinde-l C // 5 brațele C / carile C / coprinde C // 6 iar C // 7 iară] dar C / peste B, C / măriile B // 9 biserică C // 10 cară] casă C // 11 iar C // 12 luindu-l B, C // 15 așteptam C // 16 atîta vrême atîtea ani B // 20 dintr-această C // 22 ticăloși C / dosădiți B, C // 25 pipăit B, C // 26 plinit C // 28 să ne scoț] să scoți C / toți C // 30 mîngăierea C / norodului tău, Israil B // 33 cel preaslăvit] cel preasfîntit și slăvit B // 34 bisericii C // 35 tainilor B, C // 36 tainilor B / astăzi C / ale] la B //

cei vechi și să încep céle noao. Și de vréme ce Hristos, Dumnezeul nostru, cel adevărat, carele iaste légia și făcătoriu legii, s-au supus legii, ca să ne arate noao că iaste cu cale și cu dreptate să ne supunem legii. Drept ce, să
 f. 30 5 nu ascultăm, ci stăm împotriva / legii și lui Dumnezeu, ca cînd ni-ar fi vrăjmaș de moarte. 10 porunci sînt scrise în lége și nici una nu ținem.

Porunca cea dintîiu zice să nu avem alt dumnezeu înaintea lui, iară noi avem pre mamonul nedreptății.

10 A dooa poruncă zice să nu luom numele Domnului în deșărt, iară noi îl purtăm prin gurile noastre, ca o nimica.

A treia poruncă zice să sfințim sîmbăta, adecă să cinstim și să ținem praznicile, iară noi atunce facem lucrurile céle mai multe și lucrurile céle mai necuvioase.

15 A patra poruncă zice să cinstim pre părinții noștri, iară noi îi ocărîm și-i și batem.

A cincea poruncă zice să nu ucidem, iar noi, de nu putem ucide cu bățul, sau cu sabiia, ucidem cu limba și, de nu putem ucide pre alții, ne ucidem și ne omorîm înșine
 20 pre noi, cu faptele céle réle.

A șasea poruncă zice să nu preacurvim, iară noi facem altele mai réle și mai spurcate, carele nu le poci grăi.

A șaptea poruncă zice să nu furăm, iară noi luom de față, cu sila.

25 A opta poruncă zice să nu mărturisim strîmb, iară noi jurăm cu mîinile pre sfînta *Evanghelie* ca să nu piardem cîntea și piardem pre Dumnezeu.

f. 30* A nooa poruncă zice să nu pohtim / muiarea vecinului nostru, iară noi mijlocim ca să știe și el de acel lucru,
 30 iară să nu zică nimic, că apoi nu e bine de el.

A zécea poruncă zice să nu pohtim verice lucru strein, iară noi luom tot, să nu aibă cu ce să hrăni.

Și iată, dară, că nici una din céle zéce porunci nu ținem, nici facem. Iar de va socoti cineva din noi cum că vorbele

35 acestia nu sînt adevărat, îi las în seama cugetului său

2 legea C // 4 Drept ce] deci pentru ce C / să 2] dar B // 5 împotriva C / și lui] și a lui B // 6 ne-ar fi B, C // 7 lipsește 10 porunci sînt scrise în lége și nici una nu ținem C // 9 iar C // 10 nu luăm B // 11 dășărt C / iar C // 12 a 3-ia B / adică C // 13 iar C / atuncea C // 15 iar C // 16 și-i și] și-i B, C // 20 faptele C // 21 șase C / iar C // 22 care B, C // 23 șapte C / iar C / luăm C // 25 strîmb B, C / iar C // 26 pă C / sfînta *Evanghelie*] *Evanghelie* C / pierdem ¹⁻³ C // 27 cîntia B, C // 26 muerea C // 29 iar 1—2 C // 31 zécia B / striin B, C // 32 iar C / luăm C // 33 dar C / 10 C // 34 Iar] și B // 35 acestea C / adevărate, B, C //

și de nu-l va bate cugetul în sine, atunci poate că acel om va fi au prea sfânt și drept înaintea lui Dumnezeu, au iaste nesimțitoriu.

Ce tu, Doamne, cela ce pentru bunătatea ta cea de
5 margine și multa milostivire ai voit de ai luat trupul
firii noastre cei slabe și ai împlinit toate ale legii, îndură-te
și ne luminează și noa mințile și inimile, ca să ne arătăm
împlinatori legii și ale poruncilor tale și ne miluiaste ca
un milostiv, după mulțimea îndurărilor tale, ca de pururea
10 să mărim numele tău cel prea slăvit. Amin./

f. 31 CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ LA DUMINECA LĂSATULUI DE BRÎNZĂ

Astăzi n-am a spune alt nimic înaintea dragostei voastre
ca să vă ospetez sufletéște, fără numai puține cuvinte
15 de învățătură, carele mă rog să le ascultați toți cu dragoste,
neuitîndu-vă atîta la neputința și neștiința învățăturilor
mêle, cît la pohta și dragostea ce am de-a pururea cătră
înțelepția voastră. Și măcar că nu iaste cu putință să
folosiți dintr-însele, iară ajutorînd Dumnezeu, nici de tot
20 fără de folos nu veți rămînea.

Vedem în sfînta *Scriptură*, la 2 capete ale *Facerii*, cum
că Dumnezeu au poruncit lui Adam ca din tot lemnul
ce iaste în grădină, cu mîncare, să mănînce, iar din lemnul
a pricépe binele și răul să nu mănînce, că în ce zi va mîncă,
25 cu moarte va muri. Tîlcul acestor cuvinte iaste mare și
adînc și numai dascalilor iaste dată să o tîlcuiască, după
cum să cade; iară eu, după putință, voi zice foarte pre
scurt numai cêle ce mă voiu pricépe / că sînt drépte.

f. 31^v Cuvintele acélia ce zic: „Din tot lemnul ce iaste în gră-
30 dină, cu mîncare, să mănînci“, socotesc că nu voi greși
de voi zice că din toată învățătura cea dreaptă și din
toate cuvintele lui Dumnezeu, ce sînt în grădina sfintei
besérici ai răsăritului, ca o hrană sufletească, cu bucurie

1 atunci B, atunci C // 3 nesimțitor C // 4 ce tu] ci tu B, C / cela ce] ce
C / cea de] cea fără de C / de margine] nemărginită B // 6 nostre B // 7 și ne lu-
minează] luminează-ne C // 8 poruncilor C / miluește C // 9 de-a pururea C //
11 *lipsește* de învățătură C // 13 dragostii C // 15 care C / ascultați C / toți C // 17
de-a puriurea B // 19 iar C // 20 fără de folos C / veți B, C // 21 cap C // 22 că
din C // 26 dat C // 27 pe scurt C // 28 ce mă voiu] ce nu mă voiu B // 29 acelea
C // 30 mănînce B, C // 33 biserici a răsăritului C //

tot creștinul, cu dulceață să mănînce. Și ne putem încre-
dînța de aceasta și de pe cuvintele ce zice Hristos la
Mathei, în 4 capete că: „Nu numai cu pîine va trăi omul,
ci cu tot cuvîntul carele iaste din gura lui Dumnezeu”.

5 „Iară din lemnul ce zice a pricepe bine și rău să nu mîncați,
că în ce zi veți mînca, cu moarte veți muri”, poci zice și
pentru aceasta cum că de păcatul ce să face cu pricepere,
fieștecarele să se ferească, că în ce zi îl va face, cu moarte
va muri. Că mai rea moarte, decît a fi neștine prin păcat
10 despărțit de Dumnezeu, nu iaste alta. Că zice Ioann, la
3 capete, că: „Cel ce face păcatul de la diavolul iaste,
că din ceput diavolul păcătuiaște”.

f. 32 Iară putem zice și într-alt chip, că în toate / zilele ce
sînt în grădina anului, cēlia ce sînt spre hrana trupului
15 rînduite cu socoteală și făr’ de vicleșug, fieștecarele să
mănînce. Iar din postul cel hotărît pentru folosul cel su-
fletesc, carele cu priceperea noastră îl putem face bine
și rău, nimeni să nu-l strice, că în ce zi îl va strica, cu
moarte va muri; pentru căci că calcă porunca lui Dum-
20 nezeu și mai rea moarte, decît a călca neștine porunca
lui Dumnezeu, nu iaste alta; că va fi izgonit de dînsul
din grădina beséricii, ca și Adam din raiu.

Și dintr-acēste puține cuvinte ce am zis să poate
înțelege cum că, voiniciia mîncării ce au dat Dumnezeu
25 lui Adam, să adevăra și légea postului, iar mai vîrtos
să zic, să încredința porunca lui Dumnezeu, pentru ca
să cunoască Adam că are mai mare peste dînsul și cu,
că nu iaste volnic a călca porunca, ca în ce zi o va călca,
cu moarte va muri. Drept acēia, acela însuș făcătoriu
30 și poruncitoriu lui Adam, în zilele cēle de apoi arătîn-
du-să pre pămînt și cu oamenii împreună viețuind, pentru
f. 32^v ca să ne arate noao cum că iaste cu cale și cu / dreptate
să ne supunem poruncii lui Dumnezeu și cum că iaste
foarte de folos să postim, întii el însuș au postit 40 de
35 zile și 40 de nopți, precum să véde la Luca, în 4 capete,
puind postul acesta înaintea ochilor noștri, ca să privim

2 de pe] după C // 4 care C // 5 Iar C // 6 veți ¹⁻² C / pociu B // 8 fieș-
tecare C / să să ferească C // 10 Ioan B, C // 11 cap C / că cel ce] că ce B // 12
diavolul B / păcătuiește C // 13 Iar C // 14 cele C // 18 să nu strice C // 19 căci că
calcă porunca lui Dumnezeu] pentru că a lui Dumnezeu poruncă o calcă C // 25
légia B // 28 după porunca, ad. lui Dumnezeu B // 29 lepsește acela C / făcătoriu]
făcătorul acela C // 30 poruncitorul B / arătîndu-se B, C // 32 ca să ne] ca să
B // 34 întiiu B // 35 cap C //

într-însa ca într-o oglindă, în toată viața noastră și să ne aducem aminte de pacostea ce s-au întâmplat lui Adam din călcarea poruncii și din mîncare.

- Pentru acéia trebuiaște dară și noi, de vréme ce ne-au
5 învrednicit Dumnezeu și am ajuns ca să intrăm de mîine
în călătoria sfințului post, cu pohtă și cu dragoste să
priimim porunca stăpînului și după putință să facem și
céle poruncite. Și pentru căci avem a mérge la război
asupra vrăjmașului sufletelor noastre, trebuie să ne gătăm
10 ca niște ostaș vitéji ai lui Hristos, încingîndu-ne mijloa-
cele noastre cu adevărul, după cum zice fericitul Pavel
și să ne încălțăm picioarele cu gătirea *Evangheliei* păcii
și să ne îmbrăcăm cu zaoa dreptății și să punem coiful
mîntuirii pre capetele noastre și să luom pavăza credinții
15 în mîinile noastre, cu carele vom putea stinge toate să-
gețile / vicleanului céle arzătoare și sabia duhului, care
f. 33 iaste graiul lui Dumnezeu; pentru că nu iaste lupta noastră
spre sînge și trup, ci cătră domnii, cătră puteri, cătră
țîitorii lumii întunéricului veacului acestuia, spre vicleșu-
20 gul duhurilor celor de supt ceriu.

Vrînd, drept acéia, a face această călătorie asupra
vrăjmașului sufletelor noastre, precum am și mai zis,
trebuie să luom împreună cu noi 5 lucruri, să ne fie ca o
merinde la vréme de primejdie, care lucruri sînt acéștia:
25 ispovedania, rugăciune, postul, milostenia și dragostea.

- Cu ispovedania să ne spălăm păcatele, mărturisindu-ne
înainte duhovnicilor noștri, cu frică și cu inimă înfrîntă,
ca înainte lui Dumnezeu pîrîndu-ne înșine pre noi, iar
nu să dăm pricina la alții sau să zicem că de nevoe am
30 făcut, sau prin neputință, că nu ne vom folosi nimic,
precum nu s-au folosit nici Adam; că vrînd Dumnezeu
să-l aducă la pocăință, în loc de a-ș cunoaște greșala
și a-ș mărturisi păcatul, el făcea pre Dumnezeu vinovat,
căci i-au dat muiare și muiarea iară să cura pre șarpe.
35 Și să fie ispovedania noastră cu nădêjde bună cum că
ne va erta Dumnezeu, iar nu cu deznădăjduire, precum /
f. 33' au făcut Cain zicînd că: „Mai mare iaste vina mea decît

1 *lipsește* într-însa C // 4 *trebuiește* C / dar C // 10 *ostași* C // 11 *mijloacile* C // 12 *Evanghelii* C // 14 *capetele* C / luăm C // 24 *acestea* C // 26 *păcatile* C // 29 *să dăm pricina* / să aruncăm *pricina* C // 30 *neputință* / neștiință C // 32 *a-și cunoaște* C / *grașala* B // 34 *muere* C / *muerea* C / iar C // 36 *ad. marginal* cu *dăznădăjduire* B, *dăznădăjduire* C //

a mi să erta mie". Așijderea și Iuda, măcar că s-au mărturisit înaintea arhierilor cum că au greșit de au vîndut sînge nevinovat, iară nu i-au folosit nimic acea ispovedanie, căci era cu deznădăjduire.

- 5 Și ispovedania trebuie să o facem cu gînd ca acela ca să nu mai greșim înaintea; că faraon măcar că s-au mărturisit, zicînd: „Greșit-am Domnului", iar n-au folosit nimic, căci nu gîndia a să părăsi de răutăț și pentru acéia au și perit. Nici să fie ispovedania noastră cu deznădăjduire,
10 ca a Iudei, că și el, măcar că s-au mărturisit înaintea arhierilor cum că au greșit de au vîndut sînge nevinovat, iar nu i-au folosit nimic acea ispovedanie, că au fost cu deznădăjduire, ci să avem nădăjde bună ce de ne vom ispovedui cu inimă curată și cu gînd ca acela ca să nu
15 mai greșim ne va erta Dumnezeu și vom auzi ca David: „Și Domnul au mutat păcatul tău; nu vei muri".

Cu rugăciunea să cerem de la Dumnezeu mîntuire sufletelor noastre că ni-o va da, după cum singur Hristos zice: „Cereț că să va da voao". Că rugăciunea ce să face
20 cu căldură, den inimă, pătrunde ceriurile și întră în urechile lui Dumnezeu. / Zice și sfîntul Ioann Zlatoust, cum că unde să face rugăciunea cu mulțemită, vine darului Duhului Sfînt și dracii să gonesc și toată putéria potrivnicului să depărtează și fuge. Și iarăși într-alt loc zice
25 cum că rugăciunea iaste pază curăteniei, pecete fecioriei, opréliste mîniei, țînere mîndriei, curătenie zavistiei, pierzare urgiei și temeiu păcii; și. în scurte cuvinte, cea ce face rugăciune, vorbêște cu Dumnezeu.

- Cu postul să ne ușurăm trupul, să ne limpezim mintea
30 și să ne bucurăm cu sufletul, ca să vie darul lui Dumnezeu asupra noastră, care post trebuie să-l facem cu rugăciuni amestecat. Că precum nu sînt dulci bucatele făr' de sare, așa nici postul făr' de rugăciuni.

La a doaoa carte, la începerea postului zice sfîntul
35 Grigorie cum că postul iaste pace de obște a sufletului

3 iar C // 4 dăznădăjduire C // 8 nu gîndia] nu vrea C / răutăți B, C // 9 dăznădăjduire C // 10 ca a Iudei] ca Iudii, precum am zis mai sus C / că și] ca și B // 10 — 13 *lipsește* că și el, măcar că s-au mărturisit înaintea arhierilor cum că au greșit de au vîndut sînge nevinovat, iar nu i-au folosit nimic acea ispovedanie, că au fost cu deznădăjduire C // 19 *céreți* B, *cereti* C // 20 din inimă B, C / *ceriule* B // 21 Ioan B // 22 mulțumită B, mulțămită C / darul C // 23 puteria C / protivnicului C // 24 depărtează C / iarăș B, C // 25 curătenii C / pecetea C // 26 oprire C / mîinii C / mîndrii B, mîndrii C / zavistii C // 27 urgi C // 32 amestecatu B / bucatile C // 33 postol B // 34 dooa B, 2 C //

și a trupului, traiu fără de turburare, petrecanie cu bună întocmire, viață ce veselște pre Dumnezeu și întristează pre vrăjmașul; că precum sînt păzitori celor ce postesc sfinții îngerii și-i feresc de toate primejdiile, așa sînt și
5 celor ce nu postesc păzitori dracii și-i îndeamnă la multe păcate.

f. 34^v Drept / acéia trebuie să ne ostenim ca să nu avem păr-
tășie cu diavolul, că nu s-au făcut nimeni ucenic bună-
tăților din cei ce s-au îndestulat în mîncări, după pohta
10 lor, nici din cei ce iubii răsfățările s-au făcut sfînt, nici
din cei ce-au viețuit trupęste s-au făcut părtaș împără-
ției ceriului.

Știu bine că nu ne va lăsa obiciaul și năravul cel rău
ca să ne postim de bucate; ce încailea să ne postim de
15 răutăț, că spre mîncare (n-am cum mai zice într-alt chip)
ne îndeamnă blestematul acesta, de pîntece, dară a face
rău n-avem îndemnător pre nimeni. Că trupului îi tre-
buiește mîncare, iar sufletului nu-i trebuiește răutăț; și
din mîncare cunoști (la focul) oarece dulceată, iar din
20 răutate nu să cunoaști alt nimic, fără numai vătămare de
suflet și călcare de lege.

Cu milostenia să îmblînzim pre Dumnezeu, dînd cu
dragoste milă, din agonisitele noastre cele drępte, lipsi-
ților, săracilor, streinilor, bolnavilor și celor ce sînt întru
25 închisori. Și atunci vom fi și noi miluiți de Dumnezeu,
după cum zice la cele zęce fericiri; iar de vom da milă
f. 35 din jafurile ce facem, / mai multă osîndă vom cîștiga și
de să va luneca cineva cu firea și va zice în mintea lui
că nu știu ce grăesc, lăsîndu-se în nădejdia cuvîntului lui
30 Ioann ce zice: „Faceți și voi milostenie din mamonul
nedreptății“, trebuiește acela ce va gîndi acel lucru să
meargă întii să întrebe pre cei ce știu și tîlcuesc sfînta
Scriptură, fără de vicleșug, să vază cu ce gînd l-au zis
Ioann acel cuvînt, apoi să gîndească rău asupra mea.

3—4 sînt păzitori sfinții îngerii celor ce postesc C // 4—5 așa sînt păzitori dracii
și celor ce nu postesc C // 7 părtaşie] împărtaşire C // 10 — 11 *ad. marginal*
sfînt, nici din cei ce au viețuit trupęste s-au făcut B // 11 împărății C // 13 obiceul
B // 14 ce] ci B, C / încai C // 15 răutăți B, C // 16 ne îndeamnă] de îndemnăm B / dar
C // 18 trebuiește ¹⁻² C / răutăți B, C // 19 din] de C / cunoaște B, C // 22 dînd]
miluind C // 23 șters milă C / agositele B / lipsiților] pă lipsiți C // 24 săracilor]
pă săraci C / streinilor pă streini C / bolnavilor pă bolnavi C / celor] celor ce B, pă
cei C // 25 atuncea C / miluiți B, C // 26 10 B, C // 28 de se va luneca B // 29 nă-
dejdea B, nădejdea C / după lui *ad.* evanghelistului C // 30 Ioan B / faceți B // 31
trebuiește C // 32 întiiu B, C //

Gîndul lui Ioann iaste acesta: faceți, zice, și voi milostenie din mamonul nedreptății. În ce chip? Cu lacrimi, cu inimă înfrîntă și cu gînd ca acela ca să nu mai faci după acéia strîmbătate nimănui, nici să jăfuiți și apoi, 5 atunce va fi acea milostenie priimită; care lucru să poate încredința și de pe Zacheu, că au zis: „Iată, jumătate de avuția mea o dau săracilor și de am năpăstuit pre cineva cu ceva îi întorc împătrat“. Auzit-aț ce zice Zacheu, căruia au zis Hristos: „Astăzi să făcu mîntuire casei 10 aceștiia, pentru că și acesta fiiu lui Avraam iaste“, adecă au făcut cu gînd și cu inimă ca a lui Avraam acea milostenie, iar nu ca unii dintre noi ce fac jafuri și fac cite sînt mai/réle pre pămînt, apoi să duce cu gînd ca acela 35 ce dă vreunui popă să-i facă sārindariu ca să i să iarte 15 păcatul și el tot cu totul stă în tina răutății. Nu așa, ticăloșii de noi, nu așa, că Dumnezeu nu să înșală!

Cu dragoste să ne încredințăm că de vom iubi pre vecinii noștri după porunca lui Dumnezeu, ca înșine pre noi și le vom face bine vom fi și noi Dumnezei și fii celui de sus, 20 după cum zice David. Că dragostea iaste singur Dumnezeu și cela ce rămîne în dragoste, în Dumnezeu rămîne și Dumnezeu într-însul, după cum zice Ioann: „Și de vom erta greșalele tuturor celor ce ni-au greșit noao, ne va erta și Dumnezeu greșalele noastre“. Că ce folos iaste 25 trupul să fie deșărt de bucate, iar sufletul a-l umplea de păcate; ce folos iaste a fi galbeni și ofilit de post, iar de pizmă și de uriciune a fi aprins; ce folos iaste a nu bea vin și a fi beat de veninul mîniei; ce folos iaste a nu mîncă carne și cu hulele a rumpe carnea fraților noștri; ce folos 30 iaste a ne conteni de céle ce sînt, uneori slobode și a face acélia ce nu sînt niciodată, cu vreun mijloc, slobode.

1. 36 Că Dumnezeu pre aceia / iubește și-i cînstêște pre cari să feresc de céle oprite. Că acêste puține cuvinte, ce-am vorbit aț înțeles lupta noastră cu cine iaste și cu ce fel 35 de arme și de merinde ne trebuiaște să mērgem asupra lui și cu ce mijloc să-l biruim.

1 faceți B, C // 4 nimenuiu B // 5 atunce C // 6 de pe] după C // 7 avuție B / o dau] dau C / pre] pă C // 8 Auzit-ați B, C // 9 i-au zis C / casii B, C // 10 fiiul B, C / adică C // 12 dintru B // 14 sārindar B, C / erte // 20 *ad. marginal* Că dragostea iaste singur Dumnezeu și cela ce B // 23 greșalile C / ne-au greșit B, C // 24 greșalile C / *lipsește* iaste C // 26 galben B, C // 28 veninul] vinul C / mînie C / 29 hule C // 30 conteni] opri C / uniori B, C // 31 acelea C // 33 Că] cu C / acéstia B / ce am] am C // 35 *lipsește* și de merinde C / trebuêște C //

Drept acéia fieştecarele, după putinţă, să nu lenevească a să nevoi, că nu va greşi. Am înţeles cum că iaste obiciai de vă adunaţ de seară în divan şi faceţi puţină orăţie înaintea domnului şi după acéia céreţi ertăciune; şi măcar
 5 că nu mi s-au întâmplat pînă acum să văz cu ochii, iar foarte mi-au plăcut şi am fericit obiciaiul acesta, că iaste lucru cuvios a cére ertăciune de la stăpînii şi mai-marii noştri, nu numai într-această zi, căci vom să întrăm în zilele sfîntului post, ci poci zice că să cuvine să cérem
 10 ertăciune în toate zilele; că precum greşim înaintea lui Dumnezeu în tot ceasul, așa greşim de pururea şi înaintea mai-marilor noştri, cu cuvîntul şi cu fapta, cu voe şi făr'de voe, prin ştiinţă şi prin neştiinţă, de faţă şi pre ascuns.

15 Iar apoi, luînd seama cu tot denadinsul sfîrşitul acestui lucru, foarte mă întristez, că obiceiul iaste frumos la vedére şi rău la pricépere; / că nici ertăciunea ce céreţ
 f. 36^v de la stăpîni nu iaste curată, nici acéia ce luaţ unul de la altul, că iaste plină de pizmă şi de zavistie şi plină de
 20 răutate, că nu iaste cu gînd curat.

Ci vă rog, iubiţii miei, pentru preascump sîngele lui Hristos, care ş-au vărsat pentru noi, păcătoşii, să vă părăsiţi de acéia, că veţ cădea în osîndă, dintru carea osîndă eu, nevrédnicul şi mult păcătosul rog pre milos-
 25 tivul şi iubitorul de oameni, Dumnezeu, ca să ne mîntu-iască pre toţi şi să ne învrednicească să petrecem sfîntul post cu pace, cu sănătate, cu viaţă curată şi cu spăsenie sufletească, ca să putem vedea şi luminata lui înviare. Amin. /

1 fieştecarile C / să nu] să nu să B // 2 că nu va greşi] că lenevindu-să rău va greşi C / Am înţeles] vedem C / obicei B, obicei C // 3 adunaţi C // 3—8 *textul este şters şi completat astfel*: vă adunaţi de la unul pînă la altul şi céreţi ertăciune, care foarte obicei bun iaste acesta şi faptă cuvioasă a cere ertăciune unul de la altul şi nu numai C // 8 într-aceasta B, întru această C / căci] ce C // 9 pociu C // 11 de-a pururea B, C / *lipseşte* şi C // 12 mai marilor noştri] oamenilor C // 13 faţă] vaţă B // 15—16 *şters* Iar apoi, luînd seama cu tot denadinsul sfîrşitul acestui lucru, foarte mă întristez C // 16 că] însă C / obiceiul C // 17 şi rău la pricépere] dar iaste rău într-ascuns C / cereţi C // 18 stăpîni] cei mari C / luaţi C // 19 că] ci C // 21 iubiţii miei] creştinilor C // 22 ş-au] s-au B, C // 23 ca să nu cădeţi în osîndă C / care B, C // 24 *şters* nevrédnicul şi mult păcătosul C // 27 sănătate B, C / 28 înviere C //

- Puțin ajutoriu va putea lua un bogat de la un sărac și puțină laudă va auzi un cinstit de la un neînvățat. Drept acéia dară și eu, știindu-mi sărăciia bunătăților
 5 și slăbiciunea învățaturii, stau de mă mir ce voiui face. Că de o parte uitîndu-mă măririlor preasfintei fecioarei Mariei a căriia intrarea cea cu pohfală în beserică astăz prăznuim; de altă parte, văzînd atîtea cinstite obraze, împodobite cu florile bunătăților și cu înțelepciune, mă
 10 spăimîntez și nu cutez a grăi. Că ce tărie are ticăloasa mea limbă, a lăuda și a cinsti cu vrednicie pre una ca aceasta, carea iaste aleasă și întru tot îmbunătățată mai nainte decît toată zidirea, după cum zice la *Cîntarea cîntărilor*? Sau ce putere are izvorul meu cel cu o pică-
 15 tură de apă, să adape o grădină sufletească ca aceasta? Iară încăși, de vrème ce darul Duhului Sfînt, carele pururea tămăduiaște cele neputincioase și celiia care nu sînt desăvîrșit le împlinște, acelaș să-m dea și mie putere și ajutoriu, ca să pociu zice / puține cuvinte în slava lui
 f. 37^v 20 Dumnezeu și întru cinstea și lauda Născătoarei de Dumnezeu.

- Véde-să în sfînta *Scriptură*, la a treia carte a Împăraților, la al 6-lea cap, cum că împăratul Solomon au făcut casa Domnului cu trei despărțituri; și în despărțitura
 25 cea dintîiu sta mulțimea norodului, întru a dooa despărțitură sta arhireii și preoții, iară întru a treia despărțitură era Sfînta Sfintelor, întru carea nu putea să între nimenea, fără numai arhiereul, într-un an odată, de tămîia locul acela și să ruga lui Dumnezeu pentru mîntuirea
 30 lui și a norodului, precum zice fericitul Pavel, la al 9-lea cap cătră evrei: „La cortul cel dintîi pururea întra preoții, de făcea slujbele, iară la cel de al doilea, într-un an odată, singur arhiereul, nu făr'de sînge carele aducea pentru dînsul și pentru necunoștințele norodului“. Caré beserică

1 Cuvînt la intrarea în beserică a Născătoarei de Dumnezeu, la noemvrie 21 C // 2 ajutor C // 4 dar C // 7 pohvală C / astăzi B, C // 12 care C / îmbunătățită B // 13 Cîntarea] Carta B // 16 încăș C // 17 tămăduiește C / cele C / carele B // 18 același C // 19 ajutor C // 20 cinstia B / Născătoarii B // 22 la a 3 carte C // 23 al șaselea B // 24 3 C / dăspărțituri C / și în] și C / dăspărțitura C // 25 dintîi C // 26 dăspărțitură C / iar C / dăspărțitură C // 27 era] sta C / care C // 28 fără numai] fără B // 31 dintîiu B, C / pururea C // 32 iar C // 34 necunoștințele B, necunoștința C / Care C //

- f. 38 1 despărțitura cea dintîi, unde sta norodul să închipuia
ceriului carele stă deasupra noastră, unde iaste văzduhul
și sînt acolo toate păsările cele zburătoare; iară a dooa
5 despărțitură, / unde sta arhieriei și preoții să închipuia
ceriului al doilea, carele stă deasupra ceriului dintîi, unde
sînt puterile cele cerești, adecă îngerii și sufletele drep-
ților; iară a treia despărțitură, unde era Sfînta Sfințelor
și intra într-un an odată numai arhierul, să închipuia
al treilea ceriu, carele stă deasupra celui de al doilea,
10 întru carele nu intră nimenea, făr'numai adevăratul
arhieru Hristos, Dumnezeuul nostru.

Și de pohtiț ca să vă încredințat cum că beserica acéia
era închipuirea ceriului, ascultați de vedeți ce zice feri-
citul Pavel, iară la al 9-lea cap cătră evrei: „Pentru că
15 nu în sfînte făcute de mîni au intra Hristos, pildă celor
adevărate, ci într-acestași ceriu să se arate acum fătii
lui Dumnezeu pentru noi”.

- f. 38^v 20 Și pentru ce să numia Sfînta Sfințelor? Nu pentru
alta, fără numai căci era într-însa cele doao table ale
legii ce au dat Dumnezeu lui Moisi în muntele lui Horiv
și toiagul cel înflorit al lui Aaron și năstrapa cea cu mană
și cădélînița cea de aur și lada legii. Iară eu pociu zice /
că să numia mai vîrtos Sfînta Sfințelor nu pentru căci
era stătătoare într-însa numai cele lucruri trecătoare,
25 carele închipuia multe taini ale besericii noastre, ce și
pentru căci s-au învrednicit a lăcui într-însa 12 ani sfînta
sfințelor cea adevărată, adecă sfînta Fecioară, carea au
născut mai presus de fire pre sfîntul sfinților, pre Mesia
cel făgăduit.
30 Și cum că să închipuia beserica acéia ceriului iaste
lucru dovădit, căci ia iaste ceriul cel adevărat carele au
răsărit pre soarele dreptății și în pîntecele ei au lăcuit
ca întru al treilea ceriu o față a sfîntei troițe, Fiiul și cu-
vîntul lui Dumnezeu, Iisus Hristos, adevăratul arhieru,
35 de au zidit a doua oară neamul omenesc și să ruga lui

1 dăspărțitoarea C / dintîiu B // 3 iar C // 4 dăspărțitură C // 5 cerului B / stea
C / dintîiu B // 6 adică C / sufletele C // 7 iar C / dăspărțitură C // 8 fără numai
B, C // 12 pohtiți B, C / încredințați C // 13 ascultați B // 14 iar C / ovrei B // 15
mîni B, C // 16 într-acestaș C / să se arate C // 18 pentru ce să pentru ce B // 19 cele
2 table C // 20 muntele Horiv C // 22 iar C // 24 *ad. marginal* într-însa numai acele
lucruri trecătoare B // 25 bisericii C / ci și B, C // 27 adică B, C / care C // 30 bisé-
rica C / cerului C // 31 dovedit B, C / căci ia iaste] căci iaste B, C / care B // 32
soarele B, C / pîntecele B, C //

Dumnezeu Tatăl pentru mîntuirea lui Adam și a necu-
noștinței lui. Iară pricina pentru căci au intrat sfînta
Fecioară, de au lăcuit atîtea ani la acel loc sfînt, măcar
că iaste știut la toț iară încăș cu cuviință iaste să o spunem
5 și noi.

f. 39 În vremile céle de demult era obicei la jidovi și care om
nu făcea coconi era hulit și urît de toț măcar de ar fi
fost de neam cît de mare și bogat; / și cînd ducea darurile
lui la beserică la priimiia preotul pre urma tuturor și sta la
10 beserică mai jos decît toț și bucate nimeni nu mîncea
cu el, ci-l ținea toț ca pre un urgisit de Dumnezeu.

Deci Ioachim și Anna, fiind sterpi, s-au întîmplat,
înt-o sărbătoare mare ce avea jidovii, prin neștiință și
făr' de nici un vicleșug, ca niște oameni bogaț și de neam
15 împărătesc ce era, au dus darurile lor mai nainte decît
altii la beserică. Și, văzîndu-i preotul, atîta i-au înfruntat
și i-au dojenit, cît i-au scos din beserică cu mare rușine
și cu multă urgie i-au gonit, împreună cu darurile ce adu-
sese. (Oare ce jale și scîrbă socotiț că vor fi luat în inima
20 lor niște oameni mari ca acéia?) Iară ei, blagosloviții,
au priimit înfruntarea și urgia preotului cu multă cucerie
și, plecîndu-ș capetele, să ducea plîngînd cu amar la casa
lor, nezičînd nimic, nimănui.

Iară acum să nu carea cumva să îndrăznească preotul,
25 sau arhiereul, să înfruntéze pre cineva, nu pentru căci
nu are coconi ci pentru căci face fărdelegi și strîmbătăț,
f. 39^v că apoi iaste vinovat morții. / Iară măcar că avea Ioachim
și Anna multă jale în inima lor, pentru urficiunea și hula
ce avea de cătră toț pentru stîrpiciunea lor, iară de pu-
30 rurea să ruga, cu lacrimi, dintru adîncul inimii lor, stă-
pînului firii, ca să facă milă cu ei, să le dezlége sterpiciunea
și să le dăruiască roadă pîntecelui lor; nu doară pentru
ca să le rămîie după moartea lor feciori să-i pomenească,
după cum pohtesc oamenii acești de acuma, sau să le moș-
35 tenească moșiile și avérea, ce numai cu făgăduială ca

2 Iară pentru pricina căci au intrat B // 4 toți B, C / iar C // 6 obicei
C // 7 toți B, C // 9 biserică C / mai pre urma C // 10 biserică C // 10—11 toți
C // 14 bogați C // 15 daruri B // 16 biserică C // 17 dojenit C / biserică C // 19 socotiț
B, C // 20 oameni] oani B / iar C // 22 plecîndu-și C / capetele C // 24 iar acuma C /
care C // 25 căci] că C // 26 cuconi B / strîmbătăți C // 27 iar C // 28 inima] ima
B // 29 toți C / iar C / de-a pururea C // 31 stîrpiciunea B // 32 dăruiască B / pînteci-
lui B / doar C // 35 avéria B / ci B, C //

acéia ca, de vor naște vreun prunc, au parte bărbătească, au parte fâmeiască, să-l închine lui Dumnezeu.

Vedeț dară, acum, pohtă și dragoste creștinească, vedeț căldura de inimă, vedeț rîvnă. Cine să află acu, pre acéste 5 vremi, au din cei bogaț, au din cei săraci, măcar de ar avea 100 de feciori, să închine unul lui Dumnezeu? O țin lucru necuvios și lucru de nimica, zicînd multe cuvinte deșarte, carele mă rușinez a le grăi.

f. 40 Însă Dumnezeu, după cum zice David: „Voia celora 10 ce să tem de dînsul va face și rugăciunea lor va asculta“. / Împlinindu-se sorocul sfatului lui Dumnezeu, cel mai nainte de toț vécii și sosind vrémea și ceasul acela, aflîndu-se și vase alése ca acéia, binevoi Dumnezeu dă dăz-legă sterpiciunea Annei și născu prin făgăduință, după 15 cum au născut Sarra pre Isaac, Revecca pre Iacov, Rahil pre Iosif, făméia lui Manoe pre Sampson, Anna, făméia lui Elcana pre Samuil și Elisaveth pre Ioann Bătezătoriul. Așa și fericita Anna făméia lui Ioachim, născu scaun sfînt lui Dumnezeu, pre fecioara Mariia, ca să se odih- 20 nească pre dînsa cela ce să odihnéște pre scaunele céle îngerești și-ș găti luiș ceriu însuflețit cela ce au întărit ceriurile cu înțelepciunea sa și pămîntul l-au întemeiat pre ape, de carele să cutremură toate adîncurile și beznele iadului.

25 Și au avut mare dreptate Ioachim și Anna ca să nască pre una ca aceasta din pîntecule lor; una pentru că era amîndoi de neam împărătesc și să trăgea din semenția lui David și era foarte drepti și buni înaintea lui Dumnezeu și alta că au cîștigat această roadă blagoslovită cu multă 30 durere / de inimă, cu multă rugăciuni cu multe milostenii și cu multe lacrimi, după cum zice David: „Cei ce samănă cu lacrimi, cu bucurie vor secera“. Și au cîștigat adevărat o bucurie ca acéia, cît nu o au putut cîștiga alți părinți din vécii, nici vor cîștiga, nici numele ce au cîștigat ei a să 35 numi părinți ai lui Dumnezeu.

2 să să închine C // 3 Vedeți ¹⁻² B, C / dar C // 4 căldură B, C / de] din C / vedeți B, C // 5 bogați C // 6 o sută C] 20 B // 11 *repetă* lui B, C // 12 toți B, C / vrémia B // 13 acelea C // 14 de dezlegă B, C / Anii B / după] dupre C // 15 Reveca C // 16 Manoe C / femeia 2 B // 17 Elcana C // 20 scaunile B, C // 22 ceriurile] ceriule B // 23 besnile C // 26 pîntecile B, C // 30 milostenie B // 31 *ad. marginal* și cu multe lacrimi, după cum zice David B // 34 *lipsește* nici 2 C //

- Drept acéia, trecînd 3 ani după nașterea Fecioarei, o duseră părinții ei la beserică cu multă pofală de fecioare, cu făclii aprinse, după prorociia lui David, să o închine lui Dumnezeu, după făgăduiala lor. Și sosind la ușa besericii, fericita Anna zise cătră preot, cu credință și cu multă cucerire: „Primește, preote a lui Dumnezeu, pre această cocoană, că iaste roada pîntecelui meu, pre carea o am cîștigat cu multă durere de inimă, prin rugăciuni cu lacrimi amestecate și o așază în casa Domnului, că
- 10 lui i-o am făgăduit, pentru căci au făcut milă cu mine și au rădicat deasupra mea hula norodului; primește-o fără de nici o îndoială și sîrguiaște de o du în beserică fără
- f. 41 de nici o zăbavă, că lui /Dumnezeu o am închinat“.
- Care cuvinte auzindu-le preotul Zahariia și văzînd și
- 15 pe preasfînta Fecioară, să minună și zice cu bucurie mare și cu glas de prorocie cătră Fecioară: „Tu ești cu adevărat ușa cea de gînd a vieții, caré o au văzut prorocul Iezechiil închisă; ce-m caută și făr'de voia mea a-ți deschide ușile besericii ca să intri într-însa să lăcuești, că cu adevărat
- 20 mai vîrtos pentru tine au făcut Solomon, cu înțelepciunea de i-au dat Dumnezeu, acest lăcaș și ție au închipuit-o cunoscîndu-i fecioria cu ochii cei de gînd ai prorociei lui. Și ție ți să cuvine ca să lăcuești într-însa, că acelia cîte sta într-însa ție să închipuia. Drept acéia, deaca s-au
- 25 arătat adevărul, trebuie să se rădice umbra.
- Întră, fiica lui Dumnezeu, cu bucurie și te veselște într-însa, că am cunoscut cu adevărat că s-au apropiat mîntuirea lui Israil, caré va să vie înfățișat să se nască din tine.
- 30 Întră preacurată, voioasă și vîselă, de te fă lăcaș desfătat preainălțatului Iisus, carele iaste mîntuitoriul lumii.
- f. 41^v Întră în locul cel ales, céia ce ești aleasă mai înainte de véci, ca să te hrănești /cu hrană cerească, carea va să-ți fie trimisă de la părintele vécilor, prin îngerii săi.
- 35 Întră în Sfînta Sfîntelor, ca ceia ce ți să cuvine să auzi tainele céle ascunse și preaslăvite ce s-au grăit în cămările

2 biserică C / pohfală B, pohvală C // 5 bisericii C / zice B // 6 multe B / al lui B, C // 7 roadă B / care C // 10 i-am făgăduit-o C // 12 făr'de C / sîrguește C / biserică C // 13 făr'de C // 15 pe/ pre B / fecioara B, C // 17 care C // 18 ci-mi caută B, C / a-ți deschide C // 19 bisericii C / intrii C // 22 cunoscîndu-ți C / prorociei B // 23 acélea B, acelea C // 25 să rădice C // 28 care B, C // 32 mai nainte C // 33 care B, C // 34 să-ți fie B / *lipsește* săi B // 35 sfîntelor B // 36 tainile C / cămările B, C //

cèle cereşti, că tu vei să naşti pre ziditoriul a toată făptura. Întră de te fă mijlocitoare mîntuirii omen-eşti”.

- Şi întorcîndu-să preotul Zahariia zise şi cătră părinţi;
5 „Bucuraţi-vă şi voi, soţie sfîntă, părăche blagoslovită, Ioachime şi Anno, căci v-aţi învrednicit de v-aţi făcut părinţi a unii prunci sfinte ca aceştia. Fericiţi sînteţi, cu toată fericirea, că de pe sémnele darurilor ce văz că are această cocoană asupra ei, cunosc adevărat cu duhul
10 prorociei că ia iaste acoperămîntul goliciunii strămoşilor, oglinda prorocilor şi izbăvirea lumii”.

- Deci, cu aceste puţine cuvinte ce am zis, înţelegerea noastră cea de pre urmă iaste cum că pentru 2 lucruri
15 au întra sfînta Fecioară în Sfînta Sfintelor: una pentru ca să se curăţească de păcatul cel strămoşesc prin mijlocul cuvîntului celui de bucurie ce aştepta să-i vie cu / arhanghelul Gavriil şi alta, ca un vas ales ce era prin venirea Sfîntului Duh şi prin umbrirea puterii celui de sus să priimească în pîntecele ei pre Fiul şi cuvîntul lui Dum-
20 nezeu.

- Drept acéia dară trebuiaşte şi noi, cînd vom întra în sfînta beserică, să ne curăţim întii de păcatele noastre şi de cugetele cèle viclene şi apoi cu cunoştiinţă întreagă să ne facem vase alese, să priimim, prin darul Duhului
25 Sfînt, cuvîntul lui Dumnezeu în inimile noastre şi așa, cu acest mijloc, vom fi adevăraţi prăznuitori, măcar că pe preasfînta Fecioară, de vrème ce iaste şi să numeşte pricina tuturor bunătăţilor, nu iaste cu putinţă nici cu un mijloc să o cinstim şi să o prăznuim, precum să cade.
30 Pentru că cîntea ei biruiaşte toată limba şi covîrşaşte tot cugetul omenesc, iară încăş trebuie cu frică şi cu bucurie; cu frică pentru păcat şi cu bucurie pentru mîntuire să-i zicem toţi cu un glas: „Lauda cea îngerească, bucură-te, céia ce eşti plină de dar, Domnul e cu tine”. A căruia
35 mila cea nespusă şi darul cel bogat să fie pururea cu noi cu toţi. /

4 întorcîndu-se B, C / părinţii ei B // 6 v-aţi ¹⁻² B, C // 8 de pe] după C / sennile C // 10 prorociei B // 13 de pre] du pre C // 15 să curăţească C / strămoşesc C // 16 arhaghelul A // 18 celui] cei C // 19 pîntecile B, C // 21 dar C / trebuie C // 23 cugetile C / cunoştiinţă B // 24 prin] pre B // 26 adevăraţi C // 27 fecioara C / 30 birueşte C // 31 iar C / încăşi C // 31-32 *ad. marginal* şi cu bucurie pentru mîntuire B // 33 toţi C // 36 *după* toţi *ad.* Amin C //

Pentru căci iaste omul făcut de Dumnezeu, îndoit, de suflet cuvîntătoriu și de trup simțitoriu are și bunătăț îndoite: sufletești și trupești. Și sînt bunătățile cele sufletești 4: vitejia, înțelepciunea, dreptatea și curățenia. Bunătățile cele trupești încă sînt 4: tăria, întregimea, fromosetia și sănătatea. Și dintr-aceste bunătăț ale sufletului și ale trupului nasc alte 4 bunătăț de obște: credința, nădejdia, dragostea și smerenia.

- 10 Deci pe aceste patru bunătăț ca pe 4 temelii nemișcate, voi u să-m întemeez vorba ce voi u să fac astăzi, cu ajutoriul lui Dumnezeu, înaintea dragostii voastre. Ce întii voi u să vă spui u, foarte pe scurt, a fieștecăria bunătate, puterea și lucrarea ce are, pentru ca să se priceapă mai
- f. 43 15 lesne călia ce voi u să grăesc, apoi vom întinde vorba înaintea, de vom zice, după puțință, cîte va aduce ceasul și ne va lumina / Dumnezeu, de la carele cerem și ajutor. Ci vă pohtesc să ascultaț cu dragoste, ca să aveți și plată de la Dumnezeu.
- 20 „Credința, după cum zice fericitul Pavel la 11 capete cătră evrei, iaste ființa celor nădăjduite și lucrurilor celor ce nu să vād dovediri și fără de credință nu iaste cu puțință nimeni să fie plăcut înaintea lui Dumnezeu, nici să se apropie de el“. Și, pentru ca să vă încredințaț
- 25 cum că iaste cuvîntul acesta adevărat, ascultaț de vedeți că zice Hristos cătră apostoli la 16 capete ale lui Marco: „Mérgeț în toată lumea, propoveduiț *Ėvanghelii*a la toată zidirea și cela ce va crède și să va boteza, să va spăsi; iar cel ce nu va crède, să va osîndi“.
- 30 Iată dară că fără de credință nu iaste cu puțință să ne mîntuim și să știț că lăcașul ei iaste inima omului și viața ei, faptele cele bune, după cum zice apostolul Iacov: „Că precum trupul omului iaste mort făr'de suflet, așa și credința iaste moartă, făr'de fapte bune“. Și nimeni

1 Cuvînt la zioa sfîntului Nicolae, în luna dechemvrie 6 C // 3 cuvîntător C / simțitor C / bunătăți B, C // 7 frumuseția B, frumusețea C / dintre aceste B / bunătăți B, C // 8 bunătăți B, C // 9 nădejdea B, nădejdea C // 10 pre ¹ B, pă C / bunătăți B, C / pre ² B // 11 *lîpsește* voi u ¹ C / să-mi întemeez B // 12 ajutoru C / Ci C // 13 pă C / fieștecăria B // 14 putere B // 15 ceea C // 16 va] ne va C // 17 ajutoriu B 18 ascultați B, C // 20 cap C // 22 făr'de credință C / nu iaste nimeni cu puțință C // 24 încredințați B, C // 25 ascultați B, C // 26 cap C // 27 Mەرgeți B, mergeți C / propoveduiți B, C // 30 dar C / făr'de credință C // 31 știți B, C //

- f. 43^v să nu socotească în mintea lui cum că cu credința singură
să va mîntui, de nu va face / și fapte bune, că va greși.
Și iată că v-am spus, cu puține cuvînte, puteria credinții.
Auziț și al nădejdi.
- 5 Nădejdia iaste o îndrăzneală adevărată cătră Dumnezeu,
dată în inima omului din dumnezeiasa strălucire, ca să
nu deznădăjduiască niciodată de darul lui Dumnezeu,
ci să fie încredințat cum că va lua, prin pocăință, ertă-
ciune păcatelor și verice altă cêrere, sau trecătoare, sau
10 vécinică. Și să încredințeze și să adeverează nădiajdia
aceasta în inima omului întii cu ajutoriul și cu darul lui
Hristos, că el iaste toată nădejdia noastră, după cum
zice apostolul Pavel cătră corintheni: „După porunca
lui Dumnezeu, mîntuitoriului nostru și domnul Iisus
15 Hristos, al nădejdi noastre, că printr-însul luom toate”,
precum însuș Hristos învață și zice: „Și cîte veț cêre
întru numele meu, aceasta voi face, ca să se mărească
Părintele întru Fiiul”. Și în darul acesta a lui Hristos,
toată nădejdia noastră să întemeiază.
- 20 Iată că ați înțeles puterea nădejdi; să vă spuiu acum
și a dragostii. /
- f. 44 Dragostea încă iaste, după cum zice fericitul Pavel,
mai mare decît credința și decît nădejdia, temeiul și
vîrful tuturor bunătăților, caré unește pre mulți întru
25 una și face cale cătră Dumnezeu tuturor celorla ce o iu-
besc; caré dragoste singur Hristos o adeverează la 22
de capete ale lui Mathei, zicînd că: „Întru acéle 2 porunci,
a iubi neștine pre Dumnezeu și pre aproapele său razimă
toată légia și prorocii”.
- 30 Ați înțeles și puterea dragostii; să spuiu acum și a
smereniei. Smereniia încă iaste sfîrșitul, legătura și pe-
cêtea tuturor bunătăților, căci că de ar face neștine toate
bunătățile lumii și smerenie să nu aibă, toate-s pierdute,
toate-s stricate, toate-s de nimica și osteneala lor iaste
35 în deșărt, pentru căci smereniia iaste maică tuturor bună-
tăților. Și precum maica pune multă nevoință din fi-

3 *lipsește* cu B, C / puterea C // 4 Auziți C // 5 Nădejdea B, C // 7 dăznădăj-
duiască B, C // 8 pocăința C // 9 trecătoare] stricătoare C // 10 nădejdea B, C //
11 întiiu B, C // 12 nădejdea B, C // 17 să mărească C // 18 daru C / al lui B, C // 19
nădejdea B, C // 20 puteria B // 21 dragostei C // 23 nădejdea B, C // 24 care C // 25
ce o] ce-l B // 26 care C // 27 *lipsește* de C // 29 legea C // 30 Ați] am C / puteria B /
dragostei C // 31 smerenii C // 32 smereniia B // 34 iaste] iar B // 35 dășărt C //

- reasca dragoste ce are de hrănește pre copiii săi, ca să-i crească și-i fereste de toate ca să nu li să întâmple vreo primejdie și-i va pîiarde, / așa și smereniia hrăniaște bunătațile de cresc și le fereste de toate primejdiile, ca să nu piară. Pentru căci păcatul cel dintîi și mai mare decît toate păcatele iaste mîndria, care o au izvodit și au născut singur satana, carele era înger și să numiia Luceafăr, pentru multa lumină ce avea; care mîndrie l-au surpat și l-au pogorît, cu toată ceata lui, întru cele mai de jos prăpăstii ale iadului. Și dintr-atîta lumină ce avea s-au făcut decît toate negrețele și decît toate întunécile mai negru și mai întunecat și iaste să se osîndească în véci nesfîrșit pentru căci nu are tămăduială, nici vindecare rana lui, că fiind duh, nu are pocăință.
- 15 Și cu acest păcat al mîndriei, pentru multa lui zavistie, au înșălat și pe ticălosul Adam, de l-au surpat din cinstea lui și l-au adus la moarte și l-au pogorît și pre dînsul în iad. Și precum păcatul mîndriei au avut putere de au pogorît pre Luceafăr, pînă la cele mai de jos prăpăstii ale iadului, așa și bunătatea smereniei / are mai multă putere decît mîndria; că au făcut pre singur Dumnezeu, carele iaste făcătorul Luceafărului și s-au plecat atîta, cît au lăsat ceriurile și toată slava și lauda ce avea de toate puterile cerești, de s-au pogorît pre pămînt și s-au făcut om și s-au smerit pînă la moarte, după cum zice fericitul Pavel, moarte de cruce; și s-au pogorît și pînă la iad de au scos pre Adam, cu tot neamul lui și l-au suit împreună cu dînsul la ceriu, unde au fost și mai înainte. Iară Luceafărul n-au putut să se mai sue, căci îl atîrnă 20 păcatul în jos.
- 25 Că păcatul să asemînă pietrii și-i caută să meargă la maica ei, în pămînt, de unde și iaste. Iar bunătatea să aseamînă focului și iaste să meargă sus, în văzduh, unde-i iaste matca, că Dumnezeu iaste foc mistuitoriu și pară 35 de foc supțire, precum l-au văzut prorocul Ilie. Și precum un om are în casa lui aur, argint, scule și alte haine și

1 copii C // 3 pierde C / hrănește B, C // 5 să nu piară B / dintîiu B, C // 6 păcatile C / care C // 11 negrețele B, C / întunécile B, întunericile C // 13 nesfîrșiți C // 15 mîndrii C / multa a lui B // 16 pă C // 18 mîndrii C // 19 prăpăstii B // 20 smerenii C // 22 făcătorul C // 26 după suit ad. pre dînsul C // 28 dînsul el C / mai nainte C // 29 Iar C // 31 aseamînă B / și caută C // 33 asemînă C // 34 mistuitor C //

f. 45^v

cînd iase din casă pune lacăt și încue, pentru ca să nu
meargă vreun hoț să i le fure, să se păgubească, așa și
smereniia / încue, ca un lacăt, toate bunătățile, ca să nu
meargă hoțul cel de obște, diavolul, să le fure și să va
5 păgubi de osteneala ce-au făcut.

Și iată că, după puțină, cu scurte vorbe v-am spus
puterea și lucrarea acelor 4 bunătăți, carele trebuiaște,
cu toții cît le-ați auzit, să le însemnați în inima voastră
și să le păziți și, după puțină, să le și faceți; și atunce
10 veți fi fericiți după cum zice Hristos: „Fericiți cei ce aud
cuvîntul lui Dumnezeu și-l păzesc pre dînsul”.

f. 46

Pre aceste 4 bunătăți ce-am zis mai sus și v-am spus a
fiesfecăriia puterea și lucrarea, ca pre o piatră în patru
fete, care nu să poate mișca ș-au zidit toți sfinții și toți
15 dreptii, ca niște înțelepți, casa bunătăților sale, și, după
cuvîntul *Evangeliei*: „Să pogori ploae și veniră rîurile
și suflară vînturile și loviră casa acéia și nu căzu, că era
întemeiată pre piatră”, care piatră iaste Hristos, după
cum zice fericitul Pavel, dintru care înțelepți și sfinți
20 și drepti iaste unul și acest fericit și de-a pururea pomenit,
marele Nicolae, arhiereul Mirelor / Lichiei, făcătorul de
minuni, a căruia pomenire săvîrșim astăzi, întru acest
sfinț lăcaș; carele stă deasupra muntelui beséricii ca o
cetate păzită de Dumnezeu și întărită de toate patru
25 părțile cu 4 tunuri duhovnicești: cu credința, cu nădejdia,
cu dragostia și cu smereniia. Și cu tunul credinții goneste
departe pre vrăjmașii beséricii, pe eretici; cu tunul nă-
dejdiei aduce pre cei deznădăjduiți către Dumnezeu; cu
tunul dragostei ajută celor săraci și lipsiți; cu tunul sme-
30 reniei sue pe cei păcătoși la ceriu.

Stă nemișcat în muntele credinții și al nădejdiei și nu
să poate ascunde; stă întemeiat în muntele dragostei și
al smereniei și nu să poate pitula. Să vede de departe,
că iaste la loc înalt; luminează ca o făclie aprinsă în casa
35 Domnului, în curțile Dumnezeului nostru. Faptele lui cele

2 să să păgubească C // 7 bunătăți B, C / trebuiește C // 8 cîți B, C / le-ați auzit
C / însemnați B, C // 9 păziți B, C / faceți B, C / atunce B, C // 10 veți B, C / feri-
ciți B, C / dup C / Fericiți B, C // 12 bunătăți B, C // 13 fiesfecăriia B / piatră
B // 14 care C / toți ¹ B, C / toți ² C // 16 *Evangeliei* C / venire B, veni C // 18 pă
C / piatră B // 21 marile B / Mirilor B // 23 bisericii C // 24 de toate de cite C // 25
părți C / nădejdea B, C // 26 dragostea B, C / tunul B // 27 pă C / bisericii
C / pe pre C // 28 deznădăjduiți B, dăjnădăjduiți C // 29 dragostii B / lipsiți C /
smerinii C // 30 pă C / păcătoși C // 32 dragostei credinții B // 33 smerinii C /
lipsește de C //

- bune strălucesc tuturor celor din casă, nu sînt ascunse
supt obroc; luminează în toată lumea, ca lumina soarelui,
minunile lui. Cunoscute-s de toț facerile lui de bine și
f. 46^v milosteniile, primite-s / de toț blîndețele lui și să bucură
5 toț de pomenirea lui, după cum zice Solomon: „Lăudîn-
du-se dreptul, să veselesc noroadele“. Îl mărturisesc pre
dînsul adevărul lucrurilor, cum că iaste îndreptătorul
credinții și chipul blîndeții și dascalul înfrînării, precum
îl cîntă besérica și pentru acéia au agonisit prin smerenie
10 céle înalte și prin sărăcie céle bogate. Acesta au urmat
dascalului și învățătorului său Hristos, păstoriului celui
bun și adevărat, care ș-au pus sufletul pentru oi. Acesta
au păzit porunca lui Dumnezeu desăvîrșit și l-au iubit
și pre dînsul și pre aproapele său, ca însuș pre sine.
- 15 Îl dovedește ajutorul ce au făcut din destul de mulți
galbeni celor 3 fecioare, carele sta în cumpănă să-ș piarză
fecioriia lor; că înțelegînd sfîntul cum că acel ticălos
de tată al fételor, pentru că să gonească sărăciia din casa
lui, au socotit să chîiame în casa lui, pe Afrodita, adecă
20 curviia și pentru ca să cîștige puțin aur și argint, ca să
se poată chivernisi, au vrut să vînză fecioriia fételor lui.
- f. 47 Și oftînd cu amar din mijlocul / inimii lui și plîngînd cu
lacrimi fierbinți zicea: 3 fecioare, carele să vād ca 3
bunătăți ale raiului, vor să se schimbe și vor să se prefacă
25 spre 3 răutăți ale iadului și pentru puțin cîștig vor să piarză
o avuție care iaste mai cinstită decît toate avuțiile ce
sînt ascunse supt munți, sau decît toate cite ocoléște
toată lumea; și acea frumusețe luminată ca a soarelui
iaste să-ș piarză lumina și podoaba și să se facă scaun,
30 sau să zic mai chiar cuib întunecaților draci.
- Deci acéstia ce am zis mai sus, înțelegîndu-le sfîntul,
au zis în sine: ba, diavole, nu voi u lăsa să se lipsească
ceriul de stéle frumoase ca acéstia, nu voi u să cîștige
iadul suflete atît de curate și flori așa de frumoase. Eu,
35 o, dragoste mincinoasă, voi u să-ț sfărîm săgețile, carele

3 toți C // 4 toți C / blîndețele C // 5 toți B, C // 6 noroadile C / mărturesc
B // 9 biserica C // 11 învățătorului său / învățătorului B // 12 s-au pus C // 15
s-au făcut C // 16 piarză B // 19 cheme C / pre C / adică C // 21 fételor C // 22
din mijlocul] dintr-adiîncul B // 23 care C // 24 să să prefacă C / prîfacă B // 25 răutăți
B, C / piarză B // 26 care C // 28 frumusețe B, C // 29 să-ș piarză B // 30 cuibi C //
31 acestea C // 32 în] întru C / diavole B / să să lipsească C // 33 acestea C / nu
voi B // 35 să-ți sfărîm B, C / care C //

fără de rană omor; eu, Luceafărul, voi sparg toate mreжіle și-ț voi piarde tot vicleșugul.

f. 47^v Așa au vorbit sfintul, apoi, pe urmă, după ce au ascuns soarele toate razele lui și s-au stins de tot lumina zilei 5 între întunérecul nopții și când cerul, de osteneală, au fost închis spre somn / toți ochii lui, atita cît nici luna nu priveghia, nici una din stélele céle mai mici avea deschise tîmplele lor céle de argint, atunce ca când ar fi fost nu făcător de bine, ci ca un hoț, aleargă cu mare grabă 10 la acea săracă de casă și aruncînd în lăuntru, nu zic odată, sau de doao ori, ci de trei ori, mulți galbeni, au gonit cu aceasta sărăciia și tot răul și tot cugetul necuvios și au mîntuit fecioria acelor 3 fecioare din cursele diavolului.

15 Auzit-aț fapta sfintului? Priceputa-ț fierbințeala inimii lui spre a face bine? Înțeles-aț putéria dragostei cătră aproapele? Afle-să și acum vreunul, au din cei bogaț, au din cei săraci, după ce va cunoaște lipsa și sărăciia fratelui său, creștinului, carele iaste aproapele său, să-i 02 facă ajutor la nevoia lui, cu dragoste curată și fără de fățarie, de nu va avea putere cu bani sau cu altecevaș, măcar cu un sfat bun, sau cu un cuvînt de mîngîiare și nu numai eu, ci toț creștinii cei ce să tem de Dumnezeu, îl vor ținea întocma cu sfintul Nicolae și cu alți sfinți, 25 că atita iaste Dumnezeu de mulțemit și priimitor, cu multă dragoste de cel/ puțin a aceluia ce o va face cu credință și cu dragoste, ca și de cel mult a aceluia ce poate face.

f. 48

Și putem lua pildă de pe cei doi filéri ai văduvei, că au fost priimiț foarte de Hristos și de pe plata celor ce au 30 lucrat în vie la ceasul al 11, că li-au plătit ca și celor din ceasul cel dintîi. Că de am face cu acest mijloc bine vecinilor noștri, cum au făcut sfinții și cum ne învață sfintele *Scripturi*, sau mai vîrtos să zic, cum ne învață singur Hristos, carele iaste începutul și sfîrșitul tuturor, oare ce bine 35 socotiț că am avea? Oare ce spor ni-ar da Dumnezeu în

1 fără de rană C / să-ți sparg B, C // 2 pierde C // 3 pă C // 4 soarele B, C / razile B, C / zillii B, C // 6 toți B, C // 7 stéle B, stelile C // 8 atunce B, C // 9 făcătoriu B // 11 de 2 ori C / 13 trei C / cursele B // 14 diavolului B // 15 Auzit-ați B, C / Priceput-ați C // 16 Înțeles-ați B, C / puteria C // 17 de aproapele C / Află-să C / bogați B, C // 20 ajutoriu B // 21 ban B // 22 mîngiere C // 23 toți B, C / creștini C // 25 că] cu C / mulțămit B, mulțumit C / priimitoriu B // 28 du pe B, C / 2 C // 29 priimiți B, C // 30 le-au plătit B, C // 31 *lipsește* din ceasul cel B, *lipsește* cel C / dintiiu B // 33 *lipsește* singur C // 35 socotiți B, C / ne-ar da B, C //

toate? Că zice prorocul David: „Voia celor ce să tem de
dînsul va face și rugăciunea lor va asculta“. Oare n-am fi
și noi drepti, n-am fi și noi sfinți? Că așa ne poruncеște
Hristos: „Faceți-vă sfinți, că eu sfînt sînt“.

- f. 48^v 5 Cu fapte bune să face omul lăudat și sfînt, iară nu cu
fapte rele. Nici nume vestit va putea să lase neștine, după
moarte, cu răutăț. Iară noi acum, de facem vreodată
cuiva vreun bine sau vreo îndemînă, cît de puțin, o facem
mai mult cu fățarie, pentru ca să ne laude/oamenii și de
10 nu să va supune întru toate, după pohta noastră, vom
să-i scoatem binele acela pe nas, imputîndu-i totdeauna și
blestemîndu-l, îi zicem să-l osîndească bine ce i-am făcut
și ne lăudăm cătră unii și cătră alții.

- Dară dascălul nostru Hristos nu ne învață așa, ci zice:
15 cînd facem milostenie sau alt bine, să nu știe stînga ce
face dreapta. Deci, cine va vrea să isprăvească desăvîrșit
și precum să cade aceste ce zic, aibă în loc de pămînt drag-
gostea, că acoloa să va înrădăcina credința, ca un copaci
și-ș va da roada sa la vrémea sa, după cum zice David:
20 că toț copacii și toate erburile, răzimînd în pămînt cresc
și să măresc și-ș dau roada, iar deaca nu razimă în pămînt
să usucă și pier. Așa și credința, răzimînd în dragoste
créște și să măréște și face toate rodurile bunătăților, căci
pămîntul credinții iaste dragostea.

- f. 49 25 La céle zéce porunci ce-au dat Dumnezeu lui <Moisi> în
muntele Sinaii, porunca cea dintîi și mai mare iaste pentru
dragoste; că n-au zis să crezi în domnul Dumnezeuul tău, ci
„să iubești / pre domnul Dumnezeuul tău, din tot sufletul
tău și din tot cugetul tău și din toată vîrtutea ta și pre
30 aproapele tău ca însuț pre tine“.

- Și oare pentru ce au zis „Să iubești pre aproapele tău,
ca însuț pre tine?“ Pentru doao lucruri: una, pentru ca să
arăț dragostea carea au arătat și arată totdeauna Dum-
nezeu cătră tine și alta pentru căci fieștecă om să iubește
35 pre sine mai vîrtos decît toate lucrurile și-ș pohtéște cîntea
și binele; și pentru acéia au zis să iubească cu acest mijloc

1 celora C // 2 *lipsește* n-am fi și noi drepti C // 5 iar C // 7 răutăți C / Iar
C // 8 ouiva bine vreodată C / *lipsește* cuiva B / puțină C // 14 Dar C // 18
dragoste B / acolia B / copaciu B // 19 și-și C / vrémia B // 20 toți B, C // 22 usucă
B // 23 căci că C // 24 credinței C / dragoste B // 25 zéce] 10 C / *după* lui *ad.*
Moisi C / *ad. marginal* Moisi B // 26 dintîiu B, C // 30 însuți B, C // 31 aproapele
B // 32 însuți B // 33 arăți B, C / carea-u arătat C // 35 *după* decît *ad.* pre C //

pre aproapele său. Că să ferească Dumnezeu, cînd ți să va aprinde casa, sau cînd te vor năpădi niscăi hoț, vecinul tău cel de aproape va să vie să-ț ajute, iar nu frate-tău sau altcineva din ruda ta, că aceia sînt departe; că cel ce iubește cu dreptate, acela și crede. Că zice sfîntul Ioann Bogoslovul: „De va zice cineva că iubeste pre Dumnezeu și pre fratele lui îl uraște, mincinos iaste; că cel ce nu iubeste pre fratele lui, că l-au văzut (și-l vede totdeauna), dară pre Dumnezeu, că nu l-au văzut, cum îl va putea iubi?”

f. 49^v 10 Pentru aceasta / și domnul Hristos au zis cătră ucenicii lui: „De pe aceasta vor cunoaște toți că-mi sînteț ucenici, de veț avea dragoste între voi”.

Dară acum, tu, ticăloase oame, te numești creștin și ucenic lui Hristos? Dară unde iaste dragostea ce ai cătră fratele tău? Ce fel de ascultare faci dascalului în învățatorului tău? Încăileă zi că nu ești creștin, că-ț faci mai multă osîndă. Nu te nădăjdui că numai cu numele ce ai, de te numești creștin, că te vei mîntui, că zice Hristos: „Nu cei ce-m zic mie Doamne, Doamne, vor intra întru împărăția ceriului, ci cei ce fac voia mea”. Voia lui Hristos nu iaste alta, făr’numai dragostea; și cel ce are dragoste cătră aproapele său și-i pohteste binele, acela face toate poruncile lui Dumnezeu, că cel ce rămîne în dragoste, rămîne în Dumnezeu și Dumnezeu într-însul, după cum zice Ioann.

Iară acum creștinii noștri atîta stau împotriva lui Dumnezeu, cît îl fac și mincinos și sfînta *Scriptură* zic că sînt basne și aflări omenești. Și zic: dară cum voi să iubesc pre vecinul meu, că-m iaste vrăjmaș? De vrême ce zici că-ț iaste vrăjmaș, nu te numi creștin; ce zi că ești un păgîn și / un om fârdelége și făr’ de obraz. Că stăpînu-tău Hristos îț poruncește să iubești pre vrăjmașii tăi și să le faci bine și tu fi stai împotrivă și nu vei să-l ascuți. Dară nu-ț iai seama că tu ești om și mîne, poimîne vei să mori și va să te mănînce pămîntul și viermii. Și de să va întîmpla

f. 50 30 35

1 ca să ferească B // 2 hoți C // 3 să-ți ajute B, C / frati-tău C // 5 Ioan C / Bogoslov B, C // 6 zice că iubește cineva B // 7 pă fratile C // 8 pă fratile C / dar C // 11 Dupe B, După C / că-mi cum B / sînteți B, C // 12 veți B // 13 Dar C // 14 Dar C // 16 învățătorului C / că-ți faci B, că îț faci C // 17–18 Nu te nădăjdui că te vei mîntui numai cu numele ce ai, de te numești creștin C // 18 căci zice C // 19 după Nu ad. toți B / cea C // 20 lipsește Voia C // 21 fără numai C // 25 Ioan C // 26 Iar C / creștini C // 28 afări A / dar C // 30 că iaste B / 20 ci Zi B, C // 31 stăpînă-tău C // 32 îți poruncește B // 33 Dar C // 34 nu iai B, nu ei C / poimînă B //

să-ț stea împotrivă sluga ta, sau argatul tău, nu te mîinii pre dînsul și-l baț? Dară Hristos, că iaste dumnezeul cel adevărat și va să judece toată lumea, pentru neascultarea ce-i faci, oare socotești că nu te va pedepsi și te va bate
 5 cu osînda în véci ? Iată dară că nu-ț iaste vrăjmaș, vrăjmașul tău, ci mai vîrtos priiaten, că te duce la bine, deaca vei face cum te învață Hristos; iară de nu vei face așa, îț ești tu însuț vrăjmaș și pierzător sufletului tău. Că de ar fi ascultat Adam porunca lui Dumnezeu, n-ar fi venit
 10 la atîta osîndă neamul omenesc; și noi acum, de am asculta pe Hristos, n-am fi într-atîtea scîrbe și nevoi.

Pavel apostolul zice la 13 capete cătră corintheni:
 f. 50v „De voiū grăi, cu limbile oamenilor și cu ale îngerilor și dragoste să nu aibu, făcutu-m-am / ca o aramă răsună-
 15 toare, sau ca o tobă băcîind; și de voiū avea prorocie și voiū ști tainele toate și toată înțelegerea și de voiū avea toată credința cît măgurile a le muta, iară dragoste să nu aibu, nimic nu sînt. Și de voiū da toată avérea mea și de-m voiū da trupul meu să-l arz și dragoste să nu aibu,
 20 nimic nu folosesc”.

Auzit-ai ce zice? Dară tu, căci urăști pre fratele tău atîta cît nici în ochi nu vei să-l vezi, ci-i porți pizmă și-l zavistuești pre la unii și pre la alții, ca să-i faci pagubă și să-l supui, să-l sărăcești, tu, adevărat nu ești creștin, nici
 25 om pe pămînt, ce ești singur Satana, carele au pîrît pre Dumnezeu la Adam. Și care preot iaste acela de te ispoveduiaște și te lasă pre tine, cela ce pîrăști de te cumineci? Acela, adevărat, nu iaste preot, ci iaste singur Iuda și vînzător lui Hristos și nu i să va erta nici popei, nici aceľuia,
 30 măcar de ar face cîte alte bunătăț. Că zice Hristos: „Milă pohtesc, iară nu jărtvă”.

Pentru aceasta dară, iubiții miei întru Hristos fraț și blagosloviți creștini, cît v-aț adunat astăzi ca să prăz-
 f. 51 nuiți și să / vă bucuraț de pomenirea sfîntului, trebue, după
 35 cît va fi puțința a fieștecăria, luînd pildă de pe faptele

1 să-ți stea B // 2 bați B, C / Dar C // 5 dar C / nu-ți iaste B, C // 6 prietin C // 7 iar C // 11 pre C // 14 aib C // 15 băcîind] răsunînd C // 16 tainele C // 17 cît măgurile a le muta] cît și munți a muta C / iar C / să nu aib C // 19 arză B / să aib C // 21 Dar C / pe C // 23 pă C // 25 care C // 27 ispoveduește C / cumineci B // 29 vînzătoriu B, vînzătorul C / nu i să] nu să C / mai erta B / ba nici * B // 30 oricîte alte B / bunătăți B, C // 31 iar C // 32 dar C / frați B, C // 33 blagosloviți B, C / cîți v-ați adunat B, C // 34 bucurați B, C / după] din C // 35 fieștecăria C / de pe] din C / faptele C //

sfîntului, să ne asămînăm lui și să iubim întîi pre Dumnezeu, după cum iaste scris la porunca cea dintîi și pe aproapele nostru; să iubim pre vrăjmașii noștri și să le facem bine. Să cinstim pre părinții noștri, atîta pre cei
 5 ce ne-au născut, cît și pre cei sufletești, carii sînt cuvioșii călugări și cucernicii preoți. Să ne ferim, din cît ne va fi puțința, de curvie, de beție, de zavistii, de vînzări, de apucări, de năpăști și de alte multe ca acéstia că, sînt aflări ale începătorului de răutăț al diavolului, pentru ca
 10 să ne despartă de Hristos, Domnul nostru și să-ș bată joc de noi, după pohta lui. Și deaca vom păzi acéstia cîte am zis, atunce vom fi creștini buni și adevărați ucenici a adevăratului Hristos Dumnezeu și făr' de nici o îndoială să avem nădejde bună că aici, întru această lume vom petrece
 15 viață pacinică și făr' de turburare, iară în cea viitoare ne vom bucura și ne vom veseli împreună cu sfîntul Nicolae și cu toț sfînții, întru împărăția ceriului, / caré cu toții
 f. 51^v să o dobîndim, prin darul domnului nostru Isus Hristos, a căruia milă rugăm să fie pururea cu voi. Amin.

20 LUNA LUI IUNIE, 29 DE ZILE. CAZANIE LA SFINȚII APOSTOLI
 PETRU ȘI PAVEL

Atîta sînt de mari vredniciile ale slăviților apostoli Petru și Pavel, carii să prăznuesc astăzi, cît nu iaste cu puțință limba omenească a le grăi.
 25 Atîta sînt de multe învățăturile lor céle vrédnice de minune cît întrec la număr năsipul mării și stélele ceriului. Atîta sînt de minunate vitejiile lor, cît nu e să o priceapă toată limba pămîntească și să nu să minuneze toată mintea omenească. Atîta sînt de slăvite faptele lor, cît covîrșesc

1 să ne asămînăm] să urmăm C / pe B // 2 după cum] precum C / dintîiu B // 6 cucernicii preoți B, C // 7 zavistie B, C // 8 altele B / acestea C // 9 răutăți B, C // 10 dăspartă C // 11 acestea C / 12 adevărați C // 13 a adevăratului Hristos] lui Hristos adevăratului C / Dumnezeu B // 14 într-această C // 15 iar C // 16 *ad. marginal* împreună B // 17 toți C / care C // 19 *după* voi *ad.* cu toți C // 20 *lipsește* Cazanie B // 20—21 Cuvînt la zioa sfînților apostoli Petru și Pavel, iunie 29 C // 22 Atît C / vredniciile B // 24 limbă C / a le] a C // 25 Atît C // 26 minuni C / stelile C / cerului B // 27 Atît C / să o] să le B // 27—29 cît nu e să o priceapă toată limba pămîntească și să nu să minuneze toată mintea omenească] cît limba pămîntească și mintea omenească nu poate a o pricepe C // 28 *lipsește* toată B // 29 Și atît C / lăptile C / covîrșesc B, C //

tot cuvîntul și fac fără de graiu toată mintea spre lauda lor și spre cinstea pomenirii lor.

- f. 52 Deci nu mă pricep ce voiui să fac astăzi, pentru ca să împlinesc lauda prăznuirii lor. Să vorbesc? Dară ce cuvînt
5 vîrdnic va putea să aducă mintea mea cea proastă și neștiința învățaturii / méle, ca să poată mări, după cum să cade vîrdniciilor lor céle mari? Să tac iar? Mă tem că mă voiui osîndi, ca un nemulțemitor și ca acela ce ascunde
10 facerile céle mari de bine, carele ei au arătat în politiia cea creștinească, în besérica cea pravoslavnică și peste tot pămîntul ce iaste supt soare luminînd limbile céle întunecate, povățuind la credința cea adevărată oile céle rătăcite și adăogînd mulțime de credincios în besérica lui Hristos.
- 15 Și pentru ca să biruesc, drept acéia, nepriceperea minții méle îi voiui asemîna cu cei doi luminători mari, adecă cu soarele și cu luna și așa apropiîndu-mă puțințel de minunatele lor fapte, cu asemînarea acelor luminaț luminător, voiui da îndrăzneală neputinții méle, spre a face, lauda lor,
20 fugînd cu aceasta împreună și de semnul nemulțumirii.

- La capul cel dintîi al *Facerii* spune Moisi cum că Dumnezeu au făcut doi luminători mari: unul mai mare și altul mai mic; și pre cel mai mare, adec pre soare, întru
f. 52^v 25 stăpînirea zillii, iar pre cel mai mic, adecă pre lună, întru stăpînirea nopții. / Și pre aceștea, i-au făcut pentru întărirea trebuincioasei chivernisiri a toată lumea. Și iarăși
acestaș Dumnezeu, făcîndu-se om, au pus alți doi luminători, pentru întărirea și întemeierea beséricii: pre cel mai mare, adecă pre Petru, pentru ca să fie întru stăpînirea
30 zillii a dumnezeeshi cunoștințe întru jidovime; iară pre cel mai mic, adecă pre Pavel, întru stăpînirea întunecatei nopți a închinării de idoli, la limbi, pentru ca să răsipească cu strălucirea minunilor și cu lunina învățaturii norii cei întunecaț ai înșălăciunii.
- 35 Și, pentru ca să începem de la luminătorul cel mare, de la soare, zicem cum să iaste soarele vîrf celorlalte stéle și

1 lipsește tot cuvîntul B // 4 Dar C // 7 vîrdniciile B, C // 8 nemulțamitor C // 9 care C // 10 biserică C // 13 credincioși B, C / biserică C // 16 adică C // 17 soarele B, C / minunatele C // 18 asemînarea B, C / luminați luminători B, C // 20 nemulțamirii B, C // 21 dintîiu B // 23 adecă B, adică C // 24 adică C // 25 acéștia B // 28 întemeerea C / bisericii C // 29 adică C / pre] pe C // 31 cunoștinți C / iar C // 31 adică C / întunecatii C // 34 întunecați B, C // 35 luminătorul C / lipsește de la C // 36 soarele B, C / celorlalte C //

- le covârșăște cu lumina pe toate și de la răsărit pîn'la apus, tot pămîntul și toate unghiurile lui luminează, încălziaște, îngrașă și răvarsă pretutindenea razele lui. Cine nu va mărturisi cum că vredniciile acéstia să cuvin lui Petru,
- f. 53 5 de vréme ce el au fost vîrf cétéi apostolești și mai întîi în rînduiala ucenicilor și au întins pururea, ca alt soare, de taină, peste tot pămîntul razele darurilor și a facerilor de bine? Au încungiurat toată Iudea, Antiohia, Pontul, / Galatiia, Cappadochiia, Assia și Vithania, gonind cu lumina dumnezeeshilor cuvinte, întunérecul necredinței, dînd
- 10 daruri de tămăduiri la toată neputința și vindecînd pre cei ce rău să chinuia de viciénii draci. Și mai vîrtos că numai singură umbra acestui soare atita era la toț făcătoare de bine, precum să véde la *Faptele apostolilor*, la
- 15 5 capete: „Cît și la uliță scotea pre cei bolnavi și-i punea în așternuturi și în paturi ca, viind Petru, măcar umbra lui să umbréze pre fieștecăre dintru dînșii“.
- Căldura soarelui are lucrare firească a dărui copacilor, erburilor, pietrilor scumpe și plodurilor pămîntului viețuitoare, umejoasă și îngrășătoare putére spre creștere. Așijderea, și căldura cea viețuitoare a soarelui celui de taină a lui Petru, asémenea au stătu aceștii puteri; că raza cea mai mică ce-au trimis la cela ce au fost din pîntecele maicii lui olog, carele stătea înaintea ușii beséricii ce să chiami
- 25 Frumoasă, îndată l-au tămăduit, pentru că zicîndu-i de grabă: „Caută la noi“, îndatăș i s-au întărit talpele și gleznele. /
- f. 53v Cu această putére viețuitoare a lui Petru s-au rădicat sănătos din pat și oarecare om, anume Enea, carele zăcea
- 30 de 8 ani, slăbănog. Cu aceasta și la Iopi, lucru de minune la toți, au înviiat pre Tavitha, ce murise.
- Are soarele și altă a sa lucrare, că tréce prin crăpăturile ușilor și prin găurile păreților și céle mai din lăuntru ale caselor le iscodéște și le luminează. Și de la Petru n-au
- 35 fost lipsită această putére, de vréme ce, după cum zice Ieremia la 17 capete: „Adîncă iaste inima decît toate și

1 pînă B, C // 2 încălzește C // 3 pretutindenea B, C / razele B, C // 4 a-
 cesteia C // 5 întîiu C // 7 razele B, C // 8 Iudeia B, C / Antiohiia B, C // 9 Ca-
 padochiia C / Assiia B, Asiia C / Vithaniia B, C // 10 necredinții B, C // 13 toți
 B, C // 14 Faptele apostolilor C // 20 îngrășitoare B // 23 pîntecile B, C // 24 chiamă
 C // 26 degrab' B, C / îndată C // 27 gleznile C // 29 Eneia B, Ennea C / care
 C // 30 opt C / Iopii C // 31 toț B // 32 soarele C / trece C // 35 lipsit B // 36 Ieremiia
 B, C / cap C //

om iaste și cine-l va cunoaște, pre el". Însă aceasta o au iscoditu-o și au atins cu razele lui, precum să vede adevărat la Anania și la Samfira, a căroră mincinosul cuget cu moarte făr' de veste i-au certat.

f. 54 5 Au iscodit cele ascunse ale inimii lui Simon vrăjitorul și au descoperit vicleșugul cel ascuns al inimii sale, pentru care lucru în față l-au înfruntat, zicînd: „Că întru amărăciunea fierii și întru legătura nedreptății te văz că ești; pocăiaște-te, drept acéia, de răutatea / aceasta și te roagă
10 lui Dumnezeu, ca doară ți s-ar erta ție cugetul inimii tale".

S-au aflat întinăciuni la soarele cel simțitor, prin mijlocul ochianurilor, de astronomii cești de pe urmă, lucru necunoscut de cei vechi și cu totul neadevărat. Deci, să mărturisim și noi cum că s-au aflat oarecare întinăciuni
15 și la soarele nostru cel de taină, la Petru. Și oare nu era mare întinăciune, cînd în curtea arhierului s-au lepădat de 3 ori de învățătorul său? Nu era mare întinăciune cînd în grădină, fugind, au lăsat singur pre dulcele Iisus? Aceste însă întinături, cu lacrimile ce vărsa adeseori,
20 dintru adîncul inimii, le-au spălat și au rămas cu totul curat, atîta cît s-au arătat ca alt soare, luminînd în casa celui înalt.

Zice de aceasta și cel cu Gura de Aur, Ioann, la tîlcul Psalomului 48, cum că mulți împăraș au rădicat cetăț și
25 au făcut zidiri minunate și puindu-ș numele s-au dus, iară nimic nu s-au folosit, ce au încetat și uitării s-au dat pomnirca lor. Iară pascariul Petru nici unele de acéstia făcînd, luminează mai / mult decît soarele și după moarte.
f. 54v

Să trecem, acum de la luminătorul cel mare la cel mai mic, de la soare la lună, de la vasul luminat la vasul cel ales, de la Petru la Pavel.

Multe feliuri de vrednicii, stăpîniri și puteri dau filosofii să aibă luna. Și întîi zic cum că luna iaste podoaba nopții, asămînătoare soarelui și stăpînă mării: acéste însă vrednicii
35 cu dreptate să cuvin vasului celui ales și cu cale iaste să se numească podoaba nopții, de vréme ce s-au trimis de la

2 o au iscodit-o B, au iscodit-o C / razele B, C // 3 Ananiia B, C / Saptira C // 5 vrăjitoru C // 9 pocăești-te C // 10 doar C // 11 soarele C / simțitoriu B // 12 ochianurilor B, ochianelor C / cei de pe urmă C / de pe] după B // 15 soarele C // 17 învățătoru C // 19 lipsește însă B / adeseaori C // 24 Psalmului C / împărași B, C / cetăți B, C // 25 puindu-și C / iar C // 26 ci C // 27 Iar C / unile B, C / acestea C // 28 soarele C // 29 luminătoru C // 30 vasul cel luminat B // 33 întîiu B // 34 acéste însă] însă acéste B / acestea C //

Dumnezeu, pentru ca să lumineze limbile dintru întunecul slujirii de idoli, precum o au zis mai înainte Isaia: „Te-am dat spre lumină limbilor, să fii spre mîntuire pînă la marginile pămîntului“.

- f. 55 10 Noapte întunecată au fost atunce în toată lumea, cînd argintul și aurul, pietrele și lémnele să sluiia ca niște dumnezei și omul să abătea cu toate puterile sufletului spre acéia ce iubiia Luțifer și dracii, carii ca niște nașteri ale iadului și ca niște fii ai înșis răutății, alta nu pohtiia, 10 alta nu / iubiia, făr'numai răutatea, păgîniia, răsfătăciunile trupului, nerușinarea obiciaiurilor, uitarea desăvîrșit a celor sfinte, apucările de la streini, iubirile de argint și truțiile; cînd să călca pravilele lui Dumnezeu și să huliia acéia ale firii, cînd era lipsiț oamenii de suflet, sufletul 15 lui Dumnezeu și Dumnezeu de slujba și închinăciunea ce i să cuvenia.

Deci pentru ca să gonească această noapte întunecată și pentru ca să lumineze o întunecare împuțită ca aceasta, au ales Dumnezeu pre Pavel, ca luminînd ca altă lună 20 luminată în lume, să răsipească întunerecul închinăciunii de idoli și pentru ca să adevăreze acéia ce zice: „Norodul carele ședea întru întunerec au văzut lumină mare“.

- Să cuvine lui Pavel și a dooa stăpînire a lumii, căci iaste asemănătoriu soarelui, pentru căci Pavel s-au arătat 25 întru toate desăvîrșit, asămînătoriu lui Petru. Deci cu cuviință iaste și putem să zicem acel cuvînt al Isaiei: „Și va fi lumina lunii ca lumina soarelui“. Și cine nu va mărturisi cum că Pavel s-au arătat asămînător / lui Petru? f. 55^v Smerit era Petru, de vrême ce după acea minunată vînă- 30 torie a peștilor au zis lui Iisus: „Ești de la mine, că om păcătos sînt, Doamne“, Iară mai smerit la spălarea picioarelor, cînd cu răspuns desăvîrșit au zis: „Nu-mi vei spăla picioarele în vécî“. Și încăș mai smerit s-au aflat la moarte, vrînd ca să moară pre cruce cu capul în jos.

2 Isaia C // 4 marginile B // 5 atunce C // 6 *ad. marginal* și lémnele B / lém-
nile C // 7 abătiia C // 8 Luțiferul B, Luciper C // 9 însuș C // 10 fără numai B, C //
11 răsfătăciunele B, răsfătăciunile C / obicéiurilor B, obiceiturilor C // 12 striin B,
striini C // 13 să bucura cînd să călca praville C // 14 acelea C / lipsiți B, C // 19 ca¹
și B // 20 risipească B / închinăciunii C // 21 Norodu C // 22 șădea B, C // 24 asămînă-
tor C / că Pavel C // 25 asămătoriu B, asămînător C // 26 Isaiai C // 28 s-au] nu s-au
B / asămînătoriu B // 31 Iar C / picioarilor B, C // 33 picioarele B, C //

Și Pavel nu s-au asemînat lui Petru cu smereniia, chie-
mîndu-se pre sine mai mic decît apostolii și cum că nu
iaste vrédnic a să numi apostol? Și să mărturisiia pre sine
întîi și mai mare păcătoș (zicînd): „Hristos Iisus au venit
5 în lume să mîntuiască pre păcătoș, carele cel dintîi sînt
eu”.

Răbdătoriu era Petru, răbdător și Pavel. Amîndoi cu
bucurie au răbdat lanțurile, bățile, închisorile, goanele
și bucurîndu-să mergea de spre fața adunării, căci pentru
10 numele lui Iisus să învredniciră a să necinsti; au plîns
cu amar Petru greșala lui. Și Pavel, cîte lacrimi n-au
vărsat căci, prin neștiință, întîi era hulitoriu și gonaci și
ocăritoriu beséricii lui Dumnezeu. Mare nevoe au fost
lui Petru cînd, întrebîndu-se de 3 ori: „Petre, iubești-mă”,
f. 56 15 cu totul întristîndu-se / au răspuns: „Doamne, tu știi că
te iubesc”. Și Pavel, atîta era de fierbinte în dragostea lui
Hristos, cît verice feliu de muncă, toate zidurile cele văzute
și nevăzute, nicidecum, întru nimica, nu le-au socotit
(zicînd): „Cine ne va despărți pre noi de dragostea lui
20 Hristos? Necazul, au supărarea, au gonirea, au foametea,
au golătatea, au primejdiia, au sabiia? Pentru că adevărit
sînt că nici moartea, nici viața, nici îngerii, nici începăto-
riile, nici puterile, nici altă oarecare zidire va putea pre
noi să se usibească de dragostea lui Dumnezeu”.

25 Cu umbra lui Petru să tîmăduia mulțime de bolnavi și
nu puțini din cei ce era chinuiți de duhurile cele necurate;
și măhramile și ștergătorile lui Pavel goniia toată boala și
duhurile cele viclene de la trupurile bolnavilor. Au rădicat
Petru pre cel ce era olog din pîntecele mîne-sa, lîngă ușa
30 beséricii. Asémenea au făcut și Pavel în Listra. Au înviiat
Petru pre Tavitha, moartă fiind și Pavel au înviiat pre
Eftih, tînărul carele căzuse din a treia strășină. Asémenea
au fost amîndoi întru osteneli, întru necazuri, pentru
f. 56* Hristos, în rîvnă / pentru mîntuirea sufletelor, în minuni,
35 în moarte și la îngropăciuni, pentru căci amîndoi în Roma,
mărturisind, s-au îngropat.

1 nu] au nu B / asămînat B, C / chemîndu-se C // 2 pă sine C // 4 întîiu B,
C / *fără paranteze* zicînd C // 5 păcătoși C / care C / dintîiu C // 7 răbdătoriu B /
după răbdător *ad.* era C // 8 goanile C // 9 mergia B // 10 a să cinsti C // 11 grașala B /
n-au] au C // 12 căci] că B / întîiu B, C / hulitor C // 13 ocăritor C // 14 întrebîndu-să
C / iubește-mă C // 15 întristîndu-să B // 17 fel C // 18 li-au socotit B // 21 adevărit]
adevărata B // 22 viața B, C // 24 osebească B, osibească C // 28 *după* cele *ad.*
necurate și B // 29 pîntecele B, C // 30 bisericii C // 31 pe C // 34 sufletilor C //

Vredniciia cea după urmă a lunii iaste să stăpînească marea, care lucru să cuvine și lui Pavel, pentru căci de 3 ori s-au sfărîmat corabiia cu el; o noapte și o zi întru adîncul (mării) au făcut și de s-au și biruit de cumplitele 5 valurile mării, iară pururea nevătămat s-au aflat într-acea înecătură.

Între cêlălalte idiomata adecă alsăuiri ce are luna are și aceasta: cînd iaste plină să scoală asupra-i cîinii, ca niște vrăjmaș, cu luptă și nu încetează a o lătra, neputînd 10 suferi lumina ei; și cu acêstia toate, ia fiind curată și nevinovată, luminează și călătorêște călătoria ei, făr'de zăticeală.

Cîț cîini sălbateci s-au sculat, turbaț, asupra lui Pavel, lătrînd. Au lătrat asupra lui Pavel tot Efesul, pentru căci 15 învâța de față cum că, acei (idoli) ce să fac de mîini, nu-s dumnezei. Au lătrat asupra-i la Iconia, cînd s-au pornit limbile și jidovii să ucigă cu pietri pre Pavel. Fost-au 1. 57 lătrat de Elima vrăjitoriul, carele din / strălucirile lunii noastre, cei de taină, lui Pavel, au rămas orb. Fost-au 20 lătrat, la cea mai de pe urmă, de cîțva jidovi carii, s-au blestemat ei singuri pre sine, nici să mănînce, nici să bea, pînă nu vor ucide pre Pavel.

Însă cu acêste goane, scîrbe și nevoi, făr'de frică au urmat calea lui, strigînd neîncetat „Cine ne va despărț de 25 dragostea lui Hristos? Lasă, să se mînie jidovii, să se scoale tiranii, să latre cîinii cei sălbateci; eu calea voiu săvîrși, credința voiu păzi”. Cine dară să nu mărturisească cum că Pavel au strălucit între limbi, ca luna plină în zilele ei?

Făr'de prepus iaste, drept acéia că Petru au stătu în 30 besérică, ca alt luminător mare, pentru căci s-au arătat ca soarele luminînd peste besERICA celui înalt. Iară Pavel au fost stătu luminătoriu mai mic, însă asemînător soarelui, cu lumina cu strălucirea, cu bunătățile, cu vredniciia și 35 cu slava.

Acum voiu întoarce cuvîntul mieu cătră tine, țară creștină, și dinpreună cu tine mă voiu bucura, pentru căci ai

1 lunii] lumii C // 4 fără paranteze mării C // 5 valurile] valori ale C / iar C / întru acea B // 7 adică C // 9 vrăjmași C // 10 aceste C // 13 cîți B, căci C / sălbatici B / turbați B, C // 15 fără paranteze idoli C // 17 pietrii C // 18 vrăjitorul C / care C // 19 lui] ale lui C // 20 cîțiva B, C // 24 calia B / dăspărți C // 27 dar C / lîpsește cum C // 30 biserică C / luminătoriu B // 31 soarele C / biserica C / iar C // 32 luminător C / asemînător C // 33 și cu] și C // 36 mă voi bucura B //

f. 57^v în loc de acoperemînt pre verhovnicii apostoli Petru și Pavel și ai tipărit, în corona ta, / chipul crucii, pentru ca să nădăjduiești a lua roadă de bună viețuire din lemnul vieții. Nu s-au întors corbul, odinioară, în chivotul lui
 5 Noe, pentru căci au așteptat să între mai cu multă norocire, aicea, în tine și pentru ca să aducă veștile liniștei, nu cu frunză de maslin, ci cu ramura crucii în gură; s-au întors pasărea în brațele tale, cinstită țară și să laudă cu pohvală între soare și între lună. Soarele de-a dreapta și
 10 luna de-a stînga sînt slăviții apostoli Petru și Pavel și închipuiaște semnul cum că cei ce sînt întfi cu șădărea apostoli au purtare de grije pentru folosul norodului tău, adecă celor drepți și celor păcătoș; celor drepți, ce sînt de-a dreapta, pentru căci soarele luminează zioa, că iaste și
 15 semnului darului și celor păcătoși ce sînt de-a stînga, pentru căci luna luminează noaptea, că iaste semnul păcatului.

Săltează, drept acéia, cu glas de bucurie și te veselêște, pentru căci ai ajutători ca aceștea și folositori mari și
 20 biruitori fierbinți ca aceștea.

f. 58 Voi iară, o dascali mari ai lumii, văzînd userdiia norodului ce stă împrejur și toată creștineasca / politiia aceasta, spre lauda spre cinstea și spre prăznuirea voastră, nu ne lipsiți de călduroasa voastră folosință și de putérnicul
 25 vostru acoperemînt, ci căutaț din ceriu, ca niște luminători mari tării ei de sus, spre noi carii șădem întru întunérecul și umbra morții. Mîngiați-ne spre noi, ticăloșii, cei ce ședem în valea plîngerii; mijlociț pentru norodul domnului, pentru pravoslavnică beserică, pentru preoția
 30 împărătească și mai ales vă rugaț lui Iisus celui răstignit, a căruia *Evangheliia* cu atîtea ostenéle și trude, goane și munci, închisori și bătăi, crucea și moartea în toată lumea o aț propoveduit.

Să păzească în ani mulți, întru luminatul lui scaun, pre
 35 cucérnecul rugătoriu, pre prăznuitoriul numelui vostru, pre cinstitoriul pomenirei voastre, pre creștinul nostru

4 întorsul B // 6 liniștii C // 8 brațele B, C // 9 pohfală B / Soarele C // 11 închipuește C / întfiu B, C / șădăria B // 12 apostolii C / grijă B, C // 13 adică C / păcătoși C // 14 soarele B, C // 19 ajutori B, C / aceștia B // 21 iar C / ostrdiia B, C // 22 întrejur A // 23 cinstia B // 25 căutați B, C // 26 tării C // 27 Mîngiați-ne C // 28 șădem B, C / valia B / mijlociți B, C // 29 biserică C // 30 rugați C // 31 atita B, C // 32 în bătăi B // 33 ați B, C // 35 preacucérnicul B / *lipsește* pre cucérnecul rugătoriu C / numelui] neamului B // 36 pomeniri C //

domn, ca întru creștineasca întemeiere a înălțimei sale să fim și noi, cu toții, cu liniște sufletească și trupească, mai presus de toată ispita celorla ce stau împotriva creștinătății, să propoveduim în mulți ani numele vostru, să prăznuim stradanii voastră, să sărbăm luminat cu cuviință slăvita voastră pomenire. Amin. /

f. 58^v

CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ LA BOGOIAVLENIE

Luminat și cinstit au fost praznicul ce au trecut, al nașterii domnului Hristos, blagosloviților creștini, iară
 10 mai luminat și mai cinstit iaste acest de astăzi, căci acolo au arătat steaoa pe Hristos, cum că s-au născut, iar aici mărturiseste tatăl din ceriu pre cel ce să botează, zicînd: „Acesta iaste Fiiul meu cel iubit întru carele bine am voit“. Acolo vrăjitorii cu darurile lor i s-au închinat, ca unui
 15 Dumnezeu și împărat, iar aici îngeri cerești, ca unui Dumnezeu adevărat și om desăvîrșit îi slujesc. Acolo era ca un prunc mic, înfășat și pus în iasle, iar aici ca un Dumnezeu desăvîrșit și om desăvîrșit să botează în apa Iordanului, pentru ca să spêle tot neamul omenesc din
 20 spurcăciunea păcatului celui strămoșesc. Acolo îngerul cel mare Gavriil slujiia cu cucerie, iară aicea îngerul și înainte mergătoriul Ioann slujaște taina.

Deci dară decît sînt lucrurile praznicului de astăzi mai
 i. 59 luminate, cu atîta sînt și mai / mari decît ale praznicului
 25 ce au trecut. Pentru aceasta dară, de vrîme ce să botează Hristos, să ne botezăm și noi, nu că doară că nu sîntem botezați cu sfîntul botez, adecă cu apă și cu duh, ci pentru căci am întinat cu păcatele noastre sfîntul botez. Trebuie să ne spălăm cu lacrămile pocăinții, ca să ne facem curați,
 30 după cum zice prorocul Isaia: „Lăsînd vicleșugurile dintru inimile voastre și faptele cele rele, de carele să bucură vrăjmașul nostru diavolul“ și să ne îmbrăcăm cu noul Adam, cu domnul nostru Iisus Hristos, după cum zice

1 întemeiere C // 3 de] decît B / împotriva C // 5 luminat cu cuviință] cu luminată cuviință B // 7 Cuvînt la Bogoiavlenie, adică la ghenarie 6 C // 9 blagosloviților B, blagosloviți C / iar C // 16 slujăsc C // 17 mic și înfășat B // 18 desăvîrșit] deplin C // 21 iar B, C / lipsește îngerul B // 22 tainii B // 23 dar C / decît] cu cît C // 25 dar C // 26 nu că] nu B / doar C // 27 botezați B, C / adică C // 29 curați C // 30 Isaia B, C // 33—1 lipsește după cum zice fericitul Pavel C //

fericitul Pavel, pentru ca să ne putem sui și noi la ceriu curățî și luminaț, ca și Hristos și cîț am priimit propoveduirea lui, de am și greșit, să alergăm că ne va primi Hristos, ca un bun și iubitoriu.

5 Botează-se Hristos, ca să sfințească apele. Botează-se Hristos, ca să ne arate taina. Mîna prorocului slujaște, ca să botéze mîna Tatălui, adecă pre Fiiul și cuvîntu lui Dumnezeu. Om slujaște și om să botează; însuși Ioann, ca un rob slujaște și Hristos ca un om să botează.

f. 59^v 10 Pentru aceasta dară și noi, ca niște robi adevărați și înțelepți, să slujim taina cu inimă curată, după cum zice prorocul David. Minte / bună și credincioasă să avem, ca să pricepem taina drept; și cine iaste credincios și drept, să alérge ca să auză ce zice David: „Venîț cătră dînsul

15 (adecă cătră Domnul) și vă luminați și féțele voastre nu să vor rușina“, ca să se albească păcatele noastre ca zăpada, duple cum zice Isaia. Și cine iaste credincios și temător de Dumnezeu, să mărească și să laude taina, că mărîrea aceasta priiméște Dumnezeu ca o tămîe cu bună
20 mireazmă, iar cine iaste păgîn și ispititor de tainele noastre să lipsească din beserică și să se depărteze, pentru ca să nu vie urgiia lui Dumnezeu asupra-i și să va bîntu; că și Moisi, cînd s-au suit în muntele Sinaii, ca să priimească tabelele legii ce i-au dat Dumnezeu, așa au poruncit ca să
25 nu să apropie de muntele acela nice o hiară sau vreun dobitoc, iar de să va apropiia, să fie ucis cu pietri de mulțimea jidovilor.

Asémenea iaste și acuma. Taina avem de sărbăm și prăznuim și vom să ne suim sus nu cu trupul, sau în munte
30 ca Moisi, ci cu mintea, la mari și la înalte gînduri; ci numai cîț sînt credincioș să se apropie cu mintea ca să priceapă taina / prăznicului de astăzi.
f. 60

După nașterea domnului Hristos, rămîind batjocorit și amăgit Irod împăratul de vrăjitori, s-au mîniat foarte
35 și au trimis la Vithleem și în toate hotarăle lui de au

1 că B / și noi sui C // 2 luminați B, C / cîți C // 4 iubitoriu] de oameni iubitor C // 5 Botează-să 2 C // 7 adică C / cuvîntul B, C // 8 Ioan C // 10 dar C // 13 priceapă C // 14 Veniți C // 15 adică C / luminaț B / féțele B, fețele C / să să albească C // 17 Isaia B, C / temătoriu B // 20 ispititoriu B / tainile C // 21 biserică C / dăpărteze B // 23 Sinai C // 24 i-au poruncit C // 25 nu se apropie B / de] di B / nici B, C // 28 Taină C // 31 ci numai cîț] deci numai aceia cîț C / să să apropie C // 34—35 *ad. marginal* împăratul de vrăjitori, s-au mîniat foarte și au trimis B //

junghiat 14 mii de coconi mici cîte de 2 ani și mai jos, între care coconi era și cinstitul Ioan, prunc mic în brațele maică-sa Elisaftei. Și, vrînd ca să-l junghie și pre el, s-au desfăcut muntele din voia lui Dumnezeu și au trecut
 5 de céia parte maică-sa cu dînsul. Și îngerul Domnului l-au luat de l-au dus în pustie și-l hrăniia acolo, pînă au venit în vîrstă de s-au făcut de 33 de ani și 3 luni, a căruia hrană era vlăstarile copacilor și miiare sălbatecă.

Și au venit cuvîntu Domnului de i-au zis să lase pustia
 10 și să meargă în părțile Iudeii să propoveduiască noroadelor pocăință. Și acolo mergea mulțimea jidovimei de-ș mărturisiia păcatele lor și să boteza de el în apa Iordanului și-l întrebare pre el zicînd: „Au doară ești tu prorocul? Iar el au zis: nu sînt“, nu că doară nu era el proroc, ci
 15 nu l-au întrebat de iaste proroc, ci numai de iaste el prorocul acela de carele au zis Moisi că: „Proroc va rădica
 f. 60^v noao domnul Dumnezeuul nostru / dintru frații noștri“, adecă iaste să vie un proroc mare din neamu jidovesc și socotiia jidovii cum că iaste Ioann prorocul acela și
 20 pentru acéia îl întreba. Iar el le-au răspuns și le-au zis: „Nu sînt eu acela, ci iaste să vie după mine, a căruia nu sînt eu vrédnic să-i dezleg curélele încălțămintelor lui“, adecă nu pociu pricépe cum s-au născut. Adevărat, mai pre urmă s-au născut decît mine ca un om, iară ca un Dum-
 25 nezeu ce iaste mai nainte decît mine s-au născut, în anii dumnezeirii. „Și eu vă botez pre voi numai cu apă, iar el vă va boteza cu duh sfînt și cu foc. În mîna lui iaste lopata și vîntură pleavă din grîu“; adecă iaste cunoscătoriu de inimi ca un Dumnezeu și cunoaște pre cei păcătoș
 30 și pre cei drepți. Deci pre cei păcătoși îi osîndéște în focul cel de véci, iar pre cei drepți îi adună la împărăția ceriului.

Și vorbind Ioann cu mulțimea jidovilor zise iară: „Nu sînt eu cel ce socotiș, ci iată că vine“. Și așa vorbind cu

1 junghiat B C / 14000 C / cîte de] cîte B // 2 Ioann B / brațile B, C // 3 junghe C // 4 din voia] den vrerea C // 5 Domnului lui Dumnezeu B // 6 și-l] și să C // 8 vlăstarăle C / miere C / sălbatică B, sălbatică C // 9 cuvîntul B, C / pustii B // 10 Iudei C // 11 pocăința C / jidovimii C // 12 păcate B, păcatile C / de el] de la el B // 13 doar C // 14 doar C / ci] dar C // 15 după iaste ¹ ad. el C // 16 carile C // 17 nostru] vostru B / noștri] voștri B // 18 adică C / neam B, neamul C // 19 iaste Ioann] Ioan iaste C // 21 a căruia] căruia C // 22 să dezleg B / curélele încălțămintelor lui] încălțămintele cărărilor lui C // 23 adică C / nu poci C // 24 pă C / iar C // 27 duhul B // 28 adică C / cunoscător C // 29 păcătoși C // 30 ad. *marginal* drepti B // 31 cerului B // 32 iar C // 33 socotiș B, C //

- noroadele, sosi și Hristos să se boteze. Iară Ioan, deaca l-au văzut zise cătră jidovi: „Iată mielul lui Dumnezeu, carele rădică păcatul lumii. Acesta iaste Fiul lui Dumnezeu celui adevărat ce vă spuneam“. Atunce au mers.
- f. 61 5 Hristos la Ioan / și i-au zis: „Vino de mă botează, căci pentru aceasta am venit“. Iară Ioann i-au zis: „Mie trebuie să mă botez de tine, sau să mărturisesc alt botez pentru numele tău și tu vei să te botez eu? Apa Iordanului, văzându-te, au fugit de frica ta înapoi, dară eu cum voiui
- 10 cuteza să te botez, de vreme ce Moisi, văzătoriu de Dumnezeu și marele proroc, nu îndrăzniia să vază fața ta, dară eu cum voiui să mă ating de sfântul tău creștet, cu mâini păcătoase? Iarba pământului sînt, dar cum mă voiui apropiia de focul cel nesuferit? Tu mă sfințește, Doamne,
- 15 tu mă botează, stăpîne, tu mă curățește de tina păcatului, mîntuitoriule, că eu nu cutez, nici sînt vrédnic să te botez“.
- Zise Hristos: „Ioanne, lasă cuvintele acéstia acuma, că nu iaste vreme de a înmulți vorba; vrémea purtării de grijă iaste. Pentru aceasta m-am făcut om, pentru aceasta m-am
- 20 îmbrăcat în trup, pentru aceasta m-am arătat sārac și m-am arătat smerit, pentru ca să împlinesc toată dreptatea. Ci vino, de mă botează, ca să se îplinească purtarea mea de grijă și toată plecăciunea mea“.
- Atunce au apucat cinstitul Ioan și l-au botezat și s-au
- 25 pogorît Duhul Sfînt în chipul porunbului pre capul lui
- f. 61▼ Hristos și glas din ceriu s-au auzit zicînd cum că: / „Acesta iaste fiul meu cel iubit, cu carele am purtat de grijă pentru mîntuirea omenească“. Și atunce au eșit Hristos din rîu, botezat.
- 30 Și cum că s-au botezat Hristos, așa ne învață dumnezeestii evangheliști; iar încăș avem la praznicul de astăzi cîteva întrebăciuni, carele sînt trebuincioase a le ști. Și întîi iaste pentru ce Hristos, fiind făr’de păcate, s-au botezat? A dooa: pentru ce s-au botezat în apa Iordanului
- 35 și nu într-alt rîu? A treia: pentru ce s-au pogorît Duhul Sfînt pre capul lui Hristos și pentru ce în chipul porunbu-

1 noroadile C / să să boteze C / iar C // 3 carile B / păcatele B, C // 5 Ioann B, C / căci că C // 6 Iar C / Mie îmi trebuie B / Mie] eu C // 8 vei] vii B // 9 după văzîndu-te ad. pre tine B / dar C // 10 văzătoru C / lipsește de B // 11 marile B // 12 dar C // 13 dară B // 14 după botează ad. Doamne și C // 17 aceste C // 18 vremea 1 C / vrémia B // 23 mia * B // 24 Atunce B, C // 25 porunbului B // 26 cer C // 28 atunce B, C // 31 încăși C // 33 întîiu B, C //

lui? A patra: câte botezuri sînt? A cincea: pentru ce iaste botezul de apă și de duh?

Acéste 5 întrebăciuni avem astăzi foarte de folos a le ști; mai sînt și altele, ci noi le lăsăm pentru lungimea
5 vorbei și vom zice numai pentru acésta, foarte pre scurt. Deci, cîț v-aț adunat astăzi la sfînta beserică, pentru ca să prăznuiț praznicul, deschideți-vă ochii, nu numai ai trupului, ce și ai sufletului, pentru ca să pricépeț ce vom să zicem, că nu sînt lucruri lumești, ce iaste taină mare și
10 înfricoșată, caré s-au făcut pentru mîntuirea omenească.

Întrebăciunea dintîi iaste: pentru ce Hristos, fiind fără de păcate, s-au botezat? Zicem că botezul iaste mîntuirea /
f. 62 păcatelor omului și curățenie de păcatul cel strămoșesc, iară Hristos fiind făr'de păcate, după cum zice prorocul
15 Isaia: „Că păcat n-au făcut, nici vicleșug în gura lui nu s-au aflat“, pentru ce, dară, s-au botezat? Zicem la aceasta cum că sînt 4 stihii, dintre carele s-au făcut omul și toată lumea și iar întru acélea stihii, va să se topească omul, pînă la a dooa venire a domnului Hristos, dintru carele
20 iară va să se închiiege.

Deci stihia cea dintîi și mai de treabă iaste vîntul, că fără de răsufare nu poate trăi omul nici un ceas. A dooa stihie și mai înaltă iaste focul, nu numai acest ce vedem cu ochii și ne slujim cu dînsul, ce și focul cel din văzduh.
25 A treia stihie iaste apa și a patra stihie iaste pămîntul. Deci într-acéste 4 stihii iaste omul făcut și, pentru căci sînt alcătuirile trupului omenesc, era cu cale să se sfințească cu pogorîrea Domnului. Deci vîntul, și focul s-au sfințit cu pogorîrea cuvîntului lui Dumnezeu, iar pămîntul
30 s-au sfințit cînd au născut trupéște în peșteră. Și să cădea să se sfințească și apa, de vrème ce iaste din cele 4 stihii
f. 62^v și într-alt chip / nu să putea să se sfințească, de nu s-ar fi botezat Domnul, trupéște, în Iordan, arătîndu-se mai vîrtos și taina cea mai mare a credinței noastre: și alta,
35 pentru ca să sfărîme capetele șarpilor, adecă a dracilor

3 cinci C / *lipsește* astăzi B // 4 lesăm B / vorbii C / aceste C / prej pă C // 6 cîț C / v-ați adunat C / biserică C // 7 prăznuiți B, C // 8 ce și] ci și C / pricépeți B, C // 9 ce] ci C // 10 care C // 11 cea dintîiu întrebăciune C / făr'de păcate C // 12 după Zicem *ad. marginal* la aceasta B // 13 strămoșesc C // 14 iar C // 15 Isaia C // 16 dar C / zicem și B // 17 care C // 18 acéla B // 19 a domnului Hristos] a lui Hristos, Domnului nostru C // 20 iar C / închege C // 21 dintîiu B // 22 făr'de răsufare C // 24 ci și B, C // 26 făcutu B // 28 să să sfințească C / Deci] ci C // 34 credinții B, C // 35 sfărîme B, C / capetele C / adică C / a] ale B //

ce era în apă, după cum zice David: „Tu ai zdrobit capetele bălaurilor în apă“.

A dooa întrebăciune era: pentru ce s-au botezat Hristos în Iordan și nu într-alt riu? Zicem și la aceasta că fiind
5 rîul acela sfințit de cît alte rîuri, pentru minunile ce s-au făcut într-insul, au mers și Hristos iară la acela, care minuni sînt acestia: întîi, cînd au trecut Iisus Naviin cu tot norodul jidovesc prin mijlocul apei și nu s-au udat nimeni, pentru că întrase 12 preoț de ținea chivotul pre
10 spatele lor și apa să dedese înapoi din porunca dumnezeiască, pînă au trecut tot norodul. A dooa minune, cînd au lovit prorocul Ilie cu cojocul său apa și s-au desfăcut, de au trecut el, cu ucenicul său, ca pre uscat. A treia minune, cînd s-au scaldat de 7 ori Neeman boiariul, sfétnicul îm-
15 paratului de la Siria, după cuvîntul prorocului Elisei și s-au tămăduit de bubele ce avea. A patra minune pe vremea prorocului Elisei, mergînd niște oameni să tae lémne /
f. 63 de casă pre lîngă țărmurile Iordanului, fiind și prorocul împreună cu dînșii, au căzut toporul unuia din coadă și
20 s-au înecat în apă; iar Elisei, luînd coada toporului și mergînd la țărmurile apei, întinse coada spre apă și zise: „Arată, Doamne, minune“ și îndată sări toporul din apă și să puse în coadă, care minune închipuiaște sfîntul botez, după cum scrie sfîntul Ioann Damaschin la un tropar al
25 canonului de la Înălțarea cinstitei cruci, la a patra peasnă. Deci, pentru acéste minuni s-au botezat și Hristos într-acel riu.

A treia întrebăciune iaste: pentru ce s-au pogorît Duhul Sfînt și zicem: cînd să boteza Hristos s-au deschis ceriurile
30 și au mărturisit Tatăl pre Fiul, zicînd: „Acesta iaste Fiul mieu cel iubit, întru carele bine am voit“? Deci de vréme ce au mărturisit Tatăl, socotia jidovii că pentru Ioann s-au făcut glasul acela, pentru că-l știa ca pre un proroc și fiu de proroc și sfînt și pentru ca să nu zică norodul cum
35 că lui Ioann îi zice „fiu iubit“, pentru acéasta s-au pogorît Duhul Sfînt pre capul lui Hristos, de l-au arătat și l-au mărturisit Tatăl de sus.

6 iar C // 7 aceste C / întîiu C / Navi C // 9 preoți C // 10 spatele] capetele C / didese B, didese C // 16 bubele] boalile C / pă vremea C // 19 toporu C // 20 înecat] afundat C // 21—22 *lipsește* și zise: „Arată Doamne minune“ și îndată sări toporul din apă B // 22 toporu C // 23 închipuește C // 26 *lipsește* și C // 29 deschis C // 31 care C // 37 mărturisit B //

Iar pentru ce s-au arătat Duhul Sfînt în chipul porunbului, să vă spui o istorie din *Testamentul* cel vechiu, măcar că o știți mai toți. Cînd au făcut Dumnezeu / potopul și au înecat tot pămîntul pentru păcatele omenești și au șters tot faptul dupe fața pămîntului, din om pînă în dobitoc, s-au mîntuit numai Noe, cu toată casa lui, în corabia ce făcuse din poruncă dumnezeiască. Și împreună cu dînsul era și din dobitoacele pămîntului și din pasările ceriului, după cum scrie mai pre larg la cartea *Facerii*.
 10 Iară după ce au încetat apa potopului, au trimis Noe din corabie pre corbul, să vadă, ostoitu-s-au apa potopului, au ba. Iar el mergînd și aflînd stîrvurile, s-au așezat pre iale și nu s-au mai întors înapoi să dea veste. Și văzînd Noe zăbava corbului au trimis pre porumb; iar el fiind pasăre
 15 curată, n-au vrut să șază pre tină, ce au luat o ramură cu frunză de maslin în gură și o au dus în corabie și așa au cunoscut Noe cum că s-au ostit apa potopului.

Deci pentru acéia s-au arătat și Duh Sfînt în chip de porunb pre capul lui Hristos, arătînd că s-au ostit potopul
 20 păcatelor omenești; și alta, că porunbul iaste întreg, adecă făr'de răutate, după cum zice Hristos la sfînta *Evanghelie*: „Faceți-vă înțelepți ca șarpîii și întregi ca porunbii“.

A patra întrebăciune iaste cum că am zis: cîte botezuri / sînt? Și zicem că sînt 8, precum scrie și sfîntul Ioan
 25 Damaschin la a 4 carte a *Bogosloviei* lui: botezul dintîi iaste al potopului, spre tăierea păcatului. Al doilea botez iaste al lui Moisi, cînd au trecut pre jidovi prin Marea Roșie. Al treilea botez iaste al legii, că de să spurca cineva pînă nu-ș spăla cu apă trupul și hainele, nu intra în tabără.
 30 Al patrulea botez iaste al lui Ioann, însă spre pocăință numai. Al cincilea botez iaste al lui Hristos, cu carele ni-am botezat și noi, creștinii. Al șaselea botez iaste al pocăinței și al lacrimilor, cu carele curățim botezul cel dintîi ce am întinat. Al șaptelea botez iaste al muceniei,
 35 carele iaste și mai bun și mai cinstit, că nu să téme să se mai spurce cu păcate botezul acesta, carele l-au arătat întîi

2 Testamentul C // 3 toți B, C // 4 păcatile C // 5 dupe] după B, de pe C / din] de la C / în] la C // 8 dobitoacile C // 9 după cum] duple cum C // 10 Iar C / *lipsește* Noe C // 15 ci B, C // 16 adus C // 18 Duhul B // 19 capu C / potopul] apa potopului C // 20 adică C // 22 întregi] proști C // 24 Ioann B, C // 25 patra C / dintîi B // 28 treilia B / de să va spurca C // 29 hainile C // 30 patrilea B // 31 cincelia B // 32 ne-am botezat B, C // 33 pocăinții B, C // 34 dintîi B / mucenii C // 35 care C / întîi B, C //

Hristos, că ș-au vărsat preacinstit și scump sîngele său pre cruce și toți mucenicii cu acest botez s-au botezat și s-au învrednicit împărăției ceriului. Al optulea botez, cel mai de pre urmă, iaste al focului celui nestins, ce va să
 5 muncească pre cei păcătoș, după cum zice la un tropar al canonului de astăzi la a 6 peasnă: „Cu focul cel de pe urmă botează Hristos pre cei protivnici și neînțelegători de / dumnezeirea lui“.

f. 64^v

A cincea întrebăciune iaste: botezul pentru ce iaste de
 10 apă și de duh? Și zicem că fiind omu îndoit, adecă cu trup și cu suflet și fiind trupul simțitoriu trebuiaște, cînd îl înținăm, să-l spălăm cu apă, că apa încă iaste simțitoare. Iară sufletul fiind făr'de materie, Duhul Sfînt îl curăță și-l luminează și-l mîntuiaște de păcate.

15 Acêste întrebăciuni avem la praznicul de astăzi, precum le-ați și auzit. Deci pentru aceasta trebuiaște, blagosloviților creștini, cît ne-am botezat în numele sfintei și cinstite troițe, să ne ferim de toate lucrurile și faptele drăcești, ca să nu ne înținăm sfîntul botez cu păcatele, nici să călcăm
 20 făgăduințele ce ni-am făgăduit lui Hristos. Și pentru ca să primească Dumnezeu praznicile și sărbătorile noastre, trebue să păzim, după cît ni-ar fi putința, poruncile lui și să purtăm grijă pentru mîntuirea noastră și pentru împă-

25 răriia ceriului, căci acolo ne iaste lăcașul, după cum zice fericitul Pavel: „Petrécerea noastră în ceriuri iaste“. Să nu ne lunecăm cu firea spre lucrurile céle deșarte ale lumii, pentru că sînt toate trecătoare și mincinoase. / Să ne
 f. 65 ferim de ucideri, de curvii și de preacurvii, de beții și de apucări. Să nu ținem prizmă unul altuia, nici să ne vindem
 30 cu pîra, unul pre altul, cu cruzie de inimă și cu nemilostivnicia, pentru ca să ne păgubim și să ne sărăcim unul pre altul, după cum vedem totdeauna că fac mulți, netemîndu-să nici de Dumnezeu, nici de păcat, nici îș aduc aminte de moarte sau de osîndă; să numesc numai cu numele
 35 creștini, iar cu inima sînt departe de Dumnezeu, după cum

1 ș-au] s-au C // 3 împărății C // 4 de pre] du pre C // 5 păcătoși B, C // 6, dupe C // 9 den apă B // 10 den duh B / om B, C / adică C // 11 simțitor C / trebuște C // 12 *lipsește* încă C // 13 Iar C / *lipsește* sfînt B // 14 mîntuește C // 16, le-aț C / trebuiește C // 17 cît] căci B, cît C / cinstitei B, C // 19 păcatile C // 20, făgăduințele B, C / ne-am făgăduit B, C // 22 *după* păzim, *ad. marginal* poruncile lui B / ne-ar fi B, ne va fi C // 25 *ad. marginal* Filipieni, cap 3, stih 20 B // 28, ucidere C // 32 dupre] depre B / *șters* totdeauna că C / mulți] unii C / netemîndu-se C // 34 să numesc] numindu-să C //

zice Isaia și faptele lor nu sînt păgînești, ci mai vîrtoase voi zice că sînt drăcești, că numai diavolul nu poartă binele omului, pentru că iaste vrăjmaș și mincinos din ceput, după cum zice Hristos.

- 5 Să nu ne trufim întru inimile noastre, veri pentru ce bine am face, că ne vom piarde plata osteneții și în scurt să ne ferim de toate lucrurile cele rele și necuvioase, carele ne vatămă la suflet și să bucură vrăjmașul nostru diavolul de iale, ci numai să pohtim pururea să facem fapte bune
10 și plăcute lui Dumnezeu, pentru că rămîn făr'de moarte și vom lua plată la ceriuri pentru iale.

- f. 65^v Să alergăm la sfintele beserici, de nu în toate zilele, / pentru multe neputințe și nevoi ale noastre ce ne vin totdeauna din valorile lumii, măcar duminecele și sârbătorile; căci că pentru aceasta s-au rînduit aceste sfinte zile: una pentru ca să ne odihnim și noi și dobitoacele noastre de trudele și de ostenețele ce facem peste toată săptămîna; a dooa, pentru ca să mulțemim și să dăm laudă lui Dumnezeu, pentru multele și nespusele facerile
20 de bine ce au arătat cătră noi și ne arată totdeauna și ne ține și ne chivernisește ca un milostiv; a treia, să auzim cîntările și slujbele célia ce să fac pentru folosul cel sufletesc. Că precum nu poate trăi trupul omului făr'de hrană simțitoare, așa nici sufletul nu poate trăi fără de hrana
25 cea duhovnicească, care iaste cuvîntul lui Dumnezeu, după cum zice Hristos la *Evanghelie*: „Nu numai cu pîine va trăi omul, ci cu tot cuvîntul carele iaste din gura lui Dumnezeu“. Iar nu să mîrgem pe la hore și pe la jocuri și pe la cîrciume, duple cum ne iaste obiciaiul, că în loc de a ne
30 folosi, ne păgubim și suflétește și trupéște. Iar de ne trebuie să ne adunăm pre la hore, ca să privim, mai bună horă decît aceasta a / beséricii și mai frumoasă priveală și mai
f. 66 cuvioasă adunare nu socotesc nici cunosc a fi alta decît

1 *ad. marginal* Isaia, cap, 19, stih 13 B / faptele C / păgînești] creștinești B // 3 pentru căci C // 4 dinn ceput C // 6 pierde C // 8 diavol C // 11 ele C // 12 biserici C / de nu] nu vâ zic C // 13—14 că aceasta nu e cu puțințe pentru valorile lumii ci C // 14 *ad. marginal* lumii B / duminicile B, C // 16 dobitoacile B, C // 17 trude B, trurile C / ostenele B, ostenele C // 18 mulțămim B, mulțumim C // 20 de] di B // 22 cîntările și slujbele] dumnezeiasca slujbă C / *șters* celea C // 23 făr'de hrana C // 25 dup' C // 26 *ad. marginal* Mathei, cap IV, stih 4 B // 28 jocuri B // 28—29 pe la hore și pe la jocuri și pe la cîrciume, duple cum ne iaste obiciaiul] *șters* și *ad.* pã la ospete și pã la bături, cum fac unii C // 29 obicéiul B // 30—33 *șters de la Iar și ad.* că mai bună adunare decît a bisericii și mai frumoasă priveală și mai cuvioasă faptă C //

aceasta. Că vedem cu ochii, afară din mulțimea oamenilor ce s-au adunat, pre domnul nostru Iisus Hristos, ca un împărat vécinic și pre cinstită maică-sa, pre sfinții îngeri, pre aspotoli, pre mucenici și pre toți sfinții. Iar cu urechile
 5 auzim faptele și lucrurile cele minunate ce au făcut pre pământ și ne bucurăm și sufletește și trupéște, că nu păgubim nimic, ci mai virtos cîștigăm sfințenie și milă de la Dumnezeu.

Și cînd eșim de la beserică, să nu eșim deșărți, ci să
 10 facem cum face ariciul că, după ce mîrge la vie, întîi să sature el de struguri și apoi scutură vița de cad broboanele jos și să tăvălește pre dînsele de să înfig în ghimpii lui și duce și puilor. Așa să ducem și noi, fieștecine, pre la casele noastre, copiilor și celor ce n-au mers la beserică, din
 15 cuvintele ce am auzi din sfînta *Evangelhie* și dintr-alte cărți, ca să-i hrănim și pre dînșii cu hrana cea sufletească. Și după acéia să ne păzim mintea de cugetele cele viclene și trupurile noastre să le ferim de toate spurcăciunile. Să avem dragoste cătră toți, să facem milostenie la săraci, să
 f. 66^v 20 iubim pre cei streini, să căutăm / pre cei bolnavi și pre cei din chisori să-i cercetăm. Să facem bine vrăjmașilor noștri, după cum ne învață Hristos. Să avem răbdare la nevoi și la scîrbe, să ne supunem celor mai mari, domnilor și stăpînitorilor noștri. Să ascultăm și să cinstim pre părinții
 25 noștri. Să ne cucerim cu cuviință duhovnicilor noștri și preoților și călugărilor, că așa place lui Dumnezeu.

Și acéștia toate păzindu-le și făcîndu-le, să avem nădejde bună și făr'de îndoială cătră Dumnezeu că aici, întru această viață, vom petrece viață bună și făr'de întristare,
 30 iar în cea viitoare ne va învrednici și ne va pune în numărul celor drepți, ca să ne bucurăm în veci nesfîrșiți întru acea

1—2 Că afară din mulțimea oamenilor ce s-au adunat vedem cu ochii noștri, B, Că vedem cu ochii (afară din oamenii ce sînt adunați) C // 3 cinstita C // 4 toți C // 5 faptele C // 6 că] și C // 9 biserică C // 10 că] că el B / întîiu B, C // 11 broboanele C // 12 după înfig *ad. marginal* broboanele B // 14 biserică C // 17 de] și B // 17—18 șters Și după acéia să ne păzim ... de toate spurcăciunile C // 20 strîini B, C // 21 închisori C // 23—24 domnilor și stăpînitorilor] stăpînitorilor C // 24—25 *lîpsește* Să ascultăm și să cinstim pre părinții noștri B] Precum și feciorii să asculte și să cinstească pre părinții lor C // 25—26 Să avem evlavie cătră duhovnici și preoți și călugări C // 27 acestea C / după făcîndu-le *ad. marginal* să nu ne trufim la urmă pentru fapta bună ce am face, că apoi ne perdem plata binelui, ci smerindu-ne C / șters și C // 28 că] și așa C // 29 *ad. marginal* această B / viață^a C // 30 șters și ne va pune C //

fericire, lăudînd și binecuvîntînd numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, a căruia iaste mărirea și ținéria în véci. Amin. /

f. 67 CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ LA PREOBRAJENIIA DOMNULUI
5 NOSTRU IISUS HRISTOS

„Luat-au Iisus pre Petru și pre Ioann și pre Iacov, fratele lui și i-au suit pre dîșii într-un munte înalt deosebi și s-au schimbat înaintea lor. Și au strălucit fața lui ca soarele, iar hainele lui să făcură albe ca lumina“.

10 De vréme ce soarele cest simțitoriu, cînd răsare și să înalță de pre pămînt să face pricină și mijlocitor a multor bunătăți, că întinzîndu-ș razele luminează pămîntul și marea, gonéște și răsipéște toată ceața și negura, încălzéște și hrănéște toate neamurile dobitoacelor, și, în scurt să

15 zic, toate le însuflește și le înviază și pre toate împreună le bucură și le veseléște, dară cu cît mai vîrtos soarele cel de gînd al dreptății, Fiiul și cuvîntul lui Dumnezeu Tatăl, domnul nostru Iisus Hristos (pentru carele zice prorocul Malahie la 4 capete: „Va răsări voao, celora ce vă temeț
f. 67^v 20 de numele mieu, soarele dreptății“), carele s-au suit / și au răsărit astăzi în muntele Thavorului, întinzînd razele și strălucirile mărire dumnezeirii lui.

N-ar fi dat viță morților, ca lui Moisi, n-ar fi luminat pre vii, ca pre Ilie, n-ar fi gonit prepusul și cugetul cel
25 potrivit din mintea apostolilor, n-ar fi înrădăcinat și n-ar fi crescut mai multă credință în inima lor, nu le-ar fi dat să-l cunoască luminat, cum că el iaste Mesia cel adevărat, Hristos și cum că de voia lui merge spre moarte, neavînd vină de moarte și să cunoască cum că numai pre dînsul
30 să cuvine să-l iubească, iar célialte toate să le aibă ca niște gunoae. Drept acéia pohtesc pre înțelepția voastră

2 Duhului Sfînt C / ținerea B, C // 4 al doilea cuvînt la C // 6 Ioan C // 7 fratile C // 9 soarele C / hainile C // 10 soarele B, C / simțitor C // 12 razele B // 14 toate neamurile] toată feliurimea C / dobitoacilor C // 15 înviază B, C // 16 veseliasțe B / dar C / soarele C // 17 *ad. marginal* tatăl B // 19 Malahiia C / temeți B, C // 20 soarele B, C / drăpțății B // 21 razele B, C // 22 mării B, mării C // 23 viță] viață B, C // 27 să-l cunoască mai luminat B // 30 celelalte C //

să-mi daț puținică ascultare cu dragoste, ca să înțelegeți de iaste cu cale și de să cuvine să avem și noi dragoste cătră Hristos, ca apostolii.

Vedem la al doilea cap a preaințeleptului Sirah că învață
5 pre ceta ce va vrea să slujască lui Dumnezeu, ce i să
cuvine să priimească, zicînd: „Fiiule, de vei vrea să te
aproprii a sluji domnului Dumnezeu, gătêște sufletul tău
spre ispită“. Pentru acéia, dară, trebuiaște ceta ce slu-
jaște lui Dumnezeu să aștepte ispitele și războiul viclea-
10 nului diavol, iar să nu să deznădăjduiască, ci mai vîrtos
f. 68 atunce / să aștepte mai mult ajutor și mai multă putere
de la Dumnezeu (numai să stea cu credință adevărată, cu
nădêjde bună și să ție dreptatea și să urmăze bunătățile
și faptele céle bune), că nu-l va lăsa Dumnezeu să se ispi-
15 tească preste puțința lui, ci fără de zăbavă îi va înceta
scîrba și ispita o va goni de la dînsul, precum o vedem acea-
sta luminat că s-au făcut la mulți, în multe locuri. Că,
întîi lui Avraam i-au poruncit Dumnezeu să se sue în
munte și însuș, cu mîinile lui să junghe și să jărtvuiască
20 pre unul născut, iubit, fiul său, pre Isaac.

Oare n-au fost grea această cêrere, ce au pohtit Dumne-
zeu de la dînsul? Oare n-au fost mare și nesuferită durere
de inimă aceasta? Iară vâzîndu-i Dumnezeu credința și
cum că n-au lenevit, nici au zăbovit a o face aceasta,
25 îndată i-au rădicat întristarea și scîrba, prin mijlocul
îngerului, zicîndu-i: „Avraame, Avraame, nu pune mîna
ta pre copil“.

Și norodul cel jidovesc cît necaz petrecea în Eghipet,
fiind robiț în mîinile lui faraon; iar pentru ca să-i mîntu-
30 iască Dumnezeu din scîrbe, cîtă putere nebiruită au arătat
cu céle 10 rane, prin mijlocul lui Moisi. Așijderea și dreptul
și mult pătimașul Iov, ca într-o clipă de ceas au pierdut /,
f. 68^v nu numai mulțimea dobitoacelor, casele, feciorii, fetele
și toată avuția ce avea, ci și trupul lui s-au umplut de
35 bube și de viermi și zăcea într-un gunoiu. Iar pentru căci

1 să-m dați C // 4 doilia B / a] al B // 5—7 *ad. marginal* ce i să cuvine să
priimească, zicînd: „Fiiule, de vei vrea să te apropii a sluji domnului Dumnezeu
B // 8 dar C / trebuiește C // 9 ispitile B // 10 diavolul B / dăznădăjduiască C // 11
atuncea C / ajutoriu B // 14 faptele C / *ad. marginal* Dumnezeu B / 15 făr'de
zăbavă C // 18 întîiu C // 21 aceasta B // 22 duréria B // 23 Iar C // 25 au rădicat
C // 29 robiți B, C // 31 au arătat *după* Moisi B // 32 care într-o clipă C // 33 casile
C / fetile C //

au răbdat ispitele cu mare vitejie de inimă, fără de zăbavă i-au dat Dumnezeu îndoit célia ce au pierdut.

Însă cu acéste vorbe ce am zis, socoteala noastră nu iaste alta, făr'numai ca să arătăm taina de astăzi a schim-
5 bării féții lui Hristos, cu carea au dat mare ajutor apostolilor la nevoia necredinții, ce era să cază. Că văzînd apostolii pe Hristos într-atîta lipsă și sărăcie, cît nici capul nu avea unde să și-l plăce și într-atîta smerenie de margine și într-atîta hulă, ce-i făcea jidovii, să turbura în cugetul
10 lor, ca niște oameni proști ce era ; și pentru acéia au început a nu-l créde, socotind cum că nu va fi acesta Mesia cel adevărat și mai vîrtos că peste puține zile era să moară cu moarte nicinstită.

Drept acéia, ce alt ar fi trebuit la această nevoie e necredinții, fără numai ajutor de la Fiiul lui Dumnezeu, de la
15 Hristos, carele cu adevărat le-au dat mare putere și mare ajutor. Că i-au suit într-un munte și s-au schimbat înaintea lor, arătîndu-le lumina dumnezeirii lui (pre cît era cu
f. 69 puțință să vază cu ochii omenești), / luminînd și mărind
20 firea cea omenească cé era îmbrăcat, care luminează s-au vărsat și pe hainele lui, ca să dea cu aceasta apostolilor o îndrăzneală și un ajutor mare și să-i adevérezé și să-i încredințéze cum că acest sărac și smerit la védere, carele era hulit pentru multa a lui smerenie, măcar că peste
25 puține zile să va da legat în mîinile jidovilor să se hulească, să se batjocorească, să se scuipé, să se bată cu palma peste obraz, să se muncească, să se rănească și la cea de apoi să se și răstignească ca un făcătoriu de réle. Iar să nu socotească că iaste numai om singur, ci iaste și Dumnezeu
30 desăvîrșit și adevărat și pentru aceasta s-au schimbat înaintea lor.

La 3 lucruri trebuia mare ajutor apostolilor, ca să scape de nevoia și de ispita cea mare a necredinții: întîi să cuveniia să crează cum că Hristos iaste adevăratul Mesia ;
35 a dooa, văzîndu-l pre cruce, mort, le trebuia ajutor să nu-și piarză credința, nici să socotească cum că acesta

1 ispitile B / fără zăbavă C // 2 celea C // 4 fără numai B, C // 5 feții C / care C // 8 de margine] mare C // 9 într-atîtea B / hule B // 13 necinstită B, C // 15 ajutoriu C // 20 ce] cu care B // 21 hainile C // 22 ajutoriu B // 24 multa lui C // 25 mîniile C // 26 să să ¹⁻⁴ C / batjocurească C / preste C // 27 să să ¹⁻² C / cea] acea C // 28 să să C / făcător C // 29 *ad. marginal* și Dumnezeu B // 33 necredinței C / întîiu C // 35 ajutoriu B // 36 nu-ș B, C / piarză B //

- nu iaste Dumnezeu; a treia, să le dea pricină să-l iubească cu dragoste fierbinte. Deci, la acéste cîte tréle să véde astăzi cum că au dat Hristos cu schimbarea feții lui mare ajutor apostolilor, pentru ca să-l cunoască că el iaste
- f. 69v 5 Mesia cel adevărat și / pentru acéia le aduce trei marturi, vrédnici de crezut: pre Moisi, pre Ilie și pre Tatăl lui cel ceresc. „Și iată — zice evanghelistul — să arată lor Moisi și Ilie, grăind cu dînsul de eșirea lui, carea vrea să se plinească în Ierusalim“. Și Tatăl, cu glas îl mărturisește din
- 10 nor: „Și iată glas din nor zicînd: acesta iaste Fiiul meu cel iubit, întru carele bine am vrut, pre acesta ascultați“.
- Și pentru ca să le ajute apostolilor să nu iasă din credință, văzîndu-l pre cruce, zice mai înainte că vorbește cu Moisi și cu Ilie pentru moartea cea de pe cruce, carea
- 15 vrea să ia, pentru ca să-i facă după cum am zis, să-l iubească cu dragoste fierbinte și pentru acéia au descoperit puțintel slava dumnezeirii lui, cu carea au mărit firea cea omenească și va să mărească și pre sfinții lui, la a dooa venire.
- 20 „Și să arată lor Moisi și Ilie, grăind cu dînsul“. Minunată vorbă și alése soții are astăzi Hristos, cu adevărat și i să cuvenia să aibă soții ca acéstia, pentru că Hristos iaste Mesia, că Moisi iaste făcătoriu de lége, Ilie iaste proroc mare; Hristos iaste mîntuitoriul lumii. Moisi iaste mîntui-
- f. 70 25 toriul / jidovilor, Ilie ca să fie mîntuitoriul celor drepti, mai nainte puțin de judecată. Hristos iaste dătător de lége, Moisi învățător de lége și Ilie rîvnitor de lége.
- Vedeți, dară, ce soții alése are și cum să aseamănă în oarecarele: Moisi au murit, Ilie n-au murit. Și oare ce
- 30 poate fi aceast, de s-au însoțit Hristos cu un drept din cei morți și cu un drept din cei vii? Pentru căci la judecata cea viitoare vor să se judece vii și morții și vor să se veselească la împărăția ceriului cît vii vor fi drepti și cît morți vor fi drepti. Și de vréme ce taina aceasta de astăzi, a
- 35 schimbării lui Hristos închipuiaște și iaste ca un aravon

2 herbinte C // 5 *lipsește* și B / acéia] ce C / marturi B, C // 6 și pre Ilie C // 8 care C / să să C // 9 Ierusalim B // 10 nori ¹⁻² C // 11 ascultați C // 13 mai nainte C // 14 de pe] după B, dupe C / caria B, care C // 18 *ad. marginal* va să mărească A / dooa C // 21 aleasă soție B // 22 acestea C // 23 făcător C // 26 *ad. marginal* puțin B // 27 *după* Moisi *ad.* iaste B / rîvnitori B // 28 Vedeți dar C / cum să] cum să să B // 29 oarecarele] oarecare chip B / *șters* și cum să asămînă în oarecarele: Moisi C / *lipsește* au murit, Ilie n-au murit. Și C / oare] are A // 32 să să judece C / vii C / și] cu B // 33 cîți ¹⁻² C // 35 închipuește C //

aceii măriri ai împărăției ceriului, pentru aceasta au adus la mijloc unul din cei morți, pre Moisi și unul din cei vii, pre Ilie. Și cum că vor să vie la împărăția ceriului, împreună, viii și morții ni-o adeverează fericitul Pavel, la 15 capete cătră corintheni, zicînd: „Toț nu vor adormi, iar toț ne vom schimba de trupul acest stricăcios și ne vom face nesticăcioși“.

„Și să arată lor Moisi și Ilie“. Oare pentru ce? Pentru patru lucruri: una pentru ca să scoată de la norod acea 10 socoteală mincinoasă, ce avea asupra lui Hristos, că unii îi zicea că iaste Ilie, alții îi zicea că iaste Ieremia, sau/, f. 70^v unul din proroci; a dooa, pentru ca să cunoască jidovii cum că Hristos nu iaste împotriva legii lui Moisi și pentru aceasta stă cu dragoste de vorbêște cu singur făcătorul 15 legii, cu Moisi și cu rîvnitorul legii, cu Ilie; a treia pentru ca să se arate cum că iaste domn și stăpînitor, al vieții și al morții și stăpînește pe cei vii și pe cei morți și, cînd îi chiamă, vin, precum adeverează poeticul la un tropar de astăzi de la a opta peasnă, zicînd: „Ca celuia ce stăpî- 20 nești ceriul și împărățești pămîntul și domnești cele dedesupt, au stătut înaintea ta Hristoase, de pre pămînt apostolii, iar ca de la ceriu Thesviteanu Ilie și Moisi din cei morți“; a patra, să vază apostolii în ce chip au cinstit pre acești 2 proroci, pre Moisi, căci avea mare blîndêțe 25 și pre Ilie, căci avea mare rîvnă spre credință, pentru ca să se asemene și lor, să fie blînzi și rîvnitori, acolo unde vor vedea că iaste în nevoe credința și închinăciunea lui Dumnezeu.

Și pentru acêste 4 pricini, ce am zis, au adus la mijloc 30 pre Moisi și pre Ilie. Iar mai virtos să zic că i-au adus pentru ca să mărturisească apostolilor cum că iaste Mesia, măcar că n-ar fi trebuit această mărturie să o aducem la f. 71 mijloc fiind mărturiia tatălui / din ceriu mai vrédnică decît a prorocilor: „Și iată glas din nor zicînd: acesta 35 iaste Fiiul meu cel iubit, întru care bine am vrut; pre acesta ascultaț“.

1 acei C / împărății C // 3 Ilie A // 4 vii C // 5 Toți C // 6 ad. *marginal* iar toț ne vom schimba, adecă nu vom muri toț B / toți C // 7 nesticăcios B // 11 Ieremia B, C // 12 doao C // 14 *șters* cu ² B / făcătoru C // 15 rîvnitorul C // 18 chiamă B // 19 Că C // 21 înaintea lui B // 22 Thesviteanu C // 26 să să asamine C / *lipsește* lor C // 29 au] am C // 35 carele C // 36 ascultați B, C //

O, ce mărturie credincioasă și adevărată iaste aceasta!
 O, ce bunătate și fericire au cîștigat acei ce au ascultat
 pre cel mărturisit și au urmat lui, după porunca părin-
 telui celui ceresc! Că adevărat, de s-au și pedepsit într-a-
 5 ceastă lume puțin, după cum zice preaînțeleptul Solomon,
 iară cu mari bunătăți și fericiri s-au dăruit: „Căci Dumne-
 zeu i-au ispitit pre dînșii și i-au aflat luiși vrédnici, ca aurul
 în ulcea i-au lămurit pre ei și ca o jărtvă de ardere întreagă
 i-au primit pre ei“. Puțin au ostenit, adevărat, iară mare
 10 plată au luat. În scurtă vréme au fost în scîrbe, iară în
 vréme nesfîrșită să vor bucura, că nu-s vrédnice patemile
 vremii de acum cătră mărirea cea viitoare, după cum zice
 fericitul Pavel.

Și iată glas din nor zicînd: „Acesta iaste Fiiul meu cel
 15 iubit, întru carele bine am vrut; pre acesta ascultať“.
 Oare acest cuvînt ce zice tatăl: „Pre acesta ascultať“,
 numai apostolilor să fie zis să-l asculte, au și noao? Mie
 f. 71^v mi să pare să-l fie zis și noao să-l ascultăm, de vréme / ce
 ne ținem creștini și ucenici ai lui Hristos. Acuma, dară,
 20 trebuie să înțelegem întîi lucrarea acestui cuvînt: „Ascultať“,
 ce va să zică, apoi cêlălalte le vom înțelegé pre
 lesne. Acest „ascultať“ aici nu să înțelegé cuvîntul cel gol,
 ce iase din gura omului și-l ascultăm cu urechile, căci
 acela nu să numêște ascultare, ci auzire, ce să înțelegé
 25 sfîrșitul faptului, adecă ca cum am zice unii slugi: du-te
 de fă, iată ce și el auzind cuvîntul să supune ascultării
 și merge de face. Așa și Dumnezeu Tatăl ne zice noao:
 „Pre acesta ascultať“, adecă ca ce ne va porunci Hristos
 să facem, să ne supunem ascultării și să săvîrșim lucrul
 30 după pohta lui, pentru binele nostru.

Să vedem dară acum de ținem porunca lui Dumnezeu
 și de ascultăm pre Hristos la cêle ce ne învață. Eu socotesc
 să fim departe de acea ascultare, cît e ceriul de pămînt;
 pentru căci Hristos zice la Ioan în 14 capete: „Cela ce are
 35 poruncile méle și le păzêște pre iale, acela iaste cela ce mă
 iubêște“.

6 iar C / mare B // 7 luiș B // 8 *ad. marginal* întreagă B // 9 iar C // 10 iar
 B, C // 11 patimile B, C // 15 care C / am voit C / ascultați B, C // 16 ascultați
 B, C // 17 fi C // 19 uceniți C / ai lui] lui B / dar C // 20 întîiu B // 21 Ascultați B,
 C / cêlălalte B // 22 Aceasta B, C / ascultați B, C / *după* înțelegé *ad.* singur
 B // 23 și-l] să-l B / ascultăm] ascultați C // 24 ci să înțelegé C // 25 sfîrșitul B / adică
 C // 28 ascultați B, C / adică C / *lipsește* ca B / ca ce] orice C // 31 dar C //

Acuma dară, de vom zice că iubim pe Hristos, să vedem care poruncă a lui ținem.

Hristos zice: „Scîrbe veț avea în lume“. Noi nu pohtim să avem nici o scîrbă, iar de și avem vreo scîrbă, o avem 5 pentru căci nu ni să împlinêște pohta, iar nu pentru dragostea lui. /

f. 72

Hristos zice: „Pacea mea o dau voao“, iar noi, nu dea Dumnezeu să avem pace între noi, ce ne turburăm pururea, pentru fieștece, ca valurile mării cînd le suflă vîntul.

10 Hristos zice: „Nu judecareț, ca să nu vă judecaț“, iar noi de-a putéria fi nu iaste nici zi, nici ceas să nu judecăm de rău, nu numa pre cei ce-i știm ce și pre cei ce nu-i știm.

Hristos zice: „Precum pohtiț voi să vă facă voao oamenii, faceț și voi lor“. Noi pohtim să ne cinstească toț, să 15 ne dea toț pocloane și daruri, să ne laude, să ne ferească, să ne grăiască de bine, să facă toț după pohta noastră, să nu ne stea nimenea împotrivă, nici să ne zică nimica, de am face verce rău; iară noi pohtim să osîndim pre toț, să nu dăm nimănuî nimica, să nu facem nimăruî nici un 20 bine, nici să se folosească nimenea de noi. Pre toț îi hulim, pre toț îi grăim de rău, pre toț îi pîrîm, pre toț îi luom în rîs și în batjocură, tuturora le zicem că sînt nebuni și fără nici o socoteală numai pre noi înșine, voiu cuteza a zice, ne facem mai înțelepți și decît Dumnezeu și nu ne aducem 25 aminte că înțelepciunea lumii aceștia iaste nebunie înaintea lui Dumnezeu.

Hristos zice: „Poruncă noao vă dau voao, ca să iubiț 30 unul pre altul“, iar noi ne urîm și ne căutăm ponciș / unul altuia, ca cînd ne-am fi ucis părinții, sau ne-am fi făcut alt rău, ceva.

Hristos zice că: „Cine să va rușina de mine și de cuvintele méle într-această rudă prea curvare și păcătoasă și fiul omenesc să va rușina de el, cînd va veni întru slava Tatălui său, cu îngerii cei sfinți“, iară noi nici de dînsul ne rușinăm

1 Acum B, C / dar C // 2 *lipsește* a lui C // 3 veți C // 7—8 iar noi, nu dea Dumnezeu să avem] iar noi nu voim să avem C // 8 întru B / ce] ci C // 10 judecareți B, C / judecați B, C // 11 de-a putéria fi nu iaste] de-ar fi cu puțință să nu ne treacă C / să nu judecăm de rău] cu judecarea și cu grăirea de rău C // 12 numai B, C / ce îi știm C / ci și B, C // 14 faceți B, C / toți B, C // 15 toți B, C / pocloane C // 16 să nu facă B / toți B, C // 17 nimeni B, C / împotrivă B, C // 18 veri B, C / iar C / toți B, C // 19 nimerui ¹⁻² B // 20 toți B, C // 21 toți ¹⁻² C / luăm B, luăm C // 24 facem și mai înțelepți C // 27 iubiți C // 29 ne-ar ¹⁻² B // 34 iar C //

nici cuvintele lui le ținem în seamă, ca o nimica, nici cele ce ne învață spre folosul și mîntuirea sufletelor noastre le păm, ci aflăm pricini și zicem că nu putem să le facem acestia ce ne învață Hristos, că nu ne dă îndemînă, căci
 5 avem case grêle și vrémea nu ne slujaște, că sîntem supuș supt jugul păgînului și avem nevoi multe și supărări de toate părțile. Dară célia ce pohtim noi, cum le putem face toate, deplin, făr'de nici o zăticeală?

Pre Dumnezeu nu vom să-l ascultăm, la céle ce ne
 10 învață să facem, pentru binele și folosul nostru cel suflesc, ce ne par, învățăturile lui, grêle și réle și pentru acéia nu-l cinstim, ca cînd ni-ar fi vrăjmaș de moarte. Iar pre oamenii cei ce nu să tem de Dumnezeu, nici să rușinează de fetele omenesti îi ascultăm la céle ce ne învață să le
 f. 73 15 facem, spre pierzarea sufletelor noastre / și spre necinstea noastră și spre a ne cleveti toți și a ne blestema pentru nedreptățile ce facem; și priimim învățăturile lor cu dragoste și le facem cu mare pohtă și ne bucurăm de iale, ca de mare avuție și-i lăudăm cătră toți, ca pre niște priiateni
 20 și făcători de bine și-i cinstim pentru căci ne răpun sufletele, cu învățăturile lor, mai vîrtos decît pre Dumnezeu, carele poftéște pre toți oamenii să se mîntuiască.

Hristos zice: „De pe aceasta vor cunoaște toți că-mi sînteți ucenici, de veți avea dragoste între voi“, iar noi ne
 25 pizmuim, ne zavistuim, ne pohtim răul unul altuia și mijlocim în tot chipul să ne păgubim unul pre altul, nu numai de avére, ci mai vîrtos de cinste; și facem cu aceasta păcat împotriva Duhului Sfînt. Dară Dumnezeu n-au făcut lumea numai pentr-un om, ci pentru toți, nici împărăția
 30 ceriului pentru unul, ci pentru toți. Că de ar fi făcut Dumnezeu lumea numai pentru un om, ce ar fi trebuit să mai facă și pre Eva și apoi să-i blagoslovească și să le zică: „Créșteți și vă înmulțiți și umpleți pămîntul și domniți pre dînsul“, iar de și iaste cineva să arate dragoste cătră altul,

1 nemica C // 4 acestea C / îndămînă C // 5 supuși C // 7 Dar C / celea C // 11 pare B // 12 ne-ar fi B, C // 13 oameni C // 14 fetele B, fețele C // 16 toți C // 18 și să le facem C / iale C // 19 și lăudăm C / toți C / prietini C // 20 și-i] și fi cinstim C / sufletele C // 22 pohtéște B, pohtește C / toți B, C // 23 De pe] dupe B, după C / toți B, C / că-mi] cum C // 24 sîntem ucenici C / veți avea C // 28 împotri-va B, C / Dar C / n-au] de ar fi B // 29 pentru un B, C / toți C // 29-31 *lipsește* ci pentru toți, nici împărăția ceriului pentru unul, ci pentru toți. Că de ar fi făcut Dumnezeu lumea numai pentru un om B // 33 Créșteți B, creșteți C / înmulțiți B, C / umpleți B, C / domniți B, stăpîniți C //

f. 73^v iaste mincinos și viclean, că o face au de vreo frică, au / de vreo rușine, au pentru vreun câștig rău.

Hristos zice: „Daț ale chesariului, chesariului și ale lui Dumnezeu lui Dumnezeu“, iar noi nici mai-marilor noștri, 5 atîta celor bisericești, cît și celor mirenești, nu le dăm căzuta cînte nici lui Dumnezeu, nici ne supunem lor cu dreptate, ci cu viclenie și cu răutate și în loc de a-i iubi și a ne cuceri lor, noi îi grăim de rău și-i ponosluim. Dară să vedem ce zice Dumnezeu pentru dîșii la cartea *Eșirii*, 10 la 22 de capete: „Pre dumnezeii tăi să nu-i grăești de rău și pre boiariul norodului tău să nu-l vorbești de rău“. Tîlcuitorii sfîntei *Scripturi* înțeleg să fie dumnezeu arhierii, păstori și dascăli besericii; boiariul norodului înțeleg a fi împărații, domnii și judecătorii.

15 Acuma, dară, asupra a căroră pornim limba noastră cea blestemată și grăim de rău, al cărora cînte rădicăm, al cărora nume ocărîm? Pre sémne al arhierilor, al domnilor și al stăpînilor noștri, pentru carii ne poruncéște Dumnezeu să nu-i grăim de rău, iar noi făr'de nici o socoteală punem 20 gura noastră, după cum zice David, la ceriu, cu atîta semeție și obrăznicie, neaducîndu-ne aminte nicidecum

f. 74 de osîndă. Și / pentru căci iaste cugetul nostru viclean și înaintea lui Dumnezeu și înaintea oamenilor, pentru acéia petrecem o viață blestemată și turburată, o viață 25 plină de frică și de uriciune, plină de nevoe și de necazuri.

Și iată, dară, că ne vădesc lucrurile și faptele, că nici ascultăm pe Hristos, nici îl iubim, că de l-am iubi am face poruncile lui; ci umblăm de capetele noastre, făcînd fiește- 30 carele ce ni sã pare și ce ne place, neaducîndu-ne aminte nici de moarte, nici de judecată și de nu ne vom îndrepta cu adevărat, vom sã greșim și vom sã mērgem răului.

Drept acéia, iubiții miei, trebuie sã facem mintea noastră muntele Thavorului, ca sã vie lumina adevărată sã o vedem cu ochii cei de gînd ai sufletului, sã ne arătăm și 35 noi cu osîrdie în dragostea lui Hristos, ca apostolii, sã ne asămînăm lui Moisi și lui Ilie, rîvnitori și nelenevoși în

2 cîștig] creștin B // 3 Dați B, C / chesarului 1-2 B // 5 bisericești C // 8 noi] nui B / Dar C // 11 boiariul B // 12 dumnezeii B / arhieriei C // 13 bisericii C / boiariul C // 15 dar C / asupra căroră C // 17 Pă semne C // 24 viață 1-2 B, C // 25 necazur C // 26 dar C / faptele C // 28 capetele C // 29 ni sã place C // 31 vom greși rău și vom merge în munca de veci C / după răului ad. marginal la rău iar nu la bine B // 32 șters iubiții miei și ad. creștinilor C // 33 Thavoriului B / lumina cea adevărată C // 36 asemînăm B / nelenevoș B //

poruncile lui pentru ca să ne putem sui și noi, împreună cu Hristos, în mintea cea oblăduitoare a sufletului să vedem cu gândul slava acéia și norul cel luminat și să auzim glasul cel părintesc: „Acesta iaste Fiiul meu cel iubit” i proci.
5 Și la cea de pe urmă să ne învrednicim să împărțim împreună cu el. /

f 74^v Așa, stăpîne Hristoase, te rugăm noi, ticăloșii și nevrédnicii robii tăi, carii ne-ai răscumpărat cu preascump sîngele tău din mîinile vrăjmașului celui viclean să te
10 milostivești pentru mulțimea îndurărilor tale, să luminezi ochii sufletelor noastre ce-i întuneacă, cu lumina cunoștinții tale și să aprinzi în inimile noastre céle împietrite văpaia dragostei tale și să ne învrednicești cu darul tău să te ascultăm și să facem cu pohtă cîte ne poruncești și să te
15 iubim din tot sufletul, aici într-această viață ticăloasă și plină de scîrbe; iară în cea viitoare să ne învrednicești mării și luminii slavei dumnezeirii tale, ca de pururea să te mărim, împreună cu făr'de început părintele tău și cu presfîntul și bunul și de viață începătoriul tău duh, în veci nesfîrșiți. Amin. /

f. 75 20 CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ LA SFÎNȚII ȘI ÎNTOCMA CU
APOSTOLII ÎMPĂRĂȚ COSTANDIN ȘI ELENA

„Cu slavă și cu cinste l-ai încununat pre dînsul.”

Cei ce să cunosc pre sine avuț, acéia pot să dea daruri
25 vrédnice unui împărat și cei ce să cunosc pre sine învățaț, aceia pot să-i facă și căzuta laudă. Iar eu, cunoscîndu-mă pre mine foarte sărac de fapte bune și slab de învățătură, n-am să aduc alt dar vrédnic, nici altă laudă cuvioasă, de Dumnezeu încununatului, marelui împărat și întocma
30 cu apostolii Costandin, fără numai cap plecat și cugetul meu cel cuciarnic.

5 de pe] după B, dupre C // 10 după luminezi *ad. marginal* cu lumina cunoștinții tale C // 11 întuneacăți C / șters lumina cunoștinții tale și *ad. văpaia dragostei tale* C // 13 șters văpaia dragostei tale C / dragostii B / invrednicim C // 14 poruncești B, C // 15 viață B, C // 16 iar C // 16—17 invrednicești luminii și slavei C // 17 dumnezeestii B // 17 de-a pururea C // 18 cu cel B, C // 19 viață B, C / începătorul C / *ad. marginal* duh B // 21—22 Cuvînt la sfînții împărați și întocma cu apostolii Costandin și Elena, în luna lui mai 21 C // 22 împărați B // 24 avuți B, C // 25 învățați B, C // 30 Costandin P, C / cugetul meu cel cuciarnic] cuget cucernic C //

1. 75^v Drept acéia, întru cinstea lui am a zice, înaintea dragos-
tei voastre puține cuvinte, nu cu obrăznicie, ci cu multă
smerite și prostatece, nu după / cum să cuvine, ci după
5 puțință. Ci vă pohtesc să ascultaț cu dragoste.

Și iară cu cucerie iscodesc să afle tilcuiorii sfintei *Scrip-
turi la Faptele apostolilor*, oare dintr-atitea daruri mari, cu
carele din dumnezeiescul dar s-au îmbogățit fericitul
Pavel, care dar să fie cel mai mare și mai ales, cu carele
10 în cîte patru părți ale lumii s-au arătat minunat și vestit?
Și zic unii cum să fie învățătura cea cerească, cu care au
vinat toate limbile, au dezrădăcinat din toate locurile
păgînatatea și au întins de la răsărit pînă la apus numele
lui Hristos și credința.

15 Alții zic cum să fie descoperirile ce au luat, că fiind încă
în trup s-au răpit pînă la al treilea ceriu, au văzut frumu-
sețile cele cerești, au auzit cuvinte nespuse, carele nu
iaste slobod omului a le grăi.

Alții iară zic cum să fie fost minunile cele făr'de asămi-
20 nare ce făcea, cu carele au luminat credința, de vrème
ce nu numai cu glasul vindeca și cu cuvîntul făcea sémne
ce și cu umbra și cu hainele făcea minuni. Iar apoi cu toții
să unesc la vorbă și zic cum că nici un dar mai mult nu
f. 76 l-au / mărit pre Pavel ca chemarea lui.

25 Și adevărat au stătut prea minunat, de vrème ce pentru
întorcerea lui Pavel nici învățătura apostolilor au lucrat,
nici putéria minunilor, ce lucrul acesta l-au săvîrșit însuș
cuvîntul lui Dumnezeu; și au făcut Fiiul lui Dumnezeu
numai pentru Pavel acéia ce au făcut pentru tot neamul
30 omenesc. Și de s-au pogorît acolo din sînul Tatălui pentru
toț oamenii, aici iară însuș pentru Pavel au lăsat ceriul
și s-au pogorît trupéște, cu toată dumnezeiasca lui slavă,
pentru ca să-l întoarcă. Și de vrème ce acea chemare face
pre Pavel atîta de minunat, cît nici apostol, nici mucenic
35 nu iaste întocma măririlor lui, dară pentru vredniciile

1 cinstia B / dragostii B // 4 prostatece B, C // 5 ascultați B // 6 *lipsește* Și iară
B, C / să afli C / tilcuiorii] mîntuitorii B // 7 *Faptele* C / dintr-atîta B, C // 8
dumnezeiescul C // 10 cîte 4 C // 11 *lipsește* cum C // 12 vinat] avut B / locurile]
lucrurile B // 16 treilia C / cer C / și au văzut B // 17 care C // 19 iar C *lipsește*
cum C // 20 carile B, care C // 22 ci și B, C / hainile C // 24 chemarea C // 25 minu-
nat] luminat C // 27 putéria B, puterea C / ci B, C // 30 de s-au] de au C //
31 toți B, C / iar C // 33 chemare C // 35 dar C //

de Dumnezeu încununatului meu Constandin, ce voi putea zice? Carele asemenea ca Pavel au luat întoarcerea lui asemenea și chemarea; din ceriu fu chemat Pavel, din ceriu s-au chemat și Constandin, după cum îl cântă beserica.

- f. 76^v 5 Pavel cu glas de lumină, precum spune Luca la *Faptele apostolilor*: „Văzui, zice, pre cale încungiurându-mă lumină” și Constandin / cu slove alcătuite de stéle și cu glas purtător de lumină, precum mărturisése istoriia: „Întru acesta biruiaște”. Acolo Pavel, în miazăzi, aici 10 Constandin în miazăzi; acolo Pavel de Iisus ce s-au răstignit, aici Constandin, prin crucea lui Iisus. Și de vréme ce acolo mărturisése cel cu limba și cu inima de aur, Ioann, cum că nu-i iaste limba iscusită spre a spune măririle lui Pavel, dară eu, că n-am nici limba aceluia cu vorba de aur, 15 nici bogăția graiului, ce voi putea să aduc spre lauda lui Constandin, carele la chemare au luat darul lui Pavel?
- Drept acéia, cunoscându-mi neputința neștiinții mele, îmi caută și făr’de voe a lăsa într-o parte toate céliialte mari vrednicii și lucruri minunate ce au făcut în multe 20 părți ale lumii, acest minunat și sfînt împărat și voi zice cu puține cuvinte, numai pentru un lucru; ce ascultaț, să auziț.

- Oare pentru ce, sfîntului Constandin i s-au dat acest tituluș, de-l numése sfînta beserică numai pe dînsul cu f. 77 25 acése trei numiri: de Dumnezeu încununat, mare / împărat și întocma cu apostolii? Și zicem, întii, cum că iaste de Dumnezeu încununat. În ce chip? Una, pentru că pre ceialalți împărați îi aleg oamenii de-i fac împărați și-i încunună cu cunună de aur și cu pietri scumpe, iar 30 pre marele Constandin, pentru bunătatea și curățeniia inimii sale însuș Dumnezeu l-au ales din limbi, ca pre Pavel din iidovi și l-au chemat, cu glas ceresc, la vredniția împărăției și l-au încununat cu cununa darului celui

1 *lipsește* meu C / Costandin B, C // 2 care C / asemenea C // 3 asemenea C / chemarea C / chemat C // 4 chemat C / Costandin B, C / biserica C / *după* beserica ad. τὴν κλήσιν οὗχ ἔξ ἀνθρώπων δεξάμενος <= chemarea nu de la oameni luind> B // 5 *Faptele* C // 7 Costandin B, C // 8 purtătoriu B // 9 biruește C / miazăzi B // 10 Costandin B, C / *după* Pavel ad. s-au chemat C / ce s-au] cel C // 11 Costandin B, C // 14 dar C // 16 Costandin B, C / care C / chemare C / *după* Pavel ad. *între paranteze* și iar de vei vrea A, B // 18 *îm* caută C / celelate C // 19 multe] toate B, C // 20 părți ale] părțile C // 21 ascultați C // 22 auziți B, C // 23 Costandin B, C // 24 biserică C / pă C // 25 aceste 3 C / încoronat C // 26 întii B // 28 împărați B, C // 29 încununează B / pietre C // 30 marile B / Costandin B, C / curăția B // 32 chemat C / învrednicia B / împărății C //

de sus, cu arma bunavoirii, după cum zice David; și alta, că peste noapte i s-au arătat în vis domnul Hristos. zicîndu-i: „Acel semn ce ți-am arătat astăzi pe ceriu iaste arma acéia cu carea am mîntuit din mîinile diavolului tot neamul
 5 omenesc, acela să aibi și tu ca un steag rădicat, să meargă înaintea ta, la toate războaiele și cu darul aceluia vei birui pre toț vrăjmașii norodului ce ți-am încredințat să-l paști și vei fi pururea biruitoriu și izbăvitor.

A dooa, de vrême ce împărăția iaste un dar desăvîrșit,
 10 carele să pogoară de sus, de la părintele luminelor, asupra celor aleși și îmbunătățaț, pentru vredniciia lui îi dăde Dumnezeu de să făcu împărat întîi al creștinilor, ca să /
 f. 77v îndreptéze pre cei răzvrătiț, să păzească turma lui Hristos de lupii cei gînditori și cu praștia Duhului Sfînt să-i go-
 15 nească și besérica lui Dumnezeu, ce era călcată și gema de supt tirani, să o rădice și să o veselească. Căci cununa cea împărătească are despărțeală de mitra cea arhierească și împăratul carele să nevoiaște pentru binele și folosul norodului său, atîta la céle trupești și trecătoare, cît și la
 20 céle sufletești și duhovnicești, măcar că nu are acea vrednicie (arhierească), iară plata îi iaste de la Dumnezeu întocma cu episcopii cu carii ar fi mai rîvnitori și să face și el diadoh apostolilor, carii sînt împăraț și preoț al beséricii, de vrême ce dinpreună lucrează cu Dumnezeu, pentru
 25 mîntuirea lumii.

Drept acéia pre dreptate zice marele Constandin sfinților părinți de la săborul cel dintîi: „Voi în beserică, iar eu afară de beserică sînt pus de Dumnezeu episcop“.

Pentru acéia, dară să nu socotească împărații și stăpî-
 30 nitorii pămîntului cum că i-au pus Dumnezeu să șază pre scaun frumos numai spre vedére înaintea ochilor omenesți, împodobîți cu veșminte scumpe, cu cununa în cap și cu schiptrul cel de aur în mînă, că numai singură
 f. 78 dreptatea iaste de-i / face cinstiț la norod. Pentru acéia
 35 zicea și înțeleptul Isiod, cum că împărații pentru dooa

1 buneivoiri B, C // 3 pă C // 4 care C / mîinile B, C / diavolului B // 7 toți B, C / te-am încredințat C // 8 biruitor C // 10 luminilor B // 11 aleș B / îmbunătățați B, C / dete C // 12 întîiu C // 13 răzvrățiți B, C // 15 biserica C / gema] legea C // 17 dăspărțeală C // 18 nevoește C // 19 *lipsește* său B // 21 iar C // 23 diadoh B / împărații B, împărați C / preoții B, preoți C / bisericii C // 26 pre] pă C / Constandin B, C // 27 soboru C / dintîiu B / biserică C // 28 ~~dim~~ biserică C // 29 dar C // 34 cinstiți B, C // 35 pentru 2 C //

lucruri s-au rînduit, de oameni, să fie: una, pentru ca să le facă dreptate și alta, ca să rădice strîmbătățile de la mijloc. Pentru acéia prorocul David, ca din gura norodului zicea: „Dumnezeule, judecata dă-o împăratului și dreptatea 5 fiului împăratului; căci cînd într-o politie strălucéște dreptatea sînt cei suppuși pururea norociți. Că zicea un filosof: anul cel bun nu-l face atîta mulțimea rodurilor, cît îl face dreptatea stăpînitoriului. Și altul iar fu întrebat care cuvînt iaste mai bun, pentru ca să trăiască omul bine 10 și mulțemit? Au răspuns: acela numai, carele păzéște dreptatea întocma, la toț.

Al doilea nume din tituluș iaste: pentru ce să numéște sfîntul Constandin mare împărat? Și zicem: pentru căci iaste de Dumnezeu încununat; urmează, drept acéia, 15 să fie și mare. Și cum să nu fie mare unul ca acela, pre carele Dumnezeu l-au încununat? Iar nu zic pentru aceasta că iaste mare, ci numai pre cum scrie Evsevie, că lumea l-au numit pre sfîntul Constandin mare împărat, nu atîta pentru biruințele céle mari ce au făcut la războaie, 1.78v 20 cît / pentru marile faceri de bine ce au făcut suppușilor lui. Și încăș adaoge de zice cum că nici cu un mijloc nu să bucura, pînă cînd vedea pre vreunul trist înaintea lui. Hrana și îmbrăcămintele nu le avea săracii de la alții, fără numai de la el. Nenumăraț era mulțimea săracilor 25 cariî alerga la el să le ajute și nici unul nu să întorcea deșărt de dorita mîngîiare.

Iar nici pentru aceasta îi vom zice că iaste mare, că mă uit la prorociia ce zice David pentru Hristos la Psalm 70 zicînd: „Și să vor închina lui toț împărații pămîntului, 30 toate limbile vor sluji lui“.

Și socotesc că această prorocie numai pe vrémea marelui Constandin s-au împlinit. În ce chip? Lui i s-au suppus toț împărații pămîntului și pentru căci era el capul tuturor împăraților și închinîndu-se el lui Hristos, prin mijlocul 35 lui toț s-au închinat și cu pilda lui au luat frumusețea

1 după rînduit *ad. deasupra rîndului*, să fie stăpînitor B // 3 prorocu C // 4 judecata ta C // 6 suppuși B, supuși C / norociți C // 9 cuvînt] vînt A, C // 10 mulțămit C // 11 toți C // 13 Costandin B, C / împărat mare C // 15 *ad. marginal* Și cum să nu fie mare B // 16 care C // 17 Efsevie C // 18 Costandin B, C // 20 facerile de bine cele mari C / suppușilor C // 22 *șters* pînă B // 24 nenumărați, B, C // 25 întorciia C // 26 dășărt C / mîngăere C // 28 psalm 71 B // 29 toți C // 31 pe] pre B, pă C // 32 Costantin B, C / supus C // 33 toți C // 35 toți C / frumusețea B //

credinții; și pentru aceasta s-au numit mare pentru
căci tuturor celor mai mari ai pământului el era singur
țitor.

f. 79 Și voi zice că iaste mare și pentru căci au stătut pentru
5 beserica lui Dumnezeu și s-au arătat împărat credincios
pentru plata creștinătății / sale au suppus Dumnezeu
supt picioarele lui toată lumea atîta cît și de la India
au venit sol cu daruri mari de i s-au închinat lui, pentru
ca să-l cunoască pre el că le iaste împărat, de vrème ce
10 vésția armelor lui și multa a lui creștinătate îl mărturisiia
peste tot pământul domn și stăpîn a toatei lumi.

Al treilea nume din tituluș iaste: pentru ce să numește
sfîntul Constandin întocma cu apostolii? Că el, să încunjure
cetăț, orașă și sate, ca apostolii, n-au încunjurat; nici au
15 umblat să propovăduiască numele lui Hristos și credința,
ca dînșii; să ostenească cu călătorie pe jos, să asude,
să flămînzească și să însetoșaze ca ei, n-au făcut; să se
închiză ca Petru în temniță, cu lanțul de gît, să se bată cu
toiage, ca Pavel, să se spînzure de copaci ca Andrei și să
20 se pedepsească cu de toate féliurile de munci și de cazne
și la cea de apoi să-i tae capul, ca celorlalți apostoli,
nicăiri nu să véde.

Dară apoi cum și pentru ce să fie întocma cu apostolii?
Pentru căci acéle ce au făcut apostolii, cu osteneala lor
25 și cu propoveduirea, el le-au făcut însuș, cu a sa pildă.
f. 79^v Căci putérea împăraților și a domnilor iaste să / prefacă
și să întoarcă voința norodului, după cum vor vrea ei;
și aceasta nu o pot face cu alt mijloc, fără numai cînd vor
face întîi ei acéia ce pohtesc să se facă de alții, precum au
30 făcut Tumcuin, împăratul Chitaiului că, puindu-ș întîi
el mîna pre coarneau plugului, s-au îndemnat toț supușii
lui de s-au apucat de lucrul pământului. Așijderea și ma-
rele Alixandru, cînd ocolise ostrovul Tirului, pentru căci
au luat el întîi pe umerile sale un braț de lémne, s-au îndem-
35 nat toată oastea lui de au luat pietri și lémne cu mîinile lor

3 țitoriu C // 4 voi zice B // 5 biserica C // 6 supus C // 7 picioarele B, C /
India B, C // 10 vestea C / multa lui C // 13 Costandin B, C / încungiure C // 14
cetăț C / n-au încunjurat C // 15 proveduiască C // 16 pă C // 17 flămînzască
C / însetoșeze C // 18 lanț C / să să bată C // 19 toege C / Andrei C // 21 celor-
lalți C // 23 Dar C / ca apostolii C // 24 acelea C // 26 al domnilor A // 28 cu] ca
A // 29 să să facă C // 31 coarneau C / toți B, C // 34 întîiu B / pă C / lémne
C / mîinile B, C //

de au umplut gîrla și au făcut trecătoare și au mers de o au luat.

Așa și marele Constandin, cu a sa pildă și cu sa creștinătate, au făcut pre toți suppușii lui creștini și acéia ce n-au
5 putut să o isprăvească desăvîrșit toț apostolii cu propovăduirea, fieștecarele unde i s-au fost dat soarta, au isprăvit el singur, cu poruncile ce au dat în toată lumea și au întins numele lui Hristos și credința, cît iaște întins pămîntul și lumea.

10 Drept acéia, cu dreptate iaste să se numească întocma cu apostolii, căci au împlinit și slujba și numirea apostolilor.

f. 80 Acuma dară, de vrême ce pentru smereniia, pentru marile faceri / de bine și pentru creștinătatea lui cea desă-
15 vîrșit au cîștigat acest titulus de să numește de Dumnezeu încunumat, mare împărat și întocma cu apostolii, cine să va îndoi cu firea, cum că nu are și mare îndrăzneală cătră Dumnezeu.

20 Drept acéia dară, mă rog și eu, măcar că sînt și nevrédnic, să mijlocească cu călduroasele lui rugăciuni pre mult milostivul și îndurătorul Dumnezeu, ca să te păzească pre măriia ta, încunumat cu slavă și cu cinstea, întreg și sănătos, în mulți ani, cu multă fericire. Amin. /

f. 80^v

25

CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ LA DUMINECA FLORILOR

Pofta cea mare și dragostea cea curată, sau, mai vîrtos să zic, datoriia cea părintească ce am cătră înțelepția voastră mă îndeamnă pururea ca să nu lenevesc a vă cerceta, după puțință, cu învățăturile cele sufletești. Că de
30 pe aceasta mă voi cunoaște cu adevărat că vă sînt părinte sufletesc și păstoriu, cînd voi pofti cinstea, folosul și spăseniia sufletelor voastre. Și dumneavoastră iară de pe aceasta vă veți arăta cum sînteți adevărații fii sufletești

1 umplut B / de o au] de au B // 3 marile B / Costandin B, C // 4 supușii C // 5 toți C // 6 fieștecare C // 13 Acum C / dar C // 14 facerile cele mari de bine C // 15 încunumat de Dumnezeu C // 19 Drept acéia dară] îndrăznesc dar de C // 21 îndurătoru C / păzească] măriască C // 22 cinste B // 23 *lipsește* multă C // 24 *lipsește* de învățătură C // 26 hohta B, C // 30 de pe] dupe B / mă] vă C // 31 păstor C / pohti B, C // 32 iarăși B, iar C / de pe] după B, dupe C // 33 adevărați B, C //

și turmă aleasă și sfântă, cînd veți priimi cu dragoste célia ce vă învătă și după puțină fieștecarele dintru voi le va ținea și le va face.

15 Drept acéia, iubiții miei ascultători, cît v-ați adunat la această cuvioasă și sufletească adunare, măcar că iaste astăzi duminica ce să numește de obște a florilor, iar n-am a zice pentru dînsa nimica. Una, pentru că fiind praznicul domnesc și trebuind la dînsa multă materie și multă vorbă ca să descoperim cevaș, cît de puțin, întru cînstea și lauda ei neștiința ne conținește și alta/, pentru căci știu că într-această săptămînă siléște fieștecarele dintru voi să se gri-jască, pentru ca să se învrednicească să se cuminece, unii la joi mari și alții sîmbătă și duminică, în zioa de Paști.

15 Drept acéia, pentru acel lucru avem datorie mai vîrtos și trebuie să zicem célia ce ne va lumina domnul Hristos, de la carele cerem și ajutor. Ci vă pohtesc să ascultați cu dragoste célia ce voui să zic; și socotesc că de nu veți lua vreun folos din zisele méle, iară pagubă știu bine că nu veți avea.

20 Din céle 7 taini ce ține sfînta și dumnezeiasca beserică a răsăritului iaste cea dintii la rînduială și mai mare decît toate, sfîntul botez. Și fără dînsa nu poate nimenea să între întru împărăția ceriului; că așa zice domnul Hristos la Ioann, în 3 capete: „De nu să va naște neștine din apă și din duh, nu va putea să între întru împărăția lui Dum-
25 nezeu“, care botez face pre om fericit, sfînt, desăvîrșit și fiu lui Dumnezeu, după dar.

Iară eu îndrăznesc și zic cum că iaste taina pocăinții întocma cu sfîntul botez, în cînsté și în lucrare și socotesc
30 că nu voui greși de aceasta. Pentru ce? Pentru căci
f. 81^v acéle 4 daruri ce dă sfîntul / botez omului, păcatul strică și le întină și din fericit să face ticălos, din sfînt păcătos, din săvîrșit să face netrăbnic și de nimica și din fiu lui

1 veți B / celea C // 2 învăți B / fieștecare C / din C / după voi ad. să să nevoiască a le ținea și a le face C // 4 cîți v-ați adunat C // 7 nimic C // 9 cevași C // 10 conținește] zăticnește C / lipsește că C // 11 repetă fiește B // 12 lipsește să se grijașcă, pentru C // 13 lipsește și ¹ C / și ²] alții C / Paște B // 14—15 Pentru care avem datorie să zicem cele C // 15 cialea B // 16 care C / și ajutor cerem C / ascultați C // 17 lipsește célia ce voui să zic; și socotesc C / și de nu veți C // 18 zisele] zilele B / iară] dar nici C / lipsește știu bine că C / veți B, C // 20 ad. marginal și dumnezeiasca A, B / biserică C // 21 dintii B, C / rînduială B, C // 22 Și fără dînsa] fără de care C / dînsul B / nimeni nu poate C // 24 în 13 capete B / cap C // 25 să între] întra C // 28 Iar C // 31 acelea C / le strică B / fiu B, C //

Dumnezeu să face fiul diavolului; că așa zice Ioann în 3 capete: „Cela ce face păcatul de la diavolul iaste, că din început diavolul păcătuiaște“. Și cum că taina pocăinții cu sfântul botez iaste întocma în cinste și în lucrare o
5 putem adeveri cu multe dovêde, dintru carele vom zice 1,2.

La al optulea cap al *Facerii* zice Dumnezeu cătră Noe: „Nu voiui mai adaoge de acum a blestema pămîntul pentru faptele oamenilor, pentru că zace cugetul omului spre céle réle, din tinerétele lui. Deci, nu voiui mai adaoge a omorî
10 tot trupul viu, după cum am făcut“, arătînd cu aceasta multa a lui îndelunga răbdare.

Pentru acéia potopul acela, după cum zic dascalii beséricii, însemna sfântul botez; că precum apa potopului au spălat tot păcatul și toată fârdelégia de pe fața pămîntului, cu acea înecăciune ce au făcut, de s-au concenit
15 tot trupul viu, așa și apa sfîntului botez au spălat și au șters tot păcatul cel strămoșesc și al voinții / de al neamul omenesc. Iar apoi știind Dumnezeu că nu să va părăsi diavolul pentru răutatea lui cea multă, nici va conteni
20 de a zavistui și a vicleni pre ticălosul om și a-l îndemna cu o mie de mijloace ca să strice haina sfîntului botez și să o zmolescă cu zmoala păcatului, pentru acéia, ca un părinte al milelor și al îndurărilor, au dat omului această mare vindecare a pocăinții, ca prin mijlocul ei să vie iară
25 la cinstea cea dintîi și din fiiul neascultării și al pierzării să se facă iarăși fiul lui Dumnezeu și din mort să se facă viu și din pierdut, aflat. Că așa zice la Luca în 15 capete: „Fiul meu acesta era mort și au înviat și pierdut era și s-au aflat“.

30 Zice Dumnezeu și la Isaia, la capul cel dintîi: „Spălați-vă și vă curățiți, scoateți vicleșugurile din sufletele voastre înaintea ochilor miei și veniți să ne întrebăm, zice Domnul și de vor fi păcatele voastre ca mohorîciunea, ca zăpada le voiui albi, iar de vor fi ca rușala, ca lîna le voiui albi“.

1 diavolului B // 2 3] 13 B / cap C / diavolul B // 3 diavolul B / păcătuiaște B, păcătuște C // 4 și în] și B // 5 dovezi C / din care una, doao, vom zice C // 6 al 8 cap C // 8 faptele C // 9 tinerétele B // 11 multa lui îndelungă C // 13 bisericii C // 14 liagia B, legea C / dupe C // 15 concenit] mistuit C // 16 *lipsește* apa B / sfîntul B / *ad. marginal* spală și curățește A, C // 17 strămoșesc C // 19 diavolul B // 23 mîilor B // 24 iar C // 25 dintîiu B, C // 26 să să C / iară C / fîiu C // 27 cap C // 28 înviat B, C / era, s-au aflat C // 30 Isaia B, C / capu C / dintîiu B / Spălați-vă C // 31 curățiți B, C / scoateți B, C / sufletele C // 32 veniți C // 33 păcatele C // 34 albi] face albe B //

- Luaț seama, rogu-vă, cu minte întreagă și înțelegeț
 aceste cuvinte ce zice Dumnezeu prin Isaia, că acéia ce
 zice: „Spălați-vă și vă curățiț“, nu că zice doară să ne /
 f. 82^v spălăm cu apa ceastă proastă, ce bem și ne slujim cu
 5 dînsa, carea nu are alt fără numa a spăla piialea tru-
 pului, ce zice să ne spălăm și să ne curățim păcatele, cu
 apa sfintei pocăințe și cu lacrimi. Și iarăș zice: „Scoate
 vichugurile din sufletele voastre înaintea ochilor miei“,
 10 adecă zice să ne ispoveduim, nu cu buzele, ci cu inima și
 cu gînd ca acela, ca să nu mai păcătuim, că Dumnezeu
 fiind tot ochiu, le vede toate și le cunoaște și nu să uită
 la mărturisirea buzelor, carele sînt scule spre slujba trupu-
 lui, ci să uită la adîncul inimii; că el iaste cela ce ispitêște
 15 inimile și rărunchii, după cum zice David, la al 7 Psalom:
 „Că de nu ne vom căi de la inimă, zice, și de nu ne vom
 întoarce cătră dînsul, sabiia sa o va luci și arcul lui l-au
 încordat și l-au gătit pre el și într-însul au gătit vasele
 morții (și) săgețile sale celor arzători le-au lucrat“. Că po-
 căința atunce iaste pocăință, cînd merge neștine de bună
 20 voia lui, făr'de nici un fel de pricină, să se ispoveduiască
 la duhovnicul lui, cu umilință, cu înfrîngere de inimă cu
 lacrimi fierbinți și cu gînd desăvîrșit, ca să se părăsească
 f. 83 de păcate, căci / acestia sînt temeiul ei; și atunce iaste
 cuvîntul acela ce zice: „Veniț să ne întrebăm“, adecă
 25 atunce vom avea îndrăzneală să mergem înaintea lui și
 să ne deschidem gura și să ne spunem jalba ce avem de
 vrăjmașul nostru, să-i spunem stricăciunea ce ne face.
 Și el să făgăduiaște că rușalele céle mai mari ce ar avea
 păcatele noastre, carele sînt ale singelui, adecă uciderile,
 30 el le va albi și le va curăți, ca însuș pre sine; că zăpada
 și oaia iaste omenirea lui, precum hainele lui le-am arătat
 albe ca zăpada în muntele Thavorului, după cum zice
 la Marco în 9 capete.
 Drept acéia ce altă mai mare bunătate, sau mai multă
 35 ertăciune decît aceasta pohtiț? Să facă pre cei ispoveduiț

1 Luați B, C / mintea C / înțelegeți B // 2 Isaia C // 3 curățiți B, C / doar C //
 4 aceasta C // 5 care C / numai B, C / pielea C // 6 ci C / păcatile C // 7 Scoateți B // 8
 sufletele C // 9 adică C / buzile B // 12 care C / *lipsește* scule C // 13 cel C // 14 Psalm
 B, C // 17 vasele C // 18 *fără paranteze* C // 19 atuncia C / niștine B // 23 aciaștia B, a-
 cestea C // 24 Veniți C / adică C // 25 atunci C // 26 deschidem C // 28 făgăduiește C /
 că] cu C / rușalile C / 29 păcatile C / care C / adică C // 30 *după* zăpada *ad.* iaste C //
 31 hainile C / le-au arătat B // 33 cap C // 35 pohtiți B, C / ispoveduiți B, C //

albi și curăț ca trupul lui „carele fărdelege n-au făcut, nici vicleșug nu s-au aflat în gura lui“.

f. 83^v Iată dară că taina pocăinții cu sfântul botez, după cum am zis, iaste întocma în cinste și în lucrare. Că precum
5 acela spală păcatul cel strămoșesc și face pre om fericit, sfânt, desăvârșit și fiu lui Dumnezeu, după dar, așa și sfînta pocăință face pre om din mort viu, din pierdut aflat/, din necinstit cinstit și sfînt și din fiul neascultării fiul lui Dumnezeu.

10 Cînd au poruncit Dumnezeu lui Noe să facă corabiia, spun istoricii cum să o fie făcut într-o 100 de ani, nu pentru
alta, făr' numai pentru ca să aibă oamenii vrême să-ș
vie în fire, să se căiască de păcatele lor. Și într-acea sută
de ani le propoveduia dreptul Noe, cum că va să facă Dum-
15 nezeu potop și va să înéce tot pămîntul și tot trupul viu
va să-l omoare. Iar oamenii nicidecum nu-l credea, ci îl
lua în rîs și în batjocură, zicîndu-i că nu știe nici ce grăiaște,
nici ce face. Așijderea și cînd au început a ploa ar fi putut
Dumnezeu numai într-o zi să facă potopul, dară n-au vrut,
20 ci au ploat 40 de zile și 40 de nopți, arătînd și cu aceasta
multa a lui îndelungă răbdare, dînd vrême oamenilor să
se căiască și nici cu aceasta nu ș-au venit în fire. Iar
apoi vâzînd oamenii că să înmulțește apa și de ce mergea
să fimfla în sus au început a să sui pre case, pre movile,
25 pre munți și pre copaci, dară nu era cu puțință să se folo-
sească nimica. Că corabiia o închisese Dumnezeu pre din-
nafară și luase chielele și pentru căci nu mai era nici o
nădejde de mîntuire s-au concenit tot trupul / de la om
pînă la dobitoc.

f. 84

30 Așa și noao, creștinilor, nu 100 de ani ci 1710 de ani ni
s-au propoveduit prin mijlocul lui Noe celui adevărat,
Iisus Hristos, carele ne-au mîntuit cu corabiia trupului
său, de potopul păcatului celui strămoșesc, cum că va să
facă potopul cel cumplit și amar, potopul cel plin de scîrbă

1 curăț C / care C // 3 dar C // 5 strămoșesc C // 8 *ad. marginal* pierzării A /
după neascultării *ad. marginal* și al pierzării B / fiu^a B // 11 fie] fi C / sută
C // 12 fără numai B, C // 13 să să căiască C / păcatile C // 16 oameni C // 17 grăește
C // 19 dar C // 21 a lui] lui C / răbdarea C // 22 să să căiască C // 23 mergia B //
24 umfla C // 25 dar C / să să folosească C // 26 dinafară C // 27 chiele B, cheile C //
28 concenit] pierdut C // 30 o sută B, C // 30—31 *șiers și ad.* ci mai bine de o mie
de ani sînt de cînd ni să tot propoveduește C // 32 carele] cela ce C / ni-au mîn-
tuit B // 33 său] sau B / strămoșesc B, C //

și de întristare, potopul cel groaznic și înfricoșat al judecării. Și de nu ne vom veni în fire, ca să ne părăsim de răutățile și să ne căim, ne vom îneca în véci nesfârșiți, în noianul focului celui nestins.

- 5 Și această veste ni să dă pururea prin gura beséricii, prin propoveduirea *Evangeliei* și prin învățătura dasca-
lilor, dară nicidecum nu ne venim în fire, să ne căim și să
ne părăsim de răutăți; ci de ce vedem mai cîrtos că să în-
mulțește apa potopului pierzării noastre, în loc de a alerga
10 în corabiia pocăinții să ne mîntuim, de acéia ne lunecăm
cu firea și socotim că doară nu va fi nimica și îndelungăm
vrémea ba astăzi, ba mîine, ba poimîine, pînă ne vine
ceasul și perim cu totul și trupéște și sufletéște.

- f. 84^v Și putem cunoaște aceasta cum că iaste așa de pe cu-
15 vintele ce voiu să zic. De cînd au întrat săptămîna cea
dintii a sfîntului post, din cît ne aflăm aici de față, oare /
ispoveduitu-s-au vreunul, după cum să cuvine? Făcut-au
cu dragoste canonul ce i-au dat duhovnicul? Păzitu-s-au
pre sine, după puțință, curat și nevinovat? Petrecut-au
20 creștînește, după rînduiala și porunca biséricii, cu posturi,
cu rugăciuni și cu alte faceri de bine? Mi să pare să nu fie
făcut nici unul aceasta; iar pentru ca să nu mint, poate
că vor fi făcut vreunii din cei proști. Iar noi, cei ce ne ținem
mai mari, mai vrédnici, mai înțelepți și mai cunoscători,
25 am mutat vrémea din săptămînă în săptămînă, petrecînd,
cu mîncări de toate féliurile, cu băuturi îndestulate și cu
toate pohtele trupului nostru; iar de suflet n-am purtat
grijă nicidecum, ca cînd am fi nesimțitori. Și tocma acum,
în săptămîna ceastă de pre urmă ne ispoveduim, ca să ne
30 grijim 3 zile și la Joi mari să ne cuminecăm. Iar ce fél
de ispovedanie facem știe Dumnezeu, că mi-e rușine a o
spune.

- Unii să ispoveduesc de frica vreunor întîmplări, alții
pentru un obicei, alții de rușinea omenească, alții de
35 frica stăpînilor; alții iară au cîte doi duhovnici, unul la
țară și altul la oraș; la cel de la țară, ca la un om prost,

2 după răutățile ad. ulterior noastre B // 6 *Evangeliei* C // 7 dar C // 8 răutăți B, C // 10 de acéia] noi C // 11 doar C / nimic C // 12 pînă] pîne B // 14 de pe] dupe B, după C // 16 dintii B / cîți C // 20 rînduiala C / beséricii B // 23 vreunul C // 25 tot mutăm vreme C // 27 pohtile C / nu purtăm C // 29 pe urmă C // 30 grijim] postim B, gătim C // 31 că mi-e] îmi iaste C // 34 obicei B, obiceiur C // 35 iar C //

f. 85 spune păcatele céle ce socotește el că sînt mai mari, iar la cel de la oraș spune păcatele céle ce socotește el că / sînt mai mici, neguțătorînd și meșteșugînd taina ispovedaniei.

Și, în scurte cuvinte, nici unul din noi nu vom să ne
 5 ispoveduim de bună voe, pentru evlavie și cu gînd desăvîrșit, ca să ne părăsim de păcate, ci numai în vedéria oamenilor, pentru pricinile ce am zis, pînă ne vom cumineca, apoi iară ne întoarcem, să mă ertaț, ca ciinele la borăturile sale și ca scroafa la tăvăliturile de împuciciune,
 10 după cum zice fruntașul apostolilor, Petru, în doao capete, la a dooa carte. Aciî, în pripă ne ispoveduim și ne cuminecăm și aciî în pripă, iarăș ne apucăm de păcatele céle obicinuute și atîta ne bucurăm de iale și ne pare bine, căci le facem ca cînd am cîștiga mare bogăție și mare bună-
 15 tate și ne lăudăm întrînsele, după cum zice David: „Să laudă păcătosul, întru pohtele sufletului său și cel ce face strîmbătate bine să cuvintează“.

Și la acea mincinoasă ispovedanie, ce facem? Cercăm să aflăm duhovnic om prost, pentru ca să se teamă de noi
 20 și să-i fie rușine de fetele noastre și ce vom zice noi așa să fie, socotînd în gîndurile noastre că, precum înșălăm pre dînsul, vom înșăla și pre Dumnezeu. Dară Dumnezeu nu să înșălă, ce ne înșălăm noi înșine, spre peirea noastră cea sufletească./

f. 85v 25 Și cînd mîrgem să ne ispoveduim nu spunem duhovnicului că mîncăm carnea și munca fratelui nostru, creștinului, și-i bem singele și sudoarea fetei lui cu lăcomiile și cu nesațiul ce avem, ci spunem cum c-am mîncat la masa domnească, miercurea și vinerea, pște și în post
 30 raci și untdelemn, și am băut vin.

Nu spunem că ținem bălaurul cel cu 7 capete, zavistiia, încuibat în inimile noastre, de ne roade totdeauna ficații, ca rugina pre fier și ca cariul pre lemn, ce zicem că n-am făcut nimănuî nici un rău.

35 Nu spunem strîmbătățile ce facem totdeauna, clevetiriile, voile veghiate, fățăriile, mozaviriile, vînzările și

1 păcatile C / că] cit B // 2 *lipsește* céle C / socotește că C // 3 negoțătorînd B / meșteșugînd B, meșteșugînd C / ispovedanii C // 6 vedéria B // 8 iar C / ertați C / ciinele C // 9 împuciciune C // 10 dooa B, 2 C // 11 cap C / 2 C // 12 păcatile C // 18 ispovedanie mincinoasă C // 19 să să teamă C // 20 fetele B, fețele C // 22 Dar C // 23 ce] ci B, C // 27 și-i] și C / feții C // 28 c-am] că am mîncat C // 29 la masa domnească] la o masă boerească C // 30 undelemn B // 32 încuibată C // 33 hier B / carul B / ci zicem C // 36 veghiete C //

pîrăle ce facem unul altuia, ca să-l surpăm din cinstea lui, ce zicem: am face milă, ce nu ne dă îndemînă, că avem nevoi multe și dări și avem casă grea și copilaș ca-n gloată și oameni mulți cari să ocrotesc pre lîngă noi.

- 5 Nu spunem că crêdem minciunile slugilor noastre mai vîr-
tos decît adevărul celui ce să năpăstuiască, carele, de s-ar
și jura, nu-l crêdem, nici îi facem dreptate, ci-l pedepsim
cu atîta cruzime de inimă cît de am putea l-am stinge și
de pre fața pămîntului; ce zicem că fiind în valurile lumii
f. 86 10 nu putem să ne căutăm de suflet, / ci dăm cîte un sărin-
dariu, iară din jafuri, iar din nedreaptă agoniseală.

Nu spunem că pre carele îl vedem că jăfuiască și pradă
și căzneste pre săraci, îi lăudăm și-i zicem că iaste om
întept, îi ajunge mintea la toate și iaste vrédnic și face
15 dreptăți, iar pre carele îl vedem că nu să amestecă într-acé-
lia îl facem blestemat, mojit și nevrédnic și cum că nu-i
ajunge mintea să facă judecăți și dreptate, neaducîndu-ne
aminte de cuvîntul ce zice Isaia la capul 64 că: „pentru
necurătenia noastră dreptatea noastră înaintea lui Dum-
20 nezeu iaste ca cîrpa muerii ce are pre sine (și sîntem ne-
curat)”. Și pentru ca să nu mai lungesc cu vorba, toate
răutățile cîte facem avem vrême și mijloace ca acélia
de le săvîrșim după pohta inimii noastre, iar pentru céle
sufletești nu putem afla vrême.

- 25 Drept acéia, iubiții miei ascultători, mă rog pentru
numele lui Iisus Hristos, carele ș-au vărsat preacinstit și
scump sîngele său, de ni-au răscumpărat din robii diavo-
lului, să ne venim în fire și să ne luom seama, că acésta
ce facem ne duc pre calea periciunii. Și de vrême ce nu
f. 86^v 30 ni-au lăsat năravul nostru cel rău, să lucrăm în / via
Domnului spăsenia sufletelor noastre, din ceasul cel dintîi
al sfîntului post, încailea să lucrăm acum la ceasul al 11.
Și el, fiind milostiv ca un stăpîn îndurătoriu, ne va da
plata deplin, a căruia slava iaste în véci. Amin. /

1 cinstia B // 2 ce 1-^a ci C / milă] milostenie C / îndămînă B, mîna C // 3 copi-
lași C / ca-n] cam C // 6 năpăstuiască] numește B, năpăstuește C / care C // 9
ce] ci C // 10 ci dăm] *ad. marginal* și cînd dăm și B, așijderea de dăm C / sărindar
B, C // 11 iar din nedreptate agonisite îl dăm C // 12 De vedem pre cineva că jăfuește
C // 13 pre] pă C / după săraci *ad.* nu-l spunem ci C / îi] il C // 15 care C / ames-
tică B, amestică C / într-acelea C // 16 mojit C // 17 judecăți drépte B // 18 Isaia
B, C / cap C // 19 noastră] ne iaste C // 22 acelea C / după acelea *ad.* și bună îndăm-
nare C // 26 *îipsește* Iisus C / care C // 27 ne-au răscumpărat B, C / diavolului
B // 28 luăm C / acelea C // 30 nu ne-au lăsat B, C // 31 dintîiu B, C // 33 *ad.*
marginal ca un stăpîn B / îndurător C //

Fieștecare vînătoriu îș gătêște sculele și ciniile meșter-
șugului său, adecă cel ce prinde pasări zburătoare face
5 lațuri, clucse și mreji; iar cel ce vinează hiară sălbatece-
își face pușcă, cursă de hier, gropi și altele ca acestia.
Așijderea și pascariul îș face undițe, cîrlige, plasă, sac și
cîte îl învață meșterșugul său, ca să dobîndească și să
cîștige cêia ce pohtêște; iar cel ce va vrea să vîneze oameni,
10 cu ce scule socotiți că ar putea să-i vîneze? (Că oamenii
încă să vîneză și să prind ca și peștii, după cum zice Hristos.
la sfînta *Evanghelie*, la al 4 cap al lui Mathei: „Venîți
după mine și vă voi face pre voi pascari de oameni“).

Nu socotesc cu alt cu nimic ca să-i poată vîna, fără
15 numai cu învățătura și cu cuvîntul. Căci pentru om nu
iaste nici undiță, nici vreun féliu de mreajă, ca învăță-
tura cea împletită de cuvinte cu carele să vîneză și să
unêște cu Dumnezeu și să fericêște cu dînsul, în vécîl
f. 93^v Această mreajă a învățaturii, / puindu-să din dreapta și
20 din stînga, iaste foarte de folos și pentru cêste de acum și
pentru cêle ce vor să fie.

Această undiță a cuvintelor și cu mărturiile Duhului
Sfînt prind pre om dintru adîncu păcatelor, ca pre pês-
tele dintru adîncul apei și-l scoate la lumina cunoștinței de
25 Dumnezeu. Deci pentru aceasta, blagosloviților creștîni,
cîți v-ați adunat astăzi la această cuvioasă și sufletească
adunare, am datorie, ca un păscar sufletesc ce m-au rînduit
Dumnezeu ca pre un nevrédnic, să întinz mreaja învăță-
turii și să puii undița cuvîntului înaintea dragostei voastre
30 și, ajutorînd iubitoriul de oameni, Dumnezeu, am nădêjde
bună și făr' de îndoială, cum că voi scoate dintru adîncul
turburăciunii păcatului mult vînat, căci cunosc voința
inimii voastră cea bună și dragostea ce aveți spre ascultarea
celor de folos, cu care vînat voi putea face masă cinstită

1—2 Cuvînt al doilea la Dumineca lăsatului de brînză C // 3 vînător B, C /
sculele C / ciniile] cini ale B / meșterșugului C // 4 adică C / zburătoare B // 5 vinează
C / hiară B / sălbatici B, C // 6 își face B / her C / altele C / acestea C // 7 pasharub
B, pascarii C / fac C // 8 meșterșugul C // 12 *lîpșește* sfînta B / patru B // 13 *lîpșește*
pre voi C // 14 cu alt nimic C // 19 puindu-se B, puind C // 23 prind] *ad. marginal*
trage B, scoate C / adîncul B, C / pêsțile B, pești C // 27 pashar B // 33 voastre B, C //

și desfătăată lui Dumnezeu. Că nu să bucură nici să vese-
lēște Dumnezeu cu altcevaș mai mult ca cînd s-ar întoarce
cineva din cei păcătoși dintru greșalele lui la pocăință,
după cum zice la sînta *Evangelie*: „Că mare bucurie se
5 face în ceriu pentru un păcătos ce să căiaște“; și iarăș
prin rostul prorocului zice Dumnezeu: „Că nu voesc
moartea păcătosului, precum pohtesc să se întoarcă / și să
fie viu“.

f. 94

Pentru aceasta dară, vă pohtesc ca să vă deschideți
10 urechile inimilor voastre și să ascultați cuvintele ce voiū
să grăesc, pentru ca să vă folosiți voi cu ascultarea și eu
cu zisele. Că zice Pavel apostolul: „Fericiți cei ce grăesc
în urechile celor ce ascultă“; și apoi trebuie să faceți
roadă sufletească din cēle ce veți auzi, pentru ca să nu vă
15 fie ascultarea și osteneala în deșărt, că arătîndu-vă
ca pomii cei făr'de roadă și ca vițele cēle stérpe, ce folos
veți avea de ascultarea voastră și de osteneala ce ați făcut?

Iată că au sosit, cu ajutoriul lui Dumnezeu, să începem
de mîne călătoria sfîntului post. Și pentru căci avem a
20 mērgе la războiu asupra vrăjmașului sufletelor noastre,
trebuie să ne gătim ca niște ostaș vitēji ai lui Hristos,
încingîndu-ne mijloacele noastre cu adevărul, după cum
zice dumnezeescul Pavel și să ne încălțăm picioarele cu
gătirea *Evangeliei* și să ne îmbrăcăm cu zaoa dreptății
25 și să punem coiful mîntuirii pre capetele noastre și să luom
pavăza credinții în mîinile noastre, cu carele vom putea
stinge toate săgețile celui viclean, cēle arzătoare și sabia
duhului carele iaste graiul lui Dumnezeu. Pentru că nu
iaste lupta noastră spre sînge / și trup, ci cătră domnii,
f. 94^v
30 cătră puteri, cătră țitori lumii întunérecului veacului
acestuia, spre duhurile viclesugului celor de supt ceriu.

Și avem datorie cu toții, din mic pînă la mare, bărbaț
și mueri, copii și fēte, bătrîni și tineri, însurați și neîn-
surați, să facem trei lucruri: întîi, să ne ducem fieștecine
35 la duhovnicul său, să ne mărturisim păcatele, cu multă

3 greșalile C // 4 *lipsește* la B, C // 5 căește C, pocăiaște B // 7 precum pohtesc]
ci ca C // 9 dar C // 10 ascultați B, C // 14 veți B // 15 dășărt C // 16 roadă B, C] răadă
A / vițele B // 17 veți avea B, C / ați făcut B // 20 războae B // 21 ostași C // 22
mijloacele B, C // 23 picioarele B, C // 24 *Evangeliei* C / drăptății B // 25 capetile C /
luăm C // 26 care B // 28 care C // 29 *ad. marginal* Efeseni, 6 B // 31 vicleanului
B / celor] celui C // 32 din] de la C / bărbați B, C // 33 neînesuruți B // 34 întîiu
C // 35 păcatile C //

cucerie și cu înfrângere de inimă, spuind cu îndrăzneală și
făr' de nici o tēmere, toate cît am făcut, sau cu cuvîntul,
sau cu fapta, sau cu cugetul, de voe sau făr' de voe, prin
știință sau prin neștiință, pentru căci ispovedania iaste
5 una din cele șapte taini ale sfintei bisérici și cînd ne-
ispoveduim, lui Dumnezeu ne ispoveduim, iar nu preotului.

Iară de va zice cineva, în cugetul său, dară deaca ne
ispoveduim lui Dumnezeu, preotul ce mai trebuiaște, că el
încă iaste om păcătos, ca și mine? Adevărat, păcătos, iaste,
10 ca și tine, iar are dar de la Dumnezeu, prin lucrarea Duhu-
lui Sfînt și are putere de la domnul Hristos, ca ce va lega
și ce va dezlega pre pămînt să fie legat și dezlegat și în
ceriu, după cum zice la capul cel dintîi al lui Ioann:
f. 95 „Căroră veți lăsa / păcatele, lăsate vor fi și căroră veți
15 ținea, ținute vor fi”

Și nu numai mirénii să cade să se ispoveduiască, ci mai
vîrtos și noi cei besericești, adecă: diaconii, preoții, călu-
gării, arhieriei, căci noi încă sîntem păcătoși și greșiți înaintea
lui Dumnezeu, mai cu mult decît cei proști; și ce greșale
20 facem, mai mult prin știință le facem și, de nu ne vom
pocăi, vom să avem mai multă osîndă decît cei ce greșesc
prin neștiință, după cum zice la sfînta *Evanghelie*, la 12
capete ale Lucăi: „Că cel ce cunoaște mult, mult să va
pedepsi și celui ce i s-au dat mult, mult i să va și cêre”.

25 Și această taină a ispovedaniei n-au făcut-o Dumne-
zeu cu acest mijloc pentru alta, fără numai pentru căci
așa cum au făcut neștine păcatul cu om și s-au dezvălit
rușinea la curvă și s-a îmbrățișat cu diavolul și s-au spur-
cat trupul, așa iară trebuie să meargă la om, adecă la
30 duhovnic, să-ș descopere toate păcatele lui: pentru căci
cu omul au făcut păcatul și iară cu omul trebuie să-l strice
și să-l piarză, precum au făcut și Hristos cu noi; că pentru
omul, adecă pentru Adam am eșit din raiu și pentru omul

f. 95v iară, adecă pentru Hristos am întrat în raiu. / Că, măcar
35 de n-ai mărturisi tu lui Dumnezeu păcatele tale, el le

4 ispovedania B, C // 5 cele 7 taine C / biserică C // 7 Iar C / dar C // 8
trebuie C // 12 lipsește să fie legat și dezlegat și în ceriu C // 13 capul] cuvîntul
C / dintîi C // 14 veți lăsa B // 15 veți ținea C // 16 să se ispoveduiască C // 17 cei]
cești C / bisericești C / adică C / diaconii B // 18 păcătoși C, pătoși B / greșiți
C // 19 lipsește cu C // 21 grășesc B, greșesc C // 22 lipsește la B // 23 cap C // 24
pedeepsi B // 25 ispovedanii C / făcut-o C // 27 s-au] s-au B, C // 28 s-au] s-au
B, C // 29 iar C / adică C // 30 păcatele C // 31 cu] că C / iar C // 32 piarză C // 33
adică C // 34 iar C / adică C // 35 păcatele C //

știe; că înaintea lui sînt scrise și cele nelucrate de noi. Au doară nu știa Dumnezeu unde iaste Adam, cît s-au ascuns de fața lui, pentru greșala ce au făcut? Ci-l întreba: „Adame, unde ești?” dîndu-i pricină ca doară s-ar căi și ar
5 zice: „Doamne, greșit-am și am călcat porunca ta și m-am dezgolit de darul tău și fiindu-mi rușine să stau de față, m-am ascuns” (Dară unde vei să te ascunzi, ticăloase, dinnaintea lui Dumnezeu, că de te vei sui în ceriu, el acolo iaste lăcuietoriu; de te vei pogori în iad, iaste de față; de
10 te vei duce la marginea mării, îi ajunge mîna).

Ci el atunce așa l-au ajuns mintea și au răspuns într-acel feliu; iar nu i-au folosit nimic, căci nu s-au căit. Au de uciderea lui Avel, nu știa Dumnezeu? Și întreba pre Cain zicîndu-i: „Unde iaste fratele tău Avel?” Și nici el n-au vrut
15 să zică că au greșit, ci ca un blestemat au zis: „Dară au păzitor sînt eu fratelui meu”? Și așa au luat blestem.

Și cînd era Hristos pre pămînt zicea cătră apostoli: „Cine mă va mărturisi înaintea oamenilor, mărturisi-l voi și eu pre dînsul înaintea Tatălui meu; iar cine să va
1. 9 6 20 lepăda de mine înaintea oamenilor, mă voi / lepăda și eu de dînsul înaintea Tatălui meu”.

Iată dară, că cu acêste cuvinte să cunoaște chiar că pohtêște Dumnezeu, nu numai pre dînsul să-l mărturisim înaintea oamenilor, ce și pre noi să ne mărturisim cum că
25 sîntem greșiți lui Dumnezeu, pentru ca să ni să iarte păcatele.

Și cînd ne ispoveduim să nu ne rușinăm de duhovnicul și vom ascunde cevaș păcatele noastre, măcar cît de puțin, că nu ne vom folosi nimic. Că vedem în sfintele cărți că
30 mulți, nespuindu-ș păcatele toate la duhovnic, s-au osîndit în munca iadului. Și, pentru ca să nu cădem și noi în osîndă, trebue să spunem toate deplin, pentru ca să luom și ertăciune desăvîrșit. Și apoi deaca ne vom ispovedui, ce canon ne va da duhovnicul, să-l priimim cu multă
35 dragoste și să-l facem deplin; că precum un om, cînd iaste dator cuiva cu niscare bani, pînă nu-i va plăti nu să ține

1 că] căci C // 3 Ci îl întreba C // 4 *repetă* unde B / doar C // 7 Dar C // 9 lăcuiet C // 11 atunce B, *lipsește* C // 15 Dar C // 16 păzitoriu B // 22 dar C / *chiar* C // 24 ci C // 25 greșiți B, C / pentru ca să ne iarte B // 26 păcatele C // 27 *după* duhovnicul *ad.* nostru B // 28 ca să ascundem niscăi păcate, măcar C / *cevași* B // 29 *ad. marginal* în *Sfînta Scriptură* B // 30 nespuindu-și B, C / *păcatele* C // 32 luăm B // 34 *lipsește* da B // 35 datoriu B / niscariva B, niscăi C //

mîntuit, așa și cea ce are canon de la duhovnicul său și nu-l face, nu să va putea mîntui de păcate. De acia să ne ferim, veri cu ce mijloc am putea, de păcate.

f. 96^v A dooa, trebuiaște să postim, pentru că postul acesta 5 iaste zeciuala anului și l-au arătat singur Hristos; că sfinția-sa / încă au postit 40 de zile și 40 de nopți, precum să vede la Luca în 4 capete, care post trebuiaște să-l facem, cu rugăciuni. Că precum nu sînt dulci bucatele făr'de sare, așa nici postul făr' de rugăciune.

10 Zice sfîntul Vasilie, la cartea lui cea dintîi, la al doilea cuvînt ce vorovêște pentru post, cum că sînt la fieștecare beserică îngerî de scriu pre cei ce postesc. Ci să căutăm și noi să nu ne păgubim de scrierea îngerului, pentru puținică dulceață a mîncării.

15 Așijderea și sfîntul Grigorie zice la a dooa carte, la încépe-rea postului, cum că postul iaste pace de obște al sufletului și al trupului, traiu făr' de turburare, petrecanie cu bună tocmire, viață ce veselêște pre Dumnezeu și întristează pre vrăjmașul; că precum sînt păzitori, celor ce postesc, 20 sfinții îngerî și-i feresc de toate primejdiile, așa sînt și celor ce nu postesc, păzitori, dracii și-i îndeamnă la multe păcate.

Deci, pentru aceasta trebue să ne postim, pentru ca să nu avem pîrtășie cu diavolul; că nu s-au făcut nimenî învâțat sau înțelept, din cei ce s-au răs-fățat în mîncări, f. 97 25 nici din cei ce au alergat la veselii s-au făcut / ucenic bunătăților, nici iubitoriul de răs-fățaciuni, sfînt; nice cel <ce> viețuiaște trupêște, pîrtaș împărăției ceriului.

Pentru aceasta dară, tot omul credincios și iubitoriu de Dumnezeu, cu bucurie și cu veselie să vie la zilele céle- 30 de post, pentru căci nici unul din cei triști nu iaste viteaz la începutul stradaniei. Nu te face trist ca copiii ce-i duc la școală; nu răpști împotriva zilelor celor curate; nu cerca sfîrșitul săptămînii, ca sfîrșitul ernii venirea verii; nu pohti simbăta pentru beții, ca și jidovii; nu număra 35 zilele postului, precum așteptă argatul cel rău plata sim-briei; nu te întrista căci nu fumegă cuhniia ta, sau bucă-tariul căci n-au stătut lîngă foc.

2 Și de aceia C // 4 trebue C // 7 cap C / trebue C // 8 bucatile C // 9 rugă-
ciuni B // 10 dintîiu B // 11 ce] și B // 12 biserică C // 13 lipsește și B // 17
trupului] sufletului C // 18 viață C // 19—20 sînt păzitori sfinții îngerî celor ce
postesc C // 23 pîrtășie] împîrtășire C / nimea A // 26 iubitor C / nici C / cel ce
B, C // 27 viețuește C / împărății C // 28 dar C / iubitor C // 30 căci] că C // 31
stradaniilor C / copii C // 33 cu venirea C // 35 simbrii C // 36 bucătaru C //

- Mă rușinez a spune de posomorîrea celor mîncăcioș, în ce chip să tînguesc în zilele céle de post: cască adese, să culcă puțin și iară să scoală; dorm în silă și silesc să treacă zilele și să nu le priceapă. Să îngreuiază asupra soarelui, 5 căci zăbovesțe a înopta; numesc zilele postului mai mari decît célialte; să fac cum că au durere la stomah și ameteți de cap și stricăciune obiciaiului lor, carele nu sînt sémne ale postului, ci ale nesațiului. / Cu nepohtă să duc la masă; răpșesc asupra vérzelor, înjură legumile zicînd: 10 „în zadar s-au adus în lume“. Să fac și cunoscători de firi; iubitorii de mîncări beau apa făr' de răsufare, ca cînd ar fi luat de la doftor vreo băutură făr' de dulceață de vindecare. Și cei mai mulți meștersuguesc băutura, mîngîindu-ș pohta lor unii cu bragă, alții cu bére, alții cu șerb- 15 bet, alții cu livej, alții cu mied.
- Nu amesteca postul cu meștersugitele tale pofte, că nu vei rămînea nepedepsit. Nu aduce la mijloc boale minci- noase. Nu zice minciuni asupra postului, cum că iaste făcător de boale, pentru căci iaste făcător de sănătate. 20 Numai pentru obiciaiul tău cel rău să socotéște postu la tine vrăjmaș, dară nu iaste, firéște greu. Obicinuiăște-te pre tine cu postul și cu vréme ți să va face ție ușor și vă lăcui în tine. Iar de vei avea soții mîncările și băuturile nu vei avea dragoste niciodată spre post, ci mai vîrtos 25 să va arăta la tine strei și greu și neobicinuit; căci viața cea postitoare iaste asemînare vieții ce-i nestricate, ce va să fie. Ci să fugim de iubirea de mîncări, cît vom putea, pentru că nu iaste puțință nicidecum un om să fie și / 30 Și cînd ne postim trebuie să nu postim numai de bucate, ci mai vîrtos să ne postim de réle; căci ne vătămăm sufle- téște, adecă de hule, de înjurături, de zavistii, de mîinii, de urgii, de clevete, de pîrăle ce aveți obiciaiu ce vă pîrîți unul pre altul, ca să vă sărăciți care lucru îl face numai
- f. 97^v
- f. 98

1 mîncăcioși B, C // 2 adesea C // 3 iar C // 4 zilele C / îngreuiaze B / nomesc A / mare B // 6 célealte B, celelalte C // 7 amేశesc C / obiceiului C / *lipsește* lor B // 8 sațiului B // 13 meștersuguesc C / *ad. marginal* mîngîindu-ș B, mîngîindu-și C // 15 șărbet C / liverj B // 16 meștersugitele C / pohte B, C // 17 nepedepsit B // 19 făcătoriu ¹⁻² B // 20 obiceiul C / socotești C / postul B, C // 21 dar C / Obicinuești-te C // 23 în] întru C // 25 viața B, C // 26 asămînare B, C // 28 *lipsește* să fie C // 29 *ad. marginal* și iubitoriu B, iubitor ¹⁻² C // 30 trebu B // 32 adică C // 33 pîrile B / obicei C //

singur diavolul, că el iaste vrăjmaș neamului omenesc ;
și cine are acel obiciaiu de pîraște pre fratele său, creștinul,
pentru ca să-l păgubească și să-l sărăcească, să se lase de
acel lucru ; că toate păcatele cite va face după ce să va
5 ispovedui și-ș va face canonul ce-i va da duhovnicul i să
vor erta, iar acel păcat, al pîrăi, nu i să va erta nici cu
un mijloc, că iaste mai mare decît uciderea.

Și iată că vă poruncesc și voao, preoților, cine ar veni
la voi să se ispoveduiască și va avea acel păcat al pîrăi,
10 de să va apuca acel om înaintea voastră, cu chezășie bună,
că nu va mai pîrî pre nimeni, în viața lui, voi să faceți
ertăciune, dîndu-i și canon, apoi să se și cuminice ; iară de
nu va avea să se părăsească, să-l lipsiț nu numai de la
f. 98^v sfînta taină, ce și de la / beserică, pentru căci stă împotriva
15 lui Dumnezeu și să asamîna diavolului.

Al treilea lucru, trebuiaște să facem milostenie. Ci
acuma la acest cuvînt, puteț să gîndiț întru inimile voastre
și să ziceț : „dară noi sîntem săraci și nevoiaș și cum vom
putea să facem milostenie, că n-avem bani?” Milosteniia
20 iaste de multe féliuri, după cum scrie în sfînta *Evanghelie*
la 25 de capete a lui Mathei, stih 35 : „Și carele dintr-acélea
îț va da îndemină, fă că acéia iaste milostenie”, adecă :
„Flămînd am fost și mi-aț dat de am mîncat, am fost
însetoșat și mi-aț dat de am băut, strein am fost și m-aț
25 priimit, gol am fost și m-ați îmbrăcat, bolnav am fost și
m-aț căutat, în temniță am fost și aț venit la mine”.
Și afară dintr-acéstia mai sînt și alte féliuri de milostenii ;
că de vei îndemna pre cineva să facă vreun bine, milos-
tenie iaste ; de vei sfătui pre cineva la lucrurile céle sufle-
30 tești, milostenie iaste ; de vei mîngîia inima vreunui scîr-
bit cu cuvinte, milostenie iaste și în scurte cuvinte, de vei
da un pahar de apă réce cuiva, în numele lui Hristos,

2 lipsește acel C / obicei C / fratile C / creștinu C // 4 păcatile C // 6 i să
va erta B / pîrii B, C / nu să va erta C // 9 să să ispoveduiască C / pîrii B, pîrîi
C // 10 de va da acel om înaintea voastră făgăduială și să va chezășui, cum
că C // 11 pre] pă C / viața B, C / voi să faceți] voi să-i daț C // 12 dîndu-i
și canon] dar să-l și canonisiți C / să să și cuminece B, C / iar C // 13 să să părăsească
C / lipsiți, B, C // 14 ci și B, C / biserică C // 15 cu diavolul B // 16 trebue C // 17
puteți B, C // 18 ziceți B, C / dar C / nevoiași C // 21 cap C // 22 îndămină C /
adică C // 23 mi-iați B, mi-aț C // 24 mi-iați B / striin B // 26 m-ați căutat C / ați
venit C // 27 dintr-acestea C //

f. 99 adevărat să știi că nu-ți vei pîiarde plata, după cum zice la al / 9 cap a lui Marco.

Iată dară că să pot face milosteniile și fără bani ; ci numai pentru multa a noastră mîndrie ce ne înălțăm și ne trufim, 5 ca cînd am ajunge tocma la ceriu și ca cum niciodată nu vom să murim, așa hrăpim și lăcomim și sîntem porniți cu totul spre răutăți, cît nu ne putem opri. Și nici cuvintele lui Dumnezeu ne domolesc, nici munca iadului ne înțelepțește.

Și nu știu ce voi să mai zic, că de grăim vreodată cîte 10 vreun cuvînt ca să folosim pre cineva și mai vîrtos pre înșine, pentru datoria ce avem, cei mai mulți răpșesc, zicînd: acum acesta s-au aflat mai de treabă și mai învățat decît alții, să ne pue pre noi la cale. De la părinți așa ne-am pomenit și ne-am ținut și făr' de acéste învățături și tot 15 acest féliu de obiciaiu am avut și nimenea n-au zis că sînt réle, nici au silit să ne strice obiceiurile.

Ci de aceasta voi zice și eu că iaste așa precum ziceți voi ; că viiarmele ce zace la rădăcina hreanului, de-i va zice cineva să iasă de acolo să meargă la alte rădăcini 20 mai bune și mai dulci, el zice că mai dulce decît hreanul nu iaste ; / căci acolo s-au născut și întru acéia s-au pomenit. Așa și voi, pomenindu-vă întru acéste fapte și lucruri și nefiind cineva să vă învețe, cu adevărat vă par amar acum vorbele méle, nefiind obicinuiți cu dînsele. 25 Iar cînd vom sta cu mintea noastră la socoteala cea adevărată, după cum zice un filosof : să ne cunoaștem pre sine, adecă să ne luom seama să vedem din ceput ce-am fost și acuma ce sîntem și după moarte ce vom să ne facem ? Că sfîrșitul a tot cuvîntul, după cum zice Eclisiastul la al 30 12 cap : „De Dumnezeu să ne tēmăm și poruncile lui să le păzim, căci aceasta iaste în tot omul, că toate facerea Dumnezeu o va duce la judecată întru tot ce e trecut cu vedéria, ori bine, ori rău“.

Și așa pricepînd cuvintele acéstea ce vorovesc și de să 35 vor lipi de inimile voastre atuncea știu bine că ați zice că nu vă învăț nici vă sfătuesc de rău. Ci această vină tot o dau să fie mai mult a preoților, pentru căci ei sînt

1—32 *lăpsesc* N / 1 nu-ți vei pierde C // 2 al noalea B // 3 dar cei făr'de bani C // 4 multa noastră C // 5 cum] cînd B // 7 răutăți B, C / nici C // 12 acuma C // 15 obicei C // 16 obiceiile C // 18 viermele C // 23 pare amară C // 26 sine] noi înșine C // 27 adică C / luăm C // 29 Eclisiastul B, C // 31 toată C / facerea *ad. marginal* și: făptura B // 32 judecată C / trecut] stricat C // 33 vederea C / *între paranteze* ori qine ori rău C // 34 pricepînd B, C / vorbesc C // 35 atunci C / ați zice B // 36 învăți B //

f. 100 sarea pământului, după cum zice Hristos; și de va împuți sarea, cu ce să va săra? Adecă, fiind ei proști și de carte / și de chibzuială, cu ce vor putea învăța norodul? Că întâi temeiul, cel mai mare, frica lui Dumnezeu, nu iaste la dînsii; că de ar fi, ar fi și înțelepți, după cum zice Solomon: „Începătura înțelepciunii este frica lui Dumnezeu”.

Și de nu-ș vor veni în fire, ca să se îndrepteze spre cele ce au datorie să facă vor să aibă mare osîndă de la Dumnezeu: iară și voi, încă aveți datorie să alergați la duhovnici de ispravă, la carii ați cunoaște că sînt mai învățați ca să vă îndrepteze spre cele de folos, iar nu la fieștecăre blestemat. Că unul ce să ține doftor și nu știe a vindeca ranele, ce folos va să fac celui rănit? Așa și cel ce să ține duhovnic, deaca nu știe carte și tainele beséricii și deaca 15 n-are frica lui Dumnezeu, ce folos va să facă celui ce merge la dînsul să se ispoveduiască?

Acéstia toate cîte am grăit, avînd datorie le-am grăit, iar Dumnezeu cel ce înțelepțește pre orbi și îndreptează pre cei sfărîmați, să vă înțelepțească și pre voi și să vă 20 îndrepteze spre cele de folos și să vă învrednicească și pre voi și pre noi ca să trecem sfîntul post cu pace, cu sănătate, cu ertare de păcate; să ajungem și la sfînta și purtătoare / de viață înviare a Domnului și mîntuitorului nostru Iisus Hristos, a căruia slava și cîntea în vécii 25 vécilor. Amin.

CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ LA DUMINECA FLORILOR

„Mergeți în satul carele iaste înaintea voastră și numai-decît veți găsi o asină legată și mînzul cu ia. Dezlegîndu-o, o aduceți și, de va zice cineva ceva, veți zice că acéstia 30 Domnului trebuesc și numaidecît va trimite pre iale”.

Cum va putea fi adevărat Domnul tuturor fapturilor a-i fi lipsă de niște dobitoace ca acéstia? Că de i-au fost

2 Adică C // 3 întiiu N // 5 *lipsește* ar fi C // 7 să să îndrepteze N // 9 iar C // 10 aț cunoaște B, C // 11 îndrepteză B // 12 blestemat] neînvățat C // 13 ranile C, N // 14 tainile C // 16 să să ispoveduiască N // 17 Aceste C / avînd] după C / li-am grăit N // 19 sfărîmați C / înțelepțească C // 23 purtătoare C / viață B, C / înviere C / mîntuitorului C // 24 a căruia e B, a căruia iaste C / *lipsește* și C / cîntia B, cîntia N // 26–32 *lipsesc* N // 26 Cuvînt al doilea la Dumineca Florilor C // 27 mergeți B, C / care C // 29 o aduceți mie B / veți zice C / aceștia C // 32 aceștia C //

lipsă de cară și de căruțe, ca să meargă undevaș, are el cu mult mai slăvite și mai lăudate cară decît acéția; că zice David, Psalm 17: „S-au suit pe heruvimi și au zburat; zburat-au pe arepile vîntului”.

- f. 101 5 De sînt, drept acéia, carăle lui Dumnezeu acéția, cum i-au fost lipsă a să purta de niște dobitoace / netrébnice, ca acéția? Lipsă i-au fost nu numai pentru sine, ci mai virtos pentru mine, că mă îngrozii pre mine mai de demult mărirea acéia de care iaste scris: „Înfriçoșat iaste cela ce
- 10 ia sufletele boiarilor, înfriçoșat iaste mai mult decît împărații pămîntului”. Și iarăș zice într-alt loc: „Dumnezeul izbîndirilor, domnul Dumnezeu izbîndirilor slobod au lucrat”, de care frică și groază fiind cuprins și începătorul neamului omenesc, strămoșul nostru Adam, s-au ascuns și
- 15 <n-a> cutezat ca să iasă înaintea înfriçoșatei fetei lui Dumnezeu, pentru că aceastași Dumnezeu, precum iaste înfriçoșat și groaznic, așa iaste de blînd și de smerit. Că n-au vrut neamul omenesc cu groază și cu înfriçoșare să-l întoarcă de la rătăcire, ci cu blîndéțe și cu faceri de bine.
- 20 Pentru acéia zice că i-au fost lipsă tocma de acéste dobitoace, pre care fu dus, smerit și cu blîndéțe, în Ierusalim.
- Iar pentru că mai de-nainte arătase din destul mărirea îngrozirii și a dreptății, să cuveniia drept acéia a arăta celor muritori tocma și mulțimea blîndéțelor și a milos-
- 25 tivirii, vrînd ca să se îplinească și prorocia prorocului
- f. 101^v Zahariei care au zis? „Spuneți fetei Sionului: iată / împăratul tău vine la tine blînd și șezînd pre asin și pre mînz, fiul cei de supt jug”, cu care cuvinte Duhul Sfînt groaza carea o putea socoti norodul, pentru numele cel
- 30 împărătesc, făcînd pomenire de blîndéțe și de smerenie, minunat o au potoli întru atîta cît nu era nimic așa de

1—31 *lipse*sc N // 1 car C // 1—2 decît aceste cu mult mai slăvite și mai lăudate cară are C // 2 *ad. marginal* Psalm 17 A, B // 3 zborat B // 4 aripile B, C / vînturilor C // 5—6 Deci cu toate că Dumnezeu are acest felu de cară, dar cum i-au fost C // 6 și s-au purtat C / necuviincioase dobitoace C // 7 acestea C // 9 *lipsește* iaste C // 10 sufletele C / *ad. marginal* Psalm 75 A, B // 12 slobod au lucrat] cu îndrăzneală au stăut C // 13 coprins C / începătorul C // 15 n-au cutezat B, / nu cuteza C / fétii B, C // 16 aceastași B / pentru că aceastași Dumnezeu] carele C // 17 și smerit C // 18—19 Că n-au vrut pe neamul omenesc să-l întoarcă de la rătăcire cu groază și cu înfriçoșare C // 20—21 i-au fost lipsă de alte dobitoace, mai cinstite; și s-au purtat pre asină, pre care fu dus C // 23 drăpțății B // 24 blîndéților B // 25 *lipsește* și C / Zaharii C / Spune-ți B, C / fétii B, C // 27 asină B // 28 cei] celui C / jog B // 29 carea] cu care C //

sărac și de lepădat, carele să socotească că nu va putea merge la împăratul cel cu numele smérin și sărac.

- Deci spre arătarea aceștii faceri de bine, iubite, cu adevărat i-au fost lipsă lui Dumnezeu de acéle dobitoace. Că
5 precum împărații cu alt féliu de haine când merg la vînat, cu alt fel când merg la îngropăciuni și cu alt fel de haine când merg la nunte, așa și Dumnezeu, după vremi să înfrumușățează. Drept acéia, cu alt fel de podoabă va veni
10 cînd va judeca lumea, că va veni pre norii ceriului, cu putere și cu slavă mare; că așa să cuvine, mai virtos judecătorului. Iară acuma, pentru că nu vine să judece, ci vine pentru ca să răscumpere și să întoarcă cătră sine neamul omenesc, precum însuș grăiaște, n-au trimis Dumnezeu pre Fiiul său în lume, ca să judece lumea, ci pentru
15 ca să mîntuiască lumea printr-însul.

- f. 102 Și tocma / pentru aceasta i-au trebuit să vie îmbrăcat cu blîndéțe și cu smerenie, ca nu doară viind cu altă slavă oarécarea mai mare, să se spară oamenii și să fugă de dînsul, precum odinioară jidovii în muntele Sinaii, spă-
20 riindu-se, au fugit, neputînd răbda groaza și mărirea lui. Că de ar avea cineva ochi ca aceia cu carii ca într-o oglindă, măcar cît de puțintel să poată vedea acea făr' de săvîrșit și nespūsă mare adîncime a facerilor de bine a lui Dumnezeu, acela adevărat n-ar putea să se oprească ca să nu să
25 aprinză de dragoste și de bucurie și ca să nu vetească de pururea laudele dumnezeiești și ca să nu să răpească în minte de minunea unor faceri de bine, ca acestia.

- Și carii socotesc, drept acéia, acéste faceri de bine zioa și noaptea oare de ce bucurie vor fi cuprinși? Și cu ce veselie
30 să vor răsfața și ce sărbători vor prăznui? Ce Psalmi și ce cîntări vor cînta? Că adevărat, nu numai cu Psalmi și cu cîntări de veselie trebuiaște să prăznuim o facere de bine ca acéasta, ce și preste fire (putem a zice) oarecare

1—20 *lipseșc* N // 1 care C / putia B // 2 smerit B, C // 3 *lipsește* iubite B // 4 acelea C // 5 alt] un B / fel C / *după* vînat *ad.* să arată și C // 6 feliu ¹⁻² B / *lipsește* de haine C // 17 nuntă B, C // 8 înfrumusețează B, înfrumusețază C / Drept acéia] Deci C / feliu B, C // 11 judecătorului C / iar C // 12 răscumpere B // 13, neamu C / grăește C // 17 doar C // 18 oarecare C / sperie C // 19 muntile C / Sina¹ C / sperindu-să C // 22 făr' de sfîrșit C, N // 24 să să oprească N // 26 de-a pururea C / laudile C / *după* laudele *ad.* cele B // 27 mînté B / 27—28 *ad. marginal* ca acésta. Și care socotesc, drept acéia, aceste faceri de bine B // 29 coprinși C // 30 Psalmi N // 31 Că] cu C / Psalmi N // 32 trebuie C // 33 ci și C, N / *fără parantez*, putem zice C //

lucru de bucurie mare să facem și cu veselie din destul să prăznuim.

- f. 102v Și, pentru / ca să nu fie bucuria și veseliia noastră în deșert, trebuie să cunoaștem cu ochii cei sufletești prăz-
- 5 nuirea vremii aceștia, ca să nu ne zică și noao prorocul: „Uliul pre ceriu au cunoscut vrémea sa, turtureaoa, rîndureaoa și barza au cunoscut vrémea venirii lor, iar norodul mieu n-au cunoscut judecata lui Dumnezeu”. Că urît lucru va fi și necuvios, cînd păsările vor cunoaște
- 10 vrémea lor și după vrémea acéia îș vor ști schimba lăcașurile sale.

Iar noi, vremile céle rînduite de sfînta besérică, spre spăseniia sufletelor noastre nu le vom cunoaște; că precum trupurilor celor vii așa și sufletelor le iaste de lipsă schimb-

15 barea vremilor, că faptelor bune, celor de multe feliuri, iară de multe feliuri de vremi le lipsesc, ca să le sporească. Care lucru, băgîndu-l de seamă besérica noastră, ca o maică dulce și iubitoare de fii, de pururea priveghînd și rugîndu-să pentru noi, au rînduit schimbarea vremilor,

20 pentru că cu această schimbare de vremi, nu numa urîrea lucrurilor celor sufletești să o schimbe (carele lucru mult a ne strica au putut) ce și spre faceri de bine și spre cuvîntări dumnezești ne îndeamnă. Că pentru acéia toată acea

f. 103 vréme care iaste de la / Dumineca întrării domnului Iisus

25 Hristos în Ierusalim, pînă la zioa patimilor, au rînduit besérica noastră ca să fie vrémea canonisirii și a pocăinții; iar din zioa acéia, pînă la Paști iaste a întristării și a amărăciunii; iar de la Paști pînă la Rusalii iaste vrémea bucuriei și a veseliei sufletești. Că acéle taine le-au rînduit Dum-

30 nezeu ca pre acéste vremi să se săvîrșească, care făcînd ageră firea omului, a mulți faptele céle bune îl îndeamnă.

Iară acuma, pentru că iaste vrémea sau zioa întrării Domnului nostru în Ierusalim, puteț, doară, întreba ceva besérica noastră cu această sfîntă vréme, sau mai vîrtos

35 să zic: ce pohtește de la noi? Pohtește vrémea aceasta

4 deșărt B, N, dășărt C // 6 cer C / uleul N // 7 venirii B, C, N // 9 *lipsește* va fi C // 10 vor ști a-ș schimba C // 12 biserică C // 13 *lipsește* noastre C, N // 14 trupurile C / *lipsește* și B // 15 faptilor N // 16 *ad. marginal* iar de multe feliuri N / iar C / *lipsește* de vremi B // 17 biserică C // 18 de-a pururea C, N // 19 rugîndu-se B, C, N // 20 numai B, C // 21 *lipsește* *textul dintre paranteze* C // 22 ci și spre facerea C, N // 23 *lipsește* toată acea B / vrémea acéia N, C // 24 Duminica N // 29 veselii C / acelea C / taini C / li-au rînduit N // 30 să săvîrșască N // 31 faptele N, C / bune îndeamnă C // 32 Iar C // 33 Erusalim B / puteți B, N, C / doar C // 34 biserică C // 35 Pohtește B, C, N //

cugetul cel bun a sufletului nostru cătră Dumnezeu, mîntuitorul nostru; pohtéște dreptatea, pohtéște dragostea cea adevărată, pohtéște și mîrire din inima smerită, pentru că toată mîntuînța omului de la Dumnezeu iaste
 5 și omul nu vrea să meargă cătră Dumnezeu, ci Dumnezeu s-au milostivit și au venit la om.

Iar de veț întreba, la ce au venit? Venit-au (precum însuș zice) ca să caute și să mîntuiască ce era perit și au
 f. 103^v venit ca să / arate lumină celora ce era într-ntunérec și
 10 șădea în umbra morții. Venit-au ca să mîntuiască pre cei robiț și pre cei rătăciți să-i aducă la cale și pre cei streini la moșile lor și pre cei morți să-i înviaze spre viață și pre vrăjmașii și pizmașii lui Dumnezeu să-i împace cu Dumnezeu Tatăl, și, făcîndu-i părtași duhului său cel
 15 sfînt, să-i facă moșnéni împărăției sale. Venit-au, drept acéia, robilor răscumpărare morților înviare și viață, bolnavilor vraci, rătăciților cale dreaptă.

Și, luînd Dumnezeu trup, mergea după cela care fugise de la dînsul, că fugise de la binele cel mare omul cel orb
 20 și nebun întru atîta cît nu l-au putut înturna cu nici un glas de strigare procească, ca să se întoarcă de pre calea rătăcirii. Pentru acéiaș însuș Dumnezeu, întrupîndu-se, s-au apropiat de cel ce fugia, ca să-l întoarcă cătră sine; despre care lucru învață apostolul cînd zice că domnul
 25 Hristos n-au luat din îngerî, ci din sămînța lui Avraam au priimit. A priimi să zice, care prinde unul dintru vrăjmașii săi și fiind volnic ca să-l omoară, nu-l omoară, ci-l face șie-ș fiu și moștean în casa sa.

Așa au primit, drept acéia și mîntuitoriul nostru, să-
 f. 104 30 mînța lui Avraam; iar de vei vrea / cu puțintéle cuvînte, ca să înțelegi la ce au venit, ascultă de vezi ce zice prin Isaia prorocul: „Duhul Domnului preste mine, pentru care m-au uns, a binevesti săracilor, m-au trimis a vindeca pre cei zdrobiți cu inima, a propovedui celor robiț ertare
 35 și orbilor vedére; a chema Domnului ai priimit, ca să

1 al B, C / sufletelor noastre N, C // 2—3 *ad. marginal* Luca 1 B // 3 inimă N // 7 veți întreba C // 8 însuși B / după mîntuiască *ad.* pre cel B // 9 întru întuneric N, C / *ad. marginal* Isaiia 61 B // 11 robiți B, C / striin B, striini N // 12 învieze C / viață B, N, C // 15 moșnéni B / împărăției C // 16 înviere C / viață B, N, C // 18 mergia C // 19 *ad. marginal* de la dînsul, că fugise de la binele cel mare omul cel B / binile N // 22 acéia N, C / însuși C // 25 n-au luat N // 27 vrăjmași C / *ad. marginal* nu-l omoară N / omoare ¹ C // 28 șie-ș] *ad.* și luiș B / și eiși C // 30 puțintéle B // 31 de vezi ce zice] de vei zice ceva B // 32 Isaiia N, C / *ad. marginal* Isaiia, 18 B // 33 binevisti B // 34 robiți B, C // 35 chema B, C //

mîngîie tot jalnicul și ca să puiu tărie tuturor celorla ce jăluiesc în Sion și ca să le dau lor coroană pentru cenușă, untul veseliei pentru suspine, haina bucuriei pentru întristare”.

Ce iaste, drept, acéia, mai dulce decît cuvintele acéstia?

5 Ce iaste mai frumos și ce iaste mai iubit? De iaste, drept acéia, trimis Hristos de la Dumnezeu Tatăl spre săvîrșirea acestor faceri de bine, să fie blagoslovită venirea lui în lume și să fie blagoslovit și acela ce l-au trimis pre el la noi și să fie blagoslovit și acela ce vine, a căruia facere de

10 bine astăz cu asémene glasuri strigînd, pruncii o propoveduesc: „Blagoslovit iaste cel ce vine în numele Domnului, Osanna întru cei de sus”, care cuvînt nu numai astăzi, ci
f. 104^v în toată viața noastră, limbile, rosturile și gurile / noastre să-l grăiască.

15 Aceasta iaste, dară taina acéia care începe a prăznui besérica noastră astăzi și ne arată noao vaetele, plînsurile, suspinile și dorirea părinților celor din légia véche, carii cu atîta dragoste doriua de venirea lui Hristos, precum își zice cătră ucenicii săi: „Fericiți sînt ochii carii vād ce
20 vedeți; că adevăr zic voao: mulți împărați și proroci au vrut să vază ce vedeți voi și n-au văzut și să auză ce auziți voi și n-au auzit”. Că aceștea toț au luat numai făgăduința acéștii faceri de bine, iară nu moștenire, precum grăiaște și apostolul; după credință muriră acéștea toții, nepriimind
25 făgăduința ci de departe privindu-o.

Frumos grăiaște privindu-o, că precum fac aceia carii un lucru foarte iubit îl vād de departe, iar la el ca să meargă nu pot, carii cu ochii văzîndu-l, iar cu cugetul și cu sufletul dorind, îl privesc, care lucru făcea sfîntul acela patriarh,
30 carele cu atîțea ani murind înaintea lui Hristos zicea: „Mîntuirea ta voui aștepta, Doamne și oasele méle să vor odihni întru nădăjduire”.

f. 105 Pentru care lucru / mie mi să pare a fi părinții cei de demult asémenea acelora pre carii îi ia și-i învăluiaște
35 furtuna cea de noapte pre mare și vād lumină oare unde,

1 ca să să mîngîie C / jalnic B // 2 coronă C // 3 veselii C / bucurii C // 4 cuvîntile N / aceștea C // 7 blagoslovită] binecuvîntată C // 8 blagoslovit] binecuvîntat C / pre el la noi] în lume C // 10 astăzi C / asemenea C, N // 11 iaste] e C / este N // 13 viața B, C, N // 15 dar C // 16 vaetile B, N, C // 17 suspinurile B / dorirea] durerea B / liagia B, legea C / véchie N // 19 își] însuș N, C / vād céle ce vedeți voi B // 21 după vază ad. céle B / după auză ad. céle B / auziți C // 22 acéștia C / toți B, C / luoat N // 23 iar C / grăește C // 24 muriră] mărire B / acéștiia C / toți C // 25 șters privindu-o B // 26 grăește C // 29 patriarh N, C // 30 carele] ce C / carile N / atîția B // 31 oasile N // 34 învăluiește C //

departe, într-un loc de nădăjde pusă, spre care silesc ca să o ajungă cei învăluți; și adese cu ochii cătră dînsa privesc și pînzele le îndreptează ca să meargă (din cît pot) într-acolo; și acéia, de nu pot amintrilea, cu ochii și 5 cu suflitul o cuprind.

Așijderea și părinții noștri cei de demult, întorcîndu-ș ochii spre lumina cea adevărată, spre domnul nostru Iisus Hristos (care cu lumina sa umbra și întunérecul lumii aceștia l-au stricat) cu smerenie-ș tindea mîinile sale și 10 spre acéia din tot cugetul doria și spre acéia degrab', ca să sosească pohtia strigînd cu prorocul: „În degrab' să ne ia pre noi, pre dinnainte, milele tale, Doamne, că ni-am supărat foarte“, spre care strigare îi îndemna și de Dumnezeu cuvîntătorul prorocul Isaia, zicînd: „Carii vă aduceți 15 aminte de Dumnezeu nu tăcéreș și nu fiș muș, pînă cînd va pune lauda Ierusalimului pre pămînt“.

Zice și într-alt loc: „Pentru Sion nu voiui tăcea și pentru f. 105^v Ierusalim nu mă voiui / odihni, pînă cînd va eși ca lumina dreptul lui și mîntuitoriul lui ca o făclie aprinsă“. Adecă 20 pentru marea dragoste cu carea iubesc besérica și adunarea celor credincioș, nu voiui tăcea nici mă voiui odihni, ci de pururea cu rugăciunile méle voiui striga cătră urechile milostivirii dumnezeeești, pînă cînd va trimite pe dreptul acela de carele toate neamurile doresc, carele ca răsărta 25 soarelui și ca făclia cea aprinsă întunérecul lumii va strica și lumina cea adevărată, adecă luminata cunoștința lucrurilor dumnezeeești o arată ochilor oamenilor celor muritori să făgăduiaște; și precum au făgăduit au și săvîrșit, slobozind dintru adîncul inimii, cu căldură cuvîntul acela: 30 „Rouraș ceriurile de sus și norii să ploao dreptul, să se deșchiză pămîntul și să arate pre mîntuitoriul“.

Ce zici, prorocule? Ce pohtești? De pohtești ca să es din ceriu și dintre nori cel drept, cum zici pămîntului ca să-l arate pre mîntuitoriul și cum poate fi ca ceriul cu

2 adesea C // 3 pînzele C, N // 4 șters amintrilea și ad. alt chip B, aminterea C, aminterilea N // 5 coprind C // 9 iș tindea B, C, N / mîinile B, C // 10 spre] spră B // 11 În degrab'] degrab' C // 12 după să ne ia ad. și să ne întîmpine B, C / lipsește pre dinnainte C, denainte N / milile N / ne-am supărat B // 13 că ni-am supărat foarte] că am sārăcit foarte C / și Dumnezeu N / și Dumnezeu prin cuvîntătorul C // 14 Isaia C, N // 15 tăcéreși B, tăcéreși C, tăcériș B / nu fiți muși C // 17 într-alt loc B, C // 19 dreptu C, N / Adică C // 20 care C / biserica C // 21 credincioși C // 22 de-a pururea C // 24 carile 1-2 N // 26 adică C // 27 o va arăta B // 28 făgăduiește C // 30 Rfurați B, C, N / ploă C / dreptul] dreptate N / să să deșchiză C, N // 32 zice C / ad. marginal de pohtești N // 34 să arate C //

f. 106 norii să ivească pre cel drept și pământul să-l arate? Amîndoao sînt adevărate, din ceriu și de pe pământ / deodată a să ivi: din ceriu, pentru că iaste Fiul lui Dumnezeu, de pre pământ pentru că iaste fiul omenesc. Pentru acéia
5 strig cătră ceriu și cătră pământ, ca să ne arate noao pre dreptul și mîntuitoriul acela al lumii.

Drept acéia aceste cuvinte, aceste strigări și aceste dorințe ale sfinților părinți, besérica întru aceasta vrême ni le arată celor mai denainte făgăduindu-le, iară noao
10 dîndu-ne mila sa. Că ce doriia sfinții aceia părinți, noi avem; și ce milă așteapta ei, pre noi ne-au întîmpinat; și ce priviia ei de departe, noi cu evanghelistul avem astăz: „Carele era din ceput, care am auzit, care am văzut cu ochii noștri, care am privit și mîinile noastre au pipăit
15 pentru cuvîntul vieții, pre acela vestim și mărturisim voao viața cea vecinică, care au fost la părintele, iară acum s-au arătat“, a căruia arătare atîta bucurie ne aduce noao, mai multă decît acéia ce avea părinții cei sfinți de demult, a căruia așteptare cu drag și cu dorire, mă îndeamnă ca
20 să zic acest cuvînt: „Sărută-mă pre mine cu sărutarea gurii sale“, că toți / cîț era din duh, cu duhul cunoștea cîtă milă era să verse pre buzele aceluia.

f. 106^v Dorind și el, drept acéia, ca să fie părtaș unii bunătăți ca aceștia zice din tot sufletul ca să mă sărute pre mine
25 cu sărutarea gurei sale; care cuvînt atîta face ca și cînd ar zice: pre Moisi nu-l auz căci iaste la limbă împiedecat, buzele Isaiei sînt întinate, Ieremiia a grăi nu știe pentru că iaste prunc și toți prorocii au amuțit; ci el însuș să-mi grăiască mie și să-mi deșchiză voia părintelui său și în
30 ființa sa pre mine să mă învețe, a căruia preaiubita ființă pre mine să mă înoiască și rîurile învățăturilor lui să se facă în mine izvor de apă mîntuitoare întru viața cea vecinică.

Vedeți, drept acéia, fraților, ce taină mare prăznuiaste besérica noastră întru această vrême, care taină cei de
35 demult întru atîtea ani de la începutul lumii audorît și n-au cîștigat-o. Iar noi, întru această vrême avînd-o, o

3—4 *kîpșește* lui Dumnezeu, de pre pământ pentru că iaste fiul C // 6 dreptul C, N // 8 biserica C / această C, N // 9 iar C // 11 întîmpinat C // 12 astăzi B, C, N // 13 carile N // 14 noștrii C // 16 viața C, N / părintele N / iar C // 18 mult C // 19 dorire] durere B // 21 toț B / *ad. marginal* cu duhul B // 22 buzele N, C // 23 aceia C / părtași N, C // 25 gurii C, N / cînd] cît C, N // 26 împiedecat C // 27 buzele C, N / Isaiai N // 28 căci iaste C, N / toț B / cî] ce B // 30 prea iubită B // 32 viața B, N, C // 33 prăznuește C // 34 biserica C // 35 atîția B / *ad. marginal* lumii B // 36 n-au cîștigat B, C / iară N //

prăznuim. De aici lesne iaste a înţelege ce pohtêşte de la noi pricina aceştii sfinte vremi: pohtêşte nevoinţa sfin-
telor rugăciuni, laude dumnezeşti, mulţemite pentru binele
f. 107 5 ce am luat de la Dumnezeu, împărţirea milosteniei, pos-
turi, împreunare adese / cu preasfintele taine, curăţenia
sufletului, carele acêsteia toate gâtesc sălaş întru inimile
noastre, spre venirea Domnului şi ne îndeamnă spre faceri
de bine.

Că cu acêste podoabe de fapte bune logodnica chiamă
10 cătră sine pre iubitul mire zicînd: patul inimii méle înfru-
museţat iaste cu florile doririlor dumnezeşti şi casa mea
iaste cu lémnele céle mirositoare şi nestricate a facerilor
de bine întemeiată. Că pre acest fél de sălaş şi mirele
bucuros să pleacă şi rămîne acolea pînă cînd tréce zioa
15 şi umbra să pleacă. Spre prăznuirea adevărată acestor
taine trebue ca să-ş rînduiască omul vrême în toate zilele;
iar de nu vom face nici unele de acêstia, de ce folos vor fi
noao acêste sfinte vremi? Trebuieaşte, dară, pentru aceasta
ca să ne facem şi noi soţ vremii şi să ne nevoim spre prăz-
20 nuirea intrării trupeşti a domnului nostru Iisus Hristos
în Ierusalim şi spre ascultarea patimilor sfinţiei-sale să
ne gătim, ca să putem striga şi noi ca tîlhariul: „Adu-
ţ aminte, Doamne, cînd vei veni întru împărăţia ta” şi
cu moartea sa, omorînd moartea, să ne dăruiască viaţa
25 cea dorită. Amin. /

f. 107^v CUVÎNT DE ÎNVĂŢĂTURĂ LA SFINŢII ŞI ÎNTOCMA CU
APOSTOLII ÎMPĂRAŢ COSTANDIN ŞI ELENA

„Tot cel ce să smerêşte să va înălţa“.

Nu iaste cu putinţă să ajungă neştine la liniştia mîn-
30 tuirii, de nu va tréce întîi prin uşa răbdării.

Nu iaste cu putinţă să se sue în cereasca cetate a fericirii
de nu va întra prin calea smereniei.

3 mulţămite B, N, C // 4 luat N / milostenii C // 5 adesea C / preasfintele
tains N, C // 6 carile N, care B, C / aceste C // 9 chiiamă B, N // 12 lemnile C, N // 13
mirile B, N // 14 acolia B // 16 vrêmea B / zilele N // 17 iară N / unile B, N, C / de ş
din B / aceste C, N // 18 Trebuieşte C / dar C // 19 soţi C, N // 21 sfinţii-sale B, C // 22
tîlharu C / Adu-ţi B / Adu-ţ aminte] Pomeneshi-ne pre noi C // 24 viaţa B, N, C //
26—27 Cuvînt al 2 la sfinţii împăraţi şi întocma cu apostolii Costandin şi Elena
C // 27 împăraţi B, C // 28 *lipseşte* să C // 29 liniştea C, N // 30 întîiu B, N // 31 să
să sue C, N // 32 smerenii C //

Nu iaste cu putință să se înalțe în ceata sfinților, de nu să va smeri cu duhul aici, jos, în orașul celor pămîntești.

Nu iaste cu putință să împărățească împreună cu Hristos la ceriu, de nu va urma aici urmele lui Hristos cu crucea.

5 Nu iaste cu putință a rămînea cuiva nume vestit în lume, cu fapte réle și necuvioase.

f. 108 Aceasta cunosînd și marele Constandin, cine va putea să povestească smereniia lui cea mare? Cine va putea să
10 scoată la arătare creștinătatea lui / cea desăvîrșit și cugetul lui cel creștinesc, pentru ca să se învrednicească dumnezeeștilor făgădueli, pentru ca să se împărtășască bucuriei cei nespuse a împărăției ceriului? Căci cînd au
răsărit în lumina lumii aceștiia și au lăsat brațele cele părintești eșind din Vretaniia, de n-au și fost încă creștin,
15 iară fugiia de cugetul cel păgînesc: și uriciunea ce arăta cătră lucrurile cele păgînești închipuia procopsea la cea viitoare, ce era să facă în creștinătate

Și oare n-au arătat mare creștinătate? Că auzind ne-
dreptățile cele păgînești ale lui Maxentie ce făcea asupra
20 creștinilor au rădicat asupra-i războiu și măcar că era în nevoe, atîta cît era să se biruiască de Maxentie, iar l-au încredințat biruatoriu și i-au sporit bărbăția sufletului spre luptă, neadormita pronia lui Dumnezeu cu o închipuire de cruce pre ceriu carea zicea cu slove de stéle: „Cu
25 acesta să biruești“, dintru care arătare, întărindu-se bun credinciosul Constandin, atîta de tare s-au luptat cu păgînul de Maxentie, cît l-au biruit desăvîrșit și l-au înecat în apa Tiverului.

f. 108^v Luînd, drept acéia, / îndrăzneală de pe acéste sémne
30 cerești blagocestivul împărat atîta au procopsit în creștinătate, cît face să se minuneze toț cei ce aud.

Omul iaste dobitoc, iubitor de sine. Că de ce nu să apucă? Și ce nu să ostenește? Și cu ce nu să siléște, pentru odihna, liniștea și paza sănătății lui? Că fiind sănătos, ce
35 nu face, pentru ca să apere și să depărteze cele ce supără sănătatea? Cîtă cheltuială face, pentru ca să stea împotriva

1 să să înalțe N // 2 orașu C // 6 după lume ad. de va fi C // 7 marile C, N / Costandin B, C // 9 scoată] scoară N // 10 să învrednicească C, N // 12 împărății C // 13 brațile B, N, C // 14 părintești C, N // 15 iar C // 16 procopsala N // 21 în mare nevoe N, C / se se biruiască B // 22 biruator C // 23 ca o închipuire B // 24 pe N, pă C / care C, N // 25 lipsește întărindu-se N, C // 26 Costandin B, C / lipsește de C, N // 31 lipsește face C / cît să face N / toți C, N // 32 iubitoriu N / de ce] di ce C // 33 și ce ostenește N, și ce nu ostenește C // 36 sănătata N // 36 lipsește pentru C, N //

gerului ernii, împotriva arșiței verii? Fiind bolnav, cît să cheltuiască, cît pătimește, cît rabdă, pentru ca să-și ciștigue ce-au pierdut? Nu bagă în seamă a-ș cheltui avéria, a gusta doftorii amară, a să adăpa cu băuturi grețose, a-ș vărsa sîngele; și nu iaste nici un lucru ca să nu-l facă pentru sănătatea lui și pentru mîntuirea cea trupească. De pe acéstia poate să priceapă fieștecările cît iaste <de> dulce sănătatea și cît iaste de iubitor pre sine omul.

f. 109 Deci acea pohtă a sănătății carea poate atîta la ceilalți să facă céle puținioase și céle neputincioase, n-au putut nicidecum să facă nimica blagostivului Constandin. N-au putut, zic, măcar cît / de puțin să-l mișce din călduroasa lui blagocestie, pentru că fiind rânit iubitoriul de Dumnezeu de cumplite bube peste tot trupul era o minune celor ce-l vedea. N-au putut meșterșugul cel doftoresc să afle mijlocire vindecătoare și doftorii iscușiți pentru această boală nevindecată.

Iară zavistiia cea jidovească aceasta sfătuia pre împăratul să uci-gă atîtea prunci cît să-ș poată spăla trupul într-acel sînge cald al pruncilor celor omoriț; și așa, cufundînd patima, acolea înlăuntru, s-ar fi mîntuit împăratul.

Ce socotiț, oare, să fie primit sfatul acesta, iubitoriul de Hristos, să se fi apucat de doftorii, aceasta, credinciosul? Ba, nu s-au apucat. De ce? O, de credință cea desăvîrșit a credinciosului împărat au zis cu glas mare: mai bine voesc să moriu eu, bolnav și pentru dragostea lui Dumnezeu, decît să-mi iau sănătatea mea și să-mi răscumpăr mîntuirea mea cu atîta sînge nevinovat.

Răspuns adevărat de împărat credincios. Mai bine au socotit viața altora decît a lui. (Oare) nu s-au arătat cu această faptă, adevărat următor lui Hristos? Mi să pare

1 gerului C / arșiții N, arsurii C // 2 cheltuește C / să-ș ciștigue B, C, N // 3 averea C, N // 5 a vărsa C / sînge C / ca să] să C // 6 sănătatea N // 7 De pe] după C, dupe N / aceste C / poate] toate C / fieștecările N // 8 de dulce C / iubitoriu N // 9 care C / céialalți B // 11 Costandin B, C // 12 puținel C, N // 13 între paranteze iubitoriul de Dumnezeu C // 14 preste C // 15 meșterșugul C // 16 iscusite C, N // 18 Iar C // 19 atîția B // 20 omoriți B, C, N // 22—23 Oare pă sfatul acesta priimit-au credinciosul și iubitoru de Hristos împărat ca să să apuce de doftoria aceasta? C // 22 socotiți B, N / priimit B // 24—25 Ba] Dar ce au zis blagoslovitul încă cu glas mare C // 24 de] din B // 27 sănătatea N / răscumper B, răscumpăr C, N // 28 lipsește mea C // 29 adevărat răspuns C / lipsește credincios C // 30 viața B, N, C / fără paranteze oare C // 31 următoriu N //

f. 109^v să fie săltat ceriul cu toți îngerii săi, / de acest glas blago-
 cestiv al răspunsului. Au săltat sufletele celor drepti și
 cétele cerești, heruvimii și serafimii s-au bucurat pentru
 această curată cunoștință a dragostei către Dumnezeu,
 5 a iubitoriului de Dumnezeu Constandin. Și aceasta o
 adeverez din săvârșitul cel de pe urmă. Că peste noapte
 i-au descoperit însuș împăratul împăraților, prin rostul
 slăviților apostoli (Petru și Pavel) cum că pentru credința
 lui cea desăvârșită s-au hirotonit de la Dumnezeu întocma
 10 cu apostolii și i-au dăruit nu numai sănătatea trupului
 ce și a sufletului, botezându-se de sfântul Silvestru. S-au
 botezat, drept aceia în baia a dooa a nașterii și s-au curățit
 de toată boala.

O, de înălțimea credinții lui Constandin! Și cine poate
 15 măcar cu mintea să te ajungă? Și de vréme ce atîta credință
 au arătat credinciosul împărat mai înainte de a să îmbrăca
 cu haina cea luminată a credinții prin botez, socotiț de
 vedeț la cîta înălțime s-au suit după podoaba credinții.

Să turbura liniștea cea besericească de dobitoceasca
 20 pornirea eresului arianesc și pravoslaviia credinții să lupta
 f. 110 de valurile necredinții. Și la atîta nevoe / au strălucit
 steaoa cea luminoasă, blagocestivul Constandin. Și, adu-
 nînd la Nichea săborul cel lăudat, au potolit turburarea
 besericii. Și precum firea naște iarba cea de vindecare
 25 la locul unde răsare odrasla cea purtătoare de moarte,
 precum să vede: are otravă de moarte scorpiia, iar după
 moarte să prefacă trupul ei iarbă de vindecare; mușcă
 năpîrca de moarte, iar din trupul ei să face tiriicul, carele
 iaste împotriva veninului, într-acestaș chip au rînduit
 30 dumnezeiasca pronia ca pe vremile necuratului Arie să
 strălucească blagocestivul Constandin, pentru ca să răsî-
 pească cu lumina credinții norul eresului arianesc.

1 toți B, C / blagocestiv] fericit C // 2 sufletele C, N // 3 cétele B, cetile C, N /
 după bucurat ad. foarte C // 4 dragostii B, N, C // 5 a iubitoriului de Dumnezeu]
 a pravoslavnicului împărat C / Costandin B, C // 6 adevărez B / sfîrșitul C / de
 pe] după C // 8 fără paranteze Petru și Pavel C // 9 după Dumnezeu ad. a fi C // 10
 sănătatea N // 11 ci și B, N, C // 12 aceia C / a dooa a nașterii B, C // 13 șters de B // 14 O,
 mare înălțime a credinții C / Costandin B, C // 16 mai înainte C, N // 17 socotiți
 B, C // 18 vedeți B, C // 19 liniștia B / bisericească C // 20 arianesc C, N // 22 Costantin
 B, C // 23 Nicheia C, N / soborul C, N // 24 bisericii C // 26 scorpiia are otravă de
 moarte C // 26—29 între paranteze scorpiia are otravă... împotriva veninului C //
 28 năpîrca mușcă de moarte C / tiriicul B, tiriicul N / carile N, ce C // 29
 după veninului ad. așa C / într-acest C // 30 pronie B, C, proniia N / pre C, N // 31
 Costandin B, C // 32 arienesc B, N, C //

Aici, adevărat, să cuvenia să aibi minte îngerească, pentru ca să scoți la arătare legile cele sfinte, ce înșuș au scris, spre sporiul creștinătății și al credinții celor credincioș, mulțimea besericilor carele în multe locuri, în slava 5 lui Dumnezeu, cu mare cuviință au făcut, milosteniile către cei lipsiți, ajutoriul către cei săraci și dragostea cea creștinească către toți și toate, pentru întărirea și întemeierea credinții.

f. 110^v10 Deci de au strălucit atita marele și întocma cu apostolii în credință, socotiți cât s-au înălțat / în semerenie, care iaste roada credinții. Socotiți pre preaslăvitul împărat că au numărat mai mult biruințe și pohfale, decât zile a vieții lui. Socotiți îndestulata largime a stăpînirii lui, caré începea de la răsărit și să sfîrșia la apus.

15 Și cu toate aceste pricini, carele îl îndemna spre mîndrie ca pre un împărat și împărat înfricoșat, slăvit și purtător de biruință, vedeți-l cât iaste de despărțit de acéia ce să cuvenia să-l arate vrednicia; să cuvenia ca un hirotonit întocma cu apostolii, nu de oameni, ci de însuși arhiereu 20 cel desăvîrșit Hristos, să șază întii la sfintele săboară, iară ca un smérin nu s-au arătat niciodată să șază de nu vrea a ședa întii toț părinții și nu în scaun nalt, împărătesc, ci în scaun scund și prost.

Ajuncea, ca un blagocestiv împărat să poruncească să 25 se zidească beserici, să se rădice case de rugăciuni și alte zidiri plăcute lui Dumnezeu. Iar ca un smerit ce era însuș să pogoria din scaunul lui cel înalt și lepăda schiptrul lui din mîna și scotea haina cea împărătească de pe trupul lui și-ș golia capul de cununa cea de mult preț și aducea 30 pre umbrele lui pietri și cu mîinile lui iubitoriul de Dumnezeu săpa cu ceialalți lucrători la temeele besericilor.

1 aibă B, aib' C // 3 sporul C, N / credincioși C, N // 4 bisericilor C / care C, carile N // 5 *ad. marginal* cu mare B // 6 de către N / lipsiți B, N, C / ajutoru C // 7 creștinănească B / tot B / întemeierea C // 9 marile B, N, C // 10 *după* credință *ad.* Costantin C / socotiți, B, C // 11—13 Că aflîndu-să întru îndestulată largime a stăpînirii lui C // 11 pre] pe B // 12 biruință B / pohfale] pohte N // 13 Socotiți B // 14 care C // 15 carile N // 15—18 Nici cum nu s-au îndemnat spre mîndrie, ci mare despărțire au avut de aceia ce să cuvenia C // 16 purtătoriu B, N // 18. să cuvenia ca un] și fiind C // 19 oameni B, C / însuș B, C // 20 *lipsește* cel desăvîrșit C // 18—21 să cuvenia măcar la sfintele săboară să șază mai întiiu, iar el, ca un smerit ce era, nu s-au arătat C // 20 întiiu B, N / soboară B, N // 21 smérin *ad.* și smerit B // 22 șădea C, N / întiiu B, N / toți B, N, C / *după* părinții *ad.* apoi șădea și el C // 23 scund] stînd B // 24 Ajungia B // 25 biserici C // 26 *lipsește* ce era, C // 27 pogoria C / nalt C // 28 de pe] după C, dupe N // 30 umerile B, N, C / iubitoru C // 31 temeele C / bisericilor C //

- f. 111 O, smerenie / fără margine! Veniți aici, voi lăcuiorii pustiiului, carii, ați stătut pilde minunate și dascali ai smereniei, veniți, zic și vă minunați de smereniia împăratului celui ce iaste întocma cu apostolii; mărturisiți
 5 cum că au ajuns pînă la nu mai înainte. Pentru căci voi de ați și înfrînat dobitoceștile patimi ale trupului, de ați smerit trupul, de ați lepădat dășartăciunile pohtelor, de ați iubit ținerea, de ați urît mîndria, de ați trăit în curățenie, de v-ați făcut cu măsurăciunea smeriți, nu
 10 iaste minune, pentru căci despărțindu-vă de lume și iubind sărăciia lesne ați găsit sufletul vostru la smerenie, pentru căci bine știm că sărăciia smereste pre om.

Iar marele Constandin în luciul lumii aceștia, împărat mare, stăpînitor lumii, cu domnie lată, cu stăpînire desă-
 15 vîrșit, cu mărire nespusă și să nu să mîndrească, ci mai vîrtos să se arate desăvîrșit pildă smereniei. Nu iaste minune ninunilor? Nu iaste semn de mare sfințenie? Nu iaste dovadă a unui dar mare de la Dumnezeu în ceriuri?

- 20 Și pentru căci au strălucit în bunătățile cele mai alése, peste măsură, marele și întocma cu apostolii, Constandin,
 f. 111^v învață cu a sa pildă toată adunarea credincioșilor, / toate cétele oamenilor, carii dinpreună sârbează și prăznesc pomenirea lui, să călătorească cu îndrăzneală sfîntă pre
 25 calea mîntuirii, pentru ca să se învrednicească dumneze-
 eștilor făgădueli, pentru ca să se facă părtași cereștilor bucurii și fericirilor celor de pururea.

Învață, drept acéia, pre cei bogați, pentru căci fiind el prea bogat făcea comoară în ceriuri, după evangheli-
 30 ceasca poruncă. Învață pre cei de neam bun, pentru căci fiind el prea de neam bun au pohtit viețuirea și petrecania cetății cei de sus. Învață pre împărați, pentru că împărățind el cu atîta putere să siliia pururea să cîștige

1 fără] de N, ce B / fără margine] nemărginită C / Veniți C / aicea N // 2 dascalii B // 3 smerenii C / minunați B, C // 4 între paranteze celui ce iaste întocma cu apostolii C // 4-5 lipsește mărturisiți cum că au ajuns pînă la nu mai înainte C // 5 lipsește nu mai înainte N / șters nu mai înainte și ad. céle mai fnalte C // 6 ați B, C // 7 ați lepădat B, C / deșartăciunile C, N // 8 aț iubit C / ținéria B / aț trăit B, C // 9 de v-ați făcut cu măsurăciunea smeriți] de ați petrecut în smerenie C // 11 sărăciia C / aț gătit C / la] spre C // 12 pentru că C / lipsește bine știm că C / smeriaște B // 13 marile B, N / Costandin B, C / lumii] mării C // 14 stăpînitoriu B, N // 15 mîndria B // 16 să să arate C / smerenii C // 21 marile N / Costandin B, C // 23 cétele B, N, C // 26 părtaş B // 27 bucuriei C, N // 29 fiind prea bogat N // 30 niam N //

moștenirea făgăduialelor lui Hristos. Învață pre măsuri și pre săraci, pentru că de vreme ce bogăția și mărirea s-au biruit de pohta bunătații, cum să nu sporească pre lesne sărăcia, care iaste pricină spre facere de bine, după cum zice David?

10 Bucură-te, drept acéia, acolo sus, la împărățiile cele mari a dumnezeeshii mării, o, blagocestive împărate! Sue-te la înălțimea dumnezeeshilor fericiri, unde cea desăvârșit smerenie te-au suit. Culége rodurile credinții tale cei peste măsură în ceriuri, carele aici, jos, pre pământ, ai sămînat tu. Iară să nu ne laș nici pre noi săraci de folosirile, de acoperemîntul și de rugăciunile tale cele / fierbinți către Dumnezeu și mai virtos te roagă Fiului și Cuvîntului lui Dumnezeu, să păzească între și cu fericire chipul cel viu al bunătaților tale, pre adevăratul moștenitor creștinătății tale, pre iubitoriul de Hristos și creștinul nostru domn.

20 Supune supt picioarele credinciosului lui suflet slabi și făr'de putere pre vrăjmașii mării-tale, precum ai supus pre protivnicii credinții, pentru ca să lumineze în mulți ani, întru stăpînirea sa, creștinătatea, pentru ca domnind el să împărățească dreptatea, pentru ca să ție cu slobozenie bunătaatea, să nu aibă obraz strîmbătatea.

25 Și așa să se mărească Dumnezeu, să se cinstească dreapta credință, carea nădăjduim să o cîștigăm prin darul tău, pentru căci acesta însuș avînd numele tău să face asămînătoriu desăvârșit bunătaților tale. Amin. /

f. 112^v CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ LA NAȘTEREA DOMNULUI NOSTRU
IISUS HRISTOS

30 „Că nu pre îngeri cîndva au luat, ci sămînța lui Avraam au luat“, zice fericitul Pavel în 2 capete către evrei.

Doao firi mai alése și mai de cinste au făcut Dumnezeu, adecă cea îngerească și cea omenească; căci că pre inger

1 făgăduielilor C // 4 faceri B // 6 împărățiile B // 7 *lipsește* a dumnezeeshii mării B // 10 carile N // 11 aicea jos N / Iar C / lași B, C // 12 de acoperemîntul] acoperemîntului tău C, N // 15 moștenitoriu B, N // 18 Supune C / picioarele B, N, C / *lipsește* lui C // 19 mării B, N, C / șters tale și *ad.* sale B, sale C // 20 protivnicii B, protivniții C // 21 creștinătatea N / *lipsește* pentru C // 22 dreptăția N / pentru ca să] să C // 23 obraz *ad.* și loc B // 24 să să cinstiască C, N // 25 care C / să o] să C // 27 asămînător C // 28–29 Cuvînt la zioa nașterii lui Hristos C // 30 pre] prin B / inger N / luat N // 31 luat N / *lipsește* zice fericitul Pavel în 2 capete către evrei C, N // 32 *șters* mai ales și C / după Dumnezeu *ad.* după chipul său C // 33 adică C / îngeri B //

și pre om i-au făcut Dumnezeu după chipul său, precum
 zice la capul cel dintîi al Facerii: „Să facem om după
 chipul nostru și după asemănare”. Însă nu pentru trup
 ci pentru suflet iaste făcut omul după chipul lui Dumnezeu,
 5 căci că Dumnezeu nu are trup, ci iaste duh, după cum
 zice Hristos: „Duh iaste Dumnezeu”. Îngerul încă iaste
 duh, că așa zice prorocul David: „Cela ce face pre îngerii
 săi duhuri”. Și sufletul omului iaste duh, că iarăș acestaș
 proroc zice: „Lua-vei duhul lor și să vor sfîrși și în țărîna
 10 sa să vor întoarce”.

Dumnezeu iaste nevăzut, îngerul iaste nevăzut și sufletul
 omului iaste nevăzut. Dumnezeu iaste nemuritoriu, îngerul
 f. 113 iaste nemuritoriu / și sufletul omului iaste nemuritoriu.

Dumnezeu are înțelegere și voe, îngerul are înțelegere
 15 și voe și sufletul omului are înțelegere și voe.

Deci amîndoa firile acéia era căzute, pentru trufia:
 îngerul pentru căci au pohtit să fie asémenea lui Dumne-
 zeu, după cum zice la Isaia în 14 capete: „Sui-mă-voi
 deasupra norilor și voi fi asémene celui de sus înalt”,
 20 și pentru acéia l-au înbeznat Dumnezeu întru prăpas-
 tiile iadului și omul iară vrea să fie asémene lui Dumnezeu,
 că auzind din gura șarpelui că în ce zi va mînca din lemnul
 cunoștinții să va face Dumnezeu; și pentru căci au mîncat,
 fu izgonit și el din grădina desfătării și luo blestem ca să
 25 între în pămîntul dintru carele s-au luat.

Iar acum Dumnezeu dăruiaște omului mila sa, că au
 luat spre sine firea lui cea căzută, iar îngerului nu va
 să-i arate acea milă; și pentru acéia n-au luat spre sine
 firea lui, după cum zice fericitul Pavel: „Că nu pre îngeri
 30 cîndva au luat, ci sămînța lui Avraam au luat”.

Drept acéia am a zice înaintea dragostei voastre, în
 vorba ce voi să fac astăz (patru) pricinile pentru ce au
 luat Dumnezeu firea omenească și n-au luat cea îngerească;

33—1 șters căci că pre îngeri... chipul său C // 2 dintîiu B, N // 3 asemănare
 C // 7 că așa] cum C // 8 iarăși B / că iarăș acestaș] precum acelaș C // 9 luao-vei
 N // 11 nevăzut ^{a)} asemenea C // 12 iaste nevăzut] asemenea C / nemuritor C // 13
 iaste nemuritoriu ¹⁻²⁾ asemenea C // 14 înțelegere și voe ¹⁻²⁾ asemenea C // 15
 sufletul omului iar are N // 16 acelea C // 18 șters după C / Isaia C, N / cap
 C // 19 norului B / asemenea C, N // 21 prăpăștiile C / iar C / asemenea C, N // 24
 dăsfătării N / luă C // 25 carile N / s-au luat N // 26 iară N / dăruște C // 27
 au luat N / iară N // 28 să-i arata N / luat N // 30 luat N // 31 dragostii
 N // 31—32 Drept deci, ca să pricepeți avem 4 pricini: pentru ce au luat C // 33
 luat ¹⁻²⁾ N // 33—1 *ad. marginal* Dumnezeu firea omenească și n-au luat cea îngere-
 ască; așijderea și pentru ce au luat B //

f. 113^v aşijderea şi pentru ce au luat spre sine / Fiul lui Dumnezeu firea omenească şi n-au luat altă faţă a dumnezeirei, adecă Tatăl, sau Duhul Sfînt, care pricini le vom spune foarte pre scurt, pentru ca să nu vă dăm supărare. Ci mă
5 rog lui Dumnezeu să-mi dea ajutoriu şi pre dumnea-voastră vă pohtesc să ascultaţ cu dragoste.

Pricina cea dintîi, pentru care au luat Dumnezeu spre sine firea omenească, iar nu cea îngerească iaste că îngerii n-au perit toţi, ci au rămas din ei mulţi, iar oamenii era
10 căzuţi toţi, pentru păcatul născutului celui dintîi. Şi ne putem încredinţa de aceasta din pilda ce zice Domnul Hristos la Luca, în 15 capete, zicînd: „Care om dintru voi, avînd 100 de oi şi, pierzînd una dintr-însele, au nu va lăsa cele 99 în pustie şi va merge după cea pierdută,
15 pînă o va afla; şi, aflînd-o, o pune pre umărul lui, bucurîndu-să“?

Omul acela să înţelege a fi Domnul Hristos. Că aşa zice prorocul David: „Eşi-va omul la lucrul său şi la lucrarea sa pînă în seară“. Iar cele 99 de oi să înţeleg
20 cele 9 cete de îngeri pre carii, lăsîndu-i Hristos în ceriu, au venit pre pămînt să caute oaia cea rătăcită, adecă firea cea omenească, care era depărtată de Dumnezeu, pentru păcat şi era rătăcită în lume. Că aşa zice David
f. 114 cătră Dumnezeu: „Rătăciiu ca o oae pierdută, / cearcă
25 pre robul tău“.

Aflat-au Hristos pre acea oae rătăcită şi au luat-o pre umerile sale, adecă au luat spre sine firea omului, după cuvîntul apostolului Domnului <care> zice: „Să arată în trup“. Încă putem înţelege aceasta şi dintr-altă pildă
30 a lui Hristos, carele zice: „Care muiare avînd 10 bani

2 luat N / şters altă faţă a dumnezeirei, adecă B / dumnezeirii C // 3 adică C // 3—6 şters de la care pricini C // 4 scurt] scut B // 6 ascultaţi B / cu dragoste să ascultaţi N // 7 şters cea dintîi C / dintîiu N / luat N // 9 toţi B, C N, / iară N // 10 căzuţi B, C / lipseşte toţi B, toţi C / născutului celui dintîi şters şi ad. lui Adam C / dintîiu B, N // 11 lipseşte domnul C, N // 12 cap. C, N // 13 sută B / dintr-însele N // 14 cea pierdută C, N // 15 aflîndu-o N / bucurîndu-se B // 17 îngelege B / lipseşte a fi C, N // 18 ad. marginal prorocul B / lucrul] cucrul B // 19 pînă seara B, C / lipseşte cele 2 C // 21 ca să caute B / adică C // 22 care N, C / depărtată C // 23 rătăcit B // 24 Rătăcit-am C / ca o] ca B / cearcă] caută C // 26 au luat-o C, au luat-o N // 27 adică C / luat N // 28 şters Domnului C / care C // 30 carile N, ce C / muere C //

și va piiarde unul dintr-înșii, au nu aprinde lumînare și mătură casa și caută cu dinadinsul, pînă-l găsește?”

Muiarea acéia să înțelege a dooa față a dumnezeirii, carele lăsînd în ceriu 9 bani, adecă 9 cete de îngeri, s-au 5 pogorît pre pămînt să caute banul cel pierdut, adecă firea omenească, cu lumînarea aprinsă, adecă cu învățăturile cele dumnezeesti. Că așa zice David: „Luminătoriu picioarelor mele iaste légia ta și lumina cărărilor mele”.

10 Aflat-au banul acela al doilea chip al dumnezeirii, adecă Fiiul lui Dumnezeu, că s-au îmbrăcat cu trup omenesc, după cuvîntul evanghelistului Ioann: „Și cuvîntul trup s-au făcut”.

Drept acéia îngerii m-au fost perit toț, căci că au mai 15 rămas din ei 9 cete în ceriu, iar firea omenească era toată pierdută, carea să înțelege oaia și banul cel pierdut și Hristos l-au aflat.

A dooa pricină pentru care au luat Dumnezeu spre sine firea omenească, iar nu cea îngerească, căci că omul / f. 114^v 20 au greșit din slăbiciune, avînd pre sine trup, carele l-au plecat pre lesne la păcat. Iar îngerul au greșit din firea cea rea, neavînd trup pre sine. Că în trei chipuri greșăște omul: sau din slăbiciune, sau din neștiință, sau din firea cea rea. Deci păcatul din slăbiciune iaste împotriva lui 25 Dumnezeu Tatăl, căci că Tatăl să chîmă întru tot puternic.

Păcatul dintru neștiință iaste împotriva Fiiului, că Fiiul lui Dumnezeu să chîmă înțelepciune.

Păcatul din firea cea rea iaste împotriva Duhului 30 Sfînt, căci că Duhul Sfînt să chîmă bun.

Deci care om va greși din slăbiciune, sau din neștiință, îl va erta Domnul mai lesne, de să va pocăi. Că așa zice David: „Păcatul tineretelor mele ș-a neștiinții mele nu-l pomene”. Iar cine greșăște din firea cea rea împotriva

35 Duhului Sfînt, omului aceluia nu-i iartă Dumnezeu

1 pierde C / lumînarea B, N, C // 2 denadinsul B, N, C // 3 Muerea C // 4 carile N / adică C // 5 adică C // 6 lumînarea] făclia C / adică C // 7 David, Psalm 118 C // 8 luminătoriu] făclie C / picioarilor B, C / iaste] e C / légea C, N / lumină C // 11 adică C // 12 Ioan C // 14 toți B, C // 15 iară N // 16 care C // 18 A dooa] Alaltă C / luat N / *hipsește* spre sine B // 19 iară N // 20 carile N // 21 iară N // 25 chîmă B, N // 28 chîmă B, N // 30 chîmă B, N // 32 Domnul] Dumnezeu C, N // 33 tineretilor B, N, C / și al neștiinții B, N, C // 34 pomene B, N, C / iartă N //

lesne păcatul. Că așa zice Domnul Hristos: „Tot păcatul și hula să vă erta oamenilor, iar hula care iaste spre Duhul Sfînt nu să va erta oamenilor“.

- f. 115 Și sint păcate de moarte 7, carele sint și împotriva
5 Duhului Sfînt, făr'de nici o greșeală, de vreme ce sint neertate, deaca nu să va face la dînsule căzuta vindecare; păcatul cel dintîi iaste trufiia, dintru carele să naște / semeții și neascultarea; al doilea iaste zavistiia, dintru carele să naște vrăjmășii și uciderea; al treilea iaste iubirea de argint, carele să numește a doua închinare de idoli, dintru carele să nasc toate rélele; al patrulea iaste călcarea de lége, adecă nebăgarea în seamă celor hotărîte și așazate în legi și în pravile, dintru carele să naște necredința și lepădarea de Dumnezeu; al cincilea iaste sâmi-
10 narea de vrajbă între frați și între priiateni, care păcat l-au aflat singur satana; și cine are acel nărav iaste asemenea diavolului; al șaselea iaste nădiajdia cea necuvioasă ce are neștine la multe mila lui Dumnezeu și nu să părăsește de păcate, socotind că-l va erta, dintru carele
20 să naște netémerea de Dumnezeu și toată necurăția; al șaptelea, cel mai de pre urmă și mai mare și mai rău decît toate iaste oceaania, adecă deznădăjduirea de mila lui Dumnezeu, socotind că nu-l va erta nici cu un mijloc, dintru carele să naște moartea cea sufletească și munca
25 cea vécinică a iadului.

f. 115v Și cine va avea vreunul dintr-acéste păcate și nu va vrea să se părăsească de dînsul, mai bine să nu-l fie născut mumă-sa, că „îi iaste cerbicea lui vînă de hier și fruntea lui de aramă“, / după cum zice Isaia în 48 de capete.

- 30 Și pentru acéia au luat Domnul spre sine firea omenească, iar nu cea îngerească, căci omul au greșit din slăbiciune împotriva lui Dumnezeu Tatăl, iar îngerul au greșit din firea lui cea rea, împotriva Duhului Sfînt.

A treia pricină pentru care au luat Domnul spre sine
35 firea omenească, iar nu cea îngerească iaste că îngerul au

1 *lipsește* lesne N, C // 4 împotriva B, N, C // 7 dintîi B, N / carile N // 8 zivistii B / dintru] din C // 9 carile N // 10 care C / a dooa N, *sters* C // 11 dintru carele] dintr-însa C / rélele N, C // 12 adică C / celor] ciolor B // 13 care C / carile N // 14 cîncelia B / iaste vrajba ce să pricinuește între frați C // 15 frați B / prietini C // 17 diavolului C / nădejdea B, N, nădejdea C // 19 carile N // 21 duple urmă C / pre] pe B // 22 ociania B, *lipsește* C / *lipsește* adecă C / deznădăjduirea B, dăznădăjduirea C // 24 care C, carile N // 26 vreunu C // 27 să să părăsească C // 29 Isaia B, N, C / cap C // 30 luat N / Domnul] Dumnezeu N, C / firea cea omenească C, N // 31 căci că omul N // 34 A treia]a treia N, Altă C / carea B / luat N //

greșit de bună voia lui, iar pre ticălosul om l-au înșălat
 șarpele. Că a dooa chipuri iaste păcatul: unul iaste chiar
 al nostru, carele-l facem noi înșine, iar altul iaste păcatul
 cel striin, care îl face alt om și rămînem și noi părtaș
 5 acelui păcat strein. Și ne ceartă Dumnezeu și pentru
 păcatele cele streine, precum iaste și în trupul omenesc.
 Că pentru un mădular, cînd iaste bolnav, pătimesc toate
 mădulările, așijderea și în lumea caré să chiamă trup,
 adecă besérica lui Hristos, creștinii, pentru un om rău
 10 pre mulți oameni buni fi ceartă Dumnezeu, precum se
 vede aceasta în multe cărți și în multe istorii, că s-au
 făcut de multe ori, în bogate locuri. Că după cuvîntul
 apostolului ce zice că „puțin aluat toată frămîntătura
 dospêște“, așa și răutatea și păcatul unuia pricinuiaste /
 f. 116 15 la mulți mare pacoste.

Drept acéia prorocul David să ruga lui Dumnezeu să-l
 cruce de păcatul cel strein. Pentru acéia au luat Dumnezeu
 spre sine firea omenească, iară nu cea îngerească, căci că
 îngerul au greșit de bună voia sa, iară omul au greșit dîntru
 20 înșălăciune a cărui păcat iaste părtaș și îngerul cel rău,
 adecă diavolul, pentru că el au înșălat pre om, prin
 mijlocul șarpelui.

A patra pricină pentru care au luat Dumnezeu spre
 sine firea omenească, iar nu cea îngerească iaste căci
 25 că îngerul era mai de cînte decît omul; pentru acéia
 era datoriu și mai tare să se ferească de păcat. Că cine
 iaste mai de cînte i să cade să fie mai cu omenie; că îngerii
 sînt stéle, iar omul iaste putrejune. Că așa zice în cartea
 lui Iov în 25 de capete: „Stélele sînt necurate înaintea lui,
 30 dară cu cît mai vîrtos omul, fiind putrejune și feciorul
 lui viiarme“. (Drept acéia să cade omului celui sufletesc,
 adecă celui besericesc) să fie mai cu omenie decît mi-
 reanul, pentru ca să ia pildă și învățătură fieștecine de
 la el, vîzînd faptele lui céle bune.

1 de] din B // 2 Că în doao C / chiîar B, N // 3 care îl facem, carile îl facem N /
 4 strein C / părtași C // 5 striin B, N // 6 păcatile C, N / striine N // 8-9
 șters care să chiamă adică bisérica lui Hristos C // 8 chiamă B, N / lipsește
 trup N // 9 lipsește creștinii C // 10 lipsește buni C, N // 13 aluat] au luat N // 14 răutatea
 N / pricinuește C // 17 cruce, ad. și ferească B, izbăvească C / striin N / luat
 N // 18 iar B, C // 21 adică C / diavolul B, N // 23 A patra] altă C / luat N // 26
 dator C // 28 iară N // 29 stélele N // 30 dar C / repetă margine mai vîrtos B /
 feciorul B, fecioru C // 31 vierme C // 31-32 fără paranteze C // 32 adică C / bisericesc
 C // 34 faptele C, N //

f. 116^v Pentru acéia și Hristos, pre oamenii cei sufletești îi numește sare, zicînd: „Voi sînteți sarea pămîntului“; deci de să va strica sarea, cu ce să va mai săra? Îi numește lumină, zicînd: „Voi sînteți lumina lumii“. Și iarăși: 5 „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca, văzînd faptele voastre cele bune, să mărească pre părintele vostru cel ceresc“. (Îi numește cetate, zicînd: „Nu să poate ascunde cetatea în vîrfurile muntelui“. Îi numește făclie aprinsă, zicînd: „Nimeni nu aprinde făclie să o 10 pue supt obroc, ci în sfîșnic, ca să lumineze tuturor celor ce sînt în casă“).

Că nu să mînie Dumnezeu atîta pre omul cel prost cînd face păcat, cît să mînie pre omul cel bisericesc și pre omul cel de cinste. Și pentru acéia li să cade să fie 15 mai cu omenie și nu li să cădea să facă păcat.

Deci pentru aceste patru pricini, ce-am zis, au luat Dumnezeu firea cea omenească, iar nu cea îngerească. Iar pentru ce au luat Fiul lui Dumnezeu firea omenească, iar nu altă față a dumnezeirii, adecă Tatăl, sau Duhul 20 Sfînt, încă sînt 4 pricini. Una, pentru căci să chieamă Fiul lui Dumnezeu înțelepciune au luat chipu omului ca să vindecere nepricéperea omului, prin caré au căzut în păcat.

A dooa, ca cela ce iaste Fiul lui Dumnezeu, fără' de ani, f. 117 25 să se facă / și fiiu omului, supt ani.

A treia, precum s-au făcut Fiul lui Dumnezeu fiul omului, să se facă și fiiul omului Fiul lui Dumnezeu, după cuvîntul lui Ioann: „Și déde lor putere a fi fii lui Dumnezeu“.

30 A patra, fiind fiiul fața cea de mijloc, s-au făcut mijlocitoriu de au făcut pace întru Dumnezeu și între om, după cum zice fericitul Pavel: „Că unul iaste mijlocitoriu lui Dumnezeu și oamenilor, omul Hristos Iisus“.

Iar pentru nașterea domnului Hristos, ce prăznuiaște 35 astăzi luminat sfînta biserică, în ce chip s-au născut Fiul

1 oameni C // 3 de să va mai strica N / sarea pămîntului N // 4 *margin*
lumină B // 6 faptele C, N / pre tatăl vostru cel din ceriuri C / părintele N // 7
fără paranteze C / nu poate C, N // 10 și o pune supt obroc B // 13 bisericesc
B, N // 15 omenie] minie N // 16 patru] 4 C, N / luat N // 18 luat N // 19 adică
C // 20 chieamă B // 21 luat N / chipul B // 22 care B // 25 să să facă C // 27 să să facă
B / fiiu ¹ B // 28 Ioan C / dete C // 30 mijlocitor C // 32 mijlocitoriu B // 33 și] și a
C // 34 prăznuiește C // 35 *șters* astăzi C / beserică B, N //

lui Dumnezeu din tată făr'de mumă și cum s-au întrupat
din mumă făr'de tată, nu trebuiaște iscoadă, de vrême
ce iaste taina foarte mare, adîncă și peste fire, ci numai cu
credință și cu măriri de cuvîntări să ne închinăm lui,
5 ca unui soare al dreptății ce au răsărit din pîntecile Fecioa-
rei, noao celora ce șădeam întru întunérecul și umbra
morții; și din călduroasa inimă să-i mulțemim pentru
multa și nemăsurata milă ce au făcut cu noi, de-am înoit
firea noastră cea căzută, cu nașterea sa, căruia și eu mă
10 rog, nevrédnicul, ca unuia ce iaste unul născut Fiiu al
lui Dumnezeu și Dumnezeu adevărat, să dăruiască prea-
f. 117^v luminatului / sănătate, viață norocită și bună întemeiare,
întru cinstit și luminat scaunul măriei-sale, împreună
cu toată luminata casa măriei-sale și împreună cu dumnea-
15 voastră cu toț și cu tot norodul creștinesc ca de pururea
să prăznuiț în mulți ani, luminat, cu toate céle bune și
de folos.

CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ LA OBREZANIA LUI HRISTOS

„Și cînd s-au umplut 8 zile ca să tae pruncul împrejur,
20 chemat-au numele lui Iisus, carele au fost zis de inger
mai înainte, pînă a nu să zemisli el în pîntece“.

Zice la cartea Facerii, în 17 capete, cum că au tocmit
Dumnezeu cu Avraam împăcare și spre semn de adeve-
rință i-au poruncit Dumnezeu, zicîndu-i: „Aceasta iaste
25 făgăduința carea vei păzi între mijlocul meu și între voi
și între mijlocul semenției tale, după tine între neamurile
lor, să se tae voao împrejur toată partea bărbătească
și va fi făgăduința mea peste trupul vostru, întru făgă-
f. 118 duință / vécinică. Și copilul carele nu să va tăia împrejur
30 a opta zi să va piarde, sufletul acela din rudeniia lui,

2 trebuiește C / iscoadă, *ad.* și să ispitim mai mult B // 5 pîntecile B, C,
pînticile N / fecioarii B, fecioarei N // 6 șădem N / întunerecu C // 7 călduroasă
N / mulțumim C, mulțămim N // 8 de au înoit C, N // 9 cu nașterea sa firea
noastră cea căzută C // 12 *după* prealuminatului *ad.* nostru domn B, C / viață B,
C // 13 scaunu C, *ad. marginal* întru cinstit și luminat scaunul măriei-sale B / măriei-
sale N // 14 mării N, B, C / *lipsește* luminata B // 15 toți B, C / de-a pururea C //
16 prăznuiți C // 17 *după* folos *ad.* Amin B // 18 Cuvînt la cea după trup tăerea
împrejur a domnului nostru Iisus Hristos, la ghenarie 1 dni C // 20 chemat-au N /
carile N / ingeri C // 21 nainte B, C / zămisli B, N, C // 25 care C // 26 semenții B,
seminții C // 27 să să tae C / împrejur voao C, N // 28 preste C, N // 29 copilul C /
care N, C // 30 B / pierde C //

căci au stricat făgăduința mea”, arătînd cu această tăiere împrejur 4 lucruri: una pentru ca să se cunoască cei crezuți întru Dumnezeu; a dooa, pentru ca să rămîie semenție lui Avraam slobodă de păcatul născutului celui
 5 dintîi; a treia, pentru ca să facă pre Avraam pîrinte a multe neamuri credincioase, pentru adevărata credință ce au arătat și el către Dumnezeu; a patra, pentru căci din neamul lui Avraam au vrut să se nască Hristos.

Deci, pentru semnul împăcării aceiia care s-au tocmit
 10 cu noi au priimit Hristos tăierea împrejur, după cum zice Luca evanghelistul: „Și cînd s-au umplut 8 zile ca să tae pruncul împrejur, chemat-au numele lui Iisus”, care nume iaste cu adevărat mai presus decît tot numele, după cum zice fericitul Pavel, „că să înțelege mîntuitor”. Și să
 15 poate adevăra și de pe alte multe numiri cum că să chîiamă Iisus mîntuitoriu neamului omenesc, iară mai vîrtos de pă aceste opt nume ce voui să zic.

Întîi să chîiamă viață de vîci, după cum zice Ioann la
 f. 118^v 17 cap: „Iară aceasta iaste / viața de vîci, ca să te cunoască
 20 pe tine unul Dumnezeu și pre Iisus Hristos, pre carele ai trimis”.

A dooa să chîiamă mîrire, că așa zice David: „Sătura-mă-voiu cînd mi să va arăta mîrirea ta”.

A treia să chîiamă odihnă, că așa zice Hristos: „Luaț
 25 jugul mieu spre voi și vă învățaț de la mine că sînt blînd și smerit cu inima și veț afla odihnă sufletelor voastre”.

A patra să chîiamă veselie, că așa zice Ioann la Apocalipsis, în 19 capete: „Să ne bucurăm și să ne veselim și să dăm mîrire lui, că au venit nunta mielului (adecă a
 30 lui Hristos) și muiarea lui s-au gătit spre sine” (adecă beserica).

A cincea să chîiamă împărăție, că așa va să zică Hristos la judecata cea înfricoșată, către oamenii cei drepți:

1 *lipsește* mea B / tăere C // 2 patru N, C / după cunoască *ad. marginal* jidovii dintr-alte neamuri cum că sînt oamenii B // 3 crezuți B, C // 4 semenția B, C // 5 dintîiu B, C / pîrinte] tată C // 9 împăcării] împărății C / împărăției N // 10 tăerea C // 13 iaste adevărat C, N // 14 că să] că N, C / mîntuitoriu B, C, N // 15 de pe] după C / chîiamă B, N // 16 mîntuitoriu C, N / iar C // 17 de pă] după C / 8 C, N // 18 Întîiu N, B / chîiamă B / viață B, C, viața N / Ioan C // 19 capete N / Iar C / viața B, N, C // 20 pre B, C / carile N // 22 chîiamă B, N // 23 *repetă* cînd A // 24 chîiamă N, B / Luați B, C, luați N // 25 învățați B, C // 26 veți afla B, C / sufletilor N // 27 chîiamă B, N // 28 cap C // 29 adică C // 30 muiarea *ad. și mireasa* B / muerea C / adică C // 31 biserică C // 32 chîiamă B, N / *lipsește* Hristos B //

„Veniți, blagosloviții părintelui meu și moșteniți împărăția, carea iaste gătită voao mai nainte de începutul lumii”.

A șasea să chiamă coroană, că așa zice Ioann la Apoca-
5 lipsis: Ține ce ai dobândit, ca să nu ia nimeni coroana ta”.

A șaptea să chiamă ban că așa zice la Mathei, în 20
de capete: „Și deaca veni seara, tuturor le dăde plata
tot, întocma, câte un ban”./

f. 119 A opta să chiamă cină, că așa zice la Luca în 14 capete:

10 „Un om oarecarele făcu cină și chieamă pre mulți și ei nu vrea
să meargă, puind fieștecările, la mijloc pricini: unul că
au cumpărat holdă și merge să o vază; altul că au cum-
părat părechi de boi și merge să-i ispitească; altul că au
luat muire și pentru acéia nu pot să meargă”, carii să
15 înțeleg a fi oamenii cei păcătoși și iubitori de cele lumești,
carii nu să vor învrednici să mănince din cina acéia,
adecă nu vor vedea fața lui Dumnezeu.

Deci, de pe acéste nume ce am zis, că înțelegeț Iisus
mîntuitoriu. Că au mîntuit neamul omenesc din tirăniia
20 diavolului și le-au arătat calea vieții de véci.

Și au primit de s-au tăiat înprejur pentru doao lucruri:
una, pentru ca să împlinească légia, ca un făcător de lége
și să ne dea și noao pildă să ne supunem legii; alta și
pentru ca să se astupe toată gura hulitoare și clevetnică

25 a eriticilor, carii zicea că n-au luat trup, ci s-au născut
după nălucire. Iar pentru ce s-au tăiat înprejur a opta
zi să înțelege că la al optulea veac va să tae Hristos în-
prejur, cu judecata cea înfricoșată, ca / cu o sabie cu doao

f. 119^v rosturi toate răutățile și tot féliul de nedreptăți din lume;

30 și pre cei păcătoși îi va arunca în matca focului celui
nestins, iar pre cei drepti îi va aduna la împărăția sa
cea vecinică, caré și noi, cu toții să o dobîndim.

1 moșteniți B // 2 care C // 4 șase C / chiamă N, B / coronă C // 5 corona C // 6
chiamă N, B / Mathei B, C // 7 20 cap C / dete C // 8 ban, *ad. și dinar* B // 9
chiamă N / chiia B / la] și B / cap. C // 10 oarecare C, oarecarile N / chemă C //
11 fieștecările N // 13 ispitească] cerce C // 14 luat N / muere C / să meargă] merge
C // 15 păcătoși C // 16 cina] masa C, N // 17 adică C // 18 de pe] după B, C / aceste
C / înțelegeți B, înțelege C // 18—19 *ad. marginal* că Iisus să zice mîntuitoriu
B // 19 mîntuitor C // 20 diavolului B, N / le-au arătat N // 21 doao] 2 C, N //
22 légea C / făcătoriu B, N // 23 supunem C, N // 25 luat N // 26 al 8-lea B // 28 doao]
2 N, C // 29 rosturi *ad. marginal* și ascuțituri B] ascuțituri C / feliu B, C // 30 *ad.*
marginal celui B // 31 *lipsește* sa N // 32 care C //

CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ LA ADORMIREA PREASFİNTEI
STĂPÎNEI NOASTRE NĂSCĂTOAREI DE DUMNEZEU
ȘI PURUREA FECIOAREI MARIA

„Că căută spre smereniia slujnicii sale că, iată, de acum
5 mă vor ferici toate neamurile“.

„Pomenirea dreptilor cu laude, zicea preaînțeleptul
Solomon, și blagosloveniia Domnului pre capetele lor“.
Drept acéia toț sfinții, fără de nici un prepus sînt drept
înaintea lui Dumnezeu și sînt blagoslovit. Iar mai dreaptă.
10 și mai blagoslovită în ceriu și pre pămînt nu iaste alta.
decît Fecioara Maria, pentru căci s-au învrednicit de au
f. 120 născut, ca o sfință ce iaste decît / toți sfinții, pre sfîntul
și adevăratul drept, pre blagoslovitul Iisus, a căruia
preasfînta Adormire prăznuiaște luminat astăzi sfînta.
15 beserică.

Și măcar că eu nu sînt vrédnic a zice nimica întru cinstea
și lauda ei, pentru întunecarea ce are mintea mea, de
mulțimea păcatelor, iară încăș, după puțință vom zice
célea ce ne va lumina prin rugăciunile ei, lumina cea ade-
20 vărată, Hristos. Ce vă pohtesc să ascultaț cu dragoste.

„Că căută spre smereniia“ i proci.

Fără de nici un prepus să cunoaște cu socoteală
dreaptă cum că Dumnezeu iaste preaputérnic, pentru
căci are putéria întocma cu voința și poate să facă cite
25 va vrea, după cum zice prorocul David: „Toate cite au
vrut au făcut Domnul. Drept acéia, de ar fi vrut ar fi
putut și nefăcîndu-se om, cu alt mijloc să mîntuiască
pre om din mîinile diavolului, iar n-au vrut. Și de veț
întreba pentru ce, pentru căci au vrut să arate la această
30 taină a întrupării 4 alsăuri firești: bunătatea, înțelepciuni-
nea, putéria și dreptatea.

Și întii au arătat bunătatea pentru căci nu s-au îndemnat
să mîntuiască pre om din niscai bunătăți ale lui, fiind

1 Cuvînt al 2 la Adormirea preasfintii C // 2 stăpîinii N / Născătoarii B // 3 fecioarii B, C / Mariei C, N // 4 căută] au căutat C // 5 *repetă* mă B // 7 capetele] catele B, capetele C // 8 toți N, C / fără de N, C / drepti B, N, C // 9 blagosloviți B, C // 11 Mariia B, N, C // 13–14 *șters și ad.* domnul Dumnezeu și mîntuitorul nostru Iisus Hristos ai căriia adormire luminat o prăznuiește C // 14 sfînta noastră biserică C // 16 cinstia B // 18 iar C // 19 cele C // 20 Ci C / ascultați B, C // 21 Că au căutat spre smereniia slujnicii sale C // 22 fără de C // 24 putere C, N / poată N // 26 domnul au făcut B // 28 diavolului B, N / iară N / veți întreba B, C // 30 ale sale firești B / *după* firești *ad.* fapte bune, adică C / bunătatea N // 31 puterea C, N / dreptatia N // 32 întiiu N // 33 bunătăț B //

- f. 120^v · rob păcatului, după cum / zice fericitul Pavel: „Nici dintr-altceva, fără numai dintru a sa singură bunătate; că precum s-au îndemnat din ceput, dintru a sa bunătate, de au zidit pre om, așa și acum s-au îndemnat să-l mîntu-
5 iască“.

A dooa, au arătat înțelepciunea, pentru căci ca unul numai singur ce iaste înțelept au aflat mijlocire ca acéia ca să mîntuiască pre om. În ce chip? Să împreune dumnezeirea și să se facă el însuș Dumnezeu și om? ca un om
10 să se lupte pentru om cu vicleanul diavolul și ca un Dumnezeu să biruiască și să mîntuiască pre om, precum vom zice și mai jos.

A treia, au arătat putéria, pentru căci ca un Dumnezeu puternic au putut de au făcut un lucru mare și înfricoșat,
15 ca acesta. Că zice Ioann Damaschin: „Ce iaste mai mare decît a să face Dumnezeu om, ziditoriul să se facă zidire, făcătoriul facere. Dumnezeul cel fără de materie să se facă om cu materie, cel nevăzut să se facă văzut, stăpînul să se facă rob și Dumnezeu cel înalt să se facă om smerit.

20 Și, împreunînd acéste doao împotriviri de margine, să păzească a fieștecăriia firea neschimbată, să rămîie cel nezidit, nezidit și cel zidit, zidit și cel nevăzut, nevăzut. Și în scurte cuvinte să rămîie dumnezeirea, dumnezeire /
f. 121 și omenirea, omenire și nici firea dumnezeirii să se pre-
25 facă în firea omenirii, nici omenirea să se prefacă în firea dumnezeirii, care lucru iaste mai puternic și mai minunat, să poată păzi fieștecăre fire alsăurile ei céle firești și după împreunare“.

A patra, au arătat dreptatea. În ce chip? Pentru că
30 n-au vrut să se lupte cu vicleanul diavol cu dumnezeirea descoperită, ci s-au îmbrăcat cu trup, pentru căci că ar fi putut zice diavolul cătră Dumnezeu, îndreptîndu-se: eu cu om mă lupt, iar nu cu Dumnezeu și nu iaste cu dreptate tu, Dumnezeu fiind, să te lupți cu mine, tu ziditoriu-

2 fără numai C // 6 unul ce B // 8—11 *ad. marginal* În ce chip? Să împreune dumnezeirea și omenirea și să se facă el însuș Dumnezeu și om; ca un om să se lupte pentru om cu vicleanul diavolul și ca un Dumnezeu să biruiască și să mîntuiască pre om B // 9 să să facă C // 10 să să lupte N, C / diavolul N // 13 a treia N / puterea C, N // 15 Ioan C // 16 ziditoru C // 17 făcătorul C / facere *ad.* și făptura B / fără materie C / să să facă C // 18 să să facă C // 19 să să facă ¹⁻² C // 20 aceste împotriviri C, N // 24 prifacă B // 25 prifacă B // 29 dreptătia N // 30 să să lupte C, N / diavol N // 32 diavolul N // 33 *după* om *ad.* p ocui să C / nu³] nici C //

și făcătoriu! să te lupți cu mine, zidirea și făptura; cum mă lasă pre mine, ca pre o zidire, să mă lupt cu altă zidire, carele iaste omul.

- Drept acéia, Dumnezeu, carele purtare! să îndreptează
 5 cătră toț și biruiaște la judecata lui, după cum zice David, ce face? Pentru ca să nu mai aibă diavolul cuvînt a să îndrepta și să zică cum că-i face Dumnezeu strîmbătate, pentru aceasta s-au îmbrăcat acestăș Dumnezeu cu trup și să face om adevărat, pentru ca să se lupte ca un om
 10 și să biruiască ca un Dumnezeu pre vrăjmașul firii omenești, pre care fire o au fost biruit / diavolul, ca iarăși, acéia să biruiască pre diavolul: biruitul să se facă biruitoriu și biruitoriu să se facă biruit; cu mijlocirea ce au biruit să se biruiască; au înșălat pre om, făgăduindu-i
 15 să se facă Dumnezeu, să înșală și el, pentru căci vedea om și au căzut în mîinile dumnezeirii, ce era ascunsă în omenire.

- Drept acéia, pentru ca să păzească Dumnezeu dreptatea, să face om, luînd trup din preacuratele sîngiuri
 20 ale preasfintei Fecioarei. Și socotind adîncimea minunei, rămîiu fără de graiu și mă minunez, căci că nu aflu cuvinte întocma la cînte, ca lucrul, pentru ca să laud minunatul acesta dar. Cum să măresc izvorul iubirii de oameni? Cum voi! să propoveduesc mulțimea îndurărilor? Cum
 25 voi! să îndrăznesc la noianul Fecioarii și să ispitesc adîncimea tainii cei peste fire? Și cum voi! să povestesc pentru tine, Fecioară, nu căci ai născut din tine cu trup pre Fiiul și cuvîntul lui Dumnezeu, care naștere iaste mai presus de fire, ci pentru căci te-ai făcut maică și ai
 30 rămas fecioară. Că din fire iaste unii mueri fecioară să fie fecioară numai în cită vrîme va păzi feciorîia și mumă /
 f. 122 nu poate să fie deaca iaste fecioară și o muiare caré au născut prunc nu poate să mai fie fecioară. Iar la tine, vrînd cel ce s-au născut din tine, au schimbat rînduiala
 35 firii, ca un făcătoriu al firii și ai rămas și după naștere iarăș fecioară.

3 carile N // 4 carile N // 5 toți B, C / biruește C // 6 diavolul B, N // 8 cu] în C // 9 să să lupte C, N / cu un om N // 11 diavolul N / iarăș B, C, N // 12 acéia fire N / diavolul N / să să facă C / biruitor C // 13 să să facă C // 14 să să biruiască C // 16 mîinile B, C, N // 18 Dumnezeu ca să păzească C // 19 preacuratele N, C // 20 fecioarii N, B / și] însă eu C / minunii N // 23 izvorul B // 25 noianul B // 26 tainei B // 27—28 după fiul ad. și; șters din tine B // 32 muere C / care C, repetă B // 35 făcător C / dupe C // 36 iarăși C //

O, lucru preaslăvit și tăiare de fire! O, pîntece sfînt și vas dumnezeesc! Întru tine, cu adevărat, s-au spart zapisul păcatului. În tine s-au făcut Dumnezeu om, fără de a-ș schimba dumnezeirea.

- 5 Drept acéia, cu ce limbă voi putea să măresc fecioria ta și nașterea ta cea preste fire? Că prin mijlocul tău ne-am învrednicit să cîștigăm bunătățile cele mari. Cu ce flori de laudă voi putea împleti cununa fecioriei tale, ca uniia ce ești încununată cu toate florile bună-
- 10 tăților, de tatăl cel ceresc? Pentru căci ai încununat neamul nostru cu slavă și cu cînstă, ce fel de dăriu vrédnice aducem? Că toate cîte-s ale lumii, nu sînt vrédnice înaintea ta. Că de te voi numi cer, ești mai naltă, că ai născut pre făcătorul ceriului. De te voi numi închipuirea / lui Dumnezeu, destoinică ești. De te voi numi
- f. 122^v15 doamnă îngerilor, întru toate a fi te adeverează și ver ce alt aș putea zice și aș putea să te numesc, nu iaste destul, cătră lauda măririlor tale.

- Bucură-te, drept acéia, că tu singură ai prorocit, că
- 20 te vor ferici toate neamurile și adevărat că te fericesc, pentru căci cu smereniia ta cea de margine ne-ai arătat cătră ziditoriul tău, te-ai făcut pricină de s-au smerit cel ce iaste din fire nesmerit și au priimit de au lăsat sînul Tatălui și au venit de au sălășluit în precuratul
- 25 și sfîntul pîntecile tău.

- O, fericită și sfîntă smereniia a fecioarii, cîtă putere ai! Că au făcut de s-au smerit pînă la moarte cea de carele fuge ceriul de groaza lui și i să smeresc toate și ai înălțat pre omul cel din fire smerit și l-ai făcut de au cîștigat
- 30 lăcașurile și fericile cele cerești. Fericit iaste, cu adevărat și preafericit cine au putut cîștiga pre această blagoslovită smerenie, că s-au cînstit și de oameni și de Dumnezeu.

- Și de vrème ce tu, fericită Fecioară, după cum ai zis că au căutat domnul pre smereniia ta și te-au înălțat de
- 35 pre pămînt la ceriu, pentru ca să împărățești împreună

3 În] Intru B // 4 fără de C // 8 fecioarei B, feciorii C // 9 șters ca uniia și ad. ceia C / uniia N // 11 feliu N / daruri B, C, dar N // 13 ceriu B, N, C / nalt A // 14 după ceriului ad. marginal. De te voi numi muma neamurilor B // 15 destoinic A // 16 doamnă] domn C / veri ce B, C // 17 numesc] măresc N / dăstul C // 21 șters cea de margine C / ne-ai] că ai B, N, care ai C // 23 nesmerit] smerit B // 26 sfînta B // 27 carile N // 28 și să smeresc C // 29 lipsește cel C, N / l-au făcut B // 30 fericirile N // 32 s-au cînstit de oameni B // 33 au zis B // 34 pre] spre N / ti-au N //

- f. 123 cu el, caută spre noi, ticăloșii, robii tăi, cu umilință și /
mîngăie pre judecătoria cel înfricoșat, pre fiul tău, cu
rugăciunile tale cele călduroase, să ne mîntuiască de scîr-
bele și de nevoile ce ne-au împresurat. Și precum cu dum-
5 nezeiasca putere într-o mică de ceas au adunat din toată
lumea pre apostoli ca să petreacă preacinstit și sfînt trupul
tău spre îngropare, cu laude și cu cîntări, așa să adune
și mintea noastră cea înprăstiată, întru dăștăciunile
cele lumești și să o lumineze ca de pururea pre dînsul
10 să-l mărim și să-l lăudăm. Iară ție, ca unii adevărate
Născătoare de Dumnezeu, să-ț cîntăm cu cucerie cîntarea
cea îngerească: „Bucură-te cea ce ești cu bun dar dă-
ruită, Domnul cu tine“.

f. 123^v ÎNVĂȚĂTURĂ LA SFÎNTUL PĂRINTELE NOSTRU NICOLAE:

- 15 „Eu sînt păstoriul cel bun; păstoriul cel bun sufletul
lui pune pentru oi“.
Aducîndu-mi aminte de rîvna cea mare și de dragostea
cea multă ce are păstoriul cel bun cătră oile sale, foarte
mă minunez și laud credința și dragostea inimii sale ce
20 are spre paza lor, precum vedem că era fericitul acela
și credinciosul rob al lui Dumnezeu, Moisi, carele au fost
păstoriul norodului israelitenesc. Că văzînd urgia lui Dum-
nezeu că era foarte mare și groaznică asupra jidovilor,
atîta cît li să convenia și pierzare, iar n-au vrut pentru
25 dragostea oilor să fugă să se mîntuiască el singur, ci,
mai vîrtos, după cum zice la 22 de capete la Eșire, au
stătit împotriva lui Dumnezeu și cu mînie au început
a-i zice: „Rogu-mă, Doamne, greșit-au norodul acesta
greșală mare și ș-au făcut lor dumnezei de aur; și acum,
f. 124 30 de vrei să lași / păcatul lor, lasă-l, iar de nu, stinge-mă
și pre mine din cartea < în > caré m-ai scris“.

1 *lipsește* ticăloșii B // 3 căldoroase B // 6 precinstit B // 7 *șters* să adune
C // 8 *lipsește* noastră B / deștăciunile B, C // 9 *după* lumești *ad.* să o adune C /
de-a pururea C // 10 Iar C // 13 Domnul e cu tine C // 14 Al doilea cuvînt
la zioa sfîntului ierarh Nicolae. Dechemvrie 6 dni C // 15 păstoru! ¹⁻² C // 17—20
șters Aducîndu-mi aminte ... precum vedem că era C // 20 *șters* acela C // 21 care
C, carile N // 22 păstor C / Că văzînd] Cu toate că au văzut C // 23 *șters* foarte
C // 24 *șters* atîta C / iar] dar C // 26 *după* vîrtos *deschide paranteză* C / cap. C //
după Eșire *închide paranteză* C // 30 vrei] vei C / laș B // 31 care C //

Auzit-aț rîvna și dragostea cea mare a celui păstor?
 Cu adevărat, iubiiții miei ascultători, stau de mă mir
 de acele cuvinte mari și grêle ce au grăit Moisi cu atîta
 minie. Iar mai mult mă minunez de îndelunga răbdare
 5 și de multa iubire de oameni a lui Dumnezeu, cum nu
 l-au dat pierzării, împreună cu jidovii cei fără de lege;
 că lui Dumnezeu, nu numai Moisi, ce și toată lumea nu-i
 iaste nici de o trebuință, după cum zice David la psalm 16:
 „Bunătățile mele nu-ț trebuesc”.

- 10 Iar pentru ca să nu mă depărtiez cu vorba zic cum că
 Dumnezeu nu s-au uitat la acele cuvinte ale lui Moisi,
 ce-l îndemna spre minie; ci mai virtos s-au uitat la dra-
 gostea lui cea mare ce avea către oile sale, ca să nu pață
 rău și cum că mai bine au priimit să moară împreună
 15 cu oile lui și pentru acéia n-au vrut Dumnezeu să facă
 acea stricăciune mare ca să-i piarză.

f. 124^v Mare era, cu adevărat, dragostea lui Moisi spre jidovi,
 iar mai mare au fost dragostea lui Hristos spre tot neamul
 omenesc. Căci Moisi numai / pentru un norod pohtia să

- 20 moară, iar Hristos pentru toată lumea. Și Moisi nu zice:
 piiarde-mă numai pre mine și lasă pre jidovi, iar Hristos
 această poftă avea, nefiind vinovat să moară și toată
 lumea să trăiască, precum zice și la sfînta *Evanghelie* de
 astăzi: „Sufletul mîeu pui pentru oi”. Și într-alt loc
 25 iară zice că: „Să cade să se înalțe fiul omenesc, ca tot
 cela ce va crede într-însul să nu piară, ci să aibă viață
 vecinică”. Deci de pe aceste vorbe ce-am zis vom putea
 cunoaște dragostea cea adevărată și credința păstoriului
 celui bun; ci mă rog să ascultați.

- 30 Sînt mulți în lume de să numesc că sînt păstori și zic
 cum că poartă grijă de oi; ci o zic, ticăloși, numai cu cu-
 vîntul, iar cu fapta sînt departe, cîtu e ceriul de pămînt,
 pentru căci nu poartă grijă pentru folosul oilor lor, ci
 să nevoesc numai pentru folosul lor, căroră nu să cuvine

1—2 *sters* Auzita-ți rîvna și dragostea cea mare a celui păstor? Cu ade-
 vărat, iubiiții miei ascultători, stau de mă mir, și *ad.* Să să mire cineva C // 3 a-
 celea C // 7 ci și B, C // 8 *lîpsește* David B // 9 Că bunătățile C / nu-ți C // 10
sters Iar pentru ca să nu mă depărtiez cu vorba zic cum că C // 11 acelea C // 13
 dragostea cea mare C, N // 14 *sters* și cum că mai bine au priimit și *ad.* că-l vedea
 că e bucuros C // 15 și] ci C // 15—16 *sters* să facă acea stricăciune mare C // 16
 ca să-l piarză C, N // 18 iară N // 21 pierde-mă C // 24—29 *sters* Și într-alt loc ...
 să ascultați C // 26 întru dînsul N / să nu piară B, N / viață N // 27 de pe]
 dupe N // 28 păstorului N // 30 mult C // 31 grija C // 32 cît C // 33 *sters* pentru
 căci C / *lîpsește* lor B, C // 34 folosul] venitul C / cuvine] cade C //

- să le zică neştine păstori, ci năemiţ, sau, mai vîrtos să zic, furi şi tîlhari; că lasă oile lor de le mănîncă lupii şi ei sar pe aiurea, în turmele cele streine să fure şi să junghe şi să piarză. Pentru carii zice domnul Hristos, la Mathei,
- f. 125 5 în 7 capete: „Luaţi-vă aminte de proroci mincinoşi, /carii vin cătră voi, în veşmintele oilor îmbrăcaţi iar pe din lăuntru sînt lupi răpitori, pre carii din rodul lor (zice) îi veţi cunoaşte pre ei“, adecă de pe faptele lor cele necuvioase.
- 10 Şi iarăşi la 23 de capete, pe unii ca aceştia îi numeşte făţarnici, orbi, nebuni şi mormînte spoite pe dinnafară. Făţarnici îi numeşte pentru căci să arată cu înşălăciuni înaintea oamenilor şi să fac pre sine cum că sînt sfinţi şi drepţi. Orbi îi numeşte pentru căci nu vor să înveţe
- 15 pre oameni cele ce să cuvin şi sînt drépte şi adevărate, ce-i învaţă şi-i îndeamnă pururea la lucrurile cele vătă-mătoare de suflet. Nebuni îi numeşte, pentru căci calcă poruncile cele mai mari ale lui Dumnezeu şi cearcă lu-cruri deşarte şi de nimica. Mormînte spoite pe dinnafară
- 20 îi numeşte, pentru căci să fac ei mai învăţaţi, mai drepţi, mai buni şi mai vrdnici decît sfinţii părinţi şi decît apos-tolii şi nu ţin în seamă într-o nimica cele ce au zis ei şi le-au aşazat, spre cinstea beséricii, spre întemeierea cre-dinţii şi a creştinătăţii şi spre folosul cel <de> obşte, ca nişte
- 25 călcători de lége ce sînt. Opresc şi pe alţii, cu o mie de mij-loace, să nu le / ţie, pentru ca să-i osîndească împreună cu dînşii, pentru binele cel mare ce le fac şi mila ce le dau, pentru care lucru vor să ia, ticăloşii, mai multă osîndă de la Dumnezeu.
- f. 125^v 30 „Păstoriul cel bun sufletul lui pune pentru oi“.

1 năemiţi B, năimiţi C / şters să zic C // 2 lipseşte lor N // 3 striine B // 4. piarză B, N / care C // 5 cap B, C / între paranteze la Mathei, în 7 cap. C / Luaţi-vă, ad. şi păziţi-vă B / mincinoşi C // 6 veşmintele ad. şi pei B / şters veşmintele. oilor şi ad. piei de oi pã din afară C / îmbrăcaţi B, C / pe] pã C // 8 pre ei din rodul lor, zice, îi veţi cunoaşte C / din rodul lor îi veţi cunoaşte pre ei, zice N / veţi B / de pe] dupe B, C / faptele N / necuvioasă B // 10 iarăş C / la 23-cap C / pã C / acestia B, aceştia C // 11 pre denafară N / denn C // 12 şters îi numeşte C // 14 şters îi numeşte C // 15 şters să cuvin şi C / şi cele ce sînt B // 16. lucruri C / şters cele C // 17 şters îl numeşte C // 18 şters mai C // 19 pã C / pre denafară N // 20 şters îi numeşte C / învăţat B // 22 şi întru nimic nu ţin în seamă C // 23 li-au aşazat B / cinstia B / biséricii C / întemeiaria B, întemeerea C // 24. ad. marginal şi a creştinătăţii B, lipseşte C / de C / ca] ci ca C // 25 şters ce-sînt C / pre alţii B, C / ad. marginal cu mii de mijlociri B // 26 şters pentru C / să-i], să să C // 27—29 şters pentru binele ... la Dumnezeu C // 30 lui] 1ş C //

La cartea cea dintîi cătră Timothei, la al 3 cap, zice
fericitul Pavel cum că episcopul trebuie să fie făr'de
prihană, întreg la minte, cu bună rînduială, iubitoriu
de streini, învățătoriu bun, nesfadnic, blînd, neînvrăj-
5 bitoriu, ne iubitoriu de argint, casei sale bine îndreptă-
toriu, că de nu va ști a-ș îndrepta casa sa, cum va purta
grijă de besérica lui Dumnezeu?

Drept acéia nu eu, ci socoteala cea dreaptă află cum că
păstoriului celui bun i să cuvine să aibă trei lucruri:
10 una, credință curată, a dooa, înțelepciune întreagă și a
treia, să aibă toiaș în mînă. Cu credința cea curată să
caute și să pohtească pururea binele și folosul oilor lui,
nu numai celor sănătoase și zdravene, ce și celor bolnave
și struncinate. Cu înțelepciunea sa păstorească pre oa-
15 meni, dînd învățătură fieștecăruia după vîrsta și rîn-
duiala lui, că precum sînt boale de multe féliuri / și nu
să pot vindeca tot ca un feliu de doftorii, așa nici eu cu
un feliu de învățătură nu să pot odihni, nici să pot în-
drepta toate firile omenеști, ci unii cu un féliu, alții cu
20 alt féi; că altă învățătură trebui bărbatului și alta muerii;
altă îndreptare trebuie bătrînului și alta tînarului; altă
povățuire trebuie bogatului și alta săracului; altă mîn-
giare trebuie celui vésel și alta celui trist; altă vindecare
trebuie celui sănătos și alta celui bolnav; altă înfruntare
25 trebuie stăpînului și alta slugii; altă îndemnare trebuie
celui îndrăzneți și alta celui fricos; altă îmbunare trebuie
celui blînd și alta celui mînios; altă vorbă trebuie celui
învățat și alta celui neînvățat.

Și în scurte cuvinte, pre fieștecarele, după vîrsta sa și
30 după rînduiala sa, precum am și mai zis, trebuia să-l
odihnească cu învățătura, cu toiașul ce ține în mînă
adecă stăpînirea și cu darul Duhului Sfînt să pedepsească
atîta pre oi cît pre lupii cei de gînd și pre hiarăle céle
fl. 126v sălbatece ce vin asupra oilor. Pentru căci / adevărat că

1 între paranteze La cartea cea dintîi C / dintîiu B // 2 după Pavel ad. zice
C // 3 orînduială C / iubitor C // 4 striini B, N / învățător C / neînvrăjbitor
C // 5 ne iubitor C / casii C, N / îndreptător C // 7 biserica C // 8 șters Drept
acea și ad. Deci C / șters află și ad. o dă C // 9 păstorul C / cel bun C // 10 șters
una și ad. întîi C // 11 a treia N // 13 ci și B, C // 17 fel C, N / doftorie N // 18 fel
B, N // 19 fel B, C, N // 20 feliu C, N / șters că C // 23 mîngăere C // 26 îndrăzneț
C // 28 margine și alta celui neînvățat B, N // 29 fieștecarile N // 30 șters precum
am și mai zis C / trebuia B] să cade C // 32 adică C // 33 hiiarele B // 34 sălbaticе
B, C, N / că de ce] cu cit C //

de ce rămîn oile <ne>pedepsite, de atîta cad în mai multe și nenumărate patemi. Așijderea și lupii, cînd nu văd toiag în mîna păstoriului, răpesc oile fără de nici o frică și le mănîncă. Pentru toiagul acesta zice David la Psalm 5 22: „Toiagul tău și varga ta aceasta m-au mîngîiat“. Cu sfîntul toiag au mîntuit Moisi norodul cel jidovesc și pre faraon l-au înecat.

Drept acéia păstoriul carele va vrea să păstorească pre lége și pre dreptate trebuie pururea să ție toiagul în mînă, 10 adecă dojana și înfruntarea și după vremi să pedepsească pre oi și să gonească hiarăle, căci acesta iaste sfîrșitul cel bun a păstoriei sale, ca să ție oile și să le păzească cu sănătatea cea duhovnicească, adecă cu învățătura. Această 15 sănătate iaste pururea datoriu păstoriul să o dea oilor lui; iar de va fi vreuna din oi beteagă trebuie și făr'de voia ei să o lége și să o pue jos să-i tae carnea cea putredă, să o lépede și să-i pue căzuta doftorie, neuitîndu-se nimic la zvîrliturile picioarelor ei cu carele poată să-i mijlocească și vătămare, au la obraz, au la mînă, au la f. 127 20 picior. Și așa, cu această / faptă bună și cu această mijlocire va avea păstoriul cel bun despărteală de năemiț, pentru căci năemiții nu pasc oile pentru ca să le folosească, ci numai pentru plata ce apucă de la iale; și cînd vede pre lup viînd de departe adecă pre diavolul, ei lasă oile 25 și fug, pentru căci sînt năemiți și nu poartă grijă pentru oi. Ci să ferească Dumnezeu și să mîntuiască toate turmele de păstori ca aceștea, ca și de moartea ciumei.

„Păstoriul cel bun sufletul lui pune pentru oi“.

Cînd au vrut domnul nostru Hristos să se înalțe la 30 ceriu, s-au făgăduit ucenicilor lui că nu-i va lăsa săraci, ci le va trimite alt mîngătoriu, pre Duhul Sfînt, carele îi va învăța pre ei toate și-i va povățui întru tot adevărul,

1 nepedeppsitate B / de] cu C // 2 patimi B, C, N // 3 făr' de B, C, N // 5 acestea B, acest C // 6 șters sfîntul C // 8 Drept acéia] Deci C / care C, carile N // 9 pre] pă C // 10 adică C / dupe N // 11 oi] om C / hiarăle B, N // 12 păstori sale C // 13 adică C // 14 dator C / lipsește păstoriul B, păstorul C // 16 șters să o lége și să o pue jos C // 18 nimic] nimeni B / șters zvîrliturile picioarelor și ad. zmîcinătura C / care B, C, carile N // 19 șters să-i mijlocească și vătămare, au la obraz, au la mînă, au la picior și ad. singură să se vatăme mai rău C // 20 picioare B // 21 păstorul C / despărtează B / năemiți B, năemiți C // 22 șters pentru căci năemiții și ad. carii C / șters nu C / șters pentru ca să le folosească, ci C // 23 ad. marginal ci numai B / pintru B / de la] de B / ele C // 24 adică C / diavolul N // 25 năemiț B, năemiți C // 26 Ci Dumnezeu ferească C / șters toate turmele și ad. pre tăt norodu creștinăsc C // 27 aceștea B / aceștea N // 29 Iisus Hristos C // 31 carile N // 32 ad. marginal învăța C //

care făgăduială au rămas, necurmat, la toți arhieriei ce
 au păstorit, după vreme, turmele sale pînă în zioa de astăzi
 și va fi pînă va sta lumea; și acea făgăduială să înțelege
 și la tot norodul creștinesc. Că precum zice Sinesie, că
 5 nu vor lipsi împăratului niciodată ostaș, așa nu vor lipsi
 nici păstorii din biserică lui Hristos pentru ca să mîngăie
 pre norodul cel ales al lui Dumnezeu, cu cele bune și de
 folos, dintru cari păstori au fost unul și fericitul și minu-
 f. 127^v natul Nicolae, episcopul / Mirelor Lichiei, făcătorul de
 10 minuni, a căruia prăznuim, astăzi, cinstita pomenire,
 carele s-au arătat adevărat următoriu dascalului și învă-
 țătorului său, lui Hristos; și au înmulțit talantul ce i s-au
 încredințat, nu îndoit ci întreit, că s-au nevoit de au
 săvîrșit trei bunătăți mari: una spre cinstea și lauda
 15 stăpînului său Hristos, a doua spre întemeierea credinței
 cei de obște a toatei politiei creștinești și a treia spre
 folosul turmei sale ce i s-au încredințat.

Deci bunătatea ce-au arătat spre cinstea și lauda stă-
 pînului Hristos iaste credința cea adevărată, dragostea
 20 cea curată, rugăciunile cele neîncetate, posturile, vărsă-
 rile de lacrimi, smereniia de margine, bdeniile, vorbele
 cele curate cătră Dumnezeu și ostenelele cele de multe
 feliuri, carele acestia toate fiind împreunate la un loc,
 arăta o dragoste peste măsură cătră Dumnezeu. Și pentru
 25 acéia l-au iubit și Dumnezeu pe dînsul și l-au făcut vestit
 și lăudat în toată lumea.

Iar bunătatea ce-au arătat de obște iaste acéia ce-au
 făcut înaintea credinciosului și marelui împărat Con-
 standin și înaintea a tot săborului ce să adunase în Nichea,
 30 de-au înfruntat pre începătorul de eresuri, pre Arie, /
 f. 128 și ca pre un mincinos și hulitoriu împotriva dreptății
 l-au lovit și cu palma preste obraz și i-au pecetluit spurcata
 și clevetnica lui gură cu amuțea și i-au mărturisit de

1 / care] această C / șters necurmat și ad întreagă C // 3—8 șters și acea
 făgăduială ... bune și de folos C // 5 ostași B // 8 din care C / care B / păstoriu
 N // 9 șters Nicolae și ad. Spiridon C / șters Mirelor Lichiei și ad. Trimithunde C /
 Licheiei B / făcătoru C // 10 a căruia cinstita pomenire o prăznuim astăzi C // 11
 carile N / următor C // 14 cinstia B // 15 doao C / întemeerea C // 16 a toatii N /
 politii C, N / a treia N // 18 cinstia B, N // 20 posturile și vărsările B // 21 de
 margine] nemărginită C // 22 lăpsește cele B / ostenelele C, N // 23 carile N / acestea
 C // 27 iar N // 28 Costandin împărat C, N / Costandin B // 29 soborului N,
 C / Nicheia B, C // 30 aresuri A / Ariea C // 31 hulitor C // 32 și cu] cu B / peste
 B // 33 mărtusit B //

față-pre Fiiul și Cuvîntul Tatălui a fi de o ființă și întocma cu Tatăl și cu Duhul Sfînt.

Iar bunătatea ce-au arătat spre folosul turmei sale și în viață și după moarte iaste dragostea cea peste măsură, 5 învățăturile cele cuvioase, milosteniile cele îndestulate, tămăduirile cele de multe féliuri, blîndétele cătră toți, mîntuirile de morți, din închisori, din mări și alte multe și nenumărate faceri de bine, carele nefiind ticăloasa mea limbă vrédnică a le povesti, după cum să cade, le 10 las asupra celor mai aleși și mai desăvîrșit întru știința învățăturii, ca să le adevérezé ei mai pre larg.

Iar eu plecîndu-mi capul cu cucerie, mă rog împăra-
tului celui din nălțime și a toate țîitoriului Dumnezeu
ca, cu rugăciunile cele fierbinți ale acestui preacuvios
15 păstor, să dăruiască prealuminatului domnului nostru
viață pacinică și norocită cu întreagă sănătate și biruință
f. 128^v asupra vrăjmașilor celor văzuți și nevăzuți. Și / pentru
această puținică osteneală și cheltuială trecătoare ce au
făcut întru lauda lui Dumnezeu și întru cinstea sfîntului,
20 de au împodobit această sfîntă casă, după viața a mulți
ani fericiți să-i facă odihnă la împărăția ceriului și să-i
dăruiască bunătățile cele vécinice și de-a pururea stătă-
toare.

Și dumneavoastră, celor ce sînteți de față și celor ce lip-
25 sesc, tuturor, să vă dea sănătate, viață curată, spăsenie
sufletească, sporiu și ajutor întru toate cele bune și de
folos. Așijderea și tuturor creștinilor, ca dinpreună să
mărim și să lăudăm, pururea numele lui cel sfînt și prea-
sfînt. Amin. /

f. 129 30 PREDOSLOVIE LA CUVÎNTUL DE INVĂȚĂTURĂ ÎN DUMINECA FLORILOR

O, cît sînt de minunate sémnele bucuriei, ce arată
astăzi Ierusalimului, la întrarea domnului Hristos! Ca
pre un biruitoriu îl priméște. Toată cetatea iase întru

1 tatului B // 4 viață B, C // 6 blîndétele B, N, blîndétele C // 8 carile N // 15
păstoriu B // 16 viață C // 17 nevăzuți B, C // 19 laudă C / cinstia B // 20 viața
B, C, N // 21 fericiți B, C // 24 stnt A // 25 viață B, C, N // 26 spor C / ajutoriu
B, N // 30—31 Cuvînt al 3 la Dumineca Florilor C // 30 Duminica B // 32
semnile C / bucurii C // 34 biruitor C //

întîmpinarea lui. Norodul și mulțimea, toată rînduiala
i să închină cu cucerie și toată vîrsta îl cînstă cu laude.
Unii aștern hainele lor pre pămînt ca să treacă și alții
cu frunzele copacilor îi împodobesc calea. Alții merg
5 înainte cu stîlpări și alții îi urma cu ramuri. Alții îl slăvesc
ca pre un fiu al lui David: „Osana, fiul lui David“ și alții
îl propoveduesc împărat lui Israil: „Blagoslovit cel ce
vine în numele Domnului, împăratul lui Israil“.

Și pentru ca să fie bucuria mai cu mult minunată,
10 pînă și pruncii cei fără de răutate, cu ramuri în mîini și
cu laudele striga: „Osana, celui dintru înălțime“./

f. 129^v Dară oare de unde atîtea glasuri veselitoare? De unde
atîtea măriri? Din ce pricină atîta bucurie la norod și
atîta cinste mîntuitorului Hristos? Ne-o spune, feții miei,
15 evanghelistul Ioan la *Evanghelia* de astăzi, zicînd: „Pentru
aceia îl și întîmpină pre el norodul că au auzise că au făcut
el acest semn! Învîierea cea trupească a lui Lazăr au dat
pricină norodului să facă cătră Hristos o prîmîntă neobici-
nuită ca aceasta, să alerge întru întîmpinarea lui cu stîl-
20 pări, să-l mărească cu laude: „Osana, fiul lui David“.

Și gîndul cel de taină a aceștii învieri îmi dă mie pricină
să fac astăzi, înaintea dragostei voastre, această vorbă.
Însă voi u să vă arat cui să închipuiască acest Lazăr și a
cîtă milă are trebuință, pentru ca să învieze, cela ce zace
25 ca Lazăr mort de patru zile în groapă. Ce ascultați cu
dragoste, de pohtiți să vă folosiți sufletete./

f. 130 CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ ȘI DE UMILINȚĂ ÎN DUMINECA FLORILOR

Nu socotesc să fie nici unul din cei ce au puținică știință
30 den sfînta *Evanghelie*, carele să nu poată înțelêge fără multe
tălmăcături, cui să închipuiască acest Lazăr, pentru carele

1 întîmpinarea C / *lipsește* și C // 3 hainile C // 4 frunzele C, N // 4—5 *lipsește*
Alții merg înainte cu stîlpări B // 6 Osanna C // 7 împăratul C // 7—8 *lipsește*
Blagoslovit cel ce vine în numele Domnului, împăratul lui Israil C, N // 7 Blagoslo-
vite B // 10 pruncii prorocii B / răutate B, C, N // 11 laude C, N / Osanna C // 12
Dar C / *lipsește* oare C, N / atîta B, C, N // 13 atîta măriri B, C, N // 15 Ioann B /
Evanghelia B, C // 16 întîmpină C // 17 învierea C / Lazăr B // 19 întîmpinarea
C // 20 Osana B // 22 dragostii C // 23 închipuește C / Lazăr B, C // 24 învieze C // 25
Lazăr B / Ci ascultați B // 27—28 *lipsește* C // 30 din C / carile N // 31 tălmăciri C,
N / cui] cum C / închipuește C / Lazăr B / pentru care C, pentru carele N //

pre larg povestéște *Evangelhia* lui Ioann. Ajungă să știe cum că păcatul iaste moartea sufletului, pentru ca să cunoască îndată cum că mort ca acesta carele zace împuțit în groapă altul nu iaste fără numai păcătosul (carele, 5 măcar că trăiaște, măcar că vorbește, măcar că să bucură și să răsfată pururea, iară iaste mort, pentru căci sufletu carele iaste partea cea mai aleasă și mai stăpînitoare al sinelui său iaste mort, pentru căci îi lipséște darul cel dumnezeesc, carele îi iaste viața cea adevărată).

10 Și dintru acéste puține cuvinte pre lesne au înțeles fieștecarele cui închipuiaște Lazar. Dară nu știu de va înțelge așa pre lesne și céle pentru ale lui Lazar că, fiind f. 130^v mijlociri ca acélea, dau / pricină fieștecăruia să gîndească și să se minuneze. Pentru căci la acest Lazar mort vedem 15 atîta despre partea lui Hristos cît și despre partea norodului, oarecari despărțeli, oarecari sémne alése, carele la alți morți ce-au înviiat Hristos nici să vād, nici vreunul din evangheliști o povestéște.

Noi știm cum că Hristos, afară din Lazar, au înviiat și 20 pe alți 2 morți, precum să véde la Mathei, în 9 capete și la Luca în 7, adecă pre fata lui Iair și pre feciorul vādubei: pre céia la Capernaum și pre cela la Cetatea Nain; pre acéia de 12 ani și pre acesta tînăr de vîrstă; pre acéia singură născută și pre acesta singur născut; pre acéia 25 în casa tătîne-său și pre acesta la ușa cetății. Și cu toate acéstea, nici la fata acéia, nici la acest fecior n-au făcut norodul vreo arătare, nici au eșit cu stîlpări și cu ramuri întru întîmpinarea lui Hristos, precum au făcut astăzi, la înviiarea lui Lazar. Că și cei mici și cei mari striga: 30 „Bine e cuvîntat cel ce vine în numele Domnului, Osanna, celui dintru înălțime“.

Dară (oare pentru ce) această despărțeală între cei doi f. 131 morți și între cest de al treilea? / Nu era minuni și acéle doao, precum iaste și această de a treia? Nu era acestaș 35 Hristos ce au înviiat și pre cei doi morți, precum au înviiat

1 *Evangelhia* B, C / Ioan C // 3 cunoască] nu nască B / carile N // 4 *fără paranteză* C / carile N // 5 trăește C // 6 iar C, *repetă* N / sufletul B // 7 care C, carile N / *ad. marginal* mai B // 9 carile N / viața B, C, N / *fără paranteză* C // 11 fieștecarile N / *după* cui *ad.* să B / închipuește C / Lazăr B, C / Dar C // 12 Lazăr B, C // 13 *lipsește* ca acélea C / acelia B // 16 care C, carile N // 19 Lazăr B // 20 doi C, N / Mathei B, C // 21 adică C / feciorul C / vādubii C // 26 acéstia B, N // 29 înviera C / Lazăr B // 32 Dar C / *fără paranteze* C // 33 între acest C, N / acelea C // 34 doi] 2 C, N / treilia N // 35 pe cei C //

și pre-acest de al treilea? Dară apoi pentru ce, la învierea lui Lazăr, atîta bucurie, atîta cinste, atîta mîrire și la acei doi morți numai o mulțemită proastă cătră Dumnezeu și nu mai mult? Pentru ca să pricépem taina acestui cu-
 5 vînt să cuvine să socotim pre acești morți, nu după slova evangheliceștii istoricii, ci după duh și după taina gîndului evanghelicesc.

Dumnezeeshii părinți să unesc într-un gînd și zic cum că și acești doi morți sînt închipuiri păcătosului, precum
 10 iaste și Lazar închipuire păcătosului, precum am și mai zis. Însă cîte trei morții nu sînt închipuiri numai unuia singur păcătos, ci a multor féliuri de păcătoși. Pentru căci alt păcătos să înțelége fata lui Iair și altul feciorul văduvei și altul Lazar.

f. 131^v 15 Fata cea moartă a lui Iair, ce au murit în casă, închipuiaște pre păcătosul acela care păcătuiaste cu mintea și cu voința, adecă carele să află în voință ca acéia să păcătuiască, dară păcatul încă nu l-au isprăvit cu lucrul / sau pentru căci nu i-au dat vrème îndemînă, sau pentru căci n-au
 20 avut putere să facă acéia ce pohtia. Închipuiaște încă și celuia carele, au din nesocotință au din nepricépere, au din pornirea tineréțelor, sau, precum zice dumnezeescul Theofilact, din slăbiciunea firii omeneshi fiind biruit, cade, făr' de véste, în cursele păcatului. Încăș închipuiaște și
 25 celuia ce au greșit adevărat, iar păcatul lui iaste pentru ca să zic așa, ascuns în casă, nu s-au vădit în lume nici s-au făcut cunoscut la oameni.

Iar feciorul veduvei, carele să aduce în pat, afară din cetate, închipuiaște păcătosului aceluia carele au săvîrșit
 30 cu lucrul păcatul și s-au îndulcit pre sine, sau cu lăcomiia, sau cu strîmbătatea, sau cu curvia și cu altele asémenea. Închipuiaște încă și celuia ce au adaos la păcatul cel dintîi și al doilea și, călcînd o poruncă a lui Dumnezeu,

1 Dar C / învierea C // 2 Lazăr B, C // 3 mulțumită B, C, N // 4 a acestui C, N // 10 Lazăr B // 11 Însă morții cîte trei C // 12 păcătoș B // 13 feciorul B // 14 văduvii C / Lazăr B // 15 închipuește C // 16 păcătuește C // 17 adică C / care C, carile N // 18 dar C // 19 vremea C / îndămînă C // 20 închipuește C / încă și aceluia N, C // 21 care C, carile N // 22 pornirea tineréților C, N // 24 Încăș închipuiaște] Mai închipuește încă C / cursile N // 25 și aceluia C, N / iar] dar C // 26 *lîpsește* pentru ca să zic așa C / casă] taină C // 26—27 nevădit în lume și nefăcut cunoscut [cunoscut] la oameni C // 28 văduvii C / carile N // 29 să închipuiaște B, închipuește C / carile N // 31 strîmbătatea N / altile C, N // 32 închipuește C / aceluia C, N // 33 dintliu C, N //

nu s-au temut să calce și a dooa și a treia; și aceasta nu în taină, ca cel dintii, ci de față, fără de rușine și fără de frică, în mijlocul cetății și în vederia tuturor oamenilor, cu scandilă de obște și cu paguba vecinului său. /

- f. 132 5 Al treilea mort, carele iaste Lazar, ne adeverează pre cel ce au îmbătrinit în păcat și s-au obicinuit în răutate și nu poartă grijă niciodată pentru mîntuirea sufletului său. Toată zioa curvește, preacurvește, năpăstuieste, apucă, nu să rușinează de oameni, nu să tème de Dumnezeu, 10 nu ascultă învățăături, nu priimește sfaturi: plîng înaintea lui sāraccii și nu i să face milă de ei; strigă văduvele pentru căci nu le face dreptate și nimic nu grijaște; suspină vecinul, pentru căci îi ține al său și nu ascultă. Acest păcătos, nu numai că iaste îngropat în groapa păcatului, fără de 15 graiu, fără de duh, fără de simțire, fără de nădejdia mîntuirii, ce iaste încă, ca și Lazar, legat de mîini și de picioare, cu fășuri, adecă strîns tare de legăturile păcatelor lui, după cum zice Sfîntul Duh la 5 capete ale Pildelor: „Fieștecarele să strînge cu șirurile păcatelor sale, fără de a putea să 20 săvîrșească vreo bunătate sau vreun lucru plăcut lui Dumnezeu“.

- Are și fața lui cu giulgiu legată; fiind orbit de păcat nu cunoaște ticăloasa lui întîmplare, nu vede adîncul întru carele să află; nu socotește muncile / céle de véci ce-l 25 așteaptă. Zace și deasupra lui piatră grea, carea iaste putéria obiciaiului celui vîrtos, care obiciaiu apasă și îngreuiază sufletul lui atîta, cît nu-l lasă să se scoale din groapa ticăloșiei, nici lasă să răsufle.

- Deci precum pentru Lazar zicea Martha, „Doamne, 30 iată pute“, așa mai cu cuviință putem să zicem și noi cum că acest păcătos iaste adevărat îpuțit, de vrème ce nu patru zile, ce săptămîni și luni și ani și vremi, să află îngropat în groapa păcatului.

- Acum dară să vedem drept ce să face atîta bucurie la 35 învierea lui Lazar și nu să face la învierea celorlalți morți

2 dintii B, C, N // 3 vederea B, C, N // 4 scandălă C / dă obște C // 5 carile N / Lazăr C // 7 grija C, N / *lipsește* niciodată C, N // 8 năpăstuește C // 14 nu numai iaste N // 15 nădejdea B, N, nădejdea C // 16 ci C / încă] tocma C / Lazăr B // 17 de] cu B / și înfășat cu strînsoare tare de legăturile C / păcatului C // 18 a pildelor C / Fieștecare C, N // 19 șirurile *ad. și* legăturile B / păcatilor N // 22 legat C, N // 24 carile N / de] din C // 25 piatră B, N / care C // 26 puterea C / obiceului B, obiceiului C / carea B / obiceiu B, obicei C // 27 atît C // 28 ticăloșii C // 29 Lazăr B // 30 *lipsește* cum B // 32 patru] 4 C, N / ce] și C, ci N // 34 dar C // 35 învierea¹⁻² C / Lazăr B / la] și la B / celorlalți C //

(aceasta iaste pricina), pentru căci măcar că înainte puterii lui Dumnezeu nu iaste nici un lucru cu anevoe, sau cu neputință, iar în socoteala omenească mai cu anevoe și mai de minune să vede învierea unui mort, pre carele l-au
 5 văzut în groapă de patru zile și împuțit, precum era Lazar, decît învierea unui mort, pre carele îl ducea să-l îngroape, ca pe feciorul văduvei, sau altui mort, carele numai atunce, în grab' au murit, ca fata lui Iair, pentru ca să cunoască
 f. 133 păcătoșul carele / ș-au cheltuit toată viața în păcat și au
 10 îmbătrînit în răutăți și s-au înstreinat de tot din darul lui Dumnezeu și s-au făcut slugă păcatelor și rob diavolului, cît iaste de cu anevoe întoarcerea lui și cum că din groapa obiceiului celui rău nu iaste cu puțință, niciodată, să iasă, fără numai cu mare osteneală, cu neasămînată po-
 15 căință și cu o milă a lui Dumnezeu, mai aleasă. Și, de vă prepuneț la aceasta, socotiți rogu-vă acéia ce au făcut Hristos cînd au înviat pre cei trei morți și veț înțelége adevărul.

La mortul cel dintîi, carele era fata lui Iair, zice evan-
 20 ghelistul Mathei cum cînd au mers Hristos să o înviiaze n-au zis un cuvînt, numai au apucat-o de mîină și s-au sculat fata.

La al doilea mort, la feciorul văduvei, zice evanghelistul Luca cum că s-au atins de coșciug și numai atîta zise:
 25 „Voinice, ție zic: scoală! Să șazu mortul”.

Iar la al treilea, la Lazar, ce n-au zis și ce n-au făcut dulcele Iisus, să-l înviiaze. Cetiț la Ioan în 11 capete și vedeți. Întîi zice: „Gemu cu duhul și să turbură pre sine”. A dooa, din ochii lui cei dumnezeești au curs lacrimi:
 f. 133^v 30 „Și lacrămă Iisus”. / A treia: „Au rădicat ochii în sus și s-au rugat pentru dînsul lui Dumnezeu Tatăl: Părinte, mulțumescu-ț că m-ai ascultat”. Și la cea de pe urmă, cu glas

1 fără paranteze B, C, N / pentru că B / lipsește puterii C // 4 învierea C / pre carele] ce C, pre carile N // 5 de 4 C, N / Lazăr B, C // 6 învierea, C / care C, carile N // 7 pre C, N / văduvii C, N / atunce C // 8 grab' groapă C, N // 9 carile N / viața B, C, N / în păcate N // 10 întriinat N // 11 diavolului C, N // 13 obiceiului C // 14 neasămînată B, C, N // 16 prepuneți B, C // 17 cei 3 C, N / veți B // 19 dintîiu B, N / care C, carile N // 20 învieze C // 23 fecioru C / văduvii C, N // 24 zice B // 25 voinice, *ad. și tînărule* B // 26 la al 3 C / Lazăr B, C / iar la al treilea Lazar B // 27 dulcele N / învieze C / Cetiți B, C, citiți N / Ioann B // 28 lipsește și vedeți. Întîi C / Întîiu B, N / ce zice C / Gemu *ad. și să mîhni B / șters* pre sine B // 29 Au curs lacrimi din ochii lui cei dumnezeești. Că zice C // 30 lipsește A treia: Au rădicat în sus C / a 3-a N // 32 mulțumescu-ți B, C, N / de pe] după C, dupre N //

groaznic, cu carele au turbutat tot iadul, aduse pre Lazar dintru întunerecul morții la lumina vieții: „Glas mare strigă: Lazare eși afară. Și eși mortul“.

Acum spuneți-mi, ce închipuiaște aceasta? Ce ne învață
5 această mijlocire despărțită, cu care au înviiat Hristos pre cei trei morți: pre cel dintii, cu atingerea mîinii, pre al doilea cu un cuvînt prost și pre al treilea cu lacrimi, cu rugăciune și cu glas mare?

Dumnezeescul Zlatoust și sfîntul Theofilact și toți tîl-
10 citorii sfîntei *Evangeliei* zic cum că aceasta au vrut să ne învețe Hristos, Domnul vieții și al morții, că păcătosul carele iaste mort în darul lui Dumnezeu, pentru căci au păcătuît din nesocoteală și din slăbiciunea firii, înviiază pre lesne, lasă păcatul și vine în pocăință, cu atingerea dum-
15 nezeescului dar.

f. 134 Așijderea și celalalt, carele au căzut din dragostea lui Dumnezeu de doao ori și de trei ori; iară / încă fiind tînăr în răutate și acesta, cu ajutoriul lui Dumnezeu, cu învăță-
20 turile *Evangeliei*, de nu să va căi astăzi, să va căi mîine: lasă răutatea și iară să întoarce pre calea mîntuinței.

Iar al treilea, carele au îmbătrînit în păcat și s-au obici-
nuit, în desfătări și în deșărtăciunile cele lumești, în pohtele
lui cele réle, nu iaste cu puțință să se întoarcă pre lesne ci,
au rămîne făr' de căință și moare în păcat, de vrême ce,
25 după cum zice David: „Departe e de la păcătoș mîntui-
rea“, pentru căci în toată viața lui n-au cercat îndreptările
lui Dumnezeu, sau, pentru ca să vie în căință trebuiaște
un ajutoriu tare, de sus, un cuvînt viu al lui Dumnezeu,
carele să va în tot chipul să-l rădicesc din păcat, precum au
30 rădicat și pre Lazar din groapă.

Și de vrême ce aceasta nu să întîmplă niciodată, sau să
întîmplă foarte rar, pentru căci nu are Dumnezeu datorie
să mîntuiască pre nimenea cu de-a sila, pentru aceasta,
cînd să va întîmpla vreo minune ca aceasta și să va căi

1 carile N / Lazăr B // 2 cu glas B, C, N // 3 eși *ad.* și vino B // 4 închipuește C /
Ce ne] cine B, N // 5 dăspărțită C // 6 *ad. marginal* trei B, 3 C / dintiiu B, N // 8
rugăciuni C, N // 9 *lipsește* sfîntul C // 10 *Evangeliei* B // 11 să ne] să B // 12 care
C, carile N // 15 dumnezeescului C] celălalt C // 16 carile N // 17 *lipsește* și de trei
ori B / iară încă] dar C // 18 ajutoru C // 19 *Evangeliei* C // 20 iar C / mîntuinții
B, C, N // 21 carile N // 22 desfătări C / deșărtăciunile B, C / pohtile C, N // 25
păcătos C // 26 în] întru C / viața B, C, N // 27 trebuește C // 28 ajutor C // 29
care C, carile N // 30 Lazăr C // 32 Dumnezeu nu are C // 34 vreo] o C //

unul ca acesta, învechit în păcat, cînd să va întîmpla să se învieze un mort ca acesta, de patru zile, să se întoarcă în casa cea părințească, un fiu / ca acesta precurvariu să se afle o oare rătăcită ca aceasta și un filiar ca acesta pierdut, 5 adevărat fiind această minune a milostivirii lui Dumnezeu, mare bucurie să face în ceru și pre pămînt, a căria bucurie iaste închipuirea aceasta ce s-au făcut astăzi în Ierusalim, pentru învierea lui Lazar. Pentru căci să bucură Dumnezeu, să bucură îngerii, să veselēște toată 10 besérica, carea au cîștigat. Iară pre iubitul său fiu, a căruia era desăvîrșit desnădăjduită mîntuirea, iată dară cîta neîndemină, cîte împiedecări și cîte împotriviri are pocăința păcătoșului, carele au îmbătrînit în păcat.

Dară putea-voiu crede eu, iubiții miei, cum că aici, 15 între turma mea cea cuvîntătoare, să fie oi ca acēstia, rătăcite, Lazari ca aceștea, păcătoș ca aceștea, împietriți la inimă și necăitori? Credința voastră cea multă nu mă lasă să o crez (aceasta). Iar de să va întîmpla, din depărtarea dumnezeiască, să se afle cineva întru această nevoe ti- 20 căloasă și vrédnică de plîns, cu multă scîrbă de inimă îmi întorc cuvîntul cătră dînsul și-i / zic, precum zicea Hristos cătră jidovi, pentru Lazar: „Unde l-ați pus pre dînsul“? Unde ți-ai pus, păcătoșule, sufletul tău cel iscusit, cel frumos, cel minunat, cel vrédnic? unde ți-ai îngropat 25 partea cea mai aleasă aș sinelui tău, zidirea cea mai iscusită a dumnezeeshii puteri, soția cea iubită a îngerilor? Unde iaste frumusețea acēia a închipuirii cei dumnezeeshii? Unde iaste podoaba a darului celui dumnezeesc? Unde iaste slava? Unde sînt frumusețele lui céle minunate, carele 30 îl arăta mai luminat decît soarele?

Așa, făr'de socoteală, ai lăsat să se piarză păcatul și să-l vînture, ca țărîna vîntul. Dară cum nu te milostivești asupra-ț? Cum nu-ț plîngi nenorocirea? Plînge pentru tine besérica. Plîng dreptii. Plînge îngerul, păzi-

34—1 *lipsește* vreo minune ca aceasta și să va căi unul ca acesta, învechit în păcat, cînd să va întîmpla B // 2 să învieze C / un] vreun C, N / de 4 C // 4 filear B, filer C // 7 *lipsește* închipuirea C, N // 8 Ierusalim B / învierea C / Lazăr B, C // 10 biserica C / care C / Iar C, N // 11 dar C / cîte C // 12 împiedicări C / căința C // 13 care C, carile N // 14 Dar C // 15 aceste C, N // 16 păcătoși C / aceștia C // 17 necăitori] nepocăiți C // 20 *lipsește* îmi C // 22 Lazăr B / l-aț B // 23 țe-ai B, C, N // 24 țe-ai C, N // 27 frumusiația B, frumusețea C / *lipsește* acēia C // 29 frumusețile B, frumuseșile C, N / carile N // 30 soarele B, N // 31 să le piarză B, piarză N // 32 ca] cu B / Dar C // 33 asupra-ți C // 34 biserica C //

- toriul sufletului tău, pentru căci vede, aiave, pierzarea ta. Și tu nu verși o lacră mă, nu te întristezi, nu vii în căință. O, fiiule, carele ești mort, Lazare îngropatule în groapa nesimțirii, ești afară! Vino odată în sine-ți.
- f. 135^v 5 Vezi-ți ticăloșia ta. Lasă acel obiciaiu rău al păcatului, carele te-au / omorât și te-au despărțit de Dumnezeu, carele te-au zidit: „Întoarceți-vă către mine, și mă voi întoarce către voi“, zice Dumnezeu, prin rostul prorocului Malahiei, către toți păcătoșii.
- 10 Adevărat, feții miei, milostiv iaste Dumnezeu și îndelung răbdătoriu și pohteste întoarcerea și mîntuirea tuturor; că pentru acéia au priimit crucea și moartea. Ci numai un lucru trebuiește, făr' de carele nu iaste cu puțință să vie niciodată păcătosul în căință, care lucru
- 15 nici arată Hristos la învierea lui Lazar. Putea, adevărat, mîntuitoriu să învieze pre Lazar așa precum să afla închis în mormînt, iar n-au vrut. Ci întii au poruncit să rădice piatra de pre mormînt și atunce l-au înviiat. Dară știți pentru ce? Pentru ca să înțeleagă păcătoșii
- 20 cum că de nu vor rădica deasupra lor piatra obiciaiului celui rău, cu neputință iaste să învieze și să se căiască. „Luați piatra“. Această piatră trebuie să o rădice (de pe inima sa) iubitoriu de argint; să dea înapoi lucru cel strein, să nu facă strîmbătate, să nu jăfuiască; iar de nu,
- 25 nu va învia.
- f. 136 Această piatră trebuie să o rădice / iubitoriu de desfătări; să lase pohtele lui céle réle, voile trupului; iar de nu, nu să va scula. Această piatră să cuvine să rădice zavistnicul, pre aceasta pizmătaru, pre aceasta tru-
- 30 fașul, pre aceasta clevetnicul. Să nu necinstească cu clevetirea pre fratele său; să nu hrănească vrajba în inima lui; să nu voiască răutatea altuia; să nu să tru-

1 aevea C // 2 nu te] și tu nu te C, N // 4 groaba B / nesimțirii B, C, N // 5 Vezi-ț B / obiceiu B, obiceiu C // 6 carile N / dăspărțit C // 7 carile N, ce C // 11 răbdător C // 13 trebuiește C / care C, făr' de cale N // 15 învierea C / Lazăr C // 15—16 *ad. marginal* Putea, cu adevărat, mîntuitoriu să învieze pre Lazar C // 16 Lazăr B // 17 *ad. marginal* închis B // 18 piatra B / după mormînt *ad.* de-o parte C, N / atunce C // 19 Dară *ad.* și oare B / Dar C // 20 *ad. marginal* deasupra lor N / lor] lui B / piatra B, N / obiceiu B, obiceiu C // 21 învieze C // 22 luați N / piatra B, N / piatră C, N / făr' de paranteze C // 23 pre C, N // 24 striin N // 25 lipsește nu B // 26 piatră B, N / dăsfători B, C // 27 pohtile C, N // 28 nu să va mai scula N / iar de nu, va învia B / *ad. marginal* piatră B / să o rădice B, C // 29 lipsește pre aceasta C / pizmătaru B, pizmătarul C // 30 trufașu C / pre] pă C // 31 fratile N / său] tău B //

fească asupra altora. Iar de nu, nici mîntuire va afla, nici să va scula din groapa păcatului.

Dară ce voi zice? Mă tem că să va prinde la noi cuvîntul Isaiei ce zice la al şaselea cap: „S-au îngrăşat 5 inima norodului acestuia şi cu urechile greu au înţeles şi ochii lor au închis“; şi aceasta iaste pricina.

Cînd au vrut David să se lupte cu Goliath, alte arme n-au luat la el, fără numai o praştie şi cinci pietri din rîu. Şi ce s-au întîmplat? Îndată cum au aruncat piatra 10 cea dintîi, zice *Scriptura*, la întîia carte a Împăraţilor, la 17 capete, cum că au rănit pre streinul de fél în frunte, şi, surpîndu-l jos, l-au omorît. Goliath iaste păcatul; 136^v David, carele să luptă asupra păcatului/iaste propoveduitoriul *Evangheliei*; pietrile sînt cuvintele lui Dumnezeu 15 nezeu şi praştia iaste putéria dumnezeescului dar.

Împotriva acestui Goliath o, cîţi Davizi, cîţi propoveduitori *Evangheliei* s-au luptat cu putéria Duhului Sfînt şi într-alte vremi şi în ceste de acum. Au zvîrlit asupra păcatului nu cu un cuvînt evanghelicesc, nu cu 20 o piatră, precum au făcut David, ci cu multe şi de multe féliuri de cuvinte şi învăţături.

Şi de vrème ce sfînta *Scriptură* nu să dă lenevirii, nici încetează propoveduirea *Evangheliei*, dară ce, oare căzut-a cu aceasta Goliath? Oare omorîtu-s-au întru voi păcatul? 25 Dară unde sînt sémnele mîntuirii voastre? Unde sînt sémnele biruinţii?

Ştiu că astăzi aţi luat, cu toţii, din mîna biséricii, stîlpările şi ramurile carele, pentru că sînt sémnele biruin- 30 ţii, vădesc că le-aţi luat; pentru căci într-aceste zile aţi biruit pre vrăjmaşii voştri, pre diavolul şi pre păcatul.

Dară, oare, fi-va, aceasta adevărat? Măcar de ar da Dumnezeu să fie așa! O, cîtă bucurie s-ar fi făcut în 1. 137 ceriu / pentru voi! Ci mă tem că voi ţineţi sémnele biruinţii şi biruitoriul iaste diavolul, pentru căci nu văz pocăinţă,

3 Dar C / noi] voi B, C // 4 Isaiei C / al 6-lea B, al 6 C / îngrăşat] îngroşat B, N, îngropat C // 8 luat N / lipseşte numai C, N / pietrii C // 9 Şi] Dar C / pîiatra B, N // 10 dintîiu B, N // 11 strinul N // 12 Goliath B, C // 13 care C, carile N // 14 propoveduitoru C / *Evanghelii* C / cuvintile N // 15 puteria C, N // 17 *Evanghelii* C / putéria B // 19 nu ca ¹⁻² C, N // 20 pîiatră B, N // 21 *ad. marginal* féliuri B // 23 *Evanghelii* C / dar C // 25 Dar C / semnile ¹⁻² C, N // 27 beséricii B, N // 28 carile N / semnile C, N // 29 vădesc] vedem C / luat N / aţi biruit B, C // 30 diavolul N // 31 Dar C // 33 cer C / semnile C, N // 34 biruitor C / diavolul B, N //

nu văz ispovedanie adevărată, nu văz vreo bunătate carea să veselească pre îngeri și să întristeze pre diavolul.

Însă aveți încă, iubiții miei, vrème de mîntuînță. V-au rămas și acéste zile ale patemilor celor mîntuitoare, întru
5 carele fiiul lui Dumnezeu ș-au vărsat preasfîntul sîngele său pentru mîntuirea sufletelor voastre. Deci, întru acéste sfînte zile faceți céle ce n-ați isprăvit în toată vrèmea (ceastă bine primită) a sfîntului post sau din nesocotință, sau din zăticneala vrăjmașului. Lăsați jafurile. Lăsați strîmbătățile, vrăjmășiile, curviile și scandilele.

10 Prorocul Iona, cînd propoveduia pocăință în Ninevi, zicea cătră norod: „Încă 3 zile și Ninevi să va strica”. Asémenea vă zic și eu astăzi: încă 3 zile v-au rămas: luni, marți și miercuri; cine întru acéste 3 zile nu să va
15 căi și nu-ș va ispovedui păcatele, creștinește, cu omilință și înfrîngere de inimă și să se cuminece / la joi mari cu sfînte taine, adevărat, pentru unul ca acela rămîne puținică nădêjde de mîntuînță.

f. 137v

Și fieștecările să gîndească cu socoteală acéste ce zic.
20 Și Dumnezeu să lumineze pre toți să faceți acéia ce iaste de folos pentru sufletele voastre.

CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ LA PREOBRAJENIIA DOMNULUI NOSTRU IISUS HRISTOS

„Și iată glas din nor zicînd: «Acesta iaste Fiiul meu
25 cel iubit întru carele bine am vrut; pre acesta ascultați»”.

N-au văzut pămîntul alt lucru mai slăvit, decît acest de astăzi, nici au cunoscut lumea, ceasta văzută, altă minune mai luminată. Fiiul și Cuvîntul lui Dumnezeu, carele au făcut sémne și minuni nenumărate, n-au făcut

30 altă faptă mai presus decît el, sau asémenea. În vîrfu
f. 138 muntelui / Thavorului au avut să arate apostolilor prea-

2 care C / *ad. marginal* pre^a B / diavolul N // 3 Însă încă aveți vrème de mîntuînță, iubiții miei C, N // 4 patimilor B, C // 5 care C, carile N / preasfînt C / sîngile C // 6 sufletilor N // 8 această B // 10 scandilele B, N, scandăliile C // 11 Ioana B, C, N / Ninevii N // 12 trei C, N // 15 păcatile C, N / umilință B, C, N // 16 și] și cu B, C, N / cuminece N // 17 sfîntile N / taini B, C, N // 19 fieștecare B, fieștecarile N // 20 să vă lumineze C / toț B / ceia C // 21 sufletele C, N // 22 Cuvînt al 3 la C / preobrajăniia N // 22–23 *lipssește* B // 25 carile N / ascultaț B // 26 decît] de C // 27 văzută] văzătoare C, N // 28 luminat B // 29 carile N // 31 Havorulu B //

luminata slava dumnezeirii sale. Drept acéia ş-au schimbat şi faţa şi chipul şi într-o clipă de ceas s-au arătat precum era, mai înainte de véci, împodobit cu toate frumuseţile ceriului, luminat cu toată lumina dumnezeirii.

- 5 Razele ce eşiia din dumnezeiasca lui faţă biruia strălucirile soarelui şi albiciunea hainelor lui întrecea strălucirile luminii. Moisi şi Ilie, mai aleşii prorocilor era mărturii acestui preaslăvit lucru şi privitori ai neapropiatei măriri era Petru, Iacov şi Ioann, mai marii apostolilor. În ce
10 chip de nor luminat ce umbriia şi muntele şi pre apostoli, s-au arătat Duhul Sfînt; şi pentru ca să cunoască fieştecarele cum că să afla toată sfînta troiţă la acest lucru preaslăvit, părintele cel făr'de început au adevărat cum că iaste de faţă, cu cuvintele ce au zis cătră apostoli:

f. 138^v 15 „Acesta iasté Fiiul meu cel iubit, pre acesta ascultaţi”. /
O, fericiţ ochii apostolilor carii s-au învrednicit de au văzut mărirea aceştii înfricoşate înfrumuseţări! Că ce taine nu să închiiaie întru acest lucru preaslăvit, sau ce învăţături sufleteşti şi mîntuitoare nu ne dă această
20 înfrumuseţare a mîntuitoriului! Nu ajunge cunoştinţa omenească să le priceapă, nici minte îngerească să le cuprinză.

Şi pentru aceasta, cunoscîndu-mă şi eu nevrédnic şi departe de toată ştiinţa, nu îndrăznesc să întru întru
25 atîta adîncime şi cîstind taina aceasta a dumnezeştii înfrumuseţării, cu cap plecat şi cu cuciarică tăcere trec cu cuvîntul, spre puţinică învăţătură, carea socotesc să fie foarte folositoare de suflete şi mîntuitoare la ceia ce vor să aculte cu dragoste.

- 30 Mă uit la această dumnezeiască şi înfricoşată înfrumuseţare, cînd părintele cel fără de ani cu glas viu, de sus, au mărturisit cum că acest înfrumuseţat Iisus iaste Fiiul său cel iubit. Altă învăţătură nu să véde ca să fie
f. 139 dat apostolilor celor ce era / de faţă, fără numai aceasta
35 să-l asculte: „Pre dînsul ascultaţi”. Nu le-au zis să laude

1 s-au schimbat C // 3 mai nainte C, N // 5 Razele C, N // 6 hainilor C // 8 privitor C // 9 Ioan C / mai marilor apostolilor C, N // 10 munt N / apostol N // 12 fieştecarile N / toată] taină C, N // 13 părintele N // 14 cuvintele N // 15 *lipseşte* cel iubit B // 16 fericiţi C // 18 închee B, C // 21 *ad. marginal* omenească N // 22 coprinză C // 24 *lipseşte* să întru C, N // 25 dumnezeirii C, N // 26 cucernică B, N, cucernică C // 27 care C // 31 părintele N / făr' de ani B, C // 33 ca să] să C // 34 dată B / *lipseşte* apostolilor B // 35 nu li-au zis N //

pre Fiul său, nici să-l slăvească, nici să mărească lucrurile lui, nici să-i propoveduiască numele, nici să se minuneze de învățătura lui, nici să-ș răpue viața lor pentru dînsul, nici să rabde scîrbe, necazuri, nevoi și altele ca acéstia, 5 asémene; ce numai să fie ascultători, să aibă ascultare, să supue voința lor supt voia acestuia unuia singur născut, Fiului său, carele să înfrumuseța. „Pre dînsul ascultați”.

10 Și, cercînd cu denadînsul, ca să înțeleg pricina, am cunoscut din sfînta *Scriptură* și din cea veché și din cea noao și de la dumnezeestii dascali cum că această poruncă iaste foarte tainică și nu să putea să să dea apostolilor alta mai iscusită, mai folositoare și mai de suflet mîntuitoare decît aceasta, adecă decît ascultarea.

15 Și pricina iaste că cine are ascultare, acela are împreună și toate darurile și toate bunătățile; acela iaste întreg la minte, acela iaste răbdătoriu, acela iaste smerit acela f. 139v iaste / blînd, acela iaste ertătoriu, acela iaste iubitoriu de streini, cucernic, pacinic și, în scurte cuvinte, acela 20 iaste lăcașul tuturor bunătăților și vasul tuturor darurilor. Și cum că iaste adevărul așa, o dovedește dumnezeiasca *Evangelhie*.

Povestéște evanghelistul Ioan Botezătoriu *<sic>* la capul cel dintîi cum că, văzînd Ioan Botezătoriu pre 25 Hristos mergînd cătră dînsul, fiind cu totul plin de bucurie pentru darul ce lua, au început a mărturisi înaintea tuturor și a zice: „Iată mielul lui Dumnezeu, carele rădică păcatul lumii”, la care cuvinte ale lui Ioann stau de să miră dascalii beséricii.

30 Oare pentru ce fiind atîtea păcate în lume, carele trebuia să se știargă de Fiul lui Dumnezeu, n-au zis: Carele rădică păcatele lumii, ci „păcatul”. Și, iară, zicînd „păcatul”, nehotărît, care era acel păcat al lumii ce vrea să-l pierză Hristos și să lase cialialalte?

2 propoveduiască A, B / minuéze B // 3 viața B, C, N / pentru] cătră B // 4 altile N / acestea B, acestea C // 5 asémenea B, asemenea C / ci numai B, C // 6 supue C // 7 carile N // 9 dinadînsul N // 10 *lipsește* și din cea veché B / 12 să se dea B // 14 adică C // 17 răbdător C // 18 ertător C / iubitor C // 19 striini C, N / cucérnic B, N, cucernic C // 23 Ioann B / *șters* Botezătoriu B, Botezătoru C // 24 dintîiu B, N / Ioann B / *lipsește* Ioan Botezătoriu C // 26 luoa N // 27 carile N // 28 Ioan C // 29 bisericii C // 30 atîta C / carile N / trebuiaște B // 31 șteargă B, C / Care C, carile N // 32 păcatile C, N // 33 carele B / să-l] să B // 34 piarză B, N / célelalte B, N, celelalte C //

f. 140 Dumnezeescul Theofilact, tălmăcind acest cuvînt al *Evangheliei* zice că păcatul lumii iaste neascultătoarea prea caré au rădicat-o Domnul de la mijloc, făcîndu-se pre sine ascultătoriu pînă la moarte; au numit-o / Ioann 5 păcatul lumii, ca cînd n-ar fi fost alt păcat mai mare în lume decît neascultarea. Și au zis păcat, iar nu păcate, pentru căci numai întru acéia singură neascultare să cuprinde toate păcatele.

Drept acéia zicînd cum că păcatul acela l-au șters 10 Domnul nostru arată cum că au șters împreună toate și célialte păcate; și de vréme ce cu împotriva s-au vindecat împotrivirea, după cum zice Theofilact, adecă neascultarea lumii cu ascultarea lui Hristos, urmează făr'de nici un prepus că precum neascultarea iaste în- 15 ceputul și rădăcina tuturor păcatelor, așa și ascultarea iaste izvorul și mumă tuturor bunătăților. Pentru acéia Dumnezeu Tatăl pre dreptate au dat apostolilor numai această poruncă a ascultării în vrémea înfrumusețării, pentru căci întru dînsa să alcătuesc toate bunătățile și 20 toate darurile.

Și-mi adeverez mai mult cuvîntul mărturiia lui Iacov fratele Domnului la al doilea cap, zicînd cum că Avraam, cînd au mers să junghe pre fiiu-său pre Isaac, numește jărtva acéia lucruri -Iacov o zice multe-; jărtva era 25 una, iar nu multe. Deci și lucrul unul era, iar nu multe și să cuveniia să o zică cu număr de unul, iar nu cu număr / f. 140^v de mulți. Taina iaste aceasta; lucrul acesta al jărtvei lui Avraam era lucrul ascultării și de vréme ce unde iaste ascultarea acolo sînt adunate toate bunătățile, acolo 30 sînt toate lucrurile céle bune. Pentru acéia cu cale au zis Iacov cum că Avraam s-au îndreptat din lucruri, iar nu din lucru, pentru căci înaintea lui Dumnezeu i s-au socotit ascultare, nu ca o bunătate ci ca multe bunătăți, atîta iaste de minunată, atîta-i de aleasă și dumnezeiască 35 bunătatea ascultării.

1 tălmăcind] tîlcuind C // 2 *Evanghelii* C / neascultarea N // 3 care C / rădicat B // 4 ascultător C / numit B / Ioan C // 5 *repetă* cînd N // 6 *ad. marginal* păcat iar C / *lipsește* păcat N // 7 *lipsește* întru C, N / neascultarea B, C, N / *șters* să C // 8 coprinde C / păcatile C, N // 11 celelalte C, N / împotriva] împotrivirea C // 12 adică C // 14 fără nici C // 17 pre] pă C / *lipsește* au dat C // 18 *după* înfrumusețării *ad. le-au dat* C // 21 Și-mi] Și C, N / adeverează B, C / mărturiia] mîntuirea B // 22 fratele N // 23 fiiul său B, C, N / Isac B // 27 a jărtvei C, N // 33 ascultarea C, N // 34 atîta-i] atîta e B, atîta iaste C //

Pentru acéia și Duhul Sfînt, la cartea cea dintîi a Împăraților, în 15 capete zice: „Mai bună iaste ascultarea decît jărtvele“. Mai bine place lui Dumnezeu ascultarea decît jărtvele, pentru căci cine jărtvuiăște, aduce lui
 5 Dumnezeu lucru strein, iar cine-l ascultă supune voința sa lui Dumnezeu și slobozenia, dintru care ascultare ce altă jărtvă poate să se afle mai plăcută lui Dumnezeu? Și dumnezeescul Efrem, la cuvîntul ce face pentru ascultare zice: O ascultare poate mai mult decît toate bună-
 10 tățile.

f. 141 Și pentru aceasta vedem, atîta în *Scriptura* vechi, cît și în cea noao, cum că cîți / s-au arătat ascultători lui Dumnezeu, toți au cîștigat și plată mai aleasă.

Lui Noe i-au poruncit Dumnezeu să facă chivotul și
 15 l-au făcut, fără de a-ș prepune altceva rău în gîndul lui, sau deșert.

Lui Avraam i-au poruncit, zicîndu-i: „Ești din pămîntul tău și din rudenia ta și te du în pămîntul în carele îți voi arăta“ și nimic nu s-au îndoit.

20 Iară lui Avraam, a dooa oară, i-au poruncit să junghe pre fiiu-său, pre Isaac și nimic nu s-au întristat, ci cu bucurie au priimit porunca.

Lui Isaac, că s-au supus ascultării și au priimit să jărtvuiască pentru dragoste lui Dumnezeu și nu s-au temut.

25 Lui Moisi i-au poruncit să meargă în Eghipt să mîntuiască pre norodul lui Israil din robie și măcar că era făcav la limbă și vedea și multe împiedecări, fiind la mijloc împărat tiran și crud la inimă, iar nu s-au îngrijit.

Lui Petru i-au poruncit Hristos să umble pre ape și
 30 vedea că iaste lucru cu nevoe și cu neputință, iară n-au eșit din poruncă. /

f. 141^v Pavel, mergînd pre cale și căzînd jos de pre cal de frica videniei ce au văzut, au zis: „Doamne, ce poruncești să fac?“ și ce i-au zis glasul au ascultat, neîndoindu-se.

1 dintiu B, C, N // 4 jărtvuește C // 5 striin N / cine îl ascultă C / supune C // 11 *lipsește* atîta B, atît C // 12 că ori cîți C // 13 toți C // 15—16 fără a nu socoti în gîndul lui ceva rău sau în dășart C // 15 ceva rău N // 16 deșart B, N // 18 carile N // 19 *după* arăta *ad.* eu C, N // 20 Iarăș B / a doară C, a dooara N / *după* poruncit *ad.* Dumnezeu C, N // 21 fiul său B, C, N // 22—24 *după* porunca *ad.*: supuinđu-să ascultării și au priimit să jărtvuiască pre fii-său pentru dragostea lui Dumnezeu și nu s-au temut C // 23 să să jărtvuiască B // 26 făcav *ad.* și gîngav B, gîngav C // 27 împiedicări C // 28 îngrijat N // 29 Petre C / puruncit A / *lipsește* pre N / apă B // 30 anevoe N / iar B, C // 32 de pre] după C // 33 videnii C // 34 neîndoindu-să C //

Și pentru acéia, aceștia toți s-au cinstit, s-au lăudat și s-au mărit înaintea lui Dumnezeu și au luat dar pentru ascultarea lor; că Noe s-au arătat mîntuitor lumii; Avram s-au făcut părinte a multe neamuri; Isaac s-au făcut
 5 fiu blagosloveniei și închipuirile lui Hristos; Moisi, căpetenie lui Israil și iubit lui Dumnezeu; Petru s-au făcut verhovnic apostolilor, căruia i s-au încredințat și chieile împărăției ceriului și Pavel, dascal limbilor, vas ales și văzătoriu cereștilor bunătăți.

10 Și nu numai aceștea, ci toți cîți s-au suppus ascultării lui Dumnezeu și mai înainte de lege și după lege, s-au făcut fii darului și să bucură cu îngerii întru împărăția ceriului.

Acuma, dară, o poruncă folositoare ca aceasta și mîntuitoare iaste, cineva din noi să o păzească? Noi, toată zioa și la rugăciuni și la împreunări și la vorbe și la fieștece lucru al nostru, chiemăm pre Dumnezeu și-l numim
 f. 142 Domn. / Și de-l numim Domn și stăpîn, unde ne iaste suppunerea ce arătăm, ca niște slugi la domnul nostru?
 20 Sluga face voia domnului său, dară noi care voe facem, acestui domn al nostru? Care din poruncile lui păzim? Care dragoste avem cătră dînsul și ce cinste îi facem? O zice însuș Dumnezeu, prin rostul Malahiei, la capul cel dintîi: „Și de sînt eu Domnul, unde iaste frica mea?
 25 Cine iaste din voi, să se teamă de mine, să mă cinstească, să se rușineze de mine? ¹ „Nu iaste, pînă la unul- zice

1 aceștia C, aceștea N / toț B // 3 mîntuitoriu B, N // 4 Isaac au făcut C // 5 blagoslovenii C / închipuiri B // 7 vîrhovnic B // 8 împărății C / dascalul C, N // 9 văzător C / bunătăți B, C // 10 acéia B, aceștia C / cîț B / supus C // 14 dar C / aceaste C // 17 chemăm C // 18 unde iaste C // 19 supunerea C // 20 dar C // 23 însuși C / Malahii C // 24 dintîiu N, B / domn B // 26 să să rușineze C //

¹ Urmează o cruce și o mențiune marginală: de la acest semn treci list. 133. *Textul, ce urma să înlocuiască finalul didahiei — în ipoteza în care domnul s-ar fi aflat de față — ocupă în întregime f. 159 din ms. A, f. 154^v—155 din ms. B, f. 87^v—88 din ms. C și f. 206—207 din ms. N: Că cela ce să tème de Dumnezeu, — zice Ioan cel cu rostul de aurnu iscodéște, ce crede, îmblînzéște, jîrvuiaște, cinstéște, măréște, cîntă, și laudă.*

Însă precum nu lipsesc împăratului ostaș credincioși, așa nu lipsesc nici lui Dumnezeu fii cuciarnici, carii să tem de el și-l cinstesc, dintru care fii cuciarnici și credincioș, cel mai ales ești măriia-ta, prea-înălțate doamne, carele mai mult dect toți te temi de Dumnezeu, de vrème ce mai mult dect toț de închinîi lui și-l ascultîi mai mult dect fieștecarele, îl cinstești și-l lauzi. Pentru măriia-ta putem zice acéia ce zice Dumnezeu pentru David: „Înălțat-am pre ce ales din norodul meu. Aflat-ma pre David, sluga mea; cu unt sfînt l-am uns pre el“. Măriia-ta ești cel ales din zecî de miî, după cum zice *Scriptura*, carele, cu faptele tale cele bune cinstești pre Dumnezeu, cu facerile de bine îl îmblînzesti, și cu multa-ț credință mărești și lauz numele lui cel sfînt.

David la Psalm 3, toț s-au abătut împreună, netrébnici, s-au făcut; nu iaste cel ce face bunătate, nu iaste, pînă la unul“.

Drept acéia nu iaste minune de nu ne ascultă nici pre 5 noi fiii noștri, nici ni să suppun slugile și patemile noastre, carele în toate zilele oștesc asupra sufletului; iaste aceasta dreaptă judecată a lui Dumnezeu.

10 Zice fericitul Pavel la capul cel dintîi cătră romani, stih 29: să fim plini de toată nedreptatea, cu curvie, cu vicleșug, cu lăcomie, cu răutate, pline de zavistie, f. 142^v de ucidere, de price, de înșălăciune, de / nărav rău; să fim șoptitori, clevetnici, urîț de Dumnezeu, ocarnici, mîndri, semeți, aflători de réle, la părinți neascultători și, în scurte cuvinte, să fim robi lumii, trupului și diavolu- 15 lui, pentru căci, cunoscînd pre Dumnezeu, nu-l cinstim ca pre un Dumnezeu, nu-l ascultăm ca pre un domn, nu ne suppunem lui, ca unui stăpîn; și cum că iaste adevărul așa, adeverează-o dragostea și unirea ce avem. /

1 Ascultă dar ce zice David la psalm 52 C / psalm 30 B / toți B, C // 4 *ad. marginal* nici B // 5 fii C / suppus B, supun C / patimile B, C, N // 6 care B, carile N / zilele N / această C // 8 dintîiu B, C, N // 9 stih 28 C / *după* stih 28 *ad.* Fraților, precum n-au adevărit păgînii a avea pre Dumnezeu în cunoștință, așa i-au dat pre ei Dumnezeu întru minte nepricepută a face cele ce nu să cad: plini a fi de toată C / de curvie C // 10 de vicleșug C / cu a-ș] de C / plini B, C / zavistie] pizmă C // 11 price] sfadă C / năravuri réle C // 12 șoptitori (a fi) C / clevetnici] grăitori de rău C / urîți B, N, urtitori C / ocărtitori C // 13 mîndri] măreți C / semeți] trufași C / la] de C / *după* neascultători *ad.* fără minte, neînpăcăcioși, fără dragoste, fără milostivire, care în scurte cuvinte zicem: „fiilor, să nu fim robi C // 14 diavolului B, N // 15 *repetă* nu-l cinstim B // 17 supunem B, N // 18 dragoste B, N / unire N // 15—18 și de vreme că pe Dumnezeu îl chemăm și îl numim domn și stăpîn, să-l cinstim dar ca pre Dumnezeu, să-l ascultăm ca pre un domn, pentru că judecata lui Dumnezeu iaste după dreptate asupra celorla ce fac fapte rele și nu să pocăesc. Iar de ne vom supune ascultării lui Dumnezeu, ca să lăsăm tot felul de păcat și să urmăim lui și să-l ascultăm cu rivnă, precum apostolii, ne vom învrednici și noi, aici, de vom petrece viață liniștită; iar acolo de vom vedea și noi dumnezeiasca lui strălucire, a căruia slavă și stăpînire iaste în veci nesfîrșită. Amin. C //

Drept acéia, precum pentru David s-au făgăduit să-l înalțe mai virtos decît împărații pămîntului să-l păzească în véci véclor semenția lui și scaunul lui ca zilele cerului, așa mîna lui cea prea puternică va fi pururea, spre paza domniei tale; va tăia de la fața ta pre vrăjmașii tăi, va înfrînge pre cei ce te urăsc și va păzi în véci semenția ta și scaunul tău. Că voia celorla ce să tem de el va face — zice David — și rugăciunea lor va auzi și-i va mîntui pre dînsii.

Acestul dar să va învrednici și fieștecarele din voi, feții miei, de veți asculta cu cucerie și cu dragoste glasul părintelui celui fără de ani și veți face învătăturile înfrumusețatului Hristos, Fiului său, al căruia darul și mila cea bogată rugăm pururea să fie spre mîntuirea sufletelor voastre. Amin.

f. 143 CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ LA OCTOMVRIE 26, ÎN ZIOA SFÎNTULUI ȘI MARELUI MUCENIC DIMITRIE, IZVORÎTORIULUI DE MIR ASUPRA CUTREMURULUI

„Doamne, mîntuiește-ne, că perim“. Mathei, 8.

- 5 Pomenirea marelui mucenic Dimitrie, ce să prăznuiaște astăzi în toată lumea, ce alt așteaptă de la adunarea iubitorilor de prăznuire, făr'numai laude și cîntări. Însă eu, cunoscîndu-mă nevrédnic și slab întru știință, nu îndrăznesc să-i împletesc cununi de laude, nici să-i vestesc
10 precum să cuvine mărirea minunilor lui. Căci altă învățatură cearcă muceniceștile lui luptări și alt prăznuitoriu trebuie pentru luminatele lui nevoine.

- Drept acéia las să laude alții lucrurile lui céle slăvite, alții să povestească cea preste firea omenească bărbăția
15 sufletului său și alții să spue vitejiia cea mare, cu care au răbdat ranele și moartea. Iară eu, ca un neputincios
f. 143^v la vorbă, / precum mă îndemn să mă minunez de iale cu mintea, așa și a le cinsti mă silesc cu tăcéria și mă întorc cu vorba iară, la începutul cel dintîi: „Doamne,
20 mîntuiește-ne, că perim“.

- Pentru ca să arăt înaintea dragostei voastre nevoia ce au petrecut apostolii în corabie și grabnic ajutoriu ce le-au dat Hristos în mijlocul mării și nădăjduesc, cu darul sfîntului, să vă folosiți sufletéște. Ce vă pohtesc
25 să ascultați cu dragoste și cu socotință.

Înfricoșat lucru socotesc, cu adevărat, să fie stătut turburarea mării de astăzi, de vréme ce și sfînta *Evanghelie* o numéște mare (zicînd): „Și iată cutremur mare să făcu în mare“.

- 30 Mi să pare ca cînd ași vedea înaintea ochilor miei chipul ei, de toate părțile să sufle vînturi mari, să se strîngă împrejurul vîntului nori negri și deși, toată marea să spumege de mînie și petutindenea să se înalțe valurile,

1 în 26 N // 1—3 *lipsește* B, Cuvînt în zioa sfîntului și marelui mucenic Dimitrie, izvorîtoriu de mir, asupra cutremurului, la octomvrie 26 dni C // 4 mîntuești-ne C / *ad. marginal* Mathei 8 B, *lipsește* C, N // 5 prăznuește C // 7 fără numai B, C, N // 9 înîmpletesc B // 11 prăznuitor C // 12 luminatele C, N // 16 ranele C, N / Iar C // 18 tăcerea C, N // 19 iar C / *lipsește* cel C, N / dintîiu N // 20 mîntuești-ne C // 21 dragostii B, N // 22 ajutor C // 24 Ci C / , N // 27 *lipsește* și C // 30 aș vedea B, C // 31 să sufle] să să afle C / să să strîngă C, N // 32 negrii C / toate N // 33 petutindenea C //

f. 144 ca niște munți. Mi să pare că văz corabiia apostolilor
 că o luptă cu multă sălbăticie turburarea mării: de o
 parte o bat / valurile, de altă parte o turbură vînturile;
 de o parte o rădică spre ceriu, de altă parte o pogoară
 5 la iad. Mi să pare că văz pre fetele apostolilor zugrăvită,
 de frică, moartea: unul să se cutremure, altul să se spăi-
 mînteze; unul să se turbure, altul să strige și toți cu
 suspinuri și cu lacrimi să ceară, cu rugăminte, ajutoriu
 de la Hristos, ce dormiia: „Doamne, mîntuiaște-ne că
 10 perim“.

Eu însă nu mă minunez nici pentru turburarea mării,
 pentru căci fiind o stihie nestatornică, așa îi iaste pururea
 din fire, cînd să fie lină și cînd să se turbure, nici pentru
 turburarea apostolilor, pentru căci nevoia aduce pururea
 15 turburare și frică la oameni, ce mă minunez, cum s-au
 întîmplat că, îndată ce au alergat și îndată ce s-au rugat,
 îndată au luat și ajutoriul. „Și să făcu liniște mare“, zice
Evanghelia.

Au încetat valuri, au perit întunérecul, s-au împrăștiat
 20 norii, s-au smerit marea și corabiia întreagă și făr'de
 nici o vătămăre, au ajuns la adăpostea.

Cercînd eu pricina aceștii minuni ce s-au făcut făr'de
 f. 144^v zăbavă, aflu de la tîlcuitorii sfintei / *Evanghelii* cum
 că alta n-au fost fără numai rugăciunea ce au făcut
 25 apostolii cu un glas și cu un suflet; toți deodată au strigat,
 toți s-au rugat, toți au cerșut deodată ajutor: „Doamne,
 mîntuiaști-ne, că perim“. Și pentru acéia Domnul au
 ascultat, îndată rugăciunea lor și pre toți i-au mîntuit,
 pre toți i-au păzit; n-au lăsat să piară nici unul în turbur-
 30 area mării.

Drept acéia și dumnezeescul Theofilact: doarme, zice,
 Domnul, pentru ca să alérge apostolii, ce era înfricoșat
 la ajutoriu lui, să-l roage și să ia pricină din rugăciunea
 lor cea de obște, să-i mîntuiască din nevoie.

2 că o] ca o B, că să C / *ad. marginal* cu multă B / sălbăticie N // 3 valuri B /
 de altă parte o bat vînturile și o turb <ur>ă C, N // 5 fetele B, C, N // 6 moartea
 zugrăvită; că de frică unul să cutremura C // 7 altul să spăimînta; unul să turbura,
 altul striga C / toț B // 8 ceară, *ad. marginal* și cerea C / ajutor C // 9 mîntuește-ne
 C // 12 așa] și C, N // 15 ci B, C, N // 17 luat N // 18 *Evangheliia* B, C, N // 21
 adăpostostea B // 23 *Evangheliei* B, N // 26 toți] tot B / cerșut] cerut C, N /
 ajutoriu B, N // 27 mîntuești-ne C // 28 toți B, C // 29 n-au] nu i-au B / piară B,
 N / *lipsește* unul B // 32 înfricoșati B, C // 33 să se roage C //

Cu adevărat, mare învățătură ni să dă noao cu aceasta, pentru ca să luom pildă, să ne rugăm și noi lui Dumnezeu la nevoile noastre cele de obște.

Lumea aceasta iaste ca o mare ce să turbură, întru 5 care niciodată n-au oamenii odihnă, nici liniște. Corăbiile între valuri sînt împărățiile, crăiile, domniile și orașele, mulțimea norodului, polițiile, suppușii, bogații și săracii, cei mari și cei mici, sînt cei ce călătoresc și să află în nevoe.

f. 145 10 Vînturile cele mari ce umflă marea sînt nevoile cele / ce ne supără totdeauna.

Valurile ce luptă corabiia sînt nenorocirile carele să întîmplă în toate zilele.

Norii ce negresc văzduhul, fulgerile ce orbesc ochii, 15 tunetele ce înfricoșază toată inima vitează sînt întîmplările cele de multe féliuri, neașteptatele pagube, înfricoșările vrăjmașilor, supărările, necazurile ce ne vin de la cei dinn afară, jafurile, robiile, dările cele grêle și nesuferite, carele le lasă Dumnezeu și ne încungiuă, pentru ca să 20 cunoască credința noastră și să ne vază răbdarea.

Acuma dară, pentru ca să se mîntuiască norodul de acestia și să lépede deasupra lor nevoia cea grea, oare care iaste mijlocirea mîntuirii? Acea mijlocire ne-o învață cu pilda lor norodul cel israiltenesc, cînd să supăra de 25 oștile lui Hananeu, împăratul Aradului, în pustiu; ne-o învață lăcuiitorii din Vetulua, cînd s-au ocolit în cetatea lor de oastea cea groaznică a lui Olofern; ne-o învață Esdra, cînd să întorcea cu norodul lui Israil în Ierusalim, mîntuit din robia Vavilonului; ne-o învață nineviténii, / f. 145^v30 cînd au scăpat de periciunea, caré de spre partea lui Dumnezeu le-au fost spus prorocul Iona.

Toț aceștea, pentru căci s-au rugat cu un glas și cu un gînd și au cerșut de la Dumnezeu ajutoriu, s-au mîntuit.

Zice sfînta *Scriptură*: „Și să rugă Israil rugă Domnului 35 și auzi Domnul glasul lui Israil și dăde pre Hananeu

2 luăm C // 5 oameni C // 6 orașele C, N // 7 supușii C, N // 8—9 *sters* sînt cei ce călătoresc și să află în nevoe C // 12 care B, carile C, N // 13 zilele C, N // 16 feluri B, feluri C / neașteptatele C, N // 18 den C, N // 19 care B, C, carile N // 21 dar C, N // 22 acestea C // 25 *ad. marginal* Numere, cap. 21 A, B, N / pustiiu B, C, N // 26 Vetulua N // 27 *ad. marginal* Iudith, 4 A, B, N // 28 *ad. marginal* I, cap 8 A, B, N // 29 nineviteni C // 30 care C // 31 li-au fost N / Ioana B // 32 Toți B, toții C / acestia B, aceștia C // 33 cerșut] cerut C / ajutor C // 35 dete C //

supt mîna lui". Şi lăcuiitorii ce era ocoliţi în Vetulua au strigat cătră Domnul, cu toţii deodată, neîncetat şi au ascultat Domnul rugăciunea lor şi i-au mîntuit din mîinile lui Olofern. Zice Esdra: „Am cerşut de la Dumnezeuul nostru cale dreaptă noao şi coconilor noştri şi la toată agonisita noastră şi ne-au ascultat pre noi". Şi iară nineviténii au strigat cătră Dumnezeu, neîncetat şi s-au îmbrăcat în saci, de la mare pînă la mic; şi văzu Domnul lacrămile lor şi n-au stricat pre ei, nici dobitoacele, nici cetatea lor.

Drept acéia, zice David la Psalm 21: „Pre tine au nădădduit părinţii noştri, nădădduită şi ai izbăvit pre dînşii; cătră tine au strigat şi s-au mîntuit". /

f. 146 Dară ce mai cerc eu din istoriile *Scripturii* şi din pildele ei să învăţ în ce chip să fugim din întîmplările şi nevoile ce ne vin? Înсуş Dumnezeu ne învaţă, prin rostul lui David, la Psalm 49 (zicînd): „Şi mă chiamă pre mine în zioa necazului tău şi te voi scoate şi mă vei proslăvi". Şi la Psalm 90: „Striga-va cătră mine şi voi asculta pre el. Cu dînsul sînt în necaz, scoate-voiu pre dînsul". Şi iarăş prin rostul prorocului Isaiei, la 41 de capete zice: „Şi să vor bucura lipsiţii, pentru că vor cere şi eu voi asculta, Dumnezeuul lui Israil şi nu voi părăsi pre ei". Asémene zice şi la 29 de capete ale Ieremieii şi la al 10 a Zahariei. Şi Domnul nostru Iisus Hristos aceasta ne învaţă în sfînta *Evangelhie*: „Cereţi (zice) şi să va da voao".

Şi, pentru ca să ne încredinţăm mai mult cum că făgăduiala lui iaste nemincinoasă, adaoge la 11 capete ale lui Marco: „Toate cite veţi cere rugîndu-vă, să credeţi că veţi lua şi vor fi voao". Şi de pe aceasta putem cunoaşte cum că nu iaste alt lucru mai / de folos şi mai cuviincios decît a ne ruga, împreună cu toţii, să cerem de la Dumnezeu ajutoriu şi să alergăm la milostivirea lui. De am ţinea

1 ocoliţi B / Vetulua N // 3 mîinile B, C, B // 4 cerşut] cerut C, N // 5 coconilor] fiilor C, ad. şi feciorilor B // 6 iar C // 8 lacrămile] *corectat* lucrurile B // 9 dobitoacele C, N // 11 *lipseşte* la C / Spre tine B, C // 12 nădădduit-au şi i-ai C / ai] au N // 13 *lipseşte* tine N // 14 Dar C / pildile N // 15 învăţi B / din] de C, N // 17 *lipseşte* la C / *fără paranteze* C / chiamă B, N // 21 Isaii C / *lipseşte* la N / 41 cap C // 22 Dumnezeu B // 23 nu voi părăsi C, N / Asémenea B, C, N / la 29 cap C // 24 Ieremii C / al Zaharii C // 25 *lipseşte* ne C // 26 *fără paranteze* C // 29 veţi cere B / credeţi B, credeţi C // 30 veţi lua B, C, lua N / de pe] dupe B, după C // 32 cerem C // 33 ajutor B, C //

acest sfat și această învățătură, ce ne dă Domnul și să-l facem cînd ne încungiură întîmplările și nevoile cele mari, o cît ajutoriu și cită mîngîiare am lua de la nemăsurata mila lui Dumnezeu.

- 5 Dumnezeu iaste tată de obște al tuturor. Pre toț ne iubêste ca pre niște adevărați fii ai lui și nu poate răbda milostivirea lui cea iubitoare de oameni să ne aflăm pururea în ticăloșii și în nevoi, ce numai așteaptă rugăciunea noastră; ia aminte să auză glasurile noastre; stă pururea
10 cu urechile deschise, pentru ca să ne asculte, îndată ce vom chiema numele lui cel sfînt.

Dară ce voui să zic de nesimțirea cea mare a oamenilor acestui veac? Toți pătinesc, toți sînt în scîrbe, toți suspină supt jugul cel greu al nevoei. Dară iaste cineva să zică,
15 împreună cu David: „Cătră Domnul, cînd m-am necăjit am strigat? „S-au zice cineva, vreodată, lui Dumnezeu, întru supărările lui: miluiaște-mă, Doamne, și mă ascultă?

f. 147 Noi pohtim să ne / ajute Dumnezeu și să ne facă milă, făr'de a-l ruga.

- 20 Dară cine iaste împăratul acela, sau cine iaste stăpînitoriul acela, carele să împartă milă norodului său, sau să ușureze pre suppușii lui de dările cele grêle, făr'de a-l ruga și făr'de a-i dovedi nevoia lor? Sau, să zic mai bine, carele iaste tatăl acela ce dă pîine feciorilor lui, făr'de a-i cêre? Și
25 acéia ce nu face un împărat cu norodul său și un tată ce feciorii lui, fără de rugăciune, v<r>eș să o facă Dumnezeu cu noi, netrébnicii, din voința sa, fără de a ne ruga lui? „Sărac trufaș au urît sufletul meu“, zice Domnul la 25 de capete ale lui Sirah.. Nu poate răbda Dumnezeu nici
30 cu un mijloc pre acei ce sînt lipsiți, ticăloș, nenorociț și apoi să înalță și stau îngînfaț întru ale sale și nu vor să se arate cum că au trebuință.

Și cine socotiți să fie aceștea? Noi sîntem, cu toții, cari pătîmim atîta scîrbe nesuferite și stăm în cumpănă să

2 încunjură N // 3 ajutor C / mîngiere C / luoa N // 5 toți B, C // 6 fii adevărați C, N // 8 ci B, C, N // 10 deschise N // 11 chema C // 12 Dar C // 13 scîrbă C // 14 nevoii B, N, nevoi C / Dar C // 15 năcăjit C, nejit B // 17 miluește-mă C // 18 ne facă milă] *șters și ad.* milostivească asupra-ne C // 20 Dar C // 21 carile N // 22 supușii C // 23 făr' dă B / care C, carile N // 24 feciorului său C, feciorului lui N // 26 făr' de rugăciune B, C / vreți C // 27 făr' de C // 28 Pre săracu trufaș C / au urit] arăt B // 29 *lipsește* de C // 30 ticăloși C, N / nenorociți B, C, N // 31 îngînfați B, C / să să arate C, N // 34 atitea B / cumpănă N //

f. 147^v perim de nevoi, de nenorociri și cu toate acéstia nu ne smerim înaintea lui Dumnezeu, nu ne plecăm cerbicea de trufia cea multă ce avem, nu alergăm cu suspinuri și cu lacrimi să cerem / ajutoriu de la Dumnezeu.

5 Și cum dară să va mîntui norodul, cum să scuture această ticăloasă de țară sarcina cea grea a rélelor ce o supără? Noi socotim numai cu putérea noastră și cu înțelepciunea noastră, care iaste nebulie înaintea lui Dumnezeu, să chivernisim norodul și să-l apărăm de réle? Dară în zadar
10 trudim. Că zice Hristos: „Făr'de mine nu veți putea face nimic“. Și David iară, la Psalm 126: „De nu va păzi Domnul cetatea, în deșert o păzesc pázitorii“.

Însă mie mi să pare cum că mulți (din cei ce ascultă) pot să răspundă la cîte am zis pînă acum, că noi și mult ne
15 rugăm lui Dumnezeu, cînd ne vin scîrbele și nevoile și cădem la mila lui, dară nu vedem nici o mîntuire, nici sîntem încredințați cum că ajung rugăciunile noastre la ceriu, măcar că aceasta nu o crez să o facă nimeni.

Iar să vă spuiu ce au răspuns Tiveriu chesaru unui
20 tînăr, carele pentru multele lui răutăți să afla la închisoare și să căznia ticălosul multă vréme în legături, cu foame, cu sete, întru întunérecul pușcării. Și, de vréme ce cunoștea că nu iaste pentru dînsul nici o nădejde de mîntuire,
f. 148 au cerșut de la / împăratul, cu mare rugăminte, să poruncească să-i dea moarte, pentru că să se mîntuiască din
25 caznile ce pătîmia, căruia i-au zis Tiverie: „Tu încă n-ai aflat har înaintea ochilor miei și-mi ceri o facere de bine ca aceasta?“

Și de vréme ce un vinovat n-are îndrăzneală înaintea
30 împăratului celui pămîntesc, măcar să-i ceară moarte, dară noi, că sîntem vinovați înaintea a tot putérnicului împăratului Dumnezeu și încărcăți de gréle păcate, cum pohtim să asculte Dumnezeu rugăciunea noastră și să dea bunătățile ce cerem? Cetiț la 59 de capete, la Isaia, să
35 înțelegeț pricina pentru ce rugăciunile noastre nu află

1 aceste C // 2 cerbicia C // 4 ajutor C // 5 dar C / șters scuture și ad. va ușura C / scutură N // 6 după țară ad. de C / șters ce o supără și ad. cu care iaste îngreuiată C // 7 puteria B / lipsește și cu înțelepciunea noastră B // 8 care C // 9 Dar C // 11 iar C // 12 dășart B, deșart C, N // 14 lipsește că C // 15 și de ne rugăm mult C / scribile N // 16 dar C // 18 nimeni B // 19 Iară B, N / Tiverie C, N / chesaru C // 20 carile N / multile N // 21 leguturi B // 22 pușcării C / cunoștia B, cunoștea N // 24 cerșut / cerut C, N // 25 den B // 26 caznele B // 27 faceri B // 30 pămîntesc N / dar C // 34 Citiți B, N / cetiți C / lipsește de C / Isia C, N // 35 înțelegeți B, înțelegeți C, înțelegem N //

ascultare la urechile lui Dumnezeu. Zice prorocul: au nu poate mîna Domnului a mîntui? Au îngreuit-au urechia lui ca să nu asculte? Ce socotiț — zice — cum că nu poate preaputernică mîna lui Dumnezeu, să vă mîntuiască din
 5 nevoile voastre? Au doară socotiți că are astupate urechile lui și nu ascultă rugăciunea voastră? Ba nu iaste așa; ci pentru păcatele voastre (zice) au întors fața lui de la voi,
 † 148^v ca să nu vă miluiască. / Păcatele voastre céle multe sînt acélia ce opresc mila lui și acélia nu lasă rugăciunile voastre
 10 să ajungă înaintea scaunului dumnezeesții lui măriri. Căci mîinile voastre (zeci) pîngărite-s cu sînge; buzele voastre grăesc fârdelége; limba voastră strînbătate cugetă picioarele voastre aleargă pre calea răutății; nimeni nu grăiaște drept, nimeni nu sfătuiăște bine, nimeni nu va să
 15 facă judecată adevărată.

Și, cum dară, să vă asculte Dumnezeu? Cum să vă mîntuiască din nevoile voastre? Și cum, ziceț mai bine, cum îndelung rabdă, cum îngăduiaște și cum poate suferi și nu ne cufundă pre toț, ca pre sodomleni? (Slavă, înde-
 20 lungii răbdării tale, Doamne, slavă ție).

Via, filosoful, mergia odată pre mare cu corabiia și era împreună cu el, niște oameni răi. Și, apucîndu-i furtună mare, era să piară. Iar oamenii cei răi au început a să ruga dumnezeilor, lor, să-i mîntuiască din nevoe. Iar filosoful
 25 le-au zis: rogu-vă, tăceț, să nu vă priceapă caré cumva dumnezeii că sînteț aici, că adevărat vă va cufunda. Asé-
 †. 149 mene zic și eu cătră păcătoșii ce să roagă, / că mai bine iaste să tacă, decît cu buzele lor céle spurcate, să aducă rugăciuni, cătră Dumnezeu la nevoile lor, că în loc de a
 30 afla mîntuire, poate să piară desăvîrșit pentru păcatele lor.

Să cuvine întîi să lăsăm răutatea, jafurile, strîmbătățile, urîciunea, vrajba, zavistiia și atunce să ne rugăm, pentru

2 îngreuiat-au C / urechiia C // 3 socotiți B, C // 4 preaputernica C / din / de C // 5 doară / dar C // 7 păcatile C, N // 8 păcatile C, N // 9 aceea 1-2 C // 11 buzile B, N // 12 după lege ad. și C / strîmbătate C / lipsește cugetă C // 13 picioarele B, C // 14 nu grăește C / nu sfătuește C // 15 judecată dreaptă și adevărată C, N // 16 dar C // 17 și cum nu ziceți C // 18 îndălung C / îngăduiește C / cum poate suferi / suferi C // 19 și / de C / toți C // 21 Via B, N, șters și ad. un filosof C / mergea C, N // 23 piară B / iară N // 25 tăceți B / lipsește vă B / care C // 26 dumnezei C / sînteți B, C // 28 buzile C, N // 30 piară B, N // 31 păcatile C, N // 32 întîiu B // 33 după zavistiia ad. și altele C / nd. și altile N / atunce C //

căci atunce vom afla ascultătoare urechile lui Dumnezeu. Că zice sfîntul Ioann Zlatoust: „Cînd din buze curate iase rugăciunea, atunce ajunge la nemomita urechia stăpînului“. Cînd noi sîntem curați, atunce ajunge și rugăciunea noastră
 5 la ceriu. Însă afară de aceasta trebuiaște și alta, pentru ca să ne mîntuim de nevoile noastre, cu mijlocul rugăciunii. Să cuvine, că precum iaste răutatea și întîmplarea de obște, să fie și rugăciunea de obște. Toți să ne rugăm, toți să cerem ajutoriu, precum au făcut și apostolii astăzi în
 10 corabie, de au strigat toți cu o gură și cu o inimă: „Doamne, mîntuiaște-ne că perim“. Iară nu unul să se roage și altul nici să gîndească; unul să plîngă și altul să rîză; f. 149v unul să se întristeze și / altul să se bucure. Pentru căci atunce adevărat, Dumnezeu nu ne ascultă.

15 Zice Hristos la Mathei, în 18 capete, că: „De să vor tocmi doi dintru voi pre pămînt de tot lucrul carele ar cere, fi-va lor, de la tatăl meu cel din ceriuri“. Deci dară, cînd doi, uniți, să vor ruga, cîștigă mila; cu cît mai vîrtos vor cîștiga, cînd tot norodul și toată mulțimea, cu un glas
 20 și cu o gură și cu o inimă, vor cere de la Dumnezeu ajutoriu.

Pentru aceasta vă pohtesc, feții miei, așa să vă rugați, pururea și toți deodată. Și mai vîrtos întru acêste vremi ce s-au înmulțit nevoile și pre toți, împreună, de toate
 25 părțile ne-au încungiurat nenorocirile, necazurile și scîrbele. Că zice David: „Voia celor ce să tem de el va face și rugăciunea lor va auzi și-i va mîntui pre dinșii“. Ne va asculta pururea Dumnezeu, cînd toți cu inimă curată îl vom ruga și ne va mîntui de toate primejdiile și din toate
 30 nevoile, prin rugăciunile marelui mucenic Dimitrie, ce să prăznuiască astăzi, a căruia rugăciuni să păzească pre înălțatul domnul nostru și toată cinstita boerime și tot norodul creștinesc. Amin. /

1 atuncea, N // 2 Ioan C // 3 atuncea C, *ad. marginal* atuncea ajunge N / urechiia C, N // 4 corați B, curați C / atuncea C, N // 5 trebuiește C // 8 toți¹ B, C // 9 ajutor C // 11 mîntuește-ne C / Iar C // 13 să să bucure C, N / 14 atuncea N / adevăratul B // 16 care B, carile N // 17 dar C // 20 inimă B / ajutor C // 22 rugați C // 23 toți B / *această vreme* B // 24 *repetă* : și pre toți N // 25 încunjurat N // 26 celora C / 27 și-i] și C // 30 marilui N // 31 prăznuește C // 32 nostru domn C // 33 *lipsește* Amin C, N //

„Socotiț să nu obidiț pre vreunul dintru acești mici”.
Mathei 18.

- 5 Nu să cuvine cinstea și lauda numai oamenilor celor mari și bogaț, că sînt vrédnici acestui dar și cei mici și smeriț. Că măcar că cei mari strălucesc cu hainele cele de mult preț și cei mici n-au cu ce să-ș acopere trupul; cei mari să odihnesc pe așternuturi moi și frumoase și cei
10 mici să culcă pe pămîntul gol și pe pae; aceia însoțiț cu mulțime de slugi, iar aceștea lipsiț, pustii și de ajutoriu și de priiateni; aceia între răsfățări și între bogății și aceștea între primejdii și între întristăciuni. Însă, cu toate acestia măriri despărțite, nu să cuvine celor mici mai
15 puținică cinste și dragoste decît acéia ce să cuvine celor mari și bogați, nici iaste cu dreptate celor mari să li să închine lumea și pre cei mici să-i batjocorească: de aceia /
f. 150^v să se teamă și pre aceștea să-i obidească; de acéia să se rușineze și pre aceștea să-i înfrunțeze, pentru căci măcar
20 că cei mari cu sila și cu puterea răsplătesc sudălmile, iar cei mici au îngeri sprijinitori în ceriu de pedepsesc pre cei ce-i obidesc.

Drept acéia și domnul nostru Iisus Hristos poruncéște tuturor în *Evangelhia* de astăzi, să se păzească, să nu
25 socotească pre unii ca aceștea batjocură norocirii și necurății ale lumii. „Socotiți, zice, să nu obidiț pre vreunul dintru acești mici”. Și pricina iaste, pentru ce aceștea atîta să iubesc de Dumnezeu că au cu dînșii îngeri carii pururea văd fața lui Dumnezeu, în ceriuri, dintru care cuvînt
30 evanghelicesc luom pricină astăzi să arătăm înaintea dragostei voastre măririle acestor mici, ce zice *Evangelhia*,

1 – 2 Cuvînt la noemvrie 8, în zioa sfinților îngeri C // 1 soborului B, N // 3 Socotiți B, C / nu obidiți B, C / după acești ad. mai C, N // 5 ad. marginal Mathei 18 A, B, N / lipsește C // 5 cinstia B // 6 bogați B, C // 7 smeriți B, C / hainile C, N // 8 cei mici n-au cu ce-ș acoperi C // 10 pre pămînt C, N / pă pae C / însoțiți B, C // 11 aceștia B / lipsiți B, C / ajutor C // 12 prietini C // 13 aceștia B / cu] după C // 14 aceștea C, N / după despărțite ad. dar tot C // 17 batjocurească C // 18 să să teamă C, N / aceștia C / după să-i ad. osindească și să-i obidească C, N // 19 să să rușineze C // 24 *Evangelhia* B, C / după astăzi ad. marginal cea de la Utrânie C / să să păzească C // 25 șters norocirii și necurății ale C // 26 obidiți B, C / pe C // 27 aceștia B // 30 luăm C // 31 șters înaintea dragostei voastre C, dragostii N / mici] cuvinte C / *Evangelhia* B, C //

pentru ca să priceapă cei ce îndrăznesc de-i obidesc, cît păcătuiesc de greu și ce răspuns vor să dea.

- f. 151 Și lăsînd la alți înțelepți și învățați să prăznuiască precum să cade săborul fericitorilor îngerii, ce prăznuiască, 5 astăzi besăria lui Dumnezeu, eu mă voiu nevoi să-i veselesc cu această vorbă ce voiu să fac, / de va lumina mila lui Dumnezeu, pre vreunul din păcătoși să vie la pocăință, de vrème ce să face mare bucurie în ceriu, pentru un păcătos ce să va căi; ci să ascultaț cu dragoste, de pohtiți să 10 vă folosiți.

- De doao féliuri de mici să află în lume și pre doao féliuri de mici să obicinuesc de obște oamenii, de-i obidesc: cei dintii sînt săracii și cea de a doao sînt preoții. Pentru cei săraci, zice înțelepciunea lui Sirah la 13 capete: „Scîrbă e 15 la cel bogat, săracul“. Și dumnezeescul Iacov, fratele Domnului, la Poslaniia lui, la al doilea cap zice: „Iară voi aț necistit pre sărac“. Și pentru preoț mărturisêște obiciaiul cel de obște și mai vîrtos acela al locului acestuia, întru care preoții sînt cei mai necinstiți și mai obidiți. 20 Însă aceștea, pre carii lumea fi socotește mici și proști, nu sînt mici, ci sînt a unii vrednicii și a unii mării; că poci zice pentru dînșii, prin rostul apostolului, cum că f. 151^v pentru aceștea nu iaste / vrédnică lumea. Cei săraci sînt atîta de mari cît iaste însuș Hristos de mare, de vrème 25 ce pre aceștea nu-i numêște slugi, nici priiateni, ci-i numêște în *Evangelhie* fraț zicînd că: „Ce aț făcut unuia dintru acești fraț mai mici ai miei, mie aț făcut“. Și preoții iară, atîta sînt făr'de asemînare că după Dumnezeu nu să află nici nici în ceriu nici pre pămînt, nimeni carele să 30 poată să fie asémenea cu ei; cu Dumnezeu sînt, mai mici decît el și cu oamenii sînt mai mari decît ei. Nu sînt, firește, îngerii, iar pentru darul ce au sînt mai mari decît îngerii. Drept acéia zice și dumnezeescul Efrem Sirianul, la cuvîntul cel dintiiu ce face pentru preoție: „Preaslăvită

4 soborul C, N / lipsește îngerii C, N / prăznuește C // 7 pă C / vreunul B // 9' ascultați B, C // 11 *ad. marginal* să află în lume B // 13 dintiiu B, N // 14 *ad. marginal* stih 52 A, B, N // 15 fratile N // 16 al 2 cap C, N / Iar C / *ad. marginal* stih 6 A, B, N // 17 ați necinstit B, C / preoți B, C / obiceul C // 20 care C // 22' pociu B, C, N // 23 aceștia B // 25 prietini C // 26 frați B, fraci C / ați făcut B, C // 27 frați B, C / ați făcut B, C // 28 iar C / asămînare C, N // 29 carile N // 30 poate C // 30—31 *sters* cu Dumnezeu sînt mai mici decît el și cu oamenii sînt mai mari decît ei C // 32 iară N // 33 Sirianul C, N // 34 dintii C //

minune iaste preotul și putere nespūsă; de cer să atinge, cu ȱngerii petr ce și cu Dumnezeu are mare amestecare”.

- Și pentru ca să cunoașteți cu lucrul și cu ispita măririle acestor mici, adecă a preoților, ce-i batjocorește lumea, 5 luaț seama, rogu-vă, cu socoteală întreagă și vedeț puterea cea mare ce au și în ceriu și pre p m nt, pre l ng  oameni  . 152 și pre lângă / Dumnezeu.

Când domnul nostru Iisus Hristos au ertat păcatele slăbănogului aceluia ce l-au fost adus înaintea lui, să-l 10 tămăduiască, știți ce au zis cărturarii și fariseii, ce era acolo de față: „Cine poate erta păcatele, fără numai singur Dumnezeu?” Unul ce poate să iarte păcatele oamenilor cu adevărat, au Dumnezeu iaste, au putere dumnezeiască are în sine. Deci dară de o fac aceasta preoții în 15 toate zilele cu păcătoșii și au atâta putere să iarte păcatele, precum cu toții o cr dem, puteț să ziceț cum că acești mici nu sînt alți dumnezei în lume?

- Ascultați și alta, mai mare. De aț vedea, aici de față, de o parte mulțime de arapi negri carii să fie r niț de vr j- 20 maș cu rane de moarte și legați cu lanțuri tari și de altă parte un om putérnic și să le zică: să fiț slobozi, să fie tămăduite ranele voastre, să fugă din trupurile voastre acea negreală ce vă întunecă și, zicînd aș , de aț vedea să  . 152* cază din m nile/și din picioarele acelor tic loș legăturile, 25 să rămie îndată s n toș de rane și să se prefacă în albiciune acea negreală întunecată întreb, oare ce aț putea zice pentru acel om? Cum v-ar părea puteria lui? Eu sînt încredințat cum că aț zice și aț mărturisi cum c  acel om iaste iaste preste toț oamenii, cum că iaste om pogorît din 30 ceriu, cum că iaste alt Dumnezeu și om.

Acuma dară socotiț cum că acest om iaste unul din cei mici, ce nu-i bagă lumea în seamă. Arapi negri sînt ticăloșii de păcătoș pre carii păcatul  i face mai întunecați

1 ceriu C, N // 2 amestecare]  mp rt șire C // 4 adică C / batjocurește C // 5 luați C, luo ți N / vedeți B, C / puteria B // 6 ce au în ceriu C // 8 păcatele N // 9 sl b g nogului B // 10 tămăduiască C / farisei C // 11 păcatele N // 12 să iarte] erta B, să erte C / păcatele C, N // 14 dar C // 15 erte C / păcatele C, N // 16 puteți ziceți B, C // 18 ați vedea B, C // 19 răniți B, C / vrăjmași B, C // 21 să fiți B, C // 22 ranele C, N // 23 ați vedea B, C // 24 mîinile B, C, N / picioarele C, N / ticăloși C // 25 sănătoși C / să să prifacă N / albiciuni B // 26 ați putea C // 27 puterea C, N // 28 ați ¹⁻³ B, C // 29 toți B, C // 30 după ceriu ad. și C, N // 31 dar C / socotiți B, C // 32 ce] ci N // 33 păcătoși C //

decît dracii ; aceştia sînt toţi răniţi pentru căci de cîte ori
păcătuesc, de atîtea ori să tipăreşte în sufletul lor rane de
moarte. Sînt legaţi cu lanţuri grele pentru căci păcatul îi
face robi diavolului. Aici vine micul acela netrăbnicul preot:

- f. 153 5 şi cu un cuvînt al lui, cu un: „Ertate să-ţi fie păcatele“,
face la sufelele păcătoşilor mai slăvite lucruri decît:
acélia ce aî zuzit mai sus; dezleagă legăturile păcatelor,
vindecă ranele, îi curăţeşte de tina păcatului, îi mîntuiaşte
din mîinile diavolului, îi prietenéşte cu Dumnezeu, / îi
10 face de petrec cu îngerii.

Acuma dară şi acest mic, cum vă să pare? Socotiţi să
aibă pre pămînt pre altul mai tare decît el? Dară ce zic:
pre pămînt, nici în ceriu, afară din Dumnezeu, nu are
micul acesta asémenea lui în putére. Şi voiui dovedi-o. Luaţi
15 seama pentru omul acela ce zice în sfînta *Evangelhie*, că să
pogoria din Ierusalim la Ierihon şi au căzut în tîlhari;
să fie fost ca noi, creştin şi drept în credinţă mi să pare că-l
văz mai mort de rane, să zacă pre pămînt şi să ceară aju-
toriu de la toţi să se întristéze şi să plîngă, nu atîta pentru
20 viaţă, ce răpunea, cît pentru suflet, care pentru multele
lui păcate sta în nevoie să-l piarză.

Vie acum, aici, împăraţii cei mari şi putérnicii pămîn-
tului, să vedem de au atîta putére să mîntuiască sufletul
acelui ticălos, din nevoia vécinicii morţi. Dară ce zic:
25 împăraţii şi putérnicii? Vie îngerii raiului, heruvimii cei
cu ochi mulţi, serafimii cei cîte cu 6 arepi, scaunele, dom-
niile şi toate cétele îngereşti, să vedem de le va ajunge
pînă într-atîta putéria. Lasă să ia împreună cu ei, într-aju-

- f. 153^v ajutor C / toţi B, C // 20 viaţă B, C, N // 21 piarză B, N // 24 Dar C // 25
30 lească apostolii, să grăbească cuvioşii, dreptii, prorocii,
patriarşii, să se pogoare împreună cu ei însăşi preacurata
stăpînă, Maica lui Dumnezeu, împărăteasa îngerilor şi a
oamenilor, ce vă să pare? Socotiţi că va putea toată ceata
această cerească şi toţi sfinţii să dezlége din legătura păca-

1 aceştia B // 2 rană B // 3 legaţi B / lanţiuri B / după lanţiuri ad. de moarte grea C,
moarte grele N // 4 diavolului N // 5 lipseşte cu 1-2 C / să-ţi fie B / păcatele N // 6.
sufletele C, N // 7 aceia C / aţi auzit B, C // 8 ranile N / mîntueşte C // 9 mîinile B, C,
N / diavolului N / prietenéşte B, in prieteneşte C // 11 dar C / Socotiţi B, C, luaţi
N // 12 Dar C // 13 din de B // 14 Luaţi B, C // 16 Ierihon B // 17 creştini B // 19
ajutor C / toţi B, C // 20 viaţă B, C, N // 21 piarză B, N // 24 Dar C // 25.
heruvimii N // 26 cei cu cîte B, C, N / aripi B, C / arapi N / scaunile B, C, N // 27
cetile C, N // 28 puterea C, N // 29 într-ajutor C / cetile C, N / mucenicii B, C, N // 31,
patriarşii B, C / însuş C // 32 stăpîna B // 33 vi să pare C // 34 toţi C //

telor, ce-l trag în iad, sufletul aceluia ce zăcea mai mort?
De o va zice cineva aceasta (că va putea), acela nu crede
drept, aşazăminturile sfintei noastre credinţă, nici iaste
din turma lui Hristos, de vreme ce nu ţine acéia ce zice
5 Hristos pentru aceasta la *Evanghelie*. Îngerii tot să mij-
locească, sfinţii să se roage, dreptii să se cucere, Maica lui
Dumnezeu să mijlocească pentru că să ia, ticălosul acela
de păcătos, dezlegare păcatelor lui, iar să-l dezlege de
păcate, cu putéria lor nu pot nici unul din sfinţi.

10 Şi pricina iaste pentru căci putéria a lega şi a dezlega
nu o au fericirii, în ceriu, ci o au preoţii, oamenii, pre
pămînt. Acuma (dară) acéia ce în ceriu nu o pot face toate
cétele sfinţilor, vedeţi cum o săvîrşeşte pre pămînt unul
dintru aceşti mici. Lasă să se pogoare şi aici, după întim-

15 plare, un preot oarecarele / şi să vază pre cel ce zăcea pre
cale mai mort, carele cére ajutoriu şi mîntuire sufletească ;
lasă să vază lacrimile, să vază suspinurile, să se uite voin-
ţei şi, blagoslovind cu mîna acéia ce nu primesc cei mari
să o sărute cu evlavie, lasă să zică numai: te sloboz de

20 toate păcatele tale. Să vedeţi streine, înfricoşate şi preaslă-
vite, îndată să mîntuiaşte sufletul acela din nevoia vécinicii
munci, să dezleagă legăturile păcatelor, fug dracii, să
bucură fericirii îngeri şi aciaş dumnezeiască dreptate, ce
ţinea goală sabiua răsplătirii o pune iarăş în teacă şi toată
25 să îmblînzéşte.

Nu iaste, drept acéia, lucru înfăţişat că nici în ceriu nu
iaste nimeni, afară din Dumnezeu să aibă atîta putere,
atîta stăpînire, cîtă au pre pămînt aceşti mici, aceşti
preoţi.

30 Iară să vedeţi şi alta, lucru mai minunat acestor mici.
Au rămas toată zidirea uimită cînd Iisus al lui Navi au
poruncit soarelui să stea pre cer, nemişcat, pînă va birui

2 ceneva B // 3 credinţa B, C, credinţe N // 5 tot] pot B, toţi C, N // 6 să să
1-3 C // 7 lipseşte Dumnezen B // 8 acela păcătos C / iară N // 9 puterea C,
N // 10 puterea C, N // 11 ad. marginal oamenii A, lipseşte C, N // 12 fără paranteze
C / după ceriu ad. oamenii C, N // 13 cetele B, C, N // 15 oarecarile N // 16 carile
N // 17 voinţii N // 14—20 Lasă . . . preaslăvite şters şi ad. O, ce vederi streine,
înfricoşate şi preaslăvite, pravoslavnicilor creştini! Că pre un păcătos, care cere
ajutor şi mîntuire sufletească, micul acela de preot, blagoslovindu-l cu mîna
aceia ce nu primesc cei mari să o sărute cu evlavie şi zicînd: „te slobozi şi
te ert de toate păcatele tale“ C // 20 păcatele N / să vedeţi B / streine N // 21 mîn-
tueşte C // 22 şi i să dezleagă C // 23 aciaşi B, aciaşi C / dumnezeasca C, N //
25 îmblînzesc B // 27 nimenea C // 28 pămînt] mînt B // 29 preoţi B, preoţi
C // 30 Iar C / alt lucru B, C, N // 32 ceriu C //

- pre vrăjmașii lui; dară cu cît mai vîrtos socotiți că s-ar
 54^v minuna cînd acestaș / Iisus ar zice soarelui, nu să stea
 nemișcat pre ceriu, ci să se pogoare din ceriu pre pămînt.
 Adevărat, înfricoșat lucru ar fi acesta, iar nu iaste nimica
 5 întru aseminare cu acéia ce face preotul în toate zilele, în
 sfîntul jărtăvnic. El nu poruncêste soarelui cestui ce să
 véde, ce pune supt datorie cu cuvintele lui și cu rugăciunea
 lui, pre soarele cel de taină al dreptății, pre însuș unul
 născut fiul lui Dumnezeu, să se pogoare din ceriu și supt
 10 întîmplările pîinii și a vinului să se facă iară jărtvă vie
 pentru ertăciunea păcatelor noastre. Și aceasta nu odată
 sau de doao ori, ce peste tot anul, în toate zile, cînd el va
 vrea și în ce loc va pohti. Și nu iaste aceasta o putere de
 caré să minunează și îngerii? Pre Melhisedec îl numêște,
 15 marele Pavel, asémenea cu Fiiul lui Dumnezeu, la al 7 cap
 cătră ovrei, pentru căci aducea pîine și vin jărtvă lui
 Dumnezeu, carele era închipuire dumnezeeshilor taini.
 Și noi cum vom numi cu nevrednicie pe preoții noștrii
 cariî în toate zilele aduc, nu închipuirile, ci adevărul, nu
 20 umbrele, ci acelaș trup și sînge a mîntuitorului nostru,
 f. 155 Dumnezeu. Cu cît / mai vîrtos decît Melhisedec iaste
 acesta asémene cu fiiul lui Dumnezeu? Cu adevărat, nu
 poate afla mintea gînduri, nici limba cuvinte, pentru ca să
 vădească măriile acestor mici.
 25 Și cu acéstia toate, ce cînte le face lumea? Au să zic
 mai chiar, care obide n-au de la oameni, de la creștini și de
 la fiii lor cei duhovnicești? „Cu tot sufletul tău téme-te
 de Domnul (poruncêste Sfîntul Duh la al 7 cap a lui
 Sirah) și pe preoții laudă“. Și iarăș: „Temé-te de Domnul
 30 și slăvește pe preotul“. Și iaste cineva să o facă aceasta?
 Iaste cineva să aibă cucerie cătră preoț, să-i cîntească,
 să-i slăvească?

1 dar C // 2 acestași B // 3 să să pogoare C, N // 5 aseminare N / zilele N // 6
 jărtvnic B, jărtvnic B, N // 7 ci pune C, N / supt datorie cuvintele lui B, C /
 cuvintele N // 7—8 și cu rugăciunile soarele cel de taină C // 7 rugăciunile N // 8 soarele
 N / însuși C, N // 9 să să pogoare C, N // 10 întîmplările *ad. și feliul* B / să facă
 N, C / iar C // 12 ce] ci C, N / *șters* peste tot anul C / zilele B, zilele C, N // 12—13
șters cînd el va vrea și în ce loc va pohti C // 13 Și nu] *șters și ad.* Deci au nu
 C // 14 care C // 15 marile N // 17 carile N // 18 cum nu vom putea numi C / vrednicie
 B, C, N / pre B, pă C // 20 umprile B, C, N // 22 asemene C, N // 23 gîndului C,
 N // 25 acestea C // 27 fii C / Că tot sufletul B / *lipsește* tău B // 28 *fără paranteze*
 C // 29 al lui Sirah C / iarăș B // 30 pă C // 31 *ad. marginal* Iaste B / preoți B, C //

În légia véche atîta de mare socotiia necinstea preoţilor
cît însuş Dumnezeu au dat poruncă, precum scrie la a
Dooa lége, în 17 capete, ca de va îndrăzni cineva, cu semeţie
să necinstească pe preot şi să nu asculte porunca lui, omul
5 acela să se dea morţii.

Acuma dară a cîtă osîndă socotiţ că sînt vrédnici cei ce
îndrăznesc, cu atîta semeţie, de fac necinste preoţilor, a
sfintei beséricii noastre, carii covîrşesc şi în dar şi în vred-
f. 155^v nicie şi în putere, / pe preoţii legii vechi.

10 Pentru marele Antonie scrie în viaţa dumnezeescul
Athanasie cum că măcar că era atîta de mare şi vestit
întu bunătăţi, că să cutremura de el dracii şi hiarăle
pustiului i să supunea, iar cînd vrea întimpina vreun
preot îş pleca genunchile înaintea lui şi nu să scula de la
15 pămînt pînă nu-i săruta întii mîna şi să ia de la el blago-
slovenie. Şi acum nu Antonii, nu sfinţi, ci oameni netréb-
nici şi păcătoşi, nu numai să priimească să sărute mîna de
preot, ce pornesc asupra lor cu atîta semeţie limbilor céle
slobode, de-i dojenesc, de-i înfruntează şi-i necinstesc. Şi
20 iaste aceasta credinţă dumnezeiască, sau faptă creştinească?

Mi să pare că auz pre mulţi de-m dau răspuns cum că
preoţii nu sînt ca preoţii acei vremi. Aceia, zic, era cu fapte
bune, aceştia sînt înrăutăţai; aceia era cuciernici şi aceştia
léneşi. Aceia era postnici, aceştia sînt beţivi; aceia era
25 făr'de răutate şi aceştia vicieni. Aceia era toţi duh şi
aceştia toţi trup şi pentru acéia cu dreptate să şi necins-
f. 156 tesc / de lume (trebuie dară să nu avem preoţie nicidecum,
ci să fim ca dobitoacele céle necuvîntătoare).

Însă eu voi zice cum că cu adevărat bună pricină iaste
30 aceasta şi așa să fie. Numai întii voi zice şi eu, cu sfînta
Scriptură, fieşteacăruia: „Cine te-au pus pre tine boiarin
şi judecătoriu preste noi?” Şi iarăşi împreună cu mine

1 legea C, N / necinstia B // 2 însuşi C // 4 pă C // 5 să să dea C, N // 6
dar C / socotiţi B, C // 8 biséricii C / vrednicie şi putere B // 9 pă C // 10 marile
C, N / viaţa B, C, N // 12 hiarăle B, N // 13 supunea C, N, *ad. şi* pleca A / iară
N / întimpina C // 14 genunchile C, N, genunele B // 15 întiiu C, N // 17 păcătoş B /
serute B / mîna B // 18 ci pornesc B, ci să pornesc C, N / a limbilor C // 19 dojenesc
C, N // 20 faptă creştinească] sînt creştinesc C // 22 preoţii noştri N // 23 înrăutăţai
B, C, N / cuciernici B, N / cucernici C / aceştia B // 24 léneş B / aceştia B // 25 fără
C, N / ceştia B // 26 aceştia B / toţi B // 27 *lipseşte* de lume C, N / dar C / preoţi
C, preoţii N // 27—28 *fără paranteze* C // 28 dobitoacile C, N // 29 *lipseşte* voi zice
C, N / cum că adevărat B // 30 întiiu N, B // 31 *marginal* Eşirea, cap 2, stih
14 A, B, N, *între paranteze* C / boiarin C // 32 judecător C / iarăş B, C //

zice sfântul Pavel: „Tu cine ești cela ce judeci pre sluga
 streină?” Și la al 2 cap cătră evrei, zice: „Și gîndești, o,
 oame, cela ce judeci pre cea ce ca acestia fac și făcînd
 acestia că tu vei scăpa de judecata lui Dumnezeu?” Cine
 5 au dat volnicia aceasta mirénilor, să înfrunțe pe preoț,
 să ia seama petrecaniia lor să viclenească la faptele lor?
 Nu era împărat — și împărat creștin — marele Constan-
 din? Iar cînd i-au spus pentru un preot, cum să petrece
 viață rea și preacurvească n-au vrut să-i cêrce, nici să-i
 10 iscodească viața și fapta lui ci, ca un iubitoriu de Hristos,
 ce era, au zis: de aș vedea cu ochii miei pe preotul să facă
 păcatul, l-aș acoperi cu cabanița mea. Și iară, la săborul /
 cel dintîi de la Nichea, aducînd oarecarii o scrisoare împo-
 triva unor preoț și episcopi, n-au vrut fericitul nici cum să
 15 o cetească, ci îndată au rupt-o și au băgat-o însuș în foc,
 de au ars și au zis și acêste cuvinte vrédnice de pomenire:
 să nu dea Dumnezeu să judec eu vreodată pe preoții lui
 Dumnezeu.

f. 156^v

Deci acum acéia ce n-au făcut un împărat atîta de mare
 20 și atîta de sfînt, cum îndrăznêște să o facă un om de rînd,
 un om păcătos, nenorocit și nevrédnic?

A dooa răspunz: acêste greșale, ce ziceți că au preoții,
 oare din copilărie le-au avut, au le-au cîștigat după ce au
 luat preoțiile? De le-au avut din copilărie, vina nu iaste
 25 a lor, ci iaste a mirénilor, că n-au vrut să-i crească cu frica
 lui Dumnezeu, cu învățături folositoare și cu pilda lor cea
 bună. Iar de le-au cîștigat pre urmă, iară de la miréni
 le-au luat și de la dînșii au învățat răutatea, că ei n-au
 născut preoț, ci miréni. Și pentru ce nu clevetiț înșivă pre
 30 voi și să vă înfrunțaț că aț dat pricină rea? Ce necinstiți pe
 preoț carii, de s-au făcut ucenici răi, s-au făcut pentru căci /
 au avut pre voi dascali răi? Însă eu mă voiui uni cu gîndul
 vostru și acestia ce ziceți pentru preoț zic și eu că iaste așa.
 Însă să ascultaț o pildă.

f. 157

2 striină N / al doilea C / șters Și gîndești C / lipsește o B // 3 acestea C // 4 acestea C / după acestea ad. gîndești C // 5 pre C / preoții B, preoți C // 6 faptele C, N // 7 marile N / Costandin B, C // 9 viață B, C, N // 10 viața B, C, N / iubitor C // 11 pă C // 12 iar C / soborul C // 13 dintîiu C / Nicheia B, C / oarecarii C // 14 împotriva C / preoți B, C // 15 cetească] cîntească B, citească C, N // 17 pă C // 20 șters de rînd și ad. prost B // 22 ziceț B // 23 li-au avut N / li-au cîștigat N // 24 luat N // 27 li-au cîștigat N / pă urmă C / iar C // 29 preoți B, C / nu clevetiți B, C // 30 înfrunțați B, C / ați dat B / Ci C / pă C // 31 preoți B, C // 32 dascăli C // 33 acestea C / preoții B, preoți C // 34 ascultați B, C //

Evdoxia, împărăteasa lui Arcadie, au fost înțeles cum că norodul de la Gaza nu petrec creștinște, de vreme ci cei mai mulți să închina idolilor. Și zicea împăratului și-l îndemna să facă în tot chipul să-i suppe supt creștinătate, 5 pentru ca să nu să necinstească împărăția și numele lui Hristos și al credinții. Iar împăratul Arcadie i-au răspuns: o știu eu aceasta de mult, cum că acel norod pleacă mai mult la închinăciunea idolilor, dară ce voi eu să fac? Să cuvine să mă fac cum că nu-mi iaste în știre și să-i las să 10 trăiască cum vor vrea, pentru căci are mare cîștig împărăția noastră din dările lor.

Acum dară, dintr-acest răspuns iau și eu pricină ca să astup gurile mirénilor acelora carii, cu atîta îndrăzneală iscodesc, cu tot denadinsul faptele lor, preoților. Ce ziceți 15 voi, rîvnitorii, cum că preoții sînt răi și păcătuiesc. Adevărat, eu încă zic că păcătuiesc. / Numai aceștea ce voi fi socotiți păcătoși, aceștea sînt cei ce vă dau blagoslovenii. Aceștea sînt cei ce vă sfințesc. Aceștea sînt cei ce vă nasc de a doa oară în baia sfîntului botez. Aceștea vă pecetluiesc cu darul 20 Duhului. Aceștea sparg zapisul păcatelor voastre. Aceștea vă împrietenesc cu Dumnezeu. Aceștea vă fac părtași cu trupul și cu sîngele Domnului. Aceștea sînt cei ce vă folosesc cu rugăciunile lor, la boalele voastre, la nevoile voastre, în viață, la moarte și după moarte.

25 Și nu căutați la atîta cîștig și bunătăți ce vă fac, la atîtea daruri, la atîtea faceri de bine ce vă împart, numai vă uitați cu atîta pizmă și cu atîta minie la greșalele ce au, ca niște oameni ce poartă trup și viețuiesc în lume. Dară pe cine vatămă preotul, de greșăște, au de face ceva 30 neplăcut? Și de nu vatămă pre nimeni, ci mai vîrtos face folos norodului lui Dumnezeu și bésericii, pentru ce vă îndemnaț pentru un rău, carele nu va face pagubă, să obidiți și să necinstiți un bine ce vă dă atîta folos? Dară f. 158 ce voi eu să zic? Răutatea cea multă / a lumii orbêște ochii

2 șters de vreme C // 4 supue C, N // 8 dar C / voi să fac B // 9 cum] nu C / nu-m iaste B, C // 12 dar C // 14 faptele C, N / șters lor B, N / ziceți B, C // 16 acestia B / socotiți B, C // 17 păcătoși C / blagoslovenie B, C / Aceștia B // 18 lipsește Aceștea sînt cei ce vă nasc C, N / de a dooară B, N, de a doară C // 20 după duhului ad. sfînt C // 21 împrietenesc B, împrietinesc C / Aceștia B // 22 Aceia C, N // 23 boalele C, N // 24 viață B, C, N // 26 atîta ¹⁻² B, C, N // 27 greșalile C, N // 28 Dar C // 32 îndemnați B, C / carile N // 33 obidiți C / necinstiți B, C / Dar C //

a fieşteacăruia şi nu lasă să se uite la păcatul cel mare ce face, cînd necinsteşte unul dintru aceşti mici.

Însă zice chiar marele Zlatoust, la al şaptesprezecelea vorbă ce face *Evanghelia* lui Mathei: „Cei ce țin locul lui Hristos sînt preoții și cel ce cînstăște pe preotul lui Hristos pe Hristos cînstăște“; iar cel ce sudue pe preot, pre însuși Domnul nostru sudue și necinstește; că Hristos pe preot au lăsat în locul lui ispravnic în beserica sa (și de vreme ce un boiar nu poate suferi să-i necinstească cineva pe ispravnicul său, carele îl va lăsa la niscai case a lui), dară Hristos cum va putea suferi?

f. 158v Și la cea de apoi, ce dar socotiț că vor lua unii ca aceia și în această viață și în céialaltă? N-aț cetit vreodată în sfînta *Scriptură* ce s-au întîmplat lui Noe cînd au băut și s-au îmbătat? S-au dezbrăcat de tot în casa sa și dormiia și au văzut fiiu-său Ham goliciunea lui și, în loc de a-l acoperi ca pre un tată, au eşit afară și l-au grăit de rău cătră frații lui. / Iară aceia, ca niște înțelepți și cuciarnici au mers de au acoperit goliciunea tatălui lor, făr'de a-și întoarce fetele lor, să-l vază. Și dintru aceasta ce au urmat? „Și să trezvi (zice *Scriptura*) Noe din vin și cunoscă cîte îi făcu lui feciorul lui cel mai tînăr și zise: blestemat Ham, feciorul, slugă va fi fraților lui, de vreme ce mi-au făcut aceasta Ham și m-au grăit de rău în lume. Să fie blestemat și el și copii lui și averile lui; stăpînire să nu ia, în viața lui, ci să se facă slugă suppusă fraților lui“. Atîta au zis bătrînul Noe și pînă astăzi și în véci va fi, pururea, blestemat neamul lui Ham.

Și aceasta socotiți, feții miei iubiți, că să va întîmpla și la cei ce obidesc pre unul dintru cești mici. Iar iubitorii de Dumnezeu și creștinii să se păzească de clevetirea cea preotească, pentru ca să cîștige blagoslovenia lui Sim și a lui Iafeth, caré rugăm să vă dăruiască milostivul Dumnezeu și în această lume și în cea viitoare. Amin. /

1 să să uite C // 2 după necinstește *ad. maginal* pre B // 3 chiar C, B, N / şaptesprezecelea B, 17 C, N // 4 vorbă] cuvînt C / *Evanghelia* B, C // 5 pă C // 6 iară N / pă¹⁻² C / cînstiaște B / însuș B, C // 7 pă C / preoți B, C // 8 biserica C / *fără paranteze* C // 9 boiaru N / pre C // 10 carile N / nescai B / ale lui B, C, N / dar C // 12 socotiți B, C / vor luoa N // 13 viață B, C, N / citit B, N // 14 *ad. marginal Facerea*, 9, 28 A, N // 16 fii-său C, fie-său N // 18 Iar C / cucernici B, N, cucernici C // 20 a-ș întoarce B / fetele B, N, fețele C / să le vază N // 22 fecioru C // 23 fecioru C // 25 copii C / viața B, C, N // 26 să să facă C, N / supusă C // 29 iubiți B, C // 30 acești C / iară N // 31 creștini C // 33 care C //

f. 160 CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ ÎN 26 A LUNII LUI OCTOMVRIE,
ASUPRA CUTREMURULUI ȘI A MARELUI MUCENIC DIMITRIE
IZVORÎTORIULUI DE MIR

„Și iată cutremur mare să făcu în mare, cît să acoperia
5 corabiia de valuri“.

Precum un tată din cești pămîntești, fiind din sine bune
și drept, are firească dragoste a iubi pre toț feciorii lui,
tot într-o potrivă și a-i cinsti tot întocma și a le împărți
avéria și bunătățile lui, tot într-un chip, nedînd unuia mai
10 mult și altuia mai puțin, sau să iubească pre cel dintîi
mai vîrtos decît pre cel de pre urmă, fără numai cînd însuș
feciorul să va face mai ascultătoriu, sau mai neascultăto-
riu poruncilor tătîne-său; și așa cu acest mijloc, poate fi
el pricina a înmulți dragostea tătîne-său asupra lui, sau a
15 o împuțina, precum pentru ascultarea aceasta și neascultă-
rea / ni-o însemnează în pildă Mathei evanghelistul,
zicînd, cum că un om avea doi feciori și unuia și zicea să
facă voia lui și să făgăduia, iară nu o făcea; și celuilalt îi
zicea și el nu să făgăduia și făcea. Așa iaste de bun și de
20 drept tatăl tuturor, Dumnezeu, cît toate zidirile, ca niște
faceri ale lui le-au născut și bunătatea o face întocma,
la toate, după vredniciia a fieștecăruia.

Drept acéia va să cinstiască pre îngeri, ca pe niște
zidiri mai aproape și fără de trupuri, ce strălucesc cu nemu-
25 rirea, va să cinstească pre oameni ca pre niște chipuri ale
sale, va să cinstească și céle neînsuflețite, adecă ceriul și
pămîntul și toate cîte-s pre dînsul.

Și iaste cinstea cea mai aleasă la acéstea toate îndoită:
cinstea cea dintîi au fost la venirea cea dintîi pre pămînt a
30 lui Hristos, iară a dooa cinste va să fie la înfricoșata a
dooa venirea lui. Deci cu venirea lui cea dintîi au slăvit
pre îngeri, căci au învrednicit pre Gavriil a fi slugă întîi
f. 161 la taina purtării de grijă, iar céliialte / mulțimi de îngeri

1 de învățatură] al doilea C / a lunii] ale B, C // 2 la marele mucenic C // 3
izvoritorul B, C, izvoritorului N / mair C // 5 *ad. marginal* Mathei, 8 A, B //
7 toți B, C // 8 *lipsește* tot * C // 9 averea C, N / unu N // 10 pre] pă C /
dintîi B, N // 11 vîrtos] mult C / de pre] dupre C / pre] pe B / însuși C // 12
ascultător C / *ad. marginal* sau mai neascultător B / neascultător C // 14 dragostia
B // 16 *ad. marginal* Mathei 21 A, B // 18 iar C // 21 li-au născut N // 23 cinstească
B, C, N / pre niște C // 24 fără de trupuri C // 26 adică C // 28 acésta B, aceasta
C, N / îndoite B, C, N // 29 cinstia B / dintîi ¹⁻² B, N // 30 iar C // 31 dintîi
B, N // 32 întîi B, N // 33 celelalte C, N / mulțime C, N //

la nașterea lui cea sfântă, din preacurata Fecioară, lăudînd pre Dumnezeu și zicînd: „Slavă Dumnezeului celui din nălțime și pre pămînt pace“.

Pre oameni încă i-au cinstit cu dragostea, precum zice
5 preînțeleptul Pavel, la 5 capete cătră romani, că: „Vrăj-
maș fiind, ne-am împăcat cu Dumnezeu, prin moartea
fiiului lui, cu mult mai vîrtos fiind împăcați ne vom mîntui
între viața lui“. Așijderea și cēlialalte toate le-au cinstit
Dumnezeu, ca toate să le aducă supt un cap în domnul
10 nostru Iisus, precum zice iarăș Pavel, la capul cel dintîi
cătră efesēni, adecă: „Arătîndu-ne noao taina voii sale
după bună plăcēria sa, carē au pus mai înainte între
dînsul, spre isprăvniciia plinirii vremilor, ca toate să le
adune supt un cap, între Hristos, cēle din ceriu și cēle
15 de pre pămînt, între dînsul“. Și iarăș una cîte una le-au
cinstit cu oarecare podoabă ce le-au dat; văzduhul le-au
cinstit cu pogorîrea îngerilor și a Duhului Sfînt, că au tre-
cut printr-însul; apele cēle dulci / le-au cinstit cu sfîntul
f. 161^v botez; pămîntul l-au cinstit cu cutremurul, cu deșchiderea
20 mormintelor și cu învierea morților. Urma, drept acēia,
să cinstească și marea cea sărată; și au cinstit-o cu turbu-
rarea cutremurului.

„Și iată, cutremur mare să făcu în mare“. Pentru cutre-
mur spun filozofii ellinilor cum să se fie făcut din ameste-
25 carea stihilor, zicînd unii într-un chip, alții într-alt chip,
fieștecarele după putēria sa, scoțînd însă de la mijloc pre
Dumnezeu, carele iaste pricina cea dintîi. Ci noi, acum,
de această dată, vom lăsa într-o parte cēle ce au zis Anaxa-
gora, Aristotel, Dimocrit și Anaxament și vom crēde mai
30 vîrtos pre dumnezeescul filosof, pre David, carele zice:
„Cela ce caută pre pămînt și-l face de să cutremurā și,
întorcîndu-și fața, să vor turbura“.

Drept acēia, socotînd și noi a fi pricina cea dintîi a
cutremurului Dumnezeu, avem să zicem la această vorbă

2 *ad. marginal* Luca 2, A, B // 4 dragoste B // 5 Vrăjmași C / *ad. marginal*
romani 5 A, B, N // 8 viața B, C, N / celelalte C, N / li-au cinstit N // 10 iarăș
B, N / dintîiu B, N // 11 *ad. marginal* efeseni 1 B adică C / voi sale C // 12 plăcēria
C, N / care C, N / mai nainte C, N // 14 într-un Hristos B, N // 16 li-au dat N //
17 li-au cinstit N // 20 învierea C // 21 au cinstit C, N // 24 elinilor C, N / să să
fie făcînd C, N // 25 *ad. marginal* alții într-alt chip B // 26 fieștecare C, fieștecarile
N // 26 putēria B, N, puterea C // 27 carile N / dintîiu B, N // 28 cēlia B /
Anaxamen B // 30 carile N, care C / după zice *ad.* Psalm 103 C, *ad. marginal*
A, B // 32 întorcîndu-ș B // 33 dintîiu B, N //

3 lucruri: întâi, pentru ce să se facă cutremurul în mare; a doua, pentru ce să doarmă Hristos în corabie; a treia pentru ce să lase pre ucenici să se turbure.

- f. 162 Și zicem la cea dintâi. / Marile Dumnezeu, în *Sfânta Scriptură*, îndoit să zice a fi în lucrare: spre chivernisirea neamului omenescu, certînd și miluind. Certînd însemnează la Isaia în 9 capete, unde spune urgia lui Dumnezeu cea multă asupra lui Israil, zicînd: „Și au luat Domnul de la Israil capul și coada“, mare și mic, într-o zi. Și, miluind, 10 iară la Isaia mărturisește lui Dumnezeu, însuș Israil zicînd: „Bine te voi cuvința, Doamne, căci te-ai urgisit asupra mea și ai întors mînia ta și m-ai miluit pre mine“. Pentru urgia lui Dumnezeu zice și prorocul David: „Tinerii lor i-au mîncat focul și fetele lor neajăte era; preoții 15 lor de sabie au căzut și văduvele lor nu s-au tînguit“. Iar pentru mila lui Dumnezeu zice la Psalomul 68: „Ascultă-mă, Doamne, că e bună mila ta, și după mulțimea îndurărilor tale, caută asupra mea“.

- Și, de vréme ce am zis că Dumnezeu iaste îndoit în 20 lucrare, spre chivernisirea oamenilor, amîndoa cu înțelepciune le lucrează. Iar încăș zic și aceasta cum că, de demult, Dumnezeu mai mult să arăta cercetătoriu și certa lumea cu armele stihilor, adecă cu focul, cu văzduhul, cu apa / și cu pămîntul acesta, carele este maica tutu- 162^v 25 ror oamenilor.

- Cu apa au certat pe vrémea lui Noe, cînd au făcut potopul și au înecat tot trupul, de la om pînă la dobitoc, precum zice Moisi la al 7 cap. Cu focul au certat pre sodomiteni în zilele lui Avraam, arzîndu-le cetățile lor, precum zice 30 la cartea Facerii, la 19 capete. Cu pămîntul au certat pe vrémea lui Moisi, pre Core și pre Dathan și pre Aviron, pre carii, crăpînd pămîntul, i-au înghițit și pre toț cîț era cu dînșii, precum zice la cartea Numerelor. Cu văzduhul au certat pre faraon cel vîrtos la cerbice, că prin sila vîn-

1 întâi B / să să facă C, N / cutremurul în mare] cutremur mare C / cutremur în mare N // 3 să să turbure C, N // 4 dintîi B / Marele B, C // 7 Isaia C, N / spune pentru urgia N // 8 *ad. marginal* Isaia 9, 14 A, B / au luat N // 10 iar C / Isaia B, C, N / mărturisește mila N // 12 *ad. marginal* Isaia 12 A, B // 13 proroc C / tinerii N / *ad. marginal* Psalm 77 A, B // 14 fetele C, N // 15 *lipsește* lor^a B // 16 iară N / Psalm B, Psalmul C / Ascultă B // 20 amîndoa B // 21 iară N / încăși B, N // 22 mai de demult C, N / cercetător C // 23 adică C // 24 carile N / iaste C, N // 26 pă vremea C // 29 zilele C, N // 30 cap C // 31 pă vremea C // 32 toți B, C / cîți B, C // 33 Numerilor B, C, N / *ad. marginal* Arithmoi 16 A, B //

tului de la Austru l-au înecat în Marea Roșie, cu toată călărima lui, precum zice la 14 capete, la Eșire.

Drept, acéia, de demult era Dumnezeu mai mult Dumnezeu răsplătirilor, iar acum iaste al milii și al îndurării; 5 și pentru acéia lucrează cu acélias stihii, ca să arate mila lui cea bogată: apa, prin botez, pentru ca să înéce păcatele; focul prin limbile céle de foc, la pogorírea Sfintului Duh
f. 163 asupra capetelor sfinților apostoli; pămîntul / prin sfînta nașterea lui din fecioară, în peșteră și prin umbletul și
10 prin moartea cea de pe cruce și prin îngropăciune și prin învierea din morți; văzduhul, prin înălțarea la ceriu.

Acéste îndoite lucruri vrînd să le arate astăzi, face cutremurul cel mare ce povestiasse Mathei evanghelistul zicînd: „Și iată cutremur mare să făcu în mare“, cu cutremurul
15 să dea puțină certare, ca cum ar fi arătat cu aceasta cum că acesta însuș au fost și de demult, carele certa prin stihii și cu certarea să arate mila lui. Că zice: „Atunce certă vînturile și marea și să făcu liniște mare“. În mare face cutremurul, pentru ca să cunoască toți cum că a lui iaste
20 marea și el au făcut-o pre dînsa: „Și uscatul mîinile lui l-au zidit“. Și încăș, să nu gîndească lumea cum că numai pre pămînt să ocoléște putéria lui Hristos Dumnezeului nostru, ce în toată zidirea, neocolit lucrează putéria lui, ca a unui stăpîn: „Tu stăpînești putéria mării și turburarea valurilor
25 ei tu o îmblînzești“.

A dooa, pentru ce să doarmă în corabie, zice Mathei,
f. 163^v cum că Hristos / dormiia, iar Marco zice: „Și el era la cîrmă, dormind pre căpătîiu“. Și oare pentru ce, dormind, să se facă cutremurul? 3 lucruri socotesc că urma să se
30 facă, de ar fi fost deșteptat: întîi urma să nu să facă cutremur; a dooa, de ar fi fost deșteptat urma că de ar fi început puțin oarece cutremurul, îndată l-ar fi încetat, că de nu l-ar fi încetat îndată ar fi zis cei ce era de față, cum că nu poate; a treia, ca de ar fi fost deșteptat, nu l-ar fi

2 cap C // 5 aceleași C // 6 păcatele C, N // 7 Duhului Sfînt B, C // 8 capetilor C, N // 10 de pe] după B, C // 11 învierea C // 13 povestește B, N, povestește C // 15—16 *lipsește* cu aceasta cum că acesta B // 16 au fost însuș C, N / carile N // 17 Atuncea B, C, N // 20 mîinile B, C / *ad. marginal* Psalm 94 A, B // 21 încăși C // 22 puterea B, C, N // 23 ci B, C, N / putiaria B, puterea C, N / ca a unui] ca unui B, C // 24 putéria B, C, N // 25 *ad. marginal* Psalm 88 A, B // 27 iară N // 29 să să facă C, N // 30 să să facă C, N / întîiu B, N / cutremurul C, N // 34 a treia N / că N //

rugat ucenicii și să-i zică: „Doamne, mîntuiește-ne pre noi, că perim“.

- Iar încăș să mai zic și alta, ca doară s-ar mai cuveni. Domnul nostru Hristos, ca un Dumnezeu adevărat, iaste
5 mai nainte cunoscătoriu și cunoștea împuținarea credinții
ce avea apostolii; și pentru aceasta au dormit și s-au
depărtat să se facă cutremurul, pentru ca să se arate îm-
puținarea credinții lor, ca să-i cêrte puținel și să-i înfrun-
têze. Căci de ar fi crezut deplin să cuveniia să nu zică
10 cuvintele ce au zis, nici să se teamă, ci să socotească cum
că Domnul nostru și cînd doarme mîntuiește, după cea
desăvîrșit putiarea dumnezeirii lui; și să cuveniia să zică:
de vrême ce Domnul iaste cu noi, ce rău poate să ni să
f. 164 întîmple? / Că zice fericitul Pavel, la 10 capete cătră ro-
15 mani: că tot oricarele va chiea numele Domnului, să va
mîntui, necum să-l aibă înaintea ochilor pre Hristos, ci
numai avînd credință curată și chieamînd preacinstit nu-
mele lui să mîntuiește de nevoi. Dară ei, că-l avea și cu
lucrul și cu numele?
20 Deci pentru acéia Domnul nostru au înfruntat necre-
dința lor și drept acéia le-au arătat de față boala lor cea
sufletească, adecă puținica lor credință, cu acea puțină
înfruntare, zicîndu-le: „Ce sînteți fricoși, puțin credincio-
șilor?“ Apoi, sculîndu-se, au certat vîntul și marea.
25 Socotiț, iubiții miei, de vedeț purtare de grijă vindecă-
toare a dohtorului celui ceresc, dohtorul cel desăvîrșit.
Întîi curătește ranele de carnea cea putredă, apoi pune
erburile céle vindecătoare. Nu voi u lenevi a zice cum că
de n-ar fi tămăduit necredința, n-ar fi încetat cutremurul
30 și să facă liniște. Și această taină ascunsă și acoperită o
socotesc și de pe alte minuni ce au făcut / domnul nostru
f. 164^v Hristos, ca și slăbănogului; că i-au zis întîi: „Cutează
fiule, iartă-ți-să păcatele“. Au scos și de la el întîi putre-

1 mîntuești-ne C / *lîpsește* pre noi C, N // 3 iară N / doară B, doar C // 5
cunoscător C // 6 au adormit C // 7 s-au dăpărtat C / ca să arate B // 10 cuvintele
N // 11 mîntuește C // 12 puteria B, puterea C, N // 14 cap C / *ad. marginal* romani
10 A, B // 15 oricarile N / chema C // 16 necum] precum B // 17 chemînd C // 18 mîntu-
ește C / Dar C // 19 lucru B // 21 li-au arătat N // 22 adică C / credința C, N // 23 fricoș
B / puțin C // 25 Socotiți B, C, N / vedeți B, C / purtare B // 26 dohtorului B, C,
N / dohtoriul B, N, dohtorul C // 27 Întîiu B, C, N / ranele C, N // 28 erbile C // 30 și
să să facă C, N // 31 de pe] dupe C, N // 32 întîiu B, N // 33 iartă-ți-să] iartă-ți-se ție
B, iartă-ți-să ție C, iarte-ți-să N / păcatile C, N / *ad. marginal* Mathei 9 A, B,
lîpsește C / întîiu B, C, N //

junea păcatelor, apoi îi zice: „Scoală, ia-ți patul tău și mergi în casa ta“.

Să nu vă pară lucru de minune căci am zis pentru apostoli cum că au avut puțină credință, căci acea frică ce
5 avea ei le dovedește credința, precum și când au intrat în corabie, către Vithsaida, unde s-au și temut noaptea, că-l vedea pre Hristos ca o nălucă și s-au spăimîntat și pentru ce zice Marco evanghelistul că nu înțelesă din pîini, căci era inima lor împietrită. Și aici iară așa: frica și
10 cuvintele ce zicea către Hristos arăta necredința lor, „Deșteaptă-te — zice — că ne înecăm“. Iară Hristos le zice: „Ce sînteți fricoși, puțin credincioșilor“.

Oare ce socotiți iubiții miei, puteți dară zice cum că
acESTE cuvinte sfinte să fie fost goale, numai dojdănicioase?
15 Ba. Ce numai cuvintele acESTIA asemenea erburilor celor amară ce dau dohtorii cei aleși, carele la gust sînt amară și oțărtoare, iar apoi au lucrare puternică / a trage veninul și flegmele și să curățe trupul de toate răutățile și să mijlocească sănătate. Așa era cuvintele blagoslovitului
20 Iisus, cuvinte de sănătate și de viață, măcar că era și puțin amară, precum zice fericitul Petru: „Doamne, către cine vom mERGE? Cuvintele vieții de veac ai“. AcESTE cuvinte sînt încredințate cum că au rădicat necredința de la ucenici și cum au auzit necredința, au certat vînturile
25 și marea și să făcu liniște mare.

Stau puțin de mă mir de aceasta. Oare pentru ce să cERTE Hristos stihiiLE cELE neînsuflețite și nesimțitoare: marea și vîntul? Nu socotesc să fie certat Hristos stihiiLE, ci pre dracii aceia carii din depărtarea lui Dumnezeu lucrează
30 unile ca acESTIA, spre ispita noastră. Și de pe ce mă încredințez cum să fie așa? De pe cuvintele evanghelistului Marco, că au zis vîntului: taci, cuvînt carele era obicinuit Hristos să-l zică la draci, precum au zis în Capernaum la omul cel ce avea duh necurat și la omul ce au adus pre

3 am] au C // 4 puținică B // 7 ca pre o nălucă C, N // 9 pîne B / iar C // 10 cuvintile N / necridința B // 11 Iar C // 12 zise C, N / fricoși B, C, N / puținii B // 13 socotiți B, C / puteți B, C / dar C // 15 Ci B, C, N / cuvintile N / acestea C, N / asămîna C, N // 16 dohtorii C, N / aleși B, C, N / carile N // 17 iară N // 18 curăță C, N // 20 viață B, C, N // 22 *ad. marginal* Ioan 6 A, B // 30 acestea C, N / de pe] dupe B, N / după C // 31 După B, Dupe C / cuvintile N // 32 carile N / *ad. marginal* Luca 4 A, B // 33 ce au adus] cel ce au dus B //

fiiu-său și avea duh mut și surd, precum spune Mathei
că tot cu acel cuvînt: taci, au certat vînturile și marea. /

f. 165^v A 3 întrebăciune, pentru ce să lase pre ucenici să se
turbure.

5 Din ceput, Iisus Hristos, Dumnezeuul nostru, carele s-au
făcut om, pre sfinții lui ucenici și cu cuvinte și cu fapte îi
învăța să petreacă în strimtorime, în scîrbe și în ispite,
pentru ca să le arate cum că aceasta iaste calea cea adevă-
rată, că întîi el, din ceputul vieții lui au pățimit goane,
10 scîrbe și ispite, pînă la moarte. Drept acéia, le zicea și lor:
„Vă vor da și pre voi în scîrbe și vă vor uide pre voi și
veți fi urîț de toate limbile pentru numele meu”. Să se
turbure i-au lăsat și să vie în nevoi, pentru ca să facă minu-
nea mare și cu minunea să-i mîntuiască din puțină credință.

15 Și adevărat, pentru căci pricina minunii iaste mare și
numai lui Dumnezeu să cuvine. Că n-au făcut minunea cu
toiagul, ca robul lui Dumnezeu Moisi, în Marea Roșie, sau
cu cojocul, ca Elisei cu chiemarea lui Ilie, de au trecut
Iordanul, sau cu chivotul, ca Iisus fiiul lui Navi, de au

20 stătut apele lui Iordan de-o parte și de altă parte, ce nu-
mai cu poruncă și cu certare, ca un stăpîn slugii / lui. Zise
mării și vînturilor: taci și îndată au încetat. Și atîta i-au
plecat pre ucenici minunea aceasta, cît să temură. Zice
Marco: „Frică mare și zicea între dînșii: oare cine iaste
f. 166
25 acesta, că și vîntul și marea ascultă pre dînsul?”

Iară stau de mă minunez, cum putu fi aceasta, de s-au
întîmplat astăzi să prăznuim 2 cutremuri de-o dată: unul
ce s-au făcut în mare din depărtarea lui Dumnezeu, de
draci, pentru ca să se îndrepteze puțină credință a ucenici-
30 lor, al doilea cutremur ce s-au făcut pre pămînt, din sălbă-
ticia și cruzimea inimilor lui Dioclitian și Maximian,
părécchia dracului, pentru ca să se adevăreze credința cea
multă a sfîntului, marelui mucenic Dimitrie, a căruia
preznuim cinstita pomenire. Că atît cutremur au făcut

1 după Mathei ad. cap 8 C / ad. marginal Mathei 8, A, B // 3 a treia B // 5
Dumnezeul] domnul C / carile N // 7 strimtorime B // 9 întîiu B, N / ad. marginal
ceputul vieții lui au pățimit goane și B / după goane ad. și C, N // 10 lipsește scîrbe
B // 11 vă vor da pre voi B // 12 urîți C / ad. marginal Mathei 24 A, B, între paran-
teze Mathei, 24 C // 13 vie] fie C / ad. marginal în nevoi B // 14 minune B, minuni
C, N / mari C, N // 15 Și] Așa B / minune B / 16 după minunea ad. numai C, N //
17 ca] lui B // 18 chemarea B, C // 20 ci numai B, C, N // 23 uceniți C // 24 Mare frică
B / ad. marginal Marcu 4 A, Mathei 4 B // 26 Iar C // 28 depărtarea N // 31 Dio-
cletian B, Dioclitian C / Maximian B, C // 32 păreche B, părechea C // 34 prăz-
nuim B, C / atita B, C, N //

și atâtea valuri sălbatece au pornit asupra blagoslovitei corăbiei lui Dimitrie cît silia să între întru cele mai din lăuntru ale fericitului său suflet, să-l cufunde, neștiind turbații aceia de oameni, ca niște fiară sălbatece, cum că
 5 Dimitrie nu era corabie deșartă, ci avea catarg bun și corăbiiar / vrédnic și vétrile iscusite și cîrmaci foarte învățat.

Catartul era cinstita cruce, întru carea să lăuda că iaste pururea tare și nou și poate să rabde vînturile Duhului Sfînt, întru inima lui; căci îi da atîta îndrăzneală fericitul Pavel, după cum scrie la 6 capete cătră galaténii:
 10 „Mie să nu-mi fie a mă lăuda, fără numai în crucea domnului nostru Iisus Hristos”. Iar mai vîrtos cuvîntul domnului Iisus, ce zice în sfînta *Evangelhie*: „Și cine nu va lua crucea
 15 sa și să vie după mine nu iaste mie destoinic”. Iar corăbiiariul iaste știut de toț cum că altul nu era numai însuș Hristos, foarte învățat întru călătoria cetății cei cerești, căci de acolo iaste; și moșia lui iaste ceriul, precum zice la Ioan în 18 capete: „Împărăția mea nu iaste din lumea
 20 aceasta”; și la al 6 cap: „Eu sînt pîinea cea vie, carea s-au pogorît din ceriu”.

Acesta însuș era întru adîncul sufletului lui Dimitrie, lăcuitoriu și cînd îl vedea puțin că să înfricoșa, îi zicea:
 „Dimitrie, tu ești oaia mea și foarte bine te cunosc, că urmezi
 1. 167 25 după mine; nu te téme, că nu te va / răpi nimeni din mina mea. Și-ț voiu da ție viață vécinică și acolo unde vor să pătrunză trupul tău cu sulite, eu sînt: loviturile tale le voiu primi eu și nu te voiu lăsa să aibi durori. Aleargă curînd, că ai vréme bună. Eu am umplut vétrila
 30 credinții tale cei curate, cu duhul meu cel sfînt. Dimitrie fă-te părtași morții méle, că te voiu face părtași și învierii méle; cu duhul lui Dumnezeu petreci în patemi, pentru aceasta fiiul lui Dumnezeu ești. Nu voiu lăsa să aibi duhul robiei spre frică, ci-ți voiu da duhul moștenirii fiești, carele
 35 să mărturisească cum că ești fiiul lui Dumnezeu și, ca un

1 sălbatice B, C, N // 2 corăbii C // 4 hiiară B / fiară N / sălbatice N // 5—6 catarg și corăbier vrédnic C, catarg și corăbiiariu vrédnic N // 6 vétrele B / cîrmaciu C, N // 8 care C // 13 iară N / *ad. marginal* Galateni 6 A, B // 14 luoa N // 15 dăstoinic C / corăbiiarul B, corăbierul C // 16 toți B, C, N / însuși N // 19 Ioann B / *ad. marginal* Ioan, 18 A, B, N // 20 care C // 22 însuși C // 23 lăcuitor C // 26 viață B, C, N // 27 sulite C, N / lovitorile C // 29 vetrela B // 31 părtaş¹ B, C, N / părtaş^a C, N / învierii B / împărății C, N // 32 patimi B, C // 34 robii C / sfrică B / ci-ț voiu da C / moștenirii B, C, N / carile N // 35 fiiu B //

fiiu al lui Dumnezeu, vei fi și moștean lui și moștean împreună cu mine, iubitul tău Hristos. Fiul meu, Dimitrie, vezi crucea? În inima ta am înfipt-o. Pre crucea aceasta dormu somnul patemii, a morții, carea au mijlocit viața
 5 a toatei lumi; ce m-au deșteptat mila preaputernicului Dumnezeu, cu învierea, pentru multa dragoste ce am cătră tine și cătră toată lumea.

f. 167^v 10 Furtunile acestia și cumplite valurile voiu înceta și pre tine te voiu răpi din mijlocul lor. Ce vino după mine, că am întors cîrma din partea cea / slobodă a deșărtăciunii, spre frumosețele cele nemuritoare ale împărăției mele. Vino, prin moartea lui, în viața cea vecinică, să mă vezi și să te veselești“.

Drept acéia și noi, smeriții robii tăi, mare mucenice
 15 Dimitrie, te rugăm, de vrème ce într-atîta cinste te-ai învrednicit Dumnezeu, ca să te faci fiiul lui și sfinta lui dreaptă să te ia și să te sue întru împărăția lui, ca să te răsfeț cu fericiții îngeri, cuvîntul tău și rugăciunea ta poate mult. Drept acéia adu-ți aminte și de noi, carii ne
 20 turburăm în furtuna cea mare a vrăjmașilor și în valurile deșărtăciunilor celor lumești și de doarme Dumnezeu, adecă de să face ca cea ce doarme, și nu va vrea să ne asculte, tu ai multă îndrăzneală ce-l deșteaptă și te roagă lui tu, cel vrédnic, pentru noi, cei nevrédnici; tu, cel iubit
 25 a lui Dumnezeu, pentru noi, cei urți, pentru neascultarea și nesupunerea poruncilor lui; tu, cel desăvîrșit prieten a lui Dumnezeu, pentru noi, vrăjmași, pentru păcat.

Să înceteze furtuna și să alinéze valurile, că iaste dator să facă voia ta. Și fă această osteneală ca să ne aduni în
 30 corabiia ta, cea blagoslovită, cînd va răspunde preamii-
 f. 168 lostivul / stăpîn să stăm de față, în zioa cea dulce a răsplătirii, ca dinpreună să binecuvîntăm prealăudat numele Tatălui și al Fiului și al Duhului Sfînt, în véci. Amin.

4 dorm B, C / patimii B, C, N / al morții C / viața B, C, N // 6 învierea C // 8 Furtunile C, N / acestea C / cumplitele C, N / valuri B, C // 9 Ci B, C // 11 frumosețele B, frumusețele C, frumusețele N / împărății C // 12 viața B, C, N // 16 te-au învrednicit B, C, N / să te facă B / fiiu B, C // 18 răsfeți B] veselești C // 19 poate mai mult C / Drept acéia] Deci C / ado-ț A // 21 deșărtăciunilor B, C // 22 adică C // 23 ci-l deșteaptă B, C, N // 24 *ad. marginal*: pentru noi cei nevrédnici N // 26 nesupunerea C, N / prietin C / al lui B, C // 27 pentru păcat] și cufundații în păcate C // 28 datoriu N //

CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ ÎN DUMINECA FLORILOR

„Bine e cuvîntat cel ce vine în numele Domnului.
Osanna întru cei de sus.“

Astăzi ne povestește Mathei evanghelistul istoria zilei
5 acestui sfînt praznic, întru care au întrat domnul nostru
Iisus Hristos în Ierusalim, într-acesta chip zicînd: „Veni
Iisus din Vithania la muntele Maslinilor și au trimis doi
din ucenicii lui, zicîndu-le lor: Mărgeți în satul carele
iaste înaintea voastră, și numaidecît veți găsi o asină legată
10 și mînzul cu ia; dezlegîndu-o, o aduceți. Și de va zice voao
cineva ceva, veți zice că aceștia Domnului trebuesc și
numai decît le va trimite pre iale.

f. 168^v Și aceștia toate au fost ca să se plinească ce / s-au grăit
prin prorocul ce zice: Spuneți fetei Sionului, iată împăratul
15 tău vine la tine blînd și șazînd pre asină și pre mînz, fiul
cei de supt jug“.

Ci noi, acum, de această dată, vom lăsa cuvintele
evanghelistului într-o parte și vom zice numai pentru
cuvintele prorocului carele zice: „Iată împăratul tău
20 vine, blînd“. Și nu numai singur acest proroc, ci toată
ceata prorocească, cu un glas mărturisesc pre domnul
Hristos a fi împărat și pentru această pricină îi zic Mesia
(adecă împărat, miruit).

Iar poate să zică cineva pentru Hristos, cum că cită
25 vrème au fost pre pămînt, ce lucru de mărire împără-
tească au arătat? Sau ce pohfală au făcut? Unde-i sînt
curțele? Unde-i iaste scaunul? Unde-i sînt gloatele și
slugile cele împărătești? Unde-i iaste stema și podoabele
și céialalte lucruri ce să cuvin împăraților? Adevărat,
30 nici unele de aceștia n-au avut, căci împărăția lui Hristos,
nevăzută și nepreceptută, iaste vécinică și nemută,
iaste nebiruită și fără de moarte, iaste cerească și sufle-
tească iar nu pămîntească și trupească, precum însuș

1 Cuvînt al 4 la Dumineca florilor C // 3 Osana B // 4 zilei B, C, N // 6
într-acestaș C // 7 Vithaniia B, C, N / muntile C, N // 8 carile N // 9 veți găsi
B, C // 10 aduceți C // 11 veți zice B / acestea C // 12 pre ele C // 13 aceste C //
14 Spuneți B, C, N / fetei B, N, fetei C // 17 *lipsește* acum C, N / cuvintele N // 19
cuvintele N / carile N // 20 *lipsește* singur C // 21 prorocească C // 23 adică C // 24
ceneva B / *lipsește* că B, C, N // 26 *ad. marginal* împărătească N / pohvală
C, N / Unde îi sînt C // 27 curțile N / gloatele C, N // 29 celelalte C, N // 30
unile B, C, N / acestea C / *după* Hristos *ad.* au fost C // 31 *ad. marginal* nevăzută
și nepreceptută A, *lipsește* B / *după* nepreceptută *ad.* și C / nemută] neclătită C /
nepreceptută N // 33 însuși B //

au zis înaintea lui Pilat: „Împărăția mea nu iaste din lumea aceasta“.

- 169 Drept acéia, dascalul și împăratul / acest ceresc toată
lucrarea *Evangheliei* au numit-o a fi împărăția ceriurilor,
5 adecă acéle ce sînt scrise în sfînta *Evanghelie* sînt cerești
și dumnezești, că ne îndreptează pre noi pre calea cea
dreaptă ce mîerge la împărăția ceriului și cu duh ceresc
ne întărește, învățîndu-ne să petrecem viața cerească,
10 pentru ca să cîștigăm și lăcașurile ei și să ne facem desă-
vîrșit, dumnezești și cerești. Și de vrême, dară, ce iaste
așa, cu cuviință au numit domnul Hristos *Evanghelia*
sa cu numele împărăției ceriului, pentru că nimic nu
iaste într-însa alta, fără numai lucru ceresc și dumnezeesc.

- Drept acéia, pre împăratul acesta ca cu dégetul ni-l
15 arată astăzi Zaharia prorocul zicînd: „Iată împăratul
tău vine la tine blînd“, pre care împărat văzîndu-l fariseii,
de zavistie răpștia asupra lui. Iar pruncii cei mici, fiînd
porniți de Duhul Sfînt, cu glasuri de veselie îl măria,
zicînd: „Bine e cuvîntat cel ce vine în numele Domnului;
20 Osanna întru cei de sus“, care cuvinte să înțeleg: Mîntu-
iaște-ne, drept acéia, pre noi, cela ce ai venit din nălțime. /
f. 169^v Multe și alése lucruri trebuesc a le săvîrși împărății cei
buni și vîrdnici; iar mai vîrtos au datorie să păzească
pre norodul său de armele și de stricăciunile vrăjmașilor,
25 care lucru și datorie domnul Hristos foarte din destul
l-au săvîrșit. Căci noi, fiînd ocoliți de 5 vrăjmaș nebiruiți,
carii stau de-a pururea împotrivă și ne aducea la mare
și nevindecată stricăciune, cu preaputernicia dumnezeirii,
i-au biruit și i-au omorît. Care vrăjmaș sînt aceștea?
30 Păcatul, moartea, iadul, diavolul și trupul.

- Păcatul, prin vărsarea preascumpului său sînge l-au
stins și nu poate nimic să ne strice de nu ne va fi stăpînind
vreo răutate. Moartea, carea s-au născut din păcat, precum
zice fericitul Pavel: „Printr-un om au întrat păcatul
35 în lume și, prin păcat, moartea“, ca un vrăjmaș nemilostiv

3 dascalul și împăratul acest ceresc] împăratul ceresc C // 4 *Evanghelii* C /
au] o au C, N / ceriului C // 5 adică C / céle N // 8 viață B, C, N // 10 dar C // 11
Evanghelia B, C, N // 12 împărății C // 15 Zaharia B, C, N / prorocu C // 16 văzînd
B / farisei C // 17 iară N // 20 Mîntiaște-ne B, mîntuești-ne C // 21 *lipsește* din
nălțime C, N // 23 iară N // 24 *lipsește* pre N / norodu C / vrăjmașului B // 26 ocoliți
N, B, C / vrăjmași B, C / nebiruiți B, C // 29 vrăjmași B, C, N / aceștia B,
aceștia C // 30 diavolul N // 32 ca să ne strice C / nu ne va fi] nu va fi B // 33
care C //

ce iaste asupra noastră, cu moartea lui au omorît-o. Iadul, carele iaste plata cea desăvârșit a păcatului, prin pogorîrea lui într-însul l-au deșărtat și l-au sfârșit. Pre diavolul, ca pre un începător tuturor păcatelor și
 f. 170 5 muncitoriu sufletelor noastre, / l-au legat și l-au îmbeznat într-u prăpăstiile cele mai adînci ale iadului. Trupul prin patemiile sale și prin răstignirea cea de pe cruce de patemi l-au domolit și l-au curățit.

Și, cum că ne-au mîntuit domnul Hristos de acești 5
 10 vrăjmaș nemilostivi, ce am zis, putem să ne încredințăm și din mărturiile sfintei *Scripturi*. Că întîi, pentru păcat, Mihea prorocul zice: „Lepăda-va toate strîmbătățile noastre și va arunca toate păcatele noastre într-u adîncul mării“. Aceștea sînt eghipténii cei sufletești carii, gonind
 15 pre fiii lui Israil, fură înecați și omorîți în Marea Roșie (adecă într-u singele lui Hristos).

Pentru moarte zice apostolul Pavel, la cartea cea dintîi cătră corintheni, în 15 capete: „În vrémea cea noao (adecă la vrémea învierii cei de obște a trupurilor)
 20 vrăjmașa moarte să va strica și dintr-acéia zi înainte nu va mai avea loc într-u oameni“.

Pentru iad tot aceșai apostol luminat arată, grăind: „Nimica păgubitoriu nu iaste acelora carii sînt într-u Hristos Iisus, carii nu dupe trup, ci dupe suflet umbă“.
 f. 170^v 25 Pentru / diavolul însuș Domnul zice la Ioan, în 12 capete: „Acum iaste judecata lumii; acum mai marele lumii aceștia să va lepăda afară“.

Pentru patima trupului, putéria crucii minunat ne pazește, pre caré omul nostru cel vechiu s-au răstignit,
 30 după cum zice la rîmléni, în 6 capete: „Ca să se strice trupul, adecă tăriia și putéria păcatului, ca de acum să nu mai slujim păcatului“.

Că prin moartea lui, tuturor credincioșilor li s-au dat bunătate, cu care, prin duhul lui întărindu-să omul cel

1 *lipsește* cu C, N / o au omorît B / carile N // 3 dășărtat C // 4 diavolul N / începătoriu C, N // 5 muncitor C / sufletilor N / noastre] noastre B // 6 într-u] în C // 7 patimile B, C, N / pren N / de pe] după C, dupe N / patimi B, C, N // 9 ni-au mîntuit N // 10 vrăjmași B, C, N // 11 întîi B, C, N // 12 Micheia B, C, Mihea N // 13 păcatele C, N // 14 Aceștia B // 15 fii C / înecaț B / omorîț B // 16 adică C // 17 apostol B // 18 dintîi B, N // 19 *fără paranteze* C / adică C / vrémea B // 20 dintr-acea C // 22 aceșai B, C // 23 păgubitor C // 24 după¹⁻² B, C, după¹ N // 25 diavolul C, N / Ioann B / *lipsește* în B // 26 marile B, C, N // 28 putéria C, N // 29 care C // 31 adică C / putéria C, N // 33 *ad. marginal* tuturor B // 34 întărindu-se B, C //

din lăuntru, pre omul cel dinnafară și vechiu să-l răstignească, împreună cu greșalele și pohtele sale și să îmbrace pre omul cel nou, carele iaste întru sfinția și dreptatea adevărului.

- 5 Iară de vei pohti a cunoaște firea și năravurile acestui împărat, evanghelistul (tîlcuind cuvintele prorocului) le-au scris, zicînd: „Vine ție blînd“. Oamenii pohtesc pre împăraț a-i vedea înălțat întru trufie și să poruncească cu putere și cu groază mare. Iar precum grăiaște Solomon:
- 10 „Mila și adevărul iaste paza împăratului și cu dreptatea /
f. 171 să întărește scaunul lui“. Aceasta iaste dară, lauda cea mare a împăratului nostru.

Bine au grăit de dînsul Zahariia, zicînd: „Vine ție blînd“. Blînd zic, iar nu groaznic și înfricoșat; că n-au
15 venit să rădice oști, sau să arunce dări preste noroade, sau să-i îngreuiaze cu lucruri mari și grêle, nici ca să ia bunătăț pămîntești, cela ce dăruiaște podoabe cerești. Ci au venit „ție blînd“, adecă spre ocăr, spre necazuri, spre batjocuri, spre scuipări și spre bătăi a răbda; că
20 trupul său, după cum zice Isaia: „L-au dat celora ce-l bătea și obrazul său scuipătorilor“. Și încă atîta au fost blîndéțele împăratului acestuia și atîtea bunătăți ne-au adus noao printr-însa, căci vrînd ca să ceară apostolul ceva de la oameni, cu denadînsul fi jura pre dînșii,
25 pre blîndéțele lui Hristos zicînd: juru-vă pre voi, fraților, pre blîndéțele lui Hristos.

Și de vréme ce toț urmează împăratului și ascultă de dînsul, căci să nu ne îndreptăm și noi viața noastră spre blîndéțele acestui împărat? Ce ținem în piepturile noastre
30 mîniia hiarălor celor sălbaticе și pohta izbîndirii, limba aspidei, gura șărpilor, cu caré toată zioa clevetim,
f. 171* batjocorim, / ocărîm, înjurăm și ne pohtim unul altuia răul și paguba.

După acéia pomenéște evanghelistul a fi săvîrșit ucenicii
35 porunca Domnului și a fi adus asina, împreună cu mînzul

2 greșale C / pohtile C, N // 3 după iaste *ad. marginal* făcut B // 5 Iar C // 6 fără paranteze C, *ad. marginal* cuvintele B, cuvintele N // 8 împărați B, C / înălțați B, C // 9 grăește C // 10 dreptate C, N // 11 dar C // 15 sau] au C // 16 îngreuze C // 17 bunătăți B, C / dăruéște C // 18 ce au venit N / adică C / ocări C // 19 că] cu A // 20 între paranteze după cum zice Isaia C / Isaia N // 22 blîndéțile C, N / atîta C, N // 25 blîndéțile B, blîndéțile C, N // 26 blîndéțile B, blîndéțile C, N // 27 toți B, C // 28 viața B, C, N // 29 blîndéțile B, blîndéțile C, N / Ci C // 30 hiarălor N / sălbateci B // 31 care C // 34 a fi] că ar fi C // 35 și a fi adus] de au adus C //

ei. Iară n-au lipsit aceia carii striga și zicea: ce faceți, dezlegînd mînzul? Care cuvinte nu s-au scris în deșărt de Marco evanghelistul, că cu acéstia au vrut să însemnéze cum că niciodată de acum nu vor lipsi aceia carii vor sta
 5 împotriva apostolilor, cu cuvinte gréle și împotriva celor ce vor urma lor și tuturor celor ce ar vrea să petreacă întru Hristos cu dreptate și să se nevoiască a întoarce și a învăța pre norod, spre bunățăți. Că așa iaste scris împotriva bine-lui, rău și împotriva vieții, moarte; așa și împotriva dreptului, cel păcătos.

După acéia, Domnul, șazînd pre asină, mergea în Ierusalim și toată cetatea, pornindu-să de dragoste, să bucura de o întrare fericită ca aceasta și cu ramuri de finic și de maslin l-au întimpinat, cu acéia propoveduind nu numai
 15 biruința, ce și mila lui. Și cei ce era aprinși de dumnezeiasca dragoste, așternea pre cale veșmintele sale, care feliu de cinste și de întimpinare nu aflăm nicăiri să se fie făcut, /
 f. 172 nici unui împărat biruitoriu. Iar acest feliu de cinste de pre urmă, sufletește, o dau lui Hristos, carii, pre omul cel
 20 vechiu lepădîndu-l, obiceiurile céle vechi, pentru mărirea lui Hristos a le lepăda, să nevoesc; care lucru, măcar că și într-altă vréme, iar mai vîrtos cînd iaste vrémea pocăinții, trebuiaște a-l face, ca, răstignind păcatul întru Hristos, împreună cu dînsul înviind întru înoirea vieții să umblăm.
 25 Drept acéia, de pohtim să facem această cinste și întimpinare Domnului, creștinește, trebue să lepădăm mîniia, să scuipăm pizma, să stingem pohta izbîndirii, să gonim de la noi gura cea vicleană și buzele céle hulitoare, să lepădăm de la noi. Și de am luat cuiva, ceva, cu strîmbul,
 30 să-l dăm înapoi, a cui iaste. Și de sîntem însoțiți cu vreo soție oarecare, netrébnică și îndemnătoare spre lucruri réle și de acéia să ne lipsim. Căci toate acéstia sînt legăturile diavolului; că de nu vom face aceasta acuma, cînd avem atîtea pilde înaintea ochilor noștri și cînd ne în-

1 Iar C / faceți B, N // 2 dășărt C // 3 acestea C // 4 cari C // 5 împotriva¹⁻² B, C // 8 împotriva B, C // 9 împotriva¹⁻² B, C // 12 cetatea] ceata C, N / pornindu-se B, C, N // 14 întimpinat B, C / acelea C // 15 ci și B, C, N // 16 fel B // 17 întimpinare C, N / să să fie făcut C, N // 18 biruitor C / fel B // 19 care C, N // 20 obiceiurile C // 19—21 *ad. marginal* carii pre omul cel vechiu lepădîndu-l, obiceiurile céle vechi, pentru mărirea lui Hristos B // 21 a lepăda B // 23 trebuiește C // 25 *după* aceia *ad.* creștinește C / întimpinare B // 26 *lipsește* creștinește C / să lepădăm, trebue, mîniia C // 28 buzile C, N // 29 luat N // 30 să dăm C, N // 31 *ad. marginal* oarecare N / netrébnică B, N, netrebnică C / îndemnătoare C // 32 aceste C // 33 diavolului B, N // 34 atita C, N //

deamnă atîta învățătură bisericească — și încă tocma și moartea, crucea, piroanele, sulița, bățile, scuiările, ocările, legăturile, încă și sîngele cel vărsat a lui Hristos —

f. 172^v nu ne vor întoarce spre pocăință, / dară la focul cînd ne
5 vom mai întoarce?

Și de vom vrea a prăznui, cu dragoste, patima și înviirea Domnului și de pohtim a primi destoinicește pre Domnul cel ce vine spre mîntuirea noastră, trebuie să lepădăm veșmintele omului celui vechiu, adecă să zdrobim și să
10 sfărîmăm obiceiurile și pohtele noastre cele vechi și așa fi vom face întîmpinare priîmită și cinstită. Și împreună cu pruncii cei mici, carii sînt făr'de răutate, să strigăm din inimă umilită, cu bucurie sufletească și cu cucerie: „Bine e cuvîntat cel ce vine întru numele Domnului. Osanna întru
15 cei de sus“. /

f. 173 CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ ASUPRA OMULUI MORT¹

„Nu plîngeț, că n-au murit, ci doarme.“ Așa au zis Fiul lui Dumnezeu, cînd au văzut moartă în pat pre fata lui Iair, mai marele Sinagogului. Și așa zic și eu cătră înțelep-
20 ția voastră, blagosloviților ascultători și cătră dumneata (cutarele) și cătră céliălalte iubite rudenii, carii cu tînguiuri și cu lacrimi vă întristaț împreună, pentru această de bun neam și cinstită cocoană carea s-au odihnit în Domnul.

„Nu plîngeți, că n-au murit, ce doarme.“ Fericitul ei
25 sfîrșit iaste adormire, iar nu moarte. Drept acéia nu cêre de la voi lacrimi, nu pohtêste suspinuri, nu priîmêste întristăciune, nici plîngere. Vrédiici de plîns sînt limbile, că n-au credință, jidovii, că n-au botez, ereticii, că sînt despărțit din brațele biséricii; pentru căci aceștea adevărat
30 mor, aceștea iau vécinica moarte, precum zice fericitul

1 besericească N / lipsește încă B / întocma B // 2 piroanele C, N // 3 ocările B, C, N / al lui B, C // 4 lipsește nu ne vor întoarce spre pocăință C / dar C / la focul] apoi B, lipsește C // 6 învierea C // 7 dăstoinicește C, destoinicește *ad. marginal* și: cu destoinicie B // 9 veșmintele N / adică C // 10 obiceiurile C / pohtile C, N // 11 întîmpinare C / lipsește Și C, N // 12 care C, N // 17 plîngeți B, N // 19 marile B, N // 21 cutarile N / célelalte N // 22 întristați B // 24 ci doarme B, N // 25 sfîrșit] suflet N // 27 nici nu B / Vrédiice B // 29 despărțiți B / din] de B, den N / brațele B, N / beséréricii B, biséricii N / aceștia B // 30 aceștia B //

¹ Această didahie lipsește din manuscrisul C.

Pavel, la al șaselea cap, cătră romani: „Că cel ce au murit păcatului, au murit odată”.

- f. 173^v Iar o cocoană creștinească, ca aceasta, / ce s-au născut în baia sfintului botez, ce au supt laptele credinții, ce s-au
5 hrănit în casa învățăturii dumnezeescului dar, ce s-au întemeiat cu puterea cinstitelor taini, ce era îngrădită cu bunătăți, cu faceri de bine, cu lucruri plăcute lui Dumnezeu, una ca aceasta adevărat, n-au murit, ci doarme. Așa ni-o adeverează nemincinoasa gura lui Hristos la sfânta *Evan-*
10 *ghelie*: „Cela ce crede întru mine nu va muri în vécî”. Și de vreme ce credinciosul nu moare, iaște lucru adevărat că sfîrșitul lui nu iaste moarte, ce adormire. O mărturisește marele Vasile la cuvîntul ce face asupra morții: „Moartea dreptilor iaste (zice) adormire”. Și iarăș, la molitvele
15 Rusaliilor: „Că nu iaste, Doamne, moarte robilor tăi, cînd eșim noi din trup și venim la tine, Dumnezeu nostru, ce schimbare dentru cele mai cu grijă la cele mai fericite și la cele mai vésele și la odihnă și la bucurie”.

Și adevărat, cît iaste de dulce această adormire și cu cît
20 iaste mai dorită decît adormirea cea firească, de toate zilele. La adormirea cea firească rămîne omul făr'de simțire: nu véde, nu aude, nu cunoaște, să uită / pre sine, uită pre fiii lui, pre rudenii, pre priateni, rămîne lipsit de toate răsfațările vieții și de lumina acestii lumi.

- f. 174 Iar la adormirea ceastă de pă urmă o, cît să bucură, cît să răsfață și cît înviază, în loc de a-ș piarde lumina. Îș deschide mai vîrtos ușa ceriului, a luminii ce adevărate. O zice Isaia la al noalea cap: „Celor ce lăcuiesc în locul și umbra morții, lumină îi va lumina pre ei”. În loc de a să
30 lipsi de răsfațări și de bogății, cîștigă frumosețile, carele pot singure să sature toate pohtele lui. O adeverează David, la Psalomul 16: „Sătura-mă-voiu cînd mi să va arăta mărirea ta”. În loc de a rămînea de cunoștința rude-
niilor și a priatenilor, între strălucirile luminii cei neapro-
35 piate, véde, în toate zilele, și pre părinți și pre fii și verice alt au avut dorit în lume. O mărturisește marele Pavel

1 al 6 B, N // 2 odată au murit N // 4 laptele N // 6 puteria B // 12 ci B, N // 13 marile B, N / Vasile // 14 (zice) iaste N / iarăș B, iară N // 17 dintr-acelia B, dintru cele N // 25 pă pe B, N // 27 cerului B // 28 noalea B, 9 N // 29 în umbră N // 30 bucugății B / frumusețile B, frumusețile N / carile N // 31 pohtile N // 34 luminii cei neaproate N // 36 marile N //

cătră corinthéni, în 13 capete: „Acum cunosc din parte, iar atuncea voi cunoaște, precum și cunoscut sînt”.

f. 174^v Și de vréme ce aici, după adormirea cea firească, să întoarce iară omul la osteneli, la scîrbe, la supărări, la
5 patemi, acolo, după adormirea cea de pe urmă, caré o numim noi / a morții, tréce din scîrbă la bucurie, din stricăciune întru nestricăciune, din orașul lacrărilor la locul veseliei, din turburarea vieții la adăpostirea cea lină a mîntuirii, din patimile Eghipetului în pămîntul cel fericit
10 al făgăduinței din robia lumii la mîntuirea ceriului, din petrecania omenească, în ceata fericîților îngerî. Și ce altă norocire iaste mai mare, decît aceasta? Ce altă adormire mai dorită, decît adormirea morții?

Drept acéia zice și Duhul Sfînt la Eclisiastul, în 7 capete:
15 „Mai bună e zioa morții, decît zioa nașterii, că nașterea iaste începutul durerilor, iar moartea iaste începutul vieții cei fericite”.

Drept acéia zic iară: „Nu plîngeț că n-au murit, ci doarme”, și cu mine împreună vă zice și cel cu rostul de
20 aur, Ioan: „Să cuvine la moarte să ne bucurăm, iară să nu plîngem”. Și pricina iaste, zice sfîntul: „De va fi tînăr, s-au mîntuit curînd din mijlocul rélelor, iar de va fi bătrîn, acéia ce i să părea mai dorită a fi, cu sațiu luîndu-l, s-au dus”.

f. 175 25 Și noi, de nu vârsăm lacrimi niciodată, cînd ruda sau priiatenul doarme, ci mai vîrtos liniștim, / tăcem și ne nevoim ca să nu-i dăm vreo supărare, măcar că știm cum că adormirea iaste moarte trecătoare „sfîrșitul a unii zile”, precum zice dumnezeescul Zlatoust, dară pentru ce să le
30 vârsăm pentru cei morți? Pentru ce să ne întristăm de sfîrșitul vieții fraților noștri, ce să odihnesc în Domnul, ce să veselesc în slava cerească, ce lăcuesc în lăcașurile celor vii? Adevărat, moartea, ca o nemilostivă ce iaste, au secerat făr'de vréme pre această floare aleasă și au răpit
35 prea timpuriu podoaba, frumuseția neamului femeesc.

4 omul iar N / ostenéle B // 5 patimi B, N // 8 lină] bună N // 9 patimile B, N // 10 făgăduinții N // 11 petrecanie B // 14 Eclisiastul B // 16 *ad marginal* începutul¹ N // 18 iar N / nu plîngeți B // 20 Ioann B // 25 sau] și B // 26 priiatenii B, dorm B // 28 moartea B / trecătoare B // 29 ce să vârsăm B // 30 morții B // 33–34 au secerat pre această floare aleasă făr'de vréme și au răpit N // 35 timpurie B / și frumuseția N / fămeesc B, fămesec N //

Iar pentru aceasta nici lacrămele, sînt cu cale, nici întristarea cu dreptate. Că precum iaste mai norocit corăbiiariul acela, pre carele vîntul cel tare îl aduce cu grabă la liniște, decît acela ce cu mare liniște, făr'de vînt, călătorește, așa mai fericit iaste și cela ce fără vrême, de moarte grabnică să mută la liniștea dumnezeestii fericiri. Zice înțeleptul Solomon: „Sfîrșindu-se preste puțin, au plinit ani mulți, că plăcut era Domnului sufletul lui”. Au stătut
 f. 175v cu bună mulțemită la Dumnezeu și sufletul aceștii / cinstite cocoane, pentru multa ei credință, pentru bunătățile ei cele creștinești, pentru curățeniia cea făr'de asemănare, pentru cuceriiia cea mare, la cele dumnezești.

Drept acéia s-au sfîrșit preste puțin, pentru ca să cîștige rodurile lucrurilor ei, celor plăcute lui Dumnezeu sau, să zic mai bine, s-au sfîrșit preste puțin, pentru ca să cîștige zilele ei și să-ș facă viața ei vécinică.

O pasăre, ce să numește finix, de ce să săvîrșește făr'de vrême de acéia mai mult îș adaoge zilele vieții lui, pentru căci moartea îi inoiaște viața și-i dăruiaște ani mai mulți.

Deci această cocoană, de ar fi murit pentru ca să se săvîrșească, ar fi fost vrednic de plîns sfîrșitul ei, pentru căci s-ar fi pierdut un chip minunat ca acesta al darurilor și al bunătăților. Dară de vrême ce s-au săvîrșit pentru ca să trăiască în véci, pentru ca să se bucure, împreună cu îngeri, pentru ca să se nască de a doa ora, în ceriu, ca finixul, ce trebuesc lacrămele? Să cuvine (zice fericitul Pavel)

f. 176 acest trup stricăcios să se îmbrace cu nestrucăciune / și acest muritoriu să se îmbrace cu nemurirea. Încetează, drept acéia, jalea, săvîrșască-se întristăciunea, că n-au murit, ce doarme.

Și precum zicea apostolii cătră Hristos pentru Lazar, așa zic și eu pentru dînsa: „De-au adormit, mîntui-să-va”. Va așa, fără de nici un prepus, marele Dumnezeu sufletul ei cel creștinesc în sînul lui Avraam și al lui Isac și al
 35 lui Iacov, în lăcașurile celor vii, în corturile celor drepți,

1 lacrămile B, N // 2 corăbiiariul B // 3 carile N // 5 acela B // 6 liniștia B // 7 peste B // 9 mulțămită N // 11 asămînare N // 14—15 *ad. marginal* rodurile lucrurilor ei, celor plăcute lui Dumnezeu sau, să zic mai bine, s-au săvîrșit pentru ca să cîștige B // 16 zilele N / viața B, N / *lipsește* ei B // 17 sevîrșăște B // 18 zilele N / lui] ei N // 19 viața N // 25 do oara B, N // 26 lacrămile N // 27 nestrucăciunea N // 28 înceteze B // 29 întristăciune N // 30 ci doarme B, N // 33 făr' de B, N / marile N // 34—35 și lui Isaac și lui Iacov N //

unde strălucеște lumina cea de pururea a dumnezeеștii lui mărire.

Și de vrēme ce între célialte faceri de bine sînt folosi-
toare cérerile sfintei besérici și rugăciunile celor credincioși,
5 pentru ca să cîștige fieștecare creștin fericirea cea neschim-
bată, pentru aceasta vă pohtesc pre toț, preasfințitor
arhieriei, cuvioșilor ieromonași, cucérnicilor preoț, cinsti-
ților boiari și pre tot norodul ce vă aflaț de față, să ziceț
cu un glas și cu o inimă, toț deodată, Dumnezeu să o iarte
10 și să o fericеască, pentru ca să învrednicească și ia și noi
toți (cînd va fi voia lui Dumnezeu) să ne veselim împreună
întu împărăția ceriului, unde iaste viața făr'de moarte
și mărire nedescoperită și bucurie stătătoare și vécinică.
Amin. /

f. 177 15

ÎNVĂȚĂTURĂ CÎND SĂ FACE PARASTAS¹

Un lucru peste fire văz în *Sfînta Scriptură* la a doaoa
carte a Împăraților, în 12 capete și foarte mă face de mă
minunez. Împăratului David i-au fost bolnăvit copilașul
cel dintîiu, ce avea din Virsavea. Și, pentru căci se afla
20 în nevoia morții, era pururea trist și mîhnit și nici mîncă
nici bea, nici putea nimeni să-l mîngie. Iar după ce au
murit, zice *Sfînta Scriptură*, îndată s-au spălat și s-au uns
cu mirosurі și s-au îmbrăcat în haine luminate și, mergînd
în casa Domnului, au dat mulțemită lui Dumnezeu. Și
25 eșind afară s-au ospătat și s-au veselit, de care lucru stau
de mă mir, cum putu fi aceasta? Că pînă era viu și
bolnav plîngea și să întrista și, după ce au murit, s-au
veselit.

Răspunsul acesta ni-l dă însuș David. „Pînă era — zice
30 — bolnav, mi să cuveniia să mă mîhnesc pentru el,
căci aveam nădэjde că mi-l va lăsa Dumnezeu. Iar de

2 *lipsește* lui N // 3 *célealte* N // 4 *credincioși* N // 5 *fericirea* N // 6 *toți*
B // 8 *aflați* B, N / *ziceți* B, N // 9 *toți* B, N // 12 *viiată* B, *viița* N // 13 *nedesco-*
perită] *nedespărtită* B / *bucuriia* N / *lipsește* și *vécinică* B // 16 *Schiptură*
B / *dooa* B, N // 19 *Virsaviia* B, N // 21 *nimeni*] *nimic* N / iar N // 24 *mulțămită*
B // 27 *plîngia* B //

¹ Această didahie lipsește din manuscrisul C.

f. 177^v vréme ce au murit, înapoi nu pociu să-l mai întorc, ci-m
caut mie a mERGE după el; și pentru acéia mă bucur că
s-au / odihnit în Domnul și s-au mîntuit de grijile
lumii”.

- 5 Drept acéia zic și eu cătră dumneata (cutarele) și cătră
célalate iubite rudenii să încetați întristarea și să părăsiți
lacrămile, de vréme ce s-au odihnit în Domnul această
cinstită cocoană ce să pomenéște astáz. Căci lacrămile
și întristăciunile nu dau nici un folos morților, nici pot
10 să-i întorcă din viața cea vécinică, nici să-i scoată din
gropi. Și pentru acéia au pus lége dumnezeestii apostoli,
să nu plîngem pre morți, ci să-i pomenim la înfricoșatele
taini și să facem milostenii și alte faceri de bine pentru ei,
că iaste plăcut înaintea lui Dumnezeu și li să face mare-
15 folos și aduc multă dobîndă și mîntuință sufletelor, precum
adeverează și sfintul Dionisie Areopaghitul la cuvîntul
ce face asupra morții. „Rugăciunile — zice — ce să fac
la sfintele jertăvnice sînt de folos nu numai celor vii, ci
mai vîrtos și celor morți”.
- 20 Și pentru acéia și sfînta besérică să roagă neîncetat
bunătății lui Dumnezeu să lase toate greșalele celui mort,
pentru neputința omenească și să-l odihnească în locul
celor vii, în sinul lui Avraam și al lui Isaac și al lui
f. 178 Iacov, de unde lipséște toată duréria, grija și / sus-
25 pinarea. Și să nu să uite putéria lui Dumnezeu pentru
multa și nespusa a lui bunătate, spurcăciunilor ce s-au
făcut de cel mort, pentru neputința omenească, de
vréme ce nu iaste nimeni curat de spurcăciuni, după cum
iaste zis.
- 30 Și de vréme ce și această cinstită cocoană ce să pomenéște
astáz, cu cuvioasă slujbă besericească au viețuit în lume
ca un om, să roagă, prin mijlocul meu, tuturor cîți vă
aflați de față, ca ce va fi greșit înaintea lui Dumnezeu
și înaintea oamenilor, să ziceți toți, cu un glas și cu
35 o inimă: Dumnezeu să o iarte, pentru ca să ne învred-
nicim și noi a lua această ertăciune, după petrecaniia
noastră. Amin.

1 poci // 3 și s-au mutat și s-au mîntuit N // 5 cutarile N // 6 célalate N /
părăsiți B // 8 astăzi B, N // 9 întristăciunile B // 10 viața B, N // 12 înfricoșate
N // 13 milostenie B // 15 sufletelor B, sufletilor N // 16 Ariopaghitul B, *lipséște*
N // 18 sfintele N / jertvenice B, jertăvnice N // 31 astăzi B, N // 33 aflați B,
N // 34 ziceți B, N // 36 lua N //

„Că iată vestesc voao bucurie mare, carea va fi la tot norodul, că s-au născut astăzi mîntuitor, carele iaste
5 Hristos, Domnul, în cetatea lui David“.

Multă veselie sufletească ne aduc noao, celor credincioși și iubitori de prăznuire acéste cuvinte ale sfintei *Evan-ghelii* de astăzi, dintre care cuvinte adunăm 2 lucruri minunate și peste fire; una, că înțelegem o veste bună,
10 caré din véci nu s-au auzit, nici să va mai auzi pînă în véci și alta, că auzim o bucurie mare caré stinge toată jalea, toată întristăciunea și toată lacrăma de pe fața pămîntului. Aș pohti însă acéste cuvinte să le întinz ca o masă desfătată înaintea dragostei voastre și să vă fac un
15 ospăț sufletesc, după puțință, puind în loc de bucate, cu multe féliuri de bunătați drése, cuvîntul cel de bună
1. 179 vestire / și, în loc de băutură veselitoare, să dreg în păharul preaînțeleptelor capetelor voastre cuvîntul cel de mare bucurie, pentru care lucru cérem putere de la Hristos,
20 carele înțelepțește pre cei neînvățați, ca să ne lumineze mintea și să ne dea ajutor ca să putem îndulci cu ospățul vorbelor inimile și auzurile celor ce vor ospăta sufle-
tește.

Decît célialte nume, cu carele zice Isaia să se nu-
25 mească mîntuitoriul, decît toate iaste, cel dintîi, minunat; și cu cuviință i să cuvine acest nume, că nu numa într-un lucru ci în toate faptele sale minunat au fost: minunată zemislirea lui, minunată și nașterea, minunată și viața, învățătura, moartea, înviarea, înălțarea la ceru; minunată
30 au fost și pohfala înălțării lui, că toate întru dînsul au fost noao înălțate și minunate. Iar ce iaste prăznuirea noastră, ceastă de acuma, iaste mai minunată decît toate,

1—2 Cuvînt al doilea la zioa nașterii lui Hristos C // 1 a lunii] ale lui B / dichevrie B // 3 vestit *ad. marginal* și vestesc B / care C // 4 astăzi B / mîntuitoriu B, mîntuitoriul C / care C, N // 6 credincioș B // 7 *Evangheliei* B, N // 10 care C // 11 care C // 12 jalia B / de pe] după C // 13 *repetă* aș pohti N / însă] ca C întinzu B // 14 dragostii C, N // 16 feluri B / *ad. marginal* de bunătați B // 17 vestire] voire B / *ad. marginal* veselitoare B / păharu C / păhariul N // 20 carile N / înțelepțiaște B // 21 ajutoriu B, N // 22 ce vor] ce să vor B, C, N // 24 celelalte C, N / care C, carile N / Isaia C, N / să să numească C, să să numească N // 25 mîntuitoriul C / dintîiu N // 26 numai B, C / întru un B, întru acest C, N // 27 faptele C, N // 28 zămislirea C, N / viața B, C, N // 29 învierea C // 30 pohvala C, N // 32 acum C //

f. 179^v

carele pomenéște evanghelistul zicînd: „Și au născut pre Fiiul său cel întii născut și l-au înfășat pre dînsul și l-au pus în iasle, pentru că nu avea ei loc în casă” /. Că ce iaste mai minunat decît a zăcea în iasle Domnul tuturor?

- 5 Și nu fu lui alt loc în lume? Ce iaste mai minunat decît o-mărire ca aceasta, să fie aruncat la locul dobitoacelor? Și pentru căci vād îngerii pre Domnul ceriurilor, aruncat în gunoae, cîntă: mărire lui Dumnezeu, celui din nălțime.
- 10 Și nașterea aceasta n-au fost numai mîntuitoare, ce și minunată. Că despre o parte trebue să ne minunăm desfatul cel minunat al înțelepției lui Dumnezeu, iar de altă parte trebuiește să mărim lucrul cel mare al bunătății lui. Că am cîștigat astăzi pre judecătoria ceriului și al pămîntului, carele, surpînd zapisul răutăților noastre, s-au
- 15 milostivit de au rupt și legăturile.

Cîștigat-am astăzi pre Domnul, carele jugul cel vechiu al robiei noastre, de pe grumazii noștri fărămîndu-l, întristăciunea lumii au veselit-o, cu slobozirea cea vécinică. Cîștigat-am pre împăratul cel blînd carele, în toată

20 lumea călcînd cu pașii dreptății cerești, tirăniia vrăjmașului celui răpștoriu au sfărîmat-o.

f. 180

Astăzi au strălucit noul Adam, carele nu iaste lăcuietoriu, ci domn și stăpîn raiului, pre carele / frumoseția pomului celui oprit nu-l va înșăla, șarpele nu-l va vicleni, muiarea

25 nu-l va amăgi.

Astăzi au răsărit lumina întru întunérec.

Astăzi, pre acela de carele să turbura ceriul și ceriul ceriurilor, avîndu-l lumea, neștiind l-au cîștigat.

- Văzut-au sfinții, strămoșii noștri, minuni mari și fără
- 30 de număr; că Marea Roșie, desfăcîndu-se în doao le-au făcut cale; focul, ca un stîlp luminîndu-le noaptea, le-au slujit; norul, de arșița și zăduful zîlîi i-au umbrît; ceriul, hrană îngerească le-au dat; piatra cea vîrtoasă, păhar dulce li-au deschis; Iordanul, curgerile sale céle répede,
- 35 spre fugă li-au întors; zidurile céle tari ale vrăjmașilor,

1 carile N // 2 întii B, C, N // 6 o mărire] *șters* omorîrea și *ad.* o smerire B / dobitoacilor C // 7 cerurilor B // 9 ci și B, C // 11 înțelepciunii C, N // 12 trebue B, trebuește C // 14 carile N / nostre B // 16 carile N // 17 robii C / de pe] dupe C, N / noștrii C // 21 răpștor C // 22 carile N / lăcuiet C // 23 carile N / frumoseția B, frumuseția C, N // 24 muerea C // 27 care C, N // 28 cerurilor B // 30 doao] 2 N // 31 li-au slujit N // 32 arșița *ad.* și arsura B, arsura C / zăduhul N // 33 li-au dat N / pîiatra B, N // 34 le-au deschis C // 35 le-au întors C //

de glasul trâmbițelor cu căzut; soarele, pre ceriu zăbovind cu călătoria, au mărit zioa pentru izbînda. Iar minune ca aceasta nu s-au văzut niciodată, nici s-au auzit, ca cela ce iaste unul născut celui preaînalt, pre carele puterile
5 arhanghelilor cu frică îi slujesc, a să arăta pre sine, cu trup, oamenilor și trupul carele l-au luat de la oameni să-l îndumnezeiască.

Drept acéia, decît iaste taina aceasta mîntuitoare, de atîta iaste și mai minunată; caré necum limba omenească /
¶. 180^v 10 poate a o grăi, ce și îngerii, carii ne vestesc noao astăzi bucuria cea mare și cîntă mărirea lui Dumnezeu, nu iaste cu puțință ca să o adevérezé.

Êșit-au — zice — poruncă de la chesariul Avgust, să se scrie toată lumea, adecă ca fieștecine numele său, la
15 moșia sa și la locul nașterii sale să și-l spue. Drept acéia, cu pricina aceștii porunci, s-au suit și Iosif din Galilea, din cetatea Nazaretului, la Iudea, în cetatea lui David, caré să chiamă Vithleem (pentru că era el din casa sa și din moșia lui David), să se scrie cu Mariia cea logodită
20 lui, muiare, fiind grea. Iar osteneala și greutatea călătoriei aceștii pre lesne o va putea cunoaște fieștecine, de va vrea să socotească vrémea și cine au fost cei ce călătoria. Că era pre la miezul ernii, cînd pămîntul și apele sînt înghețate de ger și de vînturile céle reci; și fecioara
25 tînă și rușinoasă, caré nici din casă nu era obicinuită a eși, și, fiind aproape de a naște, purcéde pre o cale grea și cu anevoe ca aceasta. Și, apropiindu-să de Vithleem, doară s-ar fi găsit vreo casă cuvioasă, ca să nască fecioara aceasta într-însa, iară însuș iubitoriul de sărăcie, Domnul,
¶. 181 30 au pohtit / într-o coșare smerită, ca să se nască.

Și fu, drept acéia (zice evanghelistul), fiind acolo s-au umplut zilele ei să nască. Și era noaptea, caré noapte era mai luminată decît soarele, întru caré au răsărit soarele dreptății. Însă eu mai bine voiu numai zioa acéia a fi

1 trâmbițelor B, N / soarele C, N // 3 că cela ce B, C, N // 4 carile N // 5 slujăsc B, C, N / oamenilor cu trup C, N // 6 trupul B / carile N / l-au luat N // 8 decît *ad.* și cu cit B / de *ad.* și cu C // 9 care C / necum] cu B // 10 ci și B, C, N / care C // 14 să scrie C, N / adică C // 16 Galileia B, C, N // 17 Iudeia B, C / cetatia N // 18 care C / chiamă N / Vithleem B, Vithliaem N / *fără paranteze* C // 20 muere C / greutatea B, C, N / călătorii C // 24 înghețate N // 25 care C // 26 a eși] să iasă C, N // 27 apropiindu-se B, N / Vithleem B // 28 doar C // 29 iar C / însuși N / iubitorul B // 32 zilele N / care C, N // 33 soarele ¹⁻² N / care C, carile N //

noapte întru caré omul cel dintîi, Adam, au pohtit a fi
asemenea lui Dumnezeu. Și noaptea aceasta, între caré
au strălucit lumina cea cerească în lume, noul Adam, o
voiu numi zio.

5 Iar sfînta Fecioară aștepta, cu mare pohtă ceasul acela
întru care, pre Dumnezeu ca un prunc, să-l ia în brațele
sale și cu mîinile sale să-l cuprinză și cu țîțele sale să-l
aplece, fiind, drept acéia, toate într-un liniște și întru tăcere.

Făcîndu-ș și noaptea calea sa jumătate eșit-au aici, în
10 lumina aceasta a noastră, ca un mire din cămara sa; eșit-au,
zic, nădējdea tuturor vécilor, bucuriia îngerilor, mîntuirea
neamurilor, scularea celor morți, izvorul milii, rădăcina
vieții. Eșit-au cuvîntul Tatălui, cu trup îmbrăcat, din
trupul Fecioarei; eșit-au gol, pentru ca să ne îmbrace pre
15 noi, sārăc ca să ne îmbogățească, smerit ca să ne înalțe
f. 181^v la ceriu, ca un prunc / ca să ne facă pre noi desăvîrșit și
să ne dea noao bucuriia cea vécinică. Auzitu-s-au, rogu-vă,
vreodată, vête ca aceasta? Au socotiț că să va mai auzi?
De aduce atîta bucurie la oameni o vête bună de ceste
20 trecătoare, dară această vête cu cît mai vîrtos va aduce
bucurie mare la tot norodul, după cum au zis îngerul?
Precum căldura soarelui trage aburul de pe pămînt, în
sus și de acolo să pogoară roao și face pămîntul de rodêște
și să veselêște așa și preacuratul sîngele Fecioarei, cu pu-
25 tertia Sfîntului Duh, făr' de nice o sāmînță de bărbat,
zemislindu-se, s-au făcut trupul Domnului Hristos carele,
eșind la lumină, ca cela ce iaste lumina cea adevărată,
minunat au veselit tot neamul omenesc; și născîndu-l,
l-au făcut mai frumos decît ar fi fost înfrumusețat cu tot
30 féliul de bunățăț. Că el iaste izvorul bunățăților făr' de
nici o stricăciune a fecioriei sale și făr' de nici o simțire de
durere au strălucit în lume acest sfînt prunc.

Obiciai iaste, în multe părți, ca tot cela ce ar duce roadă
noao de vînzare iaste ertat de toată datoriia vămii lui.

1 care C, N / dintliu N] din B / a fi cu Dumnezeu asemenea C, N // 2 care
C, N // 4 zioă C, N // 5 iară N / mare] multă C, N // 6 brațile B, N // 7 mîinile
B, C, N / coprinză C / țîțele B, N // 9 făcîndu-și N // 10 cămarea B // 11 nădējdia N //
12 miliii C // 14 fecioarii B, C, N / pentru] pentre A // 15 îmbogățiască N // 18
socotiți B, C, N // 20 dar C / veste cît] mult B // 22 de pe] duple C, N // 24
preacurat C, N / fecioarii C, N // 25 puterea C, N / nici B, C, N // 26 zămislindu-să
C, N / carile N // 29 înfrumusețat B, N / cu tot] cu de tot C, N // 30 bunățăți B, C,
N // 31 fecioarei B // 33 Obiciaiu B, N, obicei C //

- 182 Drept acéia, vrédnic lucru au fost să fie și sfînta Fecioară
 1 mîntuită de / toată vama datoriei durerii nașterii sale,
 că numai ia singură au adus lumii roadă noao. Că toate
 muerile cîte au născut în lume au adus roduri vechi,
 5 zemislite în tina păcatului celui strămoșesc; iar acesta pre
 carele l-au născut sfînta Fecioară cu adevărat iaste
 roadă noao, că iaste om zemislit din Duhul Sfînt și nu
 numai om singur, ce și Dumnezeu. Că singură ia au adus
 în lume această roadă frumoasă și pentru acéia au rămas
 10 mîntuită de toată vama nașterii cea cu durere, precum și
 de toată stricăciunea fecioriei au rămas întregă. Că cel
 ce venise în lume ca să facă pre toț oamenii curați și făr'
 de stricăciune n-ar fi fost nicidecum cu cuviință să facă
 Maicii sale stricăciune.
- 15 Drept acéia, ce iaste mai minunat și mai slăvit decît
 această naștere? Că să întunecă mintea omului și nu poate
 a le pricepe acéstia, cum poate că să nască fecioara fiu?
 Și prin venirea unui dar în lume să săvîrșește taina a doao
 daruri; că ziditoriul să naște din zidirea sa și muma
 20 cea neîmpreunată cu bărbat să minunează de rodul
 pîntecelui său și muiarea să face începătoriul său în-
 cepătoare.
- 182^v Și nu știi de ce / mă voiu minuna întii? De zemislirea
 cea făr' de sămînță, au căci prin nașterea aceasta mai mult
 25 s-au slăvit fecioria? Și nu iaste minune de au născut și
 au rămas Fecioara curată, că au născut pre cela ce iaste
 începutul fecioriei și întru tot curat.
- Cine va putea spune cu ce dragoste și cu ce frică îm-
 preună va fi cuprins pre acest Fiuu al său, că fiind plină de
 30 credință îl cunoștea pre acesta a fi Dumnezeu și-l cunoștea
 a fi și Fiiul său; să cunoștea pre sine a fi și mumă și
 slujnică. Drept acéia, ca o mumă cu dragoste îl cuprindea
 și-l săruta și ca o slujnică, ca pre un Dumnezeu înalt abia
 cu preacuratele mîni sale cuteza a-l apipăi. Căci știa
 35 că nici preoților nu era slobod a să atinge de lada legii,

5 zămislite B, C, N / strămoșesc B, C, N / iară N // 6 carile N // 7 zămislit B, C,
 N // 8 ci și B, C // 11 fecioarii C, N // 12 ca să] să C, N / toți B, C, N // 13 – 14
ad. marginal n-ar fi fost nicidecum cu cuviință să facă stricăciune maicii sale B // 15
 slăvită B // 17 aceste C, N / lipsește fecioara C, N // 18 săvîrșește N / dooa N // 21
 muerea C // 23 di ce N / întiiu B, C, N / zămislirea B, C // 24 fără de N // 30
 cunoștia ¹⁻² B // 31 cunoștia B / și mumă a fi C, N // 32 Drept acéia] Deci C /
 coprindea C // 34 preacuratele sale mîni C, N / mîinile B / pipăi B, C, N / Că
 știa B, *ad. marginal* N //

caré era ca o umbră înaintea aceştii taine şi ştiia a fi scris ca să se curăţească cei ce purta vasele Domnului. Şi de pohtia arămurile beséricii atîta curăţie, cu cît mai vîrtos pohtêste acesta curăţia carele iaste începătorul şi izvorul curăţiei.

f. 183 Drept acéia preainţeleapta Fecioară, cu frică şi cu dragoste, împreună cu multe lacrimi, carele le scotea dragostea cea multă ce avea cătră cela ce să născuse / dintru dînsa, uda trupul preasfîntului cocon; şi luîndu-l cu scutece l-au 10 înfăşat şi cu braţele l-au cuprins şi ţiţe fecioreşti dîndu-i în gură, cu lapte curat l-au adăpat.

Şi ce s-au mai întîmplat iaste lucru cu adevărat că covîrşaste toată minunea minţii omenesti. Că zice: „Şi-l puse pre dînsul în iasle, pentru că nu avea ei loc în casă”. 15 Înfaţişînd, drept acéia, un lucru prea de jos, cu un lucru prea înalt, cum nu te vei cutremura de minune? Că pruncul acesta, carele să virguleşte în iasle, de ne vom rădica ochii credinţii noastre îl vom cunoaşte făcînd tunete şi fulgere în nori şi pre cer umbletul stélelor rînduînd, soarele şi 20 luna de raze împlîndu-se şi mişcarea ceriului îndreptînd şi toată greimea lumii acest prunc înfăşat o cîrmuiaşte.

Cine iaste acela aşa mic şi aşa mare, aşa smerit şi aşa înalt, cît în iasle zăcînd, în ceriu cu glasuri îngereşti să măreşte? Că ce iaste mai mic şi mai smerit decît a să naşte 25 în iasle, care loc nu iaste al oamenilor, ci al dobitoacelor? Şi ce iaste mai mare şi mai înalt decît tot întru această naştere, pămîntul cu mare lumină a străluci şi mulţimea 30 oştilor cereşti a cînta şi cétele îngerilor / a să veseli cîntînd: „Mărire lui Dumnezeu întru cei de sus”? Şi umplînd văzduhul de glasuri dulci şi mîngăioase, cînd, de la începutul lumii, s-au mai auzit, la naşterea vreunui om, glasuri şi cîntări îngereşti? De nu poţi créde, omule, cu slăbiciunea ta, cum că s-au născut Dumnezeu din muiare, cunoaşte că s-au născut din fecioară. De-ţi pare lucru prost a fi 35 scutecele acéliea întru carele iaste înfăşat, minunează-te

1 care C, N // 2 vasele C, N // 3 arămurile *ad.* şi vasele B, arămuri C, N // 4 carile N // 5 curăţii C // 6 fecioara C // 7 carile N / dragostea B // 9 cocon] prunc C / scutice N // 10 braţile N / coprins C, N / ţiţe B, C, N / fecioreşte // 13 covîrşaste A / *lipseşte* toată B // 14 esle C // 15 Înfaţişînd C / *lipseşte* prea C, N // 17 carile N / virguleşte *ad. marginal şi*; sălăşluiaşte B / carele să virguleşte] care iaste C / esle C // 19 ceriu B, C, N / soarele C, N // 20 umplîndu-se C // 21 cîrmueşte C // 23 esle C // 25 esle C / dobitoacilor C // 28 cetile C, N // 31 s-au] au B // 33 muere C // 34 De-ţi pare B // 35 scutecele B, C, N / acelea C / carile N //

de îngerii și de mulțimea oștilor lor cerești, cu ce cîntări
îl măresc. Și de te scîrbești de iasle, rădică-ț ochii puținel
și vei vedea pre ceriu stea noao, caré mărturisêște lumii
nașterea Domnului. Și de vrême ce crezi altele mai mici,
5 crêde și cêl minunate. Și de te pricești de cêl ce sînt ale
smereniei, cînstêște cêl cerești și înalte.

Cine, drept acêia, întru înălțimea mării a aceștiia fiind
împreună cu atîta smerenie, nu va cunoaște a fi doao
firi, dintru cari una iaste vrednicie mării și alta priimînța
10 bunătății; carele amîndoao le arată prorocul Isaia, zicînd:
„Prunc s-au născut noao și fiiu s-au dat noao“. Numindu-l
prunc, însemnează smerenia omenirii și numindu-l fiiu
dat, arată înălțimea mării. Că s-au născut noao, cel
f. 184 ce luiș era; dat iaste, / drept acêia, din dumnezeire și născut
15 din fecioară.

Născut iaste cêl ce simte apusul; dat iaste cêl ce n-are
început: născut iaste cel ce iaste mai tînăr decît mulți;
dat iaste decît carele nu iaste nici părintele mai vechiu;
născut iaste cel ce va să moară; dat iaste acela dintru
20 carele viața să naște și așa, cel ce era, dat iaste și cel ce
nu era s-au născut. Acela stăpînește, iar acesta să sme-
rêște. Luiș stăpînește și noao, celor credincioș, ne gătêște
moștenire; și nimeni să nu socotească că, luînd trup, s-au
micșorat ceva din mărirea cea dumnezeiască. Nu s-au
25 născut îngerilor, căci acei ce au rămas în dreptate nu le
trebuia mîntuire și cei ce căzuse nu putea ca să se mîntuias-
că. Noao iaste, drept acêia, dat Domnul acesta și născut.

Și de vrême ce îngerii îl măresc pre dînsul, cu cîntări,
neîntorcîndu-i pre dînșii de la răutate, nici cêtele lor să
30 le mai slăvească, dară noi, cu cît mai vîrtos să cuvîne să-l
mărim și să-i mulțumim pentru vêstia cea bună a împăcă-
ciunii ce ne-au adus de la Dumnezeu Tatăl pentru bucuria
cea mare ce au vârsat peste tot pămîntul, pentru mîntuirea
f. 184 v noastră din mîna / vrăjmașului, pentru deschiderea ușilor

1 lor] celor N // 2 rădică-ți B, C // 3 care C // 4 altile N // 5 pricești] pripești
C, N // 6 smerenii C / *repetă* cêl N // 7 *lipsește* drept acêia C / întru] dintru
C / mării C / acești C, N // 8 doao] 2 C, N // 9 dintru care B, dintre care C /
vrednicia C, N / priimînța *ad. marginal și* priința B // 10 carile N / Isaia C, N //
11 noao ¹] voao N / *șters* și B // 13 noao] voao B // 14 *ad. marginal* drept acêia N //
18 carile N / *lipsește* nici C, N / părinte B, părintile N // 20 care C, carile N /
viața B, C, N / așa] alta C // 23 credincioși B, C // 25 aceia C // 27 datu C // 29
după neîntorcîndu-i *ad.* creștini C, N / dînșii ei C, N / cetelor C, cêtilor N /
lipsește lor C, N // 30 dar C // 31 mulțumim, mulțămim N / vêtea C // 32 ni-au
adus N // 33 preste C, N //

raului și pentru multe și nenumăratele faceri de bine ce ne-au făcut și ne face totdeauna, pentru carele trebuiaște, cu bucurie sufletească și cu laude de mulțemiri și de slavoslovie să-i zicem: Slavă ție, Dumnezeuule, celui din nălțime.

- 5 Și să ne închinăm nașterii lui, aducându-i cu dragoste, cu frică și cu multă cucerie, împreună cu filozofii și daruri de bunătaț: aur, tămîe și zmirnă în locul aurului să-i aducem credință dreaptă, ca unui împărat ce iaste al ceriului și al pămîntului și a tuturor adîncurilor; în locul tămîiei să-i
10 aducem dragoste curată, ca unui Dumnezeu vécinic; și în loc de zmirnă să-i aducem nădejdia cea bună, că el iaste toată nădejdia lumii.

- Și așa, cu acest mijloc făcînd, vom fi adevărați prăznui-
tori și închinători nașterii domnului Hristos, căruia ne
15 rugăm ca unui mult îndurătoriu, măcar că sîntem și nevrédnici, să arate bunăitatea lui cea desăvîrșit; și precum s-au milostivit de au surpat cu smereniia lui cea de margine, pre mîndrul acela Luțifer, să surpe și pre toț vrăjmașii
f. 185 cei văzuț și nevăzuț a prealuminatului, / înălțatului și
20 iubitoriului de Hristos domnului nostru Io Costantin voevod.

- Și precum au înoit cu nașterea sfinției-sale toată lumea și viața omenească, așa să înoiască și anii vieții mării-sale, ca să poată prăznui în mulți ani luminat și pe plăcerea
25 lui Dumnezeu acest luminat praznic cu fericită și întreaga sănătate, cu lină pace și cu viață norocită și să-l învrednicească Dumnezeu întru adînci bătrînéte, să stăpînească întru înălțat scaunul mării-sale și să obläduiască cu blîndéte turma și norodul ce i s-au încredințat, împreună cu
30 toată luminata și de Dumnezeu blagoslovita casa mării-sale, cu luminata doamnă, cu luminatele odrasle, coconi și cocoane ale mării-sale și cu toată cinstea și blagorodnica boerime, cu cei mari și cu cei mici, cu cei ce sînt de față și cu cei ce lipsesc cu toată creștinătatea și cu toată țara cu

1 multile N / nenumăratele C, nenumărați N // 2 mi-au făcut N / care B, C, carile N / trebuiește C // 3 mulțămiri B, C / slavoslovii C // 4 după Dumnezeule ad. slavă ție B // 7 bunătați B, C, N // 8 cerului B // 9 tămîi C // 11 smirnă C / nădejdea B, N, nădejdea C // 12 nădejdea B, N, nădejdea C // 15 îndurător C // 17 de margine ad. și preatnaltă B, nemărginită C // 18 Luțiper C / toți B, C // 19 văzuți și năvăzuți B, C // 20 Constandin N // 22 sfinții B, C // 23 viața B, C, N / lipsește și² B / mării B, C, mării-tale N // 24 că să poată B / pe] pă C / plăcéria B // 26 viață B, C, N // 28 mării B, C, N / să-i obläduiască N // 30 mării B, C, N // 31 prealuminata B / luminatele C, N / coconi și cocoane ad. și beizadéle și domnițe B // 32 mării B, C, N //

f. 185^v blagosloveniia preasfinților mitropoliți și a iubitorilor de Hristos episcopi, cu rugăciunile cuvioșilor egumeni și a cuciarnicilor preoți și a tot cinul besericesc, ca cu o gură/și cu o inimă, cu bucurie sufletească să zicem împreună cu s 5 îngerii: Slavă lui Dumnezeu celui din nălțime și pre pământ pace, întru oameni bunăvoire. /

f. 186 CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ LA DUMINECA FLORILOR

„Ziceț fétii Sionului: «Iată împăratul tău vine la tine blind și mîntuind»“, ne povestește Mathei evanghelistul, 10 în *Evangheliia* de astăzi.

La acest preacinstit și sfînt praznic de astăzi afluo doao lucruri împrativitoare, carele, amîndoo deodată, întru acestas cea, îmi pricinuesc și veselie și întristare. Văz, de-o parte, pre mîntuitoriul lumii că întră, biruitoriu, 15 în Ierusalim, însoțit cu de tot féliul de rînduială și de vîrstă omenească, dintru carii, unii, mergea înainte și alții urma. Alții tăia ramuri din copaci și alții așternea hainele lor pre pământ. Alții îl lauda și alții îi cuvînta măriri: „Osanna, fiiul lui David“. Și de bucurie tot sufletul 20 mi să veselêște.

De altă parte iară văz pre acestas mîntuitoriu Hristos că apropiindu-să de Ierusalim, varsă lacrimi amară pentru dînsa, din ochii lui cei dumnezești. „Și văzînd cetatea f. 186^v (zice / evanghelistul) au plîns pentru dînsa“. Și, de multă 25 întristăciune, mi să amăraște inima și stau de mă mir cum poate aici de să unește lumina cu întunericul, liniștea cu furtuna, săltările cu suspinul, bucuriia cu întristarea, cîntările cu lacrămile? Cum așa amăraște, dulcele Iisus, cu plînsul, bucuriia biruinții sale? Cum nu să veselêște împreună cu norodul ce-l laudă? Cum nu să bucură cu cei 30 ce-l propoveduesc, petutindenea, împărat: blagoslovit cel ce vine în numele Domnului, împăratul lui Israil?

2 igumeni C / cucérnicilor B, C, N // 3 preoți B, C, N / cinului B, C, N / bisericesc C / cu inimă N // 5 celui dintru înălțime C // 7 Cuvînt al 5 la Dumineca Florilor C // 8 Ziceți B, C / fétii B // 10 astăzi B, C // 11 astăzi B, C // 12 împotrivitoare C / care B // 14 biruitor C // 16 mergia B // 17 alții îi tăia C // 18 hainile C // 20 veseliasse B // 21 iarăș B, iar C / mîntuitor C // 23 dînsa] dînsul C / după dumnezești ad. precum zice evanghelistul C // 23—24 lipsește Și văzînd cetatea au plîns pentru dînsa C // 26 unește] numește C / întunerecul C / liniștia C // 27 suspinuri B // 28 dulcele C // 31 pretutindenea B // 32 întru numele C //

Plînge, feții miei, între bucurii, domnul nostru Iisus Hristos, pentru căci intră întru nemulțumitoarea de cetate, cu totul blind, pentru ca să o mîntuiască de păcatele ei. „Ziceți fétii Sionului“ i proci.

5 Și în loc de a afla într-însa pocăință și umilință, află su-
dălmii și necinstiri, află inima ei gata să-l osîndească spre
moarte. Acest féliu de plată sînt obicinuiți oameni a da
lui Dumnezeu, cînd cu milostivirea lui cea de margine îi
chiamă la pocăință și pohtéște să-i mîntuiască.

f. 187 10 Și iaste cu puțință să aibă pricină să se întristeze astăzi
Hristos și să plîngă și pentru voi, fiii miei cei sufletești,
carii / cu stîlpări și cu ramuri aț venit, cu toții, véseli,
întru întîmpinarea lui. Însă, pentru ca să cunosc adevărul,
vă pohtesc să-m dăruiți puținică ascultare, pentru ca să
15 se mîngăe și cuceria voastră și dorința mea.

La învățătura ce am făcut în a dooa duminecă a postului,
de veți ținea minte, aț auzit cît iaste fără de asămîinare
milostivirea lui Dumnezeu și cu cîtă dragoste părințească
chiamă pre păcătoș la pocăință; că numa pentru acest
20 sfîrșit au rînduit Dumnezeu în sfînta a lui besérică acéste
40 de zile ale postului acestuia, pentru ca să aibă păcătoșii
pricină să se pocăiască de păcatele lor și Dumnezeu să-ș
arate cătră ei milostivirea lui. Au rînduit această vreme
să fie ca o zeciuală anulul, nu pentru dînsul, ci pentru
25 folosul nostru, pentru ca să lăsăm răutățile, pentru ca să
înfrînăm patemile, pentru ca să supunem trupul, pentru
ca să facem lucruri creștinești și plăcute lui Dumnezeu:
să hrănim pre săraci, să miluim pre cei streini, să ertăm
pre cei greșiți, să arătăm dragoste cătră Dumnezeu și
f. 187^v 30 cătră / vecinul nostru, iar mai virtos pentru ca să ne cură-
țim cugetele noastre de tina păcatului și cérem, ertăciune
de la Dumnezeu pentru necinstele ce i-am făcut, peste
tot anul, cu gîndul, cu cuvintele și cu lucrurile céle făr' de
lége.

1 șters feții miei și ad. fraților C // 2 nemulțămtoarea B, C // 3 păcatile
C // 4 ziceți C // 7 fel B, C / obicinuiți B, C / oamenii B, C // 8 Dumnezeu C // 9
chiamă B / mîntuiască B // 10 Și iaste pricină să se întristeze astăz C // 12 ați B,
au C // 13 să să cunoască B, C // 14 să-mi B, C / dăruiți B // 17 veț C / ați C / făr'
de C // 19 chiamă B / păcătoși B, C / numai B, C // 20 a lui C / biserică C //
22 păcatile C // 26 patimile B, C // 28 pre] pâ C / striini B // 29 greșiți
B, C // 31 cugetile C / și să cerem B, C // 32 necinstile C / am făcut B //

Acum, toate acéştia, oare făcutu-li-am? Oare cine iaste sluga cea credincioasă şi înţeleaptă? (Întreb şi eu, cu gura mîntuitorului Hristos, după cum zice la 24 de capete a lui Mathei). Carele, viind domnul lui, va afla făcînd așa?

- 5 Cine iaste creştinul acela carele într-acéste sfinte zile ş-au plătit datoriia? Cine iaste acel drept în credinţă şi îmbunătăţat, carele să fie postit şi sufleteşte şi trupéşte, să se fie pocăit de păcatele lui, să fie alergat, cu umilinţă adevărată la milostivirea lui Dumnezeu şi să ceară ertăciune?
- 10 Cine iaste sluga cea credincioasă şi înţeleaptă?

Marele Vasilie, la cuvîntul al doilea ce face pentru post, zice cum că îngerii a fieştecarii beserici au cîte o carte, întru caré, de la începutul postului scriu pre cei ce să postesc pen'ca să ştie cei ce nu-ş fac datoriia. Besérica

- 15 încă are o carte, caré au luat-o de la Hristos, după a căruia învăţătură / sînt să se întrebe toţi cît să laudă a fi creştini, următori lui Hristos şi fii adevăraţi ai sfintei beserici. Şi oare ce carte socotiţ să fie aceasta? Iaste acéia ce stă în lăuntru, în sfîntul jărtăvnic, pre sfîntul prestol, căriia
- f. 188 20 ne închinăm cu toţii şi o credem; adevă iaste sfînta şi dumnezeiasca *Evanghelie*.

În cartea îngerilor poate să fie mulţi nescris, sau pentru vreo nevoe lumească, sau pentru vreo boală trupească, cu carele li s-au zăticnit postul, iar în cartea besericii iaste

25 să se afle, negreşit, scris toţi şi cei tineri şi cei bătrîni, bogaţii şi săracii, arhierii, şi preoţii, boiarii şi stăpînitorii şi toţi cît mărturisesc dreapta credinţă. Pentru căci cine nu să va afla într-acea carte nu să va învrednici împărăţiei ceriului.

- 30 Pentru această sfîntă carte, prorocind David, cu duhul zice un lucru preaslăvit la Psalomul 138, care mă pune la mare mirare. Şi cuvintele lui sînt acéştia: „Şi în cartea ta toţi să vor scrie: zile să vor zidi şi nimeni întru dînşii“. Adevă zice că în cartea lui Dumnezeu toţi să vor scrie şi

1 aceste C / făcutu-le-am B, C // 2—4 fără paranteze C // 3 mîntuitorului C // 4 Care C // 5 creştinu C / care C / întru aceste B // 7 care C / postit sufleteşte C // 9 milostivirea B // 8—9 cu milostivire şi cu umilinţa adevărată la milostivirea lui Dumnezeu cea multă C // 12 fieştecarii B / biserici C // 13 care C / pre] pă C // 14 pentru ca să ştie B, pentru ca să să ştie C / Biserica C // 15 care C // 16 toţi cîţi să laudă B, C // 17 adevăraţi C / biserici C // 18 socotiţi B, C // 19 jărtvénic B, jărtvenic C // 20 adică C // 22 nescrisi C // 24 care B / li s-au zăticnit B, C / bisericii C // 25 scrişi toţi C // 27 toţi cîţi C // 28 întru cea B / împărăţiei C // 31 *lipseşte* la B / psalm B, C // 32 aceste C / 33 toţi B, C / în zile B // 34 Adică C //

cum că să vor rîndui niște zile despărțite, întru carele nimeni nu să va afla scris.

188^v Aceste cuvinte a lui David foarte / mi să par întunecate și nepricepute. Eu știu din *Scriptură* cum că în cartea
5 lui Dumnezeu nu numa să scrie fieștecarele, ce să scriu încă și a fieștecăruia și faptele cele bune ce au lucrat și păcatele ce au făcut și zilele și ceasul și locul întru carele le-au făcut. Că zice iarăș David: „Și cel nelucrat de mine au cunoscut ochii tăi”.

10 Dară oare care sînt zilele acélia întru carele nici unul nu va fi scris? Multe sînt, peste tot anul, iar mai multe ale sfîntului post. Întru acéste zile mă tem, adevărat că nimeni nu să va fi scris în cartea lui Dumnezeu, căci așa mi se pare cum că nimeni n-au făcut pocăința adevărată.

15 Cartea lui Dumnezeu iaste sfînta *Evanghelie*, precum am și mai zis. Nu zic pentru céliialte zile ale anului, ci numai pentru acéstia ale sfîntului post. Cine s-au scris într-însa? Cine au făcut acélea ce l-au învățat *Evangheliia*?

În Dumineca de lăsată secului de brînză ne-a învățat
20 *Evangheliia* să ertăm pre vrăjmașii noștri, pentru ca să ne iarte și pre noi părintele cel ceresc, să nu facem lucrurile noastre în fățarie, să nu adunăm comori pre pămînt, ce comorile să le adunăm în ceriu, unde nici moliile, nici
f. 189 rugina nu o strică / și unde furii nu o sapă nici o fură.

25 Și acéstia, cine din noi le-au făcut? Au trecut acea zi și în carte nimeni nu s-au scris. „Zile să vor zidi și nimenea întru dînșii”.

Au venit Dumineca cea dintîi a postului, întru caré au zis *Evangheliia* cum că Fiiul lui Dumnezeu ne-au văzut
30 supt smochin: smochinul iaste semnul păcatului. Și din noi care creștin au lăsat păcatul? Cine s-au asemînat lui Nathanail, să alérge cu pohtă și cu dragoste cătră Hristos, să-l mărturisească „Fiiul lui Dumnezeu” și să urască din tot sufletul pre blestematul de smochin, pre păcatul? Au
35 trecut zioa și în carte nu s-au scris nimeni, carele să se fie pocăit. „Zile să vor zidi și nimenea întru dînșii”.

1 rîndui] zidi C / dăspărțite C / care C // 3 ale lui David C // 5 numai B, C / ci să scriu B, C // 6 faptele C // 7 păcatele C / care B, C // 10 Dar C / zile B / acelea C // 14 *lipsește* cum C // 16 acéliialte B, celelalte C // 17 acestea C // 18 acélia B // 19 Dumineca lăsatului sec C // 20 noștrii C // 22 ci B, C // 23 comorile B / să le] să ne C // 25 acestea C // 26 În zile B // 28 dintîiu B, C / care C // 31 asămînat B // 35 care C // 36 nimeni C //

Au venit a dooa Duminecă, a slăbănogului și cu pilda cărturarilor și a fariseilor, carii au clevetit pre Hristos și-l făcea hulitor, pentru căci erta păcatele, zicînd: ce grăiaște acesta așa hule? Ni-au învățat *Evangelhiia* să
 5 părăsim clevetirile, să nu grăim de rău pre vecinul nostru, să nu-i zicem cuvinte grozave, să nu-l necinstim. Și cine au făcut-o aceasta? Cine ș-au oprit limba de rău și buzele
 f. 189^v lui să nu grăiască vicleșug?/ Au rămas și într-acea zi cartea nescrisă. „Zile să vor zidi și nimenea întru dînșii“.

10 Au venit a treia Duminecă, a închinării cinstitei cruci, întru care ne sfătuia Hristos să ne lepădăm de lume, să fugim deșărtăciunile și să rădicăm crucea lui: „Cine va vrea — zice —, vie după mine, să se lăpede de sine și să-ș ia crucea sa și să vie după mine. Și carele din creștini
 15 au primit sfatul lui? Cine au făcut acel lucru plăcut lui Dumnezeu? „Zile să vor zidi și nimenea întru dînșii“. Au trecut și acea zi și nimenea nu s-au scris.

Au venit a 4 Duminecă și ni-au pus *Evangelhiia* de față pre fiul acelu om ce avea, din copilărie duh mut. Și oare
 20 cîț s-au învățat dintru aceasta să tacă păcatele cele streine și să-ș ispoveduiască, cu umilință, precum să cade, păcatele lor? „Zile să vor zidi și nimenea întru dînșii“. Cîț era obicinuiț să-ș ascunză greșalele și să nu-și vădească păcatele lor, la duhovnic, au rămas iarăș aceia, precum au
 25 fost și mai înainte. Au trecut și zioa acéia și în carte nimeni nu s-au scris.

Au sosit și a cincea Duminecă a fiilor lui Zevedeu și cu
 f. 190 dojana ce le-au făcut Hristos, zicîndu-le: „Nu știți / ce cereți“ au vrut să ne învețe să nu fim trufaș, să nu cérem
 30 măriri deșarte, să nu purtăm grijă pentru bogății și pentru slave trecătoare, ci pentru împărăția lui Dumnezeu. Și cu aceasta ce am sporit? Că au rămas și într-acea zi cartea nescrisă și nimeni întru dînșii.

1 după Duminecă ad. întru care s-au zis *Evangelhiia* C / lipsește și C // 3 făcia B / hulitoriu B // 4 ce grăește C / Ne-au învățat B, C // 7 făcut C / de] de la B, C / buzile C // 9 lipsește cartea B / În zile B // 10 după venit ad. și C // 11 care C // 12 de deșărtăciuni B, de dășărtăciuni C // 13 între paranteze zice C / să vie C // 14 lipsește sa C / Și carele] deci care C // 15 acest lucru C // 16 În zile B // 17 șters Au trecut și acea zi și nimenea nu s-au scris B // 18 a patra B, C / ne-au B, C / pus] spus B // 20 cîți B / păcatile C / striine B // 22 păcatile C / În zile B / Cîți B, C // 23 obicinuiți B, C / greșalele C / nu-ș vădească B, C // 24 păcatile C / duhovnici C // 25 mai nainte B, C / lipsește și ¹ B // 27 Zevedei C // 28 le-au] au B // 29 trufași C //

Și la cea de pe urmă au venit și zioa de eri, a lui Lazar, carele de patru zile zăcea în groapă și au înviat. Și cine, au din cei tineri, au din cei bătrâni, s-au sculat din groapa păcatului? Cine ș-au deschis ochii să vază lumina darului?
 5 Cine au ascultat glasul Fiului lui Dumnezeu, carele cu pilda lui Lazăr îl chema la pocăință? Au trecut și această zi și cu dînsa s-au săvîrșit și sfîntul post și unde să se scrie cineva în sfînta carte „Zile să vor zidi și nimenea întru dînșii”.

Dară acéstia sînt rodurile pocăinții? Acest folos ne-au
 10 mijlocit postul? Aceasta dobîndă au făcut zeciuiala acestui an? Precum văz eu și pentru noi are pricină să se întristeze Hristos precum să întrista și plîngea și pentru Ierusalim, cînd întra cu ramuri și cu stîlpări.

f. 190^v Dară cînd vor fi zilele acélia întru carele au să facă / creș-
 15 tinii hotărîre să schimbe firea să schimbe viața și să se facă îmbunătățiț, de nu vor fi acéstia ale postului, carele să numesc zilele plîngerii și ale umilinței? Ce acéstia iată că au trecut, făr' de folos și nu iaste cu puțință vrémea ce au trecut să se mai întoarcă înapoi.

20 Acum, dară, ce altă vréme ni-au mai rămas pentru ca să putem să ne scriem în cartea lui Dumnezeu, cu o pocăință adevărată și cu ispovedanie?

Văz în *Sfînta Scriptură*, la Eșire, în trei capete cum cînd
 au chemat Dumnezeu din rug pre Moisi și i-au descoperit
 25 cum că va, prin mijlocul lui, să mîntuiască din robiiia lui faraon pre neamul jidovesc, i-au poruncit să meargă, să zică acéste cuvinte: „Așa să zici fiilor lui Israil: domnul Dumnezeuul jidovilor ne-au chemat pre noi să mérgem cale de trei zile în pustiiu, să-i facem jărtvă”. Această poruncă
 30 iaste taină ascunsă și trebuie să o descoperim, pentru ca să se înțeleagă. Aici vedem patru lucruri: Eghipet, faraon, Moisi și trei zile în pustiiu.

Eghipetul iaste lumea aceasta, neascultătoare și vicleană, întru care iaste întins întunérecul păcatului, unde să omor
 f. 191 35 toate întii născute, / adecă sufletele céle cuvîntătoare, unde să prefac apele în sînge, adecă faptele omenești

1 de pe] după C // 2 care C // 4 deschis C // 5 care C // 6 chema C / A trecut B // 8 În zile B // 9 Dar C / acestea C // 12 plîngia B // 14 Dar C / acelea C / care C / *ad. marginal* să facă B / creștini C // 15 viața B, C // 16 îmbunătățiți C / acestea C // 17 umilinții B, C / Ci B, C / acestea C // 19 să să mai întoarcă C // 20 dar C / ne-au B, C / ca să ne putem B // 23 trei] 3 C / *șters* cum B // 24 chemat C // 28 Dumnezeuul jidovesc B // 29 cale de 3 zile C // 31 patru] 4 C // 35 *după* toate *ad.* céle B / adică C / sufletele C // 36 adică C / faptele C //

în sudălmi și în batjocură lui Dumnezeu, unde stăpînește lăcusta și omida, adecă apucăturile, strîmbătățile, ura, zavistiia și vrajba.

Faraon iaste diavolul, carele cu înșălăciunile și cu vicle-
5 șugurile, adecă cu desfătările trupului, cu deșărtăciunile
cele lumești, cu pohtele cele réle prinde pre oameni în
cursă și ține robîț pre creștini, carii sînt Noul Israil și
norodul cel ales a lui Dumnezeu.

Moisi sînt eu, nevrédnicul, păstoriul vostru și cîț alți
10 arhieriei propoveduesc *Evangheliia*, carii sîntem trimiși
de Dumnezeu să vă chiem la pocăință, să faceț jărtvă
lui Dumnezeu, să-i jărtvuiț tot sufletul vostru, tot gîndul
vostru și toată inima voastră. Că așa zice David: „Jărtvă
lui Dumnezeu, duh zdrobit și inimă înfrîntă”; și apostolul

f. 191^v 15 Pavel: „Jărtve ca acestia sînt plăcute lui Dumnezeu”.
Așa ne iaste poruncit la al doilea cap al lui Ioil: „Trîm-
bițaț — zice — cu trîmbiță în Sion, sfînțiț post, strigați
slujbă, adunați norod, sfînțiți adunare, alégeț / bătrîni,
adunați prunci”.

20 Și de vréme ce aceste 40 de zile ale sfîntului post le-aț
trecut în Eghipetul patemilor, întru grijile vieții, întru
deșărtăciunile lumii, Dumnezeu, carele iaste tot, cu totul
milostiv și îndurătoriu, iară vă chiamă pre toți în pustiiu,
adecă întru această sfîntă săptămînă, caré să cuvine să
25 fie pustie, adecă slobodă de grij, de păreri lumești, de des-
fătări, de mîncări și de odihne trupești și vă rînduiaște
cale de trei zile, carele sînt aceste trei zile ce au mai rămas,
adecă luni, marți și miercuri, pentru ca să vă curățiț
cu pocăința, pentru ca să vă îndreptați cu ispovedaniia,
30 pentru ca să vă împodobiți cu lucrurile cele sufletești și
pentru ca să vă gătiț cu rugăciuni și cu milostenii, în zioa
cea mare și înfricoșată a sfintelor taini. Să aduceț lui
Dumnezeu jărtvă de laudă, să vă împreunaț cu trupul
și cu sîngele Fiiului lui Dumnezeu, să vă uniț toț cu Dum-
35 nezeu și toț să vă scrieț în cartea lui.

2 adică C / ură] uriciunea C // 4 diavolul B // 5 adică C / dăsfătările C / dășăr-
tăciunile C // 7 robîți C // 8 lui Dumnezeu B, C // 9 păstorul C / cîți C // 10 trimiș
B // 11 chiemăm B, chemăm C / faceți B, C // 12 jărtvuiți B, C / tot 1-2] cu tot B //
13 și cu toată B // 15 acestea C // 17 Trîmbițați B, C // 18 alégeți B, alegeți C // 20
le-ați trecut B, C // 21 patimilor B, C // 22 deșărtăciunile] desfătăciunile B, dășăr-
tăciunile C // 23 îndurător C / iar C / toț B, C // 24 adică C / care C // 25 adică
C / griji B, C // 25—26 *lipsește* de desfătări, de mîncări C // 26 rînduește C // 27 trei]
3 C / care B, C / sint *după* adecă B // 28 adică C / curățiți B, C // 31 gătiți B, C // 32
aduceți B, C // 33 împreunați B, C // 34 uniți B, C / toți C // 35 toți C / scrieți C //

f. 192 Acuma, iaste cu puțință să se afle cineva atîta de vrăj-
maș luiș, cît să lase să treacă și acește trei zile și să rămîe
nepocăit, să rămîe nemișcat din Eghipetul răutăților,/ să
rămîe lipist de darul și de milostivirea lui Dumnezeu, ce-l
5 chiamă la pocăință?

Aceasta iaste, feții miei, vrîmea cea bine priimită,
ce zice marele Pavel. Și zilele aceștii sfinte săptămîni
sînt zilele mîntuirii, întru care să cuvine să răscumpărăm
vrîmea, caré în deșărt o am pierdut; pentru căci célia-
10 lalte zile ce așteptăm sînt viclene, sînt zilele lumii, zilele
trupului, zilele deșărtăciunii, întru carele nu s-au folosit
cei ce au umblat și întru acéștia trebuie să se vază cuceriia
voastră, întru acéștia să strălucească rîvna creștinătății
voastre, întru acéștia să cunoască lumea putéria credinții
15 voaste.

Norodul ce au ieșit astăzi întru întimpinarea mîntui-
toriului Hristos — zice sfînta *Evangelhia* la Mathei în
24 de capete — cum că unii au așternut veșmîntele lor
pre cale și alții frîngea stîlpări den copaci și așternea pre
20 cale și măcar că Mathei nu zice ce fel de stîlpări era, iar
Ioan zice că era stîlpări de finic și Luca zice că era stîl-
pări de maslin și aceasta să cuvine să facă fieștecare creștin
într-acește zile, pentru ca să cinstească patemile lui Hristos /
f. 192^v și pentru ca să priimească cu vrednicie dumnezeeștile
25 taini, să aștearnă pre pămînt veșmîntele lui și să ție în
mîna stîlpări de finic și de maslin.

Veșmîntele — zice dumnezeecul Theofilact — cum că
închipuesc trupul, că trupul iaste veșmînt sufletului. Drept
acéia să cuvine să supue neștine trupul sufletului, să-l
30 smerească cu posturi, cu țineri și cu strimtorimi, pentru ca
să se facă lăcaș Dumnezeului celui viu și vas curat Fiiului
lui Dumnezeu.

Stîlpările céle de finic închipuesc răbdarea, iar céle de
maslin închipuesc îndurarea. Și să cuvine acéște doao
35 bunătăți să le arate creștinul mai mult decît céliialalte,

1 Acum C / vrăjmași C // 5 *lipsește* ce-l chiamă B / *șters* la pocăință B // 7 zilele
C // 8 carea B // 9 care C / dășărt C / celelalte C // 11 dășărtăciunii C / care C //
12 acestea C // 13 acestea C // 14 acestea C / puteria C // 15 voastre B, C // 16
Norodu C / întimpinarea C // 16—17 lui Hristos, mîntuitoru nostru C // 17 *lipsește*
în B // 18 veșmînte B, C // 19 fringia B / den] de B, C // 20—21 *ad. marginal* fără de
<sic> stîlpări era, iar Ioan zice B // 23 patimile B, C // 25 veșmînte B, C // 27
Veșmînte B, C // 30 strimtorime B // 35 bunătăți B, C / creștinu C / celelalte C //

întu acéste sfinte zile și cu acéstia să priimească pre mîntuitoriul lumii; să rabde puținică scîrbă pentru dragostia celuia ce au răbdat crucea și moartea. Aceasta să se înțelepțească întu voi, caré și în Hristos Iisus ne învață
5 marele Pavel.

f. 193 La toate simțirile au pătimit Domnul nostru: la vedére, la auz, la miros, la pipăire și la gust și la toate simțirile iaste cu cale și cu dreptate să pătimească cine / iaste creștin și următoriu mîntuitoriului: ochii lui să vërse
10 lacrimi, pentru ca să-ș plîngă păcatele; urechile lui să asculte cu răbdare, în toate zilele, cetaniile besericești, cîntările și slujbele; cu mirosul să nu mirosească alta făr' numai mirosul cel duhovnicesc, ce iase din sfintele cuvinte și din darul Duhului Sfînt. Gustul să păzească post desă-
15 vîrșit și țînere cu pîine și cu apă, numai să împlinească trebuința și nu cu bucatele céle de multe feliuri și cu băuturile céle multe. Pipăirea iară, pentru căci iaste de cît céliialte simțiri mai vinovată, să cuvine să se smerească mai mult decît céliialte, cu neodihna, cu metanii și cu
20 alte osteneli cu cîte să înfrînează trupul.

Și acéstia sînt stîlpările céle de finic; dară n-ajung numai acélia, ce trebuesc și stîlpările céle de maslin.

Cînd au mers priiatenii lui Ioav să-l vază la acea nevoe mare ce i s-au întimplat, zice *Sfînta Scriptură* cum că au
25 stătut 7 zile numai uitîndu-se la el, făr' de a-i grăi un cuvînt măcar. Și aceasta să cuvine să facă și / sufletele céle creștinești, într-această săptămînă. De iubesc pre Fiiul lui Dumnezeu, să se uite la el, să tacă și să se minuneze; să gîndească pentru a cui dragoste pătimêște un Dumnezeu,
30 făr' de păcate și dimpreună să simță durere, pentru durerile lui, să se întristêze pentru întristarea lui și dinpreună să pătimească cu dînsul, cu gîndul și cu inima.

Și așa făcînd, într-acest fêl, veț răscompăra vrêmea postului, ce au trecut făr' de folos; vă veț face vrédnici

1 aceste C // 2 lumii] lumini C / dragostea C // 4 înțeleptiască B / care C // 5 între paranteze „Filipiseni, cap 2 C, *ad. marginal* Filipis, cap 2 A, lipsește B // 8 lipsește iaste cu cale B // 9 următor C // 10 pacatele B, păcatile C // 11 citaniile C / bisericești C // 13 fără numai B, C // 16 și nu] iar nu C / bucatile C / lipsește și ^a B // 17 iar C // 18 celelalte C / să să smerească C // 19 celelalte C // 21 acestea C / dar C / nu ajung C // 22 acelea C / ci B, C // 23 prietini C / în nevoia cea mare C // 26 sufletele C // 27 întu această B // 28 să să uite C / să să minuneze C // 29 pătimește C / Dumnezeu C // 31 durerile] dure A / să să întristeze C // 32 dînsul] dunsul A // 33 veți B / răscura B // 34 veți B //

să vă împreunați cu preacuratele taini ale mîntuitorului, vă veți scrie fără de nici o îndoială în cartea lui Dumnezeu. Și Domnul nostru Iisus Hristos, fiind blînd și mîntuind, va avea pricină nu să se întristeze, nici să verse lacrimi pentru
 5 sufețele voastre, și să vă blagoslovească, să vă sfințească și să îmbogățească cu darul lui cel dumnezeesc, a căruia noianul milostivirii să fie pururea acoperemînt, putere și mîntuire sufletelor voastre. Amin. /

f. 194

ÎNVĂȚĂTURĂ ASUPRA POCĂINȚII

10 „Întoarce-ți>-vă către mine, din toată inima voastră și cu post și cu plîngere și cu tînguire rumpeți inimile voastre și nu hainele voastre și mă voiu întoarce către voi“, zice Domnul, la Ioil, în 2 capete.

Cine au văzut vreodinioară între zidiri atîta dragoste
 15 cîtă iaste acéia ce arată soarele spre pămînt, că de și iaste luminătoriu mare al ceriului și împărat al tuturor stélelor, iar lăsînd célalalte stihii, îndrăgește și iubește mai mult pre smeritul acesta de pămînt și spre dînsul are închinată toată pohta lui, pre dînsul luminează cu razele
 20 sale, pre dînsul împodobéște cu de toate féliurile de copaci, pre dînsul încununează cu florile, pre dînsul îmbogățește cu rodurile, pre dînsul hrănește cu lucrurile sale. Și, pentru ca să nu să depărteze de la el niciodată, face

f. 194^v pururea o / învîrtejire împrejurul <lui> cu un umblet
 25 neconținut.

Asémene aceștii pohte, sau, mai vîrtos să zic, mai cu mult fără de asămînare arată marele Dumnezeu, ziditoriul și făcătoriul a toate, spre sufletul cel smerit și păcătos al omului, măcar că are în mîinile lui céle dumnezeesti toate
 30 marginile pămîntului, măcar că bunătățile noastre nu-i trebuesc, după cum zice David, iar spre acest suflet are pusă toată dragostea lui cea dumnezeiască; pentru dînsul poartă grijă să-l mîntuiască, pre dînsul cearcă, pre dînsul

1 să vă împreunăți B, a vă împreuna C / preacuratele C // 2 vă și vă C // 5 sufețele C / voastre] noastre C // 9 Cuvînt pentru pocăință C // 11 șters și ¹ B / rumpeți C // 12 hainele C // 13 doao capete B // 15 soarele C // 16 luminător C / cerului B // 17 steliilor C / célalalte B, C // 19 închinată, *ad.* și plecată B / razele B, C // 23 să nu se depărteze B / dăpărteze C // 24 învîrtejire C / împrejur C / lui B, său C / cu] ca B // 26 Asémenea B, Asemenea C / aceștii B // 27 asemînare B / marile B, C // 30 după marginile *ad.* lumii C //

iubéște și, ca cum ar avea vreo trebuință, de la el pleacă dumnezeiasca lui mărire și pohtéște dragostea lui, pohtéște prieteșugul lui, pohtéște să umble pururea împreună cu dînsul.

- 5 Drept acéia trimite cătră dînsul proroci, trimite dascali, îl cearcă în toate părțile pămîntului, îl cearcă în toate unghiurile lumii. Și, pentru căci pohtéște să fie pururea împreună cu el și nedespărțit de împărăția lui, îi arată calea, îi spune mijlocirea, pentru ca să se mîntuiască de
10 păcat și să se întoarcă spre dînsul.

f. 195 Oare care iaste mijlocirea acéia? Iaste acéia a pocăinții, /
caré nu are greșală. „Întoarceți-vă — zice — cătră mine și
mă voi întoarce cătră voi“. Deci pentru pocăința aceasta
sînt gata astăzi să grăesc puîntéle cuvinte, înaintea
15 înțelepției voastre, feții miei. Ci vă pohtesc să ascultaț cu
dragoste, căci aceasta iaste mai trebuincioasă decît toate
și mijlocire făr' de greșală pentru mîntuînța noastră.

Mare iaste, cu adevărat, darul acesta al pocăinții, dintru
care poate cunoaște fieștecarele, mai ales dragostea cea
20 multă ce arată Dumnezeu spre noi creștinii și pohta ce
are ca să ne vază mîntuiți, de vréme ce numai pentru noi au
rînduit-o, numai pentru noi au dat-o, numai pentru noi
au vrut să fie pocăința în lume. Și cum că iaste adevărul
așa o dovedéște socoteala; pentru căci de ar fi vrut să o
25 rînduiască pentru alții și nu pentru noi, credincioșii creș-
tini, să cuveniia această rînduială să fie sau pentru îngeri
sau pentru draci, sau pentru dobitoace, sau pentru cêlialalte
ale lui făpturi.

f. 195v Și de vréme ce pentru îngeri nu iaste, căci îngerii cei
30 buni nici au greșit, nici pot să greșască, drept acéia nici
pocăință le trebuie. Nici pentru draci, pentru căci ei
dintru a sa voință fiind / împietriți în vicleșug nu priimesc
nici vor pocăința. Iar nici pentru dobitoace, pentru căci
n-au nici minte, nici cuvînt, ce lucrează pururea făr' de
35 greșală, precum îi învață firea lor. Nici iaste pentru altă
făptură din cîte să află în lume, pentru căci sînt toate
nesimțitoare și urmează a nu fi priimitoare de pocăință.

3 prieteșugul B, prieteșugul C // 8 nedăspărțit C // 12 care C // 15 înțelepții C / ascultați B, C // 20 creștini C // 22 rînduit-o] rădicat B / dat B // 27 celelalte C // 28 făpturi] fapturi B // 30 grășască B // 31 *lipsește* pentru ² C // 33 pentru căci] că ele C // 34 ci lucrează B // 34—35 ci de-a pururea urmează precum le învață C // 36 *lipsește* pentru C //

Și iată dară că numai pentru noi, oamenii, au dat îndurătoriu Dumnezeu acest dar de mîntuire al pocăinței; sau, să zic mai bine, pentru noi creștinii, pentru căci păcătuesc și jidovii și turcii, iar nu le folosește, nici le
5 ajută pocăința, nimic, pentru căci sînt afară de lege. Iar noao cu adevărat ne ajută și ne dă mare folos, pentru căci avem credință, pentru căci avem nădejde, pentru căci prin mijlocul sfîntului botez ne-am făcut fii lui Dumnezeu, după cum zice Ioan la capul cel dintîi: „Le-au dat lor pu-
10 tere ca să fie fii lui Dumnezeu, celor ce cred întru numele lui“.

Și adevărat, ce alt ajutoriu mai mare, sau ce alt folos mai trebuincios poate să fie decît acela al pocăinții? Minunată iaste puteria ei, preaslăvite sînt lucrurile ei și darul făr' de
15 asemănare.

f. 196 Un lucru minunat să vede în *Sfînta Scriptură*, la / a patra carte a Împăraților, în 15 capete, zicînd cum să se fie întîmplat după moartea prorocului Elisei, de au fost murit un jidov în cetatea Samariei și, după obiceiul
20 ce avea acolo, au rădicat unii trupul mortului și-l ducea afară din cetate, să-l îngroape. Și mergînd pre cale, la locul ce rînduit, făr' de veste au eșit dintr-un crîng, ce era acoloa aproape, niște tîlhari moaviteni, ca să-i omoară. Și văzînd îngropătorii o nevoe ca acéia, neașteptată, de
25 frică să făcură mai morți decît mortul ce ținea. Și, pentru ca să-ș mîntuiască viața lor, au aruncat pre mortul într-o groapă ce s-au aflat acolo și îndată au fugit, întru care groapă era îngropat prorocul Elisei. Și, îndată ce s-au atins trupul mortului de oasele prorocului, au înviiat și au
30 venit iară în viață.

Frumoasă închipuire a pocăinții înțelégem a fi acest lucru preaslăvit ce s-au întîmplat. Că după ce face omul păcatul rămîne mort. Mort, pentru căci pîiarde darul cel dumnezeesc; mort, pentru căci să desparte de Dumnezeu,

1 dar C // 2 îndurătoriu C // 3 pocăinții B, C // 3—13 însă pentru noi, creștini, că noao cu adevărat ne ajută pocăința și ne dă mare folos, căci sîntem fii lui Dumnezeu, prin mijlocul sfîntului botez (precum zice Ioan la capul cel dintîi: „Le-au dat lor putere ca să fie fii lui Dumnezeu, cei ce cred întru numele lui“) și pentru căci avem credință și nădejde. Minunată dar C // 9 Ioann B // 13 trebuincioasă B // 14 puteria ei / puterea pocăinții C / și darul ei C // 17 patra] 4 C / cap C // 19 Samarii C / obiceiul B, obicei C // 22 dintr-un crîngul B // 23 acoloa B / omoare C // 26 viața B, C / mort C // 28 s-au] au C // 30 iar C / viață B, C // 33 lipsește Mort, pentru căci pîiarde darul cel dumnezeesc C // 34 dăsparte C //

- carele iaste viața cea adevărată și ca pre un mort patemile lui, pohtele lui céle réle și îndulcirile trupului său îl aduc
- f. 196^v să-l îngroape. / Unde? Afară din cetate, afară din pămîntul cel fericit al raiului, în groapa vecinicii munci. Dară
- 5 ce să întîmplă? Îndurătorul Dumnezeu, carele prin rostul prorocului zice: „Nu voesc moartea păcătosului, precum a să întoarce și a fi viu“, trimite împotriva lui, făr' de veste, o năvală de tîlhari înfricoșă. Dară cine sînt tîlharii aceștea? Frica morții, cutremurul muncii de véci, zioa cea înfri-
- 10 coșată a judecării, dreapta răsplătire a lui Dumnezeu. „Durerile iadului m-au încungiurat; întîmpinatu-m-au lațurile morții“. Să uită păcătosul la nevoe, véde aiavea pierzarea lui, tremură, să îngrozéște și de frică fug îngropătorii: pohtele céle réle, patimile céle neînfrîinate, odihnile,
- 15 desfătările trupești. Și unde îl aruncă? În groapa lui Eliseu. Groapa iaste pocăința, pentru căci precum groapa strică, răsipéște și piarde trupurile céle împutite ce să pun într-însa, așa și pocăința șterge, strică și topéște împuciunea păcatelor ce înfășură sufletul.
- 20 Aici dară, într-această groapă a pocăinții, căzînd păcătosul, afle pre Elisei cel de taină, carele iaste domnul nostru Iisus Hristos. Că Elisei să tilcuiască Dumnezeu mintuitoriu; și cu putéria acestuia / și cu daru acestuia i să iartă păcatele, să îndreptează și să întoarce iară la
- f. 197 25 viață. „Și trăi mortul — zice *Sfînta Scriptură* — și să sculă pre picioarele lui“.
- De pe aceasta dară să priceapă fieștecarele cită iaste putéria pocăinții, de vréme ce înviază sufletul cel mort al păcătosului, îi dă iară podoaba dumnezeescului dar ce au
- 30 pierdut, îi deschide ușile ceriului carele i le-au închis păcatul, îl face soție fericitilor îngeri, îl face moștean, lăcaș lui Dumnezeu și părtaș slavei lui cei dumnezești. Dară nu săvîrșăște numai acéste preaslăvite, această bună-

1 viața B, C / patimile B, C // 2 pohtile C // 4 Dar C // 5 după întîmplă deschide paranteză C / îndurătorul C // 6 șters precum a să și ad. ci ca să se B // 7 după viu închide paranteză C / lipsește trimite împotriva lui C // 8 înfricoșăți B, C / Dar C / aceștia B, aceștia C // 12 la nevoia cea de aiavea B / aevea C // 14 pohtile C / odihnele B, C // 15 dăsfătările C / trupului C / Elisei B, C // 17 pierde C // 18 împuciunea C // 20 dar C // 22 tilcuește C // 23 mintuitoriu B, mintuitor C / putéria B / darul B, C // 24 iar C // 25 viață B, C // 26 picioare B, picioarele C / lipsește lui B // 27 Dupe C / dar C // 28 putiarea B / înviază B, C // 27—28 ce putere are pocăința C // 29 iar C // 30 carele] ce C // 32 lăcașului C / părtași C // 33—2 Și nu numai aceste, ci alta și mai minunată, care face mintea să să mire C //

- tate mare a pocăinții, ci iaste alta și mai minunată, care face mintea să se mire și inima să se uimească: biruiaște pre însuș Dumnezeu. Și cînd iaste minios de sudălmile, de necinstirile și de hulele ce-i fac în toate zilele păcătoșii,
- 5 cu faptele lor céle fărdelege, cu strîmbătățile lor, cu jafurile lor, cu multa a lor trufie, cu zavistie ce hrănesc în inima lor, cu atîtea necurății cu carele spurcă și trupul și sufletul, stă gata să facă asupra lor răsplătire, să arunce asupra lor trăsnetele urgiei sale, să-i piarză de pe toată
- 10 fața pămîntului. Aleargă atunce pocăința și cu o cucernică îndrăzneală, / cu doao lacrăme ce varsă din ochi, cu un suspin ce înalță la ceriu dintru adîncul inimii (cutez a zice), că leagă mîinile lui Dumnezeu, fi ia armele a dréptei lui răsplătire preface urgiia lui spre ertăciune, îl face blînd,
- 15 ertătoriu, îndelung răbdătoriu, milostiv, iubitoriu asupra celui păcătos, carele atîta l-au necinstit și nu l-au băgat în seamă.
- Și, pentru ca să nu socotiț, feții miei, cum că acéstia sînt aflări ale méle, ascultați o pildă.
- 20 La a treia carte a Împăraților, la 21 de capete, zice cum că au vrut dreptul judecătoriu, Dumnezeu, să pedepsească pre Ahaav, împăratul lui Israil, pentru multele păgînatăți și nedreptăți ce făcea în toate zilele și nu numai din răutatea lui ce și din sfatul înrăutățatei fămeii lui, a Iezavelii. Și i-au trimis cuvînt cu prorocul Ilie cum că va să-i rădice împărăția, să-i piarză casa lui, să-i răsipească avuția lui, să nu mai aibă după acéia nici vrednicie, nici cînste și la cea de pe urmă să se facă mîncare cîinilor și a pasărilor ceriului. Răspunse Ahaav: atîta răutate să-mi
- 30 vie mie și atîta pedeapsă? Eu să aflu mijlocire ca acéia, să prefac dreapta a lui Dumnezeu minie. / Și ce au făcut? Cum au auzit Ahaav cuvintele acéstia își rumpse haina lui și încinse sac peste trupul lui și puse cenușă pre capul
- f. 197
- f. 198

2 biruește C // 3 Și de cînd B // 4 necinstele C / și hulele B / hulele C // 5 faptele C / după cele ad. făr' de rușine și C // 6 multa lor trufie C // 7 atîta B, C // 9 trăsnetile C / urgiii B, urgi C / piarză B / lipsește toată C // 10 ad. mar-ginal fața B / atunce B, atunci C // 11 doao] 2 C // 12 fără paranteze B // 14 răsplătirii C // 15 ertător C / răbdător C / iubitor C // 16 care C // 18 socotiți B, C / acestea C // 20 treia] 3 C / la cap 21 C // 21 dreptul B / Dumnezeu dreptul judecător C // 22 Ahav C // 23 și nu numai] uniori C // 24 ce și] ci și B, alteori C / lui] sale B, C // 25 cu] pre C // 26 piarză B // 28 de pe] după C // 29 Ahav C / să-m vie C // 31 prifac B / a lui] lui C / lipsește minie C // 32 Ahav C / acestea C / rupse C // 33 lipsește și ¹ C / preste B //

lui și posti și făcu o pocăință ca acéia, cît au schimbat
îndată Dumnezeu mîniia lui și au îmblînzit urgiia lui.
Și chemînd iară pre Ilie i-au zis: n-ai văzut ce smerenie
au arătat înaintea mea Ahaav și ce pocăință au făcut?
5 Deci, pentru căci s-au smerit înaintea fîții méle, nu voi
aduce răutate în zilele lui, ce în zilele feciorului lui voi
aduce răutatea peste casa lui.

Dară ce poate fi aceasta? Pînă acum cu băta, cu urgie,
cu minie, înfricoșă Dumnezeu pre Ahaav și zicea să-l
10 piarză, să-i ia și stăpînirea și viața și acum zice (cum)
că nu poate să-i facă rău. Iaste cu puțință acea puținică
cenușă ce au pus Ahaav în capul lui, acel sac cu carele s-au
îmbrăcat, acel puțin post ce au făcut, acea pocăință ce au
arătat să fie slăbit dumnezeiasca urgie și să îndemne pre
15 Dumnezeu să facă acéia ce vrea păcătosul acela Ahaav
și nu acéia ce cerca dumnezeiasca dreptate? Adevărat,
așa iaste. Pocăința au întors urgiia lui, pocăința au oprit
mîniia lui, pocăința i-au zmulț din mîinile lui céle preapū-
térnice sabiia răsplătirii, pocăința au șters răspunsul cel
20 înfricoșat și purtător de moarte. „Nu voi aduce — zice —
f. 198^v răutate / în zilele lui“.

Însă, pentru ca să poată pocăința să săvîrșească acéste
lucruri preaslăvite, să cuvine să fie pocăința adevărată,
iar nu mincinoasă; pocăință curată, iar nu vicleană, pocă-
25 ință a inimii, iar nu a gurii, că precum iaste aur adevărat
și aur mincinos, așa iaste și pocăință adevărată și pocăință
mincinoasă.

Mulț socotesc, pentru căci zic: am greșit și Doamne iartă
mie, păcătosul, cum că adevărat, să pocăesc și nu știu
30 ticăloșii, că pocăința nu stă numai în cuvinte. Că zice
Hristos la *Evanghelie*: „Nu tot cel ce-mi zice mie Doamne,
Doamne, va intra întru împărăția lui Dumnezeu, ci cel
ce face voia Tatălui meu, celui ceresc“.

Între ceilalți ce s-au pocăit, doi să află vestiți în *Sfînta*
35 *Scriptură*: unul iaste Saul și altul David. Greșit-au Saul,
au greșit și David și vin amîndoi în cunoștiința greșălii lor.
„Am greșit“ zice unul, „am greșit“ zice și celalalt. Dară Da-

2 lipsește lui 1-2 C / și au] și ș-au C // 3 chemînd C / iar C / smerenie C // 4
Ahav C // 6 ci B, C // 7 peste toată casa lui C // 8 Dar C // 9 Ahav C // 10 piarză
C / viața B, C // 11 fără paranteze B, C // 12 Ahav C / care C // 13 acel] cel B // 15
Ahav C // 20 purtătoriu B // 26 pocăința 1-2 B // 28 Mulți B, C / căci zic] un cuvînt
care zic C // 29 iartă mie] iartă-mă C // 31 ce-m zice C / lipsește mie C // 36 cu-
noștiința C // 37 celălalt C / Dar C //

vid au auzit acest fericit glas: „Și Dumnezeu au lăsat păcatul tău: nu vei muri“. Și pentru Saul să roagă Samuil prorocul cu lacrimi și Dumnezeu îi răspunde cu urgie „Pînă cînd vei plînge tu pentru Saul? Și eu l-am defăimat pre el“.

f. 199 Dară pentru ce pricină drept judecătoriale, Doamne, arăt despărteală ca aceasta, cu acești doi ce să căesc? De iaste adevărat, precum o cunoaștem, prea adevărat, cum că înaintea / ta nu iaste nici o fățarie și cum că prii-
10 mești cu multă milă și dragoste pre cei ce să căesc, pentru ce, aici priimești pre David și pre Saul îl gonești? Nu iaste împărat și unul și altul? N-au greșit amîndoi înaintea ta? Dară drept ce, David, carele au făcut păcat mai mare și îndoit, adecă preacurviia și uciderea, află milă înaintea
15 ta și Saul să defaimă și să leapadă, carele s-au arătat numai neascultoiu?

Adevărat, feții miei, pe dinn afară așa să véde, iar Dumnezeu, carele iaste cunoscători de inimi și véde dinn lăuntru acéia ce noi nu vedem au văzut despărteala pocăinții și a
20 unuia și a altuia. Că pocăința lui David era pocăință adevărată, „cu duh umilit și cu inimă înfrîntă și smerită“, precum zice *Sfînta Scriptură*, iar a lui Saul pocăința era mincinoasă și vicleană, din gură numai, iar nu și de la inimă, că inima lui nu era dreaptă cătră Dumnezeu. Și
25 pentru aceasta acea a lui David s-au arătat priimită și a lui Saul s-au defăimat.

Drept acéia dară, pentru căci iaste pocăința lucrătoare și bine priimită înaintea lui Dumnezeu, să cuvine să fie pocăință adevărată, ca a lui David. Și, pentru ca să
30 poată fieștecarele să ciștige această pocăință adevărată, desăvirșit, curată și priimită, Duhul Sfînt în *Scriptură* ne arată în ce chip să o facem, cu pedeapsa ce au dat lui Navuhodonosor, împăratul asirianilor. Pre aceasta, vrînd dumnezeiasca dreptate să-l pedepsească într-această viață,
35 pentru multa a lui trufie și iară să-l miluiască, au făcut

4 dăfăimat C // 6 Dar C / drepte B // 7 arăți C // 8 lipsește adevărat C / o și cunoaștem C / șters prea adevărat B // 12 după altul ad. marginal Nu iaste jidov și unui și altul? B // 13 Dar C // 14 adică C // 16 neascultoiu dar nu ascultă B, neascultător C // 17 pă din afară C // 18 care C / cunoscător B, C / din B, C // 19 nu o vedem B // 22 pocăință C // 23 repetă și ^a B // 27 dar C // 31 ne arată prin *Scriptură* C // 32—34 să o facem pre Navuhodonosor, împăratul asirienilor, vrînd dumnezeiasca dreptate C // 34 viață C // 35 a lui C //

asupra lui acest răspuns, precum să véde la al patruilea cap al lui Daniil: „Cu hiarăle partea lui, în buruiianul pământului; inima lui de la oameni să va schimba și inima de hiară să va da lui și șapte vremi să vor premeni preste 5 el“. Adecă l-au osîndit să pască împreună cu hiarăle și ca o hiară să mănînce erburile pământului; să i să schimbe inima lui cea omenească și să i să dea inimă de hiară și să se afle întru aceasta pînă să vor premeni șapte vremi și atuncea să i să dea ertăciunea. Și adevărat așa s-au 10 întîmplat, de au pătimit Navuhodonosor, după cum au rînduit dreapta judecata lui Dumnezeu și într-acesta chip ș-au luat ertăciunea, desăvîrșit.

Să cuvine, drept acéia, acéste trei lucrure să facă fiește-care creștin, pentru ca să arate pocăință adevărată și plă- 15 cută cătră Dumnezeu. Întii, să fie partea lui în iarba pământului. Cînd păcătuiaște omul lasă trupul lui slobod, în desfătări, în pohte, în beții și în mîncări mult și alta nu socotește, fără numai cum își va dezmiarda trupul cum să-i dea odihne, cum să-l hrănească cu / multe féliuri f. 200 20 de bucate, dintru carele urmează bețiile, curviile, prea-curviile și alte pohte neînfrîinate, carele fac pre suflet lăcași diavolului.

Drept acéia să cuvine, cînd va avea să se pocăiască adevărat, să schimbe firea, să schimbe viața, să supue 25 trupul. Cu ce? În iarba pământului, cu țineria, cu posturile, cu ajunările, cu depărtarea mîncărilor și a desfătărilor. Pentru căci, precum zice marele Vasilie, postul iaste stricăciune păcatului, înstreinare patemilor, omorîre trupului; și cînd slăbește cu postul omul cel dinn afară, atuncea cel din 30 lăuntru să întărește, atuncea să face casă lui Dumnezeu și vas curat darului celui dumnezeesc.

Al doilea lucru ce trebuiaște iaste să schimbe inima lui și să ia inimă de hiară („și inimă de hiară să va da lui“). Omul, precum are inima iscusită, așa o are și mult pohti- 35 toare și pe neplăcere; nu iaste pururea întru o stare: acum

1 patruilea] 4 C // 4 primeni B, C // 5 Adică C // 8 primeni C // 9 atunci C / ertăciune C / *lîpsește* așa B // 10 Navuhodonosor C // 10–11 precum dreapta judecată a lui Dumnezeu au rînduit C // 11 într-acest C // 13 trei] 3 C / lucruri C // 15 întiiu C // 16 păcătuiește C // 17 dăsfătări C // 18 dăzmiarda C // 20 din care C // 22 lăcaș C // 23 *lîpsește* Drept acéia C / să] ci să C / să se pocăiască] să să ispoveduiască C // 24 viața B, C / supue C // 25 ținerea C // 26 depărtarea C / dăsfătărilor C // 27 marile C // 28 înstreinare B, înstreinarea C / patimilor B, C / omorîrea C // 29 din C / atuncea B, C // 30 atunci C // 32 *șters* ce trebuia B, ce trebuie C // 33 să va da] i să va da B // 34 și] mai B // 35 *lîpsește* și pe neplăcere C / într-o stare C //

să prefăce spre bine și acum să schimbă spre rău, acum pohtește un lucru și acum îl uraște, acum iubéște și acum vrăjmășuiaște.

- f. 200^v 5 Împotriva acestora hiara are pururea acéiaș inimă, neprefăcută, stătătoare și nemișcată. Și de vréme ce omul, când păcătuiaște, pentru căci are / inima prefăcătoare, să depărtează de la Dumnezeu și dă toată voința lui și dragostea la zidiri. Și, pentru ca să facă pocăință adevărată, trebuie să schimbe — zice Dumnezeu — acea inimă a lui, 10 vicleană și amăgitoare caré iaste nestătătoare și lesne mutătoare și să ia inima de hiară, adecă o inimă stătătoare, o inimă neschimbătoare, o inimă caré să rămie pururea nemișcată de la bine, de la dragostea mea și de la paza poruncilor méle, caré să nu mai pohtească răul, nici să se 15 abată la păcat. Și aceasta iaste acéia ce zice prorocul Ioil: „Rumpeș inimile voastre”.

Și la cea de pre urmă, al treilea lucru carele să urmăze pocăinții cei adevărate iaste aceasta: „7 vremi să vor premeni preste dînsul”.

- 20 Păcătosul, când iase din calea lui Dumnezeu și să face pre sine rob pohtelor celor trupești, săvîrșăște toate păcatele céle de moarte, dintru carele céle mai mari sînt, precum ne învață légia lui Dumnezeu și sfînta *Evanghelie*, adecă: trufiia, iubirea de argint, păcatul cel trupestc, zavistiia, 25 lăcomiia, mîniia și lénea.

- f. 201 Deci acéste păcate sînt céle 7 vremi carele să cuvine să le schimbe cela ce va vrea să se pocăiască cu adevărat, adecă / să prefacă trufiia în smerenie, iubirea de argint în milostenie, păcatul cel trupestc în curățenie, zavistiia 30 în dragoste, lăcomiia în post, mîniia în blîndéte și lénea în rugăciune și într-alte fapte bune. Și precum când făcea acéste păcate să bucura, să desfăta și rîdea, așa și când să pocăiaște să cuvine să se mîhnească, să suspine și să

1 prifăce B // 3 vrăjmășuește C // 4 Împotriva B, Împotriva C / hiiara B / neprefăcută C // 6 păcătuiește C / inimă B // 7 dăpărtează B, C / dă] de C / lipsește și dragostea la zidiri C // 8 Și] Ci C // 10 caré] ce C // 11 adică inimă C / stătătoare] statornică C // 12 lipsește o inimă ¹⁻² C / care C // 14 caré] și C // 16 Rumpeși B, C / după voastre ad. iar nu hainile voastre C // 17 de pre] după C / care C // 21 săvîrșăște] săvîrșăște A // 22 păcatele C / dintru] din B, C / care C // 22—23 între paranteze precum ne învață legea lui Dumnezeu C // 23 adică C // 25 lénia B // 26 după vremi ad. ci acela ce va vrea C // 28 adecă] i să cuvine C // 28—29 lipsește iubirea de argint în milostenie C // 30 lénia B // 32 dăsfăta C // 33 pocăiește C //

plîngă, pentru ca să facă premeneală vremilor și să se arate prefacerea adevărată.

Cu acest fîl de mijloace să face pocăința desăvîrșit și plăcută și cîștigă păcătosul ertăciunea deplin, să împrieteneste cu Dumnezeu și să face iară vas, darului celui dumnezeesc.

Drept acéia dară, feții miei, de vrême ce pocăința are putere ca aceasta, precum aț auzit și nu iaste altă cale și altă mijlocire pentru ca să vă mîntuiț sufletele voastre, fără numai cu pocăința, trebuie dară toț și cei tineri și cei bătrîni și cei bogați și cei săraci, să alergați cu osîrdie la această pacinică liniște a mîntuirii, pentru căci veți afla toț odihnă sufletelor voastre, după cum zice Hristos la *Evangelhie* și toți vă veț mîntui.

f. 201^v 15 Pocăința aceasta iaste cetatea cea minunată în / patru cornuri ce au văzut sfîntul Ioan la Apocalipsis, în 21 de capete, carea avea 12 uși: 3 de spre răsărit, 3 de spre miazănoapte, 3 de spre amiazăzi și 3 de spre apus, pentru ca să poată intra printr-însele toți și cei mici și cei mari, bătrîni și tinerii și fieștecarele după rînduiala sa și după vîrsta sa: prin cele de spre răsărit să între cei tineri, ca cei ce sînt la răsăritul vieții; prin cele de spre amiază să între bărbații cari să află la mijlocul vîrstii; prin cele de spre amiazănoapte cei bătrîni, al căroră le iaste singele rece și albi-ciunea zăpezii o țin în barbă; și prin cele de spre apus să între, fără de nici o deznădăjduire, cei ce sînt la sfîrșitul vieții și au amîndoa picioarele în groapă și sufletul în buze, al căroră milostivirea lui Dumnezeu le va priimi pocăința.

30 Drept acéia, în toată vrêmea, iar mai vîrtos în zilele acestia a sfîntului post, vă chiamă pre toț milostivul Dumnezeu, carele pohteste mîntuirea tuturor, zicînd: „Întoarceți-vă cătră mine și mă voi întoarce cătră voi“.

1 primeneală B, primenele C // 3 felu C // 4 ertăciune C / deplin] deprin B / împrieteneste B, împrietinește C // 5 iar C / *ad. marginal* vas B // 7 dar C // 8 ați auzit B // 9 mîntuiți B, C / sufletele C // 10 *lipsește* fără numai cu pocăința C / dar C / toți C / *lipsește* și cei ¹⁻² C // 11 *lipsește* și cei ¹⁻² C / cu osîrdie să alergați C // 12 pentru căci] că C / veț afla C // 13 toți B, C / după cum] precum C // 14 veți mîntui B // 15—16 cetatea cea mare și minunată ce zice sfîntul Ioann C // 17 care B, că C / *după* răsărit *ad.* și B / miazănoapte B // 19 toț B // 20 fieștecăre C / orînduiala C // 21 tineri B // 22 amiazăzi B // 24 miazănoapte B / *după* amiazănoapte *ad.* să între C / al] ial B // 26 făr' de nici C / *lipsește* de B / deznădăjduire B // 27 picioarele B, C // 31 acestea C / a] ale C / toți B, C // 32 care C // 33 și eu mă voi C //

f. 202 Drept acéia nu învîrtoșat inimile voastre, ci cu vitejie creștinească lepădaț lucrurile întunérecului, / adecă strîm-
bătățile, jafurile, clevetirile, zavistiia, uriciunea, vrajba,
5 curviile și toate necurățiile și vă îmbrăcați cu armele
luminii, cu credința, cu nădédia, cu dragostea, cu frica
lui Dumnezeu, cu cucerii și cu smereniia, pentru ca să
suppuneți cu acéste bunătăți pre împrotivnicul vostru,
pre diavolul, trupul ce tuănéște și patemile céle ce strică
sufletul și să vă faceți moșténii împărăției ceriului, a căriia
10 să vă învredniciți toți, cu darul și cu mila lui Dumnezeu.
Amin. /

f. 202^v CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ LA POGREBANIIA OMULUI
PRESTĂVIT¹

Mult pătimașul acela și îngăduitoriul Iov, piatra răb-
15 dării, după luptele céle mari ce i-au făcut vicleanul diavol
și l-au golit ca într-o clipă de ceas de toate averile lui și
l-au lipsit de toată cinstea, de toată bogăția, de toată slava
și de toate soțiile lui și au rămas numai cu muiarea, afară
din casa lui, șázînd într-un gunoiu, cu multă ticăloșie,
20 plin de bube și de viermi, iar încăș la acéstia toate, pentru
ca să rușineze pre vicleanul diavol și să-l biruiască cu bărbă-
ția sufletului lui și cu răbdarea, precum zice mai pre
larg istoriia lui, n-au dat nebunie lui Dumnezeu, nici au
greșit cu buzele lui, măcar că cu acéstia toate, socotind și
25 el deșărtăciunia și ticăloșia acéștii vieți și multele învîr-
tejiri și prefaceri ale lucrurilor omenești, plîngea și să tîn-
guia și suspinînd zicea: „Pre moartea am chieamat-o să-mi
fie tată“, Iov, 17, adecă, ca cum ar zice: moartea-mi iaste
tatăl, carele mă naște.

30 Oare ce poate fi aceasta, iubiții miei, ce zice dreptul
acesta, Iov? Nu iaste lucru împrotivă, nu iaste lucru

1 Drept acéia] Deci C / învîrtoșati B // 2 lepădați C / adică C // 5 nădédia B, nădejdea C // 6 lipsește pentru C // 7 supuneți C // 8 diavolul B / după diavolul ad. și pre C / patimile B, C // 9 faceți B / împărății C / lipsește a C / căruia B // 10 învredniciți B / după Dumnezeu ad. acum și pururea și întru veci de veci C // 11 după Amin ad. Stîrșit și lui Dumnezeu laudă C // 15 diavolul // 17 cinstia // 18 lipsește lui // 25 deșărtăciunea // 26 plîngia // 28 ad. marginal Iov, 17 A, lipsește B / moartea-mi] moartea //

¹ Această didahie lipsește din manuscrisul C.

- f. 203 neunit. / Moartea tae și strică ca o sécere, iar tatăl naște. Dară cum poate nașterea și stricăciunea să se unească, fiind amîndoaă împotrivă? Poate că de ispitele céle multe ce i s-au întîmplat și de pagubele céle multe ce l-au ajuns
- 5 iș va fi pierdut mintea, de zice că moartea fi iaste tată, sau de multele dureri poate că nu va fi știind ce grăiaște?
- Ba, iubiții miei, ba! Nu ș-au pierdut mintea și știe ce grăiaște. Ci numai socotind cum că cu alta nu să poate mîntui omul, nici să poate odihni de paternile și de tică-
- 10 loșiile aceștii vieți, fără numai cu moartea, precum și într-alt loc zice: „Moartea iaste odihna omului”. Iov, 3.
- Dară stau de mă mir pentru ce nu zice: pre moartea am chîemat-o să-m fie mîntuire, ce zice: pre moartea am chîemat-o să-mi fie tată.
- 15 Ascultați, iubiții miei, socoteala și învățătura cea creștinească. Au cunoscut și au preceput cum că iaste la fieștecare creștin trei nașteri: una trupească, alta sufletească și alta mîntuitoare. Deci, nașterea cea trupească iaste acéia ce să naște neștine trupéște, din tată și din mumă,
- 20 precum o vedem aceasta totdeauna, nu numai la oameni, f. 203^v ce și la dobitoace. / Și pentru aceasta să numéște naștere trupească, precum zice și domnul Hristos: „Că ce e născut din trup, trup iaste”.
- A dooa naștere iaste cea duhovnicească și nu iaste la
- 25 toți oamenii, ci numai la cei ce s-au născut duhovnicéște din baia sfîntului botez, pentru carea iarăș aceștii Hristos zice cătră ucenicul cel ascuns, cătră Nicodim: „De nu să va naște neștine din apă și din duh nu va putea să între întru împărăția ceriului”.
- 30 Iară a treia naștere, ce am zis că iaste mîntuitoare, iaste aceasta ce zice dreptul Iov, cum că-i iaste tată moartea, pentru căci că precum la nașterea cea dintîi trupească, născîndu-să omul, iase dintru întunecatele chisori ale pîntecelui maicii sale și véde strălucita lumina soarelui și
- 35 precum la a dooa naștere, a băii cei duhovnicești a sfîntului botez, iase omul dintru întunerecul necredinții și vine la lumina cunoștinții de Dumnezeu, strălucîndu-se și luminîndu-se din lumina cea cu trei străluciri a sfîntei

5 tatăl // 9 patimile // 11 *ad. marginal* Iov, 3 A, *lipsește* B // 13 să-mi fie // 15 ascultați // 16 priceput // 21 ci și // 24 *repetă* iaste ¹ // 26 *aceastaș* // 31 iaste ¹ // iată // 32 dintîiu // 33 născîndu-se / închisori / pîntecelui // 38 din] dintru //

f. 204 troițe, într-acestaș chip și la nașterea cea de a treia, carea iaste mîntuitoare, să naște sufletul omului și iase dintru întunérecul și tina trupului, ca dintr-o pușcărie întunecată și mîrge să vază lumina / cea strălucitoare și slava cea
5 fericită a vieții cei de pururea.

Aceasta naștere a mîntuirii pohtia să vază și prorocul David și pentru aceasta zicea: „Scoate, Doamne, din temniță sufletul mieu, ca să mărturisească numele tău“, Psalm. Așijderea și fericitul Pavel zicea: Pohtesc să mă
10 sloboz din trupul acesta și să fiu împreună cu Hristos“, Filipis, 1.

Această naștere, a treia iaste cu mult mai bună și mai de folos decît célalalte, pentru căci nașterea cea trupească să numește naștere întunecată, iar nașterea cea duhovni-
15 cească, a sfîntului botez, să numește luminată. Și pentru aceasta sfîntul botez să zice lumina și cei botezaș să numesc luminați.

Iar a treia naștere, a morții, care iaste mîntuitoare, iaste făr'de greșală și făr'de primejdie la omul cel credin-
20 cios și drept, căci nu poate să mai păcătuiască după moarte.

Drept acéia alergăm toș credincioșii și mîrgem împreună cu priătenii noștri și cu rudeniile, petrecîndu-i pînă la groapă (sau besérică), cu adunare de preoți cucérnici, cu mulțime de creștini credincioși, cu cîntări sfinte, cu făclii
25 aprinse și cu tămîeri și cu toate alte slavoslovii și podoabe luminate.

f. 204^v Dintr-această naștere s-au / născut astăzi și sufletul cel curat al acestui fericit frate (cutarele) ce au murit. Și de vréme ce ș-au dat obșteasca datorie, după rînduiala cea
30 creștinească și-l petrécem la groapă și să desparte de noi dintr-această viață, pre carele nădăjduim și noi să-l vedem în céialaltă viață, trebuiaste să-i dăm cu toții o ertăciune și mă rog să ziceș cu toții, din tot sufletul vostru: Dumnezeu să-l iarte. De vréme ce au viețuit ca un om și au petre-
35 cut cu noi într-această lume poate că va fi amărît sau va fi scîrbit pe cineva, sau cu cuvîntul, sau cu fapta; și pentru aceasta iară să-i zicem cu toții: Dumnezeu să-l iarte, căci această călătorie iaste să o facem cu toții. Și pentru ca

8 numelui // 9 *ad. marginal* psalm A, *lipsește* B // 11 *ad. marginal* Filipis 1 A, *lipsește* B // 12 iaste a treia // 13 célalalte // 28 *lipsește* cutarele // 31 viiață // 31–32 *ad. marginal* pre carele nădăjduim și noi să-l avem în ceialaltă viiață // 37 iar //

să putem câștiga și noi, după moarte, această plată a ertăciunii de la cei vii, pentru aceasta să zicem și a treia oară: Dumnezeu să-l iarte și pre noi să ne miluiască, ca un bun și iubitoriu de oameni. Amin. /

f. 205 5 CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ IARĂ LA PRESTEVIREA OMULUI¹

Întristat, jalnic și amar să vede a fi răspunsul morții la om, de vreme ce Dumnezeu pe strămoșul nostru Adam, pentru păcatul neascultării, l-au osîndit spre moarte, zicîndu-i: „Pămînt ești și în pămînt vei mERGE”. Însă de
10 va sta neștine să ia seama cu tot dinadinsul socoteala acei osînde și sfîrșitul acelu răspuns a lui Dumnezeu nu o va afla să fie muncă și pedeapsă, ce mare facere de bine și mare dobîndă. Pentru căci de n-ar fi hotărît Dumnezeu moartea la om era să se facă răutatea nemoartă și păcatul
15 necurmat. Și pentru aceasta zice *Sfînta Scriptură* și acum „ca nu cumva să întinză mîna sa și va lua din lemnul vieții și va mînce și va trăi în vécî”.

Preceput-aș pricina, cum că după ce au mîncat din lemnul cunoștinții și au căzut în păcatul neascultării l-au
20 oprit Dumnezeu să nu carea cumva să mănînce și din lemnul vieții și va trăi în vécî și să se facă răutatea nemoartă și va rămînea omul cu păcatul făr'de moarte. Și apoi /
f. 205^v ce altă nevoe mai rea și mai cumplită ar fi putut fi la ticălosul om, decît aceasta?

25 Drept acéia, mare folos și mare dar și milostivnică vindecare s-au dat omului de la Dumnezeu, ca să moară și să se strice acest trup al păcatului și să învieze la învierea cea de obște alt trup, duhovnicesc, făr'de stricăciune și făr'de moarte; că mare dobîndă să face omului moartea,
30 după cum zice și sfîntul Grigorie Bogoslov, că să tae păcatul, pentru ca să nu rămîie răutatea nemoartă și să face munca milostivire și iubire de oameni. Pentru aceasta (s-au zis în *Scriptură*): „Pămînt ești și în pămînt vei mERGE”. Pentru aceasta l-au scos domnul Dumnezeu din

5 prestăvirea // 7 pre // 10 denadinsul // 12 ci / *ad. marginal* mare // 14 răutatea // 24 acesta / după acéia *ad. marginal* dar // 27 învieze //

¹ Această didahie lipsește din manuscrisul C.

raiu, să lucrêze pămîntul, dintre care s-au luat. Pentru aceasta i-au zis: „Întru sudoarea fêții tale vei mînca pîinea ta, pînă te vei întoarce în pămîntul dintru carele te-ai luat“. Pentru aceasta s-au învălit cu foi de smochin.

5 Pentru aceasta s-au îmbrăcat cu îmbrăcăminte de piei, care îmbrăcăminte nu iaste alta, după cum zice iarăși sfîntul Grigorie „fără numai acest trup gras și muritoriu“.

Drept acéia „acest trup gras“, o, iubiții miei ascultători, ca un trup al păcatului l-au dezbrăcat astăzi și l-au
10 aruncat la pămînt ca o haină vêche și stricată.

f. 206 Și acest fericit răposat, fratele nostru (cutarele) s-au dezbrăcat, zic, de trupul acesta, / pentru ca să se îmbrace cu altul, fără de stricăciune, au lăsat lăcașul cel pămîntesc pentru ca să cîștige alt lăcaș, în ceriuri, precum mărturisește fericitul Pavel, zicînd: pentru că știm că de să va
15 surpa casa noastră cea pămîntească a trupului, avem zidire de la Dumnezeu casă vecinică în ceriuri, nefăcută de mînă. Și de vrême ce petrécem fericitul lui suflet în mîmile lui Dumnezeu, cu adunare de preoț cuciarnici, cu mulțime
20 de creștini credincioși, cu cîntări sfinte, cu făclii aprinse și cu tămîeri și cu toate alte slavoslovii și podoabe luminate.

Dintr-această naștere s-au născut astăzi și sufletul cel curat al acestui fericit frate (cutarele) ce au murit. Și de
25 vrême ce ș-au dat obșteasca datorie, după rînduiala cea creștinească și-l petrécem la groapă și să desparte de noi dintr-această viață, pre carele nădăjduim și noi să-l vedem în céialaltă viață, trebuiaste să-i dăm cu toții o ertăciune și mă rog să ziceț cu toții, din tot sufletul vostru: Dum-
30 nezeu să-l iarte. De vrême ce au viețuit ca un om și au petrecut cu noi într-această lume, poate că va fi amărit sau va fi scîrbit pre cineva, sau cu cuvîntul, sau cu fapta și pentru aceasta iară să-i zicem, cu toții: Dumnezeu să-l iarte, căci această călătorie iaste să o facem cu toții. Și
35 pentru ca să putem cîștiga și noi, după moarte, această plată a ertăciunii de la cei vii, pentru aceasta să zicem și a / treia oară: Dumnezeu să-l iarte și pre noi să ne miluiască, ca un bun și iubitoriu de oameni. Amin. /

f. 206v

3 pînă ce // 6 iarăș // 7 după numai *ad. marginal* pentru // 8 lipsește miei // 11 lipsește cutarele // 16 surpa *ad. marginal* și strica // 19 preoți cucérnici // 24 lipsește cutarele // 27 dintru viață // 28 viață // 29 zicem / șters vostru // 32 ceneva // 33 iar // 36 cei] acei // 37 oara // 38 lipsește Amin //

Duminecă, la vréme de chindie, prealuminatul domn Io Costandin Basarab Brîncoveanu voevod, avînd prepus pentru niște lucruri ce le-au adus întîmplările vremii de
 5 s-au făcut, cum să se fie făcut cu învățatura și îndemniarea noastră și fiind măriia-sa îndemnat de niște obraze mari besericești și mirenești, pline de zavistii și de răutate au trimis la noi cu poruncă mare pre duhovnicul lui pre episcopul Nisis chir Mitrofan Thasitul, carele era sfetagoreț
 10 de la mănăstirea Dionisiului, de ni-au zis au să fac paretisis de bună voia mea, și să-mi las scaunul, să es, au să mă scoată măriia-sa cu sila și să scrie la Țarigrad să mă și catherisească. Pentru care lucru, mergînd eu la curte marți seara și, vorbind în taină cu măriia-sa, i-am zis cum că mă las
 15 de vlădicie, de voia mea, și într-acel ceas i-am dat și scris acéste 12 capete, carele însămnăm aici, să se afle la cei de pre urmă, spre aducere aminte și să cunoască fieștecine și nevinovăția noastră.

„Domnul au fost lumina mea și mîntuitoriu mieu”,
 1. 87^v 20 Psalm 26. / Această scrisoare ce o închin întru înțeleapta socoteala mării-tale, mă rog ca unui domn milostiv și iubitoriu de Hristos să o citești, cînd vei avea îndelête, cu blîndețe, pentru dragostea τοῦ πρωτότου Χυ (= preablîndului Hristos) și céle scrise să le socotești toate cu
 25 amăruntul, cu judecata dreaptă, că le vei afla adevărate; și scoate den inima mării-tale acel ghimp, că nu sînt (știe Domnul) precum mă socotești mării-ta și precum με γλωσσαλοῦν (= mă limbuțesc) împotrivnicii miei și am nădêjde pre Dumnezeu că să va descoperi dreptatea mea
 30 fără de zăbavă; ὅτι ἐγὼ ἐν ἀχαρίᾳ μου ἐπορεύσῃν, σοὶ δὲ Κύριε, ἐλέησον με (= că eu întru nerăutatea mea am umblat, iar tu, Doamne, mă miluiaște). Știu că vrăjmașii

1 Scrisoarea ce au scris vlădica Anthim către măriia-sa Constantin vodă Brîncoveanu, la leat 7220, în luna lui ghenarie 13 C / *lipsește* Scrisoarea B / *după* luna ad. lui B // 2 Io / Ionn B // 3 Basarab B / *lipsește* Brîncoveanu C // 5 cum să fie făcut B, cum să să fie făcut C // 7 mirenește B // 10 Dionisiu C / ne-au zis B, C // 15 i-am dat în scris C // 16 însemnăm B, C // 17 duple urmă C / aducerea C // 19 mîntuitoriu C // 20 ad. marginal Psalm 26 A, B, *lipsește* C // 21 mării-tale B, C // 22 iubitor C // 23–24 ad. marginal preablîndului Hristos A, ad. marginal preablîndului Iisus B, *lipsește* C // 26 din B, C / *lipsește* acel B // 28 ad. marginal mă limbuțesc A, *lipsește* B, C / împotrivnicii C // 29 dăscoperi C // 30 fără zăbavă C // 31–32 ad. marginal traducerea A, *lipsește* B, C //

miei λόγον παράνομον κατέθεντο κατ' ἑμοῦ = (cuvînt făr'de-
lége au pus asupra mea) înaintea făcătorului meu de-
bine, carele ești măria-ta; și la aceasta ce alta pociu.
zice întii, fără numai:

- 5 1) De am viclenit pre măria-ta, au casa măriei-tale,
au am vreun gînd rău să fac (în cît va îndelung răbda
Dumnezeu să trăesc pre pămînt), au în viața măriei-tale,
au după petrecaniia a mulți ani ai măriei-tale, să fie eu
supt legătura cea grea a afurisaniei; iar de nu, să fie cei
10 ce au grăit rău cătră măria-ta (asupra nevinovatului) fără-
delége, în trufie și în defăimare.

f. 88 2) A dooa, de am grăit au în beserică (propoveduind /
cuvîntul lui Dumnezeu), au afară, în taină, sau de față
înaintea măriei-tale, au și pe după dos vreun cuvînt carele-
15 să nu fie fost pre plăcerea măriei-tale, l-am grăit χρεοστι-
χῶς¹ ca un păstoriu sufletesc, iar nu cu vicleșug, să te
vatăm, au trupește au sufletește.

3) Eu aici, în țară, n-am venit de voia mea, nici de vreo-
sărăcie sau lipsă; nici mănăstirea Sneagovului o am luat-o
20 cu de-a sila. Iară ce am lucrat în 7 ani, ce am făcut acolo
(nu atîta din venitul casei, cît din sudorile fetei mele),
lucrurile acélea mărturisesc la toți, și măcar că măria-ta
nu pohtia să es de acolo, iar cine au fost pricinitorii
eșirii mele vor da seama înaintea lui Dumnezeu; iară
25 încailea am eșit cu cinste și nimenea nu mi-au luat seama,
căci să vedea că am făcut și am adaos, iară n-am stricat,
iar nici datorie am lăsat.

4) La episcopiia Rîmnicului puia martur τὸν κρυφοκαρ-
διογνώστιν Ὁν² că nici în visul meu δέν τὸ ἐφαντάστικα³ să
30 mă fac arhiereu, cunoscîndu-mă pre mine mai păcătoș și
mai nevrédnic decît toți oamenii pămîntului. Iar de vréme
ce ὁ τά πάντα πρὸς τὸ συμφέρον οἰκονομὸν Θεός⁴, așa au

1 ad. marginal traducerea A, lipsește B, C // 4 zice] să zic C // 5 întii B // 6
lipsește să fac C // 7 viața B, C / măria-tale B, C // 8 măria-tale B, C // 9 afuri-
sanii C // 12 A dooa] Pentru că și C / biserică C // 12—13 fără paranteze C // 14
măria-tale B, C / pă C / carile B // 15 măria-tale B, C // 16 păstor C // 19 nu o am
luat-o B // 20 Iar C / făcut] fost C // 21 casii C // 22 toț B // 23 pricinitorii C //
24 iar C // 26 iar B, C // 28 martur] matur B, martor C // 31 toți B, C //

¹ Din datorie.

² Pe Dumnezeu, care cunoaște ascunzîturile inimii.

³ Nu mi-am închipuit.

⁴ Dumnezeu, cel ce pe toate le orînduiește spre mai bine.

vrut, să rădăce, din pământ sărac și din gunoiu să înalțe
mésér, τοῦ καθῆσι αὐτόν μετὰ ἀρχόντων λαοῦ αὐτοῦ¹, eu
ce puteam face? ὑποτάγην τῷ Κῶ καὶ ἰκέτευσα αὐτόν².
f. 88v Am șazut și acolo 3 ani, fără doao luni. Ce am lucrat și
5 acolo (nu atîta din veniturile casei), cît, iară, din osteneala
și sudoarea féții méle), iaste φαναρόν τοῖς πάσι³.

Êșirea mea de acolo n-au fost cu voia mea. Eram odihnit
cu atîta și mi-ajungea din destul necazurile ce petreceam;
iar apoi am eșit cu cinste și nici seama mi-au luat nimenea,
10 nici datorie am lăsat, că așa ni-au slujit vrémea.

5)⁴ Mitropolia n-am luat-o cu sila, nici cu mite, nici cu
rugăciuni. Facă-mi Dumnezeu răsplătire de va fi urmat
vreuna de acéstia, ci așa au fost plăcut înaintea
stăpînului Dumnezeu și au luminat pre măriia-ta și te-au
15 făcut ὄργανον⁵ la mijloc, de mi s-au făcut mutare dintr-un
scaun într-altul. Și, știind că această συνάφεια⁶ iaste du-
hovnicească, am pus osteneli peste osteneli întru toate și
am trudit din zi din noapte să înmulțesc talantul Dom-
nului, pentru ca să nu mă număr în rîndul léneșii slugi;
20 și am silit, după puțința mea și după proastă ajungerea
minții méle, de am lucrat în viaa Domnului, de nu ca cel
de la al noalea ceas, măcar ca cel de la al unsprázécelea
ceas și nădăjduesc că voi lua de la stăpîn plata deplin
„că iaste volnic pre al său“. Și acéstia cîte am lucrat cu
25 mîinile și cîte am grăit cu limba, cine va vrea, să le so-
cotească μέ ὀρθόν λογισμόν ἀπροσωπολήπτως/καὶ κατὰ Θεόν⁷
f. 89 nici una nu va afla ca să nu fie spre slava lui Dum-
nezeu, spre cinstea măriei-tale și spre folosul țării.

6) Răutatea și zavistiia din lume nici au lipsit, nici va
30 lipsi, pentru căci iaste pornit omul din tinerétele lui spre

4 doao] 2 C // 5 casii B, C / iar C // 8 mii-ajungia B, și-mi ajungea C / pe-
trécem B // 9 nu mi-au luat B // 10 ne-au slujit B, C // 13 dintr-acestea C // 15 din-
tr-un] dintru B // 22 *lipsește* la¹ C / noalea B / unsprázécelia B, unsprezecilea C //
24 acestea C // 28 cinstia B / mării-tale B, C / țării B, C // 30 tineréțile B,
tinerețile C //

¹ Pentru a-l așeza pe el cu boierii poporului său.

² M-am supus Domnului și l-am rugat pe el.

³ Vederat tuturor.

⁴ Punctele 5–12 nu sînt numerotate în ms. B.

⁵ Instrument.

⁶ Urmare.

⁷ Cu cuget drept, fără părtinire și după Dumnezeu.

céle viclene și nu să părăsește a nu zavistui binele și cînstea
altuia. Și pentru acéia știu că să nevoesc mulți ca să strice
cu vorbele lor céle otrăvicioase *τά χρηστά σου ἦθ'η*¹ și
silesc cu vicleșug ca să te îndémne pre măriia-ta să faci
5 célia ce n-ai făcut în tineréte, spre sufleteasca vătămare și
spre clevetirea oamenilor.

7) Pre cei ce sînt pricina răutății îi știu cine sînt, ca cum
mă știu însumi pre mine: unii de aicea și alții dintr-altă
parte, carii sînt *ἀμετάτρεπτοι*² din rău; iară aș pohti să
10 stau de față cu dînșii, înaintea mării-tale și înaintea a mult
norod *ὡ παραστήσουν*³ céle neadevărate, cu carele mă lupt
în zadar. Și măcar că mie nu mi să cuvine, ca unui arhiereu,
să grăesc pe nimenea de rău, nici să prăsc, iar mi să pare
că cu ajutorul lui Dumnezeu foarte tare s-ar rușina.

f. 89^v 8) Între céli alalte mozavirii și vînzări ce-mi fac, ca Iuda
pre Hristos, au zis cătră măriia-ta, cel ce au zis, cum / să
fiu făcut 24 de capete asupra mării-tale împotrivă, ce, și
ce voiu să fac. Întreabă pre părintele Nisis, să-ț spue
acéle capete ce zic, că i le-am cetit într-acel ceas ce au po-
20 menit de iale, fiind de față și Odrianul, care capete eu
vream să le arăt mării-tale tocma de atunci și să-ț cer
voe să mă laș să-i afurisesc de față pre cei ce le scornesc;
dară n-au vrut să mă lase unii. Iar de vei pohti mării-ta
să ți le trimiți să le cetești, să vezi ce cînste îmi fac fiii miei
25 cei sufletești și ce vorbesc pentru mine; ci zicînd eu ace-
luia ce ți le-au spus, cum că s-au lunecat și el cu firea, ca
toț oamenii și cum că toate le am însemnate capete și
nevrînd să i le cetesc, că nici aveam vréme, nici îmi iaste
drag să le mai auz, au zis cătră măriia-ta *τό ἀναπάλον*⁴.
30 Dumnezeu să facă plată fieștecăruia dintr-înșii, după
faptele lor; eu sînt gata.

1 cinstia B//3 vorbele] bărbățiile C // 5 celea B, cele C / n-ai] n-au B// 6 clevitirea.
B // 8 pre mine însumi C // 9 iar C / ași pohti C// 10 mării-tale B, C // 11 *lipsește*
cu C // 13 pă C / nimenea] nimea B // 15 célelalte B, celelalte C // 16 pe C /
să fie B // 17 mării-tale B, C // 17—18 *lipsește* ce și ce voiu să fac C // 18 să-ți
spue B // 19 citit B // 20 Odrianul C // 21 mării-tale B, C / *lipsește* tocma C /
atuncea C // 22 *lipsește* să mă laș C // 23 dar C // 24 trimiți B / citești B, C / îmi
fac mie C // 27 toți B, C // 28 citesc B, C //

¹ Bunele tale moravuri.

² Neschimbători.

³ Să arate.

⁴ Contrariul.

- 9) Iară pentru paretisis ce mi-au venit poruncă de la măriia-ta ca să fac, zic cum că nu îndrăznesc, pentru făgăduiala care dăm noi, arhieriei, înaintea lui Dumnezeu, cînd ne hirotonim (precum și cu mîna scriem în condică,
- 5 după cum iaste rînduiala besericească și iscălim înaintea celor ce vor să hirotonească), să facem paretisis înșine, noi, de voia noastră, căci călcăm porunca și făgăduiala și /
- †. 90 Dumnezeu nu gluméște. Că zice marele Pavel: *ἐκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη ἐκεῖ καὶ μὲνέτω*¹; iar pentru dragostea mării-tale, de ne vei porunci, vom face, pentru ca să nu socotești că-ț stăm împotrivă; numai fă, măriia-ta, socoteală dreaptă și cu frica lui Dumnezeu. De iaste cu dreptul să zică cineva, unui om, cu sila: desparți-te de muiarea ta și lipséște din casa ta și din toată agonisita ta făr'de nici o
- 15 vină, pentru carele iaste zic (măcar că iaste împreunare trupească): „Unde Dumnezeu au împreunat, omul să nu desparță“, dară cu cît mai vîrtos să îndémne cineva pre un arhieru să-ș lase eparhiia, fără vină și făr'de judecată, că iaste împreunare duhovnicească, carele are datorie, pînă
- 20 la vîrsarea sîngelui, să nu-ș părăsească turma, după cum zice Hristos: „Păstoriul cel bun își pune sufletul pentru oi“; iară încăș eu pohtesc să fac voia mării-tale, iară nu a mea.
- 10) Judecă, măriia-ta, ca un domn creștin, de iaste cu cale și de să cuvine să fiu lipsit acuma, la bătrînéțele méle,
- 25 de amîndouă: și de turma ce mi s-au încredințat de la Dumnezeu, ca unui nevrédnic și de munca și osteneala tineréțelor méle? Că zice *Sfînta Scriptură*: / *Οὐκ ἐκδικήσεις δις ἐπὶ τῷ αὐτῷ*.² Și de vei afla măriia-ta că iaste cu dreptate, fie numele domnului blagoslovit, de acum și
- 30 pînă în véci.

1 Iar C // 2 făgăduelile C // 3 *lipsește* arhieriei C // 5 bisericească C // 6—7 după să se hirotonească: care și înșine noi de voia noastră, de vom face paretisis, călcăm porunca ... C // 7 noastră A, C // 8 *lipsește* marele B // 9 mării-tale B, C // 11 că-ți stăm C // 13 desparță-te C // muerea C // 15 carele] că C // 17 să nu dăspărță C / dar C // 18 făr' de vină C // 20 nu-și părăsească C // 21 Păstorul C // 22 iar ¹⁻² C / *ad. marginal* iară încăș eu pohtesc B / mării-tale B, C // 24 bătrînéțile B, bătrînețile C // 25 încredința B // 27 tineréțelor B, tinerețelor C // 29 blagoslovit] binecuvîntat C / acum] cum B // *lipsește* și B //

¹ Fiecare, unde a fost chemat, acolo să rămînă.

² Nu vei pedepsi de două ori pentru aceeași (faptă).

- 11) Iară de vei zice măria-ta, pentru ce am îndatorit casa, de am făcut céle ce am făcut, am multe, de mi s-ar ținea în seamă, carele nu sînt făr'de cale, numai le las și zic că am cheltuit ca la o casă a mea, cum cheltuiaște
- 5 fieștecine la casa sa și ca un păstoriu adevărat, iară nu ca un năemit carele junghe și strică. Și alta: pre aceste vremi aș pohti să știu, cine nu iaste datoriu, din cît ne fiarbem într-această ticăloasă de țară? Că întii și pre măria-ta te auz totdeauna zicînd cum că iaste datoare țara cu doao
- 10 sute și mai multe de pungi; oare acea datorie măria-ta o faci, au întîmplările vremii? Adevărat, întîmplările vremii. Și acéstia au adus și pre alții și pre mine la datorie. Iar mă rog măriei-tale să nu rămîiu într-aceasta, nici să fiu lipsit de mila măriei-tale.
- 15 12) Între altele să cuvintează și aceasta cum că sînt strein și nu s-au convenit să fiu eu mitropolit. În Hristos sîntem toți una. Și apoi n-am fost numai / eu episcop și
- f. 91 mitropolit strein în Țara Românească, ci au fost și alții, mulți, precum să văd în condice și precum să politicéște
- 20 în toată besérica, precum și domni au stătut și de țară și streini, ca și în toată lumea; că Dumnezeu au făcut lumea slobodă pentru toți. Și un lucru ce nu să face, nici să strămută la o beserică de céle proaste, sau la o mănăstire, pentru carele nu iaste hotar besericesc, iară de să va și
- 25 întîmpla vreo pricină ἡ εὐλογία ἡ ἀδικία¹ rîpșesc cei mai mulți și zic că iaste păcat; dară cu cît mai vîrtos să se strămute capul besericii a vreunii eparhii și să nu să vatăme multe suflate și să nu urméze multe lucruri necu-vioase, precum vedem că să fac în bogate locuri.
- 30 Și cum că poț măria-ta să faci ce vei vrea, după pohta măriei-tale, iaste lucru adevărat; iar eu încă zic să faci

1 Iar C / îndatorat C // 3—4 le las să zic B // 4 cheltuiește C // 5 păstor C / iar C // 6 năemit C / acéște B, acestea C // 7 dator C / cîți C / fiarbem C // 8 întiiu B, C // 10 doao sute] 200 C / multe] bine C // 11—12 *lipsește* Adevărat, întîmplările vremii C // 12 acestea C // 13 măriei-tale B, C // 14 măriei-tale B, C // 15 altele C // 16 striin B / în] intru C // 17 toți B, C // 20 precum au stătut și alți domni de țară B // 21 strein B // 22 toți B, C // 23 biserică C // 24 iar C / *lipsește* și C // 25 tîmpla B / rîpșesc C // 26 dar C // 27 să să strămute C / bisericii C // 31 măriei-tale B, C / fac C //

¹ Sau dreaptă, sau nedreaptă.

și după pohta lui Hristos de mă ții cu tot dinadinsul greșit mării-tale „lăsaț și să va lăsa voao“.

Acestia spre îndreptarea mea le scriu, în dreptate și în adevăr. Iar din ce am zis înaintea mării-tale nu voi u eși; fie după cum pohtești și Dumnezeuul păcii să fie cu mării-ta. /

f. 91^v DUMINECĂ LA FEVRUARIE 3 ZILE, RĂSPUNSUL CE AM DAT
A DOA OARĂ

„’Εν πᾶσι τοῖς λόγοις σου μνησκού τά ἔσκατά σου, καί
10 εἰς τὸν αἰῶνα οὐχ’ ἁμαρτήσεις¹“ zice Sirah. Iarși și a doa
oară fac supărare mării-tale cu această puținică a mea
cucernică scrisoare și zic cuvîntul lui David: „Mîniiați-vă
și nu greșiți célia ce ziceț în inimile voastră“. Și ia seama
(pentru dragostea lui Hristos) acestor scrise cu gînd drept
15 și de pohtești ca să fii și mării-ta odihnit și fără vătămare
sufletească și să fiu și eu mulțemit, mă rog ține cumpăna
judecății drept și nu lăsa să-ț spurce unii și alții auzurile,
cu vorbele lor céle otrăvicioase. Că zice David: „Mincinoș
fiii oamenilor în cumpene a face strîmbătate“.

20 Mării-ta, cînd ai trimis la mine pe părintele Nisis,
mi-au zis chiar în față, au să fac, după cum îmi poruncești
mării-ta, paretisis de voia mea, au peste 15 zile vei face
mării-ta precum vei ști, de mă vei scoate cu paguba mea
și cu rușine. Eu încă, pentru ca să nu mă arăt cătră

f. 92 25 mării-ta iubitor de scandale și să potolesc mîniia mării-
tale am zis cătră sfinții-sa / că voi face după cum îmi
poruncești și voi veni la mării-ta, precum am și venit.
Și într-acel ceas mi-am dat cu cucerie toată voința mea
înaintea mării-tale și prin glas viu și în scris, socotind
30 că după ce vei ceti mării-ta acéle 12 capete ce am scris

1 denadinsul B, C // 2 mării-tale B, C / lăsați B, C // 3 Acestea C // 4 mării-tale B, C // 7 *lipsește* zile C // 8 a dooară B, a doa oră C // 10 *lipsește* zice Sirah B, C / Iarș C // 11 mării-tale B, C // 13 cele C / ziceți B, C / în] întru B // 15 ca să fii mării-ta B // 16 mulțemit C // 18 Mincinoși C // 20 pre C // 21 chiiar B, C // 22 *ad. marginal* paretisis de voia mea, au peste 15 zile vei face mării-ta B // 25 iubitoriu B / scandele B, C / mării-tale B, C // 26 îmi poruncești C // 28 *lipsește* Și C // 29 mării-tale B, C // 30 citi B, C / acelea C //

¹ În toate cuvintele tale adu-ți aminte de cele de pe urmă ale tale și în veci nu vei greși.

într-acea foiță ce ți-am dat $\theta\acute{\epsilon}\lambda\eta\varsigma \mu\epsilon\tau\alpha\mu\epsilon\lambda\eta\theta\eta^1$ și vei lăsa
 pre Irod (pre carele te îndeamnă să face aceasta) ca pre un
 mincinos, că nu știe a cînta alliluia și nu vei intra în
 păcat cu mine și în clevetirea a toatei lumi. Iar de vreme
 5 ce văz că te nevoiești măria-ta, cu tot dinadinsul să o
 isprăvești aceasta, iarăși zic că nu voui eși din porunca
 măriei-tale. Numai mă rog măriei-tale să-ț fie milă de
 bătrînéțele méle și de neputințele ce am; și precum te-au
 luminat Dumnezeu de ai aflat chiverniseala acelor trei
 10 pungi (precum mi-au zis Nisis) să afli și celoralalte 4 și
 să-mi iai zapisele de la datornici să mi le dai în mîna mea.
 Și așa voui face și eu scrisoare de la mîna mea $\tau\eta\varsigma \pi\alpha\rho\alpha\iota\tau\eta\sigma\epsilon\omega\varsigma^2$. Și aceasta nu pentru alta, fără numai ca să ia
 sfîrșit scandilile carele vei fi socotind măria-ta că doară
 15 să trag de spre mine; și așa vei fi măria-ta fără păcat
 f. 92v și eu mulțemit și odihnit / și cel ce va fi în urma mea va fi
 pre lége și nu fărădelége, pentru căci atunci mă voui
 lăsa de voia mea. Iar într-alt chip, veri cu ce mijloc voui
 eși, nu va fi nici să va putea numi, cel de pe urma mea,
 20 pre lége; că de să va face și catherisis³, după cum înțe-
 légem, va fi ca acéia ce au făcut acum lui Alixandrias;
 ce și acéia nu iaste catheresis, ce batjocură beséricii lui
 Dumnezeu și sfintelor taini, pentru care lucru cel ce lăcu-
 iaște în ceriuri va rîde de dînșii și Domnul va batjocori
 25 pre ei.
 Iară măria-ta fă ca un domn creștin și milostiv și nu
 mă lăsa să es obodit și cu lacrămile pe obraz, că va fi
 păcat. Și precum nu te pripești la céle politicești a face
 răsplătire pentru cinstea domniei, așa nu te pripi nici la
 30 céle besericești, pentru cinstea lui Dumnezeu; că răul a
 să face iaste lesne, iar a să desface iaste cu nevoie. Îț mai
 ia seama de aceasta și Dumnezeu să te lumineze să faci

1 țe-am dat B, C // 3 alliluia B, alliluia C // 5 denadinsul C // 6 iarăș C // 7 mării-tale 1-2 B, C / să-ți B, C / fie] faci B // 8 bătrînéțile B / neputințele B // 11 iai] ei C / zapisele C // 12 voui] pociu C / și eu scrisoare de la mîna mea] paretisis C // 7 *ad. marginal* $\tau\eta\varsigma \pi\alpha\rho\alpha\iota\tau\eta\sigma\epsilon\omega\varsigma$ A, *lipsește* C // 13 *repetă* fără numai B // 14 scandelle C / care C / doar C // 16 mulțumit C // 17 fărdelege C / atunce B, atuncea C // 19 *lipsește* nu va fi C / de pe] dupre C // 21 Alixandriias B, Alixandriias C // 22 ci și B / catherisis B, C / ci C // 24 lăcuește C / ceruri B / *lipsește* de B // 26 Iar C // 27 pre B, pă C // 29 cinstia B / domnii C // 30 cinstia B // 31 a face B / anevoe C / Îți B, C //

¹ Te vei răzgîndi.

² Paretisis = renunțare.

³ Catherisire = demitere din tagma eclesiastică.

ce ar fi mai cu cinste și mai de folos, a căruia nespusă milă
rugăm să fie pururea cu măriia-ta.

Obiditul rugător al mării-tale,

Antim al Ungrovlahiei. /

f. 208 5 ÎNCEPĂTURĂ ȘI ÎNVĂȚĂTURĂ PENTRU ISPOVEDANIE¹

Cel ce va să se ispoveduiască să-l aducă să stea înaintea
icoanei domnului nostru Iisus Hristos și să înceapă duhov-
nicul, carele va fi: БЛГСКЕНЪ БГЪ НШЪ², СТЪІН БЖЕ³, ГСДН
ПОМНАШ⁴ 12, ПРІНДѢТЕ⁵. După acéia: ПОМНАШ МА БЖЕ⁶
10 să-l zică cel ce va să se ispoveduiască (de va ști carte), iar
de nu va ști, să-l zică duhovnicul.

Și după acéia să grăiască duhovnicul către cel ce va
să se ispoveduiască: iată, fiul meu, că nevăzut stă înain-
tea noastră domnul nostru Iisus Hristos, să-ți priimească
15 ispovedania ta. Deci nimic să nu sfiești, sau să te rușinezi,
nici să te spăimîntezi și să ascunzi ceva de către mine, ci
cu îndrăzneală să-mi spui toate / cîte ai greșit, ca să pri-
imești ertăciune de la domnul nostru Iisus Hristos. Iată
chipul sfinției-sale aici, înaintea noastră. Iar eu numai ce
20 sînt mărturie, ca să mărturisesc înaintea sfinției-sale toate
cîte-mi vei grăi către mine. Iar de vei ascunde ceva de
către mine vei să aibi îndoit păcatul și osînda. Deci ia-te
aminte, deaca ai venit la doftor, să nu te duci netămăduit.

Și așa să-l întrebe pre acela foarte cu dinadinsul, una
25 după alta și să-i îngăduiască pînă ce-i va răspunde. Deci
iar să grăiască duhovnicul către dînsul: spune-mi, fiule,
au doară țe-ai stricat curăția ta cu malachia ? Și iar îmi
spune: au doară ai căzut în păcatul sodomiei cu cineva,
sau cineva cu tine ? Au doară ai căzut în păcat cu muiare ?

3 rugătoriu B / mării-tale B, C // 6 cel ce va vrea // 8 БЛГСЛОВЕНЪ / СТІН // 9
дурă ПРІНДѢТЕ *ad. поклонимся*⁷ // 10 cel ce va vrea / să se // 11 дурă ști *ad. carte* //
12 cel ce va vrea să se ispoveduiască // 14 să-ți priimească // 19 sfinții // 20
sfinții // 21 cîte // 24 denadinsul // 25 să-i] să //

¹ Lipsește din manuscrisul C.

² Binecuvîntat este Dumnezeuul nostru.

³ Sfinte Dumnezeule.

⁴ Doamne miluește (de 12 ori).

⁵ Veniți (să ne închinăm).

⁶ Miluește-mă Dumnezeu (Începutule Psalmului 50).

⁷ Ne închinăm.

- Sau și cu cîte ai căzut și ce chipuri au fost: de céle văduve, au de céle cu bărbat? Pentru că cela ce cade în păcat cu muiarea céia ce are bărbat, acela să chîmă preacurvariū. Așîjderea și muiarea carea va cădea în păcat cu altul, /
- f. 209 5 avînd ia bărbat să chîmă preacurvarē.
- Și iar îl întrebă pre acela, pentru amestecarea de sînge: spune-mi, fiule, au doară ai căzut cu rudeniile tale, sau cu fină-ta, sau cu nașă-ta au ce chipuri au fost? Că acéstia să chîmă amestecare de sînge? Spune-mi au doară ai căzut
- 10 cu dobitoc sau cu pasăre?
- Iar de va fi însurat acel ce să ispoveduiaște să-l întrebe: spune-mi, fiule, au doară ai căzut în păcat cu făméia ta, peste fire, afară den fire? Au doară mai nainte de nuntă, fiind logodit cu dînsa, ai căzut în păcat? Sau au doară ai
- 15 căzut în păcat cu alt féliu de oameni, care sînt de altă lége? Că acel păcat să canonéște mai greu cu un an de alte păcate care sînt.
- Spune-mi, fiule, au doară ai omorît pre cineva cu voia ta, sau făr'de voia ta?
- 20 Și iar îmi spune: au doară ai furat ceva și mai pre urmă s-au făcut afurisanie? Sau au furat / altul și au adus la tine? Și de vei fi furat ceva, să întorci; și îndată cum vei întoarce, să alergi la arhieru și să-ț iai canon de la dînsul și să te iarte de afurisanie, să întorci, adecă să plătești.
- 25 Spune-mi, fiule, au doară ai jurat cu strîmbul și în ce chip te-ai jurat: cu voia ta, au făr'de voia ta? Au doară ai băgat vreun sărac în nevoe? Au doară faci năpaste cuiva, au ai făcut? Au ai oprit simbria cuiva? De vei fi năpăstuit pre cineva, sau năpăstuești, să întorci.
- 30 Spune-mi, fiule, au doară ești cititoriu de stéle, au faci farmece? Sau ai vărsat ceară, sau plumbu? Au doară ai adus în casa ta fărmeacătoare, de te-au isbăvit de farmece? Au doară le faci tu însuți, sau le-ai făcut vreodată? Sau ai făcut farmece spre stricăciunea cuiva? Au doară
- 35 legi dobitoacele, ca să nu le mănînce lupii? Sau ai pus pre alții de au făcut de acéstia lucrure? Au doară ai legat pre bărbat cu fămée? / Au altă legătură pentru vreo boală? Au porți niscari baere, au erbi?
- f. 210

3 chîmă // 4 Așîjderea // 5 *lipsește* ia // 6 iar întrebă // 9 chîmă / *după* Spune-mi *ad.* fiule // 12 *lipsește* în păcat / 13 din // 23 să-ți ei canon // 25 au] sau // 31 plunb // 38 erburi //

Și de să va afla cum că au făcut el de acéstia, sau îi va fi făcut lui alții, unul ca acela să canonéște 6 ani, precum iaste porunca sfintelor canoane. Iar meșterul acela carele le face acest féliu de lucrare să canoniséște ca un ucigaș, 5 adecă ani 20, precum poruncéște marele Vasilie.

Și iar îi zice: spune-mi, fiule, au doară ai ocărit pre părinții tăi, sau pre vreun om, sau călugăr? Au doară ai vrajbă cu cineva? Pentru că de vei avea vrajbă cu cineva, darurile tale și pravila ta nu iaste priimită înaintea lui 10 Dumnezeu și nici alteceva, orice vei face, nu sînt priimate.

Spune-mi, fiule, au doară ai mîncat carne mortăcină, sau sînge de cel oprit, sau de lupi mîncat, sau de vulturi omorît? S-au te-ai spurcat cu alteceva? Sau pre posturi, miercurea/ f. 210^v sau vinerea, te vei fi spurcat? Au doară ai închinat pre 15 cineva diiavolului? Sau ai hulit, sau ai înjurat sfînta lége, sau credința, sau altăceva hulă? Sau ai anathimit pre om? Sau grăești minciuni și te juri în minciuni? Au doară ești trufaș? Sau doară te îmbeți, pentru care iaste aceasta periciune și trupéște și sufletéște?

20 Deci acéstia toate de acum înainte iaste să te păzești foarte și să te iaia aminte, pentru că iată că de a doao oară te botezi, duple cum iaste taina credinții creștinești și de acum înainte să pui începătură bună, cu ajutoriul lui Dumnezeu.

25 Și de glume să te ferești, să nu faci pre oameni să rîză, că acéstea nu sînt creștinești, ci cu dreptate și cu curăție și cu smerenie să-ț petreci viața, pentru ca să-ț ajute Dum-nezeu.

Și după ce va zice el acéstea toate cătră dînsul cu amă- 30 runtul și acela iar să va făgădui de acéstia, de toate să să părăsească, / atunce îndată pleacă în genunche cel ce să ispoveduiaște și să-i citească duhovnicul molitvă. Deci, după ce-i va citi molitva, să zic: ДОСТОЙНО ЕСТЬ¹, СЛАВА... И 30 ИИ² și otpust³.

35 Atunce îl canonéște duhovnicul pre dînsul, după cumu-i va fi greșalele lui. Și de va avea acela multe păcate, îl

4 fel // 12 omorît // 14 te vei] te-i // 15 diavolului // 16 altceva // 20 acéste // 21 a do oară // 26 acéstia // 27 smereniia / viiața / să-ți ajute // 29 acéstia // 31 îndată să pleacă // 36 greșala //

¹ Vrednic este.

² Slavă... și acum...

³ Rugăciune finală.

canonește în care păcat iaste mai mare din célealalte, adecă care păcat are ani mai mulți; și célealalte păcate toate într-acel canon să iartă.

Deci atunci iar zice duhovnicul cătră dînsul: iată, fiule,
5 că atîtea ani poruncéște sfînta pravilă ca să nu te priceștuești sfîntelor taini. Numai cînd va fi la praznicele céle mari, cînd va fi vrémea de priceștenie, în loc de priceștenie să iai aghiazmă. Și de te vei ținea, adecă de te vei opri de sfînta priceștenie, pre cumu-ț dau canon, ți să vor
10 erta păcatele; iar de vei tréce, adecă de nu vei băga seamă, Iudă te vei face.

f. 211^v Al doilea și să păzești, de ți să va tîmpla boală / grea, de moarte, atuncea să te priceștuești; și de te vei scula iar să stai într-acel canon care ți s-au poruncit și să pui măsură,
15 iar să ții mai nainte cu un an, în care te-ai priceștuit, să plinești măsura anilor care-ț sînt porunciț.

Și tu care ești duhovnic ia aminte și aceasta că, dă să va părăsi omul de păcat, atuncea să canoniséște și să priméște, precum poruncéște canonul al marelui Vasilie. Iar
20 în cită vréme va fi el împăcat nici nu să socotește canonul lui. Iar de va ținea cităva vréme să nu să priceștuiască și apoi iar să va tîmpla de va cădea în păcat, iar să pue încéputură canonul dentru-întîi. Iar după ce să va părăsi el de păcat și să va fi oprit den voia lui și de priceștenie, sau
25 de porunca altui duhovnic, atuncea i să socotesc lui și acei ani în canon. Iar de să va afla vreun om cucerit și de să va nevoi el să facă cităva seamă de metanii, / în zi și în noapte, să-i pogori lui un an, mai jos de măsura anilor de priceștenie. Iar de va nevoi el să dea milostenie, pre cît îi va
30 fi putérea, iar să-i lași lui, și alt an. Iar de va posti el miercurea și vinerea, precum poruncéște sfînta pravilă, lasă-i lui și alt an; de va ținea luna, de dulce să nu mănînce, lasă-i lui și alt an.

Iar de va fi omul de treizeci de ani, sau și mai jos și alt
35 an să-i laș lui. Iar de va fi de douăzeci de ani, sau și mai jos mai puțin să să canonească. Iar de nu va suferi acéstea care zisem mai sus, să plinească toț anii care am zis mai

1 céliialalte // 2 céliialalte // 4 fiule] fiul meu // 5 attîia // 6 pricestuești / praznicele // 7 priceștanie ¹⁻² // 8 aghiazmă // 12 griă // 13 atunce // 15 priceștuit // 16 care-ț] carii / porunciți // 17 de // 19 poruncéște marele Vasilie la canon // 23 dintru-tii // 24 din / priceștanie // 30 putéria / laș // 31 miercuria // 33 mănince] minne // 35 laș] lase // 36 să se canonească acéstia // 37 toți //

- sus, desăvîrșit precum i s-au poruncit întîi; că acestea semui, adecă tocmire, iaste a sfîntului Ioan Postnicul și mai mult acei 15 ani ai preacurviei și ai sodomiei și ai dobitoacelor îi pogoară pînă la trei ani, însă cu adevărat
- f. 212^v 5 de-i va posti acești trei ani necurmat, adecă / desăvîrșit, cu post în zi odată să mănînce și metanii să facă, cum i să va porunci de la duhovnic afară osebi de sîmbătă și de duminică. Iar alți părinți de acestea n-au poruncit, numai de sfînta priceștenie să fie opriț, după greșala lor. Iar de
- 10 păcatul curviei, pînă la patru ani să-l pogoare dinpreună să ție cu ce i să va porunci, precum s-au zis mai sus.
- Iar miercurea și vinerea să cuvine tuturor creștinilor să postească, ca și cei ce au canoane și cei ce n-au, pentru că aceasta iaste obicinuită creștinilor.
- 15 Iar după cădere în păcat, de va vrea acela să să călugărească, doao părți să ție și o parte să-i erți. Iar de va vrea să meargă la obște jîtie, lasă-i lui canon pre jumătate; iar după ce au luat cinul călugăresc și au căzut în păcat, cît ani i s-au poruncit, să-i plinească.
- 20 Așijderea și muerile să le întreb, au doară vor fi purtînd erbi, sau vor fi băut erbi să nu facă copii. Sau, de să va afla
- f. 213 să / fie făcut iale lucru ca acesta, ca ucigașii să să canonească. Iar de va fi lepădat ia copilul de vreo nevoe, un an să nu să priceștuiască. Iar céia ce va fi purtat erbi, sau va
- 25 fi purtînd, să le lépede și să să canonească șase ani. Iar de va face farmece, ca să știe ce copil va face, sau să știe alte lucruri, șase ani să nu să cuminece. Așijderea să fie întrebate iale de toate păcatele, ca și partea bărbătească și, în cîți ani să vor afla în canon, să n-aibă voe a frămînta
- 30 prescuri. /

1 întîiu / căldă / acestia // 2 Ioan Posnicul // 4 *lipsește* cu // 8 acestia // 9 priceștanie / opriț // 15 să se călugărească // 17 jîtie / *lipsește* pre // 18 cîți // 22 să se canonească // 24 priceștuiască // 25 *lipsește* și să să canonească șase ani // 27 să nu se cuminece //

CHIPURILE VECHIULUI ȘI NOULUI TESTAMENT

- f. 2^v Chipurile Vechiului și Noului Testament, adecă
 obrazy ale oamenilor celor vestiți ce să află în „Sfînta
 Scriptură”, în „Biblie” și în „Evanghelie” și adunare
 pre scurt istoriilor celor ce s-au făcut pe vrémea
 lor, adeverind a fieștecăruia viața și faptele atîta
 a celora ce au viețuit cu viață bună, cît și a
 celora ce au viețuit cu viață necuvioasă, începînd
 de la Adam și pogorînd pînă la Hristos, acum
 întii într-acest chip alcătuită și așezată, prin
 multă nevoiță și osteneala preasfințitului mitro-
 polit al Ungrovlahiei chir Anthim Ivireanul și
 închinată cu cucerie, spre semn de dragoste ade-
 vărată, prealuminatului și înălțatului marelui domn
 și oblăduitoriu a toată Țara Rumânească Ion
 Constandin Brîncoveanul Basarab Voevod.

Dat în vestitul oraș al Tîrgoviștei, la anul de
 la zidirea lumii 7217 <1709>, meseți iulie, 1./

- f. 2 „Făcut-au Domnul Dumnezeu toate din neființă
 Și în ființă le-au adus cu multă biruință
 Și după acéia au zidit, luund pămînt și tină
 Pre omul cel dintîi, Adam, fără cuvînt de vină,
 După asămînarea Sa făcu-i închipuire
 Sufîind asupra fétii lui și duh de viețuire
 Adăugînd din coasta lui, face, cu socotință,
 Pre Eva, dîndu-i ajutoriu spre bună lăcuință.
 Și dintr-aceștea amîndoi mulți oameni să nascură
 Precum să véde luminat de-a rîndul în *Scriptură*;

Oameni aleși și minunați, vestiți în fapte bune,
 Trăind în blagoceție, precum *Scriptura* spune.
 Și de la acestea de la toți luo asemănare
 Și iubitorul de Hristos, întru credință tare,
 Prealuminatul Constandin din viță Basarabă,
 Stăpînul Țării Rumânești, mulți ani să aibă,
 Care la sine adună florile bunătății
 Și cu credința defaimă căile strîmbătății.“ /

f. 3

Prealuminaatului și preaînălțatului domn Constandin Brîncoveanu Basarab Voevod

Multe și despărțite sînt faptele și sfîrșiturile a cugetului celui mulțemitor, prin mijlocul a căroră să adeverează fără de prepus cum că rămîn întru neuitarea celor ce li s-au făcut binele. Toate facerile de bine ce au cîștigat, iară mai vîrtos și mai ales acêste doao: întîi mulțemita cea adevărată caré să face din inima cea călduroasă prin cuvînt și-a dooa, oarecare daruri mici spre semn de cunoștință a datoriei ce li s-ar cuveni.

Pentru aceasta dară și smerenia noastră, cunoscînd cum că pentru multele folosuri și faceri de bine ce ai arătat și arăți măriia-ta de-a pururea cătră noi sînt datoriu nu numai să mă rog lui Dumnezeu, pentru fericita sănătate și buna întărire întru luminat scaunul măriei-tale, ce și veri cu ce alt mijloc ași putea să mă arăt cătră măriia-ta mulțemitoriu și voitoriu de bine atîta la céle sufletești, cît și la céle trupești.

Drept acéia am vrut cu iubire de osteneală de am adunat și am însemnat întru această cărticea chipurile și obrazye tuturor strămoșilor noștri anume carele din carele să trage, precum să povestesc în sfînta și dumnezeiasca *Scriptură* în cea véche și în cea noao și ca un dar mic și mare să o aduc creștineștii stăpîniri a înălțimei-tale, mic zic pentru statul ei, de vréme ce pre scurt și cu puține cuvinte închiiae toată rodoslovie de la Adam pînă la Hristos; mare iară pentru gîndul, căci întru această rodoslovie să cuprind obrazye de oameni mari și minunați, proroci, drepti și împărați, a căroră rîvnitor fierbinte ești înălțimea-ta și o oglindă curată prin mijlocul a căriia poate să vază fieștele carele toate bunătățile a celor fericiți bărbați.

Și socotesc lucrul acesta să nu fie fără de cuviință și fără de socoteală; una pentru căci acele ce înțelegem prin auz și prin cetaniia a multor zile cu vederea chipurilor celor însemnate și cu cetaniia povestirii lor pre scurt mai mult ne încredințăm și mai pre lesne într-o pomenire le putem păzi. A dooa, ca celuia ce ești stăpînitoriu într-o așazămint preaslăvit și într-o oblăduire prealuminat și de atîta mulțime de credincioși purtător de grijă și chivernisitor să cuvine drept acéia a fi adus înălțimei-tale de la noi un dar ca acesta; că cele luminate și preaslăvite să cuvin iară celor luminați și preaslăviți. Pentru că măriia-ta între prealuminatul neam al Băsărăbeștilor dintru carii s-au arătat domni vrédnici și creștini, însuți ai odrăslit ca o odraslă cu străluciri de aur și ai înflorit ca o floare cu bun miros, păzită cu mila lui Dumnezeu, neveștejită pînă acum și să va păzi și de acum înainte kata diadohin pentru multele și nenumăratele faceri de bine, carele au cîștigat cei de departe și cei de aproape de la creștineasca și asămînătoarea lui Hristos voință a mării-tale, pentru care lucru de vom zice și te vom numi coroana tuturor domnilor nu vom greși adevărului, de vréme ce ca un maslin roditoriu ce ești sădit în casa Domnului întinzi spre toți ramurile cele neveștejite ale milosteniei și făclia creștinescului tău suflet spre faptele cele bune și dumnezești pururea aprinsă cu focul credinții și a dragostei cei fierbinte și pusă în sféșnic pentru ca să lumineze tuturor celor ce sînt într-o întunérecul scîrbelor.

f. 3v

Și precum / într-o grădină împărătească cu multe po-doabe să află multe și de multe feliuri de flori, carele veselesc cu mirosul toate simțirile celor ce s-apropie, așa și chipul cel de Dumnezeu împodobit a înălțimei-tale iaste plin și împodobit cu multe daruri și bunătăți și pociu zice cum că, ca alt Pariv indianesc, carele cu putéria lui cea trăgătoare trage la sine toate materiile, sau ca alt izvor din Scotusa ce închiagă toate vasăle cele stricate, așa și blîndétele mării-tale trage pre toți cătră sine și-i închiagă cu mîngăiare și tămăduiaște a fieștecăruia scîrba inimii și supărarea lipsii cu îndurarea.

Și cu adevărat ești tot cu totul un chip însuflețit asé-mene făr'de nici o despărțire cu acei minunați și vestiți ce mai sus s-au zis, atrăgînd și adunînd de pre la toți bunătățile cele mai de treabă și mai mari: însă de la unul cucerniciia, de la altul credința cea fierbinte și rîvna cea

dumnezeiască, de la altul iubirea de streini, de la altul blîndétele, de la altul îndelungă răbdarea și nerăutatea, de la altul milostivirea și iubirea de săraci și de la alții alte bunătăți, carele sînt cunoscute și adevărate că le ai măriia-ta, iar mai vîrtos și mai ales de la dulcele mieu Iisus, smereniia cea de margine; că decît te-au mărit Dumnezeu și te-au înălțat în cinste și în stăpînire, cu atîta mai vîrtos te smeréști cu duhul. Și pentru acéia cu multă cucerie te afli supt jugul cel bun și supt sarcina lui Hristos cea ușoară, primind cu multă răbdare și cu multe blîndéte necazurile și supărările céle multe și de multe feliuri ce vin neîncetat, totdeauna, de toate părțile.

Și precum cel într-un nume cu măriia-ta slăvitul și de Dumnezeu încununatul, marele și întocma cu apostolii Constandin, întîiul împărat al creștinilor n-au ținut cu putére omenească schiptrul împărăției, ci numai cu singura nebiruita putéria împăratului ceresc, într-acestaș chip și măriia-ta, ca un iubitoriu de Dumnezeu nu nădăjduéști a chivernisi trebile domniei cu ajutoriul și cu înțelepciune omenească, ci chemi pururea și ajutoriul cel de sus căruia mă rog neconținind ca să ajute mării-tale, păzindu-te cu sănătate, cu veselie, cu viață îndelungată, mai presus decît toate célia ce aduc întristare, neclătît și nemișcat, întru înălțat scaunul mării-tale, împreună cu toată luminată rudenii mării-tale. Amin.

Dat în vestitul oraș al Tîrgoviștei, la anul de la zidirea lumii 7217<1709>, meseță iulîie, 1.

A păzitei de Dumnezeu înălțimei-tale, întru Hristos rugător, smeritul mitropolit al Ungrovlahiei, Anthim. /

f. 4 POVESTIRE PRE SCURT PENTRU ZIDIREA LUI ADAM

Adam s-au zidit și s-au însuflețit la locul Damascului, precum zic unii. Și după acéia l-au mutat Dumnezeu în Grădina desfătării (dintru caré iase rîu și să înparte în

¹ Textul filei 4 recto lipsește în întregime din manuscrisele M și C. El a fost înlocuit cu textul următor:

Manuscrisul M :

„La începutul anilor, sau al vremilor, au făcut Dumnezeu ceriul și pămîntul.

- 4 începături: numele unuia este Fison; acesta încungiură tot pământul Evilat. Numele celui de al doilea este Gheon; acesta încungiură tot pământul Ethiopiei. Rîul al treilea este Tigru; acesta merge în preajma Asiriilor și rîul al 5 patrulea este Euftrat). Și adormi Dumnezeu pre Adam și luo o coastă dintr-ale lui și făcu pre muiare, pre caré, văzînd-o Adam, îi puse numele ei Eva, închipuind cu prorocie pe Hristos și besérica, precum și la celialalte zidiri ale lui Dumnezeu au dat cu prorocie numire la toate.
- 10 Și, plecîndu-se Adam cuvintelor Evei, au mîncat din roada ce i-au poruncit Dumnezeu să nu mănînce. Și pentru rușinea golătății lor cusură foi de smochin și-s acoperiră golătatea, pre carii blestemîndu-i Dumnezeu, îi goni din raiu pre amîndoi. Și au pus Dumnezeu înaintea 15 ușii raiului heruvimi și sabiia cea de pară.
- Iară după acéia, la al 15 ani ai vieții lui, au născut Adam pre Cain și la 30 de ani au născut pre Avel; iară la 230 ani de ai vieții lui au născut pre Sith.
- Să zice pentru Adam, cum să fie născut 30 de feciori și 20 30 de fete, afară din Cain și din Avel, precum istoricul

Dar pământul și ceriul, împreună cu apele încă nu era altcevaș fără numai o materie amestecată și turburată, înecată în grozăvia întunérecului și duhul lui Dumnezeu să purta deasupra apei.

Îndată Dumnezeu au zidit lumina și usebindu-o din întunérec au făcut despărțirea cea dintîi a zillii și a nopții; și aceasta au fost zioa cea dintîi întru caré s-au întimplat facerea a toată lumea.

A dooa zi au înălțat Dumnezeu tăria ceriului ca pentru să încununéze lucrarea lui cea mare și amestecîndu-o cumpătat cu umezeală dulce o au rînduit să-și verse rîurile ca să ajute rodirii pământului.

A treia zi au făcut de s-au ivit pământul despărțindu-l de apele care poeziia pre dînsul dîndu-i și putere a face roduri și pomi și semînte de tot féliul.

A patra zi au făcut Dumnezeu soarele și luna și toate stélele, cari cu însemnarea lor cea dreaptă era să însemnéze încungiurarea timpilor, schimbarea vremilor și curgerea anilor.

A cincia zi au făcut toate dobitoacele céle de pre uscat, usebindu-le în parte bărbătească și fâmească, ca prin mijlocirea nașterii să înmulțească creșterea și paza firii lor necontenit".

Manuscrisul C :

„1 Dintru început au făcut Dumnezeu cerul și pământul. Însă pământul era încă nevăzut și neîntocmit și întunerecul erea dasupra adîncului.

Dumnezeu zise ca să să facă lumină și să făcu lumină. Și văzu Dumnezeu că lumina este bună și despărți lumina de întunec; și numi lumina zioa, iar întunecul noapte.

Și să făcu seara și dimineața. Și aceasta fu zioa cea dintîi.

2 Dumnezeu zise să să înnalțe o boltă în mijlocul apelor, ca să despărțească apele ce ereau deasupra acéștii bolte, de către cele ce era dedesupt și să făcu așa.

Filon zice. Nașterea întâia și a patra și va să zică aceasta, că patru nașteri de la Adam s-au făcut: au născut pre Cain, o naștere; pre Halmana, a dooa naștere; pre Avel, a treia naștere; pre Delvora, a patra naștere. Aceste nașteri aci
5 să socotesc de laturi.

Și au fost toată viața lui Adam ani 930. Facerea, cap 1 și 4.

Cade-să a ști și aceasta, că légia cea firească au ținut de la începutul lui Adam pînă la Moisi, ani 3682 și de la Moisi
10 s-au început légia cea scrisă.

Pre Sith, carele l-au născut Adam la 230 de ani ai vieții lui, Moisi nu pune la număr cei 100 de ani ce-au plîns Adam și Eva pre Avel, dintru care Sith să trage neamul fiilor lui Dumnezeu. Și au trăit Sith ani 912.

15 Pre acest Sith zic unii, cum că l-au trimis Adam cînd s-au bolnăvit, să meargă în raiu să-i aducă din lemnul vieții; dară nu i s-au dat voe, ci numai i-au dat îngerul lemn de finic. Și cînd s-au întors înapoi au găsit pre Adam mort și au sădit lemnul acela la mormîntul lui Adam, de
20 spre cap, carele s-au făcut copaci mare. Și după acéia, zic istoriile, să-l fie pus Solomon la lucrul curților lui ce au

Și această boltă să numi cer. Așea între bolta cerului și între apele cele de dedesupt, în văzduh, să arătară nori.

Și să făcu seara și dimineața. Aceasta fu zioa a doă.

3 A treia zi au făcut Dumnezeu de s-au ivit pămîntul, despărțindu-l de apele care poezea preste dînsu, dîndu-i și putere a face de tot felul de roade.

4 Dumnezeu mai zise să să facă și doi luminători mari, unul spre stăpînirea zilei și altul spre stăpînirea nopții, toate planitele și mulțimea stelelor, careș cu însemnarea lor; și s-au făcut așea.

Și să făcu seara și dimineața. Zioa a patra.

5 A cincea zi au făcut Dumnezeu toate dobitoacele pre uscat și în ape cele înotătoare, iar în văzduh cele zburătoare, poruncind să se înmulțească fiecare la felul său.

6 A șasea zi mai repetă a zice Dumnezeu pămîntului să scoată de tot fel dobitoace și fiare tiritoare după felurile lor. Și așea să făcură toate dobitoacele și fiarele cele tiritoare, după cum au zis Dumnezeu. Și văzu Dumnezeu că este bine. Și așea începură peștii a înnota în ape și păsările a zbura în văzduh și a-ș arăta bucuria lor prin dulcea cîntare. Și așea începură a umbla toate viețuitoarele prin munți și prin văi, osebindu-le în parte bărbătească și femească, ca prin mijlocul nașterii să se înmulțească creșterea lor și paza firei lor neconținut.

Dintr-aceasta dar vedem că Dumnezeu este făcătorul cerului și al pămîntului și atotputernic: ceea ce voește face. El zice și toate i se supun. El este izvorul înțelepciunii. Precum [și] privirea unii icoane frumoase dovedește iscusința zugravului său, așea și privirea cerului și al pămîntului dovedește puterea și înțelepciunea lui Dumnezeu“.

făcut, pre carele zic să se fie răstignit și Hristos. (Iară eu nu o ȋiu să fie aceasta adevărată).

Zice Stravon istoricul, că după ce au murit Avel, Adam s-au făgăduit lui Dumnezeu ca să nu să mai înpreune cu
5 muiarea lui. Iar Dumnezeu, prin mijlocul ingerului, i-au stricat făgăduiala, pentru ca să se nască Fiul lui Dumnezeu, din semenȋia lui.

Iară Iosip istoricul zice că, după ce s-au omorît Avel și au fugit Cain ȋși aducea aminte Adam de odrăslirea
10 (adecă de nașterea) fiilor și să sfârșma foarte tare de dorul și de dragostea ce avea cătră dînșii; care socoteală a odrăslirii au numit-o Stravon odrăslire poruncilor lui Dumnezeu, că la Facere au zis Dumnezeu: „Crêșteȋi și vă înmulȋȋi“. Așa zice Filon, istoricul. /

f. 4^v 15 Cain au fost plugariu. Și pentru căci era nepriimate de
Col. 1 Dumnezeu darurile lui, nefăcîndu-se cu dreptate, iară ale frăȋini-său priimate, s-au întristat. Și măcar că fu înfruntat de Dumnezeu, iară încăș tot au omorît pre frate-său Avel, greșind cu aceasta înșeptit: întȋi, că n-au adus
20 jărtvă dreaptă lui Dumnezeu; a dooa, că au zavistuit pre frate-său; a treia, că l-au viclenit; a patra, că l-au omorît; a cincea, că au spurcat pămîntul cu vărsarea sîngelui frăȋini-său; a șasia, că au tăgăduit cu obrăznicie lui Dumnezeu; a șaptea, că nu s-au căit. Și drept acéia
25 fu pedepsit înșeptit. Iar după blestemul lui Dumnezeu fu pre pămînt rătăcit<or> și nestatornic. Facerea, cap 4.

Acest Cain au aflat întȋi cumpenile și măsurile și au pus hotară pămîntului și au zidit cetăȋi. Iară după acéia, aflîndu-să într-un desiș de pădure, fu omorît de Lameh,

15 Acest Cain M, C / nu era priimate M // 16 *lipsește* de Dumnezeu M / darurile lui către Dumnezeu C / nefăcîndu-se] căci nu le făcea C / căci le făcea cu nedreptate M / iar C//17 frăȋini-său] lui Avel C// 16—17 iar ale frăȋine-său Avel, ce era păstor de oi, priimate M // 18 de Dumnezeu pentru căci zavistuia pre fratele său, iar încăș tot l-au omorît M // 17—19 s-au foarte întristat și au început a pizmui pre Avel. Și măcar că fu înfruntat Cain de Dumnezeu pentru aceasta, dar încăș l-au omorît, greșind C // 19 *lipsește* pre frate-său Avel M / înșăptit M / că] pentru că C//20 jertfă C//21 fratele său M / viclenit M, C// 22—23 cu sîngele fratelui său M, C// 24 *lipsește* lui Dumnezeu M, C / și a 7 că nu s-au căit de greșala sa C / drept] pentru M//25 fu] s-au și M / înșăptit M // 25—26 înșeptit, rătăcind și tremurînd după blestemul lui Dumnezeu M // 25—4 lui Dumnezeu, rătăcindu-să într-o desime de pădure fu și el omorît de Lameh orbul, carele fu al 7-lea de la Adam. Pre acest Cain l-au născut Adam la 410 ani ai vieȋii lui. Acesta au aflat întȋi cumpenile și măsurile și au pus hotară și au zidit cetăȋi C // 27—4 Pre acest Cain l-au născut

feciorul lui Mathusala, carele era al șaptelea după Adam. Facerea, cap 4.

Zice istoricul Iosip, cum că au născut Adam pre acest Cain la al cinsprăzécelia ani ai vieții lui.

- 5 Acest Avel fu iubit de Dumnezeu și darurile lui priimite, căci le făcea cu dreptate; și pentru această pricină fu omorît de frate-său Cain, când era de 100 de ani.

Pre acest Avel l-au născut Adam la 30 de ani ai vieții lui, pre carele l-au plîns Adam și Eva 100 de ani. Și locul
10 întru carele l-au plîns să chîmă pînă acum Valea Lacră-milor, care iaste aproape de Evron. Facerea, cap 4.

Acest Lameh au scornit întîi a ținea doao mueri și cu acest lucru necuvios au călcat porunca lui Dumnezeu, caré au zis: „Și vor fi amîndoi un trup“. Acesta fiind orb,
15 îl trăgea altul. Și pentru căci omorîse pre Cain, zăcînd în niște mărăcini, au zis mai nainte muerilor lui: „Am ucis bărbat întru rană mie și tinerel întru struncinare mie. Drept acéia mi să va da răsplătire de 77 de ori“. Fac<erea>, cap 4. /

Col. II 20 Pre acest Enos l-au născut Sith la 205 de ani ai vieții lui, fiind Adam atunce de 335 de ani. Și să tilcuiăște Enos: om, sau bărbat, adecă cuvîntătoriu și tare. Acesta au aflat întîi cuvinte de rugăciune și au început a să ruga lui Dumnezeu și a chîema numele lui. Însă zic jidovii
25 cum că acesta să fie izvodit chipuri întru cînstea lui Dumnezeu, pentru ca să nu să lenevească oamenii a să închina și a cînsti pre Dumnezeu, precum în vremile

Adam la 15 ani ai vieții lui. Și el au aflat întîi cumpenile și măsurile și au pus hotară și au zidit cetăți. Apoi aflîndu-să M // 1 *lipsește* feciorul lui Mathusala M / după] dela M // 2 *lipsește* Facerea, cap 4 M // 3—4 *lipsește* M // 5 *lipsește* acest M / erea priimite C // 6 *lipsește* și C / *lipsește* pricină M // 7 fu omorît] s-au și omorît C / fratele său C / pă cînd era în vîrstă de 100 de ani C // 9 pe care C / și] iar C // 10 întru] în M / întru carele] unde C / chîmă] numește C / *lipsește* pînă acum M, C // 11 care] ce M, C / este M // 12 Lameh] Maleh C // 12—13 și cu lucru ca acesta necuvios M / *lipsește* și M // 14 fi-vor doi un trup M / amîndoi] doi C // 15 *lipsește* pentru M, C // 15—16 zăcînd într-un desiș au zis M // 16 *lipsește* mai nainte C // 17 ucis-am M / un bărbat C / *lipsește* și tinerel întru struncinare mie C] i proci M // 18 Drept aceea mi să va răsplăti și mie de șaptezeci și șapte de ori C // 18—19 *lipsește* M // 20 *lipsește* de M // 21 atunce M / *lipsește* de^a M / atunci în vîrstă C / tilcuește C // 22 adică cuvîntător C // 24 numele lui cel sfînt C / jidovii] evrei C // 25 *lipsește* cum C / cum acesta M / că tot acesta au izvodit chipuri C // 26 *lipsește* pentru M / lenevească] lenească M // 27 Dumnezeu-Tatăl C // 27—1 precum ținem noi creștinii în vremile de acum sfintele icoane M // 27—2 precum și în vremile noastre ținem și noi creștinii sfintele icoane la care ne închinăm; iar anii lui au fost 905 C //

de acum ținem noi creștinii sfintele icoane; a căruia anii vieții lui au fost 905.

Acest Cainan au trăit ani 910 și au făcut feciori și fete.

Acest Maleleil au trăit ani 900.

- 5 Acest Iared au trăit ani 962.

Acest Enoh, fiind plăcut lui Dumnezeu, s-au mutat în Grădina desfătării (adecă în raiu) și trăiaște împreună cu prorocul Ilie. Iară în vrémea lui Antihrist vor să vie amîndoi dupe prorocia Zahariei și a lui Ioann la Apocalip-
10 sis, ca să întoarcă inimile părinților cătră feciori; și de el să vor omori în Ierusalim. Însă acest Enoh, precum scrie în poslaniia Iudei, au izvodit slovele și au scris carte. Și pe vrémea acestuia să adeverează să fie murit Adam.

- 15 Și toată viața lui Enoh pre pămînt au fost ani 365.

Pentru anii lui Mathusala multe păreri sînt. Pentru că după tocmirea celor 70 de tîlcuitori zic unii cum că au trăit după Potop ani 14, măcar că în corabie nu să vede nicăiri să fie fost, nici să pomenéște undeva să se
20 fie mutat, ca Enoh. Iară alții zic să fie murit mai naintea Potopului. Iară Ieronim zice că au murit atuncea, în vrémea Potopului; pentru că zice că au trăit, înaintea lui Lameh, ani 188 și Lameh, înaintea lui Noe, ani 181 și Noe înaintea Potopului, ani 600. Și într-acest gînd,
25 al lui Ieronim, să potrivesc toți; adecă cum că au murit Mathusala în vrémea Potopului. Iar precum zic cei 70 de tîlcuitori, vede-să a fi trăit înaintea lui Lameh 167, de ani și Lameh, înaintea lui Noe, 188 și Noe, înaintea Potopului, 600 și dupe Popop ani 14, carii fac, de toți,
30 ani 969. Facerea, cap 5. /

2 *lipsește* lui M / i-au fost M // 3 făcut]născut C // 7 *lipsește* adecă M] sau C / trăește C // 8 Andihrist C // 9 amundoi C / după M, C / lui Zahariea C / Zahariei prorocul M / Ioan ce zice la C / la Apocalipsis] Bogoslov M // 11 el] Antihrist M // 11 — 12 Însă acest Enoh să scrie că ar fi izvodit slove C / *lipsește* precum scrie în poslaniia Iudei M // 13 pre M] în C / să fi murit M] că ar fi murit C // 15 au fost 365 de ani C // 16 sint] să află C / *lipsește* pentru M // 17 tocmirea] tălmăcirea M / tîlcuitori] tălmăcitori M / zic că ar fi trăit C / *lipsește* unii M // 18 — 19 măcar că nicăiri nu arată să fie fost și el în corabie, nici M, măcar că nicăeri nu să dovedește să fi fost și el în corabie, nici C // 19 *lipsește* pomenește undeva să M / să să fi mutat undevaș, ca Enoh C // 20 să fi murit M, C // 21 — 22 *lipsește* Iară Ieronim zice că au murit atuncea, în vrémea Potopului C / atuncea în Potop; că zice M // 23 ani 188] 181 de ani C / *lipsește* ani ² M / ani 181] tot 181 de ani C // 24 *lipsește* ani M / 600 de ani C // 27 tîlcuitori] tălmăcitori M / să fi trăit C // 28 *lipsește* de M / 188] 181 de ani C // 29 după C / 14 ani C // 29 — 30 și care să fac peste tot 969 de ani C // 29 să fac M // 30 *lipsește* Facerea, cap 5 M //

Acest Iovil au aflat întâi corturile păstorilor și au despărțit turmele după feliuri și după neamuri, adecă osebind oile din capre și au rînduit anii. Facerea, cap 4.

Acest Iuval au aflat meșteșugul muzicesc, adecă lăutele, 5 organele și alte feliuri de cîntări. Acesta, cunoscînd cum va să se facă Potop au scris istoriile vremilor acelor pe stîlp de pămînt și de piatră ca, de să va face Potopul de apă, să rămîie stîlpul cel de piatră cu istoriile iar de să va face de foc, să rămîie stîlpul cel de pămînt. Face<rea> 10 cap 4.

Această muiare, Noeman, precum zic unii din istorici, au aflat întâi meșteșugul țesăturii și a cusăturii.

Acest Thovel află meșteșugul făuriei, adecă să făcu începător lucrului băilor de fier și de aramă și a celorlalte 15 băi de aur, de argint și de altele. Și din sunetul ciocanelor lui Thovel, veselindu-se Iuval au aflat potrivirile și întocmirile glasurilor. Face<rea>, cap 4.

În vremile acestui Maleleil, împreunîndu-se fiii lui Dumnezeu, carii să trăgeau din Sith, cu fetele lui Cain, 20 s-au născut uriașii. Face<rea>, cap 6.

Tot neamul lui Cain au perit în Potop, carele era 77 de suflete. Și pentru aceasta s-au zis de Lameh cum că de 77 de ori să va pedepsi, pentru căci au omorît pre Cain, pentru că 77 de suflete dintr-ai lui au murit, precum zic 25 unii din istorici.

Cade-să a ști cum că veacurile nu să zic pentru numărul anilor, precum vor unii, ci pentru niscare minuni carele să fac la începuturile veacurilor. Pentru că la începutul veacului celui dintîi fu începutul lumii; iar la începutul 30 veacului al doilea fu curățirea lumii prin Potop, iară la

2 *lipsește* adecă M // 2—3 după neamuri. Tot acesta au orînduit cursul anului C // 3 au făcut orînduială anilor M / *lipsește* Facerea, cap 4 M, C // 4 Ioval M, C / alăutele M // 4—5 muzicesc, cum organile, lăutele și celelalte. Acesta cunoscînd că va C // 5 cîntări] zicăturei M // 7 pe un stîlp M / și pe unul de piatră M / peatră C // 8 stîlpul cei de peatră C / istoria C // 9 *lipsește* Facerea, cap 4 C // 11 Noema M, C / *lipsește* unii din M, C // 12 țesăturii și cusături C / și cusătura M // 13 făorii C / fluerii M / adică C / și M // 14 *lipsește* și a celorlalte C // 15 *lipsește* și de altele M] și alte metale C // 16 Ioval M, C // 17 *lipsește* Facerea, cap 4 C // 18—20 *lipesc* C // 20 născut] izvodit M / *lipsește* Facerea, cap 6. M // 21 Și în vremea Potopului au perit tot neamu lui Cain care era C / care M // 22 *lipsește* și M, C / aceasta] acéia M / s-au fost zis C // 23 *lipsește* pentru M, C // 24 pentru că] căci că M / 24—25 pentru că 77 de suflete dintr-ai lui au perit în vremea Potopului, după cum aceasta zic uni din istorici C / au murit; așa zic istoricii M // 26—8 *lipesc* C // 26—2 *lipesc* M //

începutul veacului al treilea s-au légiuit tăierea împrejur împotriva păcatului celui strămoşesc. /

Col. II Acest Lameh au trăit ani 753 şi au făcut feţi şi fete. Face<rea>, cap 5.

- 5 Aici, la naşterea lui Noe, să sfîrşaste veacul cel dintîi, avînd, după cum zic jidovii, ani 1642; şi de la naşterea lui Noe pînă la Potop au fost ani 600, carii fac de toţi, de la Adam pînă la Potop, ani 2242.

- Noe, la al şaselea sute de ani ai vieţii lui, împreună
10 cu muiarea şi cu 3 feciori ai lui, cu muerile lor, apropiindu-să Potopul, au intrat în corabiia ce făcuse din porunca lui Dumnezeu (cu 100 de ani mai nainte, după cum zice Ieronim). Şi după acéia, desfăcîndu-se toate izvoarele apelor şi deschizîndu-se gghiaburile ceriului, au ploat 40
15 de zile şi 40 de nopţi. Şi s-au înălţat apa în sus de 15 coţi de cît toţi munţii cei înalţi, carii era supt ceriu, după cum zice la 7 capete ale Facerii. Şi au murit tot trupul cel ce mişca pre pămînt şi toate cite au suflare de viaţă. Iară la 27 de zile a lunii a şaptea, înpuţinîndu-se apa,
20 s-au aşăzat corabiia pre munţii Ararat şi la 27 de zile a lunii a dooa au eşit Noe din corabie, împlinindu-să un an încheiat, dupre călătoria soarelui şi fiind şi luna de 17 zile.

- Stravon gheograful zice că în anul în care au grăit
25 Dumnezeu cătră Noe, tot într-acelaş au început şi corabiia şi o au sfîrşit şi au şi intrat într-însa.

- Cade-să a şti că anul iaste în doao féliuri: iaste anul soarelui, carele în 12 luni îşi face călătoria sa şi acestui
an urmăm noi <şi> iaste şi anul lunii, carele cu 12 în-
30 cunjurături ale ei, îşi vine la locul său. Însă anul lunii iaste mai mic cu 11 zile, decît al soarelui.

Iară de vei vrea să faci şi anul luminii întocma cu al soarelui, céle 11 zile ce au rămas din micşorarea anului

3 au făcut feciori şi fete M // 4 *lipseşte* Facerea, cap. 5 M // 5—8 *lipseşte* M // 9 la a şasea sută M, la a şaptelea sută C // 10 muerea sa C // 11 corabie C / ce] carea M, care să C / din] după C // 13 izvoarele] zghiaburile C // 14 deschizîndu-să şi zghiaburile C // 16 *lipseşte* toţ C / carii] ce M // 16—19 munţi cei înalţi şi s-au înecat toate cele mişcătoare şi toată suflarea după faţa pămîntului, afară de Noe cu ai săi şi cite păsări şi dobitoace luase în corabie din porunca lui Dumnezeu. Iar la 27 zile C // 16—17 *lipseşte* după cum zice la 7 capete ale Facerii M // 18 cel ce] ce să M // 19 iar M / a şaptelea C // 20 aşezat C / preste munţi C // 22 după C // 22 — 6 *lipseşte* dupre călătoria... au eşit M // 24 — 6 *lipseşte* Stravon... au eşit C //

ce am zis mai sus le adaogi la începutul crugului celui dintîi al luminii și așa, cu acest mijloc, iaste amînduror luminilor anul tot întocma

Drept acéia, de vréme ce la 27 zile a lunii a dooa au
5 întrat Noe în corabie, iarăși într-acéiași zi, împlinind-se anul soarelui, au eșit. Și, făcînd jărtăvnic lui Dumnezeu, i s-au dat voe a mîncă, carne fără de sînge. Și să puse și curcubeul în loc de semn, cum că nu să va mai face potop.

După acéia, îmbătîndu-se Noe de vin, s-au dezgolît
10 în casa lui. Și văzînd fiiuu-său Ham goliciunea tătîne-său, rîse de el. /

f. 5v Iar la începutul veacului al patrulea fu aflarea împă-
Col. I rașilor; iar la începutul veacului al cincilea fu mutarea norodului lui Dumnezeu în Vavilon. Iară la începutul
15 veacului al șaselea fu întruparea Fiiului lui Dumnezeu iară la începutul veacului al șaptelea fu deschiderea ușilor ceriurilor; iară la începutul veacului al optulea va fi scularea trupurilor și răsplătirea celor buni și celor răi, precum zice Avgustin.

20 Veacul au fost de la Adam pînă la Noe și de la Noe pînă la Avraam și de la Avraam pînă la David și de la David pînă la mutarea în Vavilon și de la mutarea în Vavilon pînă la Hristos și de la Hristos pînă la sfîrșitul lumii.

25 Acéstia sînt veacurile celor vii; iaste și veacul celor drepți, ce să odihnesc, carele s-au început de la patimile lui Hristos și va conteni la zioa judecătii. Va fi și veacul celor ce să vor scula, carele să va începe de la zioa judecătii și va fi fără de sfîrșit. /

Col. II 30 Și, înțelegînd tată-său, îl blestemă, iară pre frații lui îi blagoslovi. Și trăind ani 950 au murit, carele la 500 de ani ai vieții lui au născut pre Sim, fiind de la facerea lumii 2140 de ani. Facerea, cap 8 și 9.

Pricina pentru caré au făcut Dumnezeu Potopul, precum
35 zice Methodie, iaste aceasta, că la 100 de ani ai miei cei dintîi să împreuna feciorii lui Cain cu muerile fraților lor,

6—7 Apoi au făcut și un jertfelnic și i s-au dat voe de au mîncat C//6 jărtvénec M // 7 și] apoi C // 10 văzîndu-l fie-său Ham C // 12—29 *lipsește* M, C // 30 iar M // 33 *lipsește* Facerea, cap 8 și 9 M // 34—35 s-au făcut Potopul de la Dumnezeu este, precum zice Methodie, că la C // 35 o sută M / mii M // 36 să împreună M //

făcînd mari curvii. Și întorcîndu-se muerile în răutățime să amesteca cu alți bărbați, hulind pre bărbații lor.

Iară după ce au murit Adam ș-au despărțit Sith ruda lui din ruda lui Cain și s-au dus în locul întru carele s-au
5 născut. Pentru că încă trăind tată-său îl oprii a nu fi împreună cu dînsul, însă Sith au lăcuit într-un munte aproape de raiu, iar Cain într-o cîmpie, unde și pre Avel au ucis.

Deci la 500 de ani ai miei a dooa, s-au întăritat oamenii
10 spre muerile unul a altuia și la 600 de ani s-au împreunat feciorii lui Sith cu fetele lui Cain, dintru carii s-au născut uriașii; și începînd mîia a treia s-au făcut Potopul.

Iară la 100 de ani după Potop să născu lui Ham fecior și chiemă numele lui Hus, căruia, deaca să făcu de 30
15 de ani i-au dat daruri și l-au lăsat pre el în pămîntul lui Etham. Și au ținut acel loc Hus pînă în marea, care să numește Orașul Soarelui.

Acesta au luat de la Dumnezeu dar de înțelepciune și au aflat astronomia, dintru carele au născut Nevrod
20 uriașul, carele era de 20 de coți. Acesta au început a împărăți în Vavilon și au cunoscut mai nainte pentru începerea celor 4 împărății și pentru sfîrșitul lor, cum că vor fi una dupe alta, pentru care sfîrșit mai ales au grăit și prorocul Daniil.

25 Și Nevrod cătră ucenicul său au zis că întii vor împărăți din feciorii lui Ham, dintru carele s-au tras Vil; apoi vor împărăți cei ce să vor trage din Sim, adecă midiii,

1 răotățime M, răotățire C // 2 să amestecară M / pre bărbații lor] pre a : or C // 3 iar M, ear C / ș-au despărțit C // 3—4 pre rudele sale din rudele lui C / *lipsește* întru M / întru carele s-au născut] unde s-au fost născut C // 5 trăind] de cînd trăia M, C / tatăl său C // 5—6 îl oprii pre Sith a nu fi cu Cain; însă Sith M / îl oprea a nu să împreuna cu dînsu C // 6 lăcua C // 6—7 munte care era aproape de raiu C // 7—8 în cîmpia în carea ucisese pre frate-său Avel N / unde ucise pre fratele său Avel C // 9 Deci la 100 de ani C / ai mîii M // 10 earăș spre muerile unu a altuea C / s-au împreunat earăș C // 11 din carii M, din care C // 12 miea a treea de ani de la Adam pînă atunci s-au făcut și Potopul, precum să vede în tabloul de mai sus C // 13 iar M / s-au născut C // 15 *lipsește* lui M // 16 caré] ce M // 18—19 Acesta au fost foarte înțelept. Acesta au aflat astronomia C // 19 din care s-au născut C / din care Hus s-au născut M // 23 celor 5 împărății C // 23—24 cum va fi una după alta M // 23—25 și pentru sfîrșitul lor, pentru care au grăit și prorocul C // 25 Nevrod au fost, zic, către ucenicul său că întii C / că] cum că M // 26 din carii M / din carii să trage Vil C // 27 adică midei sau elini C //

elinii și persii; după aceia vor împărăți cei ce să vor trage din Iafet, adecă romanii. Așa zic istoricii. /

Dintr-acești 3 feciori ai lui Noe, Sim, Ham și Iafeth, s-au făcut neamuri 72, adecă: 15 din Iafeth, 30 din Ham, 5 27 din Sim și s-au împărțit în lume; pentru că Sim au ținut Asia, Ham Africhia, Iafeth Europi, adecă părțile de cătră amiazănoapte.

Ci numai pentru neamul lui Sim vom zice mai cu denadinsul, pentru că din seminția lui, după ce au trecut 10 multe neamuri, s-au născut Hristos, precum să va arăta mai în jos. Iar din ceialalți doi, adecă din Ham și din Iafeth, s-au făcut limbile.

Sim de 102 ani era cînd au născut pe Arfaxad, dintru care sînt iudeii și haldeii. Iară anii vieții lui au fost 602. 15 Facerea, cap 11.

Filon, în Cartea Întrebăciunilor lui, la cartea Facerii, zice că dintr-acești 3 feciori ai lui Noe, încă trăind el, s-au făcut 24000 de bărbați, afară din mueri și din copii, avînd și stăpînitori pre dînșii; pentru că peste feciorii 20 lui Ham era Nevrod stăpînitor în Vavilon, iar pre feciorii lui Sim era Ghetraf, iar pe feciorii lui Iafeth era Sulfanos.

Ieronim, la Isaia, zice pentru Vavilon cum că s-au zidit într-o cîmpie; însă cetatea era în 4 cornuri și de la un corn pînă la altul erau 16.000 de pași. Iară curtea 25 ei, adecă unde șădea împăratul, era turnul, carele s-au zidit în urma Potopului și să numește turnul lui Vavil, a căruia înălțime era de 3.000 de pași, întru care era ulițele de marmură și beserici de aur; ulițele împodobite cu aur și cu pietri și vînătorii împărătești, cu de tot féliul 30 de hiară, era înlăuntru cetății, carele s-au stricat în

1 cei] din cei C / Iafeth M // 2 *lipsește* așa zic istoricii C // 3 dintru acești M / *lipsește* Sim, Ham și Iafeth M // 4 s-au făcut 72 de neamuri M, C / adică din Iafeth 15, din Ham 30 și din Sim 27 M, C // 5 *lipsește* pentru M // 6 iar Ham Africa și Iafeth Europa C // 6-7 Europa miazănoapte M // 9 pentru că] căci M // 10 s-au născut Domnul nostru Iisus Hristos C // 11 mai în jos] mai nainte C, *lipsește* M / *lipsește* adecă din Ham și din Iafeth M // 13 Sim erea de 102 ani cînd au născut C / Sim de ani 102 era M / pre M / Arfaxad C / dintru] din M, C // 14 care M / sint] să trag C / iar M / anii vieții lui Sim C // 16-30 *lipsesc* M // 19 pre dînșii] preste ei C / pentru că] căci C / preste C // 20 *lipsește* Ham C / pre] preste C // 21 Ghetram C / pe] preste C / Sulfanos C // 23-27 cîmpie; cetate în 4 cornuri și curtea palatului era unde era turnul care să numește Turnul lui Babel, a căruia C // 28-30 ulițele pardosite cu marmură și cu biserici poleite cu aur și ulițele împodobite cu vînători făcuți de peatră cioplită cu de tot felul de heară, iar în lăuntru cetății, care C //

vrémea lui Valtasar, împăratul Vavilonului și a lui Daniil prorocului. Și acuma lăcuiesc acolo bălauri și pasări ce să numesc strutocamili, precum au fost zis mai nainte Isaia, la 13 capete.

- 5 Iară Vida zice cum că s-au zidit Vavilonul pentru închipuirea lumii de Nevrod uriașul, carele era de 20 de coți, întru carele au și împărățit întâi; căruia Vavilon lățimea zidului era de 200 de coți, iară încunjurarea de 3.000 de stadii, întărindu-l cu 100 de porți de hier. Și curgea
10 prin mijlocu-i riul lui Efrat, în care scrie a fi un turn de 3.000 de pași de nalt. /

Col. II Acest Arfaxad au trăit ani 330, dintru carele să trag samarinénii și indii. Facerea, cap 11. L<eat> 2379./

f. 6^v După Potop s-au început patru împărății: despre

Col. I 15 răsărit împărăția asiriianilor, întru caré au împărățit Vil; despre apus împărăția sihimeilor, întru caré au împărățit întâi Eghialie; despre miazănoapte împărăția schithilor, întru caré au împărățit Darie; despre miazăzi împărăția eghipténilor, întru caré au împărățit Menefta.

- 20 Iară după Vil au împărățit la asiriiani Semiramis, muiarea lui, caré ș-au luat bărbat pre fiu-său și au făcut cetatea Vavilonului cap împărăției. Iară dupe dînsa au priimit împărăția Ninos, carele să făcu aflător idolilor, făcînd chipul tătîne-său și puindu-l în ulițe, ca să se cinstească
25 de toți. Iar mai pre urmă au luat împărăția Sardanapal.

Iară după el au mutat Arbachi împărăția la Midii și au împărățit pre Midii Asteaghie, dîndu-ș fata lui domnului perșilor, dintru caré născîndu-se Chir au biruit pe Asteaghie, carele murind și sfîrșindu-i-se împărăția,
30 Darie, feciorul lui Asteag, împreună cu Chirul au împărățit, precum să véde în cartea lui Daniil. /

Col. II Acest Sala au trăit ani 800. Acesta au zidit Salimul, adecă Ierusalimul. Facerea, cap 11.

1—13 *lipsește* M//1 în vrémea lui] de C/și a] în vremea lui C// 4 la cap 13 C//5 zice că s-au închipuit Vavilonul închipuirea lumii C// 6 *lipsește* carele era de 20 de coț C//7 care C//9 fier C//10 mijlocul lui C//riul Efrat C// în care cetate era un turn C//11 pași înalt C//12—13 *lipsește* C//14 s-au început 5 împărății C//16 ear despre apus C//sihimeilor C//17 *lipsește* întâi C//ear despre amiazănoapte C//18 ear despre C//amiazăzi M//19 Nenefta C//20 iar M//21 de bărbat C//fiul său C//22 cap împărățiilor celorlalte C//iar M//după M//priimit] luat M//23 aflător] izvoditor M//25 pre] la C//26 împărăția Arvechi C//27 dîndu-și pre fiica lui C//28 dintru] din M//29 *lipsește* carele murind M//30 Chir M//32 acesta] carele M//33 *lipsește* Facerea, cap 11 M//

Dintr-acest Ever s-au numit evreii (au din Avraam, adecă avraniiani). Acest Ever au trăit ani 200. În vrémea acestuia s-au zidit turnul lui Vavil, în cîmpul lui Sanaar.

Falec au trăit ani 209. Acesta întîi s-au închinat idolilor.
5 În vrémea acestui Falec s-au făcut despărțirea limbilor la zidirea turnului lui Vavil și în ruda lui au rămas limba ovreiască, caré să grăia mai întîi decît toate limbile. Acesta s-au numit Falec, adecă despărțire, pentru că în zilele lui au despărțit Dumnezeu pre toți feciorii lui Noe
10 în 72 de limbi. Facerea, cap 11. /

f. 7 Ragav au trăit ani 207. În vrémea acestuia s-au început
Col. I împărăția schitilor, întru caré au împărățit întîi Ranos, de spre miazănoapte. L<ea>t 2902.

Seruh au trăit ani 200. În vrémea acestuia s-au început
15 împărăția eghipténilor, întru caré au împărățit întîi Mincos.

Nahor au trăit ani 125. În vrémea acestuia s-au început împărăția asiriianilor, întru caré au împărățit întîi Vil despre răsărit și împărăția sihimeilor, despre apus, întru
20 caré au împărățit Eghialie.

Nahor, feciorul Tharei și frate lui Avraam, mergînd în Hanaan, după porunca lui Dumnezeu, au făcut acești 3 feciori; pre Uz, pre Vuz și pre Vathuil, împreună și cu alți 5 feciori, dintru care Vuz s-au tras Valaam, pentru
25 care grăiaște în cartea Numerilor, cap 23 și 24, carele dupe zisa evreilor, în cartea lui Iov, să chiamo Eliuz Vuziteanul. Iov, cap 32.

Însă acest Nahor, eșind din pămîntul haldeilor, ș-au luat muiare pre Malha, fata frățini-său, lui Arran, fiind
30 Arran mort. Și au lăcuit în Harran al Mesopotamiei, murind acolo și Thara, tatăl lui. Face<rea>, cap 11./

1 au] precum C // 2 *lipsește* adică C / Acest Ever au trăit ani 200 din carele să numesc evreii, ca avraamii, din Avraam. În vrémea M / avrameni C / Și în vrémea C // 3 Turnu Vavilonului C / în cîmpii Senaar M, *lipsește* C // 4 s-au închinat întîi C // 5 acestuia M / *lipsește* Falec M // 6 Turnului Vavilon C / ruda] neamul M, limba C // 7 evrească C / mai întîi] mai înainte C // 8 pentru că] căci M // 9 *lipsește* toți C // 11 Acest Ragav C // 13 amiazănoapte M / leat 2702 C // 14 Și în vrémea C // 17 Acest Nahor C // 19 sihimeilor C // 20 întîi Eghialie C // 21 feciorul lui Thara M // 22—28 au făcut acești 3 feciori și alți 5, din care Vuz s-au tras Valaam, de carele scrie la Numere. Acest Valaam să chiamo și Eliuz. Nahor eșind M / pre acești 3 feciori și pre alți 5, dintru care s-au tras Vuz Valam care să cheamă de evrei Eleus Vuziteanul. Acest Nahor C // 29 Malha M, C / în Aran Mesopotamiei C // 31 și tată-său Thara M / *lipsește* Facerea, cap 11 C //

Acest Thara, tatăl lui Avraam, neputînd răbda ocările haldeilor, pentru că nu vrea să se închine focului, fiind în pămîntul lor, întru care au omorît haldeii pre fiiu-său cel dintîi, au fugit împreună cu Avraam și cu Nahor și cu oamenii de casa lui Arran în Harran al Mesopotamiei, întru care, lăcuind ani 205, au murit.

În vrîmea acestuia au aflat Zoroastru meșteșugul vrăjii. Leat 3184. Facerea, cap 11.

La nașterea lui Avraam s-au plinit veacul al doilea, 10 cuprinzînd ani 942, carii sînt de toți de la Adam ani 3184.

Avraam, după ce s-au înecat frate-său Arran, au luat cu sineși pre Lot, feciorul frățini-său, și luîndu-și muiare pre Sarra, fata frățini-său, lui Arran, s-au dus împreună cu tată-său în pămîntul lui Harran, întru care, după ce 15 au murit tată-său, au venit la Sihem. Și de acolo, mutîndu-se, ș-au făcut coliba la Pendapoli, între Vethil și între Agghe.

Deci întorcîndu-să de la Egipt, întru care fiind au zis pentru muiarea lui cum că-i iaste soră, de frica împă- 20 ratului faraon și lăcuind la stăjarul lui Mamvri au văzut 3 îngeri, asămenea ca cum ar fi 3 frați. Și întorcîndu-se de la uciderea celor 5 împărați și luînd înapoi toate cîte au fost prădat ei de la Sodoma, foarte fu cinstit de Melhisedec, împăratul Salimului. Și i-au dat Avraam lui zeciu- 25 ială din toate prăzile acélia. Facerea, de la cap 11 pînă la cap 14.

Acestui Avraam, la 75 de ani ai vieții lui, i s-au făgădu- duit, de la Dumnezeu, fecior; și la 86 de ani i să nascu lui Ismail. Iar la 100 de ani i să nascu lui Isaac. Iar la 127 30 de ani au murit Sarra. Anii vieții lui au fost 175.

Acesta au priimit întîi tăiare împrejur.

1 nemaiputînd C // 2 pentru că] căci M, C / să să închine și el focului M // 3 *lipsește* întru care M, C // 3—4 omorînd pre fiul său cel dintîi, haldei, apoi fugind C // 4 și el au fugit M / cu Avram cu Nahor C // 5 de] din M / *lipsește* de casa C / Arran] Avram C // 6 ani 210 M // 7 și în vremea C / Zoroastru adică C / meș- terșugul M // 9—10 *lipsesc* C // 10 sint toți M // 11—26 *lipsesc* M // 11—12 După ce s-au înecat Aram, fratele lui Avram, au luat Avram cu sine C // 13 *lipsește* împreună C // 14 întru care] apoi C // 16 Pendapol C // 17 Agghet C // 20 stejarul C // 20—21 Mamvrid îngerii ca trei frați. Întorcîndu-să C // 22 *lipsește* înapoi C // 23 cîte prădase C / fu foarte cinstiți C // 24 și au dat Avram zeciu-eala C // 25 *lipsește* Facerea de la cap 11 pînă la cap 14 C // 27 Acest Avram la 72 de ani C // 28 și la 86 ani i s-au născut C / *lipsește* lui M // 29 i s-au născut C / *lipsește* lui M / iar] și M // 30 Și ani vieții lui C //

De va fi întrebăciune, pentru ce evanghelistul nu pome-
nește nimic pentru ceialalți feciori ai lui Avraam, ci
numai de Isaac, cade-să a răspunde cum că Ismail și
ceialalți feciori ai lui Avraam n-au stătut în credința
5 unui Dumnezeu, împreună cu Isaac. Drept acéia începe
de la Avraam, carele de față au propovedit închinăci-
unea unui Dumnezeu și pentru acéia să cuvine a să numi
întîi credincios. /

f. 7v
Col. I 10 Vrînd să se prăpădească din urgie dumnezeiască cele
5 cetăți ale Sodomului, de foc și de iarbă pucioasă, fugi
Lot cu muiarea lui, ca să meargă în Sigor. Și călcînd
muiarea porunca lui Dumnezeu cu căutătura îndărăt
s-au prefăcut în stîlp de sare. Iar după acéia făcu Lot
pre acești 2 feciori, pre Moav și pre Amon, din doao fete
15 ale lui, carele, îmbătîndu-l pre el, s-au împreunat cu
dînsul și amîndoao au luat în pîntece.

Acest Iov, dupe cum zic unii, fu împărat al doilea după
Vil, din neamul lui Edom, carele, precum scrie la Facere,
cap 36, iaste fecior nepotului lui Edom. Iar jidovii zic
20 cum să se fie trăgînd el din Uz, feciorul lui Nahor.

Filon zice cum că acest Iov ș-au luat muiare pre Dina,
fata lui Iacov și au făcut cu dînsa 7 feciori și 3 fete, mai
nainte de ispita ce i s-au întîmplat lui de la Dumnezeu.

Și după acéia au făcut iară atîtea feciori și fete, precum
25 să véde în cartea lui Iov. /

Col. II Avraam începător fu credinții, ales întru dreptate,
viteaz în războaie, putiarnic întru biruințe, precum scrie
Amvrosie.

Pre această Hetură, Avraam o au luat muiare după ce
30 au murit Sarra. Însă unii zic cum că aceasta iaste să fie

1—8 *lipșesc* M, C // 9 din] de C // 10 *lipsește* de foc și de iarbă pucioasă
C // 11—14 cu muerea lui și cu doă fete ale lui. Deci muerea lui făcîndu-să stîlp
de sare pentru căutătura ei înapoi, apoi acele doă fete au îmbătat pre tată său
și împreunîndu-să cu dînsul au făcut pre acești doi feciori: pre Amon și pre Moav
C // 14 *lipsește* pre¹ M / *lipsește* pre Moav și pre Amon M // 15 care M / s-au fost
împreunat M // 16 dînsul] el M // 17 Iov] Ioav C // 18 *lipsește* carele precum scrie
la Facere, cap 36 C // 19 *lipsește* cap 36 M / și este C // 20 zic cum că să trage din Us C,
zic că să trage el din Uz M după Nahor *adaos* precum să arată M // 21 Ear Filon
C / *lipsește* cum C / Iov] Ioav C // 22 și făcu cu ea 7 feciori C // 24—25 Și apoi, pre
urmă au făcut alți feciori și fete, precum scrie la cartea lui Iov M, și apoi au făcut
și alți copii, feciori și fete, precum zice Iov la cartea sa C // 26 fu începător M,
C / întru] în C // 27 și putérnic M, C / biruință M / scrie] zice C // 29—1 Pentru
această Hetură zic unii cum că ar fi fost Agara, numai ce șe-au schimbat numele.
Pre această Hetură o au Avram după moartea Sarrii C // 29—30 după moartea
Sarrii M // 30 *lipsește* însă M //

Agar, caré din posadnică fu lui muiare slobodă. Și bine să potrivește pentru că Hetura, tilcuindu-se, va să zică împreunată.

5 Și au făcut aceasta mulți feciori, dintru carii să trag sarachinii, măcar că ei tăgăduesc. Acéstia zic istoricii.

Pre acești 2, adecă pre Naveoth și pre Chidar i-au născut Ismail, feciorul Ağarei egiptencei și pre alți zece. Facerea, cap 25. /

f. 8 Acest Valaam, carele în cartea lui Iov să zice Elius
Col. I 10 Vuziteanul, să trage din Vuz, feciorul lui Nahor, pre carele chiemîndu-l Valac, împăratul moaviténilor ca să blésteame pre norodul lui Israil, care veniia din Eghipet asupra lui, în loc de a-l blestema, mai virtos l-au blagoslovit. Căci că grăise cătră dînsul asinul, mai nainte, pînă
15 a nu sosi la împăratul Valac, zicîndu-i: „Ce mă bați, că iată îngerul lui Dumnezeu, țiînd sabie goală, nu mă lasă să umblu“.

Acesta au prorocit pentru răsăritul stélei mîntuitoriului nostru Iisus Hristos zicînd că va răsări stea din Iacov
20 și să va scula om din Israil și va sfărîma pre începătorii lui Moav, i proci. Numere, cap 22 și 23.

Pre această Reveca o au adus Eliezer, sluga lui Avraam, din Mesopotamiia a fi muiare lui Isaac, caré, scoțînd apă, i-au cerut Eliezer să bea. Și răspunzîndu-i ia, zise:
25 „Bea, doamne și voi da și cămilelor tale băutură“. Și era aceasta fată lui Vathuil și soră lui Lavan. Facerea, cap 24.

Isaaf cel des la păr, feciorul lui Isaac, era vînător, carele-ș vîndu nașterile dintîi frățini-său, lui Iacov, pentru o
30 fiertură de linte, carele pentru înfierbințeala lui s-au numit Edom. Își luo 3 mueri: doao gavaoniéce, pre Iudith și

30—4 zic unii să fie iar Agara cea izgonită. Că Hetura tilcuindu-să să zice înturnată, din caré s-au născut mulți feciori M // 6—7 Pre acești doi și pre alți i-au născut Ismail M, Ismail au născut pre acești doi și pre alți zece C // 9—10 Acest Eliud Vuziteanul, ce să zice și Valaam să trage C // 10 feciorul] fiu C // 13 și el în loc C // 14 căci că-i grăise lui asinul C / *lipsește* mai nainte M // 15 a nu sosi el la Valac înpărat C // 17 umblu] merg M, C // 18 Tot acesta C / răsăritul] răsărirea M // 19 zicînd: răsări-va stea M, C // 20—21 și va zdrobi pre boiarii lui Moav M, și va zdrobi pre boerii lui Moav C // 21 *lipsește* i proci, Numere cap 22 și 23 M / iproci] și celelalte C // 22 Eliazar C // 24 au cerut C / Eliazar C / ti zise C // 26 această Revecă fiica lui Vathuil C // 26 *lipsește* Facerea, cap 24 M, C // 28 Isaaf C / Isaaf cel pāros M // 29 nașterea M / *lipsește* frățini-său C // 30 carele] și C / înfierbințeala] înfierșunarea M, C // 32 și luă dooă mueri gavaonence C / gavaonéce M //

- pre Vetheamath și una din fetele lui Ismail. Înșălîndu-l, după acéia, frate-său Iacov, cu învățătura mume-sei Revecăi, i-au luat și blagoslovenia. Facerea, cap 26 și 27. /
- Col. II Isaac, cînd să chinuia muiarea lui Reveca la nașterea
- 5 feciorilor ei, au auzit prorocie pentru Isaf cum că va să dea nașterile cele dintîi lui Iacov. Deci, lăcuind la Gherara au numit pre muiarea lui Reveca, soră, cătră Avimeleh împăratul, temîndu-se să nu-l omoare pentru dînsa, că era frumoasă. Și fiind acolo din cele ce au sămînat în
- 10 pămîntul acela, însutit au luat roadă. Și cele 3 fîntîni care au fost săpat tată-său, astupîndu-să cu pămînt de filistiime, au săpat el altă fîntînă, a patra, și au aflat acolo jărtvă, împreună cu Avimeleh și cu Filoh.
- Deci îmbătrînind și vrînd să moară au dat blagoslo-
- 15 venia lui Iacov, neștiind și au lepădat pre Isaf. Cînd ș-au luat Isaac muiare au fost de 40 de ani, iar toți anii vieții lui au fost 180. Facerea, de la cap 25 pînă la cap 29.
- Iacov, dupe ce au înșelat pre frate-său Isaf, de i-au luat nașterile dintîi și blagoslovenia, au fugit la Mesopotamia, întru care rădică stîlp pentru videnia caré au văzut. Și tocmindu-se cu Lavan, fratele Revecăi, ca să-i slujască
- 20 7 ani, pentru ca să-i dea pre Rahil muiare și nevrînd Lavan să-i dea pre Rahil i-au dat pre Liia; apoi, slujind Iacov și alți 7 ani, au luat și pre Rahil și prin pistritura toiage-
- 25 lor, carele pusese la curgerile apelor, unde au fost bînd dobitoacele, s-au îmbogățit foarte. După acéia au fugit cu muerile lui și cu cei 11 feciori ai lui și cu avéria lui de la Lavan, furînd și Rahil de la tată-său Lavan idolii.
- Deci, auzind Lavan cum că au fugit Iacov, l-au gonit
- 30 pre urmă și l-au ajuns Lavan la Galaad și, făcînd legătură

1—2 Și după aceea înșelîndu-l pre el C / Înșălîndu-l dar frate-său Iacov mai pre urmă cu învățătura M // 2 mume-sii M, C // 3 *lipsește* Facerea, cap 26 și 27 M, C // 5—6 cum că va să-ș dea C / cum că va să-și vînză nașterea sa cea dintîi C // 6 deci] și M // 7 sor] că-i iaste soru M // 8—9 căci era prea frumoasă C / că] căci M // 9 au seminat M // 10 însutită roadă au luat M // 11 care] ce M, C / fiind astupate M // 12 de către filisteni C // 15—16 Cînd s-au înșurat Isaac au fost M // 17 *lipsește* Facerea, de la cap 25 pînă la cap 29 M, C // 18 înșălat M / Isav M // 19 nașterea M / *lipsește* dintîu C // 20 ce au văzut M, C // 21—22 fratele mume-sii Revecăi să-i slujască 7 ani și să-i dea M // 22 *lipsește* pentru C // 22—24 pre Rahila muiare. Și înșălîndu-l de i-au dat pre Liia, au mai slujit încă 7 ani și au luat și pre Rahila M / pre Rahil de muere. Și înșelîndu-l e-au dat pre Liea C // 23 *lipsește* Iacov C // 24 păstriturile C // 25 carele] ce M, C / curgerea C / bînd] adăpînd M // 27 muerea C / cei acei] M // 27—28 și cu toată averea de la Lavan C // 28 *lipsește* Lavan * M / niște idoli C // 29 deci] de care M / *lipsește* cum C // 30 *lipsește* pre urmă C // 29—30 auzind Lavan l-au gonit în urmă și l-au adus la Galaad M // 30 *lipsește* Lavan C / și] acolo C / între ei legătură M //

între dînşii cu movilă de pietre, să despărţiră şi să duseră
fieştecare la calea lui. Şi văzu Iacov tabere de îngerî.
Deci trecînd pîrîul să strică la coapsă de îngerul cu care
s-au luptat de seara pînă dimineaţa şi pentru acéia rămase
5 şchiop, schimbîndu-i-se şi numele de înger, din Iacov
<în> Israil. Şi trimiţînd daruri fraţini-său, lui Isaaf, au
eşit întru întîmpinarea lui cu 400 de bărbaţi. Deci omorînd
pre sihemiténî, pentru răpirea fie-sa au făcut jărtăvnic
în Vethil şi ş-au curăţit casa lui.

10 După acéia, venind de la Mesopotamiia la rîul lui
Efrath, aproape de stejariul Thavorului, cu toată casa
lui şi acolo murind Rahîl, dupe ce au făcut coliba turmei
şi îmbătrînind Iacov, au vîndut pre Iosif fraţii lui la
neguţători; şi pogorîndu-să Iacov în vrémea foameţii

15 la Eghipte s-au priimit de fiiu-său Iosif cu cinste mare.

Deci răspunzînd Iacov lui faraon împăratului, pentru
anii vieţii lui şi blagoslovind pre feciorii lui de rînd, unul
după altul ş-au plinit viaţa, trăind ani 167, carele, cînd
au născut pre Iuda era de ani 65, iar cînd au născut pre

20 Iosif era de ani 91. /

f. 8v
Col. I Această Dină, eşind să privească muerile din locul
Sihemului, fu răpită de împăratul Sihem şi să împreună
cu dînsa. Deci, cerşindu-o de la tată-său a-i fi muiare i
s-au răspuns de la fraţii ei să se tae împrejur, cu toată
25 oblastiia lui; şi făcu împăratul după voia lor. Iară Simon

1 cu] şi cu C / pietri M, peatră C // 1—2 să despărţiră fieştecare la locul său C // 2
fieştecarele M / calea sa M / tabără C // 3 Şi vrînd să treacă un pîrîu C // 3—4
de îngerul care-i s-au arătat, cu carele s-au luptat M // 4 să lupta C // 4—5
pîn' dimineaţa din care au rămas şi şchiop şi i s-au schimbat şi numele M //
4 şi dintr-a ceea rămase C // 5 şi] după acéia M / din] în loc de C // 6 frăţine-său
Isaf M // 7 i-au eşit M / *lipseşte* lui M / deci] şi M // 8 sihimiténî M, hisemiteni
C / fii-sii M, fie-sei C / jărtăvenc M, jertfelnic C // 9 lui] sa M // 10 după acéia] apoi
M / viind C // 12 acolo au murit Rahîla M // 13—15 îmbătrînind Iacov, feciorii lui
au vîndut pre fratele lor Iosif la neguţători echipteni; iar după aceea, în vre-
mea foameţii pogorîndu-să Iacov la Eghipte C // 15 *lipseşte* fiiu-său M / de către
iubitul fiu al său C // 16 *lipseşte* împăratului M // 17 pre fiii-săi, unul după altul
M / da rînd C // 18 plinit] săvîrşit M // 21—3 Această Dină eşind odinioară să pri-
vească, fu răpită de împăratul Sihem şi măcar că s-au obrezuit împăratu cu ai săi
după pohta fraţilor ei ca să o ţie de muere-ş; dar Simon şi Livi, împotrivin-
du-să împăratului, l-au omorit pre el şi pre oameni care s-au aflat cu dînsu C //
21 au eşit M // 21—22 la muerile Sihemului şi fu răpită M // 23 deci] apoi M // 23—24
să-i fie muiare, i s-au dat răspuns M // 24 ca să se tae M // 25 şi măcar că el făcu
după voia lor M / iară] dar M //

și Levi nu s-au lăsat nici pe acéia ci au plecat asupra împăratului Sihem și au omorît pre el, cu toți cei din cetatea lui. Facerea, cap 34.

Dintr-acest Simeon s-au tras cărturarii, gonitorii lui
5 Hristos și ai ucenicilor lui. Anii vieții acestuia au fost 142.

Din Levi s-au tras preoții cari aduceau jărtve către Dumnezeu și parte de pământ n-au avut aceștea între neamuri, ci câștigul lor era pîrga și priimélele din toate bucatele ce aducea norodul la besérică. Anii vieții Iudei au fost 137.

10 Dathan și Aviron, pentru căci să trăgea ei din cel dintîi născut, adecă din Ruvim, vrea ca să aibă ei stăpînirea norodului. Și pentru vrajba ce au rădicat în norod, cu învățătura lui Core, fiind Moisi stăpînitor, s-au înghițit de pământ, cu toată casa lor și cu toate colibele lor, precum
15 scrie la Numere, cap 16.

Dintr-acest Iuda s-au tras împărații dintru a căruia
seminție, după multe neamuri s-au întrupas Hristos. /
Col. II În vrémea acestuia au dat Feronie lége elinilor. Facerea,
de la cap 35 pînă la cap 49. L<ea>t 3935.

20 Această Rahil fu muiare a dooa a lui Iacov, slobodă, caré, la nașterea lui Veniamin au murit și s-au îngropat aproape de stejariul Thavorului. Facerea, cap 35.

Din semenția acestui Dan va să se nască Antihrist și
pentru acéia la Apocalipsis nu să numește în rînd cu
25 célfalalte neamuri.

Iosif, vînzîndu-se la ismailténii de frații lui, l-au dus la Eghiptet și acolo l-au băgat în temniță pentru muiarea

1 pe aceia] așa M//2 *lipsește* Sihem M / cu] și pre M // 4—5 *lipsesc* C // 4 și gonacii ucenicilor] apostolilor M / *lipsește* anii vieții acestuia au fost 142 M // 6 Dintr-acest Levi C / către] lui M, C // 7 *lipsește* între C // 8 priimélele] prinoasele M / ce] care M // 9 *lipsește* anii vieții Iudei au fost 137 M // 10 *lipsește* pentru M, C // 10—11 să trăgea din Ruvim cel întii născut, vrea M / să trăgea din neamul lui Ruvim din cel dintîi născut vrea C // 11 stăpînirea ei C // 13 învățătura] sfatul M // 14 de pământ cu totul C // 14—15 *lipsește* casa lor și cu toate colibele lor, precum scrie la Numere, cap 16 C // 15 *lipsește* precum scrie la M // 17 seminție M / întrupat] născut M // 18 Într-această vréme au dat Feronie M / adică lege C // 18—19 *lipsește* Facerea, de la cap 35 pînă la cap 49 M, C // 19 *lipsește* leat 3935 M // 20—22 *lipsesc* M // 22 *lipsește* Facerea, cap 35 C // 23—25 *lipsesc* C // 23 seminția M // 25 celelalte M // 26—14 Iosif, după vînzarea de frații săi și după scăparea din temniță cu dezlegarea viselor lui faraon, cu acei 7 boi grași și 7 mîrșavi, fu pus de faraon stăpînitor Eghiptului, și în vrémea foameții viind tată-său Iacov cu toată casa lui la Eghiptet, ca 75 de oameni, fu priimit de Iosif cu cinste mare. Și luînd Iosif muiare eghipteană, au făcut pre Manasi și pre Efraim. Și împlinindu-și Iosif viața au murit. Facer<ea>, 41 M // 27 Eghiptet C // 27—1 acolo au încăput în temniță pentru muerea lui Pentefri, stăpînului său C //

stăpînu-său lui Pentefri, căci n-au vrut să facă păcat cu ia. Și dezlegînd visele a pitariului și a păharnicului s-au mîntuit. După acéia dezlegînd și visele împăratului faraon, pentru cei 7 boi grași și pentru cei 7 mîrșavi, fu pus de 5 împăratul faraon stăpînitor Eghipetului.

Iar în vrémea foameții, venind frații lui la Eghipet să cumpere grîu și cunoscîndu-i pre ei Iosif, i-au trimis îndărăt la tată-său cu grîu, poruncind lor ca să se pogoare și tatăl lor Iacov la Eghipet. Deci mergînd Iacov, cu 10 toată casa lui, ca la 75 de oameni, la Eghipet, fu priimit de Iosif cu cinste mare. Și luîndu-ș Iosif muiare eghipteancă, au făcut cu ia pre Manasi și pre Efraim, pre carii Iacov i-au potrivit întocma cu feciorii lui. Și, plinindu-și și Iosif viața, au murit. Facecrea», de l<a> cap 41 15 pînă la cap 49. În vrémea acestui Iosif au început Elada a face grîu și Atlas au aflat astronomiia. L<ea>t 545. /

f. 9
Col. I Caath au fost strămoș lui Moisi, carele au trăit ani 133.

Acest Aram, tatăl lui Moisi și lui Aaron, au fost bărbat din neamul preoțesc; iar muma lor au fost Iothavith. 20 Moisi au fost judecătoriau întîi. Și au trăit ani 140. În vrémea lui Moisi s-au împlinit vrémea legii cei firești, țiind légia aceasta ani 368. Iar de la Moisi s-au început vrémea legii cei scrise și au ținut pînă la Hristos, întru care s-au plinit ani 1536.

25 Mariam, sora lui Moisi, pentru căci au tînjit asupra lui Moisi s-au bubat și prin rugăciunea lui iară s-au tămăduit. Judecătorii, cap 12.

Acest Core au rădicat vrajbă asupra lui Aaron pentru preoție, zicînd cum că iaste din cel dintîi născut, adecă

2 ia] dînsa C / și] apoi C / dezlegîndu-să C / visele paharnicului și ale pitarului de către Iosif s-au mîntuit C // 3 acei C // 4 lipsește pentru C / acei C // 5 împărat C / lipsește faraon C // 6 viind C / frații lui Iosif C // 7 lipsește pre ei C // 7—9 Iosif le-au dat grîu, poruncindu-le ca să pogoare la ei și pre tatăl lor Iacov C // 9 lipsește la Eghipet C / Iacov la ei cu toată casa lui C // 10 lipsește la Eghipet C // 11 lipsește de Iosif C / cu mare cinste C / lipsește și C // 13 pre care e-au potrivit Iacov C // 13—15 lipsește Și plinindu-și... la cap 49 C // 15 lipsește pînă la cap 19 M, C / acestui] lui C / 17 lipsește au fost M / lipsește carele M / lipsește au fost strămos lui Moisi, carele C // 18 lipsește acest C / și a lui Aaron M, lipsește C / lipsește bărbat M, C // 20 lipsește Moisi M / întîi judecător C / lipsește întîi. Și M // 21—24 lipsește C // 21 plinit M / lipsește cei M // 24 întru care, s-au plinit] plinind M // 25—26 sora lui Moisi cîrînd asupra frăține-său s-au bubat M // 25 au tînjit odinioară C // 26 lipsește Moisi C / și apoi iarăși prin rugăciunea lui Moisi s-au tămăduit C / rugăciunile M // 27 lipsește Judecătorii, cap 12 M, C // 29—2 pentru preoție, căci era el din Isaar cel dintîi născut; de care fu ars cu foc din ceriu, cu 250 de bărbați M // 29 că este el C / lipsește adecă C //

din Isaar. Drept acéia fu ars cu foc din ceriu împreună cu 250 de bărbați, precum scrie la Numere, cap 16.

Pre acest Moisi, dupe ce l-au aruncat în rîu, găsîndu-l Hamur, fata împăratului faraon, l-au luat și l-au făcut 5 pre el fecior al ei. Și neștiind, l-au dat mîne-sa să-l crească, puindu-i numele Moisi, care tîlcuindu-se zice cum că s-au luat din apă.

Acest Moisi, omorînd un egiptean și drept acéia, fugind în pămîntul lui Madiiam ș-au luat muiare pre fata 10 lui Iothor, preotul Madiamului. Acestui Moisi, arătîndu-i-se Dumnezeu în rug, l-au trimis ca să mîntuiască pre Israil din Egiptet. Eșirea, cap 2 pînă la cap 7. /

Col. II Pentru Thamar zice Zlatoust cum că n-au fost noră Iudei, pentru că nici unul din feciorii lui nu o au cunoscut 15 pre dînsa, nici n-au fost curvă, pentru că nu cu gînd curvesc, ci pentru dragostea nașterii de coconi, au luat chip curvesc și au voit a să împreuna cu Iuda, pentru că au știut că va să se nască Hristos din semenția Iudei.

Iuda, avînd trei feciori, pre Ir, pre Avnan și pe Silom 20 și dînd pre Thamar muiare lui Or și după moartea lui Or, nefăcînd copii cu dînsul, au dat-o lui Avnan și nefăcînd nici cu acela copii, că au perit amîndoi din urgie dumnezeiască, pentru păcatul lor cel necuvios, n-au vrut după acéia să mai dea Iuda pe Thamar după al 25 treilea fecior al lui, adecă după Silom; ci ședea Thamar la casa părinților ei.

1 drept acéia] pentru care C / cer C / *lipsește* împreună C // 2 *lipsește* precum scrie la Numere, cap 16 M, C // 3—7 *lipsește* C // 4—10 împăratului faraon, l-au făcut fecior al ei și neștiind l-au dat mumei lui de l-au crescut, numindu-l Moisi ce să tîlcuiască din apă luat. Acest Moisi, ucigînd un egiptean, de frică au fugit la Madiam, unde ș-au luat muiare pre fata lui Iothor, preotul de acolo M // 10—12 *lipsește* C // 12 *lipsește* Eșirea, cap 2 pînă la cap 7 M // 13—18 Pentru Thamar zice Zlatoust că n-au fost noru Iudei, nici curvă, că nu cu gînd curvesc, ci pentru dragostea nașterii de fii au luat chip curvesc și s-au împreunat cu Iuda; căci din *Scripturi* știau că din semenția Iudei iaste să să nască Hristos mîntuitorul M / Pentru Thamar zice Zlatoust că n-au fost curvă, că nu cu gînd curvesc s-au împreunat cu Iuda; ci numai pentru dragostea nașterii au voit a să împreuna cu dînsul, că au știut din *Scriptură* cum că din semenția lui va să să nască Hristos C // 19 *lipsește* pre³C pre³ M // 20 Or¹⁻²] Ir C / Or¹] Ir M // 20—21 muiare lui Ir, murind el și nefăcînd copii, au dat-o lui Avnan M // 22 nefăcînd cu el copii, că au perit C / din] de M // 23—24 n-au vrut după acéia Iuda să mai dea pre Thamar după al treilea fecior, adecă după Silom M // 24 după aceea n-au mai vrut să mai dea C // 25—1 *lipsește* adecă după Silom; ci ședea Thamar . . . făr'de feciori C //

Și pentru ca să nu rămîie Thamar făr'de feciori, lepă-
dînd hainele céle jalnice să îmbracă în alte haine și eși la
o răs_pîntie, închipuindu-se cum că iaste curvă. Și întîm-
plîndu-se a merge Iuda să-ș tunză oile, neavînd muiare,
5 s-au culcat cu dînsa, necunoscîndu-o. Și îndată au luat
ia în pîntece. Și i-au fost dat Iuda, în loc de plată, toiagul
său și inelul și gherdanul. Apoi prinzîndu-să Thamar ca o
curvă și vrînd ca să o arză, arătînd acéle zăloage ce au
fost luat de la Iuda, s-au îndreptat; din caré s-au născut
10 Fares și Zara. Facerea, cap 38. /

f. 9^v Iisus, feciorul lui Navi, luînd stăpînirea norodului, după
Col. I Moisi, precum scrie la 31 de capete la A 2 lége și trimițînd
din Sihem 2 iscoade la Ierihon, dupe 7 zile au trecut
Iordanul, împreună cu tot norodul lui, neudîndu-să picioa-
15 rele lor. Și scoțînd din rîu pre uscat 12 pietri și de pre uscat
ducînd în rîu iară 12 pentru pomeniré, au înoit pre norod
cu a dooa obrezuire în Galgale și, trîmbițînd preoții împre-
jurul cetății Ierihonului, a șaptea zi căzură zidurile ei.
Și luînd-o pre dînsa o făcură întocma cu pămîntul,
20 omorînd pre toți, din om pînă în dobitoc. Și lăsînd numai
pre Rava curva, cu toți ai ei, fiind însemnată casa ei cu o
funie roșie, după cum o învățase iscoadele lui Iisus, pentru
binele ce-au fost făcut, de i-au mîntuit din moarte și
pentru căci era făgăduit Iisus lui Dumnezeu cu jurămînt,
25 ca să nu ia nimenea, nimic, din prada Ierihonului.

Fiînd pornit de lăcomie, Ahar au luat o limbă de aur și o
plașcă roșie; și drept acéia s-au mîniat Dumnezeu pre

1 Thamar] ia M // 2 în] cu C / eși] eșînd C // 2—3 eși la răs_pîntie M // 3
cum că iaste] a fi M, C // 4—6 Pre cînd mergînd Iuda ca să-și tunză
oile, neavînd muiare și necunoscîndu-o s-au împreunat cu ia, din caré au
 luat în pîntece M // 5 culcat] împreunat C / necunoscîndu-o] fără să o cu-
noască C // 6 *lipsește* în loc de plată C // 7 *lipsește* și ¹C / prinzîndu-să] dovedin-
du-să C / apoi în urmă M // 8 și viînd să să piarză M // 10 *lipsește* Facerea,
cap 38 M, C // 11 Acest Iisus Navi C // 12 *lipsește* precum scrie la 31 de cap la
A 2 Lége M, C // 13 *repetă* dooa M // 14 *lipsește* împreună M, C // 15 du pre M, C // 16
lipsește iară M / pre norod] norodul C // 18 *lipsește* Ierihonului M / ei] cetății C // 19
lipsește luîndu-o pre dînsa M, C // 20 *lipsește* și M, C // 21 *lipsește* toți M / fiîndu-
i casa însemnată M / *lipsește* ei² M // 22 funie M // 22—7 după învățătura iscoadelor
pentru binele ce le făcuse și ia, de-i mîntuise din moarte. Și căci era făgăduit
Iisus să nu să ia nimic dintr-acea pradă, din lăcomie luînd Ahar o limbă de aur
și o haină roșie, pentru care să și omori cu pietri. Din care și Dumnezeu mîniîndu-
să s-au omorît la Ghilge ca 36 de bărbați. Dar apoi luară cetatea Ghe și pre
gavaoniténii fi făcură robi și omori împărați acolo. Mărîndu-să M // 22—23
lui Iisus, căci îi ea fi izbăvise de moarte C // 26 Dar Ahar fiînd pornit de lăcomie
au luat C // 27 pentru care mîniîndu-să Dumnezeu C //

norodul lui Israil și s-au omorât la G<hil>ghe ca la 36 de bărbați și ucise norodul și pre Ahar cu pietri, pentru lăcomia lui; așijderea și pre Ghei, cetatea cu vicleșug, de tot o au sfărîmat și au făcut pre gavaonéni robi, aducători de apă și de lémne și pre cei 5 împărați, carii viclenea Gavaonul i-au omorât.

Mărindu-se zioa cu starea lunii și a soarelui, ca la 24 de ceasuri, prin rugăciunea lui Iisus, deci zidind jărtăvnic la Gheval și blagoslovind și blestemînd înaintea norodului, 10 au îndemnat pre toți a striga amin, facă-să.

După acéia au împărțit celor 12 semenții pămîntul ce cuprinsese; însă celor doao semenții și jumătate, adecă lui Ruvim și lui Gad și jumătate din semenția lui Manasi li-au dat pămîntul cel ce le-au fost dat mai denainte 15 Moisi. Iar celor 9 pol de semenții li-au dat celalalt pămînt, împărțindu-l pre neamuri. Iar după 14 ani, întorcîndu-se, au făcut jărtăvnic la mormîntele Iordanului și au lăsat slobod norodul lui Israil de cătră toți vrăjmașii. Și făcu norodul legătură cu stropire de apă, cum că să vor închina 20 lui Dumnezeu. Și să făcură toți anii vieții lui Iisus 110.

Acéstia scrie la cartea lui de la capul cel dintii pînă la sfîrșit.

În vrémea acestui Huzi s-au mutat preoția de la Eleazar la Ili, care Ili era din Ithamar. Iar cei ce au fost din 25 neamul lui Ili s-au scos din preoție, în urma lui, pentru răutățile lor. Împărați, I, cap 2. /

Col. II Iară după ce au murit Iisus au lăsat norodul lui Israil pre Dumnezeu și s-au închinat Astrarothii și lui Vaal. Drept acéia au dat pre ei Dumnezeu în mîinile lui Husar-sathem, împăratului Mesopotamiei, căruia au fost supuși 30 8 ani.

Într-acéia vréme, zic unii, să fie fost célia ce să zic pentru idolul lui Mihei, în cartea Judecătorilor, cap 17 și

1 norod C / *lipsește* lui Israil și C / 37 C // 3 *lipsește* pentru lăcomia lui C / *lipsește* cu vicleșug C // 4 au făcut și pre C / aducători] cărători C // 5 acei 5 C / viclenea C // 7 *lipsește* la M // 8 deci zidind] și au zidit M / jărtvénec M, jertfelnic C // 9—10 *lipsește* și blagoslovind și blestemînd . . . facă-să M // 11 după acéia] apoi M, C / semenții] neamuri M // 12—20 *lipsește* însă celor doao semenții . . . și să făcură toți C // 16 iar] apoi M // 17 jărtvénec M // 18 pre norodul M / de cătră] de spre M // 19 *lipsește* cum M // 20 Și fu toți anii vieții lui Iisus 110 M, iar anii vieții lui au fost 101 C // 21—22 *lipsește* Acéstia scrie la cartea lui de la capul cel dintii pînă la sfîrșit. M, C // 24 care Ili] ce M / era de la Ethamar C // 25—26 s-au scos în urmă din preoție, pentru răutățile lor M // 26 *lipsește* Împărați I, cap 2 M, C // 27—2 *lipsește* M, C //

célia ce să zic pentru muiarea lui Levi, la Judecători, cap 19.

Acest Gothoniil au fost fecior lui Chenez, fratele lui Halev și ș-au luat muiare pre Axan, fata lui Canev. Acesta
5 au mîntuit pre Israil din mîinile lui Husarsathem. Și s-au odihnit pămîntul în 40 de ani. Deci murind acesta, iară au greșit Israil și i-au dat pre ei Dumnezeu în mîinile lui Eglon, împăratul moaviténilor și au robît lui ani 18.

10 În vrémea acestuia s-au făcut, de Palamid, slovele elinilor. /

Col. III Acest Aminadav au fost stăpînitor peste neamul Iudii la eșirea norodului din Eghipet. Acesta au întrat întîi în Marea Roșie cu neamul său, că ceialaltî să temea. Și drept acéia au dat Dumnezeu feciorilor lui putéria împărătească,
15 pentru căci i-au urmat lui.

Naason, la eșirea norodului din Eghipet au fost căpetenie neamului Iudei, după moartea tătine-său, precum scrie la Numere, cap 10. Însă la acest Naason să plînește cuvîntul carele au zis Dumnezeu cătră Avraam, la Facere,
20 cap 15, că la al patrulea neam vor eși fiii lui Israil din Eghipet. /

f. 10 În vrémea acestuia au scornit Fictonie de au înhămat,
Col. I în Troada, patru cai.

Acest Avimeleh iaste fecior lui Ierovaal dintr-o posad-
25 nică a lui, născut în Sihem. Și, puindu-să împărat sihimitenilor, au omorît pre 70 de frați ai lui, scăpînd dintru ei numai Ioatham, carele, stînd într-un munte, au zis sihimitenilor o pildă pentru maslin, pentru smochin, pentru vie și pentru păducel. /

3—5 Acest Gothoniil, frate lui Canev, au mîntuit pre norodul lui Izdrail de Husarsathem C // 6 pămîntul] norodul C, *lipsește* M / *lipsește* în M, C / deci murind el M] iar după moartea lui C / earăș C // 7 *lipsește* Israil C / *lipsește* pre ei M, C // 7—8 lui Egron robî 18 ani C // 8 *lipsește* lui M // 9 Întru această vréme s-au făcut de Palamid slovele elinilor M, Și tot într-această vreme au făcut Palamid slovele elinești C // 11 Iudei M // 13 Marea cea Roșie C / că] căci C / și drept] și pentru M, pentru C // 14 au și dat C // 15 *lipsește* pentru M / *lipsește* pentru căci i-au urmat lui C // 16 Acest Naason C // 17 și după C // 18 *lipsește* precum scrie la Numere, cap 10 M, C // 18 să împlinește C // 19 carele] ce M / *lipsește* la Facere, cap 15 M, C // 12—13 *lipsesc* C // 24 după Ierovaal ad. adică a lui Ghe-deon C // 25 *lipsește* a lui, născut în Sihem C / sihimitenilor C // 26 *lipsește* dintru ei C] din ei M // 27—29 carele au zis pilde de măsline, de vie, de smochin și de mărăcine C // 28 sihimitenilor M // 29 și pentru vie M / păducel] mărăcine M //

Col. II Acest Aod au fost viteaz foarte, carele, omorînd pre Eglon, împăratul moaviténilor, în cămara lui, au mîntuit pre Israil și s-au odihnit pămîntul ani 80. Deci murind acesta, îndată s-au pus în locul lui Semegar. Judecători, 5 cap 3. Leat 3879.

Acest Semegar au omorît 600 de oameni filistiimi, cu cormanul plugului; drept acéia fu pus mai mare peste israilténii. Deci, murind acesta, iar ai greșit Israil înaintea lui Dumnezeu și s-au dat în mîinile lui Iavim, împăratul 10 hanaanilor, carele au supus pre Israil prin Sisara, boiarinul lui ani 20.

Această Devora au fost prorociță, muiare fiind lui Varac și lui Lafidoth. Aceasta, omorînd pre Sisara cu mijlocul Ialei, muerii lui Haver chineului, care Haver era 15 slugă lui Sisara și mîntuind pre Israil au cîntat cîntare, precum scrie la Judecători, cap 4.

Și s-au odihnit pămîntul în ani 40. Deci murind aceasta Devora au viclenit Israil înaintea lui Dumnezeu și i-au dat pre ei Dumnezeu în mîinile lui Madiam ani 7. Jude- 20 cători, cap 5. Leat 3926.

Acest Ghedeon au pus cîrnuri pe piatră înaintea îngelului ce i să arătase și surpînd jărtăvnicul lui Vaal, să numi Ierovaal. Și s-au arătat lui semn pre lînă, cum că va mîntui Dumnezeu prin mîna lui, pre Israil cu 300 de oameni, 25 carii vor limpi apă din rîu, cum limpesc cîinii. /

Col. III Pentru că de vei număra neamurile împărătești, unul dupe altul, adecă, care după care au împărățit și nu după obraze, voi afla acest neam, al patrulea, începînd de la Iuda și sfîrșind la Naason. Iar de vei lua aminte urmarea

1 foarte] mare C / care C // 2 *lipsește* moaviténilor în cămara lui C // 2-3 au mîntuit pre izdrailténii, odihnindu-să 800 de ani C // 3 80 de ani M // 3-4 Deci murind acesta s-au pus Semegar M, *lipsește* C // 5 *lipsește* Judecătorii, cap 3, leat 3879 M, C // 6-11 *lipsește* C // 7 preste M // 9 mîinile M // 10 boiarenul M // 12-20 Pentru această Devora, muerea lui Varac, care au omorît pre Sisar și au mîntuit pre norodul lui Izdrail, să zice că au fost și prorociță C // 13 Lafadoth M // 14 Iailii, muiarea lui Haver chineul M // 16 *lipsește* precum scrie la Judecători, cap 4 M // 17 *lipsește* în M / 40 de ani M // 18 au viclenit] au făcut vicleșug M // 19 *lipsește* pre ei M / mîinile M // 19-20 *lipsește* ani 7. Judecători, cap 5, leat 3926 M // 21 au fost pus cîrbuni pî peatră C // 22 ce să arătase C / jărtvénecul M // 23-24 Apoi arătîndu-i Dumnezeu semnu pre lună cum că prin el va mîntui Dumnezeu pre norodul lui Izdrail cu 300 de oameni C // 24 pre Izrail prin mîna lui M // 25 *lipsește* carii vor limpi apă din rîu cum limpesc cîinii C / din rîu ca cîinii M // 26-2 *lipsește* M // 27 și] iar C // 28 atunci vei afla C //

acestui neam, al patrulea, din neamul preoțesc, cade-să a lua începerea de la Levi și să pogoare pînă la Eleazar.

Salmon ș-au luat muiare pre Raav curva (caré au fost ascuns iscoadele lui Iisus în puzdării de in, lîngă zidul 5 cetății, precum scrie Iisus Navi) și au născut dintr-însa pre Vooz, care Vooz au fost moș lui Vooz, celui ce au născut pre Ovid.

Însă trei înși, de rînd, adecă tată și fecior și nepot s-au numit tot cu acest nume Vooz; drept acéia evanghelistul 10 Mathei au pus numai odată numele acesta, la rînduiala neamurilor.

Cu închipuirea aceasta, ce iaste în céia față din dos, să înțeleg céle ce scrie la capul cel dintîi și al doilea, la Numere, cum s-au așăzat împrejurul cortului céle 12 15 neamuri și Leviții; și încă-ș mai mult slujaște spre a pri-cépe trecerea cea cu anevoe a lui Iisus și carii sînt Leviții și cite cetăți și locuri s-au dat lor, de la fieștecare neam, pentru ca să le ia zeciuiarele, să le fie de hrană. Iisus Navi, cap 21.

20 Întru acéste cetăți scăpau cei răi, carii ucidea pre cineva făr'de vină, pentru ca să nu-i ucigă rudeniile celor uciși, făr'de judecată, a căroră nume sînt acéștia: Vosor, Arimoth și Gavlon, Iisus Navi, cap 20. /

f. 10^v
Col. I

25 Iar mai pre urmă Avimeleh strică Sihemul și pre Agaal, domnul Sihemului, carele să rădicase asupra lui. Și lovindu-să Avimeleh cu o piatră în cap, de o muiare și văzînd că va să moară, au zis cătră cela ce-i purta armele: „Omoară-mă, ca să nu zică oamenii, că m-au omorît o muiare”. Judecători, cap 9. În vrémea aceasta s-au izvodit danțul 30 în Elada.

Iair au avut feciori 32 și n-au făcut nici un lucru vrédnic de povestire. Leat 3990. În vrémea acestuia au izvodit Carmentie slove latinilor.

Deci murind Iair, iară au început fiii lui Israil a să 35 închina lui Vaal. Pentru acéia i-au dat Dumnezeu în mîinile

1 neamnl preoților C // 2 pogoară C // 3—30 *lipsesc* C // 4 puzderii M // 5 la Iisus Navi M // 8 însă] că M / *lipsește* și¹ M // 12—23 *lipsesc* M // 24 și] apoi M // 26 de o muiare cu o piatră în cap și văzînd M // 28 *lipsește* ca M // 29 *lipsește* Judecători, cap 9 M // 31—32 au avut 32 de feciori și n-au făcut nimic vrédnic de pomenire M, C // 32 *lipsește* leat 3990 C // 33 slovele latinilor M, slove latinești C // 34—35 *lipsesc* C // 34—1 Și murind el iar au greșit Izrail de s-au închinat lui Vaal și i-au dat Dumezeu în mîinile lui Filistiim și a feciorilor lui Amos M //

lui Filistiim și în mîinile feciorilor lui Amon ani 18. Judecători, cap 10. /

Col. II

Și ducîndu-să noaptea la corturile vrăjmașilor au auzit povestindu-și, unul cătră altul visele. Și, întorcîndu-să
5 îndată la ai lui, au plecat asupra vrăjmașilor. Deci cu scuturarea donițelor și cu bucinatul bucinelor, spăimîntînd pre vrăjmași au omorît 4 împărați adecă pre Oriv, pre Ziv, pre Zeveei și pre Salmana. Și au mîntuit pre Israil din mîinile lui Madiiam; și s-au odihnit pămîntul
10 40 de ani. Deci murind acesta, iară au făcut hicleșug fiii lui Israil înaintea lui Dumnezeu, și s-au închinat lui Vaal și nu i-au mai dat Dumnezeu în mîinile nimănui, ci îndată s-au pus în locul lui fiu-său Avimeleh. Judecători, cap 6, 7, 8, 9. În vrîmea aceasta au întocmit Mercurie lăuta.
15 Leat 3956.

Acest Thola au judecat norodul lui Israil ani 24 și n-au făcut nimica vrîdnic de povestire.

În vrîmea acestuia împărăția la Troada Priamos. Leat 3959.

20 Acest Iefthae, lepădîndu-l frații lui ca pre un copil fiind născut din curvă și lăcuind în pămîntul lui Tov, au ajuns mai pre urmă stăpînitor lor și judecător israitenilor și au biruit pre amonitîni. Acesta, mai naintea biruinții, legîndu-să cu făgăduială înaintea lui Dumnezeu ca, întorcîndu-să
25 du-să biruitor, să-ș jărtvuiască pre fiică-sa, drept acéia, biruind, ș-au plinit făgăduiala. Pentru că, după ce ș-au plîns ia feciorile ei în 2 luni, o au jărtvuit înaintea lui Dumnezeu. După acéia, la trecătorile Iordanului, cu această hasnă, Sevelem și Vethelel au omorît 42.000 de oameni
30 din neamul lui Efraim. Judecători, cap 11 și 12. /

1—15 *lipseasc* C // 1—2 *lipsește* Judecători, cap 10 M // 4 unul altuia visele M // 6 donițelor M / bucinelor] trîmbițelor M // 7 *lipsește* adecă M // 8 Zev M / Zevea M // 9 mîinile M // 10 iar M // 10—11 au făcut ficleșug Izrail, închinîndu-să lui Vaal M // 12 mîinile M // 13 *lipsește* fiu-său M / *lipsește* Judecători, cap 6—9 M // 14 Întru această vrîme M / tocmit M / alăuta M // 15 leat 3959 M // 16 24 de ani C // 17 nimic M // 18 și tot în vrîmea acestuia C / împărăția Priam la Troada M / Priam C // 19 în leat C // 20 lepădat fiind de frații lui ca un copil ce era născut M, C / *lipsește* lui M, C // 22 *lipsește* mai pre urmă M, C // 23—26 acesta înaintea biruinți fiind făgăduit lui Dumnezeu ca de să va întoarce biruitor, să jertfească pe fiica sa, a și făcut aceasta. Că după ce C // 24 *lipsește* înaintea lui Dumnezeu M // 25—26 să jărtvească pre fie-sa, au plinit făgăduința M // 26 *lipsește* pentru M // 27 tineretea și fecioria M // 27—28 o au și jertfit-o. Aceasta la trecătorile C / *lipsește* înaintea lui Dumnezeu M // 28 după acéia] apoi M // 29 *lipsește* această C] o M / hasnă] Ohazna C / Sevelem] Theselem C // 30 *lipsește* Judecători, cap 11 și 12 M, C //

Col. III Aceasta este Raav curva, acéia caré au scăpat din pierzarea Ierihonului, pentru mila ce au arătat cătră iscoadele lui Iisus, precum am zis mai sus. Aceasta s-au dat a fi muiare lui Salmon.

5 Acest Avimeleh, în vrémea foameții, preoțind Ili, s-a dus cu muiarea sa, Noemin și cu amîndoi feciorii lui, din Vithelem la Moav. Deci luînd feciorii lui muieri de acolo, pre Ruth și pre Orfa și întîmplîndu-să a muri acolo la Moav și Avimeleh și feciorii lui, s-au întors Noemin, în-
10 preună cu Ruth moaviteanca, lăsînd pre Orfa acolo. /

f. 11 Acest Esevon au luat stăpînirea după Iefthae și au avut
Col. I feciori 30 și fete iară 30 și n-au făcut nimic vrédnic de povestire. Judecători, cap 12.

Sampson, feciorul lui Manoe s-au născut din neamul
15 lui Dan, spîind mai nainte ingerul nașterea lui. Și s-au numit din pîntecele maică-sa sfințit, carele au luat muiare din Thamnatha, sin neamul filistiinilor. Și spuind pilda leului celor tineri, l-au hiclenit muiarea de i-au tilcuit-o.

După acéia, legînd foc în coadele vulpilor, au ars spicele
20 vrăjmașilor și 1000 de oameni au omorît cu o falcă de măgaru, dintru care falcă mai pre urmă au izvorît apă și au băut el; și porțile Gazii le-au suit într-un munte.

Iar mai pre urmă, cu înșelăciune răzînd cu un brici perii din capul lui, Dalila, l-au prins filistiimii și orbindu-l
25 l-au băgat în temniță și l-au pus de rîșnia. Deci crescîn-

1 iaste M / *lipsește* acéia C // 2 cătră] și ia cu M / pentru binele ce au fost făcut și ea iscoadelor lui Iisus C // 3 *lipsește* precum am zis mai sus M, C / *lipsește* Aceasta s-au dat a fi muiare lui Salmon C // 6 feciori ai lui C / lui]săi M // 8—9 întîmplîndu-să acolo la Moav de au murit și Avimeleh M, C // 9 apoi s-au întors C / s-au întors numai Noemin cu Ruth M // 10 lăsînd pre] rămîind C // 12 au avut 30 de feciori și 30 de fete; iar alt nimic M, C / n-au făcut vrédnic de pomenire M / *lipsește* n-au făcut C / vrédnic de scris C // 13 *lipsește* Judecători, cap 12 M, C // 14 acest Samson C / născut] tras C // 15—18 lui Dan, pentru a cărua naștere au fost spus ingerul mai nainte; carele încă din pîntec] s-au fost chemat sfințit. Acesta au luat muere din Thamnatha. Și pentru o pildă ce au fost spus l-au înșelat muerea de e-au tilcuit-o, din a căria pricină s-au și dat prinșori C / Și din pîntec s-au numit sfințit. Au luat muiare filistiineancă și spuind unor tineri pilda cu leul s-au hiclenit muiarea de au spus-o și au dat prinșoarea M // 19 după acéia] apoi M, C / în] de C / spicele] țarinile M, C // 20 vrăjmașilor săi de C // 20—22 și cu o falcă de măgar au omorît 1000 de oameni, din care s-au făcut s-au izvorît și apă, de au băut tot norodul C // 21—22 în caré c] minune au făcut de au izvorît apă de au băut și el M // 22 le-au suit într-un munte de le-au azvirlit M] le-au azvirlit dintr-un munte C // 23—5 Și mai pre urmă răzîndu-i Davida, cu un brici părul capului l-au dat filistinilor și orbindu-l l-au băgat în temniță și l-au pus de rîșnia; unde cu vréme

du-i perii în cap și adunându-să filistiimii să facă jărtvă, l-au dus și pre el la adunarea lor ca să-l batjocorească. Și, apucându-se de un stîlp, au surpat casele unde erau adunați și au omorît mai pre mulți atunce, la moartea lui, 5 decît în viața lui. /

Col. II Acest Elom au luat stăpînirea în urma lui Esevon și n-au făcut nimic vrédnic de povestire. Judecători, cap 12.

Acest Avdon au luat stăpînirea după Elom. Acesta au născut 40 de feciori. Deci în urma acestuia iară au greșit 10 Israil înaintea lui Dumnezeu și i-au dat pre ei Dumnezeu în mîinile filistiimilor 40 de ani. Judecători, cap 12. În vrémea acestuia s-au luat Troada. Leat 4033.

Acest Elcana iaste din semenția lui, Core, feciorul lui Isaar, carele să trăgea din Levi. Și au ținut Elcana 2 15 mueri; pre Fenana, rodnică și pre Anna, stearpă. Deci Anna au născut prin făgăduință pre Samuil, care să tilcuiaște „cerșut“ de la Dumnezeu pre care l-au dus la Ili preotul, după cum s-au făgăduit. Împărați I, cap 7. /

Col. III Iar deaca s-au întors Noemin, zicea muerile din Vith- 20 leem: „S-au întors Noemin din călătoria ei“. Iar ia, răs- punzînd, zicea: „Să nu-mi mai ziceți, Noemin, adecă frumoașa, ci să-mi ziceți Amara, pentru că plină de amără-

crescîndu-i părul capului i-au venit și vîrtutea la loc. Și la o jărtvă ce să adunase filistinii la masă, aducîndu-l și pre el să-l batjocorească, au apucat stîlpii caselor cu mîinile și, scuturîndu-i, au omorît mai mulți atunci decît în viața lui, unde și el s-au pristăvit. Leat 4055 M / Apoi răsîndu-i Dalida părul capului și dîndu-l în mîinile vrăjmașilor l-au orbit; și în temniță fiind e-au crescut părul earăș, e-au venit tîria. Apoi adunîndu-să într-o zi filistimi la jertfă, l-au adus și pre iel ca să-l batjocorească, unde apucînd un stîlp în brațe, zguduîndu-l, au dărîmat acel foisor întru care erau adunați, unde s-au omorît mai mulți oameni, decît în viața lui C // 6 luînd stăpînire M / în urma lui după M, C / și n-au] nici el n-au M / și] dar și acesta C // 7 povestire] pomenire M / *lipsește* Judecători, cap 12 C // 8 după] lui C // 9 deci] și C / iar M // 10 izdrailteni C / *lipsește* înaintea lui Dumnezeu M / și earăș i-au dat C / *lipsește* pre ei M // 11 mîinile M / filistenilor C / *lipsește* Judecători, cap 12 M, C // 12 *lipsește* În vrémea acestuia s-au luat Troada. Leat 4033 M / *lipsește* leat 4033 C // 13 *lipsește* feciorul lui Isaar M // 14 carele] ce M / să trage C / Acesta au ținut doaa mueri C / *lipsește* Elcana M / doao M // 15—16 și pre Anna stearpă, din care stearpă, după făgăduință i s-au născut Samuil M // 16 prin făgăduință au născut C / care] ce M // 16—17 *lipsește* carele să tilcuiaște cerșut de la Dumnezeu C // 17 pre carele l-au dat lui Ili M // 18 preotul] prorocul C / precum îl făgăduise lui Dumnezeu M, după cum îl făgăduise C / *lipsește* Împărați I, cap 7 M, C // 19 Noemin în Vithleem fi zicea muerile de acolo M // 20 că s-au întors C // 21 zicea] le-au zis M, C / *lipsește* să M, C // 22 ci-mi ziceți C, să-mi ziceți M / Amărîta M / *lipsește* pentru M / că amărîtă sînt de amărăciune C //

ciune sînt eu". Iar pre Ruth o au luat Vooz muaire lui-ș
și au născut dintr-însa pre Ovid. Acéstia scrie la Ruth.

Saul, pierzîndu-și măgarii, multă vrême îi căuta și
neputînd să-i afle au mers la Samuil prorocul ca să-l
5 întrebe, doară-i va fi știind, prin prorocia lui, să-i spue
unde sînt. Iară Samuil, avînd poruncă de la Dumnezeu,
au uns pre Saul împărat israilténilor și i-au prorocit și de
măgari cum că i-au găsit tată-său Chis. Și încredințînd
Samuil pre el cu 3 sémne cum că va împărăți, să duse Saul
10 de la dînsul. După acéia, puindu-să sorți la Masifa, căzu
sorțul pre Saul. Și s-au uns și înaintea norodului a fi
împărat. Deci luînd împărăția au bătut pe Nass și a
mîntuit pre iaviténi din mîinile lui.

Și greșînd Saul înaintea lui Dumnezeu, să făcu semn cu
15 tunet lui Samuil, cum că s-au mîniat Dumnezeu pre dînsul.
Jertvuînd după acéia Saul, călcă porunca lui Samuil,
care-i poruncise să-l aștepte pînă în 8 zile. Și drept acéia
fu certat de dînsul. /

Col. IV Acest Aviil s-au tras din Veniamin cu mult mai pre urmă
20 decît alții. Feciorul acestui Aviil, Chis, au născut pre Saul,
carele au fost împărat întîi norodului lui Israil.

Acest Avenir, feciorul lui Nir, au fost om chibzuit și mai
mare preste oastea împăratului Saul. Acesta era ajutor
lui Ievosthi, împotriva lui David și lovînd cu sulita în
25 pîntece pre Azail, feciorul lui Aronie l-au omorît.

Deci, certîndu-se de Ievosthi pentru posadnicele lui
Saul, s-au mîniat Avenir și s-au dus cătră David de s-au
împăcat cu dînsul. Deci, întorcîndu-se, l-au omorît Ioav,
feciorul lui Aronie. La a II-a împărăție, cap 3. /

1 *lipsește* eu M, C // 2 *lipsește* Acéstia scrie la Ruth M, C // 3 Saul feciorul lui
Chis M, C / e-au căutat C // 4 neputînd să-i găsească M] negăsindu-i C // 4 *lip-*
sește ca M // 5—6 doar i-ar gîci prin prorocia lui unde ar fi M // 4—6 merse la
Samuil prorocul, ca doară i-ar gîci prin prorocia lui. Iar C // 6 iar M // 7
l-au uns împărat M, au uns împărat C / prorocit] gîcit M / de] pentru C // 8 *lip-*
sește cum M, C // 9 *lipsește* Samuil pre el M, C / și cu 3 sémne M / *lipsește* cum
C // 9—10 că va să împărățească el să duse Saul. Apoi făcîndu-să sorți M / că va
împărăți el, apoi aruncîndu-să sorți C // 11 iar pre Saul C / Și unse M, Deci îl unse
C // 12 *lipsește* a fi împărat C / deci] apoi M // 13 aviténii mîinile M // 14 și] apoi
C // 15 arătînd cum că s-au mîniat C / dînsul] el M, Saul C // 16 jărtvuînd M /
apoi jertfînd Saul călcă C // 17 care-i] ce-i M / poruncise] zisese M, C / ca să
aștepte pînă în 50 zile. Și de aceea fu certat de el C / De care-l și certă M //
19—21 Acest Aviil s-au tras din Veniamin, dintru al căruia fecior s-au născut
Saul, ce au fost împărat întîi izrailténilor M // 21 *lipsește* lui C // 22 *lipsește* acest
M / Nir] Chir C / foarte chibzuit C // 23 împăratului lui M, C // 25 Azaronie
C // 27 cătră] la M, C // 28 *lipsește* cu dînsul M] cu el C / deci întorcîndu-se]
apoi M // 29 *lipsește* feciorul lui Aronie C / *lipsește* La a II-a Împărăție, cap 3 M, C //

f. 11v
Col. I

Deci, murind el, nu s-au mai făcut alți judecători, măcar că Ili și Samuil sta înaintea norodului la judecată. Judecători, cap 13,14, 15, 16. Leat 4055. În vremea acestuia au întărit Ascanie pre Alva.

- 5 Acest Ili au fost și judecător și preot. Și pregetînd a-ș certa feciorii, nevrédnic să socoti de Dumnezeu, pentru acea necertare, precum scrie la întia Împărăție, cap 2 și 3.

- Și aducînd pre Samuil, copil mic, părinții lui, dupe cum
10 îl făgăduise lui Dumnezeu, îl dederă lui Ili preotul; și creștea Ili pre Samuil și iubia pre dînsul, văzînd căderia lui Ofni și a lui Finees, feciorilor lui. Deci auzind cum că au luat filistiimii chivotul în războiu, să cuprinse de multă întristare și, căzînd de pe scaunul lui, muri, însă acest Ili
15 să numia preot pentru că s-au mutat la el preoția din odraslă mai cinstită, adecă din feciorii lui Eleazar. Acesta au luat întii preoție, trăgîndu-se din Ithamar. Iar în urma acestuia iarăș s-au mutat preoția la neamul lui Eleazar, pentru răutatea lui Ofni și a lui Finees, feciorilor lui Ili,
20 precum scrie la întia Împărăție, de la al doilea cap, pînă la al patrulea.

În vremea acestuia s-au făcut foamete mare în Iudea. Leat 4085. /

Col. II

- Samuil de trei ori fu chemat de Dumnezeu, însemnînd
25 cu aceasta cum că va să înflorească cu putere întreită, adecă cu judecătorie, cu preoție și cu prorocie, precum scrie la întia Împărăție, cap 3.

Acesta, după ce au mîntuit pre Israil de la filistiimi, prin junghierea mielului, la Piatra ajutoriului, caré era pusă
30 în munți, au uns pe Saul, din porunca lui Dumnezeu, a

1—4 *lipsește* M // 1 deci murind el] murind Samson C / *lipsește* alți C // 2—4 *lipsește* Judecători, cap 13—16... Ascanie pre Alva C // 5 Pentru Ili să scrie că au fost C // 6 de a-ș certa C // 6—12 de cătră Dumnezeu. La carele aducînd pre Samuil părinții copil mic, îl creștea Ili și-l iubia, văzînd căderea fiilor săi Ofni și Finees. Apoi auzind M // 6—19 de Dumnezeu. Și iubea Dumnezeu pre Samuil. Apoi auzind că s-au luat chivotul în război de filistiimi, căzu de pe scaunul ce ședea și muri pe loc. Și în urma acestuia iar s-au mutat preoția la cei din neamul lui Eliazar, numai pentru răutatea feciorilor săi C // 14 scaun M / *lipsește* lui M // 15 pentru că] căci M / preoția M // 18 iar M // 19 răotatea M / *lipsește* lui Ofni și a lui Finees M // 20—21 *lipsește* precum scrie la... al patrulea M // 24 Acest Samuil M, C // 25 *lipsește* cu aceasta cum M, C / întreită putere C // 26 *lipsește* adecă M // 26—27 *lipsește* precum scrie la întia Împărăție, cap 3 M, C // 28 izdra-ileni C / *lipsește* de la filistiimi C / *lipsește* la M // 30 *lipsește* din porunca lui Dumnezeu a fi M //

fi împărat israilitenilor. Deci urînd Dumnezeu pre Saul, căci nu vrea să omoare pre Agag și pre Amalic, împărații, au omorît pre ei Samuil, făcîndu-i bucați. Și mergînd în Vithleem, după porunca lui Dumnezeu, ca să jărtvuiască, 5 merse împreună cu dînsul și Iesei, tatăl lui David, cu toți feciorii lui./

Col. III Iar mai pre urmă, călcînd iarăși porunca lui Dumnezeu, au luat pre împăratul Agag rob, cu toată averia lui și l-au ținut la dînsul. Însă cu această călcare de poruncă, 10 foarte au mîniat pe Dumnezeu. Și pentru aceasta au căzut într-atîtea bîntuiala și măcar că, plîngînd Samuil prorocul, să ruga lui Dumnezeu, pentru el, iară încăș nu putea să-l îmblînzească; pentru că au fost ales pre David, pecum scrie la Împărăția întîi, de la al doilea cap pînă la sfîrșit. 15 Acest Saul au împărățit întîi pre Israil fiind împărăția ani 20.

Jonathan, feciorul lui Saul, au fost om foarte chibzuit și pentru acéia îl iubiia David. Acesta, de multe ori au mîntuit pre David din moarte, dovedind cătră el răutatea 20 tătine-său, lui Saul, pentru ca să se păzească, pentru că vrea să-l omoare.

Și, cunoscînd Jonathan că iaste David ales de Dumnezeu a fi împărat, în urma lui Saul, au făcut legături cu el ca, făcîndu-să împărat, să nu-i facă vreun rău, pentru vrăjmă- 25 șiia tătine-său lui Saul, ci să-i miluiască casa. Acesta singur, împreună cu purtătorii lui de arme, trecînd tîrîș

1 *lipsește* a fi C / deci] apoi M // 2 căci n-au omorît pre Agag M, C // 3 apoi e-au omorît Samuil, C, i-au omorît Samuil C // 4 *lipsește* după porunca lui Dumnezeu ca M // 4—5 să jertfuească după porunca lui Dumnezeu, merse și Iesei, împreună cu toți feciorii lui C // 5—6 *lipsește* merse împreună . . . cu toți feciorii lui M // 7 Mai pre urmă iar călcă porunca M / iarăș] și C // 8 au luat] luînd M // 9 dînsul] el M // 9—11 *lipsește* Însă cu această . . . bîntuiala și M / Pentru care mîniînd pre Dumnezeu l-au dat întru atîta bîntuială C // 11 *lipsește* Samuil C // 12 s-au rugat C // 12—13 pentru care măcar că și plîngînd s-au rugat prorocul, dar n-au putut, căci să alesese, de Dumnezeu, David M / pentru ertarea lui Saul, dar tot n-au putut să-l îmblînzească, pentru că alesese Dumnezeu pre David a fi împărat C // 13—14 *lipsește* pecum scrie . . . pînă la sfîrșit M, C // 15 pre] preste M / împărăția lui M // 17 om foarte bun și chibzuit C // 18 pentru aceea îl și iubiia David foarte C // 19 din] de C // 19—22 dovedindu-i răutatea tătine-său de să păzia. Și cunoscînd M // 20—22 tătine-său de să păzea. Și cunoscînd C // 22 David iaste M, C // 23 în urma lui Saul] în urma tătine-său M, după tată-său C / legătură M / *lipsește* cu el C // 23—25 ca, făcîndu-să împărat să-i miluiască casa lui C // 25 *lipsește* lui Saul M // 25—2 *lipsește* Acesta singur . . . fără știrea tătine-său C // 26 *lipsește* împreună M //

pre munții cei înalți au mers de au lovit pre cei striini de feliu și i-au biruit. Însă fără știrea tatinei-său; deci, fiind în războiu cu tată-său și luind dintr-un fagur de miiare cu vârful toiagului, care era în mîna lui, ca să mănînce, 5 de abia au scăpat prin rugăciunea norodului, de tată-său, că era să-l omoare. Pentru că să jurase Saul foarte tare, ca, de va mînca cineva în zioa acéia, pînă nu-și va izbîndi, să-l omoare. După acéia fu omorît împreună cu tată-său Saul de filistiimi, în munții Vervune.

10 Și, auzind David de moartea lui Ionathan, l-au jelit și au cîntat cîntec de plîns, precum scrie la a II-a Împărăție, cap 1. Deci murind Ionathan și rămîind fiu-său Memfivoste, i-au miluit David casa, pentru legătura ce au avut cu tată-său.

15 Acest Semei blestema pre David, fugind de cătră fața lui Avelaghion. /

f. 12 Col. I Și alegînd Dumnezeu pre David a fi împărat au uns pre el Samuil cu untdelemn din corn, precum scrie la întia Împărăție, cap 18. Și, plinindu-și Samuil viața, au murit.

20 Leat 4125.

Pre David, feciorul lui Iesei, cel mai mic de toți frații lui, l-au ales Dumnezeu a fi împărat în urma lui Saul și prin mijlocul lui Samuil l-au uns în Vithleem. Deci luînd semn de împărăție în Evron, au împărățit întii pre neamul 25 Iudei 7 ani și 6 luni. Iar mai pre urmă a împărățit preste tot Israilul ani 33, precum scrie la a dooa Împărăție, cap 5. Și biruind în războiu pre Goliath, au îmbunat pre Saul.

1 nalți M / *lipsește* au mers de M / streini de fel M // 2 *lipsește* însă M // 3—8 și căci au luat cu vârful toagului dintr-un fagure de miere, abea au scăpat de moarte prin rugăciunea norodului. Căci că să jurase Saul că oricine va gusta cevaș pînă a nu să săvîrși războiu să-l omoare C // 4 care] ce-i M / *lipsește* lui M / *lipsește* de M // 5 scăpat din moarte M // 5—6 *lipsește* de tată-său că era să-l omoare M // 6—8 Căci să jurase Saul de va gusta oricine, ceva, pînă nu-și va izbîndi, să să omoare M // 10 l-au jălit M // 10—11 l-au jelit foarte și e-au cîntat cîntare de plîngere. A 2-a Împărăție C // 11 cîntare M / *lipsește* precum scrie la a II-a Împărăție, cap 1 M // 12 fii-său M, fie-său C // 13 casa lui M, C / ce au fost avut C, ce avusese M // 15 fugind] cînd fugea M, C / *lipsește* de cătră fața lui C // 16 Avesalom M, Avisalom C // 17—19 Fiind ales David, feciorul lui Iese a fi împărat, l-au uns Samuil cu untdelemn din corn. Și plinindu-și Samuil M // 17 *lipsește* a fi împărat C // 17—18 l-au uns Samuil din corn cu untdelemn C // 18 *lipsește* precum scrie la întia Împărăție, cap 18 C // 21 de] decît M // 22 în urma lui] după M // 23 *lipsește* mijlocul lui M / s-au uns M, s-au uns împărat C / deci] și M // 24 împărăție] împărat C / *lipsește* în Evron C // 25 *lipsește* iar M // 25—26 preste tot neamul lui Israil ani 33 M, tot preste acest neam alți 33 de ani C // 26 *lipsește* precum scrie . . . cap 5 M, C // 27 *lipsește* C / carele mai nainte biruind pre Goliath M //

Deci avînd dragoste foarte mare cu Ionathan, să făcu ginere împăratului prin mijlocul lui. Și întorcîndu-să David biruitor de la uciderea lui Goliath, l-au zavistuit Saul pentru lauda ce-i făcea fecioarele. Drept acéia l-au trimis împăra-
 5 tul să bată războiul singur cu 100 de oameni filistiimi neobrezuiți, ca doară l-or omorî. Iar el, făcînd izbîndă, au rămas în deșărt vicleșugul lui Saul și de cursele vicleșugului celui de obște cu istețimea Melholei au scăpat din moarte. Pentru că au culcat Melhola în patul lui David
 10 un chip asémenea cu al lui, zicînd cum că iaste bolnav. Și în Nava intrînd, în besérica lui Dumnezeu, fiind flămînd, au mîncat pîinile céle preotești.

Și, omorînd Saul preoții, pentru David, au scăpat numai Aviathar, prin ajutoriul lui. După acéia ș-au luat
 15 muiare pre Avighia, muiarea lui Naval celui nebun, după ce au murit Naval. Deci, găsînd pre Saul, vrăjmașul lui, adormit, nu l-au omorît, ci numai i-au luat sulîța și căușul apei și au tăiat și poala hainei lui de o au luat; iar pre el l-au lăsat adormit. /

Col. II 20 Acest Avesa au fost om chibzuit și, fiind cu David, au găsit pre Saul oareunde adormit. Și au luat sulîța, caré era înfiptă lîngă capul lui și căușul apei și au vrut să-l și omoare, ci nu l-au lăsat David, precum să véde la întîia Împărăție, cap 26.

25 Acest Azail era om fugaciu, Pre acesta, lovindu-l Avenir, feciorul lui Nir cu sulîța în vintre, l-au omorît. Drept acéia și Ioav au omorît pe Avenir.

1 avînd mare dragoste M // 1—2 mare dragoste cu Ioatha, prin mijlocul lui să făcu ginere lui Saul C // 2 și cînd să întoarse M // 4 drept] pentru M // 6 iar] dar C // 7 au rămas dășert sfatul lui Saul C / au rămas în deșărt sfatul lui Saul cel cu ficleșug M // 8 *lipsește* celui C // 8—9 au scăpat din moarte cu istețimea Melholii M // 9 *lipsește* pentru M // 9—10 *lipsește* Pentru că au culcat ... că iaste bolnav C // 11 *lipsește* fiind flămînd M // 12 *lipsește* céle C // 13 preoții] pe preoți C / au scăpat] scăpînd C // 12—14 au mîncat pîinele punerii înainte céle preotești și au dat și celor ce era cu el. De care au mîntuit sau cu moarte pre acei preoți, scăpînd numai Aviathar cu ajutoriul lui David M // 14 după acéia] apoi C / ș-au luat David muere C // 15 lui Naval Nebunu, fiind mort el C / celui] cel M // 16 Naval] el M / Deci găsînd David pre vrăjmașul lui pre Saul, adormit M // 17 i-au luat numai C / și căușul apei] și tasul de apă M, și tasul de aur C // 18 tăindu-i C // 18—19 și i-au tăiat și o poală de haină și pe el l-au lăsat adormit M // 18 de au luat-o C / *lipsește* iar pre el l-au lăsat adormit C // 20 au fost] fu M // 21 *lipsește* oareunde C // 21—22 sulîța de la capul lui C // 22 lîngă] la M / căușul apei] tasul de apă M, teasul de apă C // 23 omoară M / ci] dar C // 23—24 *lipsește* precum să véde la întîia Împărție, cap 26 M, C // 23 *după* David *adaos* : Pre acest Nathan prorocul după ce au murit tată-său l-au făcut David fecior luiș M, C // 25 fugar M, C / *aces-ta*] care C // 26 feciorul lui] a lui C // 27 drept acéia și] apoi M, pentru aceia și C //

Acest Amassa, vrînd a fi mai mare peste oștile norodului pentru că să făgăduise David să-l facă, fu omorît de Ioav, precum scrie la întâia Împărăție, cap 19.

Acest Ioav, feciorul lui Aronie, totdeauna era împreună 5 cu David, ajutor fiindu-i la împărăție. Pentru că-l pusese mai mare ostașilor lui, acesta au omorît pre Avesalom și pre Avenir și pre Amassa. Deci Solomon, după învățătura tătine-său, l-au și omorît, măcar că au fost fugit la cornul jărtăvnicului, Împărăția a III-a, cap 19.

10 În vremea lui David, acest Ioav al lui Aronie au fost peste oastea lui Iosafat comendarisie, adică scriitor celor ce să făcea; iară Sadoc și Aviathar au fost preoți, Nathan au fost proroc, Saronie scriitoriu, adică canzelarie, Vania, feciorul lui Ioad, peste cetele Zerethi și Ferethi, carii erau 15 păzitori capului împăratului. Zerethi însemnează stricător, iar Ferethi iubiți. /

f. 12^v Și, întorcîndu-să din Anhus la Sichilat, au bătut pre
Col. I Amalic și pre vestitoriul morții lui Saul l-au omorît David, pentru că acel vestitor l-au fost omorît. Și jelind David 20 pre Saul au cîntat cîntare de plîns. Deci murind Saul și împărățind David singur preste tot norodul lui Israil, au izgonit pre Ievosei din pămîntul Ierusalimului. Și la Varsafarim au lovit pre cei streini de fél.

Apoi, ducînd chivotul în Ierusalim, cînta David înaintea 25 lui și sălta; și urîndu-se de muiarea lui, Melhola, pentru cîntarea și săltarea acéia, au rămas ia fără roadă de la

2 pentru că] căci M, C // 3 *lipsește* precum scrie la întâia Împărăție, cap 19 M, C // 4—6 Acest Ioav era totdeauna cu David ajutor la împărăție, fiind mai mare ostașilor lui M // 4 *lipsește* feciorul lui Aronie C / au fost totdeauna C // 7—12 Deci și pre el l-au omorît Solomon, după învățătura ce-i lăsase tată-său David; și măcar că au fost năzuit la cornul oltariului, dar n-au putut scăpa. Acest Ioav era în vremea lui David preste oastea lui Iosafat, comendarisie, iar Sadoc M // 7—9 Deci Solomon după moartea tătine-său David l-au omorît pre acest Ioav (că așa îi poruncise David) măcar că fugise la cornul jertfelnicului C // 11 comandant C / *lipsește* adică scriitor celor ce să făcea C // 13 Saronie] și Aronie C / *lipsește* scriitoriu adică M / *lipsește* adică canzelarie C / iar Vania C // 15 păzitori] paznici M // 14—16 preste cetele lui Zerethi, care însemnează stricător; iar cuvîntul Ferethi va să zică iubitor C // 15 *lipsește* Zerethi însemnează stricător, iar Ferethi iubiți M // 18—19 și au omorît și pre vestitoriul morții lui Saul. Și jălind M, C // 20 plîns] jale M / *lipsește* Deci murind Saul și M // 21 *lipsește* singur M // 20—22 Deci împărățind David preste tot norodul lui Izdrail au izgonit pre Ievosie din Ierusalim C // 23 Vasafarim M // 25 de Melhola M // 25—26 și sălta; și rîzind de el Melhola muerea sa, pentru că au văzut pre David cîntînd și săltînd, de aceea au și rămas fără de rod din David C // 26 pentru săltarea acéia și cîntarea, ia au rămas făr' de roadă M //

David. Și să opri David de Dumnezeu a zidi beserica. Deci, legînd cu funii pre moaviteni, pre idumei și pre filistiimi, i-au aruncat în ocne de sare și ce-au fost ale lor le-au împărțit la ai lui,

5 După acéia, vrînd să ia pre Virsaviia, omorî pre Urie, bărbatul ei și o luo muiare lui-ș. Și întorcîndu-să David mai pre urmă din războiu la Ierusalim au numărat norodul lui Israil și l-au urgisit pre el Dumnezeu pre acea numărare.

Deci, ungînd pre Solomon împărat și dîndu-i poruncă ca
10 să facă izbîndă spre vrăjmașii lui și plinindu-și viața cu bunătați, au murit.

Dintr-acest Nathan, feciorul lui David, s-au tras fericita fecioara Maria, după ce au trecut multe neamuri, precum să arată aici, pre dunga această verde, care să pogoară
15 pînă la dînsa.

Pre Amon l-au omorît Avesalom, pentru căci au stricat pre Thamar, soru-sa și îndată au fugit de cătră fața lui David.

Acest Avesalom era foarte frumos. Deci omorînd pre
20 frate-său Amon și fugind de cătră fața tătine-său, abia s-au împăcat cu el prin rugăciunea lui Ioav. Și venind iarăși în Ierusalim, măcar că să împăcase cu David, tată-său, iar fața lui nu o au văzut în 3 ani. /

Col. II

La David să sfîrșește veacul al treilea, avînd ani 1002,
25 carii împreunîndu-să cu toții, de la Adam pînă la David, sînt ani 4204.

Evanghelistul Mathei, scriînd neamurile, au pus mai nainte pre David decît pre Avraam, zicînd: „Fiiul lui David, fiiul lui Avraam“. Și pricina iaste aceasta, pentru
30 că la David au fost făgăduința întrupării lui Hristos,

2 deci] apoi M // 24 cu funiile jurămînt C // 3—4 și al lor au împărțit la ai săi M, *lipsește* C // 5—11 Și luînd pre Virsaviia muiare, omorî pre Urie bărbatul ei Mai pre urmă întorcîndu-să din războiu care l-au urgisit Dumnezeu. Deci ungînd pre Solomon împărat și dînd poruncă să facă izbîndă vrăjmașilor lui, plinindu-și viața s-au pristăvit M / Și luînd pre Virsavia au omorît pre Urie. Și numărînd norodul l-au urgisit Dumnezeu. După aceea ungînd pre Solomon de împărat l-au învățat să răsplătească vrăjmașilor săi. Și săvîrșindu-ș viața au murit C // 12 Nathan] Ghethran M, C / *lipsește* feciorul lui David C // 14 *lipsește* aici C / dunga] linia C / *lipsește* această verde C / care pogoară M // 16—18 *lipsește* C // 16 pre acest M / *lipsește* pentru M // 17—18 au fugit de frica lui David tătine-său M // 20—23 de frică au fugit din fața tătine-său și iarăș prin rugăciunea lui Ioav abea s-au împăcat cu tată-său, de au venit earăș în Ierusalim. Dar fața tătine-său nu o au văzut 3 ani C // 21 rugămintea M / și au venit iar M // 22 și măcar M / *lipsește* David M // 23 iar] dar M / n-au văzut-o M // 24—5 *lipsește* C //

mai ales. Iară la Avraam au fost făgăduința pentru beserică.

Pre acest Adonie l-au omorît Solomon, pentru că cerea de la dînsul pre mumă-sa cea vitregă să și-o ia muiare, 5 prin rugăciunea Vîrsaviei. Împărăția a 3-a, cap 2.

Solomon împăratul, feciorul lui David, împărătînd în urma tătine-său, au omorît pre Ioav al lui Aronie și pre Adonie și pre Semei, dupe porunca tătine-său, lui David. Și luînd înțelepciunea de la Dumnezeu, dupe ce au făcut 10 jărtvă au zidit beserica în Ierusalim, cu ajutoriul lui Iran în 7 ani și în 7 luni. Și în 10 zile ale lui septemvrie au sfințit beserica.

Acesta au priimit pre împărăteasa Sava cu cinste foarte mare, cînd au venit să-l vază. După acéia ș-au spurcat 15 viața cu dragostea muerilor și cu închinăciunea idolilor, depărtîndu-se de Dumnezeu.

În vrémea acestuia împărăția jidovilor au petrecut tot cu pace.

Preste oastea lui Solomon era mai mare Vania, feciorul 20 lui Iiad. Preot era Sadoc, feciorul lui Nathan. Preste pázitorii împăratului era Zavol, feciorul lui Nathan canzelaris. Iuar era proposit, adecă purtător de grijă jurămîntului. Avduran era preste dăjdi.

De aicea să încep împărății cei ce au împărătît, în urma 25 lui Solomon, pre céle 10 neamuri ale lui Israil, precum să véde că sînt puși în dunga această véde, unul după altul pogorîndu-se, începînd de la Ierovoam, cel ce au împărătît întii și pogorînd pînă la Osie, carele, împărătînd mai pre urmă, l-au luat rob Salmanasar, împăratul Asiriilor, 30 împreună cu acéle 10 neamuri, precum scrie la a 4-a Împărăție, cap 9.

1 iar M // 2 biserică M // 3 pentru că] căci M // 4 dînsul] el M / să o ia M // 5 rugăciunea] mijlocirea M / *lipsește* Împărăția a 3-a, cap 2 M // 6 *lipsește* împăratul M / *lipsește* feciorul lui David C // 7 *lipsește* al lui Aronie C // 8 după porunca lui David, tată-său M / *lipsește* lui David C // 9 *lipsește* după ce C // 9—10 au făcut jertfă, făcînd și biserica C // 11 și în 10 septembrie au sfințit-o C / o au sfințit M // 12—14 *lipsește* beserica. Aceasta . . . au venit să-l vază C // 14 după acéia] apoi C / șe-au spurcat și acesta C // 16 depărtîndu-să de la Dumnezeu M, s-au depărtat de la Dumnezeu C // 17 acestui împărat M // 19—23 *lipsește* Preste oastea lui Solomon . . . era preste dăjdi C // 19 Venea M // 20 Ioad M // 22 canzelarie M / preposit M // 25—27 *lipsește* precum să véde . . . pogorîndu-se C // 25 în] pre M // 26 *lipsește* véde M // 28 împărătînd] au împărătît M // 29 mai pre urmă decît toți, pre carele l-au luat C / pre carele l-au luat M / Asiriei M, asirienilor C // 30 *lipsește* precum scrie la M, precum scrie la a 4-a Împărăție, cap 9 C //

Iară pre dunga aceasta roșie, din mijloc, sînt împărății Iudei, carii au împărățit în urma lui Solomon, pre cele 2 neamuri, dintru carii, la început, au fost Rofoam. Pentru că numai 3 împărați aleși au fost preste tot neamul 5 lui Israil: Saul, David și Solomon. Împotriva împărăților sînt puși și prorocii carii au fost în vremile lor. /

f. 13
Col. I

Și pentru acéia, mîniindu-să Avesalom, s-au rădicat a fi împărat și s-au împreunat și cu posadnicile tătîne-său, prin sfatul lui Ahitofel. După acéia, pornindu-să tată-său 10 asupra lui, ca să-l omoare și fugind el printre un stăjăret, s-au spînzurat de perii capului lui de o ramură. Și lovindu-l Ioav, feciorul lui Aronie, cu 3 săgeți, au murit. A 2-a Împărăție, cap 16.

Acest Rofoam, feciorul lui Solomon, hulind sfatul celor 15 bătrîni și înțelepți și priimind sfatul celor tineri și cu răs-punsurile lui cele trufașă și necuvioase, au turburat no-rodul lui Israil și s-au împărțit împărăția lui Israil în doao părți, numindu-să o parte împărăția Iudei, întru caré au fost 2 neamuri și neamul cel leviticesc — pre care 20 neamuri au împărățit el, în urma tătîne-său — și altă parte numindu-să împărăția lui Israil, întru caré era cele 10 neamuri.

După acéia, Rofoam, pentru mulțimea păcatelor lui, s-au biruit de Susachim, împăratul Eghipetului, carele 25 au venit asupra lui. Și într-atîta scădere au ajuns, cît, în loc de paveze de aur ș-au făcut paveze de fier, precum scrie la a 3-a Împărăție, cap 12, 13, 14.

1 cea roșie M / iar pre linia cea mare din mijloc C // 3 dintru] din M // 4 au fost aleși C // 5 *lipsește* tot C // 5 adică Saul C / împotriva] în dreptul M, C // 6 carii] ce C / în] pre M / vrémea M // 7 și pentru acéia] din care M // 7—8 Pentru care mîniindu-să earăș Avesalom s-au rădicat cu răsboi asupra lui David, a fi el împărat împreunindu-să C // 9—12 Deci mîniindu-să tată-său au pornit ca să-l omoare. Și fugind Avesalom printr-o pădure s-au încurcat părul său de o ramură unui stejear și au rămas atîrnat. Și sosindu-l Ioav, feciorul lui Aronie l-au înpus cu 3 sulițe de l-au omort C // 10 stejăret M // 11 lui] său M // 11—12 de o ramură și au rămas atîrnat, unde lovindu-l M // 12 au murit] l-au omorit M // 13 cap 17 C // 15 sfaturile M / *lipsește* și ³ M // 16 au turburat liniștea norodului lui Izdrail C // 17 și] apoi C / *lipsește* lui Israil C // 19 *lipsește* și neamul cel leviticesc C // 20 le-au împărțit el C // 20—21 *lipsește* și altă parte numindu-să împărăția lui Israil C // 23 pentru] de C // 24—25 care venise C // 25—27 *lipsește* Și într-atîta scădere au ajuns . . . precum scrie la C // 26 *după* aur *adaos* : ce avusese mai nainte M // 27 *lipsește* precum scrie la a 3-a Împărăție, cap 12—14 M / Împărăția a 3-a, cap 12, 13, 14 C //

Tilcuiala Împărățiilor zice cum că pentru păcatul lui Solomon și al lui Rofoam au mutat Dumnezeu împărăția a celor 10 neamuri, la ruda lui Saul, cătră Ierovoam, feciorul lui Naval, care Naval era fecior lui Era, fratele
5 lui Chis, tatăl lui Saul.

Acest Avia, la 18 ani ai împărăției lui Ierovoam, au început a împărăți preste Iuda. Acesta au făcut viclesug înaintea lui Dumnezeu și în toată vremea vieții lui să bătea cu Ierovoam. Iar mai pre urmă ș-au împreunat
10 taberile, amîndoi, în muntele amoreilor. Și acolo au perit Avia în războiu. A 3-a Împărăție, cap 15/.

Col. II În stîlpul cest din mijloc s-au pus nepotrivirile și neasămînările numărului anilor Iudei și anilor lui Israil, care nepotriviri sînt pentru neasămînarea cuvintelor prorocești și ale istoriilor din care s-au adunat Cartea Împărățiilor. Însă, după neasămînarea cuvintelor, s-au întîmplat a pune unii altă începere și alții alta, începutului anilor împărățiilor Iudei și al împărățiilor lui Israil, după moartea lui Solomon.

20 Acest Ierovoam au fost slugă lui Solomon. Și fugind din Ierusalim, de frica lui Solomon, l-au întîmpinat Ahia Siloniteanul pre cale și rumpînd Ahia 10 rumpături dintru haina lui, le-au dat lui Ierovoam însemnînd cu darea acelor
10 rumpături cum că va să împărățească Ierovoam pe cele
25 10 neamuri ale lui Israil, precum scrie la a treia Împărăție, cap 11.

Iară după ce au murit Solomon, fu ales împărat de cele 10 neamuri. Și luînd puteria împărăției, îndată ș-au arătat răutatea; pentru că făcînd doi viței vărsați, i-au pus la
30 Dan și la Vethil, de să închina lor, făcîndu-le și jărtvă.

1 Tilcuiala împărăților M, Tilcul la împărăția lor C / *lipsește* cum M // 3 cătră] la M // 4—5 era feciorul fratelui lui Chis, tatăl lui Saul C // 6 la 31 de ani C // 7 Iudea C / Făcînd și acesta C // 8 s-au bătut M, să tot bătea C // 9—10 amîndoi ș-au împreunat taberile în muntele amoreilor M, ș-au împreunat amîndoi taberile oștilor preste munți C // 11 *lipsește* A 3-a Împărăție, cap 15 M // 12—19 *lipsește* M, C // 22 *lipsește* pre cale C / rumpături M / dintru] din C // 23 hainile C // 23—29 însemnîndu-i că va să împărățească preste 10 feluri ale lui Izdrail. Deci după moartea lui Solomon fu ales de acele 10 neamuri a fi împărat lor. Dar el îndată ș-au arătat răutatea sa; că făcînd C // 24 *lipsește* 10 M // 24—28 preste 10 neamuri ale lui Israil, cum au și fost. Că murind Solomon fu ales de cele 10 neamuri M // 29 vărsați] turnați C // 29—30 *lipsește* la Dan și C // 30 de s-au închinat lor M / *lipsește* făcîndu-le și jărtvă C / și] pentru care C //

Și certîndu-l Adon prorocul i-au secăt mîna și s-au surpat și jărtăvnicul. Iară el de răutățile lui tot nu s-au lăsat.

După acéia, trimițînd Ierovoam pre muiarea lui cătră Ahia Siloniteanul, ca să le proroească pentru fiii lor, 5 de să va tămădui de boala lui, le-au răspuns Ahia cum că nu să va tămădui. Și, auzînd Ierovoam această veste rea, au murit. Și măcar că el s-au închinat idolilor, iar pre Israil n-au putut să-l plăce ca să se închine lor. A 3-a Împărăție, cap 13, 14.

10 Pre Avdon prorocul l-au omorît un leu, pentru căci, călcînd porunca lui Dumnezeu s-au ospătat cu prorocul cel mincinos.

Navat, jefuînd Tevethonul, cetatea filistiimilor, fu omorît de Vaasa. Împărăția 3-a, cap 15.

15 Acest Vaasa fu certat de prorocul Iu, pentru căci au zidit pre Rama împotriva lui Asa împăratului Iudei. Și nebăgînd în seamă certarea lui Iu, fu omorît de Venadav, împăratul asiriilor. Împărăția a treia, cap 15./

f. 13v

Col. I

20 Acest Asa au zidit doao cetăți, pre Gavaon și pre Masifa, cu lămnele și cu pietrile care au fost adunat Vaasa, împăratul lui Israil, ca să zidească pre Rama. Și, îmbătrînînd Assa, au murit de duréria picioarelor. A 3-a Împărăție, cap 15. În vrémea acestuia au început a proroci Naum, Amos și Ioil, prorocii.

25 Acest Iosafat, plecînd vrăjmașii lui în pămîntul Iudei, au fugit în beserică. Și văzîndu-l Oziil prorocul i-au dat mîngîiare și îndrăznire zicînd: „O, Israile, nu te teme“. Acesta au numit locul dreptății lui Israil, Valea Blagosloveniei. A 3-a Împărăție, cap 16. În vrémea acestuia au 30 început a proroci Ilie și Mihea.

1 și s-au surpat] surpindu-să M, surpindu-i C // 2 jărtăvnecul M / *lipsește* tot M // 3 după acéia] apoi C / *lipsește* Ierovoam C / lui] sa C // 4—8 proroească de să va tămădui feciorul lor de o boală grea și mergînd le-au răspuns că va muri de o veste rea. Și s-au făcut așa după cum le-au zis, căci au murit și Ierovoam. Dar Izdrail nu s-au închinat idolilor C // 5 mai tămădui M // 8 lor] și el atuncea M // 10 pre acest Avdon C / *lipsește* pentru M, C // 11—12 au călcat voea lui Dumnezeu, pentru că să ospătase cu Navat prorocul mincinos C / să ospătase cu un proroc mincinos M // 14 *lipsește* Împărăția a 3-a cap 15 M, C // 15 *lipsește* acest M / *lipsește* pentru M / căci zidise M // 16 împăratul M // 17 în seamă] seama M / *lipsește* certarea lui Iu M // 18 asirienilor C / *lipsește* Împărăția a treia, cap 15 M // 19 *lipsește* pre¹⁻² M // 22 *lipsește* A 3-a Împărăție, cap 15 M // 23 și tot în vrémea C // 24 *lipsește* prorocii M // 25 acest Iosafat, dacă văzu că vine vrăjmașii C // 26 văzînd M / i-au dat oarecare C // 29 *lipsește* A 3-a Împărăție, cap 16 M //

Acest Ioaram ș-au luat muiare din fetele lui Ahav și Iezavelii. Acesta, biruind pre Edom și omorînd pre 6 frați ai lui la Hema au murit și el de boala pîntecului, făcînd în viața lui răul înaintea lui Dumnezeu.

- 5 În vrîmă acestuia au asuprit arapii și viianii pre Iudea și au luat pre muerile lui Ioaram, iar pre feciorii lui i-au omorît, afară din Ohozia. A 2-a Paralipomena, cap 21. În vrîmă acestuia au început a proroci Elisei.

- 10 Evanghelistul Mathei, la povestirea lui, lasă neamurile de la acest Ioaram pînă la al patrulea neam, adică pînă la Ohozie, pentru fata Iezavelii.

- Acest Ohozie s-au omorît în Ramoth al Galaadei, împreună cu ginere-său, Ioram, împăratul lui Israil, fiind într-ajutor lui Ioram, cînd s-au dus să-l ungă, pro-
15 rocul Iu împărat peste Israil. Împărăția a 4-a, cap 9. În vrîmă acestuia s-au răpit prorocul Ilie în raiu. /

- Col. II Acest Illa, fiind beat, fu omorît de Zamvri. A 3-a Împărăție, cap 16. Acest Zamvri, mai nainte cu 3 ani pînă a împărăți singur, s-au certat cu Thamni, iar apoi, puin-
20 du-să împărat, au zidit Samariia. A 3-a Împărăție, cap 16.

- În vrîmă lui Ahaav s-au zidit Ierihonul de Athiil. Acesta au închis în temniță pre Mihea prorocul, pentru căci îl certa de rélele care făcea. Acesta au omorît pre Navuthe, pentru ca să-i ia via. Drept acéia l-au certat
25 Ilie prorocul și să smeri Ahaav pentru sfătuirea Sedechiei cea mincinoasă.

- După acéia, vrînd el să jefuiască pre Ramoth cetatea, îl oprii Mihea. Și neascultînd Ahaav au mers în războiu și au perit acolo. Acesta au avut muiare pre Iezavel cea
30 fărdelege. A 3-a Împărăție, cap 16.

Ilie prorocul au fost pe vrîmă lui Ahaav. Acesta au oprit de n-au ploat în 3 ani și 6 luni și s-au făcut foamete

2 lipsește pre M / pre 7 frați C // 5 viianii] vinuind C // 7 lipsește A 2-a Paralipomena, cap 21 M, C // 9 Iar evanghelistul C // 14 într-ajutor M // 15 lipsește împărat peste Israil C / lipsește Împărăția a 4-a, cap 9 M // 16 lipsește În vrîmă acestuia s-au răpit prorocul Ilie în raiu C / în] la M // 17 l-au omorît M / lipsește a 3-a Împărăție, cap 16 M, C // 18—20 acest Zamvri pînă au împărățit el singur, mai nainte s-au certat cu Thamni. Și împărățind au zidit Samaria C // 18 acest] care M // 18—19 pînă a să pune împărat s-au certat M // 19 lipsește iar M // 20 A 3-a Împărăție, cap 16 M, C // 21 Athiil M // 22 lipsește pentru M, C // 23 care] ce M, C // 24 lipsește pentru M, C / drept] pentru M, C // 25 și Ilie C // 27 el] earăș C // 28 neascultînd] nevrînd să-l asculte C / lipsește Ahaav M, C / lipsește au mers M // 29 au perit acolo în războiu M // 30 lipsește cea fărdelege M / lipsește A 3-a Împărăție, cap 16 M, C // 31—32 Ilie prorocul, în vrîmă lui Ahav au oprit ceriurile de n-au ploat 3 ani și 6 luni M // 32 și 7 luni C //

mare peste tot pământul. Iar pre el l-au trimis Dumnezeu în Sarepta la o muiare văduvă, de l-au hrănit, căria, mai pre urmă, i-au înviat și feciorul. Acesta au omorît 450 de proroci ai lui Vaal. Și de frica Iezavelii, muerii 5 lui Ahaav, fugind în pustie, i-au adus îngerul azimă și urcior cu apă.

Iară, după ce au ajuns 40 de zile, s-au suit în muntele Horiv și acolo au luat poruncă de la Dumnezeu să ungă pre Azail împărat Siriei și pre fiu-său împărat lui Israil și 10 pre Elisei proroc în locul lui. Iară după acéia s-au răpit în raiu, lăsându-ș cojocul lui, lui Elisei, pentru cererea lui. A 3-a Împărăție, cap 17, 18.

Acest Ohozie, fiind bolnav, au trimis pre slugile lui la Vaal Musca, dumnezeul Acaron, ca să întrebe de să vă tă- 15 mădui de boala acéia. Și ducându-să slugile au eșit Ilie prorocul înaintea lor prin porunca lui Dumnezeu, de i-au întors îndărăt la împăratul ca să-i zică că de vréme ce n-au vrut să întrebe pre Dumnezeu cel adevărat, ci pre Vaal Musca, să știe că adevărat că nu să va tămădui. 20 Și întorcându-să solii și vestind acéstia cătră Ohozie s-au turburat foarte și au trimis un căpitan cu 50 de ostași ai lui, să aducă pre Ilie din munte. Și mergînd căpitanul pînă în poalele muntelui s-au pogorît foc din ceriu, prin porunca lui Ilie și au ars pre căpitan cu toți 25 oamenii lui. Și auzind Ohozie au trimis alt căpitan, iară cu atîtea oameni și au petrecut și acela ca și cel dintîi. /

1 *lipsește* mare C / peste] în M // 2 în] la M // 3 *lipsește* mai pre urmă M / i-au înviat și copilul ce murise M / *lipsește* și C // 4—5 *lipsește* muerii lui Ahaav M // 5 au fugit C / și acolo e-au adus C // 6 și un urcior C // 7 iară] și M, C // 8—9 de au uns pre Azail a fi împărat Sirii C // 9 fii-său M / lui] preste M // 9—12 *lipsește* și pre fiu-său împărat . . . A 3-a Împărăție, cap 17, 18 C // 9 lui] preste M // 10 lui] său M / după acéia] apoi M // 11 *lipsește* lui¹ M / după cum îi fusese cêrerea lui M // 12 *lipsește* cap 17, 18 M // 13—26 au trimis la Vaal o muscă să-l întrebe mai sculasă-va din boala lui, pre carea din porunca lui Dumnezeu i-au întors-o Ilie ca să-i spue ca, de vreme ce n-au trimis la Dumnezeu cel adevărat nu să va mai scula. De care mîniindu-să Ohozie au trimis în două rînduri cite un căpitan cu cite 50 de slujitori ca să-l aducă. Pre care mîniindu-să Dumnezeu e-au ars cu foc din cer C // 14 *lipsește* ca M // 15 de] din M / acéia] sa M // 15—26 Și ducîndu-să slugile, din porunca lui Dumnezeu le-au eșit Ilie înainte de le-au zis să să întoarcă și să-i spue că, de vréme ce n-au trimis lui Dumnezeu cel adevărat, ci la Vaal, nu să va mai scula. Care auzind Ohozie s-au turbat foarte și au trimis un căpitan cu 50 de ostași să-l aducă; carele mergînd pînă în poalele muntelui i-au ars Ilie cu foc din ceriu. Și trimițînd altul au pățit asémenea M //

Gotholia, muma lui Ohozie, după ce au murit fiu-său, au omorît toată sămînța împărătească, afară numai din Ioas, fiind copil mic, pre carele l-au ascuns Iosavee, muia-rea lui Ioad preotul, fata lui Ioram și l-au hrănit 6 ani.
5 Iară după acei 6 ani au uns Ioad preotul pre Ioas a fi împărat, în beserică, înaintea norodului. Și văzînd acestia Gotholia au început a striga în beserică: „Vicleșug, vicleșug”. Și scoțînd Ioad pre ia din beserică o au omorît făr’ de cinste. Și au împărățit aceasta ani 6. A 4-a Împără-
10 ție, cap 11.

Ioas, feciorul lui Ohozie, bine făcut înaintea lui Dum-nezeu, în cîtă vrème l-au învățat Iodae, iar după acéia s-au întors la răutăți, pohtind ce să i se dea cinste ca lui Dumnezeu. În vrèmea acestuia au murit Elisei pro-
15 rocul. Acesta au făcut vistierie, pentru ca, adunîndu-se bani să dreagă părțile cele sfărîmate ale besericii. Iară mai pre urmă, pentru mîndria lui cea necuvioasă, l-au ucis slugile lui, cu pietri și pre el și pre feciorul lui, scă-pînd din feciorii lui numai Amasia. Împărăția a 4-a, cap 12.

20 Acest Amasia, după ce au omorît pre cei ce au ucis pe tată-său, biruindu-să în războiul de Ioas, feciorul lui Ioahaz, împăratul lui Israil, fu prins de dînsul. Și, surpînd Ioas zidurile Ierusalimului, au luat de la Amasia toate unéltele casei lui Dumnezeu; iar pre Amasia nu l-au omorît, pentru
25 pilda caré au zis Amasié. Împărăția a 4-a, cap 14.

Acest Azariia bine făcu înaintea lui Dumnezeu, iar pentru căci au luat preoția supt biruința lui, au bubat și au căzut și un munte preste grădinile lui, de le-au împre-surat. Împărăția a 4-a, cap 15.

1 Această Gotholia C / fii-său M // 3 pre care l-au fost ascuns C / Iosaviia M // 4 *lipsește* și l-au hrănit 6 ani M // 7 ani C // 5 Și după 6 ani ce l-au hrănit, au uns M / *lipsește* acei 6 ani C // 6 biserică M // 6—7 Care văzînd Gotholia au strigat în biserică M // 7 în biserică cu glas mare C // 8 scoțîndu-o M / *lipsește* pre ia M / pre Gotholia afară din biserică C / *lipsește* fără de cinste C] cu necinste M // 9 *lipsește* Și au împărățit aceasta ani 6 M / *lipsește* aceasta C / ani 7 C / *lipsește* A 4-a Împărăție, cap 11 M, C // 11 binefăcînd C // 12 în cîtă vrème au ascultat pre Iodae C / după aceasta C] apoi M // 13 răotăți M // 15 *lipsește* pentru M // 16 sfărîmate] stricate M / besericii] Ierusalimului M // 16—17 iar apoi pentru M // 18 chiar slugile C / și pre el] împreună C / feciorii M // 19 *lipsește* din feciorii lui M / *lipsește* Împărăția a 4-a, cap 12 M, C // 20 a omorît și el C / pre cei ce omorise M / pre cei ce au fost omorît pe tată-său C // 24 casii M // 25 *lipsește* Împărăția a 4-a, cap 14 C // 26 iar] dar C // 27 căci s-au luat C / biruința] stăpînirea C // 29 *lipsește* Împărăția a 4-a, cap 15 M //

În vremea biruinții acestuia, au început a proroci Isaia și Osie, Ioil și Avdia, precum zic unii. /

- 5 Și au trimis Ohoziaalt căpitan, al treilea. Și mergînd acela au grăit către Ilie cuvinte blinde. Și s-au pogorit Ilie, împreună cu dînsul la împăratul. Și au prorocit împăratului Ohoziei de față, că nu să va scula; și așa, după cuvîntul lui Ilie, au murit. A 4-a Împărăție, cap 1.

- Acest Iu, după ce au omorît pre Ioram și pre Ohozia și pre Ahaav l-au uns, Elisei copilul a fi împărat. După 10 acéia au omorît și pre Iezavel cea fârdelége, surpîndu-o din ferestrele palatului. Și au tăiat și capetele feciorilor lui Ahaav, prin samarinéni. Acesta au omorît și pre 40 de frați ai Ohoziei, împăratului Iudei, pentru răutatea fratelui lor, Ohoziei.

- 15 Și blagoslovind pre el preotul Venadav au omorît și pe prorocii lui Vaal, în Samaria și răsturnîndu-le capiștea, o au făcut staul de gunoiu. Și luînd Iu răspuns de la Dumnezeu, cum că vor împărți feciorii lui pînă la al patrulea neam, au murit și s-au îngropat în Samaria, împărțind 20 în locul lui fiiu-său. A 4-a Împărăție, cap 12.

- Acest Ioahaz au început a împărăți preste Israil la 13 ani ai împărăției lui Ioas. Acesta au făcut, înaintea lui Dumnezeu, vicleșug, urmînd căilor lui Ierovoam. Drept acéia l-au dus Dumnezeu la războiu cu Azail și cu Vena- 25 dav, feciorii lui și au perit toți ostașii lui Ioahaz. Iar el strigînd către Dumnezeu au scăpat. A 4-a Împărăție, cap 13.

Iona prorocul era fecior unii văduve din Sarepta (la care au fost Ilie în vremea foameții). Pre acesta l-au

1—2 *lipsește* În vremea biruinții . . . precum zic unii C // 2 *lipsește* și¹ M / *lipsește* precum zic unii M // 3—7 Și viind al 3-lea, s-au pogorit și e-au spus de față că va să moară. Și așa au și murit C // 3—7 Și trimițînd încă și al treilea, acela au grăit cuvinte blinde către Ilie, cu carele s-au pogorit Ilie și au mers la împăratul față, de i-au spus că din patul în carele zace nu să va mai scula. Și așa, după cuvîntul lui Ilie, au murit Ohozia M // 7 *lipsește* A 4-a Împărăție, cap 1 M // 9 copilul] încă copil fiind C / după acéia] apoi M. C // 10 Iezavela M // 11 și au tăiat] tăind C // 12 *lipsește* pre M // 13 ai lui Ohozie M. C // 15 preotul] a fi preot C // 17 le-au făcut scaun de gunoi C / și] apoi C / luînd earăș Iu C // 20 *lipsește* în locul lui M. C / fii-său M / *lipsește* A 4-a Împărăție, cap 12 M. C // 21 preste neamul izdrailtenilor la 10 ani C // 22—23 vicleșug înaintea lui Dumnezeu M. C // 23 drept] pentru M. C // 25 fecioru lui C / ostașii] oameni C / *lipsește* Ioahaz M / *lipsește* A 4-a Împărăție, cap 13 M. C // 29 au fost] fusese M / prorocul Ilie M //

înghițit chitul, fugind de cătră fața lui Dumnezeu și după trei zile l-au scos iarăș la țarmurile mării.

Și după porunca lui Dumnezeu, ducându-să la Ninevi, au propoveduit cum că pînă în 3 zile să va prăpădi cetatea. Și, căindu-să nineviténii, i-au ertat Dumnezeu. Iară Iona să rușina a fi în pămîntul lui, pentru căci au eşit mincinoasă propoveduirea lui de Ninevi.

Ioas, feciorul lui Ioahaz, s-au dus să vază pre Eliseei, fiind bolav. Și, poruncindu-i Elisei, au tras o săgeată, 10 cu arcul, prin fereastra de spre răsărit; și de 3 ori au dat în pămînt cu arcu, însămnînd cu acestea cum că va birui pre Amasia, împăratul Iudei. Și bătîndu-să cu el l-au biruit. Și, luînd Ierusalimul, au surpat zidurile cetății și au luat toată avérea beséricii. A 4-a Împărăție, cap 13.

15 Pre acest Raason, împăratul Siriei, l-au omorît Tegla-falasar și au luat sfîrșit împărăția Sirii, mutîndu-se la împărăția Asiriilor, întru caré au împărțit întîi Ful. A 4-a Împărăție, cap 16.

Pre Zaharia acesta l-au omorît Selum și au împărțit, 20 în locul lui, el. A 4-a Împărăție, cap 15. /

f. 14^v
Col. I

Pre vrémea aceasta s-au rînduit de elini numărul anilor, care să chiamă Olimbias.

Acest Ioathan au zidit poarta casei lui Dumnezeu caré o numesc latinii „Frumoasa“, iară jidovii o numesc

25 „Poarta lui Ioathan“. Iar unii îi zic „Turnul Turmei“. A 4-a Împărăție, cap 15. În vrémea acestuia au văzut Isaia pre Domnul șezînd pre jețiu înalt; și Naum împreună

1 chitul] un pește mare ce să zice chit C / fugind] cînd fugise el M / și după trei zile] apoi a treea zi C // 2 l-au aruncat la țarmurile mării M, l-au scos la țarmurile mării iarăș viu C // 3 după] din M / la Ninevi cetate M // 4—5 va să prăpădească cetatea căindu-să C // 6 *lipsește* pentru M, C // 7 prorocia lui mincinoasă pentru Ninevi M / a sa prorocie C / *lipsește* de Ninevi C // 11 și în pămînt tot cu arcul C / însemnînd M / *lipsește* cum C // 12 și] deci C // 13—14 Și au surpat Ierusalimul și au luat avérea beséricii M / luînd și toată C // 14 *lipsește* A 4-a Împărăție, cap 13 M, C // 16 și s-au sfîrșit M / Siriei M // 16—18 *lipsește* mutîndu-se la împărăția . . . cap 16 C // 17 Asiriei M // 18 *lipsește* A 4-a Împărăție, cap 16 M // 19 Pre acest Zaharia C // 19—20 și p. 287, r. 13—14: Pre Zaharia acesta l-au omorît Selum și apoi pre Selum, Manaim și au împărțit el în locul lui M // 20 el în locul lui C / *lipsește* A 4-a Împărăție, cap 15 M, C // 21—22 *lipsește* C // 23 *lipsește* acest C / casii M] ce să zice a C // 24 pe care C / jidovii îi zic M // 25 unii] alții M // 26 *lipsește* A 4-a Împărăție, cap 15, M C / Într-această vréme M // 27 șezînd M / jățiu M / pre jețiu înalt] întru înălțime C / *lipsește* împreună M //

cu Mihea au început a proroci. Pre vrémea aceasta au născut Romil. Leat 4443.

Ahaz au făcut vicleșug înaintea lui Dumnezeu și au trecut pre fiiu-său prin focul jărtvelor ce făcea în Venemøn. Și
5 pentru căci n-au vrut să asculte sfatul Isaiei prorocului și să ceară semn de la Dumnezeu, precum îl învăța Isaia, cap 14, ci lăsind pre Dumnezeu și pundu-ș nădejdea la Teglafalasar și la dumnezeii asiriilor, s-au prădat de Rasin și de Fachee și au prăpădit podoaba beséricii toată. A
10 2-a Paralipomenă, cap 28.

În vrémea acestuia au văzut Isaia videnia Vavilonului. Pre vrémea aceasta s-au început Roma. Leat 4459. /
Col. II Pre acest Selum l-au omorît Manaim și au împărățit el în locul lui. A 4-a Împărăție, cap 15.

15 Acest Amos prorocul au spus mai nainte lui Ierovoam pentru pierzarea celor 10 neamuri. După acéia fu omorît de Amathia, preotul lui Vethil, bătîndu-i piroane de fier prin tîmple.

Acest Manaim, mergînd Fua împăratul asiriilor asupra
20 lui, i-au dat o mie de talanzi de argint, ca să nu-l bîntuiască, ci încă-ș să-i fie și într-ajutor. Și luînd Fua argintul de la Manaim, s-au întors îndărăt și n-au stătut în pămîntul lui Manaim. A 4-a Împărăție, cap 15. /

Col. II Pre acest Fachesia l-au omorît Fachee, voevodul oștilor
25 lui, în Samariia. Și au împărățit el în locul lui. A 4-a Împărăție, cap 15.

Fachee n-au stătut împotriva lui Teglafalasar, ca să nu robească céle doao neamuri, pre Ruvim și pre Gad și pre jumătatea din neamul lui Manasi și din Zavulon și

1 Pre această vréme M, tot în vremea aceasta C // 2 s-au născut M, C / Romulus C // 3 Ohaz C // 4 fii-său M // 5 *lipsește* pentru M / n-au ascultat sfatul M / *lipsește* Isaiei C / prorocul M // 6 *lipsește* și M // 6-7 *lipsește* precum îl învăța Isaia, cap 14, ci lăsind pre Dumnezeu M // 7 și] ci M // 8 și la zei asiriilor C / prădat] predat C // 9 prăpădind și toată podoaba bisericii C / toată podoaba M / *lipsește* A 2-a Paralipomenă M // 11 acestuia] acéia M // 12 Într-această vréme s-au început M, Și tot în această vréme s-au început C // 14 *lipsește* A 4-a Împărăție, cap 15 M, C // 15-18 *lipsesc* C // 15 *lipsește* Acest M // 16 după acéia] apoi M // 18 tîmplele capului M // 19-20 Acest Manaim fiind împărat au venit asupra lui Ful împăratul al asirienilor, ca să bată pre Manaim, e-au dat C // 19 al asiriilor M // 20 *lipsește* de ¹ M // 21 *lipsește* și M // 21-22 Și mulțămînd au luat Ful argintul și s-au întors înapoi C // 23 *lipsește* A 4-a Împărăție, cap 15 M, C // 27-28 Acest Fachie vîzînd pe Teglafalasar că vine asupra lui ca să-l robească nu e-au stătut împotrivă, ci e-au luat în stăpînirea sa cele doaa neamuri, adică pre Ruvim C //

din Nefthalim, ca la o jumătate de neam. Drept acéia au conținut împărăția celor 10 neamuri, 9 ani. Împărăția a 4-a, cap 17.

Acest Osie au fost împărat israilténilor mai pre urmă
5 decît toți. Și au făcut viclesug înaintea lui Dumnezeu. În zilele acestuia, pre céle 10 neamuri ale lui Israil, ce lăcuia în Samariia, de 3 ori li-au robît Salmanasar, împăratul asiriilor, încît au luat și pre Osie, împăratul lor, rob. /

f. 15 10 Ezechia bine plăcu lui Dumnezeu, pentru căci au urmat
Col. I părinților lui celor buni. Acesta au surpat toate capîștele idolilor și au pogorît și pe șarpele cel de aramă, care l-au fost înălțat Moisi. Iară apoi auzind ocările și hulele cătră Dumnezeu de la Rapsac, s-au smerit foarte înaintea lui
15 Dumnezeu. Întrebînd drept acéia, pe Isaia și cu umilință plecîndu-ș inima cătră Dumnezeu, i s-au dat semn de bucurie, adecă să nu să teamă de cuvintele céle cu mîndrie și necuvioase ale lui Rapsac, voevodul lui Senaherim. Și crezînd Ezechia cuvîntul Isaiei ș-au arătat Dumnezeu
20 putéria. Că venind Senaherim cu mare laudă și mîndrie asupra Ierusalimului, s-au întors cu mare ocară.

Acesta, dupe ce au surpat capîștele idolilor, precum am zis, au prăznuit Paștile, după lége, cu multă bucurie. Și, bolnăvindu-se Ezechia mai pre urmă, pînă lîngă moarte
25 și rugîndu-se lui Dumnezeu să mai lungească viața, i s-au dat semn, prin Isaia, cum că va mai trăi 15 ani. Și sculîndu-se dupe boală, au cîntat cîntare zicînd: „Eu am zis întru jumătățirea zilelor méle“. Deci mărîndu-să și trimițînd la el Merodac, împăratul Vavilonului, soli, cu daruri,

2 *lipsește* Împărăția a 4-a, cap 17 M, C // 5 decît] de M / *lipsește* Și au făcut viclesug înaintea lui Dumnezeu C // 6 zilele M // 8 *lipsește* împăratul asiriilor M / *lipsește* împăratul lor M // 10 *lipsește* pentru M, C // 11 părinților] poruncilor C / *lipsește* celor buni C / capîștile toate cele idolești C // 12 au pogorît] pogorînd C, au surpat M / și șarpele cel de aramă ce-l înălțase Moisi M / pe care C // 13 Și apoi auzind M, și mai la urmă auzind C / ocările M // 13—14 hulele lui Rapsac voevodul asupra lui Dumnezeu M // 15 Apoi întrebînd pe Isaia C / drept] pentru M // 16 cătră] la M // 17 *lipsește* adecă M / *lipsește* cu mîndrie și C // 17—18 cuvintele acelui voevod al lui Senaherim împărat M // 19 cuvintele lui Isaia C // 20 mîndrie] putere C // 20—28 Senaherim cu atita mîndrie, s-au întors cu mare ocară. Apoi au prăznuit Iezechia Paștile după lége, cu mare bucurie. Și apoi bolnăvindu-să de moarte și rugîndu-să lui Dumnezeu i s-au dat semn prin Isaia că va mai trăi încă 15 ani. Și sculîndu-să din boală au cîntat cîntare. Deci mărîndu-să M // 21 ocară] necinște C // 24 și] apoi C / *lipsește* mai pre urmă C // 25 și rugîndu-se] s-au rugat C // 27 *lipsește* cîntare C // 28 și trimițînd] au trimis C //

să-l întrebe de semnul carele s-a făcut pre pământ, au arătat lor visteriile besericii lui Dumnezeu. Și, certîndu-l pentru aceasta Isaia, cu pace au murit. A 2-a Paralipomena, cap 31 și 32. Leat 4473.

- 5 Acest Manasi au făcut vicleșug înaintea lui Dumnezeu și au rușit ulițele Ierusalimului de sîngele prorocilor. Iară mai pre urmă, venind la simțirea fărdelegilor lui, cu mari înfricoșări ș-au schimbat viața spre bunătați. A 2-a Paralipomena, cap 33. Leat 4544.

- 10 Acest Ammon era de 25 de ani cînd au început a împărăți. Și au făcut și acesta vicleșug înaintea lui Dumnezeu, închinîndu-se celor ciopliți și sulețelor și celor alalte ce au zidit tată-său. Drept acéia sculîndu-să slugile lui, asupră-i, l-au omorît. Iar norodul au omorît pre toți ceia ce s-au adunat asupra lui și au fost pricină uciderii lui. Și în locul lui au pus împărat pre fiiu-său Iosie. A 2-a Paralipomena, cap 33. /

- Col. II Și, stricînd Samariia, Salmanasar au mutat pre iudovi din Samariia și i-au așezat pre lîngă rîurile lui Gozan, 20 mai presus de hotarăle midiilor și a persilor, aproape de hotarăle Caspiei (Însă zice în Istoriia lui Alexandru cum că au închis în locul acela Alexandru doao neamuri spurcate: pre Gog și pre Magog, ca să nu să spurce tot pămîntul de ei. Iar Antihrist, Mesia al iudovilor, îi va scoate de 25 acolo.)

1 carele] ce M, C / 1—2 el le-au arătat visteriia bisericii M // 2 și certîndu-l] l-au certat C / pentru] de M // 3 mai apoi cu pace M / cu pace au murit] și după ce l-au certat au murit cu pace C // 3—4 *lipsește* A 2-a Paralipomena, cap 31 și 32 M // 4 leat 4544 M // 6 rosit C // 7 *lipsește* iară mai M / pre] în C // 7—8 venindu-ș în simțire s-au îndreptat M / viîndu-ș în simțire au cunoscut fărdelegile ce au urmat; de aceea cu mare înfricoșări C // 7—9 *lipsește* fărdelegilor lui . . . cap 33, leat 4544 M // 10—17 Acest Amon de 25 de ani au început a împărăți și închinîndu-să idolilor și sulîfelor și altor făcute de tată-său, pentru acéia l-au omorît slugile lui, iar apoi norodul au omorît pre ucigașii aceia și în locul lui au pus împărat pre fii-său Iosie. A 2-a Paralipomena 33 M // 10 *repetă* au început C // 12 ce au fost zidit C // 14—15 pre toți acei care s-au fost adunat C // 18 Salamanasar Samaria C / *lipsește* Salmanasar M / pe M / iudovi] evrei C // 19 *lipsește* din Samariia M] de acolo C / așăzat M // 20 mai sus M // 20—21 *lipsește* mai presus de hotarăle . . . Caspiei C // 21 însă] mai C // 21—24 (Unde scriu istoriile că ar fi închis Alexandru Machidon doao neamuri spurcate, pre Gog și Magog, carii vor să șază închiș pîn'la Antihrist, Mesia a iudovilor) M // 21—22 cum că și acel Alexandru au fost închis dooa neamuri C // 24 de ei] Iudei C / iar cînd va veni C / zice că îi va scoate C //

Iar în cetățile Samariei au aşazăt Salmanasar, în locul israilténilor, asiriiani. Deci asiriiani la începutul aşazării lor, nu s-au temut de Dumnezeu. Şi drept acéia au trimăs Dumnezeu lei asupra lor de-i omorîia; şi măcar că nu s-au
 5 lăsat ei de tot a nu să închina idolilor şi a nu face alte răutăţi, iară încă-ş tot s-au mai temut de Dumnezeu. A 4-a împărătie, cap 17.

Ţinut-au împărăţia acestor 10 neamuri de la Ierovoam, împăratul lor cel dintîi, carele au plecat pre israilténii să
 10 se închine idolilor, pînă la Osie, împăratul lor cel de pe urmă. Însă de la Ierovoam pînă la Osie au trecut ani 250.

Cade-să a şti cum că împăratul asiriilor, Ful, au bătut întîi pre céle 10 neamuri ale lui Israil, fiind preste iale împărat Manaim. A doa oară li-au stricat Teglafalasar,
 15 fiind împărat preste iale Fachee, feciorul lui Rotelie. A treia oară au robît pre ei Salmanasar, carele au sfărîmat Samariia, fiind iale supt stăpînirea lui Osie.

Iară pre Ierusalim întîi l-au bătut Sargon, a doa oară Asaradon, a treia oară Senaherim, în vrémea Ezechiei,
 20 împăratul Iudei. Însă zic unii cum că acéste nume, ce s-au zis mai sus, să adună toate la Senaherim, carele de multe ori au robît Ierusalimul.

Senaherim, mergînd să prade Ierusalimul, în vrémea lui Ezechie, au scăpat de mîna lui Dumnezeu cu mare
 25 ocară; pentru că puţin era să-ş piarză toată oastea prin înger, pentru hula caré au hulit Rapsac, voevodul lui, asupra lui Dumnezeu şi asupra Ezechiei.

Mîniindu-să, drept acéia, Senaherim au omorît pre mulţi din jidovii carii au fost robît Salmanasar mai nainte.

1 *lipseşte* Salmanasar M, C // 1—6 au aşazăt asiriiani carii la început, netemîndu-să de Dumnezeu, venia lei de-i omorîia. Şi măcar că de tot nu s-au părăsit a să închina idolilor şi de alte răutăţi, dar tot s-au mai îndreptat, temîndu-să de Dumnezeu M // 3 *lipseşte* şi C // 3—4 drept aceea mîniindu-să Dumnezeu asupra lor au trimis lei de-i omora C // 5 *lipseşte* alte C // 5—6 alte răutăţi, dar tot s-au mai zmerit C // 7 *lipseşte* A 4-a împărătie, cap 17 M, C // 8—11 *lipsesc* M // 9 care C // 10 *lipseşte* cel C / du pă urmă C // 11 Ioaram C // 12—22 *lipsesc* C // 12—13 *lipseşte* cade-să a şti cum că Ful împăratul asiriilor au bătut întîi M // 14 *lipseşte* împărat M // 16 i-au robît Salmanasar M // 17 fiind împărat Osie M // 18 l-au bătut întîi Sargon M / *lipseşte* a doa oară M // 19 *lipseşte* oară M // 20—22 Însă acest Senaherim de multe ori au robît Ierusalimul M // 24 de] din M, C // 25 ocară] ruşine M / puţin era] rămăsese puţin C // 26 care] ce M / pentru căci au hulit C // 28 pentru acéia M, *lipseşte* C // 29 pre mulţi din] mulţime de C / din jidovii ce avusese robi, roboţi mai nainte de Salmanasar M //

Și aflînd Senaherim, împăratul, cum că Tovit îngroapă trupurile celor omorîți, i-au luat toată avéria și au poruncit să-l și omoară. Întălegînd, drept acéia, Tovit au fugit despuiat în cîmpuri, de s-au ascuns. Iar după 40 de zile
5 fu omorît Senaherim de fiii lui. Și să întoarse Tovit și i să dederă toate unialtele cîte i-au fost luat Senaherim.

Și trecînd cîtăva vrème, veni îngerul Rafail de luo pre Toviia, feciorul lui Tovit și s-au dus la Raguil de ș-au dat fata după el, gonind întîi pre dracul, carele omoria pe băr-
10 bații ce o luase mai nainte să-i fie muiare, pre carii, după împreunarea lor, i-au dus sănătoși la Tovit. Și tîmăduind cu hiiare de pște pre Tovit de orbiciunea ce avea, li-au spus cum că iaste îngerul Rafail. Și s-au dus de la ei, precum scrie în cartea lui Tovit.

15 Merodac, împăratul Vavilonului și cu împăratul midiilor, să despărțiră de singură țitoarea împărăția asiriilor, adecă de Asaradon, pentru că, mai nainte, era acéste doao împărății, care au zis, supuse împărăției Asiriilor. /

f. 15^v
Col. I 20 Iosiia, găsinđ în casa Domnului cartea Legii a Dooa și înfricoșindu-se de răspunsul Oldei, prorociței, să smeri și surpă idolii din locurile céle înalte și arse casele prorocilor și ale preoților celor mincinoși la Vethil. La acest Iosie s-au plinit prorocia lui Adon, caré au prorocit cînd jertvuia Ierovoam vițelului celui ce vărsase la Dan, zicînd: „Iată
25 fiu să naște casei lui David; numele lui Iosiia. Și va jărtvui preste tine jărtăvnice, pe preoții cei ce jărtvuesc preste

1—13 Acest Tovit fura trupurile celor ucis și îi îngropa, de care aflînd Senaherim împăratul au poruncit să-l omoare. Ear el, simțînd, au fugit de au scăpat. După aceea veni arhanghelu Rafail de luă pre fie-său Tovie pe care l-au dus la Raguil de se-au dat fata după el, după ce mai întîi au gonit pe dracul ce omorise pre logodnici ei cei mai dinainte. Și după nuntă întorcîndu-să ear sănătoș, pre Tovit și pre Sara soția lui, e-au tîmăduit la Tovit; pre el de orbiciunea ce avea, cu fiere de pește. Apoi spuindu-le cum că el este arhanghelul Rafail, s-au dus de la dînși C // 1 *lipsește* împăratul M // 3 să-l omoare și pre el. De care întelegînd Tovit M // 4 despuiat] gol M / cîmpii M / ascuns] tînuit M // 5 omorîndu-să M / *lipsește* și M // 6 dête M / toate cele luate M / *lipsește* Senaherim M // 7 Și mai trecînd cîtva, veni M // 8 l-au dus M // 10 ce-i luase M / *lipsește* să-l fie muiare pre carii M // 10—11 și după nuntirea lor iarăș i-au dus M // 11—13 Și tîmăduind și pre Tovit de orbiciune cu fiară de pște ce adusese îngerul, le-au spus apoi cum că el iaste M // 13 Și îndată s-au dus de la dînșii M // 15—18 *lipesc* M. C // 19 în casa lui Dumnezeu C // 20 Oldei] 800 de C / prorociții M // 21 surpînd M / idolii] chipurile idolilor C / *lipsește* din locurile céle înalte și M // 22 și a popilor mincinoși M // 23 carele C / jărtvuia M // 24 vițelului ce-l vărsase la Dan M / vărsase] turnase C // 25 fiu să naște lui Dot; și numele lui C / casii M // 26 jărtvé-nice M / pre preții M //

tine; și oase de oameni va arde preste tine". A 3-a Împărăție, cap 13.

Acesta au prăznuit paștele cel făr' de asemănare. Și după acéia, bătînd războiul Iosia la Maghedo cu farao-nénii, fu omorît de împăratul Nehao. Și l-au plîns norodul foarte. A 4-a Împărăție, cap 22.

La al treilea an a împărăției lui Iosie, au început a proroci Ieremia, arătîndu-i-se 3 sémne: un toiag de nuc și o căldare pre foc și un brîu. Ieremia, cap 1. Leat 4586.
10 Pre acest Ioahaz l-au făcut norodul împărat. Și pentru răutățile lui l-au luat faraon și l-au dus la Eghipet; și au pus în locul lui pre Eliachim, frate-său. În vrémea acestui Ioahaz s-au supus Ierusalimul lui faraon. A 4-a Împărăție, cap 23.

15 Acest Eliachim, carele să numéște și Ioachim, omorînd pre Uria și cartea prorociei lui Varuh spărgîndu-o și aruncîndu-o în foc și dînd lui faraon bir în trei ani, fu omorît de faraon. A 4-a Împărăție, cap 24.

Acest Iehonie s-au dat pre sine-ș în mîinile lui Navuhodonosor, cînd au venit asupra Ierusalimului. Și împreună cu Iehonia s-au mutat ca la 10 mii de oameni, întru carii să numără și Iezachiil și Daniil și cei 3 coconi. A 4-a Împărăție, cap 24.

Însă această robie să chiamă mutare, pentru că de voia
25 lor s-au dat în mîinile lui Navuhodonosor, iar celialalte să chiamă robii, pentru căci au fost fără voia lor. Și au pus Navuhodonosor, în locul Iehoniei, pre Sedechia, fratele tătîne-său. /

Col. II Acesta iaste Merodac, împăratul cel vestit al Vavilonului, carele au trimis soli la Ezechia, împăratul Iudei, cu daruri. Și arătînd Ezechia solilor acelora avérea besé-riciei lui Dumnezeu în trufă și cinstind pre ei, i-au trimis

1 pre tine C / *lipsește* A 3-a Împărăție, cap 13 M // 3 céle M // 4 după acéia] apoi M / războiul] oaste C / Iosia războiul M / *lipsește* Iosia C / Magodo M // 6 *lipsește* A 4-a Împărăție, cap 22 M // 8 arătîndu-să M // 9 *lipsește* și¹ M / anul 4587 C // 11 răotățile M // 12 *lipsește* în locul lui M // 14 *lipsește* A 4-a Împărăție, cap 23 M // 15 carele] ce M // 16 au spart și cartea lui Varac aruncîndu-o și în foc C // 16—18 și spărgînd cartea prorociei lui Varuh o au aruncat în foc. Apoi, după ce au dat bir în trei ani lui faraon, fu omorît de dînsul M // 17 apoi fu omorît C // 18 *lipsește* A 4-a Împărăție, cap 24 M // 19—23 *lipsesc* M // 19 *lipsește* acest C // 22 acei C // 25 mîna C // 26 *lipsește* pentru C // 30 au fost trimis C / împărat al Iudei C / împărat M // 31—6 *lipsește* Și arătînd Ezechia . . . Vavilonul s-au stricat M // 32 de trufie C / *lipsește* și cinstind pre ei, i-au trimis îndrăț și C //

îndărăt. Și pentru această greșală a Ezechiei au smerit pre împărății Iudei, împărății Vavilonului, cum au fost Navuhodonosor și cei ce au fost în urma lui, pînă în vremea lui Valtasar, celui de pre urmă, carele, împărățind, 5 s-au mutat iarăși împărăția Vavilonului la Midii și la perși; iară Vavilonul s-au stricat.

Pricina pentru caré au trimis Merodac soli cătră Ezechia, zic unii să fie fost aceasta: haldeii, pentru căci să închina soarelui, măcar că să lăuda cu astronomie, iar nu 10 putea, cu meșteșugul lor să afle pentru ce să făcea zioa atîta de mare, ca cum ar fi fost îndoită.

Drept acéia, socotind cum că doară pentru Ezechia, împăratul Ierusalimului să face zioa mare, au trimis la el, soli, ca să afle adevărul; și i-au trimis și daruri, făcîndu-i 15 du-i cînte, ca celuia ce era cîstit și de dumnezeul lor, adevă de soare, după socoteala lor.

Acest Navuhodonosor, după ce au robit Ierusalimul, fiind Daniil prorocul în Vavilon, au văzut în vis un chip și o piatră rumpîndu-se din munte, fără de mîna de om, 20 caré, căzînd, au lovit chipul acela și l-au sfărîmat. Iară piatra s-au făcut munte mare și au plinit tot pămîntul. Și mărimdu-să Navuhodonosor ș-au făcut chipul lui de aur și l-au pus într-un cîmp și au adunat toată boerimea lui și tot norodul lui de pretutindenea, cu poruncă mare, 25 ca să se închine acelui chip. Iar cine nu s-ar închina să-l arunce în cuptoriul cel ce ardea cu foc. Și nevrînd să se închine cei trei coconi: Anania, Azaria și Misail, i-au aruncat în cuptoriul acela.

1 *lipsește* greșală a Ezechiei C // 1—4 au zmerit Dumnezeu prin înpărăția Vavilonului, pre înpărăția Iudei, de la Navuhodonosor pînă la Valtasar C // 4 cel mai dupre C // 5 earăș s-au mutat C // 7—16 *lipsește* C // 7—8 Și pricina au fost aceasta: că haldeii M // 10 *lipsește* cu meșteșugul lor M / să făcu zioa M // 11 *lipsește* fost M // 13 să făcu zioa M // 13—16 pentru acéia au trimis soli cu daruri făcîndu-i cînte ca unui cîstit de Dumnezeu, adevă de soare, după socoteala lor M // 17 *lipsește* acest M // 18 prorocul Daniil C / au văzut vis M / chip mare M // 19 dintr-un munte C // 20 *lipsește* caré căzînd M // 21 plinit] umplut M, C / *lipsește* tot M // 22 și] apoi C / Navuhodonosor] el M / lui] său C // 23 și l-au pus] pe care puindu-l C / într-o cîmpie au poruncit să să adune toți boerii C // 23—3 l-au pus într-un cîmp și au adunat toată boerimea, poruncind cu poruncă tare, ca oricine nu va cădea să să închine acelui chip să-l arunce în cuptoriul ce ardea cu foc; în care au băgat pre cei 3 coconi că nu s-au închinat. Apoi au mai văzut vis un copaci mare, înalt pîn' la ceriu, cu frunză frumoasă M // 24—26 zicîndu-le cu strășnicie ca pă viitorime să să închine toți acelui chip; ear cel ce să va înpotrivi și nu va vrea să să închine să va arunca în cuptorul ce ardea cu foc C // 27 *lipsește* Anania, Azaria și Misail C // 28 cuptoriul] focul C //

Și iară au mai văzut în vis un copaci foarte înalt, a căruia înălțime ajungia pînă în ceriu și avea frunză frumoasă și roadă multă și ramurile lui coprindea toată lumea și supt el lăcuia toate hiarăle sălbatece, iar în ramurile lui toate pasările. Și auzi un glas zicînd: „Tăiați copaciul și împrăstiați ramurile“, i proci.

După acéia, pentru mîndria lui cea multă s-auschimbat de Dumnezeu chipul lui și au făcut pe trupul lui păr, ca al leului și ca un bou păștea iarב. Și fu izgonit de 10 oameni în păduri, pînă ce au plinit 7 ani.

Deci, căindu-să de păcatele lui, iară ș-au venit în firea ce-au fost mai nainte și s-au cinstit de toți mai mult decît întii. Daniil, cap 3, 4.

Acest Daniil, fiind în pămîntul haldeilor, supt stăpînirea lui Navuhodonosor, pe vrémea robiei, au văzut zéce videnii. Întii au văzut pentru chipul și pentru piatra céia ce s-au tăiat din munte, făr' de mînă și au fărîmat chipul acela. /

f. 16
Col. I 20 Și puse împăratul Navuhodonosor pre Sedechia, fratele lui Eliachim, împărat preste Iuda și preste Ierusalim. Și era Sedechia de 21 de ani cînd au început a împărăți. Și împărăți ani 11, făcînd vicleșug înaintea lui Dumnezeu și nu să rușina de cătră fața Ieremieii prorocului, carele îl certa pentru răutățile ce făcea, ci l-au băgat în temniță. 25 Și, trimițînd împăratul Navuhodonosor soli la Sedechia ca să-ș dea birul, precum le-au fost legătura, i-au întors îndărăt, la împăratul, deșerți și înfrunțați.

1 Și a mai văzut un vis, adică un copac înalt C // 2 ajungea cerul, avînd frunză C // 3 și cu roadă multă; ramurile lui cuprindea lumea M // 4 *lipsește* și M / fierile sălbatice M / *lipsește* iar M // 5 *lipsește* un M / *lipsește* zicînd M // 6 ramurile lui M, C / *lipsește* i proci M, C // 7 după acéia] apoi M, C / pentru] de C / *lipsește* cea multă M // 8 de către Dumnezeu C / *lipsește* și au făcut pe trupul lui M / cu păr M // 9 ca boul M // 10 în] prin C // 11—13 Și după 7 ani ce s-au pedepsit, căindu-să, ș-au venit în fire și s-au mai cinstit încă decît întii M // 11—12 earăș l-au întors Dumnezeu la firea lui cea mai dinainte C // 12 și apoi C // 13 decît întii] ca înainte C // 14 *lipsește* acest M // 15 *lipsește* au văzut C // 16 *lipsește* pentru ² M // 16—17 peatra ce s-au fost rupt din acel munte C // 17 *lipsește* făr' de mînă C / sfărîmat M // 19 După ce omorî faraon pre Eliachim puse împăratul C // 20 Eliachim] Ioachim M / a fi împărat C // 23 de cătră] nici de C / *lipsește* cătră M // 24 certa a pururea pentru C / pentru] de M / rélele M / răutățile ce urma; apoi mîniindu-să pre Ieremieia l-au băgat și în temniță // 25 și] deci C / C // 26 precum le-au fost legătura] după legătura ce avea M // 26—27 le-au fost legătura, el din înpotrivă e-au întors pre soli îndărăt deșerți C // 27 *lipsește* îndărăt M //

Mîniindu-se, drept acéia, Navuhodonosor, s-au dus asupra Ierusalimului, cu toată putéria lui și luînd toate odoarêe beséricii, cîte au găsit și ale împăratului, le-au dus cu sine-ș la Vavilon. Și arse Navuzardan, stolnicul împăratului
 5 Navuhodonosor, besérica lui Dumnezeu. Și tăe împăratul pre feciorii lui Sedechie înaintea lui, iară pre el, orbindu-l, îl duse la Vavilon. Și, eșînd Ieremia din temniță, s-au dus împreună cu norodul, iar Sedechia cu rea moarte s-au sfîrșit în Vavilon, crăpîndu-i pîntecele. A 4-a Împărăție,
 10 cap 25.

În vrémea acestui Sedechia s-au sfîrșit împărăția Iudei, caré au ținut 514 ani și 4 luni și 8 zile, după cum zice Iosif istoricul. Iar din Cartea Împărățiilor nu să adună mai mulți decît ani 500. Iar de la zidirea beséricii Ierusalimului, pînă la mutarea norodului în Vavilon au trecut
 15 ani 480, luni 6 și 10 zile.

Aici, la mutarea Vavilonului, să sfîrșaste veacul al patrulea, carele cuprinde ani 409, carii împreunîndu-se cu toții de la Adam sînt ani 4613/.

Col. II 20 A dooa videnie au văzut pentru îngerul carele au mîntuit pre cei trei coconi din cuptoriul care-i aruncase Navuhodonosor, căci n-au vrut să se închine chipului celui de aur.

Cu a tréia videnie au tîlcuit visul împăratului Navuhodonosor, pentru copaciul care au fost văzut, zicîndu-i cum că pentru mîndria lui să va schimba din om și să vă asemîna cu dobitoacele.

A patra videnie au văzut în vrémea lui Valtasar, pentru céle 4 vînturi și pentru céle 4 fiară, care au văzut eșînd

1 apoi mîniîndu-să Navuhodonosor s-au dus C // 2 *lipsește* și M // 3 ducîndu-le cu sine C / *lipsește* cîte au găsit M / cu sine M // 4—5 stolnicul împăratului, fiînd și el în biserica lui Dumnezeu, văzu cînd tăie C // 6 feciorii Sedechiei M / înaintea ochilor lui M // 8—9 *lipsește* iar Sedechia ... crăpîndu-i pîntecele C // 8 cu moartea rea M // 9 *lipsește* A 4-a Împărăție, cap 25 M // 12 ani 514 M / și 4 zile C / *lipsește* după cum zice Iosif istoricul M // 13—19 *lipsește* Iar din Cartea Împărățiilor ... sînt ani 4613 C // 13—14 *lipsește* Iar din Cartea ... ani 500 M // 18 care coprinde M // 20 *lipsește* videnie au văzut C / carele] ce C // 21—24 din cuptoriul cu foc, căci nu vrusese să să închine chipului. Cu a treia M / *lipsește* care-i aruncase ... celui de aur. Cu C // 24 *lipsește* videnie C // 25 care] ce M / *lipsește* fost M // 26 *lipsește* cum M // 26—27 pentru mîndria lui va să-l schimbe Dumnezeu din om în dobitoc M // 26 din om în dobitoc C // 28—11 A 4-lea, acele 4 vînturi și 4 heară. A 5-lea berbecule ce l-au văzut cu un

din mare, adecă leu, ursu, rîs și altă hiară groaznică, care hiară însemna cele 4 împărății ce-au înflorit în urma lui Alexandru celui Mare.

A cincea videnie au văzut iară în vremea lui Valtasar, 5 un berbecă a căruia coarnele nu-i erau potrivă, ce era unul mai mare decît altul, carele însemna împărăția Midiilor și a perșilor.

A șasia videnie au văzut iară în vrémea acestui Valtasar, pentru stricarea Vavilonului, cum că va fi prin Chir 10 și prin Darie, tîlcuind scrisoarea cea ce s-au văzut, ospătîndu-să Valtasar, caré zicea: Mani, Thekel, Fares.

A șaptea videnie au văzut în vrémea lui Darie, pentru îngerul care l-au scos din groapa leilor, cînd l-au fost aruncat boiarii, fără voia împăratului, făcîndu-i judecată 15 vicleană.

A opta videnie au văzut iară în vrémea acestui Darie, cînd i-au descoperit îngerul Gavriil pentru venirea lui Hristos, cum că va fi după șaptezeci de săptămîni de ani lunovnici.

A nooa videnie au văzut în vrémea lui Chir, pentru că, 20 ajungînd lîngă riul Tigris, au văzut un om încins cu încinsoare ofaz și trupul lui catharsis și fața lui ca vedéria fulgerului și ochii lui strălucia ca para focului.

A zécia videnie au văzut pentru împărăția persilor, 25 cum că va fi una după alta și pentru Alexandru și pentru cei patru împărați ce au fost după Alexandru și mai vîrtos pentru cea ce au împărățit în Eghipet și în Siria și pentru răutatea lui Antioh Epifan. Daniil, în cartea lui.

Acest Evelmerodac, feciorul lui Navuhodonosor, precum 30 spun unii din istorici, temîndu-să ca nu cumva să-l urască

corn mai mare decît altu. A 6-lea pentru stricarea Vavilonului, tîlcuind scrisoarea ce văzuse în părete la ospăți, ce zicea Mani, Thakel, Fares C // 29—1 și 4 fieri ce au eșit din mare M // 1 *lipsește* adecă M // 2 fieri M / *lipsește* cele M // 4 *lipsește* iară M // 5 *lipsește* era M // 6 *lipsește* decît altul M // 8 *lipsește* M / *lipsește* au văzut M / acestui] lui M // 9 *lipsește* cum M / ar fi prin M // 10 acéia ce au văzut-o M // 11 zicea] era M // 12—28 A 7 pentru îngerul ce l-au scos din groapa leilor. A 8-lea, cînd au descoperit arhanghelul Gavriil pentru venirea Domnului nostru Iisus Hristos, că va fi după 70 de săptămîni lunovice. A 9 lea în vremea lui Chir au văzut lîngă riul Tigri un om încins cu încinsoare ofas și trupul lui catharsi și fața lui ca fulgerul și ochi ca para focului. A 10 lea pentru împărăția perșilor, cum arată în cartea sa la *Biblie* C // 13 care] ce M // 14 făr' de voia M // 17 îngerul] arhanghelul M // 18 *lipsește* cum M // 23 *lipsește* strălucia M // 24 zécia M // 27 cei ce M // 28 răutatea M / *lipsește* Daniil, în cartea lui M // 29—2 precum zic istorici, temîndu-să ca să nu dea tată-său împărăția fratelui său celui mai mic C // 30 spun] zic M //

tată-său și să-l gonească, să dea împărăția frățini-său celui mai mic, au tăiat trupul tătine-său în trei sute de bucăți și l-au dat la trei sute de vulturi; însă cu sfatul lui Ioachim, tatăl lui Salathiil, împăratului Iudei, pre carele
5 l-au fost scos el din temniță. Și într-acest chip au fost sfârșitul lui Navuhodonosor. A 4-a Împărăție, cap 25.

Cade-să a ști cum că haldeii să numesc de multe ori și asiriani, pentru 2 pricini: una, pentru că asiriani din haldei au avut începerea nașterii lor, pentru că Asur, feciorul lui Arfaxad, din Haldea au venit în pământul acela,
10 întru carele, lăcuind, l-au numit cu numele lui Asiria și din Asur acesta au luat începere împărății a să numi împărați asiriani, au haldei; drept acéia să zic sirianii, haldei și haldeii, asiriani. /

f. 16^v 15 După ce s-au robît Ierusalimul, s-au făcut purtători
Col. I de grijă norodului preoții, pînă aproape de întruparea lui Hristos. Iară atunci iarăși au început a împărăți unii, a căroră fapte să vor însemna în urma preoților.

Ținut-au mutarea norodului la Vavilon ani 70, pînă în
20 vremea lui Darie, împăratul persilor, de carele s-au mîntuit din robie, norodul lui Israil. Esdra, întîi, cap 2, 3.

Pre acest Salathiil ni l-au născut Sedechia, ci Iehonie, după mutarea Vavilonului.

În vremea acestui Valtasar, împăratul Vavilonului,
25 s-au mîntuit Sosana, prin Daniil prorocul, de năpasta ce i-au făcut bătrînii precum scrie în Cartea Sosanii.

Pre acest Valtasar, omorîndu-l Darie, s-au mutat împărăția Vavilonului la persi.

Acest Zorovavel iaste fecior lui Salathiil. Acesta au fost
30 mai mare peste norod, după ce s-au întors în Ierusalim, de la mutarea Vavilonului, fiind atunci, de la zidirea lumii, ani 4778, care Zorovavel, după ce au răspuns împăratului pentru vin, pentru împărat și pentru adevărul, au luat

1 și să dea M / fratelui său M // 2 *lipsește* în M / *lipsește* trei sute de C // 3 însă cu] aceasta au făcut-o C // 4 Ioachim M / împăratul Iudei M, *lipsește* C // 5 și într-acest chip] așa M // 5-6 *lipsește* Și într-acest chip... cap 25 C // 6 *lipsește* A 4-a Împărăție, cap 25 M // 7-14 *lipsesc* C // 7-21 *lipsesc* M // 16 *lipsește* norodului C // 17 lui] domnului Iisus Hristos C / *lipsește* iară C // 18 urmări și fapte C / însemna] descrie C // 19 Ear mutarea norodului în Vavilon au ținut ani 70 C // 20 de care C // 21 *lipsește* din robie C // 25-26 năpasta ce-i făcuse M // 26 *lipsește* precum scrie la Cartea Sosanii M // 30 preste M // 31 de la] după C / atunci M // 32 *lipsește* ani M // 32-33 *lipsesc* M // 33 pentru vin, împărat, muere și adevăr C //

și alte daruri de la împăratul, împreună cu întoarcerea lor la Ierusalim, ca să zidească și beserica, precum, scrie Esdra, cap 3. /

Col. II

A dooa pricină iaste căci împărăția haldeilor au fost
5 din împărăția Asiriilor. Pentru că Navuhodonosor, împăratul Asiriilor era singur ȋtiitoriu și avind o căpetenie preste oștile lui, ales și iubit de dînsul, au cerșut, de la împăratul, Haldia, ca să împărățească el acolo. Și, făcîndu-i împăratul pe voe, i-au dat Haldia. Și împărăția
10 acela acolo. Iar după acéia, făcîndu-să Navuhodonosor mai mare și mai vestit decît acela, numele aceluia s-au stîns. Și stăpîniră feciorii lui Navuhodonosor și Haldiia; și drept acéia să numesc haldeii, asiriani și asiriiani, haldei.

15 Darie, împăratul Midiilor, au stricat Vavilonul și au omorît și pre Valtasar, împăratul Vavilonului. După acéia, văzînd un vis pentru fie-sa Mandana și vrînd ca să o smerească, o au dat după un om prost, ca, făcînd ia fecior, să nu ajungă împărat, să-l scoață pre el. Și făcînd ia copil
20 cu omul acela, numele lui a fost Chir.

Și, aflînd împăratul, l-au luat de l-au dat unui boiar de ai lui ca să-l omoare. Iar acela nu l-au omorît, ci l-au dat unui păstor, de-l creștea într-ascuns; și cătră împăratul au zis că l-au omorît. Și, crescînd Chir, cunoscă pre el
25 împăratul, cum că-i iaste nepot, pentru răspunsurile lui céle înțelepte. Și, fugind Chir de frica moșu-său, Darie, s-au dus la Persia. După acéia au venit cu războiul asupra moșu-său, Darie și biruindu-l, i-au luat împărăția.

2 *lipsește* și C // 1–14 *lipsesc* M // 4–14 *lipsesc* C // 15 [Midiilor] persilor M, Dimiilor C / *lipsește* și C // 16 omorînd C / după acéia] apoi M // 18 *lipsește* ia M, C // 19 el] dînsu C / și] deci C // 20 numele lui 11 puse Chir M, au pus numele lui Chir C // 21–28 Și aflînd împăratul au trimis de l-au luat și l-au dat pre seama unui boiar ca să-l piarză. Dar acela l-au dat unui păstor de l-au crescut și au zis cătră împăratul că l-au omorît. Și crescînd Chir și apropiindu-să de curtea împărătească s-au cunoscut de împăratul cum el va să fie nepotul său acela, din răspunsurile și vorbele lui céle iscusite; de care și el pricepînd, au fugit de frica moșu-său Darie și s-au dus la Persia. Și de acolo viînd cu războiul au biruit pre moșu-său Darie și i-au luat împărăția M / Pentru care auzînd Darie, pã loc au trimis de l-au luat, dîndu-l unui păstor ca să-l crească prin taină. Apoi, crescînd Chir, după vremi s-au alăturat pã lingă curte împărătească a moșului său; și din vorbile lui cele iscusite s-au dovedit de împăratul că acesta va să fie acel nepot al său. Așea simțînd Chir s-au temut și au fugit la împărăția persilor. Și după vremi viînd cu război asupra moșului său l-au bătut de e-au luat și împărăția C //

- Împărățind Chir în urma lui Darie, au omorât Daniil pre cei 70 de preoți ai lui Vil, carii mânca bucatele cele ce să aducea la Vil. Și au surpat și beserica lor. Și amestecînd zmoală și păr și cîlți, au făcut cocă și au aruncat în gura lui Vil, șarpelui, de l-au înecat și au murit. Drept
5 acéia, viclenind boiarii pre împăratul, au aruncat pre Daniil în groapa leilor. Și luînd ingerul pre Avvacum, prorocul, de părul capului, din Iudea, au dus bucate lui Daniil. Și, după 3 zile, ducîndu-să împăratul la groapa
10 leilor, ca să plîngă pre Daniil, îl găsi nevătămat. Și, scoțînd pre el, băgă pre acéia ce au fost băgat pre Daniil, cu muerile lor și cu copiii. După acéia, îndemnă Dumnezeu duhul lui Chir de au dat voe jidovilor ca să se întoarcă în Ierusalim. Și să întoarseră la al doilea an al împărăției
15 lui, 50 de mii de oameni. Întărind pre ei Aggheu și Zahariia și fiind preste ei preot Iisus, feciorul lui Iosedec și Zorovavel, feciorul lui Salathiil și după ce să duseră la Ierusalim, de abia au înoit zidurile pînă în 3 ani; așijderea și zidul besericii.
- 20 După acéia să birui Chir de împăratul masaghetilor și, tăindu-i capul, l-au băgat într-un borduf plin de sînge. Și, săltînd împrejurul lui, masaghetii zicea: „De țe-au fost sête de sînge, bea sînge“. Leat 4778. /
- f. 17 Col. I În vrîmea acestuia au fost preot Iisus, feciorul lui
25 Iosedec și au început a proroci Aggheu și Zaharia.

1 Deci împărățind C / Darie, moșului său C // 2 preoți] popi M / Vil] Vaal M / *lipsește* cele M // 2—3 *lipsește* carii mânca bucatele cele ce să aducea la Vil C // 3—11 Surpă și biserica, omorînd și pre bălaurul lui Vil. De care zavis-tuîndu-l boeri și pîrîndu-l împăratului l-au aruncat în groapa leilor, unde ingerul au dus pre Avvacum de părul capului cu bucate la Daniil. Și după 3 zile adu-cîndu-și aminte împăratul de Daniil s-au dus la groapa leilor să plîngă pre Daniil. O, minune, că-l găsi șezînd între lei, nevătămat. Apoi scoțîndu-l pă loc băgă C // 5—7 șarpele, de l-au omorît. Pentru care ficlenind pre el boiarii la îm-păratul l-au aruncat în groapa cu lei M // 7 inger M // 8 capului său M / au adus M // 9 ducîndu-să] mergînd M // 10 *lipsește* ca M / nevătămat] sănătos M // 11—12 băgă pre cei ce-l băgase pre el, cu muerile și cu copiii lor M / băgă pre toți aceea care au fost pricina, împreună cu muerile și cu copii lor C // 13 jidovilor din Vavilon C / ca să se întoarcă] de s-au întors M // 14 earăș în Ierusalim C / Și să întoarseră] Deci întorcîndu-să C, *lipsește* M // 15—16 pre care întărîndu-i Agghe și Zahariea, pă cînd erea preot Iisus C // 16 *lipsește* preste ei M // 17—20 lui Sa-lathiil. Și în 3 ani au înoit zidurile cetăți. Apoi să birui și Chir C // 17 *lipsește* și M // 18 zidul] zidurile M // 20 după acéia] apoi C // 22—23 masagheti împrejur zicea: de sînge țe-au fost sête, sînge bea. 4778 M / masagheti împrejurul burdu-fului zicea de țe-au fost sête de sînge, bea acum de te satură. Anul 4778 C // 24 *lipsește* Iisus C // 25 și tot p-atuncea C / și Zahariea proroci C //

Într-acest chip sînt porțile Ierusalimului, caré le-au zidit Noemiia, în urma mutării de la Vavilon: poarta împăraților, a preoților, a boiarilor celor de cinste, a norodului, a prorocilor și poarta pre caré scotea din cetate 5 gunoaele, precum să véde într-acest rotocol. /

Col. II

Acest Olofern au fost căpetenie oștii lui Camvis. Și, după ce au supus multe cetăți și ținuturi, supt stăpînirea împăratului lui, veni și la Iudea, asupra cetății Vethil. Și, jefuindu-o, fu omorît de Iuditha, tăindu-i capul cu sabia 10 lui. Și, luîndu-l, îl duse în cetate și-l înălță pre zidurile ei, batjocorindu-l, precum scrie în Cartea Iudithei.

Camvisis, cel ce să numește și Navuhodonosor, în 7 ani întru carii au ținut singur răsăritul, trăind și tată-său și în 12 ani mai nainte nu lăsa să zidească beserica în Ierusa- 15 lim. Deci, vrînd el să-l cinstească la Ierusalim, cum îl cinstiia și printr-alte părți, ca pre un Dumnezeu, cu tăierea capului lui Olofern, boiarinul lui, să mîntui Israil de dînsul și cîntă cîntare.

În vrîmea acestuia avea cinste Sofoclis și Evripidis, 20 poeticii.

Acest Ermiadis n-au făcut nimic vrédnic de povestire cu Iudeii. Leat 4772.

Darie, feciorul lui Istaspu, la al doilea an a împărăției lui, dînd daruri lui Zorovavel, i-au dat voe să zidească și 25 beserica Ierusalimului, pentru că Zorovavel au dezlegat înaintea lui Darie pilda pentru vin, pentru împărat și pentru adevărul. Esdra, cap 3. Și la al șaptelea an a împărăției

1—5 *lipsește* M // 1—2 *lipsește* care le-au zidit Neemiia C // 3 a boierilor de cinste, a preoților C // 4 și poarta care scoate gunoale din cetate C // 5 să véde] sînt însemnate C // 6 oștilor M / Camvisis M // 7 stăpînirea] oblastia M // 8 lui] său M / apoi veni la Iudea, în cetatea Vethil M // 9 jăfuindu-o, acolo fu omorît M // 9—13 de Iuditha, chear cu sabia lui. Și luîndu-i capul îl puse pre zidurile cetăți la înălțime, ca să-l batjocorească. Acest Camvisis și Navuhodonosor, în 7 ani care au ținut C // 9 tăindu-i ia capul M // 10 ei] cetății M // 11 *lipsește* precum scrie în Cartea Iudithei M // 13 *lipsește* întru M / carii] ce M / și în] încă cu C // 15 deci vrînd] pentru că voea M // 15—16 și în Ierusalim ca și prin alte părți C / să-l cinstească ca pre un Dumnezeu la Ierusalim ca și ntr-alte părți, cu tăierea M // 16—19 iar cu tăierea capului voevodului său Olofern să mîntui izdrailiteni de dînsu. În vremea C // 17 boierul său M / dînsul] el M // 19 mare cinste C // 20 poezi C // 21 alt nimic C // 25 pentru că] că M, căci C // 25—27 dezlegase pilda înaintea împăratului Darie pentru vin, pentru împărat, pentru mueri și pentru adevăr M // 26 lui Darie] împăratului C / vin, împărat, mueri și adevăr C // 27 *lipsește* Esdra cap 3 M, C / șaselea M //

lui Darie, s-au isprăvit beserica și la 20 de zile ale lunii a zecea o au sfințit. Leat 4795.

Într-acea vreme era Platon, filosoful.

Însă din vremea cea dintii, caré au dat Chir voe jidovilor să se întorcă în Ierusalim și să zidească beserica, pînă la al șaptelea an a împărăției acestui Darie, cînd s-au sfîrșit beserica, au trecut ani 46. Și drept aceia zice și Ioann Evanghelistul: „În 46 de ani s-au zidit beserica aceasta și tu zici că în 3 zile o vei rădica“ i proci.

10 În vremea lui Artaxerx celui cu mîna lungă, aflînd Esdra visteriia de cărți și întorcîndu-să la Ierusalim cu 1500 de oameni, au luat voe a slobozi pe preoți de bir. Și au luat și putere, de la împăratul, să pue și să scoată căpeteniei preste norodul lui Îsrail. Acest Esdra au despărțit 15 neamurile cele streine de împreunarea jidovilor. Esdra, cap 9. Iară în vremea acestui Artaxerx au luat Neemia voe, de s-au întors la Ierusalim și de abia au zidit în 7 ani cetatea Ierusalimului cu 6 porți, precum să vede în rotocol. /

f. 17^v 20 Trei beserici vedem în *Sfînta Scriptură* să se fie zidit. Col. I Întii, la Ierusalim, făcîndu-se de Solomon, a dooa în muntele Gazirim, făcîndu-se în vremea lui Darie, de Manasi, fratele Iudei preotului celui ales, a treia în muntele Iliupoleos, făcîndu-să de Onia, tatăl lui Simon celui Drept, 25 în vremea lui Antioh celui Mare.

Și iară vedem în *Sfînta Scriptură* trei tîrnosiri besericii lui Dumnezeu. Una, făcîndu-se de Solomon, toamna, în 10 zile ale lui septemvrie, a dooa făcîndu-se de Esdra,

1 *lipsește* Darie M, C / *lipsește* de zile M // 2 leat] în anul C // 3 într-acea] pre aceasta M // 3—4 Tot într-această vreme era și Platon filosoful. Însă într-acea vreme care au dat voe Chir C // 5 *lipsește* să se întorcă în Ierusalim și M // 6 an al M / acestui] lui M // 7 ani 47 C / *lipsește* și M / drept] pentru M, C / zice și] scrie M // 8 că în 46 M / că în 47 de ani s-au făcut biserica C // 9 *lipsește* și tu zici că în 3 zile o vei rădica M / i proci] și celelalte C // 10 cel cu M / *lipsește* aflînd M // 10—11 Esdra au luat visteriia de cărți M // 12 și au luat] luînd și C // 13 *lipsește* de la împărat M // 14 preste tot norodul C / căpetenie întru Izrail M / Acest an au despărțit M // 15 de la împreunarea jidovilor M // 15—17 de împreunarea jidovilor. Și tot în vremea acestuia au luat Neemia voe C // 16 *lipsește* Esdra, cap 9 M / *lipsește* Iară M // 17—19 voe, fără numai ce au zidit cetatea Ierusalimului în 7 ani cu 7 porți, precum să vede C / căpetenie întru Izrail M / Neemia în 7 ani cetatea M // 19 aici în rotocol M // 21 1^u s-au făcut de Solomon împăratul C // 22 făcîndu-se] carea s-au făcut C, *lipsește* M // 23 lui Iuda preotul C // 24 *lipsește* făcîndu-să M / cel Drept M // 25 cel Mare M // 26—27 la beserica lui Dumnezeu M // 27—28 Înti de Solomon la 10 ale lui septemvrie M / de Solomon, la 10 septemvrie, toamna C // 28 *lipsește* făcîndu-se M //

primăvara, în 23 de zile ale lui martie, în vremea lui Darie, feciorul lui Istaspu. Esdra, cap 6.

Iară unii zic cum că această târnoseală nu s-au făcut de Esdra, ci de Iisus, feciorul lui Iosedec.

- 5 A treia târnoseală s-au făcut de Iuda Macaveul, iarna, în 25 de zile ale lui dechemvrie, în vremea lui Antioh celui Lădat. Întîia Carte a Macaveilor, cap 4.

Acest Manasi, fratele lui Iad arhiereul, luînd voe de la împăratul Darie ca să zidească casă lui Dumnezeu, au

- 10 zidit în muntele Gazirim.

Acest Onia, tatăl lui Simon celui Drept, pentru răutatea lui Antioh celui Mare, fugind în Eghipt cîtră Ptolemeu, împăratul Eghiptului, cel Lădat, au zidit beserică lui Dumnezeu în muntele Iliupoleos.

- 15 Preoțind acest Onie, au trimis împăratul Selefc pre Iliodor la Ierusalim ca să ia din vistieria beséricii toate odoarăle, să le ducă la dînsul. Deci mergînd Iliodor ca să plinească porunca împăratului, fu rănit de inger pînă lîngă moarte. /

Col. II 20 Și pre norod de bir l-au mîntuit. Și Ezdra au cetit légia la înfigerea corturilor, ajungînd 24 de zile și îndemna pre norod să se adune, ca să asculte céle ce zice légia, de patru ori zioa și de patru ori noaptea, precum scrie în cartea Neemie.

- 25 După cum zice Ieronim, tîlcuind pre Isaia, gonirea céia ce s-au făcut de Aman, în vremea Esthirei, au fost în urma stricării Vavilonului cu 100 de ani.

După zisa lui Filon istoricul, gonirea ce au fost în vremea Iudithei s-au făcut de Camvis, feciorul lui Chir, care

- 30 Chir, au surpat și Vavilonul. /

1 la 23 ale lui martie, M, la 24 martie C // 2 *lipsește* feciorul lui Istaspu M / Istaspu] Ispas C / *lipsește* Esdra, cap 6 M / *lipsește* Esdra C / cap 7 C // 3 *lipsește* cum C // 3—4 Care zic unii să să fi făcut de Iisus al lui Iosedec M // 5 *lipsește* târnoseală s-au făcut M // 6 *lipsește* de zile M, C // 6—7 *lipsește* celui Lădat. Întîia carte a Macaveilor, cap 4 M // 9—10 au și zidit-o C // 11 răutatea M // 12 cîtră] la M // 13 celui Lădat C // 15 unde preoțind C // 17 și să le ducă C / dînsul] el M // 17—18 *lipsește* Deci mergînd Iliodor ca să plinească porunca împăratului M // 18 care fu rănit M / ingeru Domnului C / lîngă] la M // 20—24 *lipsește* M // 20 *lipsește* și pre norod de bir l-au mîntuit C / *lipsește* Și C // 21 cortului C / îndemna norodul C // 26 ce s-au făcut în M // 29 s-au făcut] au fost M //

f. 18
Col. I

Și rugându-se lui Onie preotul, ca să se roage lui Dumnezeu pentru dînsul, să tîmădui și să întoarse la împăratul deșert. A 2-a Carte a Macaveilor, cap 2, 3, 4.

În vrîmea acestui Simon au făcut Iisus, feciorul lui Sirah, Cartea Întelepciunii, de care Simon pomenêște Iisus la cartea lui, cap 50.

Acest Eleazar au trimis pre cei 70 de tîlcuitori la Eghipt, pre carii, după ce au tîlcuit, i-au dăruit Ptolemeu Filadelful, împăratul Eghiptului, cu daruri mari și la Iudea cu cînte i-au trimis. Acêstia zice Filon istoricul.

Iason și cu Menelau au cumpărat preoția înții de la Antioh Epifan. A dooa Carte a Macaveilor, cap 4. Aceștea multe răutăți au făcut jidovilor, măcar că și ei erau jidovi.

Acest Alchim, făcîndu-să arhiereu de Dimitrie și avînd 15 vrbă totdeauna cu Iuda, de vrîme ce surpa zidurile besericii și lucrurile prorocilor, fu rănit și muri. Înția Carte a Macaveilor, cap 9.

Acest Ptolemeu, feciorul lui Lagos, fiind împărat Eghiptului și cu vicleșug întrînd în Ierusalim, zicînd cum că 20 va să jărtvuiască, pre mulți din jidovi au robît și i-au vîndut. Așijderea au făcut și la Gazirim. În vrîmea acestuia s-au făcut Cartea Macaveilor. Leat 4930. /

Col. II

Acest Mardoheu ș-au făcut fiică pre Esthir, nepoată-sa, fata frății-său. Și, fiind cînstit de împăratul Artaxerx, 25 au luat împăratul pre Esthir, nepoată-sa, a-i fi împărăteasă. Deci cu sfatul și cu învățătura acestuia s-au rugat Esthir, împărăteasa, împăratului de au mîntuit pre norodul lui Israil din moartea caré vrea să-i facă Amman, ispravnicul împăratului. Și pre lemnul care să gătise

1 ca să se roage] de s-au rugat M // 2—3 pentru dînsul ca să-l erte și tîmăduindu-să să întoarse la împăratul său C // 2 s-au tîmăduit M / s-au întors M // 3 în deșert M / *lipsește* A 2-a Carte a Macaveilor, cap 2, 3, 4 M / *lipsește* cap 2, 3, 4 C // 5 de] pentru C // 6 *lipsește* cap 50 M // 7 tîlcuitori] tîlmăcitori M // 8 tîlcuit] săvîrșit M / împăratul Ptolemeu M // 10 *lipsește* i-au trimis la Iudea M // 11 Ear Iason C / Menelau C // 12 *lipsește* A dooa carte a Macaveilor, cap 4 M // 13 răotăți M / erea tot jidovi C // 14 Alchim] Eliachim C // 15 de vrîme ce] fiindcă C // 16 fu rănit și] furdnd C / *lipsește* Înția Carte a Macaveilor, cap 9 M // 18 Ptolomeu M / Agos C // 19 ficleșug M / *lipsește* cum M, C // 20 i-au robît M // 21 s-au făcut și C // 22 în anul 4901 C // 23 pre nepoată-sa Esthir C // 24 *lipsește* frății-său C / fiind] pentru că era C // 25 *lipsește* nepoată-sa C / împărăteasă] soție lui C // 26—28 Deci cu sfatul lui au mîntuit pre norod Esthira din moartea ce erea să-i facă C // 27 Esthir împărăteasa] ia M // 29—2 și pre lemnul care gătise să spînzure pre Mardoheu au spînzurat pre Aman C //

de Amann, ca să spînzure pre Mardoheu, fu spînzurat Amman, cu porunca împăratului, precum scrie în Cartea Esthirei.

Artaxerx, care să numește și Asuer, după ce au făcut
5 ospățul, gonind pre Astina, pentru mîndria și pentru
neînțelegerea ei și luînd pre Esthir, jidovca, în locul Asthi-
nei și cîstind pre Mardoheu și spînzurînd pre Amman,
pentru moartea cea făr' de dreptate, ce vrea să dea lui
Mardoheu și jidovilor, au dat voe evreilor cu cărți noao,
10 ca să se întoarcă asupra vrăjmașilor lor, după ce s-au mîn-
tuit ei prin sîrguiala Esthirei. Drept acéia sârbează jidovii
la 10 zile a lunii a șaptea, pentru pomenirea mîntuirii
aceia din moarte, precum scrie în Cartea Esthirii. Leat
4832. În vrîmea acestuia învăța Aristotel la Platon,
15 filosoful.

Artaxerx Cothos, cu îndemnarea lui Vago, boiarinul lui,
au adaos iarăși la ovréi birurile care lăsase Esdra, precum
s-au zis mai sus. În vrîmea acestuia erau dascali Dimosten
și Aristotel. / Leat 4858.

f. 18^v 20
Col. I

Ptolemeu Filadelful, fiind iubitor de cărți, au trimis cu
sfatul lui Dimitrie și al lui Aristeu, la besérica Ierusalim-
ului, daruri, 120 de sicli ovreești de argint, ca să-i tri-
miță Eleazar la Alexandria cîte 5 cărți ale lui Moisi și
să-i trimiță și tîlcuitori, ca să le tîlcuiască. Și așa au
25 făcut Eleazar, după voia împăratului, trimițîndu-i și cîr-
țile și pre cei 70 de tîlcuitori.

2 *lipsește* precum scrie în Cartea Esthirei M // 4 *lipsește* care să nu-
mește și Asuer C // 5—6 *lipsește* și pentru neînțelegerea ei C // 6 Esthira
jidoavca M / Astinii M / *lipsește* în locul Asthinei C // 7 și cîstind / au cîstit M /
spînzurînd / au spînzurat M // 8—9 pentru moartea ce vrusese ei să facă lui
Mardoheu M, *lipsește* C // 9 și au dat voe M // 9—10 au dat și jidovilor voe să
să întoarcă și ei asupra vrăjmașilor C // 9 evreilor / jidovilor M // 10—11 *lipsește* după
ce s-au mîntuit ei prin sîrguiala Esthirei C // 11 sîrguina Esthirii M / drept / pentru
M, C / sârbează jidovii pînă în zioa de astăzi C // 12 *lipsește* zile M / a șaptea / lui
septembrie C // 12—14 *lipsește* mîntuirii aceia din moarte, precum scrie în Cartea
Esthirii. Leat 4832 C // 13 *lipsește* aceia M / *lipsește* precum scrie în Cartea Esthirii
M // 14 într-această vrîme învăța M / să învăța C // 16 *lipsește* Cothos C / boiarenul
M / lui² său C // 17 iar au adaos M / birul C // 17—18 *lipsește* precum s-au zis mai
sus M, C // 18 aceasta M // 19 la anul 4855 C // 22 sicile evreești M / *lipsește* ca M // 23
lipsește Eleazar la Alexandria M // 23—4 ale lui Moisi, care trimițîndu-i-le și 70
de tîlmăcitori, după ce au săvîrșit i-au trimis înapoi cu mari daruri, eîrînd și
slujitorii bisericii în 7 ani de bir. 4951 M // 25 au și făcut Eliazar C // 26 cărțile
împreună și cu doi tîlcuitori C //

Și primi pre ei împăratul Ptolemeu cu cinste mare și după ce au tălcut cărțile, dăruindu-i cu daruri multe, i-au trimis înapoi și au lăsat de bir pre slujitorii besericii în 7 ani. În vremea acestuia s-au arătat tălcuitoarii. Leat 4951.

5 Ptolemeu Everghetul n-au făcut nimic vrédnic de povestire spre jidovi.

În vremea acestuia au făcut Iisus al lui Sirah Cartea Înțelepciunei.

Ptolemeu Filopator, luîndu-și pre fiică-sa de la Alexandru căruia o au fost dat muiare, o au dat lui Dimitrie. În vremea acestui Ptolemeu au stăpînit romanii pe Elada și Schipion au biruit Africa.

În urma acestor împărați n-au mai fost alt împărat la Eghipet, fără numai Cleopatra, caré biruindu-să de Antonie, 15 s-au mutat împărăția Eghiptului la Roma. Pre vremea aceasta au fost împărat la Roma Iulie Chesar.

Matathia preotul au omorît pre solii lui Antioh Epifanes și au mai omorît pre un jidov, carele jărtvuia după porunca lui Antioh, deasupra jărtăvnicului, în Modeim. După 20 acéia, fugind cu cei 5 feciori ai lui și cu alți jidovi, ce să temea de Dumnezeu, s-au ascuns în munți și în peștere. Deci, dînd voe jidovilor să bată războiu simbăta, în vreme de nevoe și învățîndu-i să păzească legile céle părintești și învățîndu-și și feciorii pentru lége și pentru războiu, muri 25 și să îngropă la Modeim. Întîia Carte a Macaveilor, cap 3. /

Col. II

De la acest Darie au luat Manasi, fratele lui Iad, voe să zidească beserică în muntele Gazirim. Și, biruindu-să Darie acesta de împăratul Alexandru, s-au mutat Sarvil,

1 ei] dinșii C / cu mare cinste și bucurie C // 2—4 după ce îi tălcui acele cărți să mulțămii foarte, dăruind și tălcuitoarilor daruri scumpe, trimetîndu-i earăș înapoi și le lăsă și birul la slujitorii besericii în 7 ani C // 5 *lipsește* vrédnic C // 6 *lipsește* spre jidovi M, C // 7—8 Iar în zilele lui au făcut Iisus Sirah cartea sa M // 11 acestuia M / *lipsește* Ptolemeu M, C // 11—12 au stăpînit romanii Elada și Știpion Africa M // 14 făr'de Cleopatra M // 15 Eghiptului M // 15—16 pre vremea aceasta au fost împărat la Roma] unde era împărat M // 16 au fost împărat] au împărătit C // 17 Mattathia Asmodeu C // 18 și pre un M // 18—19 carele din porunca lui Antioh jărtvuia M / *lipsește* după porunca lui Antioh C // 19 după acéia] apoi M, și C // 20 *lipsește* cei M, C // 20—21 *lipsește* și cu alți jidovi ce să temea de Dumnezeu C // 21 s-au ascuns în peșterile munților M, s-au ascuns într-o peștere C // 22 *lipsește* deci C // 22—23 jidovilor ca în vreme de nevoe să dea războiu și simbăta și învățîndu-i M // 22 să să bată și simbăta în război C // 23 *lipsește* și învățîndu-i C / *lipsește* céle M, C // 24 pre feciorii M / învățînd și pre feciorii săi muri C // 25 *lipsește* și să îngropă la Modeim. Întîia Carte a Macaveilor, cap 3 C // 26—27 au fost luat Ioad voe de au zidit C // 28 *lipsește* acesta C / Alexandru împărat C // 27—1 și biruindu-să de Alexandru s-au mutat Servil boiarenul M //

boiarinul lui, la Alexandria și s-au supus împărăția perșilor lui Alexandru.

Alexandru Machedon cel Mare, biruind pre Darie și mutînd împărăția perșilor la Machedonia și supuind Tirul și Gaza supt biruința lui, au purces asupra Ierusalimului cu mînie mare, pentru că, fiind supuși lui jidovii, nu vrea să-i trimită dejdea cea obicinuită. Și, apropiindu-să de Ierusalim cu oștile, să spăimîntară jidovii foarte și au eșit înaintea lui alți preoți cinstiți, de l-au primit cu cinste mare. Iar ceilalți preoți carii nu vrea să-i trimită dejdea, s-au ascuns.

Deci văzînd Alexandru înțelepciunea preoților și cucernicia care au arătat cătră el, să rușină de ei și-și contenii mînia. Și, după ce au jărtvuit și au cetit înaintea lui prorocia lui Daniil, li-au ertat dăjdile de 7 ani; însă cele ce au făgăduit iudeilor cătră samarineni au tăgăduit.

Deci, mărindu-i-se numele și lățindu-i-se împărăția foarte zavistuiindu-l unii din boiarii lui, l-au otrăvit, pentru că roada zavistiei moarte iaste. Iar în urma lui s-au împărțit împărăția în patru împărății, precum să arată aicea, dintru carii, pentru cei doi grăiaște *Sfînta Scriptură* mai cu denadinsul, pentru răutățile care au făcut jidovilor. În vrîmea acestuia era vestit Aristotel. Leat 4888.

Murind Alexandru s-au rădicat 4 împărați. Însă Eghiptul l-au stăpînit Ptolemeu al lui Lagos, cătră amiazăzi; Machedonia o au stăpînit Filip, carele și Darie să numește, fiind fratele lui Alexandru, către amiazănoapte, iar Siria și Vavilona și toată împărăția răsăritului o au stăpînit

1 boerul lui C / lui] la M, împăratului C // 4 și mutînd] s-au mutat C / Machedonie M // 5 lui] sa M // 6 cu mare mînie C / fiind jidovii supuși lui M, C // 6—7 nu vruseră să-i trimită C // 7—8 Și să spăimîntară C // 8—9 și de frică au eșit C // 9 cu mare cinste M / *lipsește* preoți C // 10—11 Iar preoții cei ce fusese înproticnici s-au ascuns M // 10 carii] ce C / nu vrea] nu vruseră C // 13 caré] lor ce M / să rușină] să stidi M / *lipsește* să rușină de ei și C / iș] conteni C // 14 citit M // 15 le-au ertat M // 16 iudeilor] jidovilor C / de cătră M / s-au tăgăduit M // 17 deci] apoi C // 18 apoi foarte C // 18—19 l-au otrăvit (precum zice un proverb roman că roada zavistiei este moartea) C // 19 rodul M / iaste moarte M / iar în urmalui] și după aceea C // 20—22 *lipsește* precum să arată aicea. . . pentu răutățile care M // 20—21 precum să descrie la vale, dintru C // 22 care] ce C // 23 *lipsește* au făcut jidovilor M / În vrîmea lui Alexandru era vestit M, în vremea lui Alexandru Machedon era vestit C // 24 la anul C // 25—2 *lipesc* C // 25 *lipsește* murind Alexandru. . . însă M // 26 Ptolomeu M // 28 frate M //

Selevc Mihanor, iar în Asia, către apus, au împărățit Antioh. /

f. 19
Col. I

După ce au stăpînit besérica și o au spurcat în trei ani, Apolonie și Siron și Timothei și Nicanor și Gorghie și Lisiia, să făcu preot Iuda Macaveul și în 25 de zile ale lui septemvrie tîrnosi besérica, prăznuind 8 zile. După acéia mîntui el și cu Ionathan frate-său, pe galaaditénii și frate-său Simon pre galilei.

Iară Iosif și Azaria, carii erau puși de Iuda păzitori beséricii și Ierusalimului, bătînd războiu cu cei streini de féliu, făr' de știrea Iudei, s-au biruit de vrăjmași, perind în războiu 1000 de voinici, pentru neascultarea lor. Iar după acéia s-au împăcat Iuda cu Efpator, împăratul Siriei. Deci pîrî pre Iuda, Alchim, către împăratul, pîră mincinoasă; și trimițînd împăratul pentru acea pîră pre Nicanor, voevodul cu oști, asupra Iudei, fu omorît Nicanor de Iuda. Iar mai pre urmă, făcînd Iuda pace cu romanii, să omorî în războiu, de Vachid. A 2-a <Carte a> Macaveilor, cap 14.

Acest Eleazar, fiind în războiu cu Iuda omoria pre vrăjmași și în dreapta și în stînga. Deci, vîrîndu-se supt elefantul pre care i să părea că va fi împăratul, omorî pre elefant și, căzînd elefantul mort preste dînsul, muri și el, acolo. Întîia Carte a Macaveilor, cap 6.

Acest Ioanathan, omorînd pre Navuthei, își izbîndi pentru moartea frățini-său, lui Ioann. Și, după biruința aceasta, făcu pace cu Vachid. Și, împăcîndu-să și cu Alexandru, i-au dat ajutor asupra lui Dimitrie, pentru că și Alexandru îi ajuta lui la preoție.

3—4 Apolonie în 3 ani C // 4 *lipsește* și 2—4 C / Seron M // 5 s-au făcut M / ale luni lui C, *lipsește* M // 6—7 Apoi el și cu frate-său Ionathan mîntui pre galaaditénii M // 7 frate-său Ionathan C // 11 fel M, C / să biruiră M / 12 în] într-acel C // 12—13 Iar apoi s-au împăcat M, și după aceea earăș s-au împăcat C // 14 Deci să porni acum către împăratul cu pîră C // 15 *lipsește* pentru acea pîră M] pă temeiul acei pîri C // 16 cu oști asupra-i, fu omorît M / asupra Iudii unde fu omorît C // 17 iar mai] și M, C // 18 să omorî C // 17—18 apoi mai la urmă să omorî și el C // 18—19 *lipsește* A 2-a Carte a Macaveilor, cap 14 M // 20 în războiu] învrăjbit C / omorîră M, omorî C // 21 și¹⁾ începînd C / deci] apoi C / elifandul M // 21—22 supt un elefant care i să părea că ar fi cu împăratul C // 22 i să pâruse a fi împăratul pe el, omorî elifandul M // 23 elifandul pre el muri și el acolo M / preste dînsul mort C / acolo] pe loc C // 24 *lipsește* Întîia Carte a Macaveilor, cap 6 M // 25 Ionathan M // 26 frăține-său M // 27 aceea C // 28 pretrn că] căci M //

După acéia au ajutat și lui Antioh Mirax; iar apoi, prinzîndu-l Trifon, îl omorî și pre el și pre amîndoi feciorii lui. Întîi <a> Carte a Macabeilor, cap, 9, 10.

Simon, fratele lui Ioanathan, au dat lui Trifon 100
5 de talanți de argint și pre amîndoi feciorii lui Ioanathan zălog, pentru ca să scoată pre Ioanathan de la el, pentru că așa să tocmise cu Trifon. Iar el, luînd argintul și pre feciorii lui Ioanathan, nu s-au ținut de cuvînt, ci i-au omorît. După acéia făcu Simon pace cu Dimitrie și rădică
10 zidurile céle surpate ale cetății Sionului și izgoni pre cei ce păziia cetatea. /

Col. II Antioh Sotir ș-au luat muiare anume Verenica, fata lui Ptolemeu Filadelful, împăratul Eghiptului, Și, după acéia, s-au pornit tot războiul între împărații cei ce au
15 rămas în urma lui Alexandru, precum în Cartea Macaveilor să véde.

Antioh cel Mare, supuind supt oblastia lui Iudea, au pus la loc birurile slujitorilor beséricii, céle ce au fost ertat Ptolemeu Filadelful, în vrémea celor 70 de tîlcuitori. Și
20 pentru cruzimea acestui Antioh au fugit Onia preotul, tatăl lui Simon, din Ierusalim în Eghipt, cătră Ptolemeu Epifanes și ș-au zidit beserică în ținutul Iliupoleos, plinind prorocia Isaiei, caréa grăiaște la cap 9. /

f. 19^v
Col. I Iară mai pre urmă fu omorît, în Ierihon, de împăratul
25 Ptolemeu; și luo preoția, în urma lui, Ioann, care să numéște Ircanos. Întîi <a> Carte a Macaveilor, cap 16.

Ioann Ircanos, deschizînd doao vistierii, din céle 8 ale lui David, au dat 400 de talanți lui Antioh, ca să se de-
părteze de a robi Ierusalimul. Iar din ceialalți bani, ce-au
30 rămas, au făcut case de săraci și de streini.

1 apoi] mai la urmă C // 2 prinzîndu-l pre el C / *lipsește* și pre el C / feciorii lui] frații lui înpreună C // 3 *lipsește* Întîia Carte a Macabeilor, cap 9—10 M // 5 talanzi M // 6 *lipsește* pentru¹⁻⁴ M, C // 7 *lipsește* cu Trifon M // 7—8 și pre acei doi feciori nu s-au ținut C // 9 după acéia] apoi M / după aceea între Simon și Trifon fu pace și au rădicat C // 12 de muere C / anume] pre M, C // 13 Ptolemeu M / Eghiptului M / după acéia] apoi M, C // 14 războaie C // 15 precum scrie la Macavei M, precum scrie la Cartea Macovei C // 17 supt oblăduirea lui C // 19 Ptolemeu M / *lipsește* în vrémea celor 70 de tîlcuitori C / tîlcuitori] tălmăcitori M // 21 cătră] la C / Ptolemeu M // 22 și au zidit M / zidit acolo C // 22—23 *lipsește* plinind prorocia Isaiei carea grăiaște la cap 9 M, C // 24—25 pre urmă fu și el omorît de Ierihon împăratul Ptolemeu și în urma lui luă preoția Ioan C // 25 Ptolemeu M / carele M // 26 Ircanor C / *lipsește* Întîia Carte a M / cap 17 C // 27 acest Ioan C // 28 talanzi M / *lipsește* ca M // 29 a robii] arapi C // 30 mai rămas M //

Pre Ircanos, înșălîndu-l frate-său Aristovul, i-au luat împărăția. După acéia, fiind Ierusalimul supt stăpînirea romanilor, au pus Pombie pre Ircanos preot. Iar mai pre urmă l-au pus Iulie Chesar și împărat Siriei. După acéia
 5 fu omorît de sabiia parthilor celor ce ajutau lui Andigon. Împăratul Aristovul, închizînd în temniță pre mumă-sa și pre cei doi frați ai lui, să îmbracă cu diadimă împărătească. Și, cu învățătura muerii lui, omorî pre frate-său Andigon și muri și el, fiind atunce, cînd au murit el,
 10 ani 475 de la Sedechie, cînd s-au stricat împărăția jidovilor. /

Col. II Selefc, feciorul lui Antioh celui Mare, au trimis pre Iliodor la Ierusalim, ca să prade vistieria beséricii, carele rănindu-se de doi îngeri, muri. Iară cu rugăciunea lui Onie
 15 preotul, feciorul lui Simon, să sculă iarăși și să întoarse la împăratul, deșert. A 2-a <Carte a> Macaveilor, cap 3.

Antioh Epifanes, trimițîndu-să de tată-său la Roma, zălog de pace, fu prins în niște cetăți de ale Asiriei și cu meșteșug scăpînd de acolo, să numi Epifanes.

20 Deci, fiind în Roma zălog, precum am zis și auzind de moartea tătîne-său și de răutățile frățini-său, fugi din Roma pre ascuns și să puse împărat după moartea lui Selefc. După acéia au vîndut preoția Ierusalimului lui Iason și lui Menelau. Deci, ei, puindu-să preoți, s-au numit
 25 cu nume păgînesc și au făcut neobrezuire în Ierusalim.

Și au omorît Andronic pre Onia preotul, cu învățătura lui Menelau, după porunca lui Antioh. Deci, biruind Antioh Eghiptul, cu hicleșug, au venit și asupra Ierusalimului de l-au bătut. Și, după acéia, fu gonit din Eghipt
 30 de solii carii venise de la Roma.

Și puse Antioh idolul Diei Olimbiului, în besérica Ierusalimului și siliia pre jidovi să facă obiciaiurile cele păgînești. Și cu multe feliuri de cazne a omorît 7 frați Macavei îm-

2 stăpînia M // 4 Chesariul M / după acéia] apoi M // 5 parthenilor C / Antigon M, Antieagos C // 9 Andigog C / și¹ Iapoi C // 10 ani de la Sofonie 476 C // 12 cel Mare M // 13 pre Iliodor] idioliilor C // 14 iară] și M // 15 *lipsește* feciorul lui Simon M, C // 16 în deșert M, deșert și rușinat C / *lipsește* A 2-a Carte a Macaveilor, cap 3 M // 17—18 zălog în Roma M // 21 răutățile M // 22 și să puse el împărat C // 23 după acéia] apoi M // 24 Apoi puindu-să ei preoți C // 25 neobrezuire] nelegiuire C // 27 și după C / deci] apoi C // 28 hicleșug] meșteșug C // 29 de s-au bătut C / *lipsește* și C / după acéia] apoi M // 30 carii] ce C // 31 Deai Olimbului C, Diei Olimbului M // 32 obicéiurile M // 33 Macovei C //

preună cu Eleazar, căci nu vrea să mănânce carne de porc și să se închine idolilor, de pre cum le porunciia. Iar mai pre urmă, ducîndu-să iarăși asupra Ierusalimului, ca să-l strice de tot, l-au împins Eliamid din căruță și, 5 căzînd jos, s-au zdrobit; și măcar că mai pre urmă s-au căit, iar încă-șu cu ticăloasă moarte s-au sfîrșit. Întîi < Carte a > Macaveilor, cap 9.

Antioh Efpator, robînd Vethsura și prădînd Ierusalimul, mai pre urmă au dat jidovilor voe să-și ție legile lor și au 10 izgonit pre Filip din Antiohiia. După acéia îl legară ostașii lui și pre el și pre Lisiia și-i omorîră, cu învățătura lui Dimitrie Sotir, carele au împărățit în urma lui. A 2-a < Carte > a Macaveilor, cap 11. /

f. 20
Col. I 15 Alexandru, omorînd pre jidovi, foarte îl urîse norodul și temîndu-să a lăsa împărăția feciorilor lui, pentru ca să nu răsplătească lor céle ce au făcut el, au lăsat împără-
ția, după moartea lui muerii lui, Alexandrei.

Iară după ce au murit Alexandru, această împărăteasă, Alexandra, care iaste însemnată mai jos, în céia față, 20 făgăduind împărăția lui Ircanos, fiiu-său, pre carele îl și iubii, au închis în temniță pre celalalt fecior al ei, Aristovul, cu muiarea lui și cu copiii lui, ca nu cumva, rădicîndu-să, să ia împărăția de la Ircanos.

Pre această Cleopatra o au biruit în Acon, Antonie, ce 25 ce o îndrăgise. Și s-au mutat împărăția Eghiptului în partea romanilor. Pre vrémea aceasta s-au supus Eghi-
petul romanilor. /

Col. II Dimitrie Sotir, feciorul lui Selefc, întorcîndu-se de la Roma, omorî pre Antioh și pre Lisiia și puse arhiereu pre

1Eleazar dascalul lor M // 2 de pre] după C / idoilor precum porunciia M // 3 ducîndu-să iarăși] mergînd M // 4 *lipsește* ca C // 5 *lipsește* mai C // 6 încă tot cu moarte C / *lipsește* Întîia Carte a Macaveilor, cap 9 M, C // 8 predînd C // 9 am dat voe jidovilor M // 9—10 să-și ție legile lor, gonindu și pre Filip C // 10 după acéia] apoi M // 11 *lipsește* lui M // 10—11 după aceea legară pre el și pre ostași lui și îi omorîră C // 13 *lipsește* A 2-a Carte a Macaveilor, cap 11 M // 14 foarte urîse M // 15 *lipsește* pentru M // 15—16 pentru cele ce făcuse el C // 17 Alexandrii M // 18 Iară după moartea lui Alexandru C / Această împărăteasă] împărăteasa lui M // 19 care este desenată aci, în cealaltă față C, *lipsește* M // 20—23 Au făgăduit împărăția fiiu-său lui Ircanos, pre carele-l și iubii. Și au închis în temniță pre Aristovul, celalalt fecior al ei, cu muiarea lui și cu copiii, ca să nu să rădice cumva, să ia împărăția de la Ircanos M // 20—22 fiului ei pre care îl iubea foarte, ear pre celalalt fecior al ei l-au închis în temniță Aristovul împreună cu muerea și cu copilași lui C // 25—26 în partea romanilor supusă M // 26—27 *lipsește* Pre vrémea aceasta s-au supus Eghiptul romanilor M // 28 fecior lui M //

Alchim, păgînul. Și, împreună cu el, trimise în Ierusalim pre Vachid, carele au pierdut pre mulți din jidovi. Și au perit și Nicanor, voevodul lui Dimitrie, omorîndu-se de Iuda. Și după acéia, omori pre Iuda Macaveul prin Vachid, pentru că nu i-au fost ajutat frate-său, Ioanathan, măcar că multe să făgăduise Dimitrie lui Ioanathan, ca să facă pace cu dînsul și să-i ajute.

- Deci, bătîndu-se Dimitrie cu Alexandru Epifanes, fu omorît de dînsul. Întîia Carte a Macaveilor, cap 8, 9, 10.
- 10 Alexandru Epifanes, feciorul lui Antioh Efpator, făcînd pace cu Ioanathan, feciorul lui Matathie, omori pre Dimitrie, cu ajutoriul lui Ioanathan și-și izbîndi Alexandru, pentru moartea tătine-său și cinsti pre Ioanathan, căci i-au ajutat. După acéia, Ptolemeu Filopator, împăratul Eghiptului, 15 socrul lui Alexandru, rădicînd oaste asupra lui Alexandru, fîși luo într-ajutor pe Dimitrie cel Mic. Și, biruind pe Alexandru, i-au luat toate cetățile și ș-au luat și fata de la el, de o au dat lui Dimitrie celui Mic. Iar Alexandru fugind la Araviia, i să tăe capul de Zadiil Arapul. Întîi <a Carte> 20 a Macaveilor, cap 11.

Dimitrie cel Mic, luîndu-și muiare pre fata lui Ptolemeu, caré era mai nainte muiare lui Alexandru, împărăți în locul lui Alexandru. După acéia fu omorît de Antioh cel Mic, pre carele l-au fost adus Trifon din Araviia și au 25 împărățit Antioh în locul lui. Întîia Carte a Macaveilor, cap 11 și 12.

Pre Antioh Mirax, feciorul lui Alexandru, l-au adus Trifon de la Aravia, pentru că acolo îl creștea după moar-

1 păgînul] arhiereu C / Și trimise cu el în Ierusalim M // 2 pierdut] omorît C / *lipsește* din C // 3 omorîndu-să de Dimitrie sau de Iuda C // 4 Și pre Iuda Macaveul C / și după acéia] apoi M / *lipsește* Macaveul M // 5 pentru că] căci M // 5—9 *lipsește* pentru că nu i-au fost ajutat, cap... 8, 9, 10 C // 6—7 *lipsește* măcar că multe... cu dînsul și să-i ajute M // 8 deci] apoi M // 9 *lipsește* Întîia Carte a Maccaveilor, cap 8, 9, 10 M // 10 *lipsește* Efpator C / făcînd] după ce făcu C // 11 *lipsește* feciorul lui Mattathie C // 12 *lipsește* cu ajutoriul lui Ioanathan M, C / izbîndi] răzbună C / *lipsește* Alexandru C // 13 *lipsește* și cinsti pre Ioanathan căci i-au ajutat C // 14 după acéia] apoi M // 14—18 Apoi socrul său Ptolemeu Filopator rădică oaste asupra lui și biruindu-l îi luă toate cetățile și pre fie-sa de au dat-o după Dimitrie cel Mic C // 15—16 asupra ginere-său Alexandru, iș luo ajutor M // 17 *lipsește* i-au luat toate cetățile și C / ș-au luat pre fie-sa de la el M // 18 cel Mic M // 19 i-au tăiat capul Zavdiil M / capul de un arap anume Zavdiil C // 19—20 *lipsește* Întîia Carte a Maccaveilor, cap 11 M // 21 luînd M / Ptolomeu M // 22 *lipsește* carea era mai nainte muiare lui Alexandru M / și înpărăți C // 23—26 Apoi l-au omorît și pre el Antioh, feciorul lui Alexandru M // 28 din Araviia M / *lipsește* pentru M / acolo crescuse M //

tea tătine-său. Acesta, omorînd pre Dimitrie, împărăți în locul lui în Antiohia și dăde preoția lui Ioanathan, feciorul Matathiei și cinsti pre el. Iar mai pre urmă fu omorît Antioh de Trifon.

- 5 Acest Trifon, spurcatul, au omorît pre stăpînu-său, Antioh Mirax și pre Ioanathan și pre amîndoi feciorii lui, carii erau zălog la el; și s-au mutat împărăția Siriei la romani.

Antioh cel de pe urmă au fost împărat mai pre urmă
10 decît toți la Siria. Și să făcu Siria sup bir romanilor.

Trimițînd, drept acéia romanii pe Pombie asupra lui Tigra, împăratului Armeniei, au făcut domn Siriei pe Scavron. Iar Aristovul și Ircanos avea atunce între dînșii netocmire, pentru preoția Ierusalimului. Drept acéia,

- 15 au pus Pombie pe Ircanos arhiereu în Ierusalim, prin ajutoriul arapilor, iar pe Aristovul și pre feciorii lui i-au dus legaț în Roma și i-au dat în mîinile romanilor. Și după ce să puse Ircanos arhiereu, surpă besérica acéia întru care l-au pus și ș-au pus caii în fuișoarele beséricii; drept acéia,
20 de atunce înainte n-au mai procopsit. /

f. 20^v Crasos, rădicînd oaste asupra parthilor, au cheltuit în
Col. I războiu mai tot aurul care l-au fost luat Pombie de la sfînta beserică. Drept acéia, topind aur și vîrsînd în gura lui, muri. Și zicea lui: „De aur țe-au fost sete, bea aur“.

- 25 Acestia zice Filon istoricul.

În vrêma lui Crasos s-au bătut Iulie cu Pombie și, biruind Iulie, au luat domnia și o au ținut singur, trei ani și șapte luni. Iar mai naintea lui, să chivernisia obștimea rîmului de boerime ani 464; pentru că de la Romil
30 au împărățit 7 împărați în 200 de ani.

1—2 Și omorînd pre Dimitrie împărăți el în Antiohia M // 2 dăde] după C // 3 fecioru lui Matthei C / *lipsește* și C // 5 *lipsește* Acest M // 8 la Roma C // 9—10 Antioh au fost mai pre urmă decît toți la Siria M // 10 *lipsește* Siria² C / bir] biruința M / romanilor] la romani C // 11 Și trimițînd romanii pre Pombie M, Drept aceea trimițînd romani pre Pombie C // 12 Trigan C / împărat C // 13 Scauros C // 13—14 avea vrajbă pentru M, avea între dînșii toc mire pe atunci pentru C // 14 drept] pentru M // 16 Aristovor C // 16—17 *lipsește* și pre feciorii lui i-au dus legați în Roma și M // 17 *lipsește* și i-au dat în mîinile romanilor C // 17—20 Și surpă Ircanos besérica și puse caii în foișoarele beséricii, din care și el n-au mai procopsit M // 20 *lipsește* înainte C / procopsit C // 22 războiu] oaste M / care] ce C // 23 drept] pentru M / aurul C / vîrsînd] turnîndu-i M // 24 *lipsește* lui M // 23—24 și tornîndu-l în gură-i îi zicea: de aur țe-au fost sete, bea acum de te satură C // 24 Dar îi zicea: țe-au fost sete de aur, bea aur M // 25 *lipsește* acestia zice Filon istoricul C / istoric M // 26—3 *lipsește* M // 27 biruind Iulie i-au luat stăpînirea C // 27—3 *lipsește* și o au ținut singur. . . pînă în vrêma lui C //

Deci, petrecându-să acei împărați, s-au rădicat chiver-nisitori Rîmului ipaț și îndrepta norodul pînă în vrémea lui Iulie Chesar, carele au împărățit întîi.

Acest Iulie Chesar, bătîndu-se cu Pombie, birui pre
5 dînsul și multe părți ale lumii cu sabîia au supus supt biruința lui. Și pentru vredinciia lui s-au pus împărat rîmlénilor, de boiarii Rîmului. Leat 5154.

Pentru 3 Irozi pomenéște *Sfînta Scriptură*: pentru Irod Ascalonitul, într-u a căruia vréme, la 30 de ani a împără-
10 ției lui, s-au născut Hristos și s-au omorît coconii Vithlee-
mului; al doilea, Irod Antipa, carele stăpînea a patra parte
din Galilea, la carele au trimis Pilat pe Hristos; al treilea,
Irod Agripa, feciorul lui Alexandru și nepot lui Ascalonit,
carele au omorît pre Iacov și au închis în temniță pre
15 Petru, precum scrie la Faptele sfinților Apostoli. /

Col. 11 Cade-să a ști cum că Mathan și Melhi să trag din David.
Însă Mathan prin Solomon, iar Melhi prin Nathan, fecio-
rul lui David. Mathan acesta și Melhi au fost frați dintr-o
mumă și din doi tați, precum Ieronim la Luca zice.

20 După ce au rămas Estha, muiarea lui Mathan, văduvă, o
au luat Melhi, frate-său, muiare lui-ș, ca să rădice sămîntă
fratelui său, celui mort. Și făcu Melhi dintr-însa pre Ili.
Iar Mathan au fost făcut și el, dintr-însa fecior pe Iacov.

Drept acéia, Iacov și Ili au fost frați dintr-o mumă și
25 din doi tați. Și, luîndu-și Ili muiare, muri, nefăcînd cu ia
feciori.

Drept acéia au luat Iacov, fratele lui Ili, pre cumnată-sa
muiare și au născut dintr-însa sementie frățini-său pre

4 Acest Iulie Chesar C / lipsește carele C // 5 dînsul] el C // 4—7 Acest Iulie Chesar biruînd pre Pombie și multe părți ale lumii, pentru vredniciia lui s-au ales de boiarii Rîmului a fi împărat rîmlénilor, leat 5154; că mai nainte să chivernisîia Rîmul de ipați M // 6 lipsește³ lui C // 7 lipsește leat 5154 C // 8—15 lipsește C // 8 Irodî M / lipsește pentru² M // 10 și acest Irod au omorît pruncii în Vithleem M // 11 carele] acesta M // 13 fecior M / nepot Ascalonitului M // 14 carele] acesta M // 15 și pre Petru M / Faptele Apostolilor M // 17 iar] și C / Nathan] Ghetram M / lipsește feciorul lui David M // 19 precum zice Ieronim la Luca C, lipsește M // 20—21 Estha muerea lui Matthan, după ce au rămas văduvă au luat de bărbat pre Melhi, fratele bărbatului ei Matthan, ca să rădice C // 21 lipsește muiare luiș M // 22 frăține-său M, C / lipsește celui mort M, C / lipsește Melhi C // 23 Mattahn încă M / lipsește și el M / și el cu dînsa pre Iacov C // 24—25 frați din doi tați și dintr-o mumă M // 25—26 Și după ce șe-au luat Ili muere, muri și el nefăcînd copii C // 25 nefăcînd copii M // 27—28 Apoi o au luat frate-său Iacov și născu M // 27 lipsește fratele lui Ili C // 27—28 muere lui-ș pre cumnată-sa, muerea lui Ili și au născut C //

Iosif, bărbatul Precinstii. Și fu Iosif fecior firesc lui Iacov, iar lui Ili fecior după lege. Și drept acéia zice Mathei evanghelistul pre Iosif a fi fecior lui Iacov, iar Luca numește pre el fecior lui Ili.

- 5 Fericita fecioara Maria era de 15 ani cînd au luat în pîntece de la Duhul Sfînt, prin bunăvestirea îngerului. Pentru că de 3 ani au fost cînd au intrat în Sfînta Sfintelor și după 12 ani bine i să vesti. Și au trăit, după înălțarea lui Hristos ani 24 și fu înălțată la ceriuri la 72 de ani ai vieții ei, ce au trăit pre pămînt. /

f. 21
Col. I Această Salomi au năpăstuit pre Mariamna, muiarea lui Irod că au preacurvit. Și auzind Irod au omorît pre Mariamna. /

Col. II Acest Octavie Avgust Chesar au luat împărăția după 15 Iulie, carele făcînd polaturi, adecă case împărătești, au întreat pre Sevilla prorocița cîți ani vor sta palaturile acéia. Iar ia, prorocind, i-au răspuns cum că vor sta pînă în vrémea ce va naște o fecioară curată fiiu. Iar el, auzind acestia, i-au părut că nu să vor strica nici odinioară, pen- 20 tru neîncredințarea cuvîntului.

Deci la 42 de ani ai împărăției lui, născîndu-să Hristos din fecioara Maria, chemă prorocița Sevilla pre Octavie și-i arătă lui, în soare, pre Fecioara, țiind în brațele ei pre Hristos. Și zise lui: „Aceasta iaste Fecioara acéia care au 25 născut pruncul“. Și îndată căzură casele.

Iar locul acela, întru care era casele, să numește: Locul Ceriului. Acéstea zic istoricii.

La 42 de ani ai împărăției lui Octavie Avgust s-au născut Iisus Hristos, în Vitleemul Iudeii, care iaste cetatea lui 30 David, din fecioara Maria, în noaptea spre duminecă. Care mîntuitor al nostru Iisus Hristos, arhiereul cel ales, de 30 ani de era cînd s-au botezat de Ioann prorocul în

1 bărbatul] logodnicul C // 2 *lipsește* și C / drept] pentru M // 3 pre] pentru C // 6 de la] din M, C / prin bunăvestire a îngerului C // 8 și tocmai după C // 8—9 Și după înălțarea domnului nostru Iisus Hristos au mai trăit Maica Preacurata încă 24 de ani C // 9 cer C // 10 ei] sale M // 12 că ar fi preacurvit M, cum că ar fi preacurvit C // 14—27 *lipsește* C // 15 palaturi M // 17 i-au răspuns] au zis M / *lipsește* cum M // 19 *lipsește* acestia M // 22 Sivila prorocița M // 23 *lipsește* lui M // 24 care] ce M // 26 carele M // 27 acestia] precum M // 28 Avgust Chesar M, C // 28—29 s-au născut Hristos în Vithleemul Iudei, cetatea lui M, s-au născut Hristos în Vithleem cetatea lui C // 30 spre] despre C // 31 Iar mîntuitorul nostru C // 32 era de 30 de ani cînd C / prorocul] Predeteciu M //

Iordan, învățînd în urma botezului 3 ani și 3 luni și după acéia răstignîndu-să, murind și îngropîndu-se, a treia zi s-au sculat din morți și s-au arătat ucenicilor lui de 12 ori în cele 40 de zile ce au petrecut pre pămînt, după 5 înviare.

Iar la 40 de zile s-au înălțat la ceriuri și au șazut de-a dreapta Tatălui. Iar la 50 de zile după înviare au trimis ucenicilor lui Duhul Sfînt, întărind pre ei, căroră le-au dat putere a face minuni și a dezlega păcatele.

10 În urma lui Octavie Avgust au luat împărăția Tiverie, carele au trimăs domn jidovilor pre Valia. Acesta de față vindea preoția. Și întîi au izgonit pre Anna, puind în locul lui pre Ismail și mai pre urmă au pus pre Eleazar, feciorul Annei. Și după acéia pre Simon și mai pre urmă 15 pre Iosif, carele să numia și Caiafa, într-a căruia vrème au pătimit și domnul nostru Iisus Hristos. /

f. 21v
Col. I

Acest Antipatru era din limbi de neam idumeu. Acesta au avut 4 feciori, dintru carii iaste unul și Irod Ascalonitul. Pre acest Antipatru, pîrîndu-l oarecine cătră împăratul 20 Avgust, cum că-i iaste vrăjmaș și vînzător, vrea să-l piarză.

Deci, arătîndu-și Antipatru ranele care au fost pătimit pentru dînsul, să curăți de vină. Drept acéia, făcînd pace împăratul cu dînsul, au pus pre fiiu-său, Irod, împărat 25 Iudeii, carele au fost avînd muiare pre Mariamna, fata lui Ircanos, prin caré au luat și împărăția. Acest Irod s-au și obrezuit.

Irod Ascalonitul, puindu-să împărat Iudeii de Antonie și de Avgust, la al patrulea an a împărăției lui ș-au cîștigat, 30 din 4 mueri ce au avut, 6 feciori, carii sînt însemnați mai sus, în céia față. Acesta, pentru năpăstuirea cea minci-noasă a Salomi, ș-au omorît pre Mariamn, muiarea lui.

1 și în urma botezului învățînd C / și după acéia] apoi M, C // 2—3 murind și înviind din morți, a treia zi, s-au arătat C // 3 lui] săi M, C // 4 întru acele 40 de zile, M, într-acele 40 de zile C // 6 cer C // 8 lui] săi M, C / pre Duhul Sfînt M, C / întărindu-i M // 8—9 întărindu-i pre ei, dîndu-le putere a face minuni și a erta păcatele lumii C // 9 și putere M / dezlega] erta M // 10—27 *lipsesc* C // 10—16 *lipsesc* M // 19 cătră] la M // 22 Dar arătînd M // *Textul rîndurilor* 24—27 *este rupt în ms.* M // 22—27 Antipatru. ... <rupt> împăratul să mîntui de vinovăție și împăcîndu-să cu împăratul au făcut pre fii-său Irod împărat Iudeii... <rupt> Mariamna, fata lui Ircanos, prin carele au și luat împărăția. Acest Irod s-au și obrezuit M // 29—30 *rupt:* ș-au cîștigat din 4 mueri ce au avut M // 30 ce avea 7 feciori C // 30—31 *lipsește* carii sînt însemnați mai sus, în céia față M, C // 31 pentru] după C / *lipsește* cea mincinoasă C // 32 Salomii M //

- În vrémea acestuia s-au născut domnul nostru Iisus Hristos. Acesta au omorît și coconii din Vithleem și încă și ai lui, pre Aristovul, și pre Alexandru și pre Antipatru. Și au trăit, în urma uciderii coconilor ani 7, întru carii
- 5 ani domnul nostru Iisus Hristos au fost fugit la Eghipet, cu maică-sa și cu Iosif. Iar după moartea lui Irod s-au întors Iosif, împreună cu coconul și cu maică-sa la Iudea, după porunca îngerului și lăcui ră în Nazaretul Galileii. Iară Irod au murit cu moarte ticăloasă, puind în locul lui pre Arhelau. Aceasta iaste istorie besericească.
- 10 Murind Irod Ascalonitul, s-au împărțit împărăția și s-au dat-o jumătate de parte lui Arhelau, carele măcar că să numia stăpînitor la a 4-a parte, iar el stăpînia doao părți, pentru că ținea Iudea și Idumea. Așijderea s-au
- 15 împărțit și céialaltă jumătate și s-au dat o parte lui Irod Tetrarhul, adecă Galilea, iar céialaltă parte s-au dat frățini-său, lui Filip, adecă Ituriia și Trahonii. Iar singur stăpînitor niciodată n-au stătit Arhelau, ci numai din părerea norodului să numia singur stăpînitor. /

Col. II 20 Acest Tiverie au împărțit înaintea pătimirii Domnului ani 18 și după pătîmire ani 5.

Aicea la nașterea lui Hristos s-au plinit veacul al cincilea și s-au început al șaselea, care va ținea pînă la sfîrșitul lumii. Însă împreunîndu-se toți anii, de la Adam pînă la

25 Hristos sînt ani 5199.

Trecut-au, precum scrie Roxie cătră fericitul Avgustin, de la zidirea lumii pînă la zidirea Rîmului ani 4474 și de la zidirea Rîmului pînă la nașterea lui Hristos ani 715,

1 *rupt*: În vrémea acestuia s-au născut M // 2 Și tot acesta au omorît coconii C / *lipsește* și M / din] în M // 2—3 și încă și pre ai lui M, și încă și pre ai săi, adică pre C // 3 *rupt* și pre Alexandru și pre Antipatru M // 4 Și au mai trăit C / coconilor] pruncilor M, C / 7 ani M / întru] în M // 4—7 încă 7 ani, în care ani au fost fugit la Eghipet Iosif cu domnul Iisus Hristos și cu fecioara Mariea. Iar după ce au murit Irod s-au întors iarăș Iosif cu pruncul și cu maică-sa în Iudea C // 6 *rupt*: maică-sa și cu Iosif. Iar M // 7 Iosif cu Iisus pruncul M / la] în M // 8 după] prin M / *rupt*: lăcui ră în Nazaretul Galileii M // 9—10 Iar Irod după ce au murit cu moarte ticăloasă, au rămas în locu lui Arheleu C // 9 puindu-să M // 10 lui] său M / *lipsește* pre M // 11—21 *lipsesc* C // 13 *rupt*: să numia stăpînitor la a 4-a M // 14 *lipsește* pentru M // 15 *rupt*: jumătate și s-au dat o parte M // 17 frăține-său M / *lipsește* adecă M / *rupt* Iar singur stăpînitor M // 18 din] după M // 19 el singur M // 20—25 *lipsesc* M // 22 lui] mîntuitorului nostru Iisus // 26 *lipsește* Trecut-au precum M // 27 că de la ¹ M // 26—27 către fericitul Avgustin de la zidirea Rîmului ani 4474 C //

carii fac de toți, de la facerea lumii pînă la Hristos, ani 5199 <sic>.

După 13 ani a nașterii lui Hristos s-au numărat norodul cetățenilor Rîmului și, în vremea lui Octavie, s-au aflat 5 de 90 de ori cîte 380 de mii. Așa zice Roxie.

Veacul cel dintîi s-au început de la Adam și au ținut pînă la Noe, ani 1642. Și de la nașterea lui Noe pînă la Potop au trecut ani 600, carii fac de toți, de la Adam pînă la Potop, ani 2242.

10 Veacul al doilea s-au început de la Potop și au ținut pînă la nașterea lui Avraam, cuprinzînd ani 942, carii fac de toți, de la Adam pînă la Avraam, ani 3184.

Veacul al treilea s-au început de la nașterea lui Avraam pînă la David, cuprinzînd ani 1020. Deci de la Adam pînă 15 la David fac de toți ani 4204. Între veacul acesta, adecă după 3184 de ani de la Adam fu eșirea feciorilor lui Israil din Eghiptet.

Veacul al patrulea iaste de la David pînă la mutarea Vavilonului, cuprinzînd ani 409, carii fac de toți, de la 20 Adam pînă la mutarea Vavilonului, ani 4613.

Veacul al cincilea iaste de la mutarea Vavilonului pînă la nașterea lui Hristos, cuprinzînd ani 586, carii fac de toți, de la Adam pînă la Hristos, ani 5199.

Veacul al șaselea iaste de la Hristos pînă la zioa jude- 25 cății.

Veacul al șaptelea să încépe de la zioa judecății și nu să sfîrșește în véci. /

f. 22 Arhelau, după vrăjbile céle îndelungate ce au avut cu Col. I frații lui, puindu-să stăpînitor preste doao părți, adecă pre

30 Iudea și pre Idumea și înălțîndu-se cu gînd a să numi împărat, fu pîrît cătră Chesar, cum că va să împărătească. Și, mîniindu-să Chesar, l-au izgonit la Viena și au împărțit domniia lui la ținuturi mai mici. Și trimise Chesar la Iudea eparh pe Componie.

28—1 *rupt*: 715, carii fac de toți de la M / facerea] zidirea M / *lipsește* de la facerea lumii pînă la Hristos C // 2 ani 5199, precum să vede mai sus C // 3—4 s-au fost numărat norodul Rîmului și s-au aflat C // 4 cetății M / *rupt*: Rîmului și în vremea lui Octavie s-au aflat de M // 5 90] noaozeci M / de mii de oameni C / *lipsește* așa M // 6 Pentru anii veacurilor, după cum zice Evsenie, Sofronie, Avgustia și Ieronim. Veacul dintîi M // 8 *lipsește* au trecut C / *lipsește* de toți C // 12 *lipsește* de toți C // 15 fac de toți] cuprind C // 16 *lipsește* după C / feciorilor] fiilor C // 18 iaste] s-au început M // 19 *lipsește* de toți C // 21 cincelea M / *rupt*: Vavilonului M // 22 nașterea domnului nostru Iisus Hristos C / 587 C // 23 *lipsește* de toți C // 28—34 *lipsește* M, C //

Irod Agripa, fiind isteț la minte de întâmplările vremilor, dându-i-se stăpînirile de a patra parte a lui Filip și a lui Lisanie și în Iudea fiind împărăția lui, omorî pre Iacov, cu voia iudeilor și închise în temniță și pe Petru. Iar mai
5 pre urmă, cinstindu-să ca un Dumnezeu, auzi vestitor rău grăind de sfîrșitul lui.

În vrémea lui Amon Ruful au murit Avgust Chesar, împărăind ani 55, dintre carii ani au împărățit, împreună cu dînsul, Antonie, 13 ani.

- 10 Irod Antipa, ducîndu-să la Roma, s-au făgăduit Iro-
diadii, muerii frățini-său lui Filip ca, de să va întoarce
de la Roma cu bine, să o ia muiare. Deci, întorcîndu-să
împărat al Iudeii, o au luat. În vrémea acestuia au pătimit
domnul nostru Iisus Hristos și s-au tăiat și capul lui Ioann
15 Botezătorul.

Acest Irod, după ce s-au învrăjbit cu frate-său Arhelau,
zavistuinđu-l pre el, au fugit la Roma, cătră Irod Agripa,
cu învățătura muerii lui și năpăstuind pre el Irod Agripa
cătră împăratul, fu izgonit la Lugdon.

- 20 Aicea scriem asemînarea ce au apostolii și prorocii spre
simvolul (adecă mărturisirea) credinții. /

Col. II	<i>Jeremia</i>	Tată au numit pre Cela ce au făcut ceriul și pămîntul.
	<i>Petru</i>	Crez în Dumnezeu Tatăl, atotțitiuriul.
25	<i>Daniil</i>	Văz 4 bărbați în mijlocul focului și chipul a cîte 4 iaste asémenea cu Fiiul lui Dumnezeu.
	<i>Andrei</i>	Și în Iisus Hristos, Fiiul lui, cel unul născut.
30	<i>Isaia</i>	Iată, Fecioara în pîntece va lua și va naște Fiiu.
	<i>Iacov cel Mare</i>	Carele s-au zemislit din Duhul Sfînt, adecă s-au născut din fecioara Maria.
	<i>Isaia</i>	Ca o oae spre junghiere fu dus.
35	<i>Ioann</i>	Pătîmind în vrémea lui Pilat din Pont și murind și îngropîndu-se.

1 din întîmplarea C//1—36 *lipsește* M // 2 ducîndu-să în stăpînirile părții lui Filip
C//4 și închise și pre Petre în temniță C// 5 Dumnezeu]zeu C // 5—6 auzi un vestitor
rău vestind pentru sfîrșitul lui C// 7—9 *lipsește* C//13 și în vrémea aceea C//17 *lipsește*
pre el C / *lipsește* Irod C // 19 către C / izgonit] surghiunit C / Logdon C // 22 au
numit Tată C // 26 al cîteș 4 C // 34 și ca o oae va fi dus spre junghiere C //

<i>Osie</i>	Fi-voiu ție moarte, o moarte! Mușcare voiu fi ție, o, iadule.
<i>Iară acesta</i>	Cerceta-va pre noi, după doao zile și a treia zi rădica-va pre noi.
5 <i>Thoma</i>	Pogorîtu-s-au în iad și a treia zi s-au sculat.
<i>David</i>	Suitu-s-au Dumnezeu întru clicuri.
<i>Iară acesta.</i>	Zis-au Domnul, domnului meu: „Șăzi de-a dreapta mea“.
10 <i>Iacov cel Mic</i>	S-au suit în ceriuri, au șezut de-a dreapta Tatălui.
<i>Ioil</i>	Rădica-va limbi în izvorul lui Iosafat și acolo voiu judeca pre dânșii.
<i>Filip</i>	Iară venind a judeca vii și morți.
15 <i>Zaharia</i>	Șapte ochi au făcut ca să se odihnească duhul meu, în pământul miiazeinoapte.
<i>Ioil</i>	Voiu vărsa din duhul meu peste tot trupul.
<i>Solomon</i>	Una iaste porumbița mea, una iaste maica ei, adecă din nașterea ei.
20 <i>Mathei</i>	Sfîntă catholicească besérică.
<i>Mihea</i>	Oasele fraților noștri să se întoarcă cătră Israil.
<i>Simon</i>	Împărtășirea cu sfinții și lăsarea păca- telor.
25 <i>Iezechiil</i>	Iată, eu voiu scoate pre voi din gropile voastre, norodul meu.
<i>Thadeu</i>	Înviiare trupului.
<i>Daniil</i>	În zioa acéia să va mîntui tot norodul meu, care să va afla scris în cartea vieții.
30 <i>Mathia</i>	Viață vécinică. Amin.

1—2 *lipsesc C* // 1—31 *lipsesc M* // 4 va rădica pre noi C // 10 și au șezut C // 13 dânșii ei C // 14 iar viind va judeca C // 15—16 duhul meu ca să odihnească în pământul mieziinoapte. // 20 din] de la C // 24 Simeon C / lăsarea] ertarea C //

AȘEZĂMÎNTUL MĂNĂSTIRII ANTIM

- f. 4 Învățăture pentru aşăzămîntul cinstitei mănăstiri
a Tuturor Sfinţilor, adecă Capete 32 întru carele
să coprind toată chiverniseala mănăstirii şi rîn-
duiala milelor ce s-au hotărît să se facă pre an
la săraci şi la lipsiţi, din venitul casei. Acum
într-acestaş chip aşăzat în zilele prealuminatului şi
înălţatului domn Io Constandin B<rincoveanu>
Basarab Voevod, de noi smeritul mitropolit al
Ungrovlahiei Anthim Ivireanul ctitorul.

La leat 7221, aprilie 24, în care an s-au în-
ceput zidirea beséricii./

- f. 4v Toată suflarea, zice prorocul,
Cînte pre Domnul peste tot locul.
Şi melciul încă, coarne înalţă,
Ca să-l laudăm, pre toţi ne-nvaţă. //

f. 5 PINAX ALE CAPETELOR CE SĂ AFLĂ ÎNTR-ACEASTĂ CĂRȚULUE

1. Pentru să nu fie mănăstirea supusă	list	1
2. Pentru egumen.....	list	2
3. Pentru epitropi.....	list	2
4. Pentru călugări.....	list	4
5. Pentru preoți	list	4
6. Pentru învățătura copiilor	list	5

	7. Pentru îngroparea celor morți.....	list 6
	8. Pentru mila celor închiși și săracilor.....	list 7
	9. Pentru îmbrăcămintele celor goli	list 7
	10. Pentru măritatul unui fete	list 7
f. 5v	11. Pentru chiverniseala celor streini	list 8/
	12. Pentru candelă	list 8
	13. Pentru cei Patru sfinți și pentru sărindariu	list 8
	14. Pentru liturghii	list 10
	15. Pentru simbria slugilor și petrecaniia lor	list 10
	16. Pentru cei ce vor milui casa	list 11
	17. Pentru tipografie	list 12
	18. Pentru vivliotică.....	list 13
	19. Pentru înoirea hrisoavelor	list 13
	20. Pentru lăcuirea arhierilor	list 14
	21. Pentru poclonul vlădicăi	list 14
	22. Pentru cercetarea bolnavilor	list 15
	23. Pentru pogrebania egumenului	list 16
	24. Pentru purtarea de grije a epitropilor	list 17
f. 6	25. Pentru zeciuiala banilor	list 18/
	26. Pentru alégerea egumenului	list 19
	27. Pentru venitul beséricii.....	list 20
	28. Pentru schituri	list 21
	29. Pentru poménic	list 21
	30. Pentru cinstea epitropilor	list 21
	31. Pentru îndoirea milelor	list 22
	32. Pentru cetania capetelor	list 22

ALTE CAPETE DE ÎNVĂȚĂTURĂ

1. Pentru sfînta priceaștenie	list 24
2. Pentru de va lăsa neștine vreo milă	list 24
3. Pentru să nu scutească bucate streine	list 25
4. Pentru să nu să împresoare moșia streină	list 25
5. Pentru mormintele den besérică.....	list 25
6. Pentru păstrarea curții cei dentîi	list 26
7. Pentru sărindariul nostru	list 26
8. Pentru păstrarea sculelor streine	list 26/

f. 7

Predoslovie

Nici un lucru nu iaste atîta de priimit înaintea lui Dumnezeu ca facerile de bine ce să fac la săraci și la sfîntele besérici. Și pentru aceasta vedem în sfînta *Evanghelie*, cum că domnul nostru Iisus Hristos pre alții nu face moș-

f. 7^v

téni cereștii sale împărății, fără numai pre aceia ce au făcut faceri de bine întru această lume, adecă pre cei ce au miluit pre cei săraci, au săturat pre cei flămânzi, au adăpat pre cei setoși, au îmbrăcat pre cei goli, au mîngîiat pre / cei streini și au căutat pre cei bolnavi și închiși. Drept acéia și fericitul Pavel fiind de Dumnezeu învățat, știind cum că acéste bunătăți mijlocesc creștinilor mîntuire sufletească, ne învață la 13 capete cătră evrei, acéstea să avem pururea întru pomenire și să le facem cu osîrdie, (zicînd) „Și facerile de bine și împărțășirea să nu uitați, că cu jărtve ca acéstea să îmblînzéște Dumnezeu“.

f. 8

Deci, cu această socoteală și eu smeritul mitropolit al Ungrovlahiei Anthim Ivireanul, pentru ca să fac puțin folos sufletului meu și să aib pomenirea mea cea de toate zilele și în viață și după moarte, m-am apucat de-am înălțat din temelie acest sfînt lăcaș în slava lui Dumnezeu și întru cinstea Tuturor Sfinților și cu acea puțină agonisită / ce mi-au dăruit mila lui Dumnezeu și am cîștigat și eu cu multele osteneli și cu sudoarea féței méle am săvîrșit-o și am înfrumusețat-o precum să véde. Și i-am hotărît și puțin venit după puțința mea; întîi, pentru ca să aibă casa lui Dumnezeu cuviincioasa ei podoabă și chiverniseală. A dooa, pentru ca să aibă și săracii oarecare ajutoriu și mîngîiare. Și a treia, pentru ca să aibă împreună cu mine de-a pururea, pomenire cîți vor milui casa aceasta.

f. 8^v

Dară de vréme ce binele nu iaste bine, deaca nu să face bine, pentru aceasta am hotărît acéste capete ce scriem în jos să stea nestrămutate, pentru ca să se facă pururea chivernisela cu frica lui Dumnezeu, cu înțelepciune, / cu socoteală și cu bună rînduială, după dreapta noastră socoteală ce am avut dintru început și după cum o pohtéște și légea bunei chiverniseli. /

f. 9

Așăzămîntul tuturor lucrurilor și a rînduialelor ce va smereniia noastră să se facă neconținut și neschimbat în toți anii la besérica noastră din București ce am zidit în slava lui Dumnezeu și întru cinstea tuturor sfinților.

Cap 1. Pentru să nu fie mănăstirea supusă

9^v

Această sfîntă besérica ce am zidit în slava lui Dumnezeu și întru cinstea și pomenirea tuturor sfinților, fiind roada ostenélelor méle celor multe, o am dat / și o am închinat

cu multă plecăciune și cucerie marelui Dumnezeu și mîntuitorului nostru Iisus Hristos și o am supus ca o începătură sfîntă supt acoperămîntul și stăpînirea lui, ca celuia ce iaste stăpîn a toate.

Drept acéia, cu hotărîre, desăvîrșit vom să fie slobodă, nesupusă și nestăpînită de nici un fêl de obraz, nici de domnul țării nici de arhiereul carele va fi după vremi, nici de vreunul din boiari. Iară de va îndrăzni cineva (veri cu ce mijloc pentru vreo pricină ce o va naște mintea lui), au din ceata besericească, au din ceata mirenească să o supue pre dînsa și să o închine undeva, au de-ale ei ceva, unul ca acela să fie afurisit și neertat și în cest veac și în cel viitor de domnul Dumnezeu atotțuitorul și supus véicnicei anathemi și la înfricoșata zi a judecătîii să aibă pîrîș pre toți sfinții. /

4. 10

Cap 2. Pentru egumeni

Să se chivernisească mănăstirea și pe dinlăuntru și pe dinafară la toate trebile ei de singur egumenul carele va fi după vremi, cu întreagă socoteală, cu bune cumpătări și cu frica lui Dumnezeu avînd grije pururea să se uite cu ochi deșteptați la folosul și sporul ei, la care trebi fără de prêget și fără de lenevire, să aibă a să împreuna adésia și a lua sfatul și învățătura a celor 5 epitropi ce am rînduit mai jos, pentru mai multa adeverință și întemeiare; „că sînt mai buni doi decît unul“, zice Hristos. /

4. 10^v

Cap 3. Pentru epitropi

Ajutoriu egumenului pentru bună chiverniseala mănăstirei și a tuturor veniturilor ei, hotărîm să fie 5 epitropi din ceata neguțătoarească, pre carii i-am ales noi înșine de bunăvoia noastră și i-am așăzat. Și sînt aceștea: jupan Neacșul biv staroste, jupan Nica zaraful, jupan Manul al lui Apostoli, jupan Gheorghe abagiul sîn Vasilie și jupan Șerban sîn Grozii, carii să aibă datorie de doao ori într-un an, la S-ti Gheorghe și la S-ti Dimitrie, să fie ostenitori pentru dragostea lui Dumnezeu și a besericii, să meargă să cercetêze pe egumenul și să-i ia seama pentru tot venitul și cheltuiala casei / și să însemnêze într-un

4. 11

catastih stătător, venitul și toată cheltuiala pe scurt și cu înțelegere, pentru ca să se afle însemnarea aceasta în fieștecare an: dintru care să va putea înțelege sporul și paguba. Și de vor cunoaște epitropii că din nechiverniseala egumenului să face vreo pagubă casei, îi pohtim în Domnul cu dragoste frățească să mijlocească în tot chipul să îndrepteze lucrul acela, ca să nu să facă pagubă și să învețe pe egumenul pentru sporul casei.

f. 11^v Iară de vor vedea care cumva epitropii că egumenul acela nu s-au supus dreptății, nici acelor învățături, ci iarăș, prin nechiversinirea lui, s-au mijlocit casei și al doilea an pagubă, atunce să aibă epitropii voe, cu știrea domnului și a mitropolitului țării, să-l scoată de acolo / și să pue pe altul carele să va supune dreptății și lui să i să ia seama pînă într-un cap de ață; și ce pagubă să va cunoaște că va fi făcut, să-l facă și fără voia lui, cu știrea domnului și a arhierelui, să pue la loc. Și încăș să se pedepsească ca o slugă léneșă și vicleană, care au îngropat talantul domnului său și ca un fur de sfinte și răpitor și năpăstuiitor al săracilor, pentru ca să vază și alții să se îndrepteze; căci noi am hotărît acel venit al casei să fie al săracilor, precum însemnăm mai jos.

Și să aibă datorie dumnealor să cerceteze cu tot denadinsul, să vază face egumenul acea milă neconținut precum s-au hotărît, au ba? Pentru căci să cuvine egumenul să fie păstor, iară nu năemit.

f. 12 Pentru care lucru îi pohtim pe dumnealor ca pe niște fii iubiți, să facă această osteneală / și să săvîrșească cu nevoință cîte noi am hotărît, pentru ca să cîștige fieștecarele pentru osteneala sa plata cea vrédnică de la Dumnezeu.

Cap 4. Pentru călugări

În mănăstire, în curtea dintîi, să se afle lăcuitori cu șăzămîntul pentru slujba beséricii; egumenul, doi ieromonah greci carii să fie în strana cea mare să cînte slujba grecește, un diacon, un eclisiiarh monah, au și ieromonah de să va întîmpla, un paraeclisiiarh, un chilliaș pentru slujba egumenului, un cîntăreț de va fi călugăr, au și mirean neînsurat.

Și de să va întîmpla cineva din iubitorii de Hristos creștini vreun om de cinste, au din ceata boerească au din

f. 12^v ceata neguțătoarească, să se îndemne de voia lui să poh-tească / viața călugărească și va vrea să lăcuiască în mănăs-tire, să fie priimit.

În a dooa curte: un chelar călugăr, un magupeț, doi feciori neînsuraț de slujbă, doi argați, un grădinar, un vezetiu, un țigan cu un copil pentru treaba cuhniei. Iară de vor cunoaște egumenul și epitropii că nu să va putea chivernisi casa cu atâtea slugi, să mai pue pe cîț vor socoti că vor trebui și fieștecarele să aibă hrana sa din casă și simbriia după cum s-ar socoti că ar fi mulțemiți.

Cap 5. Pentru preoți

f. 13 Doi preoți de mir vom să fie la beserică în strana cea mică, să cînte slujba rumânește, pentru căci fiind beserica cea veché de lemn mai nainte de mir și zidindu-să aceasta, n-am vrut să-i lipsim pre / acei preoț din mahala, pentru mîngîierea lor și pentru odihna mahalagiilor și li s-au rînduit să ia simbrie fieștecarele de an cîte taleri 20 și cîte șase chile de pîne pentru mîncaré; însă din venitul beséricii ei să n-aibă treabă a lua nimica nici de la un fél de slujbă ce să săvîrșaste în beserică, fără numai să ia de sârindar fieștecarele cîte un taler.

Cap 6. Pentru învățătura copiilor

f. 13^v La trei copii săraci ce vor să învețe carte să li să dea cîte șase bani de zi de mîncare și la Paști cîte o dulamă de aba de 2 zloți și cîte un ișlic și cîte o părêche de cizme. Și acești 3 copii să nu fie mai mici de zéce ani, nici mai mari de 15. Și această milă / să li să facă pînă în patru ani; că într-atîta vrême poate să învețe și slovenéște și rumânește și apoi să se pue alții la loc. Iară de va vrea vreunul să se facă călugăr și va pohti să rămie în mănăs-tire, să fie priimit.

Și cînd vor eși de la învățatură să le dea egumenul cîte o scrisoare la mînă ca cine va vrea dentr-înșii să se însoare, cînd îi va veni vrêmea, să vie să-i dea cincisprăzéce taleri, să-i fie la nuntă ajutoriu. Iară după acéia, de va vrea cineva dentr-înșii să se și preoțească, cînd va fi ceasul acela, să i să dea deosebi alte 13 taleri: opt taleri să-i dea să se hirotonească diacon și preot și cinci taleri să-i rămie

lui să facă el însuș un sărindariu și să pomenească pre domnul carele va fi și acéste 5 nume: Ioann, Mariia, Macarie ieromonah, Theodosie arhiereu și Anthim păcătosul arhiereu; fac taleri 54. /

f. 14 Însă pre acești copii să aibă datorie unul dintr-acei doi preoț de mir care va fi mai procopsit să-i învêțe carte și alte rînduiale ale beséricii, după cum s-au așăzat în foița cea de învățătură; și pentru osteneala lui să i să dea din casă pentru cîte trei copii taleri 20. Și acești copii să păzească în toate zilele la beserică la vecernie, la utrenie și la liturghie, pentru ca să învêțe frica lui Dumnezeu și rînduiala beséricii. Și cărțile de învățătura copiilor să fie din casă.

f. 14v În știință să fie și aceasta. După ce vor tréce doi ani să întrebe preotul pre copii de va vrea cineva dentr-înșii să se facă preot, să-l învêțe rînduiala preoției. Iară de să va întîmpla carea cumva dintr-acei trei copii vreunul să nu șază la învățătură pînă să va plini hotărîrea acelor / 4 ani, aceluia să nu i să facă acea milă rînduită ce scrie mai sus, adecă să nu i să dea scrisoarea ca să vie să ceară cei 15 taleri și cei 13. Și cum va eși acela îndată să pue altul la loc.

Cap 7. Pentru îngroparea celor morți

f. 15 Cînd va muri vreun sărac sau vreo săracă, de cei ce au obiceiai unii de-i poartă pre uliță și cer milă, de care lucru necuvios rîd neamurile, și pentru ca să lipsească acest obiceiai rău, am rînduit să se cheltuiască din casă trei sute de bani. Cu doao sute de bani să cumpere lumînări și pînză și altele ce ar trebui, iară o sută de bani să-i ia preotul acela la care beserică să va îngropa acel sărac, să-i facă căzuta pogrebanie și 3 liturghii; a treia zi, a nooa zi și la 40 de zile. / Iară preotul care nu va face acéle liturghii să aibă a da seama la zioa cea înfricoșată a judecății.

Cap 8. Pentru mila celor închiș și săracilor

În 52 de simbete și de dumineci ce sînt într-un an să se dea la pușcărie simbăta cîte 20 de bani și duminica la săraci cîte 13 bani; însă săracii să nu vie tot unii, ci pe

rînd: unii într-o duminică și alții într-alta. Și pentru ca <să> nu să facă învăluială să-i însemnéze pre toți săracii într-o foiță și să-i hotărască cîte 13 să vie într-o duminică să-ș ia banul. Fac taleri 12, bani 16. /

f. 15^v Cap 9. Pentru îmbrăcămintele celor
goli

La Joi mari să dea la trei săraci cîte o dulamă de aba de un leu și la trei fête sărace cîte o roche de taleri 1 pol și cîte o păréche de cizme de taler pol, care fac taleri 9. Și acéstea să nu să dea tot la unele, ci să se facă într-acel fél ce scriem mai sus pentru săraci.

Cap 10. Pentru măritatul unii fête

f. 16 În toți anii, a dooa zi de s-tii Dimitrie să se dea unii fête sărace, carea va vrea să se mărite, atunce la nunta ei taleri cincisprăzéce. Însă aceasta să fie afară din céle trei fête ce scriem mai sus. Și aceasta să <să> facă cu acest/ mijloc, adecă: în trei dumineci mai nainte de zi să aibă datorie egumenul să zică în beserică în vileag, întru auzul tuturor, ca cine va fi acea fată să se mărite să vie să-ș spue numele. Iară de s-ar întîmpla carea cumva să vie trei sau patru, pentru ca să nu facă gîlceavă, nici să fie bănu-ială la mijloc, să arunce sorți și cării fi va cădea, aceia să-i facă egumenul scrisoare la mîna ei și cînd va vrea să se mărite să vie să-i dea acei bani.

Cap 11. Pentru chiverniseala celor
streini

f. 16^v La trei streini dintr-altă țară, cînd s-ar întîmpla să vie întîi aici în țară pentru mila, trei zile să aibă căutare din casă, de mîncare și de băutură și a treia zi să li să dea cîte 30 de bani; însă alții să nu vie peste dînșii. Și după trei / zile să meargă într-altă parte să-ș caute de sărăcie și de nevoia lor. Care fac pe an taleri 78.

Cap 12. Pentru candelē

Trei candelē sǎ arzǎ pururea, neconținut, zioa și noaptea: una la sfântul prestol înaintea sfântului agneț, a dooa la icoana tuturor sfînților și a treia la icoana celor patru sfînți, adecǎ a lui S-tii Nicolae, a Sfântului Anthim, a Sfântului Alexie omul lui Dumnezeu și a Sfintei Agathi

Cap 13. Pentru cei 4 sfînți și pentru sǎrindar

f. 17v Hotǎrîm și vom sǎ se facǎ în toți anii nestrǎmutat cu cinste slujbele celor patru sfînți din icoana ce stǎ în strana cea micǎ și milosteniile / ce s-au rînduit la sǎraci.

La septemvrie în 3 zile sǎ se facǎ colivǎ frumoasǎ pentru sfântul Anthim și o fǎclie de o oca sǎ se pue înaintea icoanei: sǎ se împarțǎ și la 40 de beserici cîte un ort, sǎ facǎ preoții liturghie și sǎ pomeneascǎ pre domnul carele va fi, pre arhiereul și acēste 5 nume: Ioan, Mariia, Macarie ieromonah, Theodosie arhiereu și Anthim pǎcǎtosul arhiereu. Pentru cǎci îi facem în toți anii slujbǎ împodobitǎ ca unui patron și tiz numelui nostru.

La dechemvrie în 6 zile sǎ se facǎ colivǎ frumoasǎ pentru sfântul Nicolae și o fǎclie de o oca sǎ se pue înaintea icoanei și sǎ se împarțǎ la sǎraci 40 de bani, pentru cǎci fiind beserica de lemn în carea sǎ prǎznuia și stricîndu-o am fǎcut beserica într-altǎ parte, pentru neîndemîna locului. /

f. 17v La februarie în 5 zile, în zioa sfintei mucenițe Agathi, sǎ sǎ îmbrace o fatǎ sǎracǎ cu ie, cu roche, cu cizme, cu briu și sǎ i sǎ dea și 30 de bani. Însǎ aceastǎ fatǎ sǎ fie afarǎ din cēle trei fēte ce s-au rînduit sǎ se îmbrace la Joi mari și afarǎ din cēia ce va sǎ se mǎrite. Și sǎ cheltuiascǎ la acēstia taleri 3 pol, pentru cǎci în zioa pomenirii sale, prin dumnezeiasca descoperire, am hotǎrît sǎ zidim beserica.

La 17 zile ale lui martie, în zioa sfântului Alexie omul lui Dumnezeu, sǎ se îmbrace un sǎrac cu cǎmașǎ, cu izmēne, cu dulamǎ, cu nǎdragi, cu cizme, cu ișlic și cu briu; sǎ i sǎ dea și 30 de bani. Acest sǎrac sǎ fie afarǎ din cei trei ce s-au rînduit sǎ se îmbrace la Joi mari. La acēstea sǎ se cheltuiascǎ taleri 4, pentru cǎci în zioa pomenirii sale m-am hirotonit arhiereu.

- f. 18 Drept acéia s-au aşăzat cîte patru sfinţii / aceştea să aibă fieştecare slujba sa cu cinste la vrémea sa, pentru mîntuirea sufletului nostru.

Cap 14. Pentru liturghii

În luna lui noemvrie, de nu-i va fi începutul de luni, ci va fi marţi, au miercuri, au în célialte zile, să lase acea săptămîină şi să înceapă de luni să facă sfînta liturghie.

Luni, pentru toţi dascalii şi învăţătorii miei şi să se împartă la săraci 40 de bani.

Marţi, pentru toţi duhovnicii miei cît m-au duhovnicit în viaţă. Să dea şi la săraci 40 de bani.

Miercuri, pentru toţi cît mi-au fost cunoscuţi într-această lume şi pentru toţi priiatenii şi făcătorii miei de bine. Să dea şi la săraci 40 de bani. /

- f. 18^v Joi, pentru toate slugile cîte ne-au slujit în viaţă, atîta miréni cît şi călugări. Să dea şi la săraci 40 de bani.

Vineri pentru toţi cei ce i-am amărit, au i-am necăjit, au îi voiui fi năpăstuit, au îi voiui fi grăit de rău. Şi să împartă şi la săraci 40 de bani.

Această slujbă şi această milostenie las cu blestem să se facă necontenit în toţi anii, pînă va sta besérica.

Cap 15. Pentru simbria slugilor şi petrecaniia lor

- f. 19 Las cu mare blestem ca cine va sluji la această casă, veri om bun va fi, veri rău, nici cu un mijloc să nu i să oprească simbria pre cît va fi slujit, au de va eşi el de bună voia lui, cu vréme sau făr'de vréme, au de-l va goni egumenul, ci să aibă a-i da / peste ce-i va face simbria 1 taler mai mult şi 3 pite să-i fie de cale.

Iară de să va întîmpla vreunuia dentr-înşii să moară, să aibă datorie casa să cheltuiască bani 300 să-l îngroape şi să-i facă şi 3 liturghii fără bani, a treia zi şi a noa zi şi la 40. Iară lui ce-i va rămînea simbria să nu-i fie plătit casa, au din hainele lui, au veri ce i-ar rămînea, mult-puţin, las cu blestem să nu să oprească nimic în casă, ci să se dea au la părinţii lui de va avea, au la rudeniile lui să facă cu iale ce vor vrea. Au de nu va avea pre nimenea să se

dea toate la săraci pentru sufletul lui; fără numai de va vrea el să lase al său de bunăvoia lui casei, iară tot să lase și părinților lui ceva de va avea, au rudelor lui, pentru ca să nu răpștească asupra casei. /

f. 19^v Cap. 16. Pentru cei ce vor milui casa

Pentru cei ce vor milui această beserică, au cu moșii, au cu bani, au cu arginturi, au cu dobitoace, au veri cu ce fél de milă, să se scrie numele lor în poménicul besericii și în toate simbetile peste an să se facă parastas cu colivă, să se pomenească morții tuturor. Și la parastas să se cînte canonul morților de la Octoih ce iaste pe glas 8: *смертъ хвѣн...*¹ Și în toate lunile într-o joi să se facă liturghie pentru cei vii. Pentru că și ei sînt ctitori de vréme ce au miluit beserica. Și în zioa ce va muri să i să facă o liturghie făr' plată. /

f. 20 Cap 17. Pentru tipografie

Cînd vor lucra tipografiile, au cea grecească, au cea rumânească, au cu bani streini, au cu banii casei, să aibă a lua tipograful carele va fi împreună cu feciorii lui cît va avea de lucru de coală plata lui taleri 3 și să ia și 10 cărți cu hîrtiia stăpînească și feciorii lui cîte o carte; însă plata coalei să fie taleri 6, ci pre jumătate să ia tipografii simbriia lor și pre jumătate să rămîie pre seama casei.

Și de s-ar strica ceva de ale tipografiei să fie datoare casa să le dreagă.

Iară nefiind la mijloc nici lucru strein, nici al casei, și va vrea tipograful cu cheltuiala lui să tipărească vreo carte, să aibă voe cu știrea egumenului și a epitropilor să tipărească; și din cîți bani / va lua de pe acea carte să aibă datorie să dea besericii al patruilea ban.

Însă să nu îndrăznească tipograful să tipărească vreo carte împotriva besericii și a legii noastre măcar de i-ar da pe coală cîte 100 de galbeni de aur. Iar de va călca

¹ Cu moartea pre moarte, Hristoase . . .

porunca să fie al anathemii. Și de să va înțelege că au făcut una ca aceasta să se dea știre domnului să-l pedepsească cum va ști mai rău.

Las cu blestem și aceasta: să aibă datorie tipograful să învețe meștersugul tipografiei unul după altul, pentru ca să nu piară acest meștersug din țară, nici să se părăsească lucrul cărților pentru folosul țării și pentru ajutorul casei./

f. 21

Cap 18. Pentru vivliotică

Cîte cărți am lăsat în vivliotica noastră, atîta grecești cît și rumânești, după cum scriu în catastihul beséricii, las cu blestem să nu îndrăznească să ia cineva vreuna să o înstreineze. Iară de va trebui cuiva să ia vreuna, au să cetească pre dînsa, au să o scrie, au să caute ceva într-însa, fără răvaș iscălit de la cela ce o cêre cu făgăduială cum că o va trimite înapoi și cu vrême hotărîită, să nu să dea. Și să poarte grije să o ceară.

Cap 19. Pentru înoirea hrisoavelor

f. 21v

Să aibă datorie egumenul, la toți domnii și la toți vlădicii țării ce s-ar întîmpla să fie după / vremi, să se roage să-i înoiască cărțile cele de poruncă și de milă pentru această rînduială și legătură ce s-au făcut la această besérică. Care cărți împreună cu toate zapisele de moșii, de vii, de țigani și de altele ce ar mai putea cîștiga casa din voința lui Dumnezeu și din mila creștinilor, să se scrie fieștecare carte sau zăpis, în vrêmea ce s-ar cîștiga, în cartea cea mare ce lăsăm să fie ca un condic pentru această treabă, pentru ca să nu să strice, nici să piară.

f. 22

Și la fieștecare domn să mijlocească egumenul să i să pecetluiască cu pecétia cea mică domnească veri ce zăpis ar cîștiga în fieștecare vrême și să va aşăza într-acea carte, ca de să va întîmpla carea cumva să piară vreun zăpis, să se poată îndrepta acel lucru ce va fi fost scris într-însul cu acel zăpis ce va fi / scris în carte, fiind pecetluit cu pecétia domnească.

Cap 20. Pentru lăcuirea arhiereilor

Cînd să va prosti vreun mitropolit al țării de vlădicie sau vreun episcop de episcopie și va vrea să lăcuiască la acea beserică, să aibă voe să șază și să-ș aibă căzuta cinste întru toate și chiverniseala pentru hrana lui cu patru slugi și doi cai să-i fie din casă; însă de obiceiurile besericii și de hotărîrile ce s-au făcut să nu să atingă, nici să mișce vreuna. Că această căutare ce s-au rînduit să se facă, nu că doară punem casa să-i fie datoriu, ci o facere de bine pentru evlaviia. /

f. 22v

Cap 21. Pentru poclonul vlădicăi

f. 23

Pre care frate va rîndui Dumnezeu să fie păstor aceștii țări îl pohtesc în Domnul cu dragoste frățească să-i fie milă de această casă și să fie pururea sprijenitor și păzitor întru toate, ca să nu să strice acéste obiceiuri și legături ce am făcut; ci toate să stea nemișcate, pentru ca să-l păzească Dumnezeu cu rugile tuturor sfinților, cu pacinică stare întru apostolicescul lui scaun. Și-l rog să facă osteneală în toți anii să facă sfînta liturghie în zioa praznicului și a dooa zi, și să aibă poclon în zioa praznicului un covor de taleri 10 și a dooa zi taleri 10 și o măhramă cu sîrmă de taleri 5. Și unui preot vlădicesc și doi diaconi să li să dea și în / zioa praznicului și a dooa zi, popei 1 leu și unui diacon 1 zlot și altui diacon 1 tult.

Iară de nu-i va da îndemînă sfinției sale să facă această osteneală să n-aibă datorie beserica să dea acești bani.

Încă-ș să aibă egumenul datorie, într-un an de patru ori, să ducă poclon mitropolitului țării: la Crăciun, la Paști, la S-tfi Costandin și cînd îl va chiema la hramul besericii, cîte 1 oca de cafea și cîte o oca de zahar; au de să va întîmpla să nu să afle de acélia să ducă altceva să plătească prețul acelora. Așijderea să aibă a da egumenul din casă poclon mitropolitului la S-tfi Dimitrie, pentru cei doi popi de mir ce vor fi de paza besericii, doi galbeni de aur. /

Să aibă datorie egumenul, ieromonașii și preoții, cînd va cădea cineva în boală au de ai casei, au măcar și streinii, carii vor fi mahalagii la această beserică, sau și dintr-altă parte, au parte bărbătească au parte muerească, îndată să meargă să-l cerceteze, au să trîmîță din preot pre unul carele va fi mai de ispravă și cu cuvinte de mîngîiere să-l îndemne să se ispoveduiască, să-ș facă maslu, să se cuminece și să-ș facă diiată pe mult- puțin ce ar avea. Însă diata să se facă după izvodul ce lăsăm și cu acéle mijloace ce scrie într-însa, pentru ca să rămîie și sufletul lui nevătămat și rudeniile lui făr'de gîlceavă, iară nu cu / fătărie pentru niscai lăcomii sau cu vreo pizmă, precum vedem că fac mulți.

f. 24

Însă să-l îndemne pe bolnav, veri cu ce mijloc ar putea, să lase la Mitropolie dintru al său ceva, după cumu-i va fi puțința, că așa să cuvine și iaste cu dreptul, de vréme ce iaste Mitropoliia mumă tuturor besérecilor și a toată politiei. Această cercetare pentru grija sufletelor să se facă și la țigani și la țigance și la copiii lor, că vor avea osîndă de nu-i vor cerceta de vréme ce sînt și ei botezați în numele Sfintei Troițe și sînt creștini ca și noi.

Cap 23. Pentru pogrebaniia egumenului

f. 24v

Egumenul carele va fi după vremi, de va fi avînd niscai bani ai lui, au mulți au puțini, / agonisiț dintr-altă parte pînă a nu să lega cu casa aceasta, de va face socoteală dintru a lui bunăvoință, la petrecaniia lui să lase acei bani casei pentru odihna vieții lui ce au avut într-însa și pentru pomenirea și cinstea lui ce i s-au rînduit să i să facă după moarte, bine va face. Iară de va vrea să-i dea milostenie într-alte părți, sau să-i lase rudelor lui de va fi avînd, să aibă voe cu al său să facă ce va vrea, numai din banii casei să nu fie căci va avea osîndă și păcat, că nu i-au făcut casa nici un rău în viață, nici îi va face după moarte precum el însuși va cunoaște de pe acéste scrise, de va fi om bun și creștin.

Iară la pogrebaniia egumenului să aibă datorie acei 5 epitropi să se roage mitropolitului țării să facă osteneală

f. 25

cu 12 preoț pre cari-i va vrea sfinția-sa și cu 2 diaconi, să meargă să facă pogrebaniia / egumenului. Și să se dea osteneala sfinției-sale din casă patru galbeni de aur și o măhramă cu sîrmă și preoților cîte 1 zlot și diaconilor cîte 2 orți. Și să aibă datorie epitropii pînă să va așaza alt egumen să pue un dechiiu să poarte de grije pentru trebile casei.

f. 25 v

Și să dea învățătură preoților ce vor fi la beserică să facă răposatului egumen căzuta slujbă și pomenire cu colivă, cu parastas desăvîrșit și cu împărțeală de făclii cîte oca 5 la fietecare parastas, adecă a treia zi (după obicei), a nooa zi, la 20, la 40, la jumătate de an și la anul. Și peste trei ani să-l caute cu știrea arhiereului țării și să-l pohtească să facă sfînta liturghie cu 4 preoți și cu 2 diaconi, cu colivă și cu parastas și cu împărțeală de făclii oca 10, să-i cetească / și molitvă de ertăciune. Și pentru osteneala ce va face să i să dea 4 galbeni de aur și o măhramă cu sîrmă și acelor 4 preoț cîte 1 zlot și la doi diaconi cîte 2 orți.

Cap 24. Pentru purtarea de grije a epitropilor

Să aibă datorie epitropii besericii noastre, fieștecarele la moartea lui, să rînduiască alt epitrop în locul lui pre carele va cunoaște că iaste om bun și cu frica lui Dumnezeu ca să urmăze această rînduială necontenit pînă va sta beserica.

Iară de să va întîmpla carécumva la moartea a vreunui epitrop să uite să lase în locul lui pre altul, să aleagă ceialalți pre care vor socoti, să-l pue în locul celui răposat, pentru ca să nu fie mai jos de atîtea.

f. 26

Și încăș îi pohtesc pe / dumnealor să le fie milă de această casă și pururea să se nevoiască pentru sporul ei și să nu îndrăznească nimenea din dumnealor să strice carécumva vreuna din obiceiurile și așazămînturile ce s-au făcut la această beserică pentru ca să nu cază în blestemul și în legătura afurisaniei ce s-au făcut cu hrisoave a cîte patru patriarși a-i lumii și al nostru, ci să lucrêze în viaa Domnului fieștecarele după putința sa și după căldura inimii sale spre sporul acestui sfînt lăcaș și spre ajutoriul și mîngîierea săracilor. Iară domnul Hristos (carele au zis, că ce ați făcut unuia dintru acești frați ai miei

- f. 26▼ mai mici, mie aț făcut), ca un platnic bun și bogat în milă, pentru această osteneală ce vor face le va dăruî într-această viață tot binele, cu mîntuire sufletească și în viața cea viitoare îi va învrednici / cu rugile tuturor sfinților împărăției ceriului.

Cap 25. Pentru zeciuiala banilor

- f. 27 Din cîți bani să vor lua veri de pe ce venit al besérecii, au de pe sārindare, au de pe alte māruntae, au de pe milele ce ar face creștinii, au de pe vin, au de pe miiare, au de pe alte agonisite ale casei, las cu blestem: egumenul carele va fi după vreme să aibă datorie din toate veniturile să pue zeciuiala banilor în lada besérecii ce s-au hotărît să fie de acea treabă. Măcar de i-ar fi venitul de zéce bani încă să pue un ban, pentru ca să se afle pururea acei bani la vreme de primejdie și la vreun pās prea mare al casei, carele să nu să poată chivernisi nici cu un mijloc dintr-altă parte și atunci să scoată dintr-acei / bani să cheltuiască. Și de va veni cu vréme de undeva vreun ajutoriu sau vreo milă, să se pue la loc acea sumă de bani ce s-au cheltuit cu zeciuiala lor, pentru ca să se afle pururea precum am și mai zis la vréme de mare nevoie.

Pāsul ce scriem într-acest cap și vrémea cea de mare nevoie, înțelegem (să ferească Dumnezeu) cutremurul, focul, vijeliia și altele asemene acestora, carele pot să aducă mare pagubă și stricăciune, ci să aibă casa cu ce drége céle ce să vor strica.

Cap 26. Pentru alégerea egumenului

- f. 27 Încăș să aibă acești 5 epitropi datorie după moartea egumenului care va fi la acea besérică, de vor cunoaște din cei 2 ieromonaș / ce vor fi de rînd la besérică, că iaste vreunul om bun și cu frica lui Dumnezeu și vrédnic ca să chivernisească casa (că mulți sînt oameni buni și cu frica lui Dumnezeu, iară nu sînt vrédnici de casă) pre acela să-l așaze egumen și în locul lui să pue alt ieromonah să fie de slujba besérecii.

Iară de nu va fi de acea treabă să caute să afle pre altul, au grec, au rumân, însă să nu să pue egumen vreun

om strein, cu gîlceavă, adecă svetagoreș au sinait, au ierusalimlean, pentru multe pricini care s-ar putea întîmpla.

- f. 28 Și acela care va fi să se rînduiască egumen, să facă întîi zapis înaintea epitropilor cu legătură, cum că va fi pînă la sfîrșitul vieții lui ostenitor pentru chiverniseala acei case, cu nevointă și cu dreptate, și după moartea lui acolea să va îngropa și apoi atunce să-l așaze. Și aceasta iaste cu dreptate / să o facă pentru binele lui cel sufletesc și trupesc. Că făcînd cele bune și de folos își va petrece viața cu îndestulare întru toate, fiind casa lui și după moarte va avea pomenire în vécî pînă va sta besérica.

Cap 27. Pentru venitul beséricii

- f. 28v Epitropii luînd seama egumenului (după cum s-au zis înapoi la al treilea cap) pentru venitul și cheltuiala casei și vor prisosi niscăi bani din venit, au mulți au puțini, de vor trebui atunce în pripă niscăi bani pentru vreun lucru trebuincios, să lase epitropii în seama egumenului precît s-ar socoti că ar trebui; iară ceialalți să-i pecetluiască epitropii cu pecetile lor și să-i pue în lada beséricii împreună cu banii cei de zeciuală / și cînd va trebui egumenului pentru vreun lucru al casei, cu știrea epitropilor să ia iară dintr-acei bani, iară să nu ia din banii zeciuielii.

- f. 29 Așijderea și banii cei de zeciuală, după ce vor lua epitropii seama egumenului pentru venitul casei, să numere și acei bani și să-i pecetluiască într-o pungă deosebi și să-i pue să stea iară în ladă. Și să facă epitropii denadins doao catastișe întru carele să fie însemnați a fieștecăruia an, și banii cei de zeciuală deosebi, și banii ce vor prisosi din venitul casei. Și să iscălească epitropii amîndoao catastișăle și unul să-l pue în ladă să stea, iară celalalt să-l ție unul din epitropi, altul să ție pecetea ce să va pune la pungulițele cu banii și altul să ție chiiaia lăzii, altul să pecetluiască lada cu pecetia lui, altul să scrie catastihul. / Și din banii zeciuielii nicidecum să nu să cheltuiască, precum am și mai zis, pentru ca să se afle la o vrême prea de mare nevoie. Iar din ceialalți bani ce vor prisosi din venitul casei să se cheltuiască la ce vor fi trebile, deaca nu va fi dintr-altă parte altă nădėje

Cap 28. Pentru schituri

f. 29^v Să aibă datorie egumenul carele va fi după vremi împreună cu epitropii, să caute cu nevoință și cu rîvnă dumnezească, pentru folosul și sporul schiturilor celor ce să vor întîmpla să se închine de iubitorii de Hristos creștini la această sfîntă mănăstire întocma ca și cînd ar căuta mănăstirea, pentru ca să aibă căzuta chiverniseală întru toate luîndu-le seama și acelora de doao ori într-un an. Și cînd vor cunoaște vreo / pagubă sau vreo stricăciune la iale să mijlocească în tot chipul să zăticnească răul pentru ca să aibă plată de la Dumnezeu.

Cap 29. Pentru poménec

Vom în toate duminicile și în toate sărbătorile peste an neconținut să se pomenească în vileag în mijlocul beserecii numele iubitorilor de Hristos creștini, celor vii și celor morți, ce au miluit acest sfînt lăcaș sau vor milui de acum înainte, după rînduiala ce s-au așăzat în condic și în poménicul cel de rînd, zicînd și molitva ce s-au scris acolo.

Cap 30. Pentru cinstea epitropilor

f. 30 Pentru osteneală ce vor face epitropii, afară / din pomenirea lor ce s-au așăzat la poménic, să se pomenească la toate slujbele cu glas mare într-acesta chip: (Încă ne rugăm pentru mila, viața, pacea, sănătatea, mîntuirea, cercetarea, lăsarea păcatelor robilor lui Dumnezeu cutare și cutare, epitropilor acestui sfînt lăcaș și pentru ca să li se iarte lor toată greșala cea de voe și făr' de voe). Să aibă datorie egumenul să le facă într-un an doao ospéte cîte de taleri 5, unul la Svetii Gheorghe și altul la Svetii Dimitrie, cînd va vrea să-ș dea seama. Și după ospăț într-acea zi în chip de blagoslovenie să le dea cîte doi galbeni de aur.

Cap 31. Pentru îndoirea milelor

f. 30^v Iară Dumnezeu carele sărăcăște și îmbogățește, smerêște și înalță, de va îmbogăți / și va înalța casa aceasta cu vreo milă mai mare, să aibă niște cîștiguri mai multe

decît are acuma din mila sfinției-sale, acesată rînduială a milosteniei ce s-au hotărît să se dea la săraci și la altele cîte scriem într-aceste capete, poruncim egumenului carele va fi după vremi să le îndoiască toate, pentru ca să se laude și < să > se mărească mai mult numele lui cel sfînt și preasfînt.

Cap 32. Pentru cetaniia capetelor

f. 31 Vom încăș să aibă datorie egumenul carele va fi după vremi, de patru ori într-un an în patru posturi, să poarte de grije să cetească aceste capete toate și să se nevoiască să le plinească după cum scriu, / ca să nu rămîie în bles-tem.

Și milostivul Dumnezeu să lumineze cu darul lui cel ceresc să se săvîrșească toate acéstea cu dragoste și cu nevoință: pentru ajutoriul săracilor, pentru mîntuirea sufletului nostru și a tuturor cîț au miluit și vor milui și pentru bunastarea și întemeierea acestui sfînt lăcaș.

*

Acéste 32 de capete, ce s-au așăzat într-această cărțulue pentru buna chiverniseala Mănăstirei Tuturor Sfinților și pentru mila ce s-au rînduit să se dea pe an la săraci și la lipsiți, pentru mîntuirea păcătosului mieu suflet și pentru vécinica pomenirea celora ce au miluit această sfîntă casă și celor ce vor milui de acum înainte.

f. 31^v De va îndrăzni cineva veri / ce fél de obraz ar fi au parte besericească, au parte mirenească, au mic, au mare, au de loc, au streini să strice au să strămute ceva dintru acéstea ce cu bunăvoința mea le-am așăzat, unul ca acela să fie afurisit de Tatăl, de Fiiul și de Duhul Sfînt și să aibă pîriș la înfricoșata zi a judecătii pre toț sfinții, Anthim al Ungrovlahiei. /

f. 32 Aici așăzăm, afară din céle 32 de capete, oarecari învățături trebuincioase de folosul și cinstea

mănăstirei, carele vom să se ție și acéstia asé-
mene ca și capetele și să le săvîrșească de-a pu-
rura în dreptate și în adevăr, egumenul carele
va fi după vremi, în grea și nedezlegată afurisanie.

1.

f. 32^v Cînd să va întîmpla să chiiame pe preot să cuminece
pe cineva din creștini, vom să meargă preotul carele va
fi cu petrahilul și cu sfita îmbrăcat ținînd sfîntul agneț
la piept cu multă cucerie și cu cinste în vasul / cel rînduit
și înaintea lui să meargă 2 copii cu doao fălinare aprinse,
carele s-au făcut denadins pentru acea treabă și doi copii
să meargă după dînsul zicînd cu glas cînd unul cînd altul
Psalmul 144: **БЛАЖИСТА БЖЕ МОИ**¹. Însă copii aceștia să
fie din cei ce învață cu mila beséricii.

2.

f. 33 De va vrea cineva din iubitorii de Hristos creștini,
veri ce fél de obraz ar fi, ca să lase la sfîrșitul vieții lui
niscare bani vreo sumă mare, să-i închine Beséricii Tuturor
Sfinților, dintru care să rînduiască obrazul acela ce-i lasă,
să se facă vreun fél de milostenie, în toți anii pînă va sta
besérica, pentru mîntuirea sufletului său, să aibă datorie
egumenul carele va fi după vremi să facă fără de préget
în toț anii după cum va hotărî acela ce-au lăsat mila/
și pentru ca să nu stea banii fără spor, veri din care răfet
și breaslă vor vrea să ia cu dobîndă, suta de an cîte taleri
7, să să dea cu zapis, dintru care dobîndă să aibă egume-
nul a împlini acélia ce-au hotărît cela ce-au lăsat banii.

3.

Să nu îndrăznească egumenul carele va fi după vremi,
nici cu un fel de mijloc, să ascunză în bucatele mănăstirii
niscai bucate omenești au ale oamenilor celor de casă,

¹ Înălța-te-voi, Dumnezeuul meu.

au ale celor streini, ca să le scutească de dijmari, au oi, au stupi, au rîmători, au vin, au pîine, au veri ce alt s-ar întîmpla, pentru ca să nu să facă nume rău casei, cu care faptă poate să se mijloacească și pagubă. Iară de va îndrăzni să facă una ca aceasta să fie anathema. /

4.

- f. 33^v De va avea cineva, verice fél de om ar fi, moșie pre lîngă moșia mănăstirii, au vie pre lîngă viia ei, au livade de fîn, au pomet, au tufe păzite, nici cu un mijloc să nu să împresoare locul cel strein cu al mănăstirei.

5.

În beserică mormînte înalte, au scrise cu slove, să nu să facă, nici făclii după cum au obicei de pun pe la dînsele în sféșnice de lemn și de piatră, să nu să priimească; numai să arză acéle candelé de-a pururea ce să vor aşaza pe la locurile céle rînduite de acea treabă. Nici lăzi, au veri ce fel de bo<a>rfe, în beserică să nu să pue, căci casa lui Dumnezeu nu iaste casă de neguătorie, ci să stea pururea locul în beserică limpede și curat. /

6.

- f. 34 În curtea cea dintîi a mănăstirii, adecă afară den beserică să nu să facă mormînte să se îngroape fietecine; că fiind curtea strîmtă să grozăvește locul, fără numai vreun om de cinste. Însă pietri iară să nu să pue, ci să se îngroape creștinii la bolniță și acolo să facă în toate sîmbetile un preot sfînta liturghie și să pomenească pre toți de obște răposații creștini după obicei. Așijderea nici un fel de vite să nu între în curtea cea dintîi, nici să se primească să pue prin chilii nici un fel de marfă neguătorească, nici a casii, pentru ca să fie pururea și mănăstirea și chiliile curate. Iară de să va întîmpla să aducă cineva niscăi marfă să o pue în curtea a dooa. /

7.

f. 34^v

Să aibă datorie egumenul în toți anii să pue pe preoții și ieromonașii carii vor fi după vreme la beserică, să facă un sărindar pentru sufletul nostru și să-l înceapă den zioa de Paști va să se isprăvească la Voznesenie, și să le dea taleri 10; însă acești bani să ia: preoții câte taleri 2, diaconul 1 taler și cîntărețul 1 taler. Iară egumenul să nu oprească nimic, măcar un ban.

8.

De să va întîmpla să dea cineva egumenului să-i păstreze niscăi bani, au scule, au haine, să le păzească ca lumina ochilor lui, în dreptate și în adevăr, fără de nici un fel de vicleșug. Și cînd le va cere să i le dea toate deplin precum le va fi luat, pentru ca să nu aibă casa ponos. /

f. 35

Cap osebit, carele smereniia noastră acum l-am așăzat, la leat 7224 <1716> martie 15 dni și vom să se păzească nestrămutat în véci, în grea și nedelegată afurisanie.

De vrème ce Tatăl îndurărilor și Dumnezeuul a toată mîngîierea au adus cu a lui nespusa bunătate, pre blagocestivul și înălțatul domn Ion Nicolae Alexandru voevod, să fie domn Țării Rumânești, pornindu-se din dumnezeiasca rîvnă, s-au milostivit de au adaos cu luminatul lui hrisov, cu milă îndestulată, venitul acestui / sfînt lăcaș, drept acéia hotărîm câte mile sînt rînduite în céle 32 de capete să se facă pre an la săraci, să se îndoiască toate, pentru a mării-sale vécinică pomenire și a răposăților părinților mării-sale.

f. 35^v

Și încăș hotărîm pentru această mare milă ce au făcut măriia-sa la mănăstirea noastră, să aibă datorie egumenul carele va fi după vreme, să dea în toți anii pînă va sta mănăstirea, la 40 de beserici 40 de orți să i să facă într-o zi un sărindar, să se pomenească toate numele mării-sale ce s-au așăzat în poménicul cel de rînd și în condic. Însă aceasta să se facă la 10 zile ale lui mai, întru care zi să prăznuiască în multe părți ale Răsăritului, mutarea sfintelor moaște ale Sfîntului Nicolae. Și încăș dintr-acea zi să înceapă într-un paraclis al mănăstirei alt sărindar osebit și să se pomenească toate numele mării-sale. /

ÎNVĂȚĂTURĂ PENTRU TAINA POCĂINȚII

f. 1 Învățătură pre scurt pentru taina pocăinții, acum într-acesta chip tocmită și tipărită în zilele prealuminatului domn Io Constantin B<rîncoveanu> B<asarab> Voevod, cu chieltuiala cînstitului de bun neam a lui Șerban Cantacuzino bîv vel păharnic și cu blagoslovenia preasfințitului mitropolit chir Theodosie, de iubitoriu de Dumnezeu chir Anthim, episcopul Rîmnicului, la anul de la Hristos 1705/

f. 2 PENTRU POCAÎNȚĂ ÎN SCURT ȘI ÎNVĂȚĂTURĂ DE FOLOS

[De vrême ce] între cêlêlalte multe și nenumărate daruri care ne-au dăruit preaînțeleptul tămăduitoriu și mîntuitoriu nostru, Dumnezeu ne-au dăruit și taina pocăinței pentru ca să dezrădăcinăm cu dînsa toate vicleșugurile vrăjmașului nostru celui sufletesc, diavolului, dîndu-ne putere ca un iubitoriu de oameni ca prin mijlocul aceștii pocăințe să ne facem iară, după păcat, / nepăcătoși ca și mai nainte, slobozi de vécinica muncă.

f. 2v Însă eu puind la socoteală pricina cu care noi creștinii ne-am abătut atîta de mult la patimile cêle trupești și ne-am făcut robi păcatului și diavolului și vase împuțite, adevărat vrédnice vésnicilor munci și atîta ne-au stăpînit răutatea și păcatul și am venit la dobitocie și la desăvîrșită nesimțire, cît socotim răutatea pentru bunătate; și de va trêce zi și nu vom păcătui ne pare că ne osîndim și iubim să slujim cu nevoință vrăjmașului nostru dia-

f. 3 volului decît ziditoriului şi făcătorului / de bine şi chivernisitorului nostru Dumnezeu, nu aflu altă pricină fără numai neînvăţătura şi neslovnirea pentru că nu iubim să cetim şi să învăţăm carte, nici să auzim măcar pe dascalii cari ne învaţă cuvîntul lui Dumnezeu, dumnezeestile lui porunci, credinţa şi calea mîntuinţii noastre. Că omul carele nu ştie carte ca să citească *Sfînta Scriptură* şi cărţile beserecii noastre şi sfintele pravile, au de nu se va învăţa de la alţii care le ştiu, să asămîină cu dobitoacele cele necuvîntăreşte carele nu ştiu ce fac de vrîme ce n-au minte; să asămîină orbilor, pentru că precum / orbul nevăzînd lumina soarelui nu ştie unde merge nici ce iaste înaintea lui, ce de multe ori în gropi şi în surpături căzînd, să omoară. Într-acesta chip şi mintea omului neavînd învăţătură şi dascălie a cuvîntului celui drept, care îi iaste lumina, iaste orb şi nu simte ce pricepe, piiarde cuvîntăreasca lui blagorodnie şi stăpînirea şi să face rob necuvîntăreşelor patimi.

f. 4 Deci pentru ruşinata aceasta neînvăţătură facem atîtea şi mari răutăţi şi păcate de moarte, fără frica lui Dumnezeu şi ruşinea omenească: toată zioa beţi, borîţi înlăuntru în cîrciume, porniţi / la curvii şi la preacurvii de multe féliuri, la nedireptăţi, la răniri, la cuvinte mincinoase, la jurăminte strîmbe, la mărturii mincinoase şi la hule, la ucideri, la clevete, la zavistii, la vrăjbi şi goniri şi la altele, nenumărate, cu carele bolnăveşte ticălosul nostru suflet boală de moarte.

f. 4v Şi de să va întîmpla şi va muri ticălosul şi nepriceputul om neispoveduit şi nepocăit merge în focul cel vécinic, întru întunérecul cel den afară, în viiarmele cel neadormit în scîrşnirea dinţilor, în mîna diavolului şi să lipséşte de slava lui Dumnezeu, de bucuriia îngerilor, / den frumuseţele raiului, den desfătarea sfinţilor, den fericita viaţă.

f. 5 O, creştinilor, o părinţilor şi fraţilor, pînă cînd în răutate şi în păcat? Pînă cînd dormim în patul lenevirii, somnul cel greu şi purtătoriu de moartea păcatului? Pentru ce pentru puţinul vin al beţiiei, pentru o dulceaţă amară a unii împuţite curvii, pentru bani cari sînt pămînt, pentru măririle lumii, carele sînt toate necinsti, pentru mîndrii şi deşertăciuni facem pre ziditoriul şi părintele nostru Dumnezeu vrăjmaş şi ne dăm pre noi de voie vrăjmaşului lui Dumnezeu şi al nostru, diavolului, / ca

să ne muncească fără de milă? Pînă cînd nu ne venim în socoteala noastră? Pînă cînd nu cercăm folosul nostru? Pînă cînd nu ne pocăim? Pînă cînd nu ne tîmăduim patimile sufletului nostru? Pînă cînd nu urîm păcatul și să iubim bunătatea? Pentru ce atîta de nemulțămîtor sîntem cătră mîntuitoriul și făcătoriul nostru de bine?

f. 5v Rogu-mă, dar, și pohtesc dragostea voastră, eu, cel mai păcătos decît toată lumea, toți împreună cu mine să ne pocăim de răutățile noastre, să plîngem cu suspinuri și cu lacrimi fierbinți, cătră iubitoriu de oameni Dumnezeu, să zicem cătră dînsul glasul / vameșului: Dumnezeuule, fii-mi mie milostiv păcătosului. Așijderea și ispovedaniia preacurvariului: Părinte am greșit în ceriu și înaintea ta.

Și adevărat Părintele nostru cel ceresc, văzînd a noastră adevărată pocăință și lacrămile noastre, ca un milostiv și îndurătoriu va erta păcatele noastre. Deci de vrème și pocăința de nu se va face cum să cade, nu folosește omului. Pentru aceasta voi să zic în scurt mijlocul pocăinții.

f. 6 Și să împarte cuvîntul mieu în doao părți: o parte cuprinde în sine cîte se cuvin a face cel ce să pocăiască, pentru ca să afle ertăciune de la Dumnezeu, iară céialaltă, / în ce chip să cade duhovnicul să facă ispovedaniia și îndreptarea.

PENTRU POCAINȚĂ. CE LUCRU IASTE ȘI CU CE MIJLOC SĂ CÎȘTIGĂ ȘI CUM SĂ SĂ FACĂ PARTEA CEA DENTÎI

Pocăința cea adevărată de trei părți are ființa ei. Întîi den înfrîngerea inemii. A doao den ispovedaniia păcatelor la părintele cel duhovnicesc. Și a treia facerea canonului, carele acéste trei să cade să le păzească cu datorie acela ce va vrea și pohtéște mîntuința sufletului lui. Și întîi zicem cu puține cuvinte ce lucru iaste înfrîngerea inemii, de vrème ce acéia iaste întîi la rînduială.

f. 6v

Cine pohtéște a să întoarce den toată inima lui cătră Dumnezeu și pohtéște să între ca fiul cel preacurvari în casa cea părințească, să știe că ușa cea dentîi pren carea va să treacă iaste aceasta: înfrîngerea inemii, carea iaste jirtvă priimită ce am putea aduce înaintea lui Dumnezeu: Inimă înfrîntă și smerită Dumnezeu nu o va defăima.

Această înfrîngere se împarte în doao: una iaste pocăința și părăsirea desăvîrșit păcatelor celor trecute și alta

f. 7 o socoteală temeinică și răspuns adevărat să nu mai fac de-acii păcat / în rămășița vieții tale.

f. 7v Întîi dar, acéia ce ți se cade să faci, de te-ai pocăit cu adevărat iaste să urăști din tot sufletul și să te scîrbești de păcatele tale, cu duriare și cu întristare nespūsă a inimii tale. Întîi că cu păcatul vei să moștenești vécinica muncă și să pierzi împărăția ceriului. Și a doao mai vîrtos că cu scîrbiciosul păcat ai scîrbit și ai amărit pre cel prea bun Dumnezeu. Că precum iaste și să cade să iubim și să cinstim pre Dumnezeu mai mult decît toate zidirile, așa iaste drept să ne doară și să ne întristăm cînd îi greșim și ne lipsim de el, / nebunii, plîngînd cu scîrbă și cu lacrimi mai mult pe cît am fi pierdut lucru ce am fi avut mai scump și mai drăgăstos, căci paguba cea mare va fi durere mai mare.

f. 8 Pentru aceasta să cade să ne învrăjbim asupra păcatului cu uriciune nespūsă, de vrème ce ne dă pagubă nemăsurată. Și de-ț iaste voia să vii la această înfrîngere și umilință cu mijlocul căriia putem să aflăm milă de la Dumnezeu sînt multe carele te povățuesc și te îndeamnă la acéia, numai cu socoteală și cu cucerie să le gîndești.

f. 8 Întîi gîdêște cum că păcatul iaste o despărțire de la Dumnezeu și nu te lasă să vezi / fața și slava lui Dumnezeu carele nu mai iaste destul spre cea desăvîrșit pocăință la omul cel înțelept; că mai mare și mai cumplită răutate și pagubă ticăloasă alta nu iaste la om, fără numai după moarte să nu să învrednicească să vază nespūsă acéia slavă și nepriceputa frumusețe a fericitei și sfîntei Troiță; carea sfînții îngeru cu pohtă o vād și niceodată nu să pot sătura pentru care s-au zidit de la Dumnezeu și sfîrșitul lui iaste acéia den care cu voința lui iase omul și să strică.

f. 8v A doao gîdêște cum că nice o poruncă și o învățătură a lui Dumnezeu / n-ai păzit; cum că ți-ai spurcat sufletul și trupul cu curvii, preacurvii, sodomii, soblazne, cu beții și cu multe mîncări; mîinile tale cu pipări grozave, cu strîmbătăți și cu răpiri, cu ucideri și cu altele; auzurile tale cu cîntece și cu cuvinte spurcate și cu clevetirile celorlalti; ochii tăi cu necuvioase vederi și cu sémne curvești; limba cu sudălmi, cu pîri și cu clevete la frații creștini, cu jurăminte și cu mărturisiri mincinoase și cu hule, carele te obicinuesc a le zice oarecare spurcate guri și înjură légea, crucea, pravila, preoția, tainele și

f. 8 bis acel / înfricoșat nume al lui Dumnezeu.

Mă minunez, cu adevărat, de păgîniia unor draci ca a cestora, că oameni nu să cade să le zicem. O, și cum nu cade din ceriu foc și trăsnete să-i arză! Îndelung rabdă Dumnezeu, așteptînd pocăința lor!

Iară de nu să vor îndirepta și aici rău răului să vor face și la vécinica muncă cu dracii să vor munci, nemîngîiat.

f. 8 bis^v Alții iară înjură și pîrăsc și de multe ori bat pre părinții lor, carii i-au născut și i-au crescut, pre cari Dumnezeu poruncêste să-i cinstim, zicînd: Cinstêste pre tată-tău și pre mumă-ta, ca bine să ți să facă și să fii cu ani mulți / pre pămînt; și avem datorie să-i căutăm la bătrînețe; adevărat unii ca aceștea nice aici în lume vor procopsi și munca iadului îi vor moșteni.

Și în scurt gîndêste de cîte ori te-ai întinat în pohtele trupești și ți-ai spurcat sufletul și trupul carele l-au simțit. Domnul întru lăcuința lui.

f. 9 A treia gîndêste paguba care ți-o pricinuiăște un păcat de moarte: te face judecat vécinicii munci, te șterge din cartea vieții și acolo unde erai fiu lui Dumnezău, te face rob diavolului și din lăcaș sfintei Troiță te face peșteră tîlharilor și lăcaș vasilischilor și cea mai rea te face / să te lipsești de dorita fața lui Dumnezeu.

Zi cătră sufletul tău: deschide-ți ochii, sufletul meu, ticăloase, să pricepi ce erai mai nainte și în ce chip te făcuși pre urmă cu păcatul; ai fost mireasă Celui din nălțime, lăcaș Dumnezeului celui viu, vas ales și de mult preț și scaun adevăratului Solomon, Hristos; erai scaun înțelepciunii, sor îngerilor și moștnean vécinicii fericiri.

f. 9^v Plînge dară și te tînguiăște, că nu ai acéle vrednicii, ce te-ai întors la céle împotrivă, că s-au făcut mireasa lui Dumnezău curvă și preacurvă diavolului, lăcașul Sfîntului Duh s-au făcut peșteră / tîlharilor, vasul cel ales și curat s-au făcut vas stricăciunii, polata lui Hristos s-au făcut tină și putoare porcilor, scaunul lui Dumnezeu ședere pierzării, sora îngerilor supt ascultarea dracilor și aceasta ce zbura ca o porumbiță la ceriu să tîraște ca șarpele pe pămînt.

Plînge dar sufletul meu, ticăloase și te tînguiăște, socotînd multe tale pagube; plînge, că pre tine (te) plîngu ceriurile; plînge că pre tine te tînguiăște besérica și toți sfînții; lăcrămează că ai greșit; plînge că pre tine te plîng prorocii, mai nainte văzînd mîniia dreptății lui

f. 10 Dumnezău / asupra ta ; plînge că la tine plîng mai mult lacrimile Ieremiei decît la zidurile Ierusalimului ; plînge sufletul meu, ticăloase, pînă cînd vei spăla spurcăciunea păcatului tău și să vii la cinstea cea dentîi.

A patra gîndește (ca să cîștigi această sîntă întristare și urîciune a păcatului) cît uraște păcatul preabunul Dumnezeu și pentru că ce-l uraște au trimis de multe ori pentru păcat în lume înfricoșate pedépse: au trimis potop și au înecat pre toți cei ce au păcătuit ; pierzare la Sodoma, pre diavolul din ceriu ; și pre Adam și pre Eva din raiu i-au gonit. Las céle multe pentru scurtaré.

A cincea, adu-ț aminte cu lacrimi moartea, cînd într-acela ceas are a se despărți sufletul păcătosului de la trup îl încungeră nenumărați draci cu chipuri sălbatece și înfricoșate să răpească acel suflet ticălos. Încă și zua judecății a dreptului și înfricoșatului judecătoriu și răspunsul cel cutremurat al Domnului care cu stăpînire și cu dreptate pentru păcătoși va să zică: Duce-vă-ți de la mine, blestemaților, în focul cel vécinic, carele iaste gătit diavolului și slugilor lui. Și acéle înfricoșate munci ale vécinicului / iad, care tot trupul tău va avea dureri nesuferite, întristarea cea nemîngîiată carea o au păcătoșii fără nădêjde a să izbăvi den muncă.

f. 11

A șasia, să gîndești nespusa mulțime a bunătăților mîntuitorului tău, căci cît socotești bunătățile carele ț-au făcut preabunul Dumnezeu, atîta mai mult te rușinezi de vicleșugul și de nemulțămirea ta ce arăți cătră dînsul.

Cu acéstea dară, mijloce poți să vii la urîciunea păcatului și la înfrîngerea inimii, care iaste chéia pocăinții. Postéște, roagă-te cu lacrimi și fă aducere aminte de-a pururea păcatelor tale. Dă / milostenii și alte bunătăți fă, pentru ca să te iarte Dumnezeu.

f. 11v

Destul iaste cîte am zis pentru înfrîngerea inimii, care iaste partea cea dentîiu și bună începătură a pocăinței și să venim la a doao, carea iaste ispovedania.

PENTRU ISPOVEDANIE

Această ispovedanie foarte o iubéște Domnul, fără carea nu iaste cu puțință a să mîntui nîme, veri cîte bunătăți ar avea. Pentru aceasta face și multe mijloace ca să-și cunoască omul greșala lui și să să ispoveduiască cu inimă smerită. Pentru aceasta au îndemnat / pre strămoșul

f. 12

Adam cînd au căzut în neascultare, ca să cunoască păcatul lui și i-au zis: Adame, unde ești? Adecă unde ai căzut, cît rău ai făcut, întoarce-te la pocăință și mărturisește păcatul tău, să iai ertăciune. Aceasta au zis și Evei și lui Cain și într-alte multe locuri ale *Scripturii* cei vechi să vede a fi de folos ispovedania.

Solomon zice: „Cine-și ascunde păcatele lui nu să mîntuiaște și cine le ispoveduiaște cîștigă milă“.

f. 12^v Încă și prorocul și împăratul David laudă ispovedania la mulți Psalomi zicînd: „Mărturisescu-mă ție, Doamne, cu toată inema mea“. Apoi: „Bine / iaste a să mărturisi Domnului“, și alte asămene.

Prorocul Isaiia zice: „De ai vreun păcat vădește-l, să iai ertăciune“. Las și alte multe mărturii ale sfintei *Evanghelii*, pentru scurtare.

f. 13 Deci de vrème <ce> dentr-acéste puține am priceput cum că iaste de treabă și de folos ispovedania pentru mîntuirea sufletului nostru, să cade adese să ne ispoveduim. Însă pentru ca să să facă această ispovedanie precum să cade și precum ne învață dascalii besérecii noastre, aceasta să cade să facă acela ce va să să ispoveduiască. Întîi să să gătească doao, trei zile mai nainte și să gîndească cîtă vrème iaste de cînd nu / s-au ispoveduit; și dentr-acela ceas, pînă acuma să iscodească cu denadinsul în cîte păcate au căzut, care din céle 10 porunci ale lui Dumnezeu n-au păzit; care păcat de moarte au făcut, au verice altfelu de greșală, cu ce simțire au greșit; céle 12 alcătuii ale credinții, de le crède cu adevărînță și drept, precum beséreca răsăritului învață și care altă poruncă și obicei arătat al besérecii n-au păzit; de cîte ori au făcut păcatul, au măcar în cîtă vrème să află într-acel păcat, și alte multe carele le vom zice la a doao parte.

f. 13^v Apoi, după ce să va găti într-acesta chipă să cêrce / să afle duhovnic iscusit, carele să fie cu evlavie și învățat, spre a-l îndirepta: cărturariu și învățat la dumnezeestile și sfintele pravile și canoane și să nu caute vreunul neînvățat, sau fără de evlavie, sau de ceia ce caută a cîștiga, pentru ca să-i dea ceva să-l iarte pre lesne, nedîndu-i canon, fără de céia ce să cade îndireptare și tămăduire. Pentru căci cine o face aceasta nu-i folosește acea rea ispovedanie; ce și cel ce să ispovedniaște și cel ce ispoveduiaște fac păcat de moarte și să osîndesc. Că zice domnul Hristos: „Un orb cînd să face povață altui orb amîndoi cad în groapă“.

f. 14 Apoi, după ce va găsi / duhovnic bun pururea la acela să meargă și nu de la unul la altul să meargă, neguțătorind taina, rușinându-să să-i zică cum că au făcut și a doa ora și a treia oară acélea ce întâi i-au zis și i-au poruncit să să lase să nu le mai facă și să zică înaintea duhovnicului cu evlavie și cu smerenie păcatele lui, să nu pricinuiască pre un om și pre altul, au pre diavolul că au fost vina, ce pre sine să să facă vinovat, să spuie toate păcatele lui, neascunzînd nice unul; că numai unul să ascunză, toate sînt neertate.

f. 14^v Și de va uita vreun păcat și își va aduce aminte pre urmă să meargă să-l spuie; și făr'de / ispovedanie, au făr'de voia duhovnicului lui să nu cutéze nimenea să să cuminece, că să osîndéște ticălosul.

Céle mai multe pentru ispovedaniia le las, pentru scurtaré, socotind și acéstea den destul. Și să mérgem la al 3, care iaste facerea canonisirei.

PENTRU FACEREA CANONISIREI

f. 15 De vréme ce pentru facerea canonisirei avem gînd să grăim la a doao parte a cuvîntului căce că acolea mai virtos să cuvine; pentru aceasta, zicînd numai ce lucru iaste și cum să cade a să / păzi, fac sfîrșit.

Facerea dară a canonisirei iaste a face neștine fapte vrédnice ale pocăinții, precum zice sfîntul Ioann Botezătorul, prorocul și înainte / mergătorul: „Faceți voao roduri vrédnice ale pocăinței“. Au și cu alt mijloc, facerea canonisirei iaste să facă canonul ce-i dă duhovnicul pentru păcatele lui, care canon de nu-l va face cel ce să ispoveduiaște își piarde plata ispovedaniei. Și precum un bolnav nu-i foloséște de-ș va arăta numai boala lui la dohtor, ce să mănînce și iarba ce-i va da, așa și păcătosul nu să iartă numai cu ispovedaniia, ce să facă și canonul ce-i va da duhovnicul / lui carele iaste pierzătoriu păcatului și mijlocitoriu al îndireptării.

f. 15^v Și pînă aici să fie sfîrșitul părții cei dintîi ce spune pentru pocăință carea are ființa ei de trei părți: den înfrîngerea inimii, pre carea o numéște apostolul Pavel întristare dumnezeiască, den ispovedanie și a treia den facerea canonisirei, den carele de va lipsi una, pocăința de ciia pocăință nici iaste nici să zice.

A DOAO PARTE. ÎN CE CHIP SĂ CADE SĂ FIE DUHOVNICUL
ȘI CUM SĂ ISPOVEDUIASCĂ ȘI SĂ ÎNDIREPTÉZE PRE
OAMENI

f. 17 Aici la a doao parte a cuvîntului, / de vréme ce avem gînd să zicem pe scurt și alte oarecare cuvinte care sînt de treabă la pocăință și la ispovedanie, am socotit a fi bine să zicem întîi în ce chip să cade să fie duhovnicul, căci iaste și aceasta de treabă a să vorbi.

Iaste dară și acel preot carele va vrea să priimească această grea sarcină și cu nevoe a ispovedanii să fie bătrîn de vîrstă, măcar cît de puțin să fie de 40 de ani, să fie de cinste, cucernic, cu viață bună, iscusit în cuvinte și în fapte, să nu fie bețiv, să nu meargă la cîrciume, să nu fie mînios, hulitoriu și înjurătoriu și în scurt cît va fi cu puțință să / să ferească să nu dea scandală și rea pricină la norod.

f. 17v A doao, să fie împodobit cu carte și cu fapte bune, să priceapă sfintele cărți și canoanele beséricii noastre, cu carele poate să îndireptéze pre oamenii ce să ispoveduesc la dînsul. Și lucrul acesta să-l facă cu frica lui Dumnezeu și nu pentru vreo rea cîștigare.

Bani să nu ceară pentru ispovedanie, nici pentru altă taină, căci să va osîndi la un loc cu Iuda, fără numai de-i va da cel ce să ispoveduiaște de voia lui în loc de milostenie.

f. 18 Asupra ispovedanii să nu să rușineze nici de un om, nici fățarie să facă, ce numai pre fieștecarele după cum / îi vor fi păcatele să-l îndireptéze și să-l canonească după învățătura sfintelor pravili, să aibă voe a ispovedui de la arhiereul și stăpînul locului și cîte alte să cuvin la acest sfînt lucru.

CE SĂ CADE A ÎNTREBA DUHOVNICUL PRE CEL CE SĂ
ISPOVEDUIAȘTE ȘI CUM SĂ ÎNCEAPĂ

Apoi cînd va veni înaintea lui acel ce va să să ispoveduiască să stea amîndoi în picioare înaintea icoanei lui Hristos și să facă duhovnicul *БѢГСКЕНЪ БГЪ НАШЪ*¹ și să zică *ЧРЮ НБСНЫИ*² *ТРСТОѢ*³ *ИТЧЕ НАШЪ*⁴, *ГСДН ПОМИЛН*⁵ 12 și Psalomul 50, adecă *ПОМИЛН МЯ БГ*⁶. / Apoi duhovnicul să șažă

1 Binecuvîntat este Dumnezeuul nostru. 2 Împărate ceresc. 3 Preasfîntă Treime.
4 Tatăl nostru. 5 Doamne miluește. 6 Miluește-mă Dumnezeule...

cu cinste ca cum aduce închipuire lui Hristos, iară cel ce să ispoveduiască să stea cu capul gol, cu mâinile legate la piept, plecîndu-și capul în jos cu cucerie și cu frica lui Dumnezeu.

f. 19 Și atuncea duhovnicul să-l întrebe întîi cînd s-au ispoveduit și s-au cumenecat și de-au păzit acéle ce i-au zis duhovnicul lui și de-au făcut canonul ce i-au dat. Și după acéia să-l întrebe de iaste înșurat au neînșurat și ce meșterșug știe, au ce boerie are, pentru ca să înfăleagă dentroacéste cum îl va întreba și la célelalte și cum să-l îndirepteze. Apoi să-l întrebe de crede fără de prepus dogmele sfintei beséricii noastre a răsăritului și céle 12 alcătuiuri ce cuprinde în sine sfîntul Simvol, adecă véruiu și de-au păzit acéle 10 porunci ale lui Dumnezeu, au de au greșit într-însele. Dentre care porunci cea dintîi iaste să iubească pre Dumnezeu cu tot sufletul lui și cu inima și cu putérea și să facă poruncile lui cu pohtă și cu căldură, ca fiiul cel bun poruncile părintelui său și să nu aibă altele în mintea lui, fără numai cum va plăcea lui Dumnezeu. Așijderea să iubească și pre fratele său, creștinul și să-i pohtească binele ca și pre al său.

f. 19v A doao să nu jure în numele / lui Dumnezeu, nice drept, nici strîmbu la tot cuvîntul lui și lucrul, nici întru sfinți, nici alt jurămînt.

A treia să sfințească zioa sîmbetei, adecă să ție dumineca și toate sărbătorile ale anului ce prăznuiaște beserica noastră și să nu lucréze într-acéle zile nimică lucru trupesc, ce numai să să dea la céle sufletești și dumnezeeești, în rugăciuni și în ascultări poruncilor lui Dumnezeu și întru îmbunătățatele vieți ale sfinților, a li să asemîna și el după puțință, pentru ca să să slăvească de Dumnezeu, precum și ei.

f. 20 Să asculte Vecerniia, Utrenea, Liturghiia, cu evlavie, să nu afle / pricini la prazdnice și face mai multe păcate și să îmbată să răsfață fără de cuviință, cîntă, joacă, aleargă la curvii ca porcul la tină, pentru că să va mîniia Dumnezeu asupra lui mai mult pentru acéste, decît ca cînd ar vrea să lucréze.

A patra, să cinstească pre tată-său și pre mumă-sa și să-i hrănească de vor fi bătrîni și săraci ; să să supue poruncilor lor cu cucerie, afară numai de-l vor îndemna la vreun păcat și faptă păgînească și fărădelége. Și încăși să cins-tească și pre célelalte rudenii ale lui și pre cei mai bătrîni

- f. 20^v decît el, pre boiari și stăpînitorii locului lui și / mai vîrtos
obrazele cèle preoțești. Pentru căci obrazele cèle preoțești
și arhiereschi să numesc slugi ale lui Dumnezeu, veri păcă-
toși sînt, veri direpți; și cine batjocorește sau înjură sau
bate pre sluga, batjocura și necinstea la stăpîn vine.
Păziți-vă creștini de acest păcat mare, că să va mîniia
Dumnezeu asupra voastră și veți încăpea la muncă.
- A cincea, să nu facă ucidere, sau el singur, sau puind
pre altul, sau îndemnînd și sfătuind.
- A șasia, să nu preacurvească, sau să curvească, sau să
facă sodomie, sau să facă săblaznă, sau va merge la dobitoc.
- f. 21 A șaptea, să nu fure / sau va apuca ceva, sau va mîncă
direptul celui străin, sau nu va da plata argatului său,
sau datoriia ce să va îndatori.
- A opta, să nu mărturisească minciună pentru ca să facă
pagubă și stricăciune vreunui om, sau vieții lui, sau pungii
lui, sau cinstii lui.
- A noao, să nu pohtească muiarea vecinului său, nici
altă vreo muiare străină, afară numai den muiarea lui cu
carea s-au cununat.
- A zéce, să nu pohtească și să-i placă să apuce și să stă-
pînească fără de direptate sau casa, sau via, sau holda,
sau robul vecinului său, sau altui om.
- Acéste sînt acéle 10 porunci ale lui Dumnezeu, carele la
alte cărți / să află cu învățătură mai pre larg tălmăcite,
carele noi le-am lăsat fugind vorba cea multă, de vrème
ce cunoaștem cum că lénea și grija lumii nu vă lasă nici
acéste puține să le citiți pricinuind multe pricini cu păcate.
- Afară dintr-acéste porunci să întrebe duhovnicul pre-
cel ce să ispoveduiască și alte ale lui păcate, sau de moarte
sau mai ușoare; adecă, de va fi hulit la Dumnezeu sau la
sfînți, sau la taine, sau altă hulă, sau de va fi dat dracului
pre cineva, sau au anathemisit pre cineva au viu au mort,
sau de au făcut farmece, sau au aruncat în bobi și în cărbuni,
sau au pus pre alții să le facă, sau / créde farmecile,
sau de poartă pre sine advare (baere), sau face legături
și alte lucruri diavolești, carele i să cade foarte greu să să
canonească, pentru că să leapădă de Dumnezeu cu farme-
cile și créde pre dracul; sau de iubéște paguba și strică-
ciunea și necinstea altuia; sau vreo greșeală ascunsă a
vreunui om au scos la iveală, pentru ca să-l rușineze; sau
de nu ș-au păzit jurămîntul, sau de au făgăduit vreo mi-
lostenie și nu o au dat; sau au clevetit oamenii, sau au

ascultat cu bucurie pre ceia ce clevesc pre alții ; sau de nu mēge la besērecă adese și cu evlavie ; sau de nu-și face la casa sa rugăciunea ce i s-ar cuveni / sara și dimineața ; sau de nu-și îndemnează muiare și copii și argații lui să nu lipsească de la besērecă duminecile și sărbătorile și să nu le lipsească rugăciunea și să-i învete să petreacă creștinește, cu evlavie ; sau de s-au sfădit și are vrajbă cu cineva ; sau de va fi scos taina ce-i va fi spus cineva ; sau de gîndeste cu dulceață lucruri grozave și patimi trupești ; sau de s-au mîndrit și s-au lădat ; sau de batjocorește pre cei săraci ; sau de au hulit la boala lui, sau la sărăcia lui, sau la altă nevoe și n-au mulțămît lui Dumnezeu ; sau de crede visele ; sau de-au venit vreun strein călătoriu și nu l-au priimit / la casa lui să să odihnească ; sau gol n-au îmbrăcat ; sau flămînd n-au hrănit ; sau închis fiind cineva și n-au mers să-l vază și să-l mîngie cu cuvîntul și cu fapta ; sau bolnav, sărac și strein nu i-au purtat de grija ; sau au făcut rău pentru rău ; sau de nu iubeste pre vrăjmașul lui ; sau de va fi fost putincios ca să ajute vreunuia ce au fost la nevoe să-l mîntuiască și n-au vrut și altele asemenea ca acestea să cade să întrebe duhovnicul pre cel ce să ispovedniaște. Și cel ce să ispovedniaște să zică cu evlavie și cu frica lui Dumnezeu toate cîte au făcut deplin fără nice o pricină.

f. 23 Apoi, / după ce le va spune toate duhovnicul trebuie să-l învete binisor ca să nu mai păcătuiască, ci să urască păcatele lui și să le lase și să alerge cătră domnul nostru Iisus Hristos, să-l roage noaptea și zioa, cu umilințe și cu lacrimi fierbinți să-i iarte păcatele lui și să-l păzească să nu mai greșască de-acia înaintea și să-l învrednicească împărăției ceriului, pentru ca să nu-l urgisească milostivul și drept judecătoriu lui Dumnezeu ; și îi va veni moarte degrabă și va mēge neîndireptat și să va osîndi, ticălosul.

f. 24 Și după ce-l va învăța să socotească, să-i dea și canon după cum să va cuveni: nice foarte / greu, nice foarte ușor, ci să socotească vîrsta lui, tînăr iaste, au bătrîn ; însurat iaste, au neînsurat ; bogat au sărac, preot au mirean au monah ; cărturari, au necărturari. Și să-l întrebe de cîte ori au făcut păcatul, sau cîtă vrēme au păcătuit și în ce vrēme: în post au în zile slobode ; în ce loc ; în beserică, au într-altă parte ; cu ce mijloc: fățiș, au în ascuns ; cu vro față a vrunii rudenii, au cu striin și altele ca acestea.

Căci cu acéste mijloce să facă păcatele mai ușoare au mai grele și așa urmează și canonul.

- f. 24^v Și încăș să socotească păcatele celui / ce s-au ispoveduit și carele va fi mai mare, pentru acel păcat să-i dea canonul. Adecă să zicem, un om au făcut curvie și ucidere; uciderea iaste mai mare păcat și să-i dea canonul uciderii pentru toate.

Și să-i dea învățătură făcîndu-și canonul în toată viața lui, să-și aducă aminte de păcatele lui și să să întristéze cu suspinare și cu lacrimi și să să roage lui Dumnezeu să-l iarte, precum au făcut și prorocul David: și în toate nopțile își uda așternutul cu lacrăme de pocăință și de ori în zi și în noapte să ruga.

- f. 25 Canonul să-l facă cu mijlocul ce au rînduit / părinții beséricii noastre; adecă cu post, cu rugăciune și cu milostenie și cu alte fapte plăcute lui Dumnezeu, nu să îndemnέze pre creștini să mănînce pămînt și cărbuni și alte oarecare mojicești învățături, <ce> ca nește neînvățați îi învață.

Și acéstea, dară, cu puține cuvinte și în scurt; iară cel în Troiță slăvită, Dumnezeu, să vă dea voao cunoștință în toate, întoarcere și îndireptare păcatelor noastre, păzîndu-ne pre noi mai presus de toate vicleșugurile satanii și părtaș să ne facă cereștii lui împărății, cu rugăciunile preablagoslovitei stăpînei / noastre de Dumnezeu Născătoare și pururea fecioarei Mariei și a tuturor sfinților. Amin.

- f. 25^v Sfîrșit și lui Dumnezeu laudă. /

ÎNVĂȚĂTURĂ BISERICESCĂ

Învățătura besericească la céle mai trebuincioase și mai de folos pentru învățătura preoților, acum într-aceasta chip tipărită în sfînta Mitropolie în Tîrgoviște, la anul de la Hristos 1710. Să să dea în dar preoților/

- f. 2 Anthim cu mila lui Dumnezeu arhiepiscop al Ungro-
vlahiei, preacinstit și exarh Plaiurilor.

Cucérnicilor preoți carii vă aflați în eparhia smereniei noastre, tuturor de obște, de la atotputérnicul Dumnezeu, vă rugăm milă, pace, sănătate, viață curată și spăsenie sufletească, iară dela smereniia noastră molitvă, blagoslovenie și ertăciune.

- f. 2 La aciastă stepănă înaltă a / arhieriei, întru carea au vrut dumnezeescul dar să ne sue, grija cea mai mare și mai aleasă ce avem, nu iaste alta fără numai chivernisirea beséricii și spăseniia sufletelor oilor noastre celor cuvîntătoare, pentru carele avem datorie să priveghem zioa și noaptea, că avem să dăm seama, după cum zice Pavel apostolul; și după asemănarea începătoriului păstorilor Iisus Hristos, carele ș-au pus sufletul pentru noi să ne dăm și noi viața pentru paza turmei noastre.

- f. 3 Însă aciastă bună chiverniseală nu putem noi înșine să o săvîrșim după cum să cade de / nu vom avea dinpreună lucrători și slujitori, carii să poată ajuta la acest lucru mare, pentru căci fiind secerișul mult, trebuie și lucrători mulți; și pentru căci iaste turma mare, un păstor singur, măcar că iaste mare în vrednicie, și de ar fi cît de procopsit întru politie și iscusit întru învățătură, iară nu

1. 3^v

poate să le vază toate, nici să le știe toate; și pentru acéia dar are pre preoți și pre părinții cei duhovnicești, carii slujesc sfințitului păstoriu ca niște ochi să vază toate, ca niște mâini să lucreze céle trebuincioase și ca niște picioare să alérge cu mijlocul / lor la trebuința tuturor.

Drept acéia ajutătorii la acest lucru mare al vostru sînteți voi, cucernicilor preoți, carii aveți datorie neîncetată, și cu cuvîntul și cu fapta, să lucrați și să vă nevoiți zioa și noaptea împreună cu păstoriul nostru pentru spăsenia aceștii turme cuvîntătoare, carea au dat-o Dumnezeu în mîinile noastre. Dar oare ce aş putea nădăjdui de la voi? Sau ce fel de ajutoriu aş putea să aştept din iscusirea voastră?

1. 4

Că între cêlălalte scîrbe ce am, de mă rănesc la inimă, iaste aceasta / cea mai grea de mă întristez și mă mîhnesc mai mult, că văz între preoții miei atîta prostie, atîta neînvățătură și atîta nedumireală, cît cunosc că nu puteți face vreun ajutoriu sau vreun folos ticăloasei turme. Și pentru acea multă prostie a voastră și neștiința la sfînta carte, m-am îndemnat, fiind cuprîns de frica dumnezeiască, a vă înștiința cu această mică cărticea, carea o am împărțit în trei părți.

1. 4^v

În partea cea dintîi s-au pus foarte pe scurt oare carele din céle mai trebuincioase și mai de folos ale sfîntei beserici și ale sfîntelor / taini, carele sînteți datori să le știți și să le păziți nu numai voi, ce și bieții creștini prin mijlocul vostru.

În partea a doao s-au pus învățătură asupra ispovedaniei, ca să știe fieștecare duhovnic cum să cade să îndreptéze și cu ce mijloc trebuie să ispoveduiască pre cei ce vor veni la dînsul.

În partea a treia s-au pus învățături pentru cîte lucruri s-au putut afla pînă întru acest ceas, carele să fac cu ne-cuviință și fără de cale, și trebuie ca de acum înainte să nu să mai facă.

1. 5

Care o puiu înaintea cucernicieii voastre ca / o masă duhovnicescă fără de plată, în loc de blagoslovenie; socotind cum că cu acéste puține învățături veți putéa să vă săturați de lumina cunoștinții și să ajutați și pre creștinii cei lipsiți. Iară de veți fi și cu acéstia așa de nesimțitori, cît să nu vă puteți dumeri, nici să vă puteți îndrepta fiind așa de puținele și foarte pre înțeles și prostéște, atuncea să va cunoaște că nu veți să vă nevoiți pentru

f. 5v

dragostea lui Hristos, pentru întemeierea beséricii, pentru folosul creștinilor, și pentru cinstea voastră și mai virtos pentru plata ce vi s-ar da / de la Dumnezeu pentru osteneala ce ați face. Și pentru acéia voi veți da seama la înfricoșata și strașnica judecată a lui Hristos, căci eu v-am învățat câte sînt trebuincioase și de folos, și mi-am făcut datoriia, după cum zice Hristos la Ioan în 15 capete: „De n-aș fi venit, și de n-aș fi grăit lor, păcat n-ar avea, iară acum pricină n-au pentru păcatul lor.“

f. 6

Iară de veți socoti în gîndul vostru cum că nu le puteți face acestia pentru nevoile și păsurile ce aveți, cu aceasta nimică nu vă veți folosi, nici veți putea să vă îndreptați înaintea dreptului judecătoriu. Că zice / Domnul Hristos la Mathei în 22 de capete: „Dați ale chesariului, chesariului și ale lui Dumnezeu lui Dumnezeu“. Că precum cêre împăratul dăjdi de la supușii lui, așa cêre și Dumnezeu de la creștini, și mai virtos de la preoți, credinți și fapte bune; de la unul mult și de la altul puțin și de la fieștecarele după putința sa și după vrednicia ce i s-au dat.

f. 6v

Drept acéia dară, să lăsați toate pricinele într-o parte că sînt deșertăciuni; și nu vă feriți de a face osteneală, nici vă dați leneviei, căci veți cădea în blestem, după cum zice sfînta *Scriptură* la Ieremia în 48 de / capete: „Blestemat cela ce face lucrul Domnului cu léne“.

Ce siliți în tot chipul cu pohtă și cu dragoste pentru spăsenia norodului creștinesc. Pentru ca să se învrednicească fieștecarele dintru voi să auziți glasul cel fericit al dreptului platnic al lui Hristos: „Slugă bună și credincioasă, pre puțin ai fost credincios, pre mai mult te voi pune; întră întru bucuria Domnului“. A căriia bucurie să vă învrednicească darul lui Dumnezeu și rugăciunea smereniei noastre“.

f. 7

SCARA ACEȘTII CĂRTICELE

1. Crucea ce putere are și în ce chip trebuie să o facem?
2. Rugăciunea cea domnească și ce cuprinde în sine.
3. Mărturisirea credinței cite alcătuirii are și dintr-însele ce înțelegem?
4. Céle 7 taini ale beséricii ce putere și ce dar are fieștecare?
5. Céle 9 porunci mari ale beséricii ce ne învață să facem?
6. Zéce porunci ale lui Dumnezeu că să cuvine să le ținem; că de nu le vom ținea nu împlinim légia.
7. Daruri ale Duhului Sfînt / carele sînt și cite?

8. Céle 3 bunătăți mari ale bogosloviei.
9. Patru bunătăți ale sufletului.
10. Patru bunătăți ale trupului.
11. Șapte păcate de moarte.
12. Céle 12 roduri ale milosteniei, carele sînt?
13. Învățătură pentru ispovedanie.
14. Alte învățături trebuincioase. /

f. 8 Crucea iaste un semn și o armă tare asupra vrăjmașului, căci iaste și să numește puterea și înțelepciunea lui Dumnezeu, duple cum zice Pavel la capul cel dintîi către corinteni. Și să cade creștinului pravoslavnic a-ș face semnul sfintei cruci într-acestaș chip:

f. 8v Întîi să împreune céle 3 dégete ale mîinii drépte (adecă dégetul cel mare și cu céle 2 de lîngă dînsul) și puind în frunte să zică: în numele Tatălui, apoi puind la buric să / zică: și al Fiiului, apoi puind în umărul cel drept să zică: și al Sfintului Duh, apoi puind în umărul cel stîng să zică: Amin.

RUGĂCIUNEA CARE AU ÎNVĂȚAT PRE APOSTOLI DOMNUL NOSTRU IISUS HRISTOS: „TATĂL NOSTRU CARELE EȘTI ÎN CERIURI“

f. 9 Aicea ne învață să știm cum că n-avem alt tată fărú numai pre Dumnezeu cel din ceriuri, precum la Matheit, în 25 de capete zice: Și tată să nu chiețați voi pre pămînt, pentru că unul iaste Tatăl / vostru cel din ceriuri.

Sfințească-se numele tău. Numele lui Dumnezeu să sfințește cu lucrurile și cu faptele céle bune, precum la Matheiu, cap 5 zice: „Într-acesta chip să strălucească lumina voastră înaintea oamenilor, ca să vază faptele voastre céle bune și să slăvească pre Tatăl vostru cel din ceriuri“.

f. 9v Să vie împărăția ta. Aicea să roagă sufletul să-și trimiță Dumnezeu împărăția, adecă ajutorul și dreptatea, ca să-l păzească curat și nebîntuit de putéria păcatului, duple cum apostolul către romani în 6 / capete zice: „Să nu împărățească păcatul în trupul vostru cel muritor, ca să vă supuneț întrú pohtele lui“.

Fie voia ta, cum în ceriu, așa și pre pămînt. La această cêrere rugăm pre Dumnezeu ca să i să plinească voia

pre pământ ca și în ceriu, adecă precum îngerii în ceriuri să supun voei lui Dumnezeu, spre toate lucrurile, făr'de nici o îndoire, într-acesta chip și pre pământ să să plăce lui și oamenii, dupe cum zice Pavel în 2 capete cătră filipiseni: „Întru numele lui Iisus Hristos tot genuchiul să va pleca cereștilor și pămînteștilor și celor de supt pământ”. /

- f. 10 Pîinea noastră cea din toate zilele dă-ne-o noao astăzi. Cu această rugăciune cerem mai vîrtos de la Dumnezeu hrana cea preste fire a sufletului, carea iaste cuvîntul lui Dumnezeu, după cum la Matheiu, cap 4 zice: „Nu numai cu pîine va trăi omul, ce cu tot cuvîntul ce iase din rostul lui Dumnezeu”.

- Și iartă noao greșalele noastre, cum și noi ertăm greșiților noștri. Această rugăciune ne îndemnează mai mult să ertăm greșalele celor ce ne greșesc noao, ca și Dumnezeu să iarte păcatele noastre cele ce / în toată vrémea greșim de pre cum la Matheiu în 6 capete zice: „Lăsați și să va lăsa voao”.

- Și nu ne duce pre noi în ispită. Prin rugăciunea aceasta cerem de la Dumnezeu să nu ne ducă la ispita lumii și a diavolului și a trupului, pentru că într-acéste trei ispite să cuprînde tot féliul de ispită. Ci păzindu-ne de acéstia, vom fi păziți de toată altă ispită.

- Ce izbăvește pre noi de cel rău. Cu această rugăciune cerem de la Dumnezeu să ne mîntuiască de tot răul și de tot păcatul; și mai ales ne rugăm să izgonească / de la noi tot vrajmașul sufletesc în vrémea morții.

- f. 11 Că a ta iaste împărăția și putéria și slava în véci. Amin. Cu acéste cuvinte ne încredințează cum că de cîte am rugat pre Dumnezeu Tatăl cu credință curată și cu nădêjde, de nevoia lui, ca un împărat putérnic, ni le va da, precum la Ioan în 14 capete zice: „Și ori cîte veți cere întru numele mieu, aceasta voi face”. /

- f. 11v MĂRTURISIREA CREDINȚII, CAREA SĂ ÎMPARTE
ÎN 12 ALCĂTUIRI

Crez întru unul Dumnezeu, Tatăl atotțiitorul, făcătoriu cerului și al pămîntului, văzutelor tuturor și nevăzutelor.

Alcătuirea aceasta ne învață să credem că unul iaste Dumnezeu-Tatăl, precum apostolul cătră efeseni, cap

- 4 zice: „Unul iaste Dumnezeu și Tatăl tuturor carele iaste preste toate și prin toate și întru noi întru toți“. Și încă ne mai învață să credem cum că acesta au făcut toate /
- f. 12 cèle văzute și cèle nevăzute, din nimica, numai cu cuvîntul.
- Și întru unul domnul Iisus Hristos, Fiiul lui Dumnezeu, unul născut carele de la Tatăl s-au născut, mai nainte de toți vécii, lumină din lumină, Dumnezeu adevărat de la Dumnezeu adevărat, născut iar nu făcut, cela ce iaste de o ființă cu Tatăl, prin carele toate s-au făcut.
- A dooa alcătuire ne învață să credem cum că Domnul Iisus Hristos, Fiiul lui Dumnezeu, iaste Dumnezeu adevărat și vécinic, nu făcut, nici zidit, ci născut mai nainte de toți vécii, din firea Tatălui, asemene slăvit cu
- f. 12^v Tatăl, precum / însuși la Ioann, în 17 capete zică: „Și acuma proslăvește-mă tu, părinte, cu slava carea am avut de la tine mai nainte de lume.“
- Încă ne mai învață să credem cum că Iisus Hristos iaste făcător tuturor lucrurilor și veacurilor, după cum la Ioann, cap 1 zice: „Lumea de el s-au făcut și lumea pre el n-au cunoscut“.
- Carele pentru noi, oamenii, și pentru mîntuirea noastră s-au pogorît din ceriu și s-au întrupat din Duhul Sfînt și din Mariia Fecioară și s-au făcut om.
- f. 13 A treia alcătuire ne învață să credem / cum că Domnul nostru Iisus Hristos s-au pogorît din ceriuri pentru mîntuirea noastră, zămislindu-se din pîntecile fecioarei Mariei de Duhul Sfînt și s-au născut om desăvîrșit, cu suflet cuvîntător și cu toate cîte urmează firii omenești (afară numai din păcat). Însă neschimbîndu-se dumnezeirea în omenire, nici omenirea în dumnezeire, ci amîndoa firile desăvîrșit au petrecut într-o unire: Dumnezeu adevărat și om adevărat.
- Și s-au răstignit supt Pilat din Pont și au pătimit și s-au îngropat. /
- f. 13^v Această alcătuire ne învață să credem cum că domnul nostru Iisus Hristos s-au răstignit de Pilat (carele era din Pont), vîrsîndu-și preacinstit sîngele său pre cruce, pentru ca să ne mîntuiască pre noi din păcat; și nefiind păcătos au pătimit, însă nu dumnezeirea, ci omenirea. Și precum cu adevărat au pătimit pre cruce, așa adevărat au și murit, precum la Luca, cap 23 zice: Și strigînd cu glas mare au zis: Tată, în mîinile tale dau sufletul meu. Și acéstia zicînd au răposat. Și îngropîndu-se i s-au pecetluit groapa, precum la Mathei, / cap 27 zice: „Aveți custodie,
- f. 14

mérgeți de întăriți cum știți"; iară ei mergînd au întărit groapa, pecetluind și piatra împreună cu custodia.

Și au înviat a treia zi după scripturi.

Cu această alcătuire ne învățăm a crede cum că domnul nostru Iisus Hristos cu puterea dumnezeirii lui s-au sculat din morți, însă cu acelaș trup cu carele s-au și născut și s-au și îngropat dupe *Scripturi*; adecă după cum au fost prorocit prorocii și după *Scripturile* legii cei vechi, precum însuși Hristos la Marco, cap 17 zice: „Însă Fiiul omenesc mERGE precum / s-au scris pentru dînsul“.

f. 14^v

Și s-au suit la ceriuri și șade de-a dreapta Tatălui.

Aceasta ne învață să credem cum că cu trupul carele s-au născut Hristos și s-au îngropat și s-au sculat din morți, cu acela s-au și înălțat la ceriuri și au șazut de-a dreapta Tatălui, precum la Marco, cap 16 zice: „Iară Domnul duple ce grăi lor să luă la ceriu și șazu de-a dreapta lui Dumnezeu“.

Și iarăș va să vie cu slavă să judece viii și morții, a căruia împărăție n-are sfîrșit.

f. 15

Aicea ne învață să credem cum / că va să vie Hristos a doa ora ca să judece pre cei vii și pre cei morți și ca să dea răsplătire fieștecăruia din oameni de pre faptele sale, precum însuși la Mathei, cap 25 zice: „Iară [cînd] va veni Fiiul omenesc întru slava sa și toți sfinții îngeri împreună cu dînsul. Și iarăș pentru răsplătire la Ioann, cap 5 zice: „Și vor eși cei ce au făcut céle bune <întru> înviare de viață, iară cei ce au făcut réle întru înviare de osîndire“.

Și în Duhul Sfînt Domnul de viață făcătoriul, carele de la Tatăl purcède, cela ce cu Tatăl și cu Fiiul iaste închinat și slăvit, / carele au grăit prin proroci.

f. 15^v

Această alcătuire ne învață să credem și în Duhul Sfînt, carele iaste de o ființă cu Tatăl și cu Fiul și să slăvește împreună cu Tatăl și cu Fiiul. Și cum că de la Tatăl purcède precum mîntuitoriul nostru Hristos adeverează la Ioan, cap 15 zicînd: „Cînd va veni mîngîitoriul pre carele eu voi trimite voao de la Tatăl, duhul adevărului, carele de la Tatăl purcède“. Și încă ne mai învață cum că Duhul Sfînt au grăit prin proroci.

Întru una sfîntă săbornicească și apostolicească besérică.

f. 16

Această alcătuire ne învață să ne / supunem poruncilor săborniceștii și apostoliceștii besérici, după învățătura lui Hristos, carea la Mathei, cap 18 zice: „Iară de nu va asculta nici besérica, fie ție ca cel păgîn și ca un vameș“.

Mărturisesc un botez, întru ertarea păcatelor.

- f. 16^v Această alcătuire ne învață să mărturisim un botez, întru ertarea păcatelor, adecă să ne botezăm noi, creștinii, întru numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, prin apă și prin duh ca să ni să iarte păcatul cel strămoșesc și alte păcate, precum însuși Hristos la Ioann, în 3 cap / zice: „De nu să va naște neștine din apă și din duh, nu va putea să între întru împărăția lui Dumnezeu.”

Aștept înviarea morților.

Această alcătuire ne învață să credem cum că va fi cu adevărat înviarea trupurilor omenești, după cuvîntul Domnului care la Ioann, cap 5 zice: „Că toți cei ce sînt în mormînturi vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu și vor eși”.

Și viața veacului celuia ce va să fie. Amin.

- f. 17 Aicea ne învață să credem cum că în veacul ce va să fie va veni blagoslovenia lui Dumnezeu la cei aleși / ai lui și viața vécinică cu bucurii sufletești, care nici odinioară sîfîrșit nu vor avea, precum *Scriptura* mărturisește la întîia carte către corintheni, cap 2, zicînd: „Céle ce ochiul n-au văzut și uréchia n-au auzit și pre inima omului nu s-au suit, carele au gătit Dumnezeu celor ce iubesc pre el.” /

f. 17^v CÉLE ȘAPTE TAINI ALE SFINTEI BESÉRICI

1. Sfîntul botez. — 2. Sfîntul mir. — 3. Sfînta liturhie. — 4. Rînduiala preoției. — 5. Ispovedania, sau pocăința. — 6. Nunta céia ce să face pre lége. — 7. Sfîntul maslu.

CE PUTERE ȘI CE DAR AU ACÉSTE ȘAPTE TAINI

- f. 18 Botezul iaste temeiul celorlalte taine și mai întîi decît toate la rînduială. Are mare dar și multă putere și făr'de sfîntul botez célelalte șase / taine nu pot face nici cu un mijloc pre om creștin. Care botez l-au arătat singur domnul Hristos, poruncind și apostolilor să-l săvîrșasă precum scrie la Mathei în 28 de capete zicîndu-le: „Mergînd, învățați toate limbile, botezînd pre ei în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, învățînd pre ei să ție toate cîte am poruncit voao”. Această taină ca și céialalte 6 taine are 4 pricini.

f. 18^v Cea dintîi iaste pricina cea lucrătoare. A doao iaste materia. / A treia iaste închipuirea și a patra iaste pricina cea săvîrșitoare.

Pricina cea lucrătoare a sfîntului botez și a tuturor celorlalte taine iaste Dumnezeu, carele lucrează cu darul lui cel dumnezeesc prin mijlocul preotului.

Materia iaste apa cea curată făr'de nici o amestecătură.

Închipuirea iaste chemarea sfîntei Troițe, precum s-au zis mai sus, adecă: Botează-să robul lui Dumnezeu, în numele Tatălui și al Fiiului și al Sfîntului Duh. Amin.

f. 19 Pricina cea săvîrșitoare iaste ca să șteargă păcatul cel strămoșesc / și al voinței de la om și să facă pre cel botezat fericit, sfînt desăvîrșit, viu și fiu lui Dumnezeu, după dar.

Pentru sfîntul mir.

După ce să săvîrșăște lucrarea sfîntului botez, urmează sfîntul mir, cu carele unge preotul pre cel botezat. Materia mirului iaste untuldelemn, cu alte multe materii mirositoare. Închipuirea sînt cuvintele și rugăciunile arhiereului care le zice pre dînsul și numai singur arhiereul îl poate face și să dea la cei botezați de preot cu acéstea

f. 19^v cuvinte: Pecétea darului Sfîntului Duh. / Amin. Și sfîrșitul iaste pentru ca să adevérezé pre creștîni în credință și să ia putére asupra vrăjmașului.

PENTRU TAINA DUMNEZEEȘTII LITURGHII

Taina Liturghiei iaste prefacerea pîinei și a vinului în trupul și sîngele mîntuitoriului nostru Iisus Hristos. Și iaste materia aceștii sfînte taini pîinea de grîu curat și vin curat și apă curată. Și închipuirea sînt sfîntele cuvinte care le zice preotul după cuvintele céle domnești: Și fă pîinea aceasta cîstit trupul Hristosului tău, Amin, iară ce e în păharul acesta, scump sîngele Hristosului tău, Amin, prefăcîndu-le / pre dînsule cu Duhul tău cel Sfînt. Amin. Sfîrșitul sfîntei Liturghii iaste să să jărtvuiască mieluşelul lui Dumnezeu, pentru mîntuirea lumii.

f. 20

PENTRU RÎNDUIALA PREOȚIEI

Preoția iaste rînduială dumnezeiască a tainei cei simțitoare, avînd putére duhovnicească pentru mîntuirea și ajutorul oamenilor, rînduită de mîntuitoriul nostru Hristos. Și iaste materia ei cel ce să hirotonéște, iar chipul

f. 20v

sînt cuvintele ce zice arhiereul: Darul cel dumnezeesc carele totdeauna céle neputincioase le tămăduiaște i proci, cu punerea m  inei / pre capul celui ce să hiroton  ste.

  i sf  r  itul iaste ca să tiposeasc   în sufletul celui hirotonit stăpînire   i putére dumnezeiască, pentru ca să poată să s  v  r  seasc   tainele.   i taina preoției numai arhiereul o săvîrșăște.

PENTRU TAINA ISPOVEDANIEI SAU A POC  IN  EI

Pocăința iaste întoarcerea de bună voe din răotăți spre bunătăți   i de la diavolul întoarcere spre Dumnezeu prin os  rdie   i prin osteneală.

f. 21

  i iaste materia poc  in  ei mărturisirea gurii   i sf  r  marea inimii   i facerea canonului. Iar chipul poc  in  ei / iaste put  erea ce au dat m  ntuitorul nostru numai sfin  ilor lui ucenici   i apostolilor, după cum zice la Mathei, în 8 capete: C  te ve  i lega pre p  m  nt i proci (pentru aceasta vom arăta mai pre larg la învățătura ispovedaniei). Iar   sf  r  itul iaste să să curățescă omul de păcat   i să ci  tigie iar   i darul lui Dumnezeu.

PENTRU TAINA NUN  II CEI PRE LÉGE

Nunta iaste împreunare bărbat cu muiare spre împlinirea dumnezeescului acela cuvînt: „Cr    te-  i   i vă   nmul    i  ”.

f. 21

Materia ace  tii taine iaste bărbatul   i muiarea cari vin cu g  nd des  v  r   it / ca să să împreune amîndoi   i să lăcuiască nedesp  r    i. Iar   chipul sînt cuvintele carele amîndoi zic în besérică înaintea preotului în auzul tuturor (adecă): Voie  ti-mă? Voescu-te; urm  nd la ac  ste cuvinte rugăciunile   i blagosloveniile preotului spre cea des  v  r   it împlinire a nun  ii. Iar   sf  r  itul iaste   nmul    irea neamului omenesc   i încetarea pohteii cei trupesti, după cum grăiaște sf  ntul Pavel la cartea cea dint  ii cătră corintheni, în 7 capete zicînd: „Iar   pentru curvie fie  tecarele a sa muiare să aibă   i fie  tecar   pre al său bărbat să-l aibă”. /

f. 22

PENTRU TAINA MASLULUI

Maslul iaste o ungere care să face cu untdelemn curat pentru cei bolnavi   i are putére prin blagoslovenia preotu-

lui să dea sănătate sufletească și trupească celor care să se întorc de la păcate, după cum zice sfântul Iacov la 5 capete, la adevărata lui Poslanie: „De boléște cineva întru voi, chéme preoții beséricii și să se roage pentru el, ungînd pre el cu untdelemn întru numele Domnului și ruga credinții va mîntui pre cel bolnav și-l va scula pre el Domnul, măcar și păcate de va fi făcut erta-se-vor/lui“.

f. 22v

Și iaste materia maslului untulelemn curat, iară chipul sînt cuvintele molitvei ce zice preotul (adecă): Însoți stăpîne sfințește untulelemn acesta, ca să fie celor ce să vor unge dintr-însul întru tămăduire i proci. Iară sfîrșitul iaste să se șteargă rămășițele păcatelor și să cîștige bolnavul sănătatea sufletului și a trupului. /

f. 23

NOAO PORUNCI MARI ALE BESÉRICII

1. Că să cuvine a ne ruga lui Dumnezeu cu înfrîngere de inimă și cu umilință.

2. Să păzim céle 4 posturi ce sînt poruncite și legate: al Nașterii lui Hristos, al Paștilor, al Sfinților Apostoli și al Maicăi Précistii.

3. A cinsti pre părinții cei duhovnicești carii să roagă pentru noi la Dumnezeu ca niște slugi ai lui Dumnezeu și trebue să ne sfătuim cu dînșii pentru céle sufletești. /

f. 23v

4. A ne ispovedui păcatele noastre de 4 ori într-un an în vréme de post înaintea părintelui celui duhovnicesc, carele va hirotonit pre lége creștinește, iară cei mai cu evlavie de 12 ori, iară cei mai proști măcar o dată într-un an.

Și care vor fi bolnavi să se ispoveduiască mai adése, făcîndu-și și maslu și să se cuminece adése; și așa să vor face părtași vieții cei de véci.

f. 24

5. Să nu se cetească cărțile ereticilor nici dăscăliile și învățătura lor cea hulitoare să nu se asculte de cei ce nu-s învățați, nici știu *Sfînta Scriptură*, nici să se / amése-te cu ei, nici să se întrebe cu ei.

6. Să se facă rugăciuni pentru întemeierea tuturor oamenilor: întii pentru cei ce sînt întru stepena preoției și a clirosului; a dooa pentru cei ce să află în vredniciile céle lumești și ale politiei și a ostașilor; apoi pentru cei ce fac bine la besérici a spori și a créște săborniceasca și dreapta credință.

f. 24 7. Să se păzească posturile și rugăciunile carele să vor porunci de arhiereul locului să se facă în eparhiia lui, cînd s-ar întîmpla vrîme de nevoie ca să întoarcă mîniia / lui Dumnezeu după norod și să se mîntuiască veri de ce nevoie și scîrbă s-ar întîmpla.

8. Nu iaste ertat mirénilor să ia nimic de ale beséricii în silă și să se lucrêze cu iale, după cum vor vrea, ce numai să fie de treaba preoților și a celora ce slujesc la beserică a să hrăni și a da la săraci și la streini.

9. Să nu să facă nunte în zilele céle ce sînt oprite de beserică nici să cade creștinii să facă jocuri într-acéle zile, după cum fac păgîinii; ce după cît va fi puțința să se ferească de acéstea. /

f. 25 ZÉCE PORUNCI ALE LUI DUMNEZEU, DE LA A 2 LÊGE,
CAP 5.

1. Să nu avem alt Dumnezeu înaintea lui.
2. Să nu luom numele Domnului în deșărt.
3. Să cinstim și să ținem sărbătorile.
4. Să cinstim pre părinții noștri.
5. Să nu ucidem.
6. Să nu preacurvim.
7. Să nu furăm.
8. Să nu mărturisim strîmb.
9. Să nu pohtim muiarea altuia.
10. Să nu pohtim verice lucru strein. /

f. 25v ȘAPTE DARURI ALE DUHULUI SFÎNT, CARELE SÎNT. ISAIA
CAP 11, STIH 2

1. Înțelepciunea. 2. Înțelégerea. 3. Cunoștința. 4. Voia. 5. Blagoceștiia. 6. Vitejiia. 7. Frica lui Dumnezeu.

TREI FAPTE BUNE ALE BLAGOSLOVIEI. 1 COR<INTHENI>,
CAP 13, STIH 13

f. 26 1. Credința. 2. Nădédjia. 3. Dragostea. /
Credința după cum zice fericitul Pavel la 11 capete cătră evrei iaste ființa celor nădăjduite și lucrurilor celor ce nu să văd dovediri.

Nădejdea iaste o îndrăzneală adevărată cătră Dumnezeu, dată în inima omului din dumnezeiasca strălucire ca să nu să deznădăjduiască nici odată de darul lui Dumnezeu, ci să fie încredințat cum că va lua prin pocăință ertăciune păcatelor și veri ce altă cerere sau trecătoare, sau vécinică.

- f. 26^v Dragostea încă iaste, după cum zice fericitul Pavel mai mare decît credința și decît / nădejdea, tămeiul și vârful tuturor bunătăților, carea unêște pre mulți întru una și face cale cătră Dumnezeu tuturor celora ce o iubesc.

PATRU BUNĂTĂȚI ALE SUFLETULUI

1. Vitejia. 2. Înțelepciunea. 3. Dreptarea și 4. Curățenia.

PATRU BUNĂTĂȚI ALE TRUPULUI

1. Tăria. 2. Întregimea. 3. Frumuseția și 4. Sănătatea. /

f. 27

ȘAPTE PĂCATE DE MOARTE

1. Trufia. 2. Iubirea de argint. 3. Curvia. 4. Mînia. 5. Lăcomia. 6. Zavistia. 7. Lenevia la faptele cele bune.

ȘAPTE FACERI DE BINE ÎMPOTRIVA ACESTORA

1. Smerenia. 2. Eftinătatea. 3. Înfrînarea pohtei. 4. Îngăduința. 5. Postul împotriva lăcomiei. 6. Dragostea. 7. Nevoiața.

CÊLE 12 RODURI ALE MILOSTENIEI, DUPĂ CUM SCRIE LA MATHEI, CAP 15

f. 27^v

Flămîndului să-i dea mîncare. / Setosului să-i dea să bea. Pre strein să-l primească în casă. Pre cel gol să-l îmbrace. Pre cel bolnav să-l caute. Pre cel din temniță să-l cercetêze.

Mai sînt încă și acéstia: Pre cei morți să-i îngroape. Pre cei scîrbiți a-i mîngîia. A sfătui céle mîntuitoare. A învăța pre cei neștiuți. A erta greșalele celui vinovat. A răbda cu mulțămîită scîrbele ce vin de la Dumnezeu și de la oameni și a ruga pre Dumnezeu nu numai pentru dînsul ce și pentru toți. /

.....
.....¹.

f. 35^v

ALTE ÎNVĂȚĂTURI TREBUINCIOASE

1. Vericare preot afară din enoria lui (de) va face Liturghie sau o sfeștanie sau va cununa, sau va ispovedui, sau va cumineca pre cineva și după ce va muri îl va îngropa, sau verice alt lucru beserecesc va face fără de voia preotului aceluia a căruia va fi noria, unul ca acela de pravilele sfinților părinților noștri să leapadă de tot darul preoteșc și-l vom lepăda și noi.

f. 36

2. Așijderea nici unul din voi / să nu îndrăznească să cunune vreun om, sau vreo muiare streini, dintr-altă țară, au și din țara aceasta și să fie neștiuți, pînă nu-i veți cerceta și-i veți ispiti; pentru că vin mulți din Țara Ungurească și din Țara Turcească și dintr-alte locuri depărtate și să însoară aici și pe la locurile lor au mueri, sau muerile au bărbați și lăsîndu-i au fugit, sau sînt a treia cununie și vin aici pentru ca să ia a patra muiare, sau muiarea să ia al patrulea bărbat, care lucru iaste curvie și fărădelege.

f. 36^v

Ci pre unii ca aceștea fără scrisoare de mărturie de la preotul / locului lor, care să scrie cum că nu s-au însurat, au s-au însurat și i-au murit muiarea, sau iaste a doao nuntă și i să cade să mai ia încă o muiare să nu-i cununați, pentru ca să nu să facă fărădelegi, precum ca acéștea multe ni s-au întîmplat de am judecat.

3. Iară de să va întîmpla și nu va fi cu putîntă să ia scrisoare de la preotul locului lor, atuncea întîi să puneți pre fieștecarele dintr-însii la jurămînt și de vor priimi jurămîntul, cum că n-au la locul lor nici bărbatul muiare,

¹ A doua parte, *Învățătură pentru ispovedanie*, ce cuprinde f. 28–35, este aproape identică cu aceea inclusă în broșura tipărită la Rîmnic în 1705: *Învățătură pre scuri pentru taina pocîinșii*, mai puțin rugăciunile, care, de altfel, nu aparțin lui Antim.

f. 37

nici muiarea bărbat și cum că n-au luat pînă acuma muiare, sau au luat una și au / murit, sau doao, atuncea îi veți cununa, au întîia nuntă va fi, au a doao, au a treia, precum vor mărturisi după jurămîntul ce le veți da; iară carii vor fi a patra nuntă nice cum să nu îndrăzniți a-i cununa.

f. 37v

4. Încăși vă poruncim și aceasta: nimeni din voi din preoți să nu îndrăzniți a despărți bărbat de muiare, sau muiare de bărbat, nici să vă uniți la un gînd cu aceia ce îndrăznesc a face această fărădelége, pentru că am înțeles că să face acest lucru necuvios în multe părți; că numai de să întîmplă să aibă bărbatul cu muiarea vrajbă / între dînșii, îndatăși să duc la pîrcălabi, sau la altă căpetenie și la preotul satului și la megiași de să despart și-și fac carte, care lucru nu creștinii, ce nici păgînii nu-l fac. Că unde Dumnezeu au împreunat (zice), omul să nu despartă. Ce de va fi de despărțit să să trimiță aici la scaun, pentru ca să să facă despărțeala pe pravilă.

f. 38

5. Nice un preot, carele nu va avea voe de la arhieru, să nu cutéze a ispovedui (fără numai la nevoe de moarte) precum am înțeles că fac mulți, ca să cîștige daruri.

6. Așjidirea și cei ce vor avea voe, / cînd ispoveduesc, sau isprăvesc verice taină care li să cade din céle șapte taine a le săvîrși, să nu ia plată vînzînd sfintele, că să aseamîna Iudei, precum iarăși am auzit că fac mulți.

Și cînd îi chiamă cineva să priceștuiască bolnavi, au să botéze prunci în grabă, nu vor să meargă, ce să lenevesc și cer plată multă, puind pricini, au depărtarea locului, au a vremii.

f. 38v

7. Așjidirea fieștecarele în noriia sa să dea poruncă poporanilor cîți sînt supt ascultarea lui. Duminicile peste tot anul și sărbătorile céle mari domnești și ale / Maicăi Précistei și a sfinților celor mari să le dați învățătură să păzească la beserică seara la Vecernie, dimineața la Utrănie și mai vîrtos la sfînta Liturghie, căci acéia iaste mai folositoare decît toate slujbele și decît toate rugăciunile.

Și într-acéle zile nici să lucréze, nici să vînză, nici să cumpere nimic, afară din bucate de mîncare; căce să lucrează într-acéle zile oprite, lucrul acela iaste afurisit. Și în posturi să să ispoveduiască și să să cuminece după obicei.

f. 39 Și cine ar avea bolnavi în casa lui să nu aștepte să-i cuminece la ceasul morții, când le / piare graiul, ce de cu vreme, pînă sînt în fire, să chiiame pre preot, ca să-i ispoveduiască și să-i cuminece. Că vericari din voi nu veți purta grijă să faceți așa, ce veți cumineca vreun bolnav de aceștea carele nu să poate ispovedui, afară de-l va grăbi moarte fără veste, precum să întîmplă la unii, veți cădea în osîndă, împreună cu el și vă veți lipsi și de darul preoției.

f. 39 8. Nici unul din preoți să nu cutéze a să muta din enoria lui într-alta, fără de voia și știrea arhiereului locului. Că verice slujbă ar face iaste fără de cale / și cade în osîndă.

9. Vericari din voi și mai vîrtos protopopii să cercetați, că vin preoți și călugări mincinoși dintr-alte țări de slujesc ale preoției înșălînd creștinii. Ce pre unii ca aceștea să-i trimiteti la noi, ca să le luăm seama de sînt adevărați preoți. Și mai în scurt preot străin nimeni, nicidecum, să nu-l primească, fără de cartea noastră.

PRICINILE PENTRU CARE FIEȘTECE PREOT ARE VOE SĂ SLUJEASCĂ ÎN NORIIA ALTUIA

f. 40 1. De să va întîmpla cuiva nevoe de moarte și preotul acelui sat / nu să va afla acoloa, ce va fi lipsind undeva, departe, sau va fi cumva și el bolnav, atuncea pentru nevoia morții, preotul din enoria care va fi mai aproape, să aibă voe să-l ispoveduiască și să-l cuminece, și de va muri să-l și îngroape, pentru ca nu cumva să moară negrijit cu célea ce să cad creștinului. Așjidirea și la botez.

f. 40v 2. Așjidirea pentru întîmplarea morții să cade preoților carii au enoriile lor aproape să dea unul altuia înștiințare cînd vor vrea să meargă undeva și va lipsi vreunul din enoria lui și într-acea / norie va veni cuiva ceasul morții, să vie preotul aceiialte enorii să-l ispoveduiască și să-l cuminece.

3. Încăși de va lipsi preotul vreunii enorii întru care s-ar afla omul în cumpăna morții și preotul ceiialte enorii fiind chemat de oamenii bolnavului, pentru ca să-l ispoveduiască și să-l cuminece și el nu va vrea să meargă, ce va pune pricini la mijloc cum că are treabă, sau vrajbă cu preotul enoriei aceia și de s-ar întîmpla ca să moară acel om negrijit, să știe că-l vom lipsi de

l. 41 tot de preoție, de vreme ce au / lăsat un suflet și au perit, pentru care Dumnezeu s-au făcut om și au priimit moarte pentru mîntuirea lui.

f. 41v 4. Iarăși vă poruncim și aceasta că să întîmplă de fug unii de prin județele și satele lor pentru nevoi și vin într-alte județe și sate. Ce pentru aceștea dăm voe ca unde s-ar afla și de s-ar întîmpla nevoie de moarte, sau și fără de nevoia morții de vor vrea să să ispoveduiască și să să cuminece pînă să vor întoarce iară la locurile lor, să-i ispoveduiți și să-i cuminecați; pentru ca acéste doao sînt trebuincioase la creștini. / Iară nuntă de s-ar întîmpla să facă acești fugiți, să nu-i cununați pînă nu să va face cercare ca nu carea cumva să fie rudenie de sînge, sau alte întîmplări de care s-au zis mai sus; că fără ispovedanie și fără de cuminecătură nu să poate mîntui omul, iară fără de împreunarea nunții să poate mîntui.

f. 42 5. Așijdirea vă poruncim frați de cruce nici cu un mijloc să nu lăsați să să facă, pentru căci să fac multe lucruri necuvioase prin mijlocul acei frății. Iară de va îndrăzni cineva din preoți, să va pedepsi și el și acei ce s-au făcut frați de cruce, după cum scrie la sfînta / pravilă, cap 210, list 198.

6. Așijdirea vă facem în știre și pentru țigani, ca de acum înainte să purtați de grijă să nu lăsați să să mai facă între dînșii céle ce s-au făcut pînă acum; adecă de va veni țigan cu țigancă să să cunune, pînă nu-i veți iscodi cu tot denadinsul, foarte cu amăruntul pentru toate céle ce oprește pravila, ca și la toți creștinii, să nu-i cununați.

f. 42v Iară mai vîrtos, de va fi țiganul a unuia și țiganca a altuia, pînă nu vor aduce scrisoare fieștecarele de la stăpînul său, cum că iaste cu voia lor și cum că vor îngădui unul pre altul pînă / să vor împăca amîndoao părțile, au cu schimbu după obiceiul țării, suflet pentru suflet, au cu bani să răscumpere unul de la altul acel suflet, să nu-i cununați și nici cu un mijloc, măcar de v-ar face verice sile, au înfricoșare.

f. 43 Și acea scrisoare să o țineți foarte cu seamă bună la voi, veri la carele s-ar întîmpla; ca de va vrea cineva din stăpînii acelor țigani ce s-au împreunat cu voia lor să nu să ție de cuvînt, au în pizmă să facă să-i despartă, să aveți cu ce vă da seama, căci apoi veți cădea în osîndă și în pedeapsă, pentru căci că țiganii încă sînt / creștini,

botezați în numele sfintei Troițe. Și avem datorie, în tot chipul, veri cu ce mijloc s-ar putea, să-i punem la calea cea creștinească, că vom vrea să dăm seamă înaintea înfricoșatului judecătoriu pentru sufletele lor și noi, deaca nu vom învăța pentru dinșii cele ce să cuvin și voi, deaca nu veți face cele ce vă poruncim și stăpînii lor, deaca nu să vor supune dreptății și ascultării besericești.

f. 43^v 7. Să știți și aceasta că de să va întîmpla unul să botéze pre cineva, la vrémea căsătoriei celui botezat poate să-l cunune altul, că / bisérica nu opréște. Ce pentru aceasta să nu să facă turburare și gîlceavă, precum s-au întîmplat la mulți, de-au venit înaintea noastră de s-au judecat.

8. Așijderea vă facem în știre ca nimenea din voi să nu îndrăznească să facă beserică undeva pînă nu veți lua blagoslovenie de la arhiereul locului, nici să lăsați pe alții să facă pînă nu se va face știre, ca să li să dea voe, cu blagoslovenie, după porunca pravilei. Că și pentru aceasta să fac multe gîlcevi și multe vătămări de suflete și trebue să să păzească.

f. 44 9. Iată dară că v-am făcut înștiințare / de cîte am socotit că sînt trebuincioase și de folos, ca să vă luminați și voi și să învățați și pre alții și de cîte au venit și s-au judecat înaintea noastră și de cîte am înțeles prin oameni cinstiți și credincioși că să fac între voi și vi le trimitem tuturor, tipărite, ca să știți carele să faceți și carele să învățați și de carele să vă feriți.

f. 44 Iară cine dintru voi va face împotriva vreunui lucru dintre acéstea ce scriem, sau va lenevi și nu le va învăța acéstia toate cîte să cuprind într-această cărticea ca să știe în ce chip să le săvîrșească, / pentru ca să poată îndrepta pre creștini și să le folosească la céle sufletești, pre unul ca acela bine să știe că-l vom catherisi desăvîrșit, precum sfintele canoane ale sfinților apostoli și ale săboarălor poruncesc; și de-acia nu mai iaste cu puțință a i să erta, să fie preot, pentru ca să nu-și mai răpue sufletul cu neștiința lui și să pue în osîndă și pre alții.

f. 45 Iară de veți păzi acéstea ce vă poruncim, atuncea cu adevărat veți fi preoți adevărați ai lui Dumnezeu celui adevărat și vă v-a dărui pentru paza poruncilor lui și într-această lume bunătățile / lui și în viața cea viitoare, împărăția lui cea cerească.

Așa faceți, precum vă scriem, ca și darul domnului nostru Iisus Hristos cu rugăciunile și cu blagoslovenia smereniei noastre să fie cu voi cu toți.

Tipărită în Sfânta Mitropolie în Tîrgoviște, la anul de la zidirea lumii 7219 <1710>, noembrie 8, de Gheorghe Radovici.

Sfârșit și lui Dumnezeu laudă. /

CAPETE DE PORUNCĂ

f. 1 Capete de poruncă la toată ceata besericească, pentru ca să păzească fieştecarele din preoţi şi din diaconi, deplin şi cu cinste, datoriia hotarului său. Acum întâi tipărite în zilele preainălţatului domn şi oblăduitoriu a toată Ţara Rumânească, Io Ştefan C(antacuzino) Voevod, în sfînta Mitropolie în Tîrgovişte la leat 7222 (1714)/

f. 2 Anthim cu mila lui Dumnezeu Arhiepiscop al Ungrovlahiei preacinstit şi exarh plaiurilor.

Voao cucernicilor preoţi şi diaconi din toată Ţara Rumânească. Tuturor de obşte de la preaputernicul Dumnezeu, vă rugăm milă, pace, sănătate, viaţă curată şi spăsenie sufletească, iar de la smereniia noastră molitvă, blagoslovenie şi ertăciune.

f. 2v Milostivul Dumnezeu carele ca un părinte al îndurărilor chiverniseşte şi mîntuiaşte pre toţi cît nădăjduesc la mila lui au văzut la cea de pe urmă / smereniia şi nevoia voastră a credincioşilor slujitori ai sfîntului său jărtvenic şi plecîndu-se cu iubire de milostivire au grăit bune în inima credinciosului şi prea înălţatului domnului nostru şi oblăduitorului Ţării Rumâneşti, Io Ştefan Cantacuzino voevod, pentru beserică şi pentru toată preoţia.

Dept acéia măriia-sa din dumnezeiască voinţă îndemnîndu-să au lucrat în zilele noastre lucru sfînt şi plăcut lui Dumnezeu plin de bunătate şi de iubire de oameni,

f. 3

care în zilele céle de mult, din descălecătoarea țării, nici unul din domnii cei dintii nu s-au învrednicit să o isprăvească. / Și ca un domn iubitoriu de Hristos și fiu adevărat al sfintei beséricii noastre a răsăritului aducându-să de cucerie au mîntuit cu hrisov domnesc toată ciata preotească de sarcina dărilor ce da de rînd cu țara.

f. 3v

Drept acéia dară și noi cu aciastă scrisoare a noastră vă dăm în știre tuturor preoților și diiaconilor pentru aciastă mare și fără de asemînare milă și facere de bine care s-au făcut voao că să înălțați slavă milostivului și dătătorului de bunătăți Dumnezeu și să faceți rugăciuni neîncetat seara și dimineața și întru amiază zi pentru spăsenia sufletelor părinților și moșilor lui și pentru / buna sănătatea mării-sale și pentru înteméiere în scaunul domniei să le păzească Dumnezeu de toate vicleșugurile împotivnicilor și să supue supt picioarele lui pre tot vrăjmașul și pizmașul.

Pre lîngă acéstia, vă zicem și vă învățăm în numele Domnului și vă poruncim:

f. 4

Întii. Să lăcuți după cum zice David în casa Domnului în toate zielele vieții voastre și să cercetați beserica cea sfîntă a lui cîntînd rînduitele slujbe cu toată socotința și nevointa și făcînd jărtva cea fără de sînge cu frică, și cu inimă umilită pentru ca să se arate îndurătorul / Dumnezeu milostiv și politiei și tot nărodului.

A dooa. Să aveți datorie în toți anii să faceți fieștecarele cîte un sārindar pentru domn și pentru toată boierimea și pentru toată țara după cum scrie hrisovul cel domnesc; pentru această milă ce s-au făcut voao care sārindar să-l încépeți de la Duminica Thomei.

f. 4v

Iară cine nu-l va face să dea seamă la înfricoșata judecată a lui Dumnezeu și încă de să va înțelege carea cumva că nu-l fac să va și pedepsi foarte tare și să va prăda fieștecarele de arhiereul său.

A treia. / De vrîme ce fieștecare om iaste datoriu să arate cătră făcătorul său de bine mulțemitoriu vă punem supt această datorie să faceți 2 Liturghii pe an: una în zioa de Svetii Ștefan la 27 de zile ale lui dechemvrie; și alta la 2 zile ale lui avgust la aducerea moaștelor acestui sfînt. Și acéstia să le faceți osebite și voi și cei ce vor fi în urma voastră în véci pentru măriia-sa Io Ștefan voevod

carele v-au făcut această mare facere de bine spre semn de mulțemită și de neuitare; iar cine să va lenevi din voi și nu le va face să fie supt blestem.

- f. 5 A patra. / Cine va vrea de acum înainte din miréni ca să se sue la această stepenă a preoției de nu va mERGE fieștecarele la arhiereul său să șază un an încheiat, iar carele va fi om procopsit și mai învățat jumătate de an să învețe toată rînduiala preoției după cum o pohtêște dreptatea și poruncêște sfînta besérică, să nu să ispitească nici cu un mijloc că va cîștiga preoția într-alt chip fără numai cînd va fi vreo nevoie și va lipsi preot de la vreun sat și să va afla om învățat și procopsit.

- f. 5^v Și vericare arhiereu va fi după vremi și nu va păzi această hotărîre pentru slava lui Dumnezeu, pentru cinstea / beséricii și pentru folosul norodului, îl lăsăm în judecata lui Dumnezeu.

A cincea. Poruncim voao preoților și diaconilor, să nu vă amestecați în lucruri mirenești, adecă în mărturii seli mincinoase, ficléne și cu voi veghiate, în jurămînturi, în chiezășii și într-altele asemenea ca acéstia, carele aduc scandală la norod și bănuială; iar mai vîrtos să vă feriți de neguțătorii, că apoi veți cădea în grea pedeapsă.

- f. 6 Ce fieștecarele din céle ce-i va dărui Dumnezeu să cîștige din venitul casii lui oprind cît fi va fi de treabă, céli alalte să le vînză neapărat / veri din ce ar fi și ar avea.

A șasea. Văzînd cineva că preoții nu dau bir și va vrea cu vreun mijloc să se preoțească au cu mite, au prin făgădueli, au prin mijlocul vreunui boiar de cinste, pentru ca să șază în pace la moșia lui fără norie, să-i fie în știință că să va pune la bir în rîndul țaranilor.

- f. 6^v A șaptea. Vericine din preoți și din diaconi să va înțelege că nu-și poartă cinstea preoției cum să cade, ci va umbla pré la circiume și va umbla beat, acela bine să știe că după întîia și a doao învățătură să va lipsi de tot / darul preoției și să va pune în rîndul țaranilor la bir.

Și să nu socotească că cu vréme iară își va lua cinstea, au cu niscai mite, au prin rugăciunile cuiva, ci va rămînea pînă în sfîrșit întru aceea predeapsă, hulă și ocară.

A opta. De va trebui la vreun sat preot, într-alt chip nu să va putea hirotoni nimeni, pînă nu vor veni cinci

4. 7

săteni să mărturisească cu jurământ cum că n-au preot și atunci să le rînduiască arhiereul preot, au de la vreun sat, de vor fi trei sau patru, au să le hirotonească om cinstit, învățat cum s-au și mai zis și fără / de gîlceavă.

A nooa. Nici un preot să nu îndrăznească să vînză vin la casa lui, nici să pue pe preoteasa lui să vînză vin sau pe slujnica lui. Iară de va călca cineva porunca și va face acest lucru necuvios și fărdelege să va lipsi de tot darul preoției și să va pune în rîndul țaranilor.

A zécea. Nici un preot să nu îndrăznescă să lase noriia lui și să meargă la alta făr' de pricină cuvioasă și făr' de carte de mărturiseală de la arhiereul său; că apoi va fi nepriimit veriunde ar merge. /

1. 7v

A unsprăzece. Fietecare preot să citească cu socotință acea cărțulue de învățătura besericească ce s-au tipărit la leatul de la Hristos 1710 și s-au dat atunci tuturor în dar și să împlinească și cu fapta acéle ce scriu într-însa, că apoi, de nu vor face, să vor pedepsi; iară cine nu va avea, să ceară la arhiereul său că i se va da.

1. 8

Așijdirea și această carte cu acéste 12 capete, fiește-carele din voi să o păstreze ca lumina ochilor și céle ce s-au hotărit într-însa cu poruncă, să se facă cu toată osîrdia, să nu afle nimenea pricină să zică că au pierdut-o, sau au ars în casa lui, sau i-au furat-o / cineva, că nu să va putea îndrepta ci să va da în rîndul țaranilor.

A dooasprăzece. Pentru ca să ridicăm din mijlocul norodului niște vătămări sufletești, ce vedem totdeauna că să lucrează și la cei mici, și la cei mari, iată că hotărîm doao lucruri și vă poruncim învățîndu-vă în numele lui Dumnezeu, acest lucru să se facă cu multă nevoință, pentru ca să nu piară suflete în deșărt și să se odihnească și judecătorii, atît cei besericești cît și mirenești.

1. 8v

Întîi. Diețile creștinilor carele să obicinuiesc de le fac la sfîrșitul vieții lor / pentru căci sînt mai mulți neînvățați din voi, preoții și nu știți în ce chip să o scrieți, nici creștinii nu știu cum să vă învețe să le faceți: din carele să scornesc atîtea gîlcevi și judecăți și jurămînturi și cărți de afurisanii și alte réle multe. Ci diata și pe aceasta să urmați.

A dooa. Foițele de zestre încă să se facă după izvodul ce iaste însemnat mai jos. /

Mijlocirile cu carele pot să rămîie dietile temeinice și nestrămutate

Întîi. Diata să cuvine să se facă cu frica lui Dumnezeu făr' de nici un vicleșug sau pizmă asupra cuiva atîta despre partea celui ce rînduiaște cît și despre partea celui ce o scrie.

A dooa. Să se facă cînd sînt mințile omului întregi iară nu cînd ajunge la ceasul morții pentru căci atunce să turbură mintea lui și nu știe ce rînduiaște.

f. 9^v

A treia. Să se rădice de la mijloc obiceiul / cel rău ce au unii și nu vor să lase nimica rudelor puind pricina cum că nu i-au căutat la vrîme de nevoie sau la vrîme de boală sau pentru căci au avut între dînșii vrajbă și lasă în pizmă averile lor la alții și pre rude îi lasă făr' de moștenire.

A patra. Diata de nu să va face cu acêste mijloace ce s-au însemnat mai sus în știință să fie fieștecărui că cei ce rînduesc nu vor avea nici o plată de la Dumnezeu și diata lor pre urmă să va strica și rudele ce vor rămînea făr' de moștenire și făr' de voia lor vor moșteni averile lor și afurisanile ce adaog pentru că sînt făr' de / cale vor cădea asupra lor.

f. 10

A cincea. Vericarele din preoți va fi chemat să scrie diata cuiva și va vedea cum că cel ce rînduiaște să poartă cu pizmă asupra rudelor lui, au să-l îndemne să facă céia ce iaste dreptul au să nu-i scrie diata că apoi va cădea în pedeapsă. Și la sfîrșitul dietii să-și pue preotul numele lui și din ce sat iaste și împreună cu dînsul să se iscălească 7 mărturii după porunca *Pravilei* sau 5, iar la vrîme de nevoie fie și 3.

f. 10^v

A șasia. În diată să cuvine mai întîi de cît toate să se rînduiască deplin zéstrele muerii, după cumu-i / va fi scriind foița și darurile céle mai înainte de nuntă și podoa-bele céle de a dooa zi, după cum poruncéște *Pravila*.

A dooa să rînduiască datoriile de va fi datoriu anume-cui ce iaste dator.

A treia să osebească toată cheltuiala ce va să se facă. la îngropare și la pomenirile céle obicinuite pînă la plinirea. unui an și alte milostenii și sārindare după cumu-i va fi puțința. Iar ce va mai rămînea afară dintr-acéstia. să împarță la moștenitori precum ar socoti, că va fi cu dreptate. /

f. 11 *Izvodul dieșii.* De vréme ce întâmplarea cea viitoare iaste nevăzută și însăși îngerilor necunoscută pentru că numai la Dumnezeu toate sînt cunoscute; drept acéia eu (cutarele) feciorul (cutăruia din cutare loc) am socotit mai nainte pînă a nu mă cuprinde sfîrșitul vieții méle și pînă îmi sînt mințile întregi și sănătoase să fac diată și să dovedesc gîndul meu cătră moștenitorii miei cei aleși cu care voesc să chivernisească ei avérea mea mutătoare și nemutătoare după petrecerea mea din viață.

f. 11v Ce întîi mă rog lui Dumnezeu / ca unui milostiv să-m iarte mulțimea păcatelor méle céle ce am greșit ca un om într-această lume. Așijderea mă rog și tuturor creștinilor cui ce voi fi greșit să mă iarte. Și de mine încă să fie ertați toți cîți în vor fi greșit și verice rău mi-ar fi făcut.

După aceasta poruncesc lor mai întîi de toate să-și ia soția mea cea după lége (cutarea) zéstrele ei deplin după cumu-i scrie foița și darurile céle mai nainte de nuntă, așijderea și podoabe ce i-am dat ei a doao zi după nuntă carele sînt iată ce și iată ce.

f. 12 A doao, să plătească datoriile ce sînt dator (cutăruia / și cutăruia cu zapise ori fără zapise).

A treia, să mi să facă pogrebania și pomenirile céle obicinuite pînă la împlinirea unui an. Așijderea și milele și sārindarele ce las să se dea deplin.

Iară după acéștia fiii și moștenitorii miei cei adevărați (cutare, cutare și cutare) să împartă toată avéria mea între dînșii frățește și cu pace. Însă (cutare) să-și ia partea lui, iată ce și iată ce. Și (cutarele) iată ce și iată ce. Și (cutarele) iată ce și iată ce.

f. 12v Încă ert pe credincios robul meu (cutarele) din robie și pe credincioasa roaba mea (cutarea). Încă dăruiesc (cutăruia) pentru mîntuirea / sufletului meu iată ce.

Acéștia voesc să facă acești moștenitori ai miei după moartea mea precum cu dreptatea minții méle am rînduit și limba mea au grăit și mîna mea au scris, înaintea acestor mărturii vrédnice de credință, carii s-au aflat de față (cutare, cutare, cutare, cutare, cutare, cutare, cutare).

Iară oricare din moștenitorii miei care am zis mai sus, au din judecători și din boiari, sau din cei besericești sau din cei lumești ar vrea să întoarcă, sau să strice această diată a mea să aibă a da răspuns și seama la înfricoșata

- f. 13 zioa acéia a răsplătirii înaintea judecătoriaului celui / drept și nefățarnic. Domnului nostru Iisus Hristos, Dumnezeu-zeul cel adevărat. Leat, mșta.

Eu (cutarele) cu a mea mînă am iscălit și am întărit această a mea diată și cu a mea pecéte am pecetluit înaintea acestor mărturii vrédnice de credință, carii sînt iscăliți mai jos.

Eu (cutarele) pre cum au zis cela ce au făcut această diată cu gura lui și precum au scris înaintea mea, așa mărturisesc înaintea lui Dumnezeu și înaintea oamenilor să puiu și pecétia mea.

Într-acest chip să iscălească și céliialte mărturii, pînă în șapte. /

- f. 13^v Mijlocirile cu care pot să rămîie foițele zéstrilor temeinice și nestrămutate

Întîi. Să se cérce cu mare socotință fétéle ce vor să se împreune cu nunta. Pentru ca să nu fie între dînșii rudenie au despre partea trupească au despre partea duhovnicească și să fie primită voința a amîndurori obrazelor după cum poruncéște *Pravila*. Și tocmélele ce să vor face despre amîndoao părțile să fie temeinice și cu dreptate. Pentru ca să nu urméze pe urmă despărțeală și să fie preotul satului împreună cu 3 mărturii iscăliți în foae pentru mai multă întărire a adevărului. /

- f. 1 A dooa. Verice lucru să vor îndura părinții să dea fétéi lor, au scule de argint, au de aur, au arămuri, au haine, au dobitoace, au verice alt asémenea acestora să se pue prețul a fieștecăruia ce plătéște și la sfîrșitul foii să se pue suma banilor și cîte lucruri sînt să se scrie în foiță; au să fie toate deplin, au să nu să scrie, pentru ca să nu să întîmple pre urmă gîlcevi și bănueli.

A treia. De se va întîmpla moarte muerii și copii nu va avea, să n-aibă volnicie bărbatul să cheltuiască la moartea ei mai mult decît a treia parte din zéstrele ei. Iară céliialte / doao părți să stea deplin pentru ca să le ia rudeniile ei, după cum o pohtéște dreptatea, de vréme ce el după

- f. 14^v

porunca *Pravilei* altă parte n-are să ia zestrele muerii sale, fără numai aşternutul. /

- f. 15 *Izvodul foiței zestrilor.* Fie Doamne mila ta spre noi după cum nădăjduim spre tine. Făcutu-se-au această foiță de zestre ce s-au dat fiicei noastre (cutăriia).

Precum scrie în jos anume să fie întru cea mai de pe urmă înştiinţare şi încredinţare la cei ce s-ar cuveni întărită cu iscălitura noastră şi cu a mărturiilor ce s-au întimplat la această tocmeală. Leat, mşa. /

- f. 15^v Iară cine din preoţi nu va face acéstea ce însăminăm aici (atîta pentru diiată cît şi pentru foița zestrelor) cu frica lui Dumnezeu cu dragoste şi cu minte deşteaptă îl lăsăm în judecata lui Dumnezeu, că noi ne-am făcut datorii. Şi de să va înţelege carea cumva pe urmă că s-au lenevit, la lucrul lui Dumnezeu sau au făcut cu ficleşug vreuna dintr-acéstia, să va pedepsi foarte tare de arhiereul său.

Vă poruncim şi aceasta că, de acum înainte acéste trei lucruri ce vă însemnăm aici să puneţi nevoinţă să le zăticniţi.

- f. 16 Întîi. / Acel obicei rău ce au unii de trag fétele oamenilor de fug cu dînsele fără de ştirea părinţilor unile cu voia lor, altele fără voia lor, apoi pe urmă pun mijlocitori de-i iartă părinţii, pe unii ca aceia să nu-i cununaţi nici la besérică să-i priimiţi şi să aibă voie protopopul să globească pre fată cu bani 200, iară pre fecior să-l globească vorniceii cu bani 400. Şi pînă nu va mărge la arhiereul lui să ceară ertăciune şi să-i facă răvaş de cununie să nu fie priimit.

- f. 16^v A doao. De va vrea vreun rumân să ia vreo țigancă sau țiganul să ia rumâncă, nici de cum să nu-i cununaţi, / pentru căci dau scandală la norod şi aduc la mijloc multe gîlcevi şi mai vîrtos că rămîne neamul cel slobod supt robie.

A treia. Rumânul neertat de stăpînu său nu să poate nici cu un mijloc să se preoţească, iar de-l va erta cu carte să se preoţească. Şi după preoţie cîţi copii va face să nu mai fie volnic nimeni să-i rumânească că sînt slobози. Sud¹ ... popa ... ot² ... hramul beséricii. /

¹ Judeţul.

² Din.

PREFEȚE, DEDICAȚII, POSTFEȚE

Postfața „Evangheliei“ greco-române, tipărită
la București, în anul 1693

Iubitorului cetitoriu sănătate.

Ca și corhorul între alte verdéte, precum zice pilda, mă arăt și eu, o iubiților cetitori, cătră cei meșteri și iscușiți și înțelepți și nevoitori tipografi, cu aciaștă de bogoslovie cu patru strune și cu toată alcătuirea de dulcele glas alăută, a ceii în trei staturi dumnezăiri, capul ceii fără prihană ai noastre credință, sfînta, zic și dumnezăiasca *Evanghelie*. Dintru carea noi luminîndu-ne pren dumnezăeștii și ai duhului propovédnici apostoli, și sînguri văzători a înfricoșatelor a Domnului taine, cea întreită și nedespărțită aceii desăvîrșită și necuprinsă troiță, am cunoscut pre Tatăl nenăscut, și pre Fiiul den părintele născut, și pe dumnezăescul Duh de la părintele purcezătoriu, o dumnezăire de o ființă și de împărăție în trei fêțe cunoscută.

Deci văzînd eu smeritul, adîncul bogoslovii, mă stridiiam a mă apuca de acest lucru. Însă dîndu-mă pre mine cu credință curată și cu nădêjde cătră dulcele Hristos carele zice, la Mathei 21: „De veți avea credință și nu vă veți îndoi, veți zice muntelui acestuia, rădică-te și te aruncă în mare, să va face, și toate oare cîte veți cêre, crezînd, veți lua“.

Deci spre-acestia căutînd cu tot sufletul și inema, prin trudă și osteneală, nu puțină, m-am atins de acest folositoriu de suflet lucru, al căruia întii cea lui Dumnezău plăcută voință și aflare, și cheltuialele au fost a prealuminatului ș-a pravoslavnicului creștin și mare cuviințatului domn și oblăduitoriu, a toată vestitei și blagocistivii Ungrovlahiiii, Ioan Costandin Băsărabă voevoda, iar tipărită de mine, prea micul în eromonahi, Anthim de la Iviriia.

Rogu-vă dară, îndreptarea greşalelor, neştiinţii şi a nesocotéliei méle cu blîndă şi frăţască voinţă, şi nedefăimînd făcîndu-o, rugaţi-vă pentru mine, smeritul pururea întru Domnul.

Dedicaţia „Psaltirei“ româneşti, tipărită
la Bucureşti, în anul 1694

Blagocestivului, prealuminatului şi preaslăvitului domn şi oblăduitoriu a toată pravoslavnică Ţara Rumânească, bunului şi creştinului Ioan Costandin Băsărabă voevod şi al meu de bine făcătoriu şi milostiv stăpîn, cu plecăciune metanie făcînd, de la Dumnezeu toată buna fericire poftesc.

Toată zidirea văzută şi nevăzută, cuvîntătoare şi necuvîntătoare, cîtă s-au făcut de cea adîncă a lui Dumnezeu înţelepciune, înălţate şi luminate doamne, carêşi după firea sa, silêşte de-şi arată slujba şi lucrarea ei, după cum i s-au poruncit. Stihiiile ca nişte întie pricini îndeamnă pre toate chipurile neamurilor, de-şi dau roada sa la vrémea lor.

Iară mai vîrtos de toate, fericita şi mai aleasa şi cuvîntătoare zidire, omul, silêşte de aduce nu numai un féliu de roadă, ce foarte multe cîte trupeşti, iară mai multe sufleteşti, de vréme ce şi el de doao s-au zidit, adecă den suflet şi den trup. Şi toate pentru el s-au făcut şi i s-au dat aciaastă simfătoare lume cu toată frumuseţea ei, ca o grădină cu multe féliuri de flori, ca să-şi aleagă céle de folos, să să împodobească trupeşte. Şi i s-au dat şi lumea cea de sus den suflarea dumnezăiască, den carea, cît va vrea, să-şi înfrumuseţeze icoana cea sufletească şi cît va putea să o asemene cu chipul icoanei ziditoriului său.

Şi măcar că mulţi den neamul omenesc au alergat mai vîrtos după céle trupeşti, cu carele s-au şi înşălat şi den calea adevărului s-au rătăcit, iară cîfi mai vîrtos céle sufleteşti au iubit, şi pre pămînt s-au cînstit, şi în ceriu viaţă vécinică au dobîndit.

Dentru carii şi măriia-ta, blagocistive doamne, te-ai ales foarte den tot sufletul rîvnitoriu dumnezăeştilor fapte, şi te nevoeşti cu toată osîrdiia de aduci multe féluri de roduri sufleteşti, pentru ca să aibă preavosla-

vnicul tău nărod să să adape sufleteste. Iară mai vîrtos de toate, precum zice acest fericit David, ai iubit podoaba casii lui Dumnezeu, carea iaste sfînta biserică. Și măcar că și cu alte daruri multe o înfrumusețezi, iară cu cuvîntătoarea podoabă, adecă cu sfintele și de Duhul Sfînt grăitele *Scripturi*, cu mult mai vîrtos decît toți cei mai de nainte o ai rodit, care lucru arată aiave blagocistiva dragoste ce ai cătră toți pravoslavnicii. Pentru aciasta, pre lîngă cêlêlalte multe și de folos cărți ce s-au dat în tipariu, iubit-ai și ai ales și aciastă de Duh Sfînt pren rostul fericitului David suflată cîntare, carea să numește de opște *Psaltire*.

Pre carea, vrînd cineva să o laude, să ia pildă de pre alte preste fire lucruri ale Sfîntului Duh, și să ia seama voroavelor ce au toți Psalomii ei; și așa poate cunoaște ce féliu de laude i să cuvine. Că vîzînd măria-ta folosul sufletesc ce iaste ascuns într-însa, și măcar de au fost și de alții mai denainte în multe féliuri tipărită, iară acum mai cu multă osîrdie o ai scos la lumină și o ai împodobit mai vîrtos decît alții; adecă tălmăcită chiar în limba rumânească și pentru toate cathizmele cu tropare și cu molitve de rugăciune pentru mai mult folosul și înțelesul celor ce vor ceti.

Și mi-ai poruncit mărie-ta de o am tipărit cu toată cheltuiala măriei-tale, ca să să împarță în har pravoslavnichilor creștini, carii toți împreună datori să fie a ruga pre atotputernecul Dumnezeu pentru viața, întărirea și toată fericirea măriei-tale, păzindu-te bine a otcîrmui tot norodul cît de la Dumnezeu măriei-tale crezut și dat iaste a-l stăpînire, și să poți înmulți și întări pravoslaviia, ca și marele Costandin, cu carele împreună să ți să dăruiască și cununa slavii întru împărăția lui Dumnezeu. Amin.

Al măriei-tale mai mic rugătoriu smeritul întru ieromonahi Anthim Ivireanul, tipograful.

Dedicație la cartea lui Ioan Cariofil,
„Manual despre cîteva nedumeriri“,
tipărită la Snagov, în anul 1697

Preacuviosului, preastrălucitului, preaseninului și prin voia celui de sus devenitului stăpîn și domn al întregii Ungrovlahii, domnului Ioan Constantin Basarab voevod,

mîntuire, viață bună, milă din partea lui Dumnezeu și fericire deplină.

Nu-i vor lipsi, zice, lui Dumnezeu ostașii care i se cuvin (Epistola a V-a lui Synesius) în biserici; adică, nu au lipsit și nici nu vor lipsi vreodată în orice împrejurare ostașii Domnului din ceruri, neînfricații luptători ai sfințelor biserici ale lui Dumnezeu, și înflăcărații înțeleghetori ai adevărului, ca și biruitorii și purtătorii de trofee împotriva oricărei falange de eretici și în contra oricărei alte rătăcirii grecești și ateiste, înarmați nu numai cu arme convingătoare și cu dovezi ale sfintei și divin inspiratei *Scripturi*, ba chiar și cu raționamente logice și de neînvinc, infailibile și de necombătut, folosindu-se în toate de adevărul însuși, fie ca refugiu, fie ca apărător.

Adevărul [care] a orînduit să fie totdeauna alături de cei credincioși și ortodocși, pînă la săvîrșirea veacului, conform acelei hotărîri evanghelice: „Și iată eu (Matei, cap 28) sînt cu voi (zice) în toate zilele pînă la sfîrșitul veacului“, deoarece fără ajutorul lui Dumnezeu nimic nu se poate realiza, precum ne-o certifică însuși Domnul în *Evanghelii*, că fără mine (zice) nimic nu puteți face.

Așa cum și în anii noștri s-au găsit și se găsesc unii apărători ca aceștia și vajnici luptători ai cuvîntului nostru ortodox și ai credinței, prin urmare, marele stolnic Constantin Cantacuzino, cel prin pronie cerească foarte cuminte și prea nobil între domni, observînd pe unii cuvioși, ce-i drept, și ortodocși cît privește adevărul, dar nenumărați și ignoranți, poate chiar modești, care însă se scandalizau de pe urma unor dogme grecești, ca de pildă, să spunem, norocul și ursita și mai ales în legătură cu menirea calvinistă și atee, ca și în legătură cu alte cîteva chestiuni necesare, a vrut să-l pună la osteneală pe preaînțeleptul, preaînvățatul și pe precinstitul mare logofăt al mării biserici a lui Hristos, pe chiar Ioan Cariofil, altădată aflat la București, în cursul unei slujbe divine, să răspundă în legătură cu niște chestiuni ca acestea, cu înțelepciunea și cu învățătura, pe care i le-a dăruit Dumnezeu, după canoanele sfinților părinți și după negreșita și infailibila părere a sfintei și catolicei noastre biserici, spre informarea celor ortodocși și spre rușinea și compromiterea ereticilor și a necredincioșilor, ba chiar într-o limbă accesibilă, astfel încît să

devină ușor și bine înțeleasă rezolvarea unor asemenea chestiuni puse la îndoială și cerute.

De aceea și acest preaînțelept dascăl, după ce a acceptat această oportună cerere a sus-zisului boier, avînd drept scop folosul din aceasta, ce urma să rezulte pentru credincioși ca și informarea, el a depus rîvnă și grijă multă cu ocazia acestei învățături. Cu acest prilej, el a dizolvat și împrăștiat, cu claritate și concis, flecărelile și ineptiile celor cu păreri opuse, a avea unei pînze de păianjen iar părerea sfintei noastre biserici și hotărîrea ca și judecata adevărului evanghelic, el le-a lămurit și confirmat.

Această lucrare căzîndu-mi în mîini și citind-o cu atenție și aprofundare și văzîndu-o a fi foarte folositoare fiecărui ortodox întru răsturnarea dogmelor opuse și întărirea și confirmarea hotărîrilor și citatelor adevărului însuși, m-am oferit, foarte bucuros și împins eu însumi de un zel dumnezeiesc, s-o tipăresc în folosul tuturor și pentru mîntuirea sufletelor și pentru veșnica amintire a celor care s-au ostenit și a acestor preaînvățați eroi care s-au preocupat și pentru pomenirea apărătorilor credinței ortodoxe.

Nu am îndrăznit însă, preainălțate stăpîne, s-o tipăresc fără o corectare și o ajustare, și din partea altcuiva dintre acei, care au o apreciabilă experiență în ceea ce privește dogmele juste ale bisericii, lucru pentru care am și rugat pe preaînțeleptul și preainvățaatul și venerabilul domn Kyminites din Trapezunt, nu numai ca pe cel mai bun cunoscător al dogmelor ortodoxe, dar și zelos fierbinte al cuvioșiei și preaevlavios față de cele sfinte.

Și am apelat la el mai ales ca la un dascăl al renumitei școli de aici, pe care preacuvioasa-ți înălțime a înființat-o cu cheltueli larg acordate întru iubire de Dumnezeu, în folosul iubitorilor de învățătură pămînteni și străini.

Și luminăția-sa procedînd bine și într-un mod cuvios, nu numai că a reparat multe lucruri care din greșeală și uitare fuseseră trecute cu vederea, ci și altele care păreau greu de înțeles, le-a lămurit, adăugînd și cîte erau folositoare spre o mai amplă informare a celor care nu se dumireau, pe care lucrare o și dedic în calitate de slujitor recunoscător sub oblăduirea și îndrumarea seninătății dumnezevoastră, sprijinită și încununată de Dumnezeu; a cărei măreție preacuvioasă va să fie mîndrie și totodată confirmare a unei opere foarte

folositoare din punct de vedere spiritual, întru faima și înălțarea ortodocșilor pe de o parte, iar pe de altă parte întru rușinea și totala compromitere a adversarilor, lucrare, care deși de proporții reduse, din punct de vedere calitativ este foarte mare.

De aceea dar, primește favorabil, ilustrisime și întru Domnul slăvite stăpîne și binefăcătorule, prezentul manual spiritual extrem de folositor, privindu-l nu atât din latura cantitativă, cât mai cu seamă din cea calitativă, și îndeosebi gîndindu-te la preferința și recunoștința cordială a slugilor tale, pentru multele și infinitele binefaceri, de care zilnic ne bucurăm primindu-le de la înălțimea-ta.

Pentru care bogate daruri pline de bunăvoință din partea mării-tale, îți rămînem pururi îndatorați, spre a ne ruga neconținut de nemărginita milostivenie și bunătate a lui Dumnezeu, ca să păstreze, să păzească și să obləduiască divin cinstita strălucire a mării-tale, sub atotputernica-i dreaptă și sub umbra aripilor sale ocrotitoare împotriva oricărui atac al dușmanului, și s-o statornicească pe tronul său cel mai înalt, făcînd-o ferică în toate pînă la adînci și ușoare bătrînețe, în scopul grupării și coordonării turmei întru Hristos încredințată strălucirii tale, și pentru slava, renumele și mîndria ortodocșilor de pretutindenă. Amin.

Al mării-tale străluciri slujitor preaplecă și preaumil între ieromanași, tipograf Antim Ivireanul.

Prefața „Gramaticii” slavonești, tipărită la Snagov, în anul 1697

Celui ce străluce în pietate, prealuminatului domn Io Constantin Basarab voevod și stăpînitor al întregii Țări Ungrovlăhe, celui preanobil născut și bine făcător, sănătate în lumea aceasta, zile îndelungate și noroc și vecinică mîntuire să aibă fi dorim.

Precuvîntare la gramatică

Iată că a încolțit sămînța străină, adecă gramatica slavonească, o artă cunoscută și un lucru bun și iscusit, și în zilele domniei-voastre. Pentru fiecare e de mirare și plăcut

lucru, cînd pe cîmpul lui (în țarina lui) cresc oarecari grăunțe de altă limbă, căci vede un lucru nou și tăinuit, ce mai nainte n-a fost și nu s-a văzut. Astfel că multă mirare s-a întîmplat și cu neamul nostru lipsit sau de sămînța aceasta, adică de cetirea adevărată slavonească, sau de fructul ei adecă de înțelegerea celor cetite, cînd în urma îngrijirii pline de iubire a voastră, ajunse vremea ca să se arate și acest fericit dar, adecă limba slavonească, în țara noastră.

Și dacă limba slavonească la ai săi sau la ai casei (cum s-ar zice), adecă la slavi, e prea slăvită și admirată, acolo unde ea se întrebuițează ca limbă proprie, cu cît mai mult la noi, cari o întrebuițăm nu ca pe a noastră, ci ca pe una străină și împrumutată, ar trebui ca să fie ridicată în slavă și admirație strălucitoare, spre exacta întrebuițare a noastră.

Căci ce este acest bun fruct ce se arată prin bunăvoința Sfîntului Duh? Acesta ce este sufletul din corpul omenesc și lumina din soare, și ce este și sarea în mîncare; căci precum corpul fără de suflet mort este, precum soarele fără de lumină nu luminează și precum mîncarea nu e plăcută fără de sare, tot așa e și cetirea sau scrierea fără gramatică conducătoare.

Căci dacă vrea cineva să știe firea literelor și silabelor, dacă cu glasul vrea să accentueze cuvintele drept și să însemne vorbele cu accente, acela trebuie să se adreseze la prima parte a gramaticii, adică la ortografie.

Dacă vrea să desfacă vorbele în părțile lor cu exactitate, trebuie să cerceteze cu de amănuntul a doua parte, adică etimologia.

Dacă vrea să compună vorbe compuse, spre aceasta trebuie să-și însușască bine regulile sintaxei.

Dacă cineva dorește să facă versuri, și aceasta și-o însușește prin prosodia făcătoare de versuri.

Drept vorbind, lucrurile de minte folositoare la care ea a dat naștere fie în limba grecească, fie în cea latinească, sau în orice altă limbă, aceleași le dă și în slavonească, căci ne învață să cunoaștem în propoziții deosebiri între părțile de cuvînt ale gramaticii, și declinarea numelor și conjugarea verbelor, după temele lor și după terminațiuni, și să judecăm la eteroclite sau anormale lipsa sau prisosul sau schimbarea. Cu un cuvînt, ea deprinde pe cei ce se silesc cu rîvnă, să o învețe și să vorbească și să scrie bine.

De toate acestea noi eram foarte lipsiți, căci ne lipsea gramatica conducătoare.

De aceea dacă cuiva i se pare, cu atît mai mult nouă trebuie să ni se pară a fi folositoare, deoarece în bisericele dumnezești noi ne-am obicinuit a ceti slavonește; dar necunoscînd această limbă, care ne este străină, nu a noastră, puteam de multe ori să cădem în greșeli. Știînd voi aceasta, iar noi cititorii avînd nădejde în Dumnezeu, nădejdea noastră a căpătat un bun sfîrșit în binecuvîntata domnie a voastră, căci vedem înrădăcinarea acestei semințe bune în țara noastră și ajutorul dumnezeesc adăogîndu-se la silința voastră neobosită, cînd cu îndurare (milostivire) și cu iubire de Hristos, afară de alte binefaceri, ai întemeiat și școală pentru învățarea (îndreptarea) limbei slavonești pentru copiii de vîrstă fragedă.

Dar să lăsăm la o parte vorba prea multă despre gramatică; valoarea ei proprie, cît de mare este și cît de prețuită, o va arăta lucrarea. Să cădem în genunchi cu rugăciune, rugîndu-ne cu sîrguință lui Dumnezeu, ca să binevoiască a face ca ea să fie de folos în întrebuițarea ei și spre mărirea lui Dumnezeu și spre cinstea prea fericitei Fecioare, Născătoare de Dumnezeu și a tuturor sfinților, și spre folosul sufletesc și trupesc al drept credincioșilor.

Iar pentru luminată măriă-voastră, ca unul ce v-ați îngrijit de aceasta, spre primirea pentru aceasta de la Dumnezeu a unei vieți îndelungate pămîntești, a sănătății trupești, fericirii și norocului în toate, iar în ceruri a îndulcirii cu toate fericirile (bunătățile). Și astfel cădem la picioarele luminatei mării-voastre, cu această cărticică numită gramatică, după porunca voastră acum din tipar scoasă, și vă rugăm să fiți milostiv cu noi cei ce ne-am trudit.

Al luminatei mării-voastre, prea mic de Dumnezeu rugător, smeritul între ieromonahi, Antim tipograful.

Dedicația din cartea lui Sevastos Chimenitul,
„Eortologhion“, tipărită în grecește la Snagov,
în anul 1701

Preaevlaviosului, preastrălucitului, prealuminatului și de Dumnezeu încoronatului domn și stăpînitor a toată Ungrovlahia, domnului domn Ioan Constantin Basarab

voevod, mîntuire, viață îndelungată și bună sortire de la Dumnezeu și cea mai înaltă fericire.

Începutul, mijlocul și sfîrșitul, stăpînul și domnul tuturor ființelor și simțitoare și înțelegătoare este făcătorul tuturor, Dumnezeu. Stăpînul însă și sfîrșitul tuturor celor de sub lună este omul. Iar sfîrșitul omului, pentru care s-a creat de Dumnezeu, este cîștigarea și fericirea lui Dumnezeu însăși; fiindcă pentru om s-a făcut toată lumea aceasta, iar omul, se zice că s-a făcut de cătră Dumnezeu ca să dobîndească pe Dumnezeu.

Dobîndesc pe Dumnezeu oamenii aceia, carii cred drept în el și păzesc cu scumpătate sfintele lui porunci. Dar sfîntitele lui porunci se cuprind în aceste două și singure: din iubirea cătră Dumnezeu și cătră aproapele. Atunci se realizează și se cunoaște iubirea cătră Dumnezeu, cînd păzim, cum am zis, cu scumpătate sfintele lui porunci, după cum o spune și Domnul în *Evangelii*: căci zice că, dacă mă iubiți, păziți poruncile mele.

Iubirea cătră aproapele atunci să realizează și se săvîrșește, cînd ne iubim cu fapta și din tot sufletul între noi ca și pe noi înșine, după porunca lui Dumnezeu. Să iubești, zice, pe domnul Dumnezeuul tău din toată inima ta și din tot sufletul tău și cu toată puterea ta și cu toată inima ta; și pe aproapele tău ca pe tine însuși. Și iarăși: acestea poruncesc vouă ca să vă iubiți între voi. Căci atunci realizăm o astfel de iubire, cînd ne îndemnăm și ne ajutăm între noi la cele bune și de folos, și la cele trupești, dar mai ales la cele sufletești și mîntuitoare, fiecare după putința lui și după capacitatea lui.

Deci eu, fiindcă nu am și altă putere spre ajutorul aproapelui decît ocupațiunea tipografiei, n-am lipsit și nu voi lipsi vreodată ca să folosesc, după putința mea, pe frații în Hristos ai mei, tipărind deosebite cărți de suflet folositoare și mîntuitoare.

De aceea, fiindcă am găsit și această carte, care este lucrarea preafîțeleptului și preafîvățatului profesor domnului Sevastos Trapezundiul Chimenitul, pe care cetind-o și cunoscînd după judecata mea că este prea mult de trebuință și folositoare oricărui ortodox și mai ales celor bisericești și sfînțiți, apoi și iubitorilor de învățătură și studioși și îndeobște fiecărui învățat, mai cu seamă pentru că este compusă în limba comună și ușoară de priceput,

am voit s-o tipăresc și pe aceasta spre folosul, cum am zis, a celor ce vor ceti-o.

Dar fiindcă este obiceiul la acei ce pun cărți în tipar, să le închine la vreo persoană mai însemnată sau bisericască sau politică spre recomandarea și apărarea cărții, pentru aceea și eu, cel mai mic rugător și serv al vostru, afierosesc și închin cartea aceasta de față la înălțimea cea de Dumnezeu mărită și la măreția cea de Dumnezeu păzită și cinstită a preastrălucirii voastre pentru nenumăratele voastre binefaceri și daruri către mine cel mai mic, spre asemenea apărare și recomandare a cărții. Pe care cerere și recunoaștere primumind-o voi redați-mi bunăvoința și ajutorul prevăzător, încurajându-ne la lucruri bune și de folos.

Iar Pronia și îngrijirea cea atotfăptuitoare și prevăzătoare a lui Dumnezeu fie-vă mîntuitoare și adumbritoare strălucirii voastre cei de Dumnezeu încununare mai presus de toată bîntuirea potrivnică, întărind-o la prea înaltul ei tron cu îndelunga viețuire, binefacere și cea mai înaltă fericire, pînă la cea mai adîncă și deplină bătrînețe, spre conservarea și desvoltarea plinirii cei încredințate vouă de Dumnezeu cu numele de Hristos și spre bunul renume, glorie și laudă a tot neamul ortodocșilor.

Iar după strămutarea din aceste vremelnice, fie să vă învrednicească pe voi pe toți și de împărăția cerurilor, în veacul veacurilor nesfîrșiți și neînterupți. Amin.

În anul mîntuirii 1701, luna iunie.

Al strălucirii voastre cei de Dumnezeu păzite umilit rugător și serv, Antim ieromonahul, tipograf din Iveria.

Dedicația din „Noul Testament“, tipărit la București, în anul 1703

Prealuminatului, înălțatului și bunului credincios domn obləduitoriu a toată Țara Rumânească, Io Constantin Basarabă voevod, plecate închinăciuni.

Întoarce-se pururea magnitul către polus; zboară spre înălțime focul; pleacă-se în sînul pămîntului piatra; aleargă apele în brațele mării; și în scurte cuvinte toate lucrurile către chendrul lor să pleacă.

Deci dară de iaste așa, nu iaste nicidecum minune, de vreme ce acestui dumnezeesc *Testament* toate ce sînt în

sînul credinciosului, iubitoriului de Hristos și creștinescului tău suflet, ca la un chendru firesc aleargă. Pentru ce? Că precum céle sfinte să cuvin sfinților și céle sfințite sfințiilor, așa și céle creștinești, creștinilor să cuvin.

Multe adevărate creștinești și de Dumnezeu plăcute și de suflete folositoare cărți, dentru ale mării-tale cheltuiuale, spre folosul cel de obște, s-au dat; iară de cît toate mai folositoare de suflete și mîntuitoare iaste aciasta a *Noului Testament*. Pentru că, de vréme, după cum zice fericitul Pavel, alt nu iaste *Evangelhiia*, fără numai putérea lui Dumnezeu spre mîntuire la tot cela ce crede, arătat iaste cum că decît toate cărțile besericești aciasta iaste mai folositoare de suflete și mîntuitoare.

De vréme ce *Evangelhiia* iaste sabiia caréa biruiaște toate armele protivnicului, cu aceasta călcăm toate rélele, răbdăm cu îndrăzneală céle împrotivă, gonirile, ticăloșiile, năcazurile și moartea, asămănîndu-se celui ce bine s-au vestit și mult pătimașului mîntuitoriu: pren mijlocul *Evangelhiei* biruim pre iudei, rușinăm nebună înțelepciunea neînțelepților înțelepți ai lumii aceștiia; cu *Evangelhiia* Pavel au smerit mîndria Romei și într-însa o au întemeiat; Ioann cu lumina *Evangelhiei* au luminat întunecata Elada; Petru au întors toată Iudea și toți apostolii au sădit viia cea de taină, besérica; supus-au răsăritul, biruit-au pre tirani, n-au băgat în seamă sudălmile, n-au socotit muncile, izgonirile și moartea, ci mergea bucurîndu-se despre fața adunării.

Evangelhia arată pre cel ce pentru noi s-au întrupat, pătimind și cu necinste murind, cea desăvîrșită a lui dumnezeire, și desăvîrșit omenire; adeverează pre cea de margine a lui începătoare stăpînire a vieții și a morții. Prin *Evangelhie* ne-am împăcat cu Dumnezeu, și den fiii mîniei ne-am învrednicit a-î fi fii prin botez. „Prin *Evangelhie* eu pre voi am născut“.

Deci cîtă plată socotești, prealuminate doamne, să iai de la bogatul dătătoriu și platnicul Dumnezeu pentru tipăritul dumnezeestii aceștiia și de suflete folositoare cărți al *Noului Testament*? Mare slavă au luat adevărat și cînte nemuritoare Ptolemeu, împăratul Eghiptului, pentru tălmăcirea *Bibliei* în limba elinească. Iară măriia-ta mai mare cînte și plată vei lua în aciastă lume și în cea viitoare, pentru căci *Noul* acesta *Testament* al mîntuitorului, fiind întru limba cea părintească tălmăcit, cu ale

mării-tale cheltuiale spre cea de obște folosință l-ai mai tipărit și l-ai dat.

Deci pentru aciasta fără îndoială adeverez cum că aicea vei să séceri roada acestui bine și a creștineștilor tale lucrări: întărire lină, viață îndelungată și mulți ani la preainălțat scaunul mării-tale, asupra vrăjmașilor tăi biruință, dumnezeiască scutire și ajutoriu la toată prealuminată casa mării-tale; iară în cea viitoare nespusele acéle bunătăți carele mai nainte de întemeierea lumii s-au gătit creștinilor și credincioșilor domni.

Priméște-o dară cu ochiu blînd și așa să te avem cu sănătate și cu zile îndelungate, în ani mulți, spre slava și lauda pravoslavnicilor creștini, și spre sporiul folositoarelor de suflete ca acéste fapte.

Al mării-tale mic și plecat rugătoriu, smeritul întru ieromonahi, Anthim Ivireanul.

Prefață la „Viețile paralele“ de Plutarh,
tipărite în grecește la București, în anul 1704

Preaiubitorilor de învățătură cititori, Antim ieromonahul din Iviria și tipograful tipografiei domnești din București, sănătate de la Dumnezeu și îndeplinirea dorințelor.

Zelul născut al iubirii de învățătură mă îndatorește, iubitorilor de învățătură cititori, să fiu totdeauna cu îngrijire și nelenevos la aflarea vreunei osteneli serioase pentru răspîndirea cunoștinței cei iubitoare de învățătură a voastră.

De aceea înștiințîndu-mă că dintre preastrăluciții, învățații și păziții de Dumnezeu fii ai prealuminatului și iubitorului de Hristos domnului nostru, domnul domn Ioan Constantin Basarab Brîncoveanu, preainvățatul, cuvîntărețul și adînc cugetătorul domnul Constantin a tradus *Paralele* grecești și romane ale lui Plutarh în limba obicinuită grecească, de loc n-am întîrziat să întrebuițez mii de chipuri ca să înduplec pe strălucirea sa să dea în tipar. Ceea ce abia reușind prin mijlocul deselor și neîncetătelor rugămînți, disprețuind strălucirea sa, ca modest, înțelept și cuminte, svonurile deșarte și laudele ușoare, ca proprii celor ce voesc să se arate înțelepți și nu celor în adevăr înțelepți. Iată dar că se produc înțelepciunei voastre preageniale și cugetări preaînțelepte.

Dar ca să admirați din ce în ce mai mult exactitatea preastrălucitului traducător, încă și prea marea învățătură, luați vă rog textul grecesc al lui Plutarh, cînd veți vedea că nicidecum n-a neglijat unde era cu lipsă Plutarh să îndeplinească cu mare osîrdie, deslușind strălucirea sa pe larg acea istorie, unde scriitorul cu repejune o atinge.

Mărturisesc, în adevăr, că îndată ce am citit-o, am fericit pe prealuminatul nostru domn, că între alte haruri dăruite de Dumnezeu, i-a hărăzit Dumnezeu preainălțimii-sale și fii, carii pentru prea marea lor virtute prematură sînt rîvniți în lume și învidiați. Aceasta o asigură acei cu carii împreună petrec, îi văd și convorbesc, localnici și streini. Se fericește pre sine preaințeleptul dascăl al sfintei *Evanghelii* a marei biserici, domnul domn preotul Gheorghe Maiota, nu atît pentru că a fost învățător la astfel de nobili și măriți fii ai domnitorului, atît de lăudat în lume, ci pentru că a hărăzit Dumnezeu sfințeniei-sale învățate astfel de ucenici prea geniali, carii ca să fie icoane însuflețite a preagenialului prototip, fără osteneală și cu o mică judecată logică atrag admirabil spre ei floarea învățăturii, după cum chihlimbarul cu o ușoară frecare îndată-și dezvelește puterea naturală atractivă.

Priimiți dar cu toată plăcerea strălucita scriere ce vi se produce, ca dovadă de cele mărturisite de mine, și ca o mică garanție a iubirei nefalșe, neviclene și sincere. Fiți sănătoși.

Dedicația din „Ceaslovul“ tradus de Antim și tipărit la Tîrgoviște, în anul 1715

Prealuminatului, preacreștinului și înălțatului domn și oblăduitoriu a toată Ungrovlahia, Io Ștefan Cantacuzino voevod, pace de la Dumnezeu, și de la smereniia noastră arhierească blagoslovenie.

Acest *Ciaslov*, preainălțate doamne, care iaste rînduiala slujbei besericești al nopții și al zilei, la altă față nu ciarcă să se închine, fără numai la înălțimea cea de Dumnezeu cinstită a mărimii-tale, carele ești fiul cel ales al besericii, îndreptătoriu cel lăudat al politiei, slava cea luminată a pravoslavnicilor, și minunatul sprijenitoriu al creștinătății.

Și adevărat cêrerea iaste dreaptă, și închinăciunea cu-viincioasă, pentru căci precum din tipografie n-au eșit

pînă acum aciastă carte, nici mai împodobită de cum să véde, nici de tot tălmăcită pre limbă rumânească precum acum s-au tipărit; așa și în scaunul Ungrovlahiei n-au șazut alt domn, nici înfrumusețat cu atîtea daruri, nici îmbogățit cu atîtea bunătăți, cîte strălucesc în creștinescul și împărătescul tău suflet.

Au fost cei ce mai nainte au stăpînit, alții luminați pentru numele cel mare al neamului lor, și alții lăudați pentru bunătatea lor cea multă; alții vestiți pentru mai aleasa lor înțelepciune, și alții minunați pentru vitejia lor cea mare.

Iară măriia-ta, ramura cea aleasă a împărătescului și slăvitului neam al Cantacuzineștilor, ai întrecut și ai covîrșit pre toți, de vréme ce toate ale celorlalți domni împărțitele daruri le vedem cu mare cuviințare închipuie la creștineasca ta înălțime. Strălucește într-însa domneasca mare podoabă, dară înfrumusețată cu bunătatea faptelor; înțelepciunea cea politiciască, dară unită cu rîvna cea creștinească; sfatul cel mare, dară însoțit cu puterea legilor; dreptatea cea cu socotință, dară împreunată cu blîndéța și cu îndelungă răbdarea.

Însă decît toate acéstea ale mării-tale vrédnice de laudă bunătăți, o cît să véde de luminat multa cucerie ce ai cătră céle dumnezești. Cu aciasta și pre Dumnezeu cu faptele tale céle bune necontenit mărești, și besérica cu ascultarea cinstești, și ceata preotească cu facerile de bine odihnești, și dumnezeeshile lăcașuri, cu luminatele tale daruri împodobești. Și iarăși milostivirea și fireasca-ți buna cugetare, cu cîtă despărțeală de cît pre ceialalți domni te arată! Pre cei supuși cu daruri îndestulate totdeauna îmbogățești, pre politie cu boeriile, pre norod cu ușurarea, pre streini cu priimeala, pre săraci cu mila, și pre toată țara cu bișuguri nenumărate.

Drept acéia, după cum zice David, cu dreptate te-au uns pre tine domnul Dumnezeuul tău, cu unt de bucurie mai vîrtos decît pre părtașii tăi; cu dreptate te-au întîmpinat cu blagosloveniile bunătății, și ca pre un ales din norodul lui cu dreptate te-au înălțat în scaunul domniei acestuia de Dumnezeu păzit pămînt, ca văzînd cei supuși părinteasca-ți dragoste, multa-ți bunătate, luminatele-ți faceri de bine, și céliialte de Dumnezeu plăcute lucruri, ca lumina luminînd înaintea oamenilor, să mărească pre părintele nostru cel din ceriuri, carele ne-au cercetat pre noi

dintru înălțime și au rădicat corn de mîntuire noao, dăruindu-ne domn ca acesta, blînd, milostiv, drept, iubitoriu de streini, făr' de răotate, făcătoriu de bine, iubitoriu bunătății și gonaci răotății.

Deci dară pentru acéste împodobite bunătăți, preainlătate doamne, și pentru cea făr' de asămînare cucerie la céle dumnezeești smerenia noastră cu mare dragoste aduce dar aciastă sfîntă carte, și o închină cei de Dumnezeu cinstită înălțimei-tale. Și nădăjduesc făr' de nici o îndoială că va afla vrédnică și foarte véselă priimeala, de vréme ce nu numai că are slavosloviile celui ce în Troiță să proslăvește Dumnezeu, a căruia ești icoană vie pre pămînt cu stăpînirea domniei, ce cuprinde și laudele a tuturor sfinților, pre carii cu creștinească cucerie îl cinstești, și te închini lor, și-i chiemi pururea întru ajutoriu, ale cărora neîncetate rugăciuni cătră Dumnezeu și dumnezeescul dar, ce păzește pe credincioșii domni, să păzească pre măriia-ta întru prealuminatul scaun al domniei, cu pace întemeiată, cu slavă lăudată, și cu norocie adevărată pentru lauda politiei, pentru folosul norodului și pentru buna chiverniseală a toată eparhia.

Cinstitei de Dumnezeu înălțimei-tale, întru Hristos rugătoriu, smeritul mitropolit al Ungrovlahiei, Anthim.

Dedicația manuscrisă a lui Antim de pe
exemplarele „Evangheliei“ georgiene, tipărită la
Tiflis, în anul 1709

Aciastă sfîntă carte a dumnezeeștii *Evanghelii*, carea cu închinăciune să aduce înălțimii-tale, prealuminate doamne, iaste roada cea noao care pămîntul iverilor adăpîndu-să din riul împărăteștilor tale daruri, întru acest an au odrăslit, luînd și acest pămînt norocire să se îmbogățească cu tiparele limbii sale, — precum cu tiparele arăpești s-au îmbogățit Araviia, cu céle elinești Elada, și cu céle rumânești Ungrovlahiia, — mulțemita o aduce la măriia-ta, ca și célelalte trei eparhii, de vréme ce credincioasa și creștineasca-ți mare însuflețire au stătut a fi riul cel cu curgerile de aur, dintru carele au curs acéste patru izvoară, ale rumânilor, ale elinilor, ale aravilor, ale iverilor tipare, — asémenea riului celui dintîi al grădinii desfătării, dintru

carele au eşit céle patru râuri, Fison, Gheon, Tigru şi Efrat.

Însă cu acest fel de despărţeală: că cu acéle ape ale râurilor acelora au odrăslit pămîntul, roduri stricăcioase şi trecătoare, iară adăpările tiparelor carele cunosc începătura din vitejasca-ţi voinţă, dau pretutindenea stătătoare şi vécinică rodire.

Şi pentru aciasta va rămîne măriei-tale şi slava şi pomenirea nemuritoare, de vréme ce iaste izvorul şi pricina acestui bine.

Mai 21, leat 7218, al măriei-tale întru Hristos rugătoriu, smeritul mitropolit al Ungrovlahiei, Anthim.

NOTE, GLOSAR, BIBLIOGRAFIE

NOTE

¹ Cel care a întocmit prima biografie a mitropolitului Antim a fost episcopul Melhisedec al Romanului, fost membru al Academiei Române și cărturar de seamă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Această biografie este așezată la începutul primei ediții a *Didahiilor*, apărută sub îngrijirea lui Ioan Bianu în anul 1886, și rămîne, pînă astăzi, cea mai completă, utilizată de toți cercetătorii.

² Este vorba de *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia*. . . composta de Anton-Maria del Chiaro, fiorentino, Veneția, 1718, p. 42. Dacă este să credem afirmației lui Del Chiaro — și n-avem de ce să nu credem — atunci nu putem împărtăși ideea trimiterii lui Antim de la Tiflis „unde dobîndise faima de *iscusit tiparnic*, la Constantinopol la cererea Patriarhiei ecumenice, care intenționa să înființeze o tipografie. . .” (Cf. Ion V. Georgescu, *Antim Ivireanul și locul lui în cultura poporului român*, în *Bis. ort. rom.*, LXXXIV [1966], nr. 9—10, p. 968.) În plus, nu este documentată cu nimica afirmația existenței unei tipografii la Tiflis în acea vreme, de unde și-ar fi putut recruta patriarhii de Ierusalim și Constantinopol personalul pentru tipografiile grecești din Principate. Este știut bine doar că atît tipografia de la mănăstirea Cetățuia de lângă Iași, înființată în 1680, în vremea lui Duca-Vodă, cît și cea de la Mitropolia din București erau conduse de tipografi români (la Cetățuia, spre pildă, lucra ieromonahul Mitrofan, viitorul episcop de Huși și de Buzău).

³ În: *Evangelia* tipărită la Snagov la 1697, în *Mărturisirea ortodoxă* tipărită la Snagov în 1699, în *Floarea darurilor*, Snagov, 1700, în *Noul Testament* tipărit la București în 1703, în *Învățătura dogmatică*, București, 1703, în *Tomul bucuriei* tipărit la Rîmnic în 1705, în *Anthologhionul* de la Rîmnic din 1705, în *Molitvenicul* de la Rîmnic din 1706, în *Psaltirea* și *Liturghia* tipărite la Tîrgoviște în anii 1710, respectiv 1713.

⁴ În: *Liturghierul greco-arab*, tipărit la Snagov în 1701 și în *Ceaslovul* tipărit la București în 1702.

⁵ În: *Psaltirea grecească* tipărită la Snagov în 1700 și în *Eortologhionul* grecesc al lui Sevastos Chimenitul, tipărit tot la Snagov în 1701. Cf. și studiul lui N. Șerbănescu: *Mitropolitul Antim Ivireanul*, în *Mitropolia Olteniei*, XVIII (1966), nr. 9—10, p. 771—811.

⁶ Profesorul N. Dobrescu în mica sa monografie, *Viața și faptele lui Antim Ivireanul, mitropolitul Ungrovlahiei*, apărută în București la 1910 încearcă, la p. 8, să stabilească vârsta lui Antim. Același lucru îl face F. Djindjihașvili în teza de doctorat intitulată *Antimoz Iveriei*, apărută la Tbilisi în anul 1967, unde la p. 17 pretinde că Antim s-a născut în anul 1650. Cercetările noastre întreprinse în Georgia în vara anului 1968 pentru a stabili detalii asupra vieții lui Antim n-au dus la nici un rezultat.

⁷ O face atunci când arată sfârșitul său dramatic și când, după scoaterea din rîndul arhierilor și călugărilor, i s-a dat numele său laic: „e gli si diede quello di Andrea, poiché così appellavasi al secolo”. *Istoria...*, p. 220.

⁸ Tot la Constantinopol a ajuns, prin muncă, la oarecare stare materială, căci în conflictul ce s-a ivit între el și Brîncoveanu, în anul 1712, găsește prilejul să-i amintească acestuia că nu nevoile l-au adus în Țara Românească și nici dorința de parvenire.

⁹ N. Șerbănescu, în studiul său *Mitropolitul Antim Ivireanul*, publicat în *Mitropolia Olteniei*, la p. 772–773, referindu-se la afirmația lui N. Iorga din *Istoria literaturii românești, II. De la 1688 la 1780*, ed. II, București, 1928, p. 48, după care Antim ar fi fost adus în țară la sugestia patriarhului Dositei al Ierusalimului, argumentează temeinic rolul pe care l-a putut avea acest cunoscut cărturar, ca și patriarhul de Constantinopol Dionisie Seroglanul, pelingă Constantin Brîncoveanu în a-l determina să se folosească de Antim în planurile sale de înviore a culturii, care coincideau cu planurile lor de difuzare a culturii grecești în toată lumea ortodoxă.

¹⁰ Prof. Damian P. Bogdan crede că Antim s-a călugărit înainte de venirea sa în Țara Românească, la Constantinopol. (Cf. *Viața lui Antim Ivireanul*, în *Bis. ort. rom.*, LXXIV [1956], nr. 8–9, p. 680.)

¹¹ „Il principe Constantino Brancovani sapeva pelar la gazzuola senza farla gridare”. Del Chiaro, *op. cit.*, p. 163.

¹² „Che per accumular esorbitanti somme di dinaro avea impoverito il paese con molte gravetze e rigorose imposizioni, che non erano state giammai in uso nel tempo de'principi, suoi predecessori”. Del Chiaro, *op. cit.*, p. 174.

¹³ El spune că: „... Au făcut alt adaos haraciului 240 pungi peste cele 280, ce era mai nainte, numai să i să dea domnia și să vie în țară și cu aceasta ș-au dobîndit domnia și binele cassii lui, iar pă săraca țară o au îngreuiat cu atîta haraci care nu putea să-l ridice, ci era totdeauna în casne și în vaete și în lacrimi pentru greul ce le venise”.

¹⁴ Este vorba de abuzurile clucerului Constantin Știrbei care a adus la sapă de lemn pe locuitorii unor ținuturi întregi. (A se vedea *Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 pînă la martie 1717 [Cronica anonimă]*, ediție întocmită de Constantin Grecescu, București, 1959, p. 70–75.)

¹⁵ La rîndul nostru, cîntărind cu multă grijă toate argumentele ce pot fi aduse, socotim că Antim Ivireanul a învățat tipografia la noi în țară, la Mitropolie, pe lângă fostul episcop al Hușilor, Mitrofan, care conducea tipografia domnească. Inițierea în această artă la Moscova sau Kiev exclude știrea sigură a căderii sale în robia turcească, pe care ne-o dă Del Chiaro. Nu putem admite nici ideea tîrîrii robului Andrei de către armatele turcești din Caucaz pînă în vestul Peninsulei Balcanice, de unde, apoi, ar fi putut eventual ajunge la Veneția. Și-apoi Del Chiaro n-ar fi putut trece sub tăcere nici într-un caz eventuala ședere în Italia a lui Antim, el care ne-a furnizat destule amănunte din viața mitropolitului. În Orient și la Constantinopol nu existau tipografii în această vreme, ca să admitem o ucenicie a lui Antim acolo. Pînă la găsirea unor probe incontestabil contrarii, rămîne valabil adevărul că Antim s-a format ca tipograf la noi.

¹⁶ (Cf. ediția de față, p. 322, precum și N. Șerbănescu, *Mitropolitul Antim Ivireanul*, p. 775, nota 17.) Absența lui Mitrofan din *Pomelnicul* unde figurau Macarie și Teodosie, ceea ce ar exclude ideea deprinderii artei tipografice de către Antim la București, poate fi explicată prin scurta lor colaborare (în 1691 Antim rămîne singur) care n-a dat posibilitatea unei sudări sufletești, cum s-a întîmplat cu ceilalți doi.

¹⁷ (Cf. *Condica sîntă*, I, p. 65—67; N. Iorga, *Istoria bisericii românești*, ed. II, vol. II, București, 1930, p. 13.) Acolo a pus bazele unei tipografii care va imprima, în anul 1698, cele 12 *Mînee*. (Cf. *Bibliografia românească veche*, I, p. 365—369)

¹⁸ De dimensiuni mari 33 × 23 cm și 377 pagini, cu 48 rînduri, are textul așezat pe două coloane și imprimat în două culori; coloana din stînga este rezervată textului grecesc. Opt versuri la *Stema țării*, numai în românește, și o prefață adresată „Tuturor celor ce s-ar întîmpla a ceti. . .”, în amîndouă limbile, sînt semnate de logofătul Șerban Grecianu, în luna septembrie 1693. O mîină de ajutor a dat la „îndreptarea amînduror limbilor” ieromonahul Atanasie Moldoveanul, pe care nu-l vom mai întîlni însă în preajma lui Antim. La pagina 370, într-o notă, cere iertăciune cititorului pentru eventualele greșeli de *tălmăcire*; probabil că Atanasie Moldoveanul l-a ajutat pe Antim, care nu va fi cunoscut încă bine limba românească, la perfecționarea traducerii, la șlefuirea textului. Tot acolo ne-a lăsat și Antim postfața sa, publicată în ediția de față la p. 387—388, cu obișnuitele elogii aduse domnului și cu scuzele de rigoare pentru greșeli.

Dar nu în această postfață stă meritul lui Antim, ci în tehnica tipografică remarcabilă în care a imprimat *Evangeliiarul* și mai ales în arta deosebită cu care a împodobit foaia de titlu și unele frontispicii și viniete.

Spre pildă, gravura în lemn cu care a imprimat prima filă poartă pecetea măiestriei sale. Împărțită în mai multe registre, înfățișînd în medalion pe cei patru evangheliști, iar între ei pe Iisus Hristos (sus) și pe sfinții Constantin și Elena (jos), pagina abundă totodată în detalii ornamentale florale, lujeri și frunze stilizate,

aşa cum vom mai întâlni şi în alte realizări iconografice ale lui Antim. Remarcabile sînt gravurile celor patru evanghelişti.

Frecvenţa acestei cărţi, încă în zilele noastre, cu toată folosirea ei în biserică, atestă imprimarea ei într-un număr mare de exemplare. Costul tipăririi a fost suportat de către Constantin Brîncoveanu, care a hotărît ca ea, cartea, „să se dea la pravoslavnici în dar“.

¹⁰ Cartea, imprimată destul de simplu, cu caracterele tipografice ale *Bibliei* lui Şerban, are 275 pagini, de dimensiuni 19,5 × 14,5 cm şi 29 rînduri pe pagină. Aceasta, chiar dacă nu va fi tradusă în româneşte de către Antim, atestă însă cunoaşterea limbii patriei sale adoptive. Atît dedicaţia către Constantin Brîncoveanu, publicată în ediţia de faţă, la p. 388—390, cît şi următoarele versuri la *Stema ţării*, semnate de „smeritul întru ieromonahi Anthim Ivireanul“ şi nu lipsite de oarecare calităţi poetice, confirmă abilitatea sa, remarcată de contemporani, de a deprinde limbile străine:

„Prealuminata stemă a Țării Românești,
Cu care s-au încoronat vechii Băsărabești,
Blagocestivului domn Constantin s-au dăruit,
Că den fericită a lor sămînță s-au odrăslit;
Și buncle lor fapte, cît poate, le plinește
Și țara despre toți vrăjmașii o păzește
Dea-i Dumnezeu ani mulți, cu pace să stăpînească
Fericitul lui nume ca lui David să trăiască“.

Cartea este împodobită cu o splendidă gravură, ce-l reprezintă pe împăratul David, cu o haină şi coroană voievodală românească pe cap, gravură pe care o va utiliza şi la ilustrarea unor cărţi de la Snagov şi anume la *Antologhionul grecesc* tipărit în 1697 şi la *Psaltirea grecească* din 1700.

²⁰ În lista egumenilor mănăstirii Snagov, dată de N. Şerbănescu în *Istoria* sa, la p. 112, predecesorul lui Antim, Damaschin egumenul, este atestat documentar la 20 iunie 1693. De la această dată şi pînă la 2 mai 1696, cînd este amintit Antim, nu ma figurează alt egumen. Ori, este greu de presupus că a putut sta mănăstirea fără conducător timp de 3 ani. Antim Ivireanul este înţîlnit ca egumen între 2 mai 1696 şi 21 mai 1704, dar încă în anul 1701 îl vom regăsi tipograf la mitropolie. Aluzia lui din apărarea către Brîncoveanu, că a lucrat 7 ani la Snagov ne îndreptăţeşte să tragem concluzia că a stat efectiv acolo între anii 1694—1701.

²¹ Din această vreme (1696) datează cea mai veche schiţă topografică pe care o cunoaştem în Țara Românească şi care a fost lucrată de mîna lui Antim pentru moşia Negovani, proprietatea mănăstirii Snagov. (Cf. A. Sacerdoţeanu, *Antim Ivireanul arhivist, bibliotecar şi topograf*, în *Glasul bisericii*, XXII [1963], nr. 9—10, p. 883—886.) Studiul, în ansamblu, este preţios pentru cunoaşterea diferitelor preocupări ale lui Antim şi seriozitatea deosebită cu care acesta obişnuia să lucreze.

²² Dar marele merit al lui Antim din timpul șederii la Snagov era altul. El a pus bazele unei școli de tipografie, care a împămîntenit pentru totdeauna acest meșteșug la noi. Preocupările sale pentru această artă, rezultat al convingerilor că nu poate fi concepută cultura fără difuzarea cărții și că difuzarea nu era posibilă fără tipar, îl vor stăpîni toată viața. Le vom întîlni, mai tîrziu, incluse în *Așezămintul mănăstirii Antim*, cu o tărie și o convingere de neclintit.

Acolo, la Snagov, s-au format cei trei mari conducători de tipografii de mai tîrziu: Mihail Ștefanovici (sau Iștvanovici), Gheorghe Radovici și Dionisie Floru, de care va fi atît de mult legat. De la ei au deprins meșteșugul numeroșii tipografi pe care îi întîlnim apoi în tot veacul al XVIII-lea la București, la Rîmnic și la Buzău.

Mihai Iștvanovici îl va fi urmat la Snagov poate chiar de la București. Probabil ardelean de origine, acesta a avut o viață deosebit de agitată. Cel mai priceput dintre meșterii tipografi, el este trimis de Brîncoveanu în Transilvania, unde imprimă în 1699 la Alba Iulia o celebră carte de cazanii, un *Chiriadodromion* și o *Bucovină*. Îl întîlnim apoi la Rîmnic, la Tiflis (în Georgia), la Moscova, în Olanda. Asupra activității lui vom reveni mai pe larg în cele ce urmează.

Gheorghe Radovici va lucra mai ales la Tirgoviște, unde Antim a reînviat tiparul după aproape două sute de ani.

Dionisie Floru va tipări cărți la București tot în timpul păstoririi lui Antim. Despre activitatea lor poate fi găsită o bibliografie bogată în studiul lui N. Șerbănescu, *Antim Ivireanul tipograf*, p. 699.

²³ (Descrierea ei completă în *Bibliografia românească veche*, I, p. 341—343. Vezi și N. Șerbănescu, *Antim Ivireanul tipograf*, p. 706. Cartea a fost descrisă sumar și de Al. Odobescu în *Cîteva ore la Snagov*, publicată în *Revista română*, II [1862], p. 402, precum și în *Scrieri literare și istorice*, I, p. 458, titlul ediției în trei volume din opera sa, apărută în anul 1887 la Soccec.)

De dimensiuni obișnuite (19,5 × 14 cm) și cu pagini puține, 46 la număr, cărticica a fost realizată de către Mihai Iștvanovici, care semnează 8 versuri la *Stema țării* și o prefață către domn, concepută în stilul ditirambic, ca majoritatea acestor dedicații. Ea nu este însă lipsită de interes pentru că atestă începutul tipăriturilor de la Snagov și rolul de dascăl, în ale tipografiei, desigur, pe care-l avea Antim.

Mihai Iștvanovici speră că domnul nu va lepăda acest dar ce i se închină, mai întîi pentru că este vorba de lauda adusă patronilor săi și „... a doua pentru că ieste pîrgă și roadă nouă a meșteșugului tipografiei. Iară pîrga și roada cea de întîi mai cu voioase mîini știm că să priimește. Și destoinică iaste a să aduce această roadă întîi spre milostivă cuprinderea brațului măriei-tale; căci că supt căldura acoperemîntului arepilor măriei-tale s-au și început și s-au apropiat spre aducerea de roadă, cît au fost voia lui Dumnezeu a pune dar al său de sus și în mine. cu lucrarea sfinții-sale și cu purtarea de grije a cînstîtului meu părinte și înduravului dascăl, a lui Anthim Ivireanul...”

Alte 22 de versuri religioase, creație nu fără oarecare talent, a aceluiași Mihail Ștefanovici găsim și la paginile 31 și 32, unde se află și două mici gravuri pe care cu greu le-am putea atribui însă lui Antim.

²⁴ Cheltuiala o suportase învățatul Galaction Vidalis, fost egumen la marea Javra a Muntelui Athos, care o și dedică lui Constantin Brîncoveanu. Un alt grec, Panaiot din Sinope, a făcut corecturile. Textul, așezat pe două coloane, este redat în negru și roșu, cu 50 de rinduri pe pagină. Imprimarea a fost făcută de către Antim, care semnează următorul colofon: „S-a tipărit în anul mîntuirii 1697, în luna ianuarie, de ieromonahul Antim din Iviria”.

²⁵ Acesta este împodobit cu gravuri în lemn, lucrate de mîna sa (utilizate și la imprimarea *Evangheliarului greco-român* din 1693), înfățișînd pe cei patru evangheliști și numeroase frontispicii, cu medalioane și flori stilizate care formează, cu predilecție, motivele sale de inspirație. De dimensiuni 28,5 × 20 cm, cartea are 183 foi și textul de 35 rinduri pe pagină, dispus pe două coloane.

²⁶ Unul din exemplarele acestui *Evangheliar*, păstrat la Biblioteca Academiei sub cota II 103 D¹ a fost dăruit de Antim mănăstirii învecinate, Turbați, un an mai târziu, și poartă pe fila 3 liminară recto și verso următoarea însemnare: „Această sfință *Evanghelie* o a dat de pomană la mănăstirea de călugărițe, la Turbați, smeritul întru eromonahi Antim Ivireanul tipograful, în zilele blagocistivului domn Ioan Constandin B<sarab> B<rincoveanu> voivod, leat 7206<= 1698>, ianuarie, 21 ani. Anthimos irmonahos”. Semnătura, în grecește, este absolut originallă și deosebit de grațios executată. Exemplarul a făcut parte din biblioteca lui N. Iorga, care a inclus-o între cărțile Institutului de istorie, creat de el.

²⁷ De proporții modeste — cartea n-are decît 50 de file — ea s-a bucurat de mare circulație în lumea ortodoxă, întotdeauna dornică de discuții savante în jurul problemelor teologice.

²⁸ Singura carte slavonă tipărită de Antim, ea se impunea ca o necesitate pentru școlarii ce se pregăteau în școlile de slovenie ca să devină grămătici de traducerea actelor vechi. La atîta se redusese, în această vreme, nevoia cunoașterii limbii slave. Volumul are 250 foi, de dimensiuni 15,5 × 10,5 cm, cu 23 rinduri pe pagină și nu este altceva decît reeditarea *Gramaticii slavonești* a rusului Meletie Smotrițki, apărută în mai multe ediții, pe la mijlocul veacului. Antim prefățează cartea (în ed. de față la p. 402—404) și o dedică lui Constantin Brîncoveanu, explicînd necesitatea unei gramatici pentru studiul limbii.

²⁹ Operă a unui călugăr benedictin, Tommaso Gozzadini, *Floarea darurilor* a pătruns în literatura românească devreme, fiind tradusă, după cît se pare, din limba italiană, încă în jurul anului 1500. N. Cartoian ne-a lăsat un studiu remarcabil asupra *Florii darurilor*, intitulat: *Fiore di virtù în literatura românească*, publicat în *Analele Academiei Române*, Mem. secț. lit., s. III, tom. IV (1928), mem. 2. Două manuscrise păstrate la Biblioteca Academiei, printre cele mai vechi monumente

de limbă, atestă o circulație remarcabilă a operei, care explică pînă la un punct interesul manifestat de Antim pentru ea. Este vorba de numerele 4.620 și 3.821. Primul datează din jurul anului 1560, și este scris în text paralel slavo-român. Al doilea, cunoscutul *Codex Neagoeanus*, a fost scris în Transilvania, în anul 1620.

Textul folosit la imprimare a fost tradus din grecește de către un ieromonah, Filotei, de la Muntele Athos, iar cheltuielile tipăririi au fost suportate de către „dumnealui Constandin Pah. Sarachin sin Gheorghe dohtorul Criteanul“, care a găsit exemplarul grecesc la Sfîntul Munte și care semnează și prefața cărții, închinată lui Vodă Brîncoveanu. Mai multe ediții au apărut, mai tîrziu, pe la începutul veacului al XIX-lea, atît la Brașov cît și la Sibiu, după cartea lui Antim.

³⁰ *Eortologhionul* (= îndreptar) se ocupă de unele chestiuni practice de cronologie (găsirea sărbătorilor dintr-un an, Pașcalie, ciclurile, temeliile, indictionul, aflarea zilelor săptămînii în care începe fiecare lună, sinaxarul etc.) și a fost tipărit, cum însuși Antim arată în prefață și pentru uzul școlarilor de la Academia de la Sfîntul Sava. Cf. *Bibliografia românească veche*, I, p. 416—419. N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 717. De dimensiuni 21 × 15 cm, cu 27 rînduri frumos tipărite, cartea are 359 pagini. Pe lîngă tipărirea propriu-zisă a operei, numele lui Antim este legat de cartea în speță prin dedicația către Brîncoveanu, care cuprinde primele 3 pagini. Vezi textul dedicației, la p. 404—406.

³¹ Tipărirea cărților în Țara Românească pentru ortodocșii de limbă arabă, așezați între Eufrat și Marea Mediterană, este explicată prin nevoile materiale în care se zbătea această populație, nevoi care au dus la stagnarea oricărei activități culturale în dioceza Antiohiei. Patriarhul Athanasie IV Dabbas, venit la curtea lui Constantin Brîncoveanu după sprijin material, a obținut de la acesta promisiunea tipăririi în text paralel greco-arab a două cărți bisericești: a unui *Liturghier* și a unui *Ceaslov* (ce se va imprima un an mai tîrziu la București). Pentru activitatea primei tiparnițe arabe, născută pe pămîntul românesc și despre sprijinul Țării Românești acordat ridicării culturale a Siriei, să se vadă: Dan Simonescu și Emil Muracade, *Tipar românesc pentru arabi în sec. al XVIII-lea*, în *Cercetări literare*, III (1939), p. 1—32 (și extras). Dan Simonescu, *Impression de livres arabes et karamanlis en Valachie et en Moldavie au XVIII-ème siècle*, în *Studia et acta orientalia*, nr. V—VI (1967), p. 49—75 (și extras).

Cel care a lucrat întregul utilaj tipografic, inclusiv turnarea literelor arabești, a fost Antim Ivireanul. Acest lucru îl arată Athanasie Dabbas în cea de a doua prefață a sa, cea către preoți, unde spune: „... Iară pázite de Dumnezeu și evsevioasa sa înălțime (adică Constantin Brîncoveanu), a ordonat tipografului abil ce se afla pe lîngă înălțimea-sa, preacuviosul între ieromonahi chir Antim Ivireanul, dîndu-i cu abundență și cele de cheltuială, ca să sape cu îngrijire litere arabice și făcînd nouă halcografie arabică să tipărească serviciul sfintei *Liturghii* în amîndouă limbile, elenă și arabă...“

Cartea, tipărită în text paralel, pe două coloane, are 267 pagini și este împodobită cu xilogravuri lucrate de mîna lui Antim. Pe foaia de titlu se arată că *Litur-*

ghierul s-a tipărit cu îngrijirea călugărului Antim, *georgian de neam*. La sfârșitul cărții același tipograf, *Antim ieromonahul din Iviria*, confirmă tipărirea *Liturgierului* cu mîna sa.

³² Cartea are 743 pagini, de dimensiuni 20 × 17 cm și a fost imprimată la București cu utilajul transportat aici de la Snagov, de către *ieromonahul Antim georgian de neam*. Acest utilaj a fost dăruit apoi de Constantin Brîncoveanu fostului patriarh al Antiohiei Athanasie Dabbas, care l-a instalat la Alep, punînd bazele primei tiparnițe siriene. Aceasta a funcționat la Alep pînă prin anul 1724 cînd, în urma morții fostului patriarh, a fost transferată la mănăstirea Balamand, lîngă Tripolis. Acolo, iscîndu-se certuri între călugări, o parte a utilajului tipografic a fost trecut la mănăstirea Sf. Ioan din Saeg, în sudul Libanului, unde a funcționat ani de zile. (Cf. Dan Simonescu și Emil Muracade, *op. cit.*, p. 5—6 și Dan Simonescu, *Impression de livres arabes et karamanlis*, p. 7—20.) La sfârșitul *Ceaslovului*, într-o notiță, se precizează că este *tipărit în București, în Țara Românească, de ieromonahul Antim, georgian din naștere, în anul de la Hristos 1702, în luna hozivan < = iunie >*. Traducerea cărții a fost făcută de către patriarhul Eftimie al Antiohiei, în vremea cînd era episcop de Alep.

³³ Sub raport tipografic este și aceasta una din cărțile remarcabile, ieșită de sub teascurile tipografiilor muntene, imprimată cu caracterele folosite pentru *Biblia* din 1688. Pe partea dorsală a foi de titlu se află o gravură în lemn lucrată de Antim, asemănătoare aceleiași reprezentări din *Chipurile Vechiului și Noului Testament*, iar la începuturile celor patru *Evangelii* sînt gravate patru frontispicii ornamentale, avînd pe Iisus Hristos în medalion. Zece versuri la *Stema Țării* și o dedicație către Constantin Brîncoveanu publicată la p. 406—408 a ediției de față, formează contribuția literară a tipografului: „smeritul întru ieromonahi Antim Ivireanul”.

³⁴ Tot în acel an, 1703, este tipărit un voluminos *Ceaslov slavo-român*, în condiții grafice mai modeste. De remarcat sînt trei gravuri în lemn: Deisis, Buna-vestire și Iisus Emmanuel, ce pot fi atribuite lui Antim.

În sfârșit, din *Ceaslovul* amintit mai sus a fost extras și tipărit aparte, tot în anul 1703, un *Acatist* în limba română. Este simptomul pătrunderii treptate a cărții românești în biserică, pătrundere ce se va generaliza sub păstoria lui Antim.

³⁵ Acesta a fost acuzat de abateri de la canoane, de simpatie pentru catolici (care a mers pînă acolo încît a îngăduit construirea unei biserici catolice la Rîmnic și înhumarea papistașilor în cimitirele ortodoxe) și a fost scos din scaun de un sobor de arhieri, întrunit la București, în frunte cu patriarhul Dositei al Ierusalimului. Actul de demitere al lui Ilarion a fost publicat în *Condica sîntă*, I, p. 95—97. După ce a fost scos din scaun a fost trecut stareț al *măndșirii Snagov*, păstrîndu-și rangul de episcop.

³⁶ Actul alegerii a fost publicat în *Condica sîntă*, p. 98—99. Afirmația lui Atanasie Mironescu din *Sfînta episcopie a eparhiei Rîmniceului*, p. 90, că alegerea

lui Antim ca episcop n-a fost privită cu ochi buni de clericii români, deoarece actul de alegere nu este semnat de nici un prelat român — nici măcar de mitropolitul Teodosie — nu ni se pare justificată. Actul este clar: „De vreme ce preasfânta episcopie de la Rîmnîc au rămas fără de al ei adevărat episcop, pentru că episcopul Ilarion, care au fost la acea episcopie s-au caterisit după pravilă și s-a scos, și din eparhia aceasta s-au lipsit; ci să nu fie această sfîntă episcopie a Rîmnîcului făr' de păstor *am dat voe* celor ce *aicea* s-au aflat arhicrei, cu sfatul și cu voia prealuminatului și înălțatului măriei-sale, *domnului nostru* Io Constandin Basarab voevod, domnul Țării Românești, ca să facă socoteală ori pre care ar alege și ar afla obraz vrednic, ca să fie chivernisitoriu aceștii sfinte episcopii. Și adunîndu-se ei în biserica sfintei mitropolii . . . întîi pre egumenul chir Anthim de la Sneagov, al doilea pre duhovnicul chir popa Ioasaf, al treilea pre chir Macarie protosinghelul, care s-au arătat a fi mai de folos la această sfîntă episcopie. Drept aceasta i s-a scris numele lor întru această condică. Martie 16, leat 7213 <1705>. Semnează: fost al Sofiei Metodie, fost al Andrianopolei Climent, al Pogonianeii Eutimie.”

Învoire pentru alegere nu putea acorda un prelat străin, ci numai mitropolitul țării, căci numai pentru acesta era Brîncoveanu: *domnul nostru*. Brîncoveanu nu era nici domnul patriarhului ecumenic, nici al patriarhului Ierusalimului, nici al Alexandriei, nici al altor patriarhi sau mitropoliți străini; pentru aceștia era numai *domnul Țării Românești*. Și apoi mitropolitul Teodosie, care a lăsat prin testament, trei ani mai tîrziu, să fie înlocuit cu Antim, îl cunoștea îndeajuns ca să nu se opună nici în 1705 la alegerea ca episcop de Rîmnîc.

³⁷ Poate că trimiterea lui Antim ca episcop la Rîmnîc a fost făcută în aceeași intenție. Cu energia sa și vasta cultură ortodoxă era cel mai în măsură să înlăture orice tendință de prozelitism catolic. Legăturile pe care le-a avut și mai tîrziu, ca mitropolit, cu românii de peste munți și sprijinul pe care l-a acordat, mai ales brașovenilor, dovedesc, o dată mai mult, că Antim Ivireanul era conștient de pericolul influențelor catolice și reformate ce amenințau biserica românească din Transilvania.

Tomul bucuriei, carte de mari dimensiuni, avînd 792 pagini și 40 de rînduri pe pagină, a fost tipărită cu cheltuiala patriarhului Dositei al Ierusalimului în condiții tipografice superioare „de preainvățatul episcop al Rîmnîcului, domnul Antim din Ivir”.

³⁸ Seria este inaugurată cu imprimarea unui voluminos *Antologhion* slavo-român de 812 pagini și dimensiuni 31,5 × 21,5 cm, în același an 1705. Prima foaie, gravură în lemn a lui Antim, înfățișează în registrul superior trei medalioane (Maica Domnului, Iisus Hristos și Ioan Botezătorul), iar jos, sub titlu, stema Cantacuzinilor și inițialele lui Mihail Cantacuzino, marele spătar, care a suportat cheltuielile de tipărire. Pe verso, tot de mîna lui Antim, este lucrată stema lui Constantin Brîncoveanu. Textul, redat cu cerneală neagră și roșie, este așezat — ca în toate *Antologhioanele* vechi — pe două coloane. Numeroase majuscule, ornate de mîna lui Antim, frontispicii și viniete împodobesc volumul.

Ultima pagină cuprinde cunoscutele iertăciuni ale tipografului pentru greșelile făcute și numele acestuia: „... Tipăritu-s-au în anul de la spăsenia lumii 1705, prin osteneala iubitorului de Dumnezeu chir Anthim Ivireanul, episcopul Rîmniciului”. A se vedea *Bibliografia românească veche*, I, p. 462 și vol. IV, p. 219. N. Șerbănescu, *Mitropolitul Antim Ivireanul*, p. 780—781.

³⁹ Deși avem motive să credem că a fost editată într-un mare tiraj și că a fost mult utilizată, — poate tocmai pentru aceasta s-au păstrat extrem de puține exemplare. Cel al Academiei, unicul pe care îl posedă, a aparținut unui ieromonah Ghermanos de la mănăstirea Putna, care îl dăruiește nepotului său, ierodiaconului Gherasim de la episcopia Roman, la 4 iulie 1787. Nu este exclus ca broșura să fi fost difuzată atât în Moldova, cât și peste munți, în Transilvania.

Sub raport tipografic cartea este simplu imprimată, cu o singură culoare și cu o singură gravură pe partea dorsală a foii de titlu, Deisis, sumar lucrată.

⁴⁰ *Molitvenicul*, primul tipărit în limba română (în afară de cel al lui Coresi) și cartea de căpetenie a preoților, a fost tradus din grecește de către Antim. Prin editarea lui (și reeditarea la Tîrgoviște, cîțiva ani mai tîrziu, în 1713) generalizarea folosirii limbii române în biserică este fapt împlinit. Cheltuielile imprimării au fost suportate de către Antim Ivireanul. Este prima carte tipărită cu cheltuiala sa, carte într-un fel revoluționară, dacă ne gîndim că veacuri de-a rîndul românul fusese obligat să-și asculte rugăciunile în limbă străină.

Cartea are 468 pagini de dimensiuni 20 × 14 cm și 26 rînduri pe pagină, tipărită simplu, cu două culori, neagră și roșie. O gravură pe dosul foii de titlu, cu stema lui Constantin Brîncoveanu și alte trei gravuri, tot în lemn, ca și prima, înfățișînd pe Iisus Hristos, Ioan Gură de Aur și Vasile cel Mare, arhiepiscopul Cezareii Cappadociei, împodobesc volumul. (Descrierea ei în *Bibliografia românească veche*, I, p. 541—543 și vol. IV, p. 220. Dimitrie Bejan, *Edițiile românești ale „Molitvenicului”*, București, 1937, p. 4. N. Șerbănescu, *Antim Ivireanul tipograf*, p. 731—732.)

La început, pe f. 2, Antim dă cîteva extrase din cărțile sfinte, care îndreptătesc folosirea limbii naționale în biserică, așa cum cu o jumătate de veac mai devreme mitropolitul Simeon Ștefan făcuse la tipărirea *Noului Testament* de la Alba Iulia. Un asemenea extras glăsuiește limpede: „Deci carii sînt pravoslavnici în toate de nu vor ști limba elinească, să slujească în limba lor, avînd tîlmicite sfintele rugăciuni asemenea celor elinești”. Erau redată aceste extrase pentru a înlătura eventualul conservatorism al unora din preoți, dar poate că era și un avertisment dat, timid deocamdată, aceloră care doreau grecizarea slujbelor bisericești.

Patru pagini (f. 5—7) sînt ocupate de prefața tipografului, ipodiaconul Mihai Ișțvanovici, închinată lui Antim Ivireanul. Se spune acolo, printre altele, că Brîncoveanu văzînd iscusința minilor și minții lui Antim l-a adus „aici în țara noastră”. Este a doua confirmare prețioasă — după aceea a lui Del Chiaro — despre *aducerea* lui Antim din afara granițelor Țării Românești. Tipograful subliniază și el calitățile lui Antim, cînd întreabă: „Că a ce felu de meșteșug și lucrare iscusită nu

te-ai arătat desăvîrșit? De voui zice în toate, nu voui minți . . .” Sînt arătate apoi meritele deosebite ale lui Antim în difuzarea cărții tipărite în bisericile din Țara Românească și de peste hotare, precum și rîvna deosebită pe care a pus-o în traducerea *Molitvenicului* din limba greacă.

⁴¹ *Octoihul*, de 174 pagini mari (31 × 20 cm) a fost tipărit „cu osîrdia și cheltuiala . . . lui Mihai Cantacuzino, vel spătar”. Cartea precede ediția românească din 1712 de la Tîrgoviște și este a doua ca importanță, folosită în biserică. Sub raport artistic constatăm prezența unor gravuri lucrate de mîna lui Antim, cum este cea care îl înfățișează pe Sf. Ioan Damaschinul (f. 2), alături de alte gravuri lucrate de Ivan Bacov. (Descrierea cărții în *Bibliografia românească veche*, I, p. 467—468 și vol. IV, p. 220. N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 732—733. A se vedea și G. Ștrempel, *Sprîjinul acordat de Rusia țiparului românesc în sec. al XVII-lea*, p. 33—34.)

Faptul că unii dintre Cantacuzini sînt înțilniți acoperind cheltuielile de tipărire a citorva cărți la Rîmnic ne probează că legăturile lui Antim cu această familie, pe care le vom vedea deosebit de strînse spre sfîrșitul domniei lui Constantin Brîncoveanu, sînt destul de vechi.

⁴² Deși Govora a fost terminată în iulie 1711, cînd el nu mai era la Rîmnic, chipul său este reprezentat printre ctitori, ca dovadă că el a avut un rol esențial în repararea din temelie și zugrăvirea mănăstirii. Pictura de la Govora este cea mai veche reprezentare a chipului mitropolitului Antim. Nimeni însă nu poate spune cît de veridic este acest portret.

⁴³ Gherasim Palladas al Alexandriei și Hrisant Notara al Ierusalimului, ultimul veche cunoștință a lui Antim, poate chiar dinaintea venirii sale în Țara Românească.

⁴⁴ Ele sînt de un rar pitoresc: „... După ce, deci, au răposat <mitropolitul Teodosie>, gătind toate cele ce au trebuit ale pogribanii și toți arhieriei cîți s-au aflat aici, preoți, egumeni și altă mulțime de norod, atît bisericesc cît și mirenesc, l-au slujit în sfînta mitropolie cu cinste mare, luîndu-și toți creștinii iertăciune cu sărutarea sfintei lui mîini.

După aceia, deci, s-au suit în casele vlădicești și împreună cu sfinții patriarși și arhieriei și cu toată boierimea, după ce deci măria-sa vodă în casă au intrat, cu cei mai de sus pomeniți, au început a vorovi pentru alegere de vlădică, ca să se puie, pentru ca să păstorească turma lui Hristos cea pravoslavnică. Fiind dar cu diata răposatului părinte mitropolit, chir Theodosie, ales ca să rămîie în urma lui păstoriu sfînția-sa părintele Rîmniceanul, chir Antim, care acea diată înaintea tuturor scoîndu-se de s-au cetit, așa cu un cuvînt toți au zis către măria-sa atît părinții patriarși cît și alți arhieriei și boeri, că, precum bătrînul păstoriu, răposatul părinte, au hotărît și au ales pe acel pomenit episcop rîmnicean, el să fie arhieru și vlădică, iar nu altul; și așa văzînd măria-sa că toți așa află și găsesc să fie, l-au chemat acolo, în casa cea vlădicească și i-au dat cîrja . . .”

(Cf. *Viața lui Constandin Vodă Brîncoveanu de Radu vel logofăt Grecianu*, publicată de Ștefan D. Grecianu, Buc., 1906, p. 181–182.) Ideea înscăunării lui Antim din porunca lui Constantin Brîncoveanu îmbrățișată de N. Iorga, în *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea*, I, p. 423, și de Sextil Pușcariu în *Istoria literaturii române, epoca veche*, Sibiu, 1930, p. 150, este înlăturată de textul *Cronicii* redat mai sus.

Același lucru îl face și Atanasie Mironescu în *Sfînta episcopie a eparhiei Rîmnîcului*, p. 95, afirmînd că din această cauză în *Condica sîntă* nu se găsește nici un act de alegere și investitură. În lucrarea amintită, fostul mitropolit primat își îngăduie unele afirmații și comparații răutăcioase la adresa lui Antim, pretinzînd că alegerea unui străin (Antim) pe scaunul mitropolitan a fost posibilă numai pentru că alegătorii săi au fost toți arhierei străini. Amintind de episcopul Damaschin al Buzăului, pe care îl socoate unul dintre dușmanii lui Antim, Atanasie Mironescu îl consideră „mult superior în erudiție” acestuia și mai indicat să ocupe scaunul devenit vacant prin moartea lui Teodosie.

⁴⁵ La această dată Chiprian îi răspunde lui Hrisant Notara la o scrisoare, subliniind că Antim a fost ales de sinodul patriarhiei ecumenice, conform tradiției, mitropolit și că el, Chiprian, a redactat actele (gramatele) strămutării de la Rîmnîc la București, trimițîndu-le domnului Constantin Brîncoveanu. (Cf. N. Iorga, *Documente grecești privitoare la Istoria românilor*, în *Hurmuzaki*, XIV, 1, p. 629–630, nota 1.)

⁴⁶ „Îngăduire pentru strămutarea Mitropolitului Ungrovlahiei... Deci, adormind întru Domnul dăunăzi preasfințitul mitropolit al Ungrovlahiei, chir <Teodosie> și mutîndu-se la veșnicele lăcașuri, și această preasfîntă mitropolie fiind lăsată fără îngrijire arhierească, era de nevoie ca fără zăbavă și în pripă să se așeze în ea alt arhieru și păstor pentru conducerea mîntuitoare a turmei duhovnicești creștine ce se află în ea, precum poruncesc canoanele sfînte și dumnezeiești, ca adecă nici o parohie și eparhie să nu rămîie mult timp în lipsă de mîngîiere duhovnicească și păstorească. Săvîrșindu-se deci în preavenerata biserică patriarhicească a noastră, a Sfîntului Marelui Mucenic Gheorghe, voturile canonice, cu a noastră patriarhicească îndemnare și învoire de către sinodul confrăților arhierei din jurul nostru, s-a ales și s-a deosebit din alții ca mai potrivit preaiubitului de Dumnezeu episcop de Rîmnîc, chir Antim, ca să primească prezidarea arhierească și păstorească a acestei mitropolii, ca unul ce e un bărbat de cîinste și evlavios, și împodobit cu virtuțile ce se potrivesc cu vrednicia arhierească pentru care s-a declarat, și cu alegerea obștească a prealuminatului, preafînălțatului, iubitorului de evlavie, mărețului și vrednicului de admirație domn și stăpîn, domnul domn Io Constantin Basarab Voevod a toată Ungrovlahia, cel după suflet fiu iubit, și stînd lîngă luminăția-sa și preafericîții și preasfînții patriarhi: al Alexandriei, chir Gherasim și al Ierusalimului, chir Hrisant, cei întru Duhul Sfînt iubiți frați ai noștri și coliturghisitori, și a clerului cucernic al locului acela, preoți și boieri,

și a celeilalte turme creștine întregi a de Dumnezeu păzitei țerii aceleia, acest ales chir Antim însuș, după obiceiul locului cum s-a socotit, la stăpânirea păstorească a mitropoliei aceleia.

Drept aceia, smerenia noastră, cu părerea de obște a Sinodului sfînt de arhieriei preacinstiți din jurul său, a celor întru Duhul Sfînt iubiți frați ai noștri și coliturghisitori, dă voie, prin cea de față scrisoare de îngăduire, celor acum aflători acolo, în prealuminata domnie a Ungrovlahiei, preasfințiți arhieriei și de Dumnezeu mult iubitori episcopi, celor întru Duhul Sfînt iubiți frați și coliturghisitori, să săvîrșească strămutarea de la episcopia Rîmnîcului a celui de Dumnezeu preaiubit ales mitropolit chir Antim la scaunul preasfîntei mitropolii a Ungrovlahiei, după rînduiala bisericească. Pentru care, spre dovadă, s-a dat și cea de față a noastră îngăduire patriarhicească în Sinod."

⁴⁷ Radu Grăcianu relatează că, după cuvîntările ținute, Constantin Brîncoveanu i-a poftit pe cei prezenți în palat (este vorba de boieri și arhieriei) de unde, după ce i-a tratat cu vutcă, după ce l-au felicitat pe mitropolit și i-au sărutat mîna, același vel postelnic l-a condus pe Antim înapoi la mitropolie.

⁴⁸ În august 1709 era gata de tipărit aici, după un gol în activitatea tipografică țirgovișteană de peste 150 de ani, o voluminoasă carte grecească, de peste 1600 de pagini (25,5 × 18,5 cm), intitulată *Carte de peste tot anul, cuprinzînd fără lipsă tot serviciul bisericesc, tipărită și închinată preasfințitului . . . arhiepiscop al Constantinopolei, Roma Nouă și patriarh ecumenic Atanasie, în timpul preaeulaviosului . . . domnitor Ioan Constantin Basarab voevod Brîncoveanu, obîdăduitor a toată Țara Românească, de preasfințitul și iubitorul de Dumnezeu mitropolit al Ungrovlahiei Antim Ivireanul, cu cheltuiala și cu tiparul său. Corectată cu îngrijire de prăsviterul Mitrofan Grigoriș din Dodona în anul 1709, în luna august, în preasfințita Mitropolie a Țirgoviștei din Țara Românească*. (Descrierea cărții în *Bibliografia românească veche*, I, 480—481. Émile Picot, *Notice bibliographique*, p. 550—551. N. Șerbănescu, *Antim Ivireanul tipograf*, p. 735—736.)

Cum arată și titlul, cartea aduna între aceleași scoarțe toate slujbele de peste an, în grecește. Era tipărită această carte pentru păstoriții săi? Este greu de presupus. Faptul că Antim o dedică patriarhului ecumenic, căruia îi adresează și o scrisoare, redată în primele pagini, faptul că Antim inițiasse încă la Rîmnîc traducerea și tipărirea în românește a cărților capitale de cult, pentru preoții din Țara Românească, ne îndreptățesc să presupunem că lucrarea a fost tipărită pentru preoții de limbă greacă (inclusiv pentru cei ce slujeau în puzderia de mănăstiri românești închinăte), ca un omagiu față de patriarhia ecumenică, ce-i aprobase, în ultimă instanță, ocuparea scaunului mitropolitan.

⁴⁹ Probabil că utilajul tipografic, trimis la cererea țarului Vahtang al VI-lea a fost lucrat în Țara Românească sub directa supraveghere a lui Antim. Mihail Ștefanovici tipărește în cei patru ani de ședere în Georgia (1709—1712), nu mai puțin de zece cărți. Tipografia va lucra însă pînă în anul 1722, fiind condusă de

georgieni, ucenici ai lui Mihai Iștvanovici. (Pentru activitatea lui Mihai Ștefanovici în Georgia și discuțiile privitoare la peregrinările sale în Olanda să se vadă: D. P. Bogdan, *Legăturile țărilor române cu Georgia [Antim Ivireanul]*, în *Studii*, IV [1951], nr. 4, p. 132—141. Dan Dumitrescu, *Activitatea tipografică a lui Mihail Ștefan în Gruzia*, în *Studii*, XI [1958], nr. 4, p. 135—138. P. Constantinescu-Iași, *Un român în Gruzia acum 250 de ani*, în *Studii*, XII [1959], p. 231—232. V. Molin, *Contribuții noi la istoricul relațiilor culturale cu Orientul ortodox (1709—1712)*. *Un ipodiaton ungrovlah, Mihail, fiul lui Ștefan, meșter de tipar în țări străine*, în *Bis. ort. rom.*, LXXIX [1961], p. 319—338.)

⁶⁰ În anul 1710 Antim va mai tipări două cărți grecești: una de teologie dogmatică, intitulată *Panoplia dogmatică*, alta cuprinzând *Slujba sfintei Ecaterina și Proschinariul sfântului munte Sinai* (Prin *Proschinitar* se înțelege carte de rugăciuni și ghid). Aceasta cuprinde și un *Cuvînt de laudă* către mitropolitul Antim, semnat de ieromonahul Nichifor Marthalis Glichis din Handachia Cretei și stareț al mănăstirii Rîmnice, precum și zece versuri adresate lui Antim de Mitrofan Gîrgoras, care corectează amîndouă cărțile.

Este greu de precizat dacă Antim a cules cu mîna sa literele grecești pentru imprimarea acestor volume (primele două de mici dimensiuni), sau un tipograf mai modest a îndeplinit, din porunca sa, această treabă. Înclinăm spre a doua poteză, căci Antim nu mai avea răgazul să se consacre pasionatei sale îndeletniciri. Nu-i putem atribui nici ucenicului său, Gheorghe Radovici, această muncă, deoarece Radovici n-a tipărit decît cărți românești, sau slavo-române; cît îl privește pe Mihail Iștvanovici, care știa grecește, el lucra în această vreme la Tiflis, după cum am văzut mai sus.

Gheorghe Radovici tipărește în acest an, 1710, o *Psaltire românească*, sub supravegherea lui Antim, carte deosebit de rară astăzi, în condiții tipografice mai modeste care să îngăduie un tiraj mare, știut fiind că *Psaltirea* era una din cărțile cele mai răspîndite în trecut.

Tot în acest an, toamna, a mai fost tipărită o *Învățătură bisericească*, broșură ce făcea parte din planul de educare al preoților.

⁶¹ Această „trădare”, făcută cu sfatul lui Antim (al cărui rol este arătat în *Viața lui Constandin Brîncoveanu*, p. 206) este relatată astfel la pagina 201 din *Cronica* lui Radu Popescu: „Acolo la Urlați, fiind vlădica Antim și toți boiarii, văzînd pre Constandin-vodă că este cu îndoială despre moscali, au făcut sfat vlădica cu o seamă de boiari, Toma spătariul Cantacuzinul, și cîțiva din ceilalți nenumiți, ca să se unească cu moscalii și să părăsească pre Constandin vodă, socotindu-l că-i este gîndul ca să înșale pre moscali, văzînd că unele din cele ce făgăduise să le dea ajutor, zaharale, bani, oaste, nu le dă; dintru care sfat ce se făcuse, s-au ales Toma spătariul Cantacuzinul și s-au dus la țarul cu cîțiva ai lui...”

⁶² În preambulul celei dintîi, Antim Ivireanul spune că duminică 11 ianuarie pe înserat, „la vreme de chindie”, a fost vizitat de Mitrofan de Nisa, duhovnicul

domnului, care i-a cerut, din poruncă, să demisioneze de bună voie, căci în caz contrar domnul îl va scoate cu sila și va scrie la patriarhia ecumenică să-l scoată și din tagma călugărească. Motivul acestei grave cereri era bănuiala domnului „pentru niște lucruri ce le-au adus împlinirile vremii de s-au făcut (acțiunea lui Toma Cantacuzino), cum să se fie făcut cu învățătura și îndeminarea noastră”. Antim îl scuză pe Brincoveanu pentru această teribilă și nedreaptă măsură, căci el a fost „îndemnat de niște obraze mari bisericești și mirenești, pline de zavistii și de răutate”.

Două zile mai târziu, adică marți seara, el se înfășisează la curte și după ce vorbește „în taină” cu domnul îi spune că este gata să renunțe la scaun de bună voie, dar îl roagă să citească pe îndelete și scrisoarea pe care i-o înmânează, arătând că învinuirile ce i se aduc sînt neîndreptățite. Întîmpinarea, pe care ne-o transmite toate cele trei copii cunoscute ale *Predicilor*, dovedește o logică limpede, o demnitate nealterată și un spirit de cinste și dreptate, străine de cei care l-au acuzat. Ea poate fi considerată și ca cea mai veche apărare ce s-a păstrat în literatura dreptului vechi românesc.

⁵³ Nu putem trece fără să observăm că în conflictul final dintre marele mitropolit și primul domn fanariot al Țării Românești, Nicolae Mavrocordat, cu a cărui familie Hrisant Notara era în vechi legături de prietenie, patriarhul de Ierusalim a luat cu siguranță partea lui Mavrocordat și probabil că n-a fost cu totul străin de osîndirea și moartea chinuită a lui Antim Ivireanul. Dar cine poate fi întru totul drept judecător?!

⁵⁴ Printre altele, Antim neagă în scrisoare existența unor mănăstiri supuse altei ierarhii decît celei a mitropolitului Țării Românești: „... Și mai de rîs este să zici că se găsesc în Ungrovlahia mănăstiri supuse patriarhului de Ierusalim, sau altui patriarh . . . Fiindcă nici n-au fost vreodată, nici nu vor fi în Ungrovlahia mănăstiri supuse vreunui patriarh dintr-o eparhie străină, ci toate acestea se află sub cîrmuirea noastră. Într-însule, și cînd săvîrșim jertfa cea fără de sînge numai noi ședem, în sfințitul scaun, iar nu și patriarhul de Ierusalim . . .”

Vorbînd de dispozițiile ctitoricești ale domnilor vechi de a fi miluite unele patriarhii, din veniturile mănăstirilor și bisericilor clădite de ei, Antim precizează că aceste dispoziții nu exclud datoria înscrisă în canoane, pe care o au preoții slujitori, de a pomeni pe arhierii țării „... Fiindcă a face milostenii este lucru obișnuit la voievozi, dar a prăda cele sfinte cînd faci milostenie (= sub pretextul milosteniei) e cu totul împotriva legii. Voievozii de acum însă, ca unii ce cunosc — și de la noi și de la alți bărbați luminați întru cele dumnezeiești — neînduplecarea dumnezeieștelor canoane și văzînd ei înșiși, cu ochii lor, canoanele și citindu-le, au respins cu mînie acest obicei, cu totul nelegiuit . . .”

Folosînd un ton vehement și aceeași ironie usturătoare, Antim Ivireanul arată că bisericile din Țara Românească, închinat odată lui Dumnezeu, nu pot fi închinat și bisericii Sfîntului Mormînt „... fiindcă nu este Dumnezeu biserica dată-

torului de viață Mormint, ci o biserică a lui Dumnezeu . . . ca și celelalte . . . biserici. De unde, atunci, are dreptul Prea Fericirea Sa să fie pomenit în mănăstirile care nu-i sînt supuse? Și nici lucru de cinste nu este pentru Sanctitatea-voastră să-și aibă al Ierusalimului mănăstiri stavropighiale (= închinat, n.n.) în mitropolii supuse Scaunului ecumenic și să abuzeze de ele și să poruncească mitropolitiilor de acolo. Pentru că el n-a răpit stăpînirea doar asupra uneia sau a două, sau trei mănăstiri, ci aproape asupra a mai bine de douăzeci din eparhia noastră . . .”

⁵⁵ Interesantă este, pentru evoluția artei tipografice la noi, scrisoarea din 24 iulie 1714, publicată în *Hurmuzaki*, XIV, 3, p. 115 în care se vorbește despre turnarea literelor: „. . . Cartea s-a tipărit mai cu zăbavă de cum speram, dar nu din neglijarea tipografilor, ci din lipsa multor litere, căci mai mult de cincizeci de oacă s-au turnat din nou, de vreme ce s-au stricat pe drum, din neluare aminte a oamenilor”.

⁵⁶ Cartea, de proporții impunătoare (are peste 1430 de pagini) a fost tipărită în grecește la București, în anul 1715, prin grija și cheltuiala lui Hrisant, care alcătuiește și o scurtă biografie a unchiului său. Nici un cuvînt, nici o aluzie nu se face însă la Antim, în a căruia tipografie se imprima volumul. (A se vedea *Bibl. rom. veche*, I, p. 501—508.)

În același an, 1715, în luna martie (probabil că Hrisant se afla la București, preocupat de apariția lucrării mai sus amintite), patriarhul Ierusalimului întărea printr-o gramată, (publicată în *Hurmuzaki*, XIV, 1, p. 660—662), *Așezămîntul* pentru ctitoria lui Antim, mînăstirea ce-i poartă numele.

⁵⁷ Cartea are 464 pagini (20 × 13 cm) și 26 rînduri pe pagină. Un *Cuvînt către preoți* al lui Gheorghe Radovici, așezat la începutul volumului, asupra căruia vom reveni cînd ne vom ocupa de meritele lui Antim în educarea clerului, arată interesul major al mitropolitului pentru folosirea cărții în biserică și pentru deprinderea învățaturii de către „Copiii creștinilor”. (Cf. Constantin Erbiceanu, *Cel întîi „Octoih” imprimat în Valahia în românește*, în *Bis. ort. rom.*, XVI (1892—1893), p. 800—804. *Bibl. rom. veche*, I, p. 485—486 și vol. IV, p. 222. N. Șerbănescu, *Antim Ivireanul tipograf*, p. 740.)

Tipărirea a fost efectuată după 1 septembrie, căci pe foaia de titlu este dat anul 1712, iar la pagina 464, însemnarea finală a tipografului glăsuiește: „. . . Tipăritu-s-au în anul de la facerea lumii 7221, prin osîrdia și osteneala lui Gheorghe Radovici”. Acest an al facerii corespunde lunilor septembrie-decembrie din anul 1712 al erei noastre.

⁵⁸ Cartea este foarte rară. În colecțiile Academiei se păstrează un singur exemplar, intrat tîrziu, după al doilea război mondial. (Cf. Dan Simonescu, *Contribuții la „Bibliografia românească veche”, în Studii și cercetări de bibliologie*, I [1955], p. 248, nota 2.)

⁵⁹ Sau cu șase volume, dacă este să credem lui Del Chiaro, care pretinde că Antim ar fi tipărit o *Alexandrie* în românește. (Cf. Del Chiaro, *op. cit.*, p. 44. Vezi și N. Șerbănescu, *Antim Ivireanul tipograf*, p. 741, nota 206, unde este dată o bogată bibliografie.)

⁶⁰ (Cf. *Bibliografia românească veche*, I, p. 489—492 și vol. IV, p. 223. N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 743.)

Cărticica a fost tradusă din italienește în grecește de către predicatorul curții lui Brîncoveanu, Ioan Abramios, care a jucat un mare rol în ultimele zile ale lui Antim.

⁶¹ (Cf. *Bibliografia românească veche*, I, p. 487; N. Șerbănescu, *Antim Ivireanul tipograf*, p. 741—742, unde se pretinde însă că ar fi primul *Liturghier* imprimat în românește în Țara Românească.) Amintim că *Molitvenicul* românesc tipărit la Rîmnic în 1705 cuprinde la început și slujba liturghiilor, completă, încît prima parte a acestui *Molitvenic* este de fapt un *Liturghier*.

⁶² Biblioteca Academiei nu posedă decît un exemplar incomplet din *Ceaslovul* slavo-român. iar din *Catavasier* nici un exemplar.

⁶³ (Cf. *Bibliografia românească veche*, I, p. 495—497. N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 746—747.)

A se vedea în ediția de față, p. 409—411, dedicația lui Antim către noul domn al Țării Românești, Ștefan Cantacuzino. Laudele exagerate la adresa lui Ștefan Cantacuzino, ne lasă un sentiment de amărăciune, gîndindu-ne la drumul parcurs de Antim la adăpostul mantiei marelui domn și ctitor care a fost Constantin Brîncoveanu.

⁶⁴ Și totuși în mănăstirile și bisericile închinat s-a slujit în grecește pînă în plin veac al XIX-lea. (Cf. T. G. Bulat, *Un secol de la introducerea deplină a limbii române în biserica ortodoxă din Principatele Române (1863—1963)*, în *Glasul bisericii*, XXII [1963], nr. 9—10, p. 902—912.)

⁶⁵ Printre ei trebuie amintiți mitropoliții Anastasie Crimca și Varlaam ai Moldovei, mitropoliții Ștefan și Teodosie ai Țării Românești, toți înainte de Antim.

⁶⁶ În cuvîntul său către preoți, ce ocupă paginile 2—6, spune, printre altele: „Între cîlelalte scribe ce am, de mă rănesc la inimă, iaste aciasta cea mai grea, de mă întristez și mă mîhnesc mai mult, că văz între preoții miei atîta prostie, atîta neînvățatură și atîta nedumireală, cît cunosc că nu puteți face vreun ajutoriu sau vreun folos ticăloasei turme”. Textul integral al operei, în ediția de față, p. 365—382.

⁶⁷ Una dintre ele, *Învățătură bisericească*, amintită mai sus, a fost scrisă pentru a-i învăța cum trebuie săvîrșite anumite rînduieli. În special spovedania, slujbele liturgice și îndeplinirea unor molitve, greșit săvîrșite pînă atunci, făceau obiectul acestui îndreptar. Cît de importantă a fost această cărțuie pentru preoți rezultă

și din faptul că în anii 1741 și 1774 ea a fost reeditată, cu toate că Antim se găsea sub greaua afurisenie a patriarhiei de Constantinopol.

Alta, este intitulată *Capete de poruncă la toată ceata bisericească, pentru ca să păzească fieștecarele din preoți și din diaconi deplin și cu cinste datoriiă hotarului său*, și a apărut în anul 1714, în vremea domniei lui Ștefan Cantacuzino. Mai restrînsă ca volum decît prima (n-are decît 34 pagini), *Capete de poruncă* are totuși o importanță mai mare prin caracterul juridic bisericesc și laic din cuprinsul său.

Spre pildă, Antim îi îndrumă pe preoți cum să devină folositori societății, prin întocmirea testamentelor și a foilor de zestre, menite să împiedice neînțelegerile dintre rude. Antim indică pînă și formularele după care să se întocmească aceste atît de frecvente acte din veacurile XVIII și XIX.

Un studiu asupra acestei lucrări și o bibliografie a dat Em. Em. Săvoiu, intitulat „*Capetele de poruncă*” ale lui Antim Ivireanul, și publicat în *Biserica ortodoxă română*, LXXXIV (1966), nr. 9—10, p. 997—1006. Publicarea în *Anexă* a textului *Capetelor* este făcută, din păcate, cu foarte multe greșeli. Textul integral în ediția de față, p. 385—393. Ca și *Învățătura bisericească* și *Capetele de poruncă* au fost reeditate în anul 1775, fără ca numele autorului lor să fi fost menționat. (Cf. *Bibliografia românească veche*, II, p. 210—211.)

⁶⁸ Mănăstirea actuală, purtînd hramul Tuturor Sfinților, a fost clădită între anii 1713—1715 în mahalaua Ivașcului, pe locul unei vechi biserici de lemn, ctitorie a lui Staicu paharnicul Merișanu, după cum precizează doc. 17 din pachetul 48 al fondului episcopiei Argeș, păstrat la Arhivele Statului din București. Pămînturile pe care urmau să fie ridicate biserica și chiliile mănăstirii i-au fost dăruite lui Antim în acel an, 1713, de către proprietarii lor, sau au fost cumpărate de către Antim, în anii 1713—1715.

Planurile mănăstirii au fost întocmite, după cît se pare, de însuși Antim, în stilul brîncovenesc. Două vederi laterale, originale, ne-au fost transmise de cele două documente importante, legate de ctitoria sa: *Așezămîntul mănăstirii Tuturor Sfinților*, datat 24 aprilie 1713 și *Hrisovul arhieresc* din 20 iulie 1715 (sau actul de fundație al mănăstirii, păstrat la Arhivele Statului și publicat de mai multe ori, ultima dată de către A. Sacerdoțeanu, în *Antim Ivireanul, arhivist, bibliotecar și topograf*, p. 239—242), amîndouă scrise de popa Nicola, notareșul mitropoliei.

Este remarcabilă bogăția sculpturală în piatră, atît la coloanele din exterior și interior, cît și de jur împrejurul ferestrelor. Artistic sînt sculptate și rozetele bisericii, opt la număr, și ale chiliilor. Și demn de remarcat este faptul că timpla originală a bisericii, păstrată astăzi la biserica Stavropoleos, a fost sculptată și ea în întregime în piatră. Nu este exclus ca desenul sculpturilor în piatră să fi fost elaborat de mîna lui Antim.

Ușile de la intrarea în mănăstire, de stejar masiv, sînt o capodoperă a sculpturii în lemn, și tradiția îl socotea pe Antim autor al acestei lucrări. Deasupra lor, sub pisanie, se află „Gherbul”, emblema lui Antim, reprezentată printr-un

melc și o stea, încadrate în frunze stilizate, toate sculptate în piatră. Același melc îl întâlnim și în *Așezământul mănăstirii*, păstrat la Biblioteca Academiei, simbol al mormintelor din care la judecata de pe urmă vor ieși cei morți, sau mai degrabă al călugărului, care trebuie să stea strajă la intrarea în biserica unei mănăstiri. Steaua simbolizează fericirea.

În sfârșit, deasupra blazonului se află pisania, sculptată în relief, redactată în limba greacă, în versuri. Traducerea ei românească (inclusă în *Inscripțiile medievale ale României, Orașul București*, vol. I (1395–1800), București, 1965, p. 200–201, unde este dată și bibliografia completă a publicărilor ei anterioare) este următoarea: „Biserica aceasta, prin așezământ a Tuturor Sfinților, s-a ridicat cu încuviințarea celui prin fire Dumnezeu al tuturor, în timpul lui Ștefan numit Cantacuzino și domn strălucit al țării românilor, prin voința lui Antim arhiepiscopul Ungrovlahiei, cel din Ivir, așa cum se vede, din temelie, ca să fie închinat într-însa Dumnezeu dumnezeilor, așa cum David a cântat, și în mijlocul bisericii sfinților. În anul mîntuirii 1715”.

Pictura originală, care nu se mai păstrează astăzi, a fost realizată de meșterul Preda, cel care a zugrăvit numeroase lăcașuri brîncovenești și pe care Antim îl cunoștea încă din timpul șederii sale la Rîmnic.

Dispozițiile *Așezământului* au fost întărite prin două gramate, cu text aproape identic, date de patriarhii de Constantinopol și de Ierusalim. Gramata patriarhului ecumenic Cosma este datată 20 septembrie 1714 și publicată de N. Iorga în *Hurmuzaki*, XIV, 1, p. 629–634, în text paralel greco-român; cea dată de Hrisant Notara, publicată în același volum *Hurmuzaki*, la p. 660–662, numai în grecește este datată martie 1715.

⁶⁹ De sub teascurile acestei tipografii va ieși, în grecește, în august 1716, *Istoria sfință, adică iudaică* scrisă de Alexandru Mavrocordat Exaporitul cu cheltuiala fiului său Nicolae Mavrocordat, domnitorul și călăul mitropolitului Antim. (Cf. *Bibl. rom. veche*, I, p. 509–512 și vol. IV, p. 224. N. Șerbănescu, *Antim Ivireanul tipograf*, p. 749–750.)

⁷⁰ Este de presupus că Antim a pronunțat cuvîntul la îngropăciunea soției lui Nicolae Mavrocordat, doamna Pulheria, moartă în primăvara anului 1716 și îngropată la mitropolia din București. *Cuvîntul de învățătură asupra omului mort* (vezi p. 186–189) credem că a fost rostit cu acest prilej.

⁷¹ Atașat politiciii turcești cu trup și suflet, Nicolae Mavrocordat nu putea admite atitudinea antiotomană a boierimii pămîntene, și nici pe aceea a lui Antim încă și mai categorică decît a acestora. Pe lîngă docilitatea sa față de turci, cunoscută din timpul stăpînirii în Moldova, Nicolae Mavrocordat s-a făcut antipatic și prin atitudinea disprețuitoare față de boierimea pămînteană și prin mulțimea grecilor puși în funcții la curtea din București. Cantacuzinii, persecutați de Nicolae Mavrocordat, au fost aceia care au grupat pe boierii potrivnici și au încercat înlăturarea lui de pe tronul Țării Românești. (Cf. Mitrofan Grigorăs, *Cronica*

Țării Românești (1714–1716), publicată de D. Russo în *Revista istorică română*, 4 [1934], p. 1–43 și republicată în *Studii istorice greco-române*, vol. II, București, 1939, p. 411–458.) Mențiunea atitudinii lui Mavrocordat față de boierii țării și a aversiunii acestora, în *Studii istorice* (pe care le-am folosit), p. 441.

⁷² Del Chiaro îi apreciază la două companii, conduse de un locotenent. Cf. *Istoria*, p. 210.

⁷³ Del Chiaro, la p. 210, precizează data de vineri, 4 septembrie 1716, folosind stilul nou. Între *Cronica* lui Radu Popescu și *Istoria* lui Del Chiaro diferența de dată este, așadar, de 4 zile.

⁷⁴ Subtil este prinsă de Mitrofan Grigorăs întreaga „regizare” a boierilor, pentru a-l face pe Mavrocordat să iasă din București: „... atunci dușmanii lui ticluiră o năvălire simulată a nemților și catanelor ... iar năvălirea plăsmuită i-o anunță seara, ca *uneltirii să-i vie în ajutor timpul nopții*” (subl. noastră). Cf. *Cronica Țării Românești*, p. 442.

⁷⁵ Del Chiaro pretinde că oprirea fugarilor a avut loc la satul Odaia, ceea ce nu ni se pare verosimil. Și iată de ce. Satul Odaia, figurind sub acest nume în harta Stolnicului Constantin Cantacuzino, actualul Daia, este situat la numai 12 km de Giurgiu. Or este greu de presupus că fugarii să fi putut parcurge un drum atât de lung „verso la mezza notte”, până spre miezul nopții. S-ar putea însă ca la Odaia să se fi despărțit mitropolitul de domn, căci Radu Popescu precizează în *Cronică*, p. 225 că, plecând din Călugăreni, după primirea scrisorii de la Ioan Abramios, „Antim au mai mers cîtva loc cu domnul”.

⁷⁶ Radu Popescu relatează astfel, la p. 225 a ed. Grecescu, această ciocnire: „Domnul l-au poftit ca pre un arhiereu ca să nu să dezlipească de măriia-sa pînă să vor adevăra acéste lucruri și la ce sfîrșit vor să iasă. Dară el nu vrea nicicum, găsind multe pricini: una că au venit cu carita numai cu doi cai și fără așternut, fără premenele și fără cheltuială, alta și ca un păstoriu ce iaste, nu-i să cade să lase turma și să se ducă într-altă parte. Iară domnul, poftindu-l ca să meargă cu măriia-sa, i-au făgăduit că de cîte zice că n-are și n-au apucat să-și ia de la mitropolie, de nici una nu-i va lipsi, ci-i va da de toate. Dară nicicum nu i-au putut întoarce socoteala lui acea plină de vicleșug, ce o avea în inima lui, ci s-au întors la București. Dară nu s-au odihnit nici acolo, ci au început a strînge pe o samă de boiari mazili la mitropolie și făcea sfaturi împotriva domnului și-i îndemna ca să se alcătuiască cu nemții ...”

Del Chiaro, mai obiectiv, spune că Antim n-a voit să-l urmeze pe N. Mavrocordat, replicîndu-i că nu-și poate părăsi turma în împrejurări atât de tulburi pentru țară, cînd se putea ivi vreo răscoală din lipsa domnului și a mitropolitului.

⁷⁷ (Cf. D. V. Economides, *Ioan Avramie*, în *Bis. ort. rom.*, LXII [1944], nr. 4–6, p. 141–159. Vezi și D. Russo, *Mitrofan Grigorăs, Cronica Țării Româ-*

nești, p. 451, nota 3.) Este același Ioan Abramios care a tradus din limba italiană în limba greacă *Maxims ale unor filosofi vechi* (după ce fuseseră traduse din franceză de către Del Chiaro), publicate la Tîrgoviște în 1713. Vezi mai sus nota 60. Grec din Creta, ajuns la 1699 paroh al comunității grecești din Veneția, este expulzat de acolo zece ani mai târziu și ajunge, grație intervenției lui Hrisant Notara, slujbaş pe lângă mitropolitul Antim Ivireanul și predicator în grecește la biserica domnească din București. Atașat de Antim Ivireanul, nutrea o ură neîmpăcată lui Nicolae Mavrocordat, ură pe care a lăsat-o moștenire nepotului său, doctorului Mihail Schendos Vanderbeck, împreună cu toată averea, cum cu atîta fin umor o spune D. Russo în nota sa. Închis o dată cu Antim, din porunca domnului, și-a păstrat capul întreg numai grație intervenției lui Del Chiaro, care o spune singur la p. 221 a *Istoriei* sale. Se pare că a murit în Viena doi ani mai târziu, în 1718.

⁷⁸ (Mitrofan Grigorăs, *Cronica*, p. 442.) Del Chiaro spune că, după citirea scrisorii, Antim i-ar fi spus lui Nicolae Mavrocordat: „Altezza, non è tempo di fermarsi più qui: viene il principe Giorgio figliuolo del fu principe Scerbano Cantacuzeno dalla Transilvania con dodici mila tedeschi, per occupar il Principato di Valachia” (= Măria-ta, nu e vreme de pierdut: vine beizadeaua Gheorghe, feciorul fostului domn Șerban Cantacuzino din Transilvania cu douăsprezece mii de nemți, ca să ocupe Țara Românească). Cf. *Istoria*, p. 211.

⁷⁹ Știrea și în scrisoarea lui Dimitrie Iulianò, capuchehaia Țării Românești, către Hrisant Notara, din 12 septembrie 1716, precum și în scrisoarea lui Spandonis, bartofilaxul patriarhiei de Constantinopol, din 20 septembrie 1716, adresată tot lui Hrisant Notara. (Cf. *Hurmuzaki*, XIV, 2, p. 793–797. Comentariul lor amănunțit la Damian P. Bogdan, *Viața lui Antim Ivireanul*, în *Bis. ort. rom.*, LXXIV (1956), nr. 8–9, p. 688.)

⁸⁰ Într-o scrisoare a lui N. Mavrocordat către Hrisant Notara, datată 6 iulie 1716, îl asigură pe patriarhul Ierusalimului de toată „bunăvoința și îngrijirea” sa față de „preaînvățatul” Mitrofan, „de vreme ce se află și în ocrotirea fericirii tale”. (Scrisoarea în *Hurmuzaki*, XIV, 2, p. 790–791.) „Învățatul” nu era Mitrofan Grigorăs, căci cu acesta N. Mavrocordat nu se afla în termeni buni.

⁸¹ Între Antim și Patriarhia ecumenică exista un vechi conflict de pe urma averii rămase de la mitropolitul de Tîrnova, din care o parte a fost luată de Ioan Abramios, cu știrea lui Antim. Acest conflict s-a adăos și el la graba cu care a răspuns Ieremia al III-lea lui N. Mavrocordat. Cf. scrisoarea Patriarhiei ecumenice către Hrisant Notara, din 25 martie 1715, în *Hurmuzaki*, XIV, I, p. 668–670.

⁸² „Jeremia, cu mila lui D-zeu arhiepiscop al Constantinopolei, Romei noi și patriarh ecumenic. Vina revoluției și a răscoalei este foarte rea și condamnată de Dumnezeu și de oameni, ca o cauză a multor neregularități și a dezordinei. Căci ea a tulburat de multe ori instituții divine și umane; ea a făcut din aceea ce este

nemuritor, muritor. Aceasta a făcut pe om demn de infern, și celor aflători în multe bunătăți, le-a făcut cele contrare în tot felul. Pentru care celor ce, într-un mod oarecare îndrăznesc (a face) aceasta, li se prescriu de legile divine grele pedepse; și revoluționarii se supun la suferințele meritare. Fiindcă fiecare din noi, după propriile fapte, sau se laudă sau se rușinează, conform cu natura cuvîntului celui fără contradicție, ce are prin sine adevărul și nu are nevoie de nici o dovadă.

De aceea, cei ce se poartă bine, în ordine și conform cu voia lui Dumnezeu, se laudă; se hulesc de asemenea, se supun dezaprobării și se pedepsesc cei ce se poartă în sens contrariu. Pentru care ei trebuie să se depună din cinstea și vrednicia arhierescă și să primească după cuviință mare rușine, ca și cel de acum răul-Antim, fostul mitropolit al Ungrovlahiei, fiindcă a întreprins meșteșuguri dezaprobată și satanicești, urgisitul de Dumnezeu. Și între alte neorînduiri și fapte rele ale lui, se inculpă adică, ca mag și ca participator la multe alte crime, și pentru prezent sintem de părere să fie depărtat de treapta arhierescă. Iar culpa lui cea impie a revoluției și a răscoalei o punem înainte, ca ceea ce este arătată și evidentă.

S-a făcut, deci, scleratul revoltant și conspirator în contra puternicei împărății, conspirînd și în contra prealuminatului și preainălțatului domnitor, D. D. Ioan Nicolae Alexandru Voevod a toată Ungrovlahiei, fiul cel preaiubit și mult dorit al modestiei noastre. Pentru care este poruncă apostolică, ca să asculte și să se supună la toată stăpînirea, ce domnește. De aceea ea (porunca) și stabilește, zicînd: cel ce se răscoală în contra stăpînirii, se opune poruncii lui Dumnezeu. Căci nu este stăpînire, fără numai de la Dumnezeu. Urmează deci, că porunca apostolică este divină, ca ceea ce a fost poruncită de Dumnezeu prin apostoli, și pentru noi este foarte necesar, ca să ascultăm și să ne supunem stăpînirii supreme a puternicei împărății, și să nu facem nimic din cele ce ar fi contrare acestuia și neplăcute politice, afară de cele ce aparțin respectului nostru. Însă acest urgisit de Dumnezeu, răul-Antim, nu numai că n-a păzit credința și supunerea datorată, dar a meditat cu precugetare revoluția și răscoala în contra puternicei împărății, făcîndu-se culpabil și în contra susnumitului preainălțatului și preapiosului domnitor și amabilului cîrmuitor a toată Ungrovlahiei, și s-a făcut el singur demn de judecată, culpabil și vinovat de caterisirea canonică.

Pentru aceasta scriind, am arătat sinodicește cu preasfințirii arhieriei de pe lingă noi și cu preanonabili și preaiubiții în sfîntul Spirit frații noștri și coliturgisitori, că răul-Antim, numit al Ungrovlahiei, cel ce a fost recunoscut de revoluționar, răscolat și culpabil în contra puternicei împărății și a preainălțatului domnitor a toată Ungrovlahiei, și de sine judecat și inculpat prin propriile sale răutăți și culpe, pentru care s-a scos din mitropolie și s-a făcut justițiabil și culpabil de ordinul împărătesc, să fie deci depărtat de toată lucrarea și ordinea arhierescă și dezbrăcat de harul divin și scos din catalogul arhieresc și lipsit de tot venitul bisericesc și să fie scos, pierdut și depăratat de mitropolia Ungrovlahiei și fără de participare la veniturile ei, neavînd nici o învoire a se îmbrăca cu podoaba arhierescă și a efectua vreun serviciu arhieresc, ca cel ce este caterisit și desființat,

rămânând și zicându-se monahul Antim și fiind recunoscut, ca unul din particulari, și să nu îndrăznească nimeni a fi în relație cu dînsul, sau a coliturgisi, sau a-l onora ca pre un arhieru, sau a-i săruta mîna lui, sau a primi de la dînsul binecuvîntare și sfințire, sau a-i da vreun venit bisericesc mare sau mic, sub greutatea oprirei și afurisirii neschimbătoare. Așa să fie, conform hotărîrii. 1716, în luna august. Indictionul IX. + Acsentie al Kizicului. + Dionisie al Amasiei. + Neofit al Artei. + Nicodim al Dercului. + Constantie al Chalkedonului. + Kiril al Brusiei. + Calinic al Filipopolei. + Teoclit al Priconiei. + Gherasim al Nikeei. + Christofor al Iconiei. + Nicodim al Mitilinei." Cf. *Condica sîntă*, p. 111–114.

⁸³ Del Chiaro în *Istoria* sa, p. 219–220, pretinde că Antim a fost scos și din tagma călugărească, ceea ce este greu de presupus, de vreme ce urma să-și ispășească pedeapsa — detențiunea pe viață — la o mănăstire. De altfel copia actului de caterisire, dacă este autentică, precizează: „... rămînînd și zicîndu-se monahul Antim“.

⁸⁴ Acestui Colfescu i se atribuie rolul de călău al lui Antim, de care vorbește Ulysse de Marssillac în însemnările lui de călătorie în țara noastră, făcută în veacul trecut, spunînd că asupra casei lui a căzut blestemul, din pricina uciderii lui Antim. Mențiunea la N. Iorga, *Istoria românilor prin călători*, ed. II, vol. III, București, 1929, p. 347, folosită și de D. P. Bogdan în *op. cit.*, p. 689.

⁸⁵ Cf. Del Chiaro, *op. cit.*, p. 220, care numește rîul *Dulcia*. Mitrofan Grigorăs pretinde (la p. 443) că pînă la Enos Antim era în viață și că a fost omorît și aruncat în mare. Al. Odobescu, în *Cîteva ore la Snagov*, publicată în *Revista română*, II (1862), p. 402, credea că Antim a fost aruncat în Dunăre. În sfîrșit, un cercetător mai tînăr, Dinu A. Dumitrescu, pretinde că Antim ar fi fost judecat și omorît în țară. Cf. G. Ștrempel, *Antim Ivireanul. La 250 de ani de la moartea sa*, în *Analele Academiei R. S. România*, anul 100 (1966), p. 688, nota 3. Identificarea la D. Russo, *Studii istorice greco-române*, II, p. 454, nota 4.

⁸⁶ Este vorba de o lungă listă de datorii pe care le avea de împlinit mitropolitul și de o a doua listă, mai scurtă, de datornici către el. Documentul se păstrează la Biblioteca Academiei sub cota CCCI/98 și fusese altădată lipit de una din scoarțele *Așezămîntului mănăstirii Antim* (ms. 3.342). Documentul este amintit și comentat cu oarecare scăpări de către Matei Cazacu în articolul: *Cine l-a ucis pe Antim Ivireanul?*, publicat în *Magazinul istoric*, III (1969), nr. 4, p. 43–49. Se pare că autorul n-a văzut originalul. Redăm în întregime acest document, redactat pe jumătate de pagină: „Cui ce iaste dator pîrintele, cum arată anume. Sept<embrie>. 22 d<ni>, l<ea>t 7225 <= 1716>.“

Părintelui Vithléem, fără zapis, t<a>l<eri> 250. Părintelui Odriianului, fără zapis, tl. 300. Jupînului Hrisantho. cu zapis, tl. 500, Jupînului Nicăi, cu zapis, tl. 500. Fiiu-său, jupînului Panaiot, cu un răvășel, tl. 270. Lui Hagi Mula, după cum îi va scrie răvașul. <Alătura, mențiunea> tl. 169, plătit. Jupînului Gheorghe abagiul, tl. 300. Dascălului Avramie, tl. 700. Răposatului Irapolios, după cum va

fi știind dascălul Avramie. Lui Vasilie, feciorul Mincului, tl. 100. Radului Copilul, tl. 35. Predii zugravul, tl. 50. <Urmează semnătura în grecește a lui Antim și o pecete inelară în fum, greu de descris, dar cu inscripția clară: ANTHIM IVIR>.

<A doua jumătate a primei pagini:> Zugravilor <rupt documentul la colț, cu suma datorată>. Stucatorilor amînduror, tl. 240. Moșului Avxentie, tl. 76. Pietrarilor, tl. 50 (?). Zidarilor, tl. 55. <Urmează semnătura și pecetea, ca mai sus>.

<Pagina a II-a este scrisă numai pe prima jumătate:> <La cine> are datorie *părintele*, cum arată anume: La State păh<arnicul>, tl. 500. La Oprea pircălab ot Andreșăști, care au plătit satul de haraciu, tl. 350. Iar la dînsul, ca să cumpere orzu, tl. 70. La văt<aful> Pătrașco ot Tîrgoviște, care s-au dat să-i dea pe miare, tl. 100. La Dumitrașco cup<ariul>, tl. 90. La doamna Ancuța, tl. 170. Are zăloage. La clucerul Stere, tl. 100. La jupînul Manul, care i-am dat să-mi cumpere un policantru beséricii, tl. 160. Cărțile ce sînt într-o odaie la Hanul lui Șarban-vodă, care sînt, să să vinză pe seama lui Avxentie. <Urmează semnătura și pecetea inelară>.”

Documentul atestă că la 22 septembrie 1716 Antim Ivireanul era încă în viață, dar că fusese demis din scaun: este numit simplu *părintele* și nu *părintele mitropolit*, cum era obiceiul. Probabil că socotelile bănești au fost făcute cu o zi sau două înainte surghiunului și uciderii sale. Sperăm că într-o zi va fi ridicat în întregime vîlul ce acoperă sfîrșitul lui Antim, prin apariția unor documente grăitoare, cum este și cel de mai sus.

⁸⁷ Cum au făcut Dimitrie Iulianò și Spandonis (vezi mai sus nota 72) și mai ales Mitrofan de Nisa, în scrisoarea din 29 septembrie 1716 că re Hrisant. Cf. *Hurmuzaki*, XIV, 3, p. 124–125. Și totuși N. Iorga încearcă să atenueze, fără rezultat însă, oprobiul ce cade asupra lui Mitrofan, în articolul *Între Antim și Mitrofan, mitropoliții Țării Românești*, în *Bis. ort. rom.*, LIII (1935), nr. 1–2, p. 1–5 și nr. 3–4, p. 113–117.

⁸⁸ Titlul complet este următorul: *Învățătură pe scurt pentru taina pocăinței, acum într-acesta chip tocmită și tipărită în zilele prealuminatului domn Io Constan-din B<asarab> B<rlincoveanu> voevod, cu cheltuiala cînstiutului de bun neam, a lui Șerban Cantacuzino blv vel păharnic și cu blagoslovenia preasfințitului mitropolit chir Theodosie, de iubitorul de Dumnezeu chir Antim episcopul Rîmnicului, la anul de la Hristos 1705.*

⁸⁹ Cf. *Bibliografia românească veche*, I, p. 481 și 548–550. Broșura a mai cunoscut două ediții: una în anul 1741, tipărită de popa Stoica Iacovici, alta tipărit în anul 1774, amîndouă la București (cf. *Bibliografia românească veche*, II, p. 54 și 206). O ediție modernă a dat C. Erbiceanu, în *Bis. ort. rom.*, XVI (1892–93), p. 769–785 și XVII (1893–1894), p. 129–146 și 225–242.

⁹⁰ Cum însuși spune în prefață, Antim împarte cârtica în trei părți. În prima parte dă îndrumări catihetice, pe care sînt obligați să le cunoască preoții și credincioșii, deopotrivă.

A doua parte este intitulată: *Învățătură pentru ispovedanie* și cuprinde f. 28—35. Textul acestei cărți este aproape identic cu cel din *Învățătură pe scurt pentru taina pocăinții*. Sînt adăugate cîteva rugăciuni, redată după *Molitvenic*, fără prea mare valoare literară.

A treia parte (f. 35 —45) este ocupată de „învățăături pentru cîte lucruri s-au putut afla pînă întru acest ceas, carele să fac cu necuviință și fără cale . . .” Sînt îndrumări practice privind respectarea pravilelor bisericești (drepturile și obligațiile preotului în parohia sa, interdicția de a sluji în altă parohie fără încuviințarea preotului local, oficierea cununiiilor, a botezurilor etc.). Și sub aspectul statornicirii instituției bisericești, Antim a avut merite covârșitoare. Prin această lucrare, de fapt o culegere de dispoziții deosebit de drastice, Antim făcea ordine în tagma preoțească care avea un oarecare rol cultural, în special la țară, începînd cu a doua jumătate a veacului al XVIII-lea. Fără dispozițiile severe ale lui Antim, pe care sîntem înclinați să le credem întru totul respectate, preoțimea ar fi continuat să ducă o viață nepotrivită și nu și-ar fi îndeplinit menirea spre care o îndruma marele ei păstor.

În această a treia parte sînt întîlnite unele aluzii la fuga țaranilor de pe moșiile boierești „pentru nevoi”, cum precizează Antim. El îi autorizează pe preoți să-i spovedească și să-i cuminece, chiar dacă sînt fugari. Poate fi citită printre rînduri compasiunea lui Antim pentru acești rătăcitori, în căutare de lucru și o viață mai bună, despărțiți de familii din pricina sărăciei și a fiscalității.

În sfîrșit, el dă porunci precise preoților asupra felului cum trebuie cununați țiganii, a căror situație socială îi supunea cu totul bunului plac al stăpînilor lor. El nu uită să amintească preoților răutatea boierească și lipsa lor de cuvînt; deci să nu-i cunune pe țigani decît după ce vor avea hîrtii scrise de la stăpînii acestora.

⁹¹ Apărută în primul an de domnie al lui Ștefan Cantacuzino, broșura poartă pecetea relațiilor dintre mitropolit și domn. Acesta scutise preoțimea de bir, probabil la cererea mitropolitului; preoțimea era obligată prin punctul al treilea al dispozițiilor date de Antim să slujească liturghii pentru binefăcătorul ei. Pentru domn și pentru boieri trebuia preoțimea să slujească sîrindare, aceștia constituind pătura de seamă a țării, în concepția feudală a vremii.

Restul poruncilor, pînă la 11, se referă la comportarea pe care trebuiau să o aibă preoții. El le cere să se abată de la mărturii mincinoase, chezășii, jurămînturi. Li se interzice să adune avere. Li se cere să fie exemple de moralitate; orice abatere de la conduita cerută de canoane se va pedepsi cu răspopirea și trecerea în rîndul birnicilor.

Al unsprezecelea punct le cere preoților să recitească și să țină seama de toate dispozițiile și învățăturile cuprinse în *Învățătura bisericească* apărută în anul 1710, iar *Capetele de poruncă* să fie păstrată cu cea mai mare grijă. Pierderea broșurii,

sub orice formă s-ar întâmpla ea, va duce la sancțiunea cea mai severă: „trecerea în rîndul țărănilor“.

Ultimele pagini sînt ocupate de modelele după care trebuie să se ghideze preoții la întocmirea foilor de zestre și ale diatelor.

⁹² Cărticica *Sfaturi creștine politice către ... Ștefan Cantacuzino*, tipărită la București în 1715, pe care unii cercetători au atribuit-o lui Antim, nu este opera sa. Ea este o antologie de sentințe și maxime în versuri grecești pe care mitropolitul le-a adunat, cum singur spune în prefață, „din sentințele vechilor dascăli înțelepți“. Descrisă în *Bibl. rom. veche*, I, p. 498—499, broșura a fost tradusă în românește și publicată de Constantin Erbiceanu sub titlul: *Sfaturi creștine politice către ... Ioan Ștefan Cantacuzino voevod de ... Anthim din Ivir*, în *Bis. ort. rom.*, XIV (1890—1891), p. 333—355 (și într-o broșură separată). Tot C. Erbiceanu o publică a doua oară, ca fiind necunoscută, în articolul: *Ceva despre Antim Ivireanu* din *Bis. ort. rom.*, XXX (1906—1907), p. 1201—1214 și 1346—1354. (Cf. și N. Șerbănescu, *Antim Ivireanul tipograf*, p. 749, nota 219.)

⁹³ Pentru școala slavonească de pe lângă biserica Sf. Gheorghe-Vechi, întemeiată de Constantin Brîncoveanu, a se vedea: Gh. Nedioglu, *Cea mai veche școală românească cu caracter statornic (Școala de la Sf. Gheorghe Vechiu)*, București, 1913.

⁹⁴ Unii istorici atribuie lui Antim copierea *Izvodului odoarelor, hrisoavelor și zapiselor Mitropoliei* în anii 1695—1696 (ms. rom. 671) a *Istoriei Țării Românești* (ms. rom. 180) și a *Slujbei sfîntului Antim* (ms. rom. 406). Credem că nu-i putem atribui cu certitudine nici unul din manuscrise, cum o fac unii istorici (cf. N. Șerbănescu în *Bis. ort. rom.*, LXXIV (1956), p. 752—754, unde dă și o bogată bibliografie în legătură cu această problemă). Credem că nici unul din manuscrise nu este copiat de el, deoarece: a) la data copierii *Izvodului*, Antim era la Snagov și nu la București. În numeroase pagini din *Izvod* sînt menționate, de aceeași mînă care a întocmit întreaga condică, documente posterioare anilor 1695—1696 (la f. 108^v este trecut un zapis din 7213 [1705], cînd Antim era episcop de Rîmnic; la f. 111 sînt trecute acte din anul 1696, cînd Antim tipărea cărți la Snagov; cazuri similare de documente se întîlnesc la f. 115, 121, 128^v, 147^v etc.). Manuscrisul a fost întocmit, după toate probabilitățile, de vreun grămătic ieșit de la școala sf. Gheorghe Vechi, căci grafia este asemănătoare cu a acestora. b) *Istoria Țării Românești* nu are nici o mențiune că ar fi copiată de Antim; un ochi mai atent ar putea distinge mai degrabă condeiul popii Stanciul, cunoscut copist de cronici de la începutul sec. XVIII. c) *Slujba sfîntului Antim* s-a scris din porunca mitropolitului, cum se menționează pe prima filă a manuscrisului 406 de la Academie, ceea ce nu înseamnă de loc că este scrisă de mitropolit. Credem că N. Iorga are dreptate cînd susține (în *Ist. lit. rom. în sec. XVIII*, I, p. 247) că meritul lui Antim este de a fi prelucrat slujba în românește (de fapt în text slavo-român). Copierea manuscrisului a fost făcută însă de Nicola preotul (cf. G. Ștrempel, *Copiști de manuscrise românești pînă la 1800*, vol. I, București, 1959, p. 164—165, unde însă

nu este menționat ms. 406), cum deducem din compararea minuțioasă a grafiei *Pomelnicului măn. Cîmpulung* (ms. rom. 3.722) cu cea a *Slujbei Sf. Antim*.

⁹⁵ Manuscrisul a fost descoperit la Kiev, înainte de primul război mondial, de Ștefan Berechet și descris sumar în lucrarea sa *Documente slave de prin arhive ruse*, fasc. 1, Buc., 1920, p. 17 și urm. Tot el a reluat subiectul, în 1928, făcînd o expunere ceva mai largă asupra lui în articolul *Un manuscris de zugrăveală al mitropolitului Antim*, publicat în *Comisiunea monumentelor istorice*, anuar II, Chișinău, 1928, p. 125 și urm., unde redă și cîteva facsimile după fotografiile luate înainte de război. Datele lui Ștefan Berechet au fost utilizate în anul 1956 de către prof. Victor Brătulescu în articolul *Antim Ivireanul miniaturist și sculptor din Bis. ort. rom.*, LXXIV (1956), nr. 8—9, p. 766—774. Studiarea detaliată a manuscrisului și publicarea lui integrală a fost realizată de noi în anul 1966, după o copie fotografică obținută de la Biblioteca Academiei Ucrainiene de Științe din Kiev. Cf. G. Ștrempel, *Un „Cronograf” ilustrat atribuit mitropolitului Antim Ivireanul*, în *Romanoslavica*, XIII (1966), p. 309—353 (și extras). În sfîrșit, cercetarea originalului ne-a fost posibilă în vara anului 1968, la Biblioteca Academiei Ucrainiene de Științe din Kiev și datele noi obținute cu acel prilej le utilizăm acum.

⁹⁶ Manuscrisul original se păstrează astăzi în Biblioteca Academiei de Științe a R.S.S. Ucrainiene din Kiev sub cota DA 379 L și provine din fondurile de manuscrise ale fostei Academii Teologice, unde s-a păstrat în trecut sub nr. 529. El are 22 file nenumerate de dimensiuni 41,4 × 29 cm. O frumoasă legătură în piele (se păstrează amîndouă coperțile, nu numai prima scoarță, cum credeam la publicarea studiului în *Romanoslavica*), asemănătoare legăturii manuscriselor românești 406 și 3.342 de la Biblioteca Academiei R.S. România, imprimată în aur, cu motive florale și reprezentarea în medalion a Maicii Domnului și în colțuri a celor patru evangheliști, protejează textul.

Înaintea operei propriu-zise, care începe la f. 4, se află *Versurile la Stema țării*, titlul (la f. 2v, deci după *Versuri*) și dedicația mitropolitului Antim către Constantin Brîncoveanu.

Versurile la Stema țării sînt printre cele mai izbutite, dacă nu chiar cele mai izbutite, din cîte s-au compus pînă la Antim în acest gen. Ideea creației, care lipsește din textul manuscrisului de bază, dar pe care o vom găsi într-una din variante, cum vom arăta mai jos, este prinsă în primele patru versuri:

„Făcut-au Domnul Dumnezeu toate din neființă
Și în ființă le-au adus, cu multă biruință.
Și după acéia au zidit, luînd pămînt și tină,
Pre omul cel dintîi, Adam, fără cuvînt de vină...”

Dedicația către Brîncoveanu, ce ocupă în întregime fila 3 și sub care se află o splendidă semnătură stilizată a lui Antim, respiră gratitudinea autorului față de „multele folosuri și faceri de bine”, pe care le-a arătat și le arată domnul de-a

pururea. Acesta este și motivul pentru care „cu iubire de osteneală” a adunat și a însemnat „întru această cărticea chipurile și obrazye tuturor strămoșilor noștri” și ca un dar mic o aduce „creștineștii stăpîniri a înălțimii-tale”.

Gîndul realizării unei asemenea opere i l-a sugerat și rîvna fierbinte pe care o are domnul de a fi asemeni marilor personaje, împărați și profeți, pe care le înfățișează antichitatea. De altfel însuși domnul, urmaș al neamului Băsărăbeștilor „dintre carii s-au arătat domni vrédnici și creștini” a odrăslit „ca o odraslă cu străluciri de aur” și a înflorit ca o floare cu bun miros „păzită, cu mila lui Dumnezeu, neveștejită . . . și se va păzi și de acum înainte . . . pentru multele și nenumăratele faceri de bine, carele au cîștigat cei de departe și cei de aproape” de la el.

Brîncoveanu, în culmea măririi la această dată, bogat și milostiv, mecenat a culturii întregului orient ortodox, este numit „coroana tuturor domnilor”, care a adunat toate virtuțile: „de la unul cucernicia, de la altul credința cea fierbinte . . . de la altul iubirea de streini, de la altul blîndețele, de la altul îndelungă răbdarea și nerăutatea, de la altul milostivirea și iubirea de săraci . . . iar mai virtos . . . smerenia cea de margine” (adică nemărginită, n.n.).

În final îi face urări de sănătate, veselie, viață îndelungată, domnului și familiei sale.

⁹⁷ *Cronografele* au fost tipărite în grecește la Veneția, în anii 1631 și 1650 și răspîndite în întregul orient ortodox, pătrunzînd de timpuriu și în țara noastră. Traduse în românește s-au bucurat de mare circulație (în special traducerea logofătului moldovean Pătrașco Danovici). În colecțiile Academiei se păstrează aproape 50 de manuscrise, cu traduceri integrale sau parțiale după *Cronografele*. Fără să avem pînă astăzi o ediție în românește a textului *Cronografelor* (ceea ce intenționăm să realizăm noi într-un viitor apropiat) ele s-au bucurat totuși de studii temeinice din partea unor cunoscuți cercetători, cum au fost Iulian Ștefănescu, *Cronografele românești: tipul Danovici, partea I*, în *Revista istorică română*, vol. IX (1939), p. 1—77 (lucrare postumă) și D. Russo *Studii istorice greco-române*, t. I, 1939, p. 68—100 (unde sînt adunate articole postume: *Cronograful lui Dorotei al Monembaziei*; *Cronograful lui Cigalâ*; *Cronografele românești*).

⁹⁸ Manuscrisul numără 503 portrete în medalion (Ștefan Berechet numără greșit 515 portrete în *Un manuscris de zugrăveală*, p. 132), 3 schițe și 8 desene, de asemeni în medalion. Medalioanele, cu puține excepții măsoară 32 mm în exterior și 28 mm în interior, portretele fiind așezate între două cercuri concentrice. Excepție fac: portretul lui Dumnezeu-Tatăl de la f. 4v care are la exterior 80 mm și în interior 62 mm, portretul Maicii Domnului de la f. 20 care are la exterior 33 mm și în interior 28 mm și portretul lui Iisus-Emmanuel de la f. 21 care are dimensiunile 39 mm la exterior și 31 mm în interior, la fel cu cele 2 desene de pe aceeași fișie centrală a paginii, înfățișînd nașterea și răstignirea. În interiorul portretului lui Iisus-Emmanuel se află inscripția: *Iisus Hristos cocon*. De altfel fiecare medalion cuprinde, în cîmpul alb, numele personajului pe care îl reprezintă.

Medalioanele sînt lucrate în laviu roșu, cu umbrele, care dau volum, redată în aur (în marea majoritate a personajelor) cu o artă a desenului și a culorii (unele personaje au îmbrăcăminte redată în culori) de-a dreptul uluitoare. Spațiul rămas liber între cercurile concentrice este, de asemeni, acoperit cu aur.

Fișa centrală de 6 mm lățime este colorată în stacojiu: de o parte și de alta a ei se află cîte o fișie de un milimetru în aur. Celelalte fișii, ce leagă personaje secundare (fișile preoților, ale judecătorilor, ale profeților) au 3 mm lățime și sînt colorate în verde deschis sau roșu.

O grijă deosebită a acordat artistul portretelor feminine, executate cu o remarcabilă grație și cu o perfectă cunoaștere a canoanelor picturale și a anatomiei. Portretul Evei, al Rebecăi, al lui Ruth, al Iudithei, al Esterei, cele ale reginelor din statele palestinene de sub stăpînire romană, în sfîrșit cel al Maicii Domnului, toate sînt busturi cu execuția cărora s-ar fi mîndrit oricare artist mare al vremii.

Mai greoaie este reprezentarea personajelor costumate și în special a războinicilor din epoca lui Alexandru Macedon și cele a lui Cezar și a lui Octavian August. În sfîrșit, *Nașterea Domnului* este un splendid tablou în miniatură, de influență occidentală, cum occidentală ne apare reprezentarea tuturor personajelor. În locul manierei bidimensionale, impusă de erminiile bizantine, *Chipurile Vechiului și Noului Testament* au volum, au forme, au grație.

Distribuirea însăși a portretelor pe pagină este făcută cu grijă, în așa fel încît fiecare pagină grăiește despre armonia dintre ilustrații și text.

Și ceea ce ni se pare de asemeni impresionant este faptul că portretele nu seamănă între ele, că fiecare medalion este portretul unic al unui personaj. (Nu putem stărui mai mult asupra aspectului artistic. În studiul nostru din *Romano-slavica* sînt descrise toate paginile și amintite toate personajele, cu ceea ce au ele demn de remarcat.)

Dar nu numai personajele rețin admirația cercetătorului, ci și paginile de la început (foia de titlu și stema țării), atestă o mîină de mare artist, care a lucrat în culori și aur ornamentele de inspirație vegetală și animală menite să le împodobească.

Două chestiuni se ridică în legătură cu aspectul artistic al manuscrisului: 1. Care sînt sursele de inspirație ale artistului? 2. Este Antim autorul direct al acestei puzderii de portrete?

Încercînd să răspundem la prima chestiune vom preciza din capul locului că artistul n-a avut la îndemînă un manuscris asemănător, pe care să-l copieze. Toate investigațiile noastre întreprinse în literatura istorică de specialitate, de a găsi un exemplar asemănător (în Răsărit sau Apus), au rămas fără rezultat. Meritul artistului este, așadar, cu atît mai mare.

Ideea putea să o găsească în picturile murale ale unor mănăstiri din Bucovina sau mai degrabă de la Muntele Athos, cunoscute sub denumirea de *Arborele lui Iesei*. Este în amândouă aceeași idee a descendenței lui Hristos din Dumnezeu-Tatăl, prin împăratul David, fiul lui Iesei. Ca și în *Arborele lui Iesei* și în opera de care ne ocupăm apar personaje ale culturii antice (Philon, Solon, Pitagora, Socrate, Homer, Aristotel, Platon), chiar dacă nu sînt decît amintiți în text.

Modelele, în bună parte, sînt inspirate după figuri vii, trăitoare în vremea artistului. Femeile simple, cu maramă pe cap, sînt românce. Reginele sînt reprezentate cu coroana domnițelor noastre, iar dintre tipurile de regi, cel mai numeros este acela care înfățișează pe voievozii noștri.

Cea de a doua chestiune, deosebit de dificilă și la care ne gîndim de mulți ani, aceea a paternității artistice a *Chipurilor* nu o vedem soluționată, deocamdată. Credem că ideea iconografiei, indicațiile asupra locului pe care trebuiau să-l ocupe diversele personaje pe pagină, poate chiar conturul desenelor, aparțin mitropolitului Antim, realizarea deplină a volumului rămîne, deocamdată, pentru noi, opera preotului Nicola.

Nu avem însă îndoieli asupra paternității textului, a cărui succintă analiză am încercat-o în introducere. Acesta dezvăluie cultura largă pe care o avea Antim, chiar mai mult decît alte opere ale sale, prin mulțimea referințelor la personaje bisericești sau laice din istoria veche. De altfel predilecția lui Antim pentru antichitate este vizibilă și în *Didahiile* sale.

⁹⁹ Pentru stabilirea surselor de inspirație după cronografe, ne-am slujit de ms. 1.469 al Academiei, care cuprinde un text de tip Danovici, unde sînt amintiți filozofii la care face aluzie (la f. 98), Palamed (la f. 106), legende de în legătură cu Nabucodonosor (la f. 88), cu Cirus și Darius (la f. 91) etc.

¹⁰⁰ Manuscrisul acesta, atît de prețios pentru cultura românească, impresionant și astăzi, cu toată uzura evidentă a celor 260 de ani ce au trecut peste el, a avut o soartă nefericită. Încă în veacul al XVIII-lea, poate că la puțină vreme după tragedia lui Brîncoveanu, manuscrisul a ieșit din Țara Românească.

O însemnare de pe dosul primei scoarțe, din 8 iulie 1788, glăsuiește: „Această carte se numește *Namurile de la Adam* și cumpărătura ei este 150 lei, care au cumpărat-o tatăl meu, Dumitrașco Săcară, vornicul de poartă. Și la sfîrșitul vieții dumnealui m-au dat-o mie și este draptă a me. Și cine ș-ar face vriun blestem să o fure să fii blestemat de domnul Hristos și de Maica pricurată Pricesta, să nu-i agiute, și de cei 12 apostoli și de toți sfinții mucenici și de Tatăl nevăzut; și neertat să fii acela om pîn' în vecul vecului de apoi. 1788, iulie 8". (Transcrierea liber este dată și de către Ștefan Berechet, în *Un manuscris de zugrăveală . . .*, p. 134. Redată exact, cu toate particularitățile paleografice, de noi în: *Un conograf ilustrat atribuit lui Antim Ivireanul*, p. 325.)

Cum a ajuns manuscrisul în Moldova, de la cine l-a cumpărat familia Săcară, sînt întrebări cărora nu le putem răspunde. Știm doar atât că a circulat mult, chiar după ce a fost cumpărat de familia Săcară și că a fost răsfoit de mîini numeroase.

Sub însemnarea de mai sus, o alta, din 1821, a unui Gheorghe serdarul — probabil tot din familia Săcară — exprimă teama pentru dispariția cărții, datorită circulației prea largi: „Astăzi se află la dumnealui cumnatul Mihălache, mîini la altul, poimîni a nimănu. Gheorghe sârdar. 1821, iunie 14”. (Însemnarea n-a mai fost redată nici de Ștefan Berechet și nici de subsemnatul în lucrările amintite.) Aceeași familie îl va păstra pînă în veacul trecut, nu înainte de a-l fi răscumpărat la mezat din pricina morții subite a unui dintre cititorii la care fusese împrumutat.

Una din însemnări, situată pe filele 3 — 5 glăsuiește: „Această sfîntă carte iaste dreaptă a me, rămasă clironomii di la maică-me, fiica vornicului Dimitri Săcară, pi care, dindu-o să o cetească unui dvoranin, Tufăscu, ci, grabnic murind, au rămas în cărțile lui. Așa apecunii (adică episcopii, n.n.), au scris-o în averea mortului și măcar că mult m-am jăluitu, însă în sfîrșitu am hotăritu spre a nu perde așa odorul scumpu și ce nu să poati găsi nicăiare și la mezat la anu 1850, împreună cu vro cîteva cărți a răposatului Tufăscu, măcar că aceli cărți mai nu-mi trebuia, le-am cumpăratu dreptu doao sute rubli rosiianești argint. Dvoraninu gubernschii secretar, Mihai Badărăvu”.

Altă însemnare, de la f. 22v, a aceluiași Mihail Bădărău, subliniază, o dată mai mult, împrejurările răscumpărării manuscrisului, ce aparținea de fapt familiei sale: „Această carte iasti a me, precum mai lămurit am arătat mai sus, că am cumpărat-o de-al doile; și nu din pricina alta, numai că n-au fostu iscălitu de mini înlăuntru, sau să fi avutu rospică (adică chitanță, n.n.) di la răposatul Tufăscu. Și măcar că s-a lămuritu din <spusele> altoru cetitori că să cunoști că-i a me, dar nedreptul apecunu n-au vrutu să mi-o de, care, de fărădelegile lui nici numili nu vroi să-i pominescu; și măcar căci n-au trebuitu să scriu înlăuntru, dar întimplare aceasta m-au silitu, că am plătitu pentru dreptu lucrului doao sute garbovnici, afară că m-am judecatu cu acel apecunu. Și iar, pentru că am scris înlăuntru și am plătit atîți bani, să dei samă înainte lui Dumnezeuu acelu nelegiuitu apecunu. 1850, decemvrie luna. Dvoraninu gubernschii secretar, Mihail Badărăvu”.

Familia Bădărău a dăruit, probabil, manuscrisul arhiepiscopului Antonie, de unde în 1884 a fost trimis la Biblioteca Academiei teologice din Kiev, după cum atestă o însemnare în limba rusă de pe f. 1:

„Родословие Спасителя мира въ портретахъ патриарховъ. Книга родства Иисуса Христа. Изъ бумагъ Антонія Архiepiscopa Кишиневскаго. Въ музей Киевской д. Академии отъ Секретаря Кишиневской Д. Консистории Левъ Ст. Родкевича чрезъ Льва Мацяевича. 9 ноябр 1884 г. Кишиневъ”.

<= Genealogia izbăvitorului lumii, în portretele patriarhilor, Cartea neamului lui Iisus Hristos. Din hîrțile lui Antonie, arhiepiscopul Chișinăului. Trimisă la Muzeul Academiei spirituale din Kiev de către secretarul consistoriului spiritual din Chișinău, Lev Ștefanovici Rodchievici, prin Lev Mațeevici, 9 noiembrie, anul 1884>.

După Revoluția din Octombrie manuscrisul a ajuns la Biblioteca Academiei Ucrainiene de Științe, unde se păstrează și astăzi, fiind una din cele mai prețioase opere iconografice din Europa răsăriteană.

¹⁰¹ Cea mai veche copie, păstrată la Biblioteca Academiei (descoperită de noi și descrisă sumar în *Copiști de manuscrise românești pînă la 1800...*, I, p. 70), este inventariată la fondul *Suluri*, nr. 7 și se prezintă sub forma unui voluminos rulou pe hîrtie, ce măsoară 11,07 metri lungime și 0,45 metri lățime. Această copie a fost realizată de popa Flor, cunoscut dascăl de slovenie de la biserica Sf. Gheorghe Vechi din București. Din motive nestabilite încă (probabil ca să apară drept autorul lucrării), popa Flor înlocuiește titlul, versurile la *Stema țării* și dedicația lui Antim cu o povestire a facerii lumii, după *Biblie*. Finalul, corespunzător filei 22 a manuscrisului original, lipsește, fiind stricat de umezeală. Textul, așezat în coloane perpendiculare pe lungimea ruloului, urmează în rest opera lui Antim. Cele 503 portrete existente sînt legate între ele prin fișii divers colorate.

Copia popii Flor este, evident, inferioară originalului. Totuși străduința sa, precum și raritatea manuscriselor miniaturate sub formă de rulou, ne obligă să subliniem meritul acestui harnic grămatic, rămas în istoria scrisului și artei românești.

Cea de a doua copie a fost descoperită de noi în vara anului 1956 la mănăstirea Cernica și se prezintă sub forma unui *in folio* de 80,8 × 55,6 cm, cu 18 file lucrate pe o singură parte, în lungimea lor. Autorul acestei copii, realizată după ruloul popii Flor, a fost zugravul C. Petrescu, al cărui nume și an de copiere: 1847, se găsesc pe ultima filă.

Din punct de vedere artistic realizarea lui C. Petrescu este superioară celei lucrate de popa Flor. Medalioanele, redată în laviu negru, au viață și atestă o mină de om talentat. În plus, sînt adăugate nouă miniaturi care lipsesc atît în original cît și la popa Flor. Textul însuși are oarecare abateri de la copia dascălului de slavonie, fiind mai liber redat, dar rămînînd în esență legat de textul ruloului. În special începutul diferă mult de copia popii Flor. (Descrierea manuscrisului este făcută de noi în *Un cronograf ilustrat atribuit lui Antim Ivireanul*, p. 331).

¹⁰² Grupate pe sărbători, observăm că cinci dintre ele au fost ținute la Dumineca Floriilor; trei, la Schimbarea la față; cîte două didahii au fost pronunțate la: Sfinții Constantin și Elena, Adormirea Maicii Domnului, Sfîntul Dimtrie, Sfîntul Nicolae, la Nașterea Domnului și la Dumineca lăsatului de brînză; cîte una la: Tăierea împrejmur, Botezul Domnului, Întîmpinarea Domnului, Sfinții Petru și Pavel, Intrarea în biserică a Maicii Domnului, Soborul Sfinților Arhangheli, Dumineca Vameșului și a Fariseului și una Asupra pocăinții.

¹⁰⁸ Titlul exact al manuscrisului — singurul manuscris care are titlu — și care a dat apoi cuvântărilor lui Antim denumirea de *Didahii* este: *Didahii ce să numesc a fi făcute de răposatul vlădica Anihim pe la praznice mari, scrise acum în zilele preatnălțatului domn Io Alexandru Ioann Ipsilanti voevod, întru al șaptelea an a domniei mării-sale și în zilele presfințitului mitropolit al Ungrovlahiei chirio chir Grigorie, întru al doazeci și unul de ani (ce s-au împlinit acum într-această lună iulie, în 28 dni) ai păstoriei preasfinții-sale : 1781.*

S-au scris de mine smeritul între ieromonahi Grigorie arhimandrit Deleanu, în sfânta Mitropolie a Bucureștilor, la anul 1781, 7289, iulie 27 dni, după altă carte ce am găsit-o scrisă iar cu mîna. Ceea ce deosebește, mai ales, această copie intrată în colecțiile Academiei în 1892 și păstrată sub nr. 524 de toate celelalte pe care le cunoaștem este așezarea grupată a predicilor, după cum urmează:

1. Didahia la înscăunarea lui Antim ca mitropolit, f. 4—10^v.
2. Scrisoarea trimisă lui Constantin Brîncoveanu la 13 ianuarie 1712, f. 11—16^v.
3. Scrisoarea trimisă lui Constantin Brîncoveanu la 3 februarie 1712, f. 16—18^v.
4. Cuvînt în luna lui avgust 6, la Preobrajenia domnului nostru Iisus Hristos, f. 19—27.
5. Al doilea cuvînt la Preobrajenia domnului nostru Iisus Hristos, f. 27^v—38.
6. Cuvînt al 3-lea la Preobrajenia domnului nostru Iisus Hristos, f. 38—44.
7. Cuvînt la Uspeniia Bogorodiței, la avgust 15, f. 44—51.
8. Cuvînt al 2-lea la Adormirea presfinții stăpînei noastre Născătoarei de Dumnezeu și pururea Fecioarei Mariei, f. 51^v—56.
9. Cuvînt în Zioa sfîntului și marelui mucenic Dimitrie, izvoritoriul de mir, asupra cutremurului, la octomvrie 26 dni, f. 56^v—65.
10. Cuvînt al doilea, în 26 ale lui octomvrie, asupra cutremurului și la marele mucenic Dimitrie, izvoritoriul de mir, f. 65^v—75^v.
11. Cuvînt la noemvrie 8, în Zioa sfinților îngeri, f. 76—88.
12. Cuvînt la Intrarea în biserică a Născătoarei de Dumnezeu, la noemvrie 21, f. 88^v—95.
13. Cuvînt la Zioa sfîntului Nicolae, în luna dechemvrie 6, f. 95^v—106.
14. Al doilea cuvînt la Zioa sfîntului ierah Nicolae, dechemvrie 6 dni, f. 106—113.
15. Cuvînt la Zioa Nașterii lui Hristos, f. 113^v—120.
16. Cuvînt al doilea la Zioa Nașterii lui Hristos, f. 120^v—129^v.
17. Cuvînt la cea după trup Tăcere împrejur a domnului nostru Iisus Hristos a ghenarie 1 dni, f. 130—132^v.
18. Cuvînt la Bogoroditvenie, adică la ghenarie 6, f. 132^v—145.
19. Cuvînt la Stretenul domnului nostru Iisus Hristos, la februarie 2 dni, f. 145—151.
20. Cuvînt la Dumineca vameșului, f. 151^v—160.
21. Cuvînt la Dumineca lăsatului de brînză, f. 160^v—168.

22. Cuvint al doilea la Dumineca lăsatului de brinză, f. 168—178^v.

23. Cuvint la Dumineca florilor, f. 179—187.

24. Cuvint al doilea la Dumineca florilor, f. 187—196.

25. Cuvint al 3-lea la Dumineca florilor, f. 196^v—207.

26. Cuvint al 4-lea la Dumineca florilor, f. 207^v—213.

27. Cuvint al 5-lea la Dumineca florilor, f. 213^v—224^v.

28. Cuvint la sfinții împărați și întocma cu apostolii, Costandin și Elena, în luna lui mai 21 dni, f. 225—232.

29. Cuvint al 2-lea la sfinții împărați și întocma cu apostolii Costandin și Elena, f. 232^v—239^v.

30. Cuvint la Zioa sfinților apostoli Petru și Pavel, iunie 29, f. 240—250.

31. Cuvint pentru pocăință, f. 250—262.

¹⁰⁴ Manuscrisul a fost descoperit la mănăstirea Căldărușani (o însemnare de la mijlocul secolului al XVIII-lea, de pe f. 1 spune: „De obște a sfintei mănăstiri Căldărușani”), și a fost considerat de către Constantin Erbiceanu (și apoi de către toți istoricii noștri și criticii literari) drept *autograful* mitropolitului Antim Ivireanul. Vilva stîrnită de această descoperire explică și faptul că, la numai doi ani după publicarea primei ediții de către Bianu, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice subvenționează o nouă ediție a *Didahiilor* îngrijită de descoperitorul „originalului”. În prefața acelei ediții Constantin Erbiceanu face și o descriere a manuscriselor „autografe” ale lui Antim, folosind o critică a textelor ce nu mai poate rezista în zilele noastre.

Adevărul este că manuscrisul nu este nici pe departe autograful lui Antim și că el a fost copiat între anii 1730—1740, de către un necunoscut grămatic de profesie (întreaga argumentare contrară părerii lui Constantin Erbiceanu la G. Ștrempelel în *Introducerea* la ediția *Predicilor*, p. 45—47).

¹⁰⁵ Istoria manuscrisului, care nu este greu de reconstituit, datorită însemnărilor lăsate de copist și de posesori, ne dezvăluie următoarele: el a fost copiat de către Efrem grămaticul, ucenic al popii Stanciul de la Biserica Tuturor Sfinților din București, în anul 1722, de cînd este datată cea mai veche însemnare, de la f. 80: „Această carte iaste a popei Stanciului ot Toți Sfinții, scrisă de Efrem ucenicul lui. Septemvrie, 1 dni, leat 7231 <1722> vă dni Io Nicolae voevod.”

Altă însemnare, care denumeste cartea, se află la f. 123: „Această cărticică ce se chiamă *Didahiar* (subl. noastră), iaste a popei Stanciului ot Toți Sfinții, scrisă de un ucenic al sfinției-sale, anume Efrem, cu învățături foarte frumoase și de suflet folositoare. Noemvrie, 1 dni, leat 7233 <1724>”.

Cîteva zile mai tirziu copistul notează pe lingă însemnarea stereotipă și un element biografic, la f. 206^v: „Ostenitoriu la scrisul aceștii cărți, din porunca dascălului mieu, popei Stanciului, eu Efrem grămaticul, *sin Radului scutelnic* (subl. noastră), vă dni Io Nicolae voevod. Noemvrie, 11 dni, leat 7233 <1724>.” Ceva mai sus, pe aceeași pagină, se află autograful posesorului: „Az popa Stanciul ot Toți Sfinții am scris aicea”.

Ultima însemnare a lui Efrem grămaticul, de pe fila liminară posterioară, datată 7233 <1724—1725> nu aduce nici un element nou. În jurul ei diverse încercări de condei și o însemnare de mină străină, ce amintește de posesorul cărții: „Această carte este a părintelui popii Stanciului”.

¹⁰⁶ Pe la mijlocul veacului al XVIII-lea, manuscrisul a fost cumpărat, probabil de la urmașii popii Stanciului, de către ieromonahul Partenie de la mănăstirea Sinaia, devenit mai apoi egumen la schitul Lespezi, de pe valea Prahovei (în anul 1724—25 popa Stanciul trebuie să fi fost înaintat în vîrstă de vreme ce în însemnarea de pe ultima filă liminară copistul îl numește „moș popa Stanciu”). Însemnările lui de la f. 36^v, 74^v și 207^v, sînt dateate 1742—1744.

În 1776 manuscrisul se afla în posesia unui „ierodicon Toader”, care semnează, la f. 213^v, relatarea unui cutremur de pămînt. După această dată manuscrisul tace asupra destinului său. În a doua jumătate a secolului trecut el se afla în colecțiile Muzeului Național de Antichități, de unde, în noiembrie 1909, a fost trecut în patrimoniul Bibliotecii Academiei.

Curios este faptul că manuscrisul a fost văzut de Ioan Bîanu, primul editor al *Didahiilor*, care a dat indicații scrise asupra felului cum trebuia reparat, fără să știe însă că avea în mină un text — cel mai vechi — al *Predicilor* lui Antim. Așa se și explică inventarierea lui sub următorul titlu: *Cazanii la sărbătorile de peste an*, după care este reprodusă prima însemnare a lui Efrem grămaticul.

¹⁰⁷ Are 105 file de dimensiuni 21 × 15,5 cm. Numerotație veche cu cifre arabe și cu lipsuri, între 134—239. Numeroase frontispicii în peniță și colorate împodobesc paginile acestui *Didahiar*. Întîlnim și pseudomonograma lui Antim la f. 170^v și 229^v. Manuscrisul a fost rupt în lățimea sa, pînă la f. 196 și reparat în zilele noastre. Lipsesc numeroase foi de la început și de la sfîrșit, ceea ce face din acest codice, în realitate un fragment, cu puțin mai mic decît jumătatea textului de bază.

Textul urmează, în succesiunea sa, exact manuscrisul de bază și manuscrisul nr. 549.

El începe cu 1. *Cuvînt de învățătură la Dumineca lăsatului sec de brînză*, din care nu s-a păstrat însă decît ultima filă: 134^{r-v} (*Inc.*: știu bine că ați zice că nu vă învăț, nici vă sfătuesc de rău . . .), și continuă cu:

2. *Cuvînt de învățătură la Dumineca florilor* (f. 137—143^v) din care lipsește prima filă (*Inc.*: mărirea lui. Că de ar avea cineva ochi . . .).

3. *Cuvînt de învățătură la sfinții și întocma cu apostolii împărați Costandin și Elena* (f. 143^v—150).

4. *Cuvînt de învățătură la Nașterea domnului nostru Iisus Hristos* (f. 150—156^v).

5. *Cuvînt de învățătură la Obrezania lui Hristos* (f. 156^v—159).

6. *Cuvînt de învățătură la Adormirea preasfintei stăpînei noastre Născătoarei de Dumnezeu și pururea Fecioarei Maria* (f. 159—163^v).

7. *Învățătură la sfîntul părintele nostru Nicolae* (f. 164—170^v).

8. *Predoslovie la cuvîntul de învățătură în Dumineca florilor* (f. 171^{r-v}).

9. Cuvînt de învățătură și de umilință în Dumineca florilor (f. 172—181).
10. Cuvînt de învățătură la Preobrajenia domnului nostru Iisus Hristos (f. 181v—186v).
11. Cuvînt de învățătură la octomvie 26, în Zioa sfîntului și marelui mucenic Dimitrie izvorîtorului de mir, asupra cutremurului (f. 187—195).
12. Învățătură la noemvie 8, în Zioa Săborului sfinților îngeri (f. 195v—206).
13. Cuvînt de învățătură în 26 a lunii octomvie, asupra cutremurului și a marelui mucenic Dimitrie izvorîtorului de mir (f. 207—217).
14. Cuvînt de învățătură în Dumineca florilor (f. 217v—223).
15. Cuvînt de învățătură asupra omului mort (f. 226—227v).
16. Învățătură cînd să face parastas (f. 228—229v).
17. Cuvînt de învățătură în 25 a lunii dechemvie, la Nașterea domnului nostru Iisus Hristos (f. 230—239v).

Lipsesc, așadar, primele 14 didahii de la început (inclusiv didahia la Dumineca lăsatului sec de brînză, din care s-a păstrat doar un scurt fragment) și ultimele 7 cuvîntări (inclusiv scrisorile adresate lui Constantin Brîncoveanu).

¹⁰⁸ Episcopul Melhisedec al Romanului a atribuit mitropolitului Antim un al doilea manuscris original de predici, descris în prefața ediției sale la *Didachiile mitropolitului Ungrovlahiei Antim Ivireanul, 1709—1716, făcute pentru toate duminicile...*, vol. II, București 1889. Cf. și Bianu-Caracaș, *Catalogul manuscrisurilor românești*, II, p. 270—273.

Ulterior s-a constatat — și n-a fost greu — că manuscrisul în cauză nu numai că nu este original, dar nu cuprinde nici măcar opera lui Antim, ci o culegere de predici din diverși oratori bisericești. Antim nu este prezent în manuscrisul respectiv decît cu o didahie, aceea la Intrarea în biserică a Maicii Domnului (intitulată *Cazanie la Vovedenie Bogorodișe*, noemvie 21). (Cf. Pr. Conf. Al. I. Ciurea, *Antim Ivireanul predicator și orator*, în *Bis. ort. rom.*, LXXIV [1956], p. 781—784, ale cărui concluzii sînt juste, cu excepția atribuirii copierii manuscrisului 525 de la Academie [pseudovolumul II al *Didahiilor* lui Antim] popii Flor, pe care o face la pagina 782, nota 308. La data copierii manuscrisului (1770—1780), popa Flor nu mai era de mult în viață.)

¹⁰⁹ Publicate în prefața vol. II al *Didahiilor*, p. XXIII-XXIV. De aceeași părere au fost N. Iorga în *Istoria literaturii române, în sec. al XVIII-lea*, I, p. 429—430; Sextil Pușcariu în *Istoria literaturii, epoca veche*, Sibiu, 1930, p. 151; N. Cartoian în *Istoria literaturii române vechi*, III, București, 1945, p. 226.

¹¹⁰ În *Istoria bisericii românești*, ed. II, t. II, p. 57, unde, fără să explice de ce, își schimbă punctul de vedere emis în *Istoria literaturii române în sec. XVIII*.

¹¹¹ În special sînt amintite: *Facerea, Eșirea, Cărțile împărașilor, Cartea lui Iov, Psaltirea, Pildele lui Solomon, Cărțile profetilor mari*, iar dintre profeții mic *Cartea lui Zaharia*.

¹¹² Spre pildă legendele din *Cazania la Vovidenia Bogorodițe* în care sînt povestite: umilința la care au fost supuși Ioachim și Ana înainte de nașterea Fecioarei Maria, nașterea acesteia, intrarea în biserică și prorocirile lui Zaharia sînt toate luate dintr-o scriere necanonică, cunoscută sub denumirea de *Protoevanghelia lui Iacov, fratele Domnului*.

Tot apocrifă este și legenda trecerii sf. Ioan Botezătorul printr-un munte, inserată în predica la Bobotează: „După nașterea Domnului Hristos, rămîind batjocorit și amăgit Irod împăratul de vrăjitori, s-au mințiat foarte și au trimis la Vithleem și în toate hotărările lui de au junghiat 14 mii de coconi mici cite de 2 ani și mai jos, între care coconi era și cinstitul Ioan, prunc mic în brațele maică-sa Elisaftei. Și, vrînd ca să-l junghie și pre el, s-au desfăcut muntele din voia lui Dumnezeu și au trecut de cea parte maică-sa cu dînsul. Și îngerul Domnului l-au luat de l-au dus în pustie și-l hrăniă acolo, pînă au venit în vîrstă de s-au făcut de 33 de ani și 3 luni, a căruia hrană era vlăstarile copacilor și miare sălbatcă . . .”

¹¹³ Curioasă ni se pare împăcarea pe care o încearcă Antim între filozofia materialistă greacă și creștinism. Omul și toată lumea — zice Antim în *Cuvînt de învățătură la Bogoiavlenie* — sînt alcătuite din patru stihii: vînt, foc, apă și pămînt. Or aceste stihii trebuiau sfințite prin personalitatea lui Hristos: vîntul și focul s-au sfințit prin pogorîrea „Cuvîntului lui Dumnezeu” (adică a Duhului Sfînt), pămîntul s-a sfințit prin nașterea sa trupească în peșteră, iară apa s-a sfințit prin botezul Domnului în Iordan.

¹¹⁴ În ordine cronologică aceste ediții sînt următoarele:

1. *Predice făcute pe la praznice mari de Antim Ivireanul, mitropolitul Ungrovlahiei, 1709—1716*. Publicate după manuscrisul de la 1781 cu cheltuiala Ministerului Cultelor și al Instrucțiunei Publice de prof. I. Bianu, bibliotecarul Academiei Române. Cu notițe biografice, despre mitropolitul Ungrovlahiei Antim Ivireanul de P.S.S. episcopul Melhisedec. București, 1886, XXII + 218 p.

Ediția lui I. Bianu nu este o ediție critică, în accepțiunea modernă a cuvîntului. Totuși, cum însuși pretinde în prefața sa de două pagini, a menționat în subsol toate schimbările, corecturile și ștersăturile datorate copistului. Transcrierea sa este fidelă. Cît despre remarca pe care au făcut-o unii editori sau cercetători ai lui Antim Ivireanul, ca spre pildă P. V. Haneș, în prefața ediției sale, p. XXIX și Pr. conf. Al. I. Ciurea în *op. cit.*, p. 780, că Bianu a grupat la un loc predicele aceleiași sărbători, aceasta este inexactă. Gruparea a făcut-o copistul Grigore Deleanu, pe care primul editor al predicilor l-a urmat întocmai. Singura modificare a fost așezarea celor două apărări adresate lui Brîncoveanu înaintea predicilor.

2. *Didahiile pînute în Mitropolia din București de Antim Ivireanul, mitropolitul Ungrovlahiei, 1709—1716*. Publicate după manuscrisul original cu cheltuiala Ministerului Cultelor și al Instrucțiunei Publice și corectate de Constantin Erbicănu, profesor, cu o prefață asupra manuscriptelor mitropolitului Antim Ivireanul. Cu notițe biografice despre mitropolitul Ungrovlahiei Antim Ivireanul de P.S.S. episcopul Melhisedec. București, 1888, XL + 245 p.

Apariția unei noi ediții a *Predicilor*, la interval atât de scurt de ediția Bianu o explică C. Erbiceanu în prefața de la p. III—V, unde anunța descoperirea „originalului” Antim. Tot el descrie la p. VI—XVII, alte manuscrise ale lui Antim, inclusiv copia considerată de Melhisedec originalul vol. II al *Predicilor* și un număr de șase zăpise ale mitropolitului. Nici unul din manuscrisele descrise de Erbiceanu nu poate fi atribuit lui Antim.

După studiul asupra manuscriselor urmează, la p. XVIII—XL, notița biografică a episcopului Melhisedec, tipărită și în ediția Bianu; nu sînt date, în plus, decît facsimile din anumite scrieri atribuite lui Antim și, firește, tot în facsimil, pseudomonograma.

Orînduirea didahiilor este aceea a ms. 549, pe care Erbiceanu a urmat-o întocmai. Cît privește transcrierea i s-a adus obiecțiunea de către P. V. Haneș, în prefața ediției sale, la p. XXIX — întemeiată numai în parte — că în loc să folosească textul ms. 549, a folosit textul ediției Bianu. În realitate Erbiceanu a corectat un exemplar al ediției Bianu, cu manuscrisul 549, modificînd numai unele deosebiri textuale.

Nici ediția Erbiceanu nu este o ediție științifică. Nefolosirea aparatului critic, pe de o parte, inconsecvența în transcriere și modernizarea textului, pe de alta, situează ediția sa mai prejos decît aceea a lui Bianu, chiar dacă acesta a folosit un text de la finele sec. al XVIII-lea. Cît privește analiza literară a operei — ca să nu mai vorbim și de importanța ei din punct de vedere social — aceasta lipsește cu desăvîrșire.

După un an episcopul Melhisedec tipărea volumul al doilea al didahiilor „făcute pentru toate duminicile”, cum îl numește el. În prefața volumului, Melhisedec încearcă pentru prima dată o analiză literară a predicilor și a limbii lor, după ce a făcut, în prealabil, o descriere a manuscrisului editat.

3. *Antim Ivireanul, din „Didahiile” ținute la Mitropolia din București*. Notițe biografice de Dr. I. Cornoî, București, 1895, 237 p.

Ediția școlară a prof. I. Cornoî cuprinde zece predici din ediția Erbiceanu (două la Adormirea Maicii Domnului, la Duminica vameșului, la Întîmpinarea Domnului, la Intrarea în biserică a Maicii Domnului, la Sf. Petru și Pavel, Sf. Constantin și Elena, la Nașterea lui Hristos, la Duminica Floriilor, Învățătură asupra pocăinții); restul volumului, de la p. 112—237, este ocupat de omiliile din volumul Melhisedec. La început, p. 3—8, găsim o însemnare biografică, urmată de o listă a tipăriturilor lui Antim — 48 la număr — și a manuscriselor. Cîteva cuvinte, ce se presupuneau a nu fi înțelese de școlari, sînt explicate în subsoal.

În anul 1908 I. Cornoî a reeditat, fără nici o modificare de text, volumul său în 12°; n-a completat, noua ediție, nici măcar cu tabla de materii care ar fi fost necesară pentru orientarea în cuprinsul volumului.

4. *Predicile ținute la Mitropolia din București de Antim Ivireanul (1709—1716)*. Vălenii-de-Munte, 1911. IV + 86 p.

Noua ediție, întocmită de N. Iorga pentru clerul românesc, cum însuși o spune în prefață, la p. a III-a, cuprinde numai primele zece predici din ediția Erbiceanu. Cîteva arhaisme sînt explicate în subsolul paginilor.

5. Altă ediție, fără să fie nici aceea o ediție științifică, este a lui Petro V. Haneș, apărută în anul 1915 sub titlul: *Antim Ivireanul, Predici*, cu o prefață și indice de cuvinte de Petre V. Haneș. Buc., 1915. LIII + 256 p.

În prefață P. V. Haneș încadrează activitatea desfășurată de Antim în epoca brîncovenească, consacînd cîteva capitole domniei lui Constantin Brîncoveanu. Tot în prefață încearcă o sistematizare a unor probleme legate de viața și opera mitropolitului în următoarea ordine: Aducerea lui Antim Ivireanu în țară; Mitropolitul Antim ca om; Testamentul lui; Mitropolitul Antim ca om politic; Mitropolitul Antim ca orator religios; Obiceiul predicilor; Predicile lui Ivireanu; Mitropolitul Antim ca moralist; Predicile ca izvor de informații.

Tot el reproduce prefețele lui Bianu și Erbiceanu, studiul episcopului Melhisedec, apărut în edițiile din 1886 și 1888, precum și părerile lui Ovid Densusianu, expuse în *Cursul de istoria literaturii române* și ale lui N. Iorga din *Ist. lit. rom. în sec. XVIII*. La sfîrșit, după o erată, este dat un indice de cuvinte și forme (p. 246—250). Ediția este ilustrată cu două facsimile: unul după o pagină din ms. 549, celălalt după un fragment din *Condica cu odoarele și zapisele mitropoliei* (ms. rom. 671).

În ediția sa Haneș grupează textul în trei: *Predici* propriu-zise — în număr de 28 —, *Cuvîntări funebre* — în număr de 4 — și *Adaș* — în care include: *Începătură și învîdătură pentru ispovedanie, Cuvîntarea la alegerea sa de mitropolit și cele două înîmîpîndări adresate lui Brîncoveanu*.

Cît privește textul utilizat, el recunoaște că s-a folosit de ediția lui Erbiceanu cu unele modificări. Unele arhaisme, sau expresii rar folosite sînt explicate în subsol.

6. *Antim Ivireanul, Predici. Ediție critică, studiu introductiv și glosar de G. Ștrempel*. Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1962. 322 p. + 9 f. pl.

Cea dintîi ediție critică folosește ca text de bază manuscrisul 3.460 al Academiei, datat 1722, care a stat la baza celorlalte două manuscrise ale căror variante sînt redată în subsol.

Studiul introductiv aduce unele date noi în legătură cu viața și activitatea lui Antim, încearcă o analiză științifică a operei sale, oprindu-se asupra aspectelor social-politice și stăruie asupra calităților literare și oratorice ale mitropolitului. Tot în introducere sînt corectate afirmațiile greșite în legătură cu manuscrisele lui Antim și este făcută prima dată o descriere completă a *Chipurilor Vechiului și Noului Testament*. Unele facsimile după manuscrise confirmă copierea textului socotit de C. Erbiceanu originalul lui Antim, după manuscrisul 3.460.

În sfârșit, glosarul cuprinde cuvintele arhaice din text și expresiile al căror sens este schimbat astăzi.

¹¹⁵ Manuscrisul numără 35 file, de dimensiuni 29 × 20 cm, din care numai f. 4—35 sînt ocupate de *Așezămînt*. Primele trei file, inițial albe, cuprind niște versuri mediocre de dragoste scrise la finele veacului trecut.

Titlul exact este dat la f. 4: *Învățăture pentru așezămîntul cinstitei mănăstiri a Tuturor Sfinților, adecă capete 32 întru carele să coprind toată chiverniseala mănăstirii și rînduiala milelor ce s-au hotărît să se facă pre an la săraci și la lipsiți din venitul casei, acum într-acestaș chip așezat în zilele prealuminatului și înălțatului domn Io Costandin Brîncoveanu Basarab-voevod, de noi, smeritul mitropolit al Ungrovlahiei Anthim Ivireanul, ctitorul, la leat 7221 <1713, aprilie 24, în care an s-au început zidirea besêricii*. Filele 5 și 6 cuprind *Pinaxul* (sau cuprinsul); filele 7—8^v sînt ocupate de *Pređoslovie*, iar restul manuscrisului de cele 32 *capete* ale *Așezămîntului*, de unele dispoziții finale către egumen și ultima filă, 35^v—v, de un „cap osebit”, în legătură cu o danie a lui Nicolae Mavrocordat, asupra căreia vom reveni.

La f. 4^v este redat un splendid desen în peniță și acuarelă, ce reprezintă blazonul mitropolitului Antim: un melc de argint, cu capul în sus, purtînd între coarne o stea cu 6 raze. Deasupra, o pălărie de cardinal, de sub care se despart capetele unui șnur, de-a lungul căruia sînt inițialele A<ntim> I<vireanul> M<itropolitul> U<ngrovlahiei>.

Sub acest desen sînt redată următoarele patru versuri:

„Toată suflarea, zice prorocul,
Cînte pre Domnul peste tot locul.
Și melciul încă, coarne înaltă
Ca să-l lăudăm pre toți ne-nvață”.

Fila 6^v este ocupată de un frumos desen, tot în peniță, în care este înfățișată mănăstirea Antim, în forma ei originală, avînd două turle. Legătura, în piele, este artistic lucrată.

¹¹⁶ Pe primii epitropi îi alege el însuși: jupan Neacșul fost staroste, jupan Nica zaraful, jupan Manul al lui Apostoli, jupan Gheorghie abagiul și jupan Șerban.

Dintre ei Manul al lui Apostoli ne este cunoscut și din activitatea tipografică a lui Antim. El este traducătorul *Pildelor filosofești*, tipărite la Țirgoviște în 1713 cu cheltuiala lui. Tot el traduce și subvenționează *Maxime filosofești*, în același an tipărite, de asemeni la Țirgoviște.

¹¹⁷ Acesta este nucleul viitoarei școli de la biserica Tuturor Sfinților, care l-a avut ca dascăl pe vestitul popa Stanciul și de unde a ieșit cel mai vechi copist al *Didahiilor*, Efrem grămăticul, cum am văzut mai sus.

¹¹⁸ Prima și ultima carte scoasă acolo, în timpul vieții sale, a fost *Istoria iudaică* a lui Alexandru Mavrocordat Exaporitul, tatăl domnului care l-a sortit morții. Ea apărea, în grecește, în august 1716 „tipărită în cinstita mănăstire a Tuturor Sfinților”, de către ieromonahul Dionisie Floru.

¹¹⁹ Cit privește funcționarea bibliotecii, care își avea inventarul ei, nici într-un caz nu puteau fi împrumutate cărți decît pe baza unui „răvaș”, a unei chitanțe. Blestemul avea să cadă și asupra aceluia care ar fi îndrăznit să înstrăineze vreo carte din dulapurile bibliotecii.

¹²⁰ La sfîrșitul testamentului *Antim* vine cu două completări. Cea mai cuprinzătoare are 8 paragrafe cu dispoziții administrative, din care le desprindem doar pe cele de la punctul cinci, ce interzic să se îngroape morți în biserică și să fie adăpostite acolo obiecte străine de mănăstire.

A doua, datată 15 martie 1716, dublează toate dispozițiile cuprinse în cele 32 capitole, ca urmare a unei substanțiale danii făcute de către Nicolae Mavrocordat, în cinstea căruia trebuiau să se facă anumite rugăciuni. Dar nici această danie și nici alte concesii pe care i le va fi făcut domnul fanariot nu l-au putut abate pe *Antim* de la politica sa.

¹²¹ *Așezămîntul mănăstirii Antim* a fost publicat de mai multe ori. O primă ediție, cu caractere chirilice, a dat Ghenadie Enăceanu-Craioveanu sub titlul *Testamentul mitropolitului Antim, supranumit Ivireanul*, publicată în *Biserica ortodoxă română*, IX (1885), p. 163—168 și 211—229, după o copie de la începutul sec. al XIX-lea și urmată de cîteva considerații asupra mănăstirii *Antim*. Tot el reproduce textul și în *Condica sîntă*, p. III—XXIII.

G. Bădulescu reproduce textul lui Ghenadie Enăceanu, cu litere latine, în lucrarea sa *Mitropolitul Ungrovlahiei Antim Ivireanul (1708—1716)*, București, 1893, p. 44—66.

În sfîrșit A. Sacerdoțeanu redă textul corect, după manuscrisul pe care îl publicăm și noi, în *Glasul bisericii*, XXIII (1964), nr. 3—4, p. 225—239.

Ediția noastră răspindește pentru prima dată pe scară largă această operă a lui *Antim* care, dacă nu se prezintă prin calități literare deosebite, este scrisă într-o limbă curată și dezvăluie spiritul precis, scrupulos al marelui nostru mitropolit.

GLOSAR

A

adăsta (a) — a aștepta, a dori.
advar — avgar = amulet.
afurisi (a) — a excomunica, a blestema.
agonisită — avere, stare.
alsăuri — calități.
amestecare — legătură.
anathimi (a) — a excomunica, a blestema.
apucări — hoții.
aravon — închipuire, simbol.
arāmuri — vase.
argat — slugă.
aspidă — viperă, șarpe veninos.

B

băcăi (a) — a bate (toba).
baere — amulete.
basne — povești, scornituri, minciuni.
bdenii — denii, privegheri (religioase).
beteag — rănit, bolnav.
beznă — adînc, iad.
blagocestie, blagorodnicie — noblețe, mărinimie.
blagoslovi (a) — a binecuvînta.
blîndește — blîndețe.
bogate — multe.
borături — vomități.
broboană — boabă (de strugure).

C

cabanișă — mantie domnească.
canon — obligație de îndeplinit.
cap, capete — capitol, capitole.

casnic — gospodar.
catart — catharsis = catarg (de corabie).
catherisi (a) — a scoate din tagma ecleziastică.
caznă — muștrare, chin, tortură.
căduta (a-și) — a trebui.
căzut — convenit.
cerbice — ceață.
cerca (a) — a cerceta, a vizita.
certa(a) — a pedepsi.
celanie — lectură.
chelar — cămăraș, cel ce deține cheile de la pivniță și cămară.
chendru — centru, mijloc.
chezdșie — promisiune, angajament.
chindia — timpul de după amiază, cînd se lasă umbrele.
chisoare — închisoare, temniță.
chivernisi (a) — a gospodări, a administra.
chivernisire — chiverniseală, bună gospodărire, îmbogățire.
cin — stare, treaptă.
cinie — unealtă, capcană.
ciur — sită mare și rară de sîrmă, pentru curățit grînele.
cleвете — bîrfiri, calomnii.
cleveti (a) — a bîrfi, a calomnia.
clucșă — cursă, capcană.
comîndare — pomană.
conceni (a) — a extermina.
conteni (a) — a opri, a înceta.
corhor — mohor (?).
corn — colț.
coșare — țarc, îngrăditură, staul de nuiele.
crăie — domnie.
cuceri (a se) — a se umili.
cucerie — cucerire, umilință, evlavie.
cuhnie — bucătărie.
custodie — pază, strajă.

D

dascal — învățător, îndrumător.
de-a tocmă — întocmai.
defăimare — calomnie.
de margine — nemărginit.
deosebi — foarte.
despărșeală — precizare.
destoinic — vrednic.
dezgoli (a se) — a se desprinde, a se detașa, a pierde.
diadoh — părtaş, asociat, urmaș.
diață — testament.
dichiu — intendent, administrator.
dosădit — mîhnit, întristat, amărit.
dovedire (nu se vede...) — nu poate fi explicat, demonstrat.
dulamă — manta lungă de postav.
durori — dureri.

E

eres — erezie.

F

făicav — peltic, blîbuit.
făfărie — făfărnice, ipocrizie, prefăcătorie.
filer — monedă divizionară ungurească.
finix — phönix (pasărea).
flegmă — puroi.
fur — tîlhar.

G

gătire — pregătire.
gherdan — cingătoare
gingăvie — blîbăială.
gloată — mulțime.
gonaci — gonitor, prigonitor.
greime — greutate, povară.
grozav — jignitor, ireverențios.

H

har — dar.
hasnă — folos.
hrăpi (a) — a răpi, a apuca.
hulă — defăimare, calomnie.

I

idiomata — particularitate.
ipași — consuli, tribuni (?).
i proci — și celelalte.
iscoadă — spion.
ispiti (a) — a cerceta, a încerca, a tenta.
ispravnic — reprezentant, mandatar, urmaș.

I

îmbezna (a) — a arunca în întuneric.
împărtăși (a) — a face parte cuiva.
împistrită — ornamentată (haină).
împresura (a) — a cotropi, a ocupa.
împuta (a) — a reproșa.
încaile — măcar.
îndoii — dublu.
înfădășată — trupească.
înfrînare — abținere.
îngrădi — înconjura.
îngreui (a se) — a se inerva, a se supăra.
înjugare — asociere.
însărcinat — împovărat.
întînciuni — pete.
învîrtejire — schimbare.
învîrtoșă (a) — a pietrifica.

L

lămuri (a) — a alege, a deosebi, a curăți
limbă — popor.
limbuși (a) — a calomnia.

livej — sirop.
lucrare — calitate, proprietate.
luneca (a se) — a înclina.

niscai — oarecari.
norod — popor.

O

M

mădular — membru.
maguș — brutar (dar și bucătar).
măgură — munte.
mai virtos — mai ales.
mamon — diavol.
măscări (a) — a murdări.
măsurăciune — margine, limită (aici: peste măsură).
matca — albia, adincul.
merinde — ajutor, sprijin.
meser — sărac, umil.
mied — băutură din miere și apă.
a mijloci — a pricinui, a media.
mijloc — pretext.
mirosuri — parfumuri.
mingăios — mîngietor.
moșoriciune — întunecime.
moșic — om de jos.
molitvă — rugăciune.
moșie — avere.
moșnean — moștean, moștenitor, urmaș.
mozavirie — calomnie.
munci (a) — a chinui.

obidă — întristare.
obiidi (a) — a nedreptăți, a mîhni.
oblastie — viță, neam.
oblăduire — stăpînire.
obraz — figură, chip, imagine.
obrezanie — obrezuire, tăiere împrejur.
obște jitie — adunare călugărească.
obștească — comună, generală, obișnuită.
ocarnic — defăimător.
oceanie — deznădăjduire.
ochian — lunetă.
ochii cei de gînd — ochii minții, imaginația.
ocoli (a se) — a se face simțită.
orație — urare.
osebi — deosebi.
ostrădie — ardoare, zel.
ostoi (a se) — a se alina, a se potoli.
ostrov — insulă.
oști (a) — a purta război.
oșaros — cu gust de oțet.
otpusť — aici cu sens de sfîrșit

N

năimit — năemit, servitor, simbriaș.
nălucă — nălucire, arătare.
năpaste — necaz, nenorocire.
năpîrcă — viperă.
năstrapă — cană, cupă, vas.
neam — popor.
neascultoi — neascultător.
necăitor — ce nu se pocăiește.
necurat — permanent, mereu.
necuvios — necuviincios.
nedichisit — nedeprins.
nemomiș — neînșelat.
neritoricit — nedeprins cu oratoria.
neștine — careva, cineva.
netrebui (a se) — a se ticăloși, a fi netrebnic.
nevoi (a se) — a se chinui.
nevoiață — chin.

P

paretisis — renunțare.
părtășie — parte.
păsa (a) — a apăsa, a deranja.
pavăză — platoșă.
peasnă — cîntare scurtă bisericească.
petrecanie — petrecere (de timp); dar și îngropăciune.
petrece (a) — a conduce.
pizmătar — invidios.
plod — sămînță.
poclon — dar.
podnojie — preș.
pogribanie — îngropăciune.
pohvală — pohvală, laudă, elogiu.
pol — jumătate.
politici (a se) — a se pomeni.
politie — oraș; dar și: purtare, fel de viață.

ponciș — pieziș, strimb.
ponoslui (a) — a reclama.
porumb — porumbel.
posdanică — țiitoare.
pravoslavie — dreaptă credință, ortodoxie.
premeneală — scurgere de timp.
prepuitor — denunțator.
prepus — îndoială, bănuială.
price — pricină, ceartă.
priceșanie — cuminecătură.
pricină — pretext, scuză.
poslanie — scrisoare.
prislăvire — moarte.
priveală — privire.
procopsit — înstărit, învățat, instruit.
propovedui (a) — a predica.
proslăvi (a) — a preamări.
prostătec — simplu.
prosti (a se) — a se retrage (din scaun episcopal).

R

răpști, răpși, răpști (a) — a murmura, a se revolta.
răpune (a) — a înfringe, a doborî.
răvaș — adevărîță.
ritoricesc — de retor, de orator.
riunitor — zelos, harnic.
rost — gură, tăiș.
rotocolime — rotunjime.
roua (a) — a cădea rouă.
rudenie — neam, loc.
rufet — răfet, meserie.
rușine — golițiunea trupului.

S

săblaznă — onanie.
săbor — sobor, adunare.
sălaș — adăpost.
sărindar — rugăciune la morți.
scandală — scandală = supărare, neplăcere, indignare.
schiptru — sceptru.
scîrbă — neajuns, necaz.
scîrbi (a se) — a se supăra.
scorpie — viperă.
scuipa (a) — a alunga, a lepăda.

semeție — îndrăzneală, dirznie.
seminție — neam, popor.
seminire — socoteală, asimilare, stabilire.
sftagoreș — călugăr dc la Muntele Athos.
silaves — silabe.
simbric — plată.
sirep — aprig, sălbatic.
singiuri — jertfe singeroase.
sîrgui (a) — a se grăbi.
slavoslovie — sfințenie.
slobod — liber.
sluji (a) — a fi prielnic (timpul).
smerin — smerit, modest.
sminteală — rătăcire, împiedicarc.
soroc — termen.
sofie — tovarăș.
spăsenie — mîntuire, salvarc.
șpurca (a) — a murdări.
stemă — coroană, diademă.
stepenă — treaptă, rang.
stêrpiciune — stîrpiciune, sterilitate.
stihie — element; dar și: planetă.
stîlpări — ramuri verzi.
strașină — etaj.
strimtorime — nerozie mare.
strîmbul (cu) — pe nedrept.
struncinat — slăbit.
sudălmă — înjurătură.
sufəri (a) — a suporta, a se feri.

Ș

șoptitor — calomniator.

T

taină, (gînd de) — sens, simbol, semnificație.
tăiare (de fire) — miracol.
ticdlos — nenorocit, amărît.
tiposi (a) — a tipări, a imprima.
tirăni (a) — a munci, a chinui, a tortura.
tiriac — vaccin (preparat primitiv).
tituluș — titlu.
tocmire — stabilire, socoteală.
toiag — baston lung.

trezvi (a se) — a se trezi.
tropar — cântare scurtă bisericească.
trufi (a se) — a se mândri.

Ț

ține (a) — a socoti, a lua seama.

U

ulcea — oală de pământ.
umbrire — acoperire.
umajos — umed.
umple (a se) — a se împlini.
uniciune — unire.
urgie — pedeapsă.
urgisi (a se) — a oropsi.
userdie — zel, ardoare.
usibi (a) — a opri, a împiedica.

V

vădi (a) — a dovedi.
vătlăma (a) — a jigni.

verhovnic — conducător, îndrumător.
vetrilă — pînă de corabie.
Veruiu — Crezul.
virguli (a se) — a se mișca.
voile veghiate — adulările, lingușirile.
volnic — liber, slobod.
vorovi (a) — a vorbi.
vraci — tămăduitor, vindecător, medic.
vrajbă — neînțelegere.

Z

zapis — act, contract, învoială.
zavistie — pizmă, invidie.
zavistnic — pizmătareț, invidios.
zâticneală — împiedecare, oprire, deranjare.
zeciuială — dijmă, bir.
zemisli (a) — a concepe.
zmoli (a) — a înnegri.

BIBLIOGRAFIE

OPERE

Învățătură pe scurt pentru taina pocăinții, acum într-acesta chip tocmită și tipărită în zilele prealuminatului domn Io Constandin Basarab Brincoveanu voevod, cu cheltuiala cinstitului de bun neam, a lui Șerban Cantacuzino biv vel păharnic și cu blagoslovenia preasfințitului mitropolit chir Theodosie, *de iubitorul de Dumnezeu chir Antim, episcopul Rîmnicului*, la anul de la Hristos 1705. [50 p.]

Învățătură besericească la cele mai trebuincioase și mai de folos *pentru învățătura preoților*, acum într-acesta chip tipărită în sfînta Mitropolie în Țîrgoviște, la anul de la Hristos 1710. [90 p.]

Învățătură besericească a vlădicăi Antim, a doua oară tipărită în orașul București, în tipografia școalei Văcăreștilor, la anul de la Hristos 1741. [80 p.]

Învățătură besericească foarte folositoare obștii preoțești și a tot creștinescului norod, care acum s-au tipărit a treia oară în zilele prealuminatului domn Ioann Alexandru Ipsilant voevod, cu blagoslovenia preasfințitului mitropolit chir Grigorie, la anul de la Hristos 1774, de popa Costandin tipograful Rîmniceanul. [150 p.]

Capete de poruncă la toată ceata besericească, pentru ca să păzească fiștecarele din preoți și din diaconi, deplin și cu cinste, datoria hotarului său. Acum întîi tipărite în zilele preainălțatului domn și oblăduitoriu a toată Țara Rumânească, Io Ștefan Cantacuzino voevod, în sfînta Mitropolie în Țîrgoviște, la leat 7222 <1714>. [34 p.]

Capete de poruncă la toată ceata besericească, pentru ca să păzească fiștecarele din preoți și din diaconi, deplin și cu cinste, datoria hotarului său. Acum a doua oară tipărite în zilele preainălțatului domn și oblăduitoriu a toată Țara Rumânească, Io Alexandru Ipsilant voevod, în sfînta Mitropolie în București, la leat 1775, de Dimitrie Petrovici Bucureșteanul. [40 p.]

Predice făcute pe la praznice mari de Antim Ivireanul, mitropolitul Ungrovlahiei, 1709—1716. Publicate după manuscrisul de la 1781 cu cheltuiala Ministerului Cultelor și al Instrucțiunei Publice de prof. I. Bianu, Bibliotecarul Academiei Române. Cu notițe biografice despre mitropolitul Ungrovlahiei Antim Ivireanul de P.S.S. episcopul Melhisedec, București, 1886. XXII + 218 p.

Didahiile ținute în Mitropolia din București de Antim Ivireanul, mitropolitul Ungrovlahiei, 1709—1716. Publicate după manuscrisul original cu cheltuiala

Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice și corectate de Constantin Erbi-
ceanu, profesor, cu o prefață asupra manuscriptelor mitropolitului Antim Ivi-
reanu. Cu notițe biografice despre mitropolitul Ungrovlahiei Antim Ivireanu
de P.S.S. episcopul Melhisedec, București, 1888. XL + 245 p.

Antim Ivireanu. Din „Didahiile” ținute la Mitropolia din București. Notițe
biografice de Dr. I. Cornoil. București, 1895, 237 p.

Antim Ivireanu. Din „Didahiile ținute la Mitropolia din București. Notițe
biografice de Dr. I. Cornoil. București, 1908. 237 p.

Predicile ținute la Mitropolia din București de Antim Ivireanu, 1709—1716.
Prefață de N. Iorga. Vălenii-de-Munte, 1911. IV + 86 p.

Antim Ivireanu, Predici. Cu o prefață și indice de cuvinte de Petre V. Haneș.
Editura Minerva. București, 1915. LIII + 256 p.

Antim Ivireanu, Predici. Ediție critică, studiu introductiv și glosar de
G. Ștrempel. Editura Academiei Republicii Populare Române. București, 1962.
322 p. + 9 f. pl.

MONOGRAFII

Albala, Radu, *Antim Ivireanu și vremea lui.* București, 1962, 207 p. + 10 pl.
(Colecția „Oameni de seamă”).

Bădulescu, G., *Mitropolitul Ungrovlahiei Antim Ivireanu (1708—1716),*
București, 1893. XVI + 177 p. + 1 pl. (Univ. din București. Fac. de Teologie.
Teză de licență).

Cerbuleț, Teodor, *Antim Ivireanu (1650—1716).* București, 1939. 32 p. (Colecția
„Cunoștințe folositoare”).

Dinulescu, Ștefan, *Viața și activitatea mitropolitului Țării Românești, Antim*
Ivireanu (1708—1716). Cernăuți, 1886. 100 p. (Tipărită separat din *Candela*).

Djindjihașvili, Fanny, *Antimox Iveriei,* Tbilisi, 1967. 138 p. (în limba rusă).

Dobrescu, N., *Viața și faptele lui Antim Ivireanu, mitropolitul Ungrovlahiei.*
București, 1910. 119 p. (Biblioteca Societății „Steaua”, nr. 20).

STUDII ȘI ARTICOLE

Belu, D., *Aspecte sociale în „Didahiile” lui Antim, în Mitropolia Olteniei.* XV
(1963), nr. 9—10, p. 761—767.

Belu, D., *Predicile lui Antim Ivireanul*, în *Mitropolia Ardealului*, VIII (1963), nr. 1–3, p. 188–212.

Belu, D., *Antim Ivireanul*, în *Mitropolia Moldovei*, XL (1964), nr. 9–10, p. 498–503.

Belu, D., *Opera predicatorială a lui Antim Ivireanul*, în *Mitropolia Banatului*, XVI (1966), nr. 7–9, p. 483–492.

Berechet, Ștefan, *Documente slave de prin arhivele ruse*, București, 1920, p. 17–26.

Berechet, Ștefan, *Un manuscris de zugrăveală al mitropolitului Antim*, în *Comisiunea monumentelor istorice*, Anuar II (1929), p. 125–135.

Bodogae, T., *Mitropolitul Antim Ivireanul, omul și opera*, în *Mitropolia Ardealului*, XI (1966), nr. 9–10, p. 591–633.

Bodogae, T., *Personalitatea mitropolitului Antim Ivireanul*, în *Mitropolia Banatului*, XVI (1966), nr. 7–9, p. 467–482.

Bogdan, Damian P., *Legăturile Țărilor Române cu Georgia*, în *Studii*, IV (1951), nr. 4, p. 132–141.

Teodor, D., (= Damian P. Bogdan), *Despre Antim Ivireanul*, în *Studii teologice*, VII (1955), nr. 3–4, p. 236–263.

Bogdan, Damian P., *Viața lui Antim Ivireanul*, în *Bis. ort. rom.*, LXXIV (1956), nr. 8–9, p. 679–689.

Brătulescu, Victor, *Antim Ivireanul miniaturist și sculptor*, în *Bis. ort. rom.*, LXXIV (1956), nr. 8–9, p. 766–774.

Brătulescu, Victor, *Antim Ivireanul ctitor de lăcașuri sfinte*, în *Bis. ort. rom.*, LXXIV (1956), nr. 8–9, p. 817–831.

Brătulescu, Victor, *Date noi privitoare la un pomelnic și la zugrăvirea și poleirea împelii de piatră a Mănăstirii Antim*, în *Mitropolia Olteniei*, XVIII (1966), nr. 9–10, p. 841–844.

Bulat, T. G., *Știri noi cu privire la mitropolitul Antim Ivireanul și ctitoria sa*, în *Glasul bisericii*, XX (1961); nr. 5–6, p. 393–404.

Bulat, T. G., *Din preocupările gospodărești ale mitropolitului Antim Ivireanul*, în *Bis. ort. rom.*, LXXXIV (1966), nr. 9–10, p. 987–996.

Cândea, V., *O figură luminoasă de cărturar, Antim Ivireanul*, în *Scnteia*, XXXVII (1966), nr. 7.100 din 11. II., p. 4.

Chiriac – Dimancea, N., *Antim Ivireanul ca predicator bisericesc*, în *Luminătorul*, LX (1927), nr. 7, p. 51–64.

Chițescu, N., *O dispută dogmatică din veacul XVII la care au luat parte Dositei al Ierusalimului, Constantin Brîncoveanu și Antim Ivireanu*, în *Bis. ort. rom.*, LXIII (1945), nr. 7–8, p. 319–352.

Chițimia, I. C., *Antim Ivireanul după 250 de ani de la moarte (1716–1966)*, în *Revista de istorie și teorie literară*, XVI (1967), nr. 2, p. 195–204.

Ciurea, Al., I., *Antim Ivireanul predicator și orator*, în *Bis. ort. rom.*, LXXIV (1956), nr. 8–9, p. 775–817.

Cocora, Gabriel, *Antimisul mitropolitului Antim Ivireanul*, în *Mitropolia Olteniei*, XVIII (1966), nr. 9–10, p. 835–837.

Constantinescu, Horia, *Preocupările sociale în scrisul lui Varlaam, Antim Ivireanul și Dosotei*, în *Glasul bisericii*, XXII (1963), nr. 9–10, p. 891–901.

Copăcianu, Em., *Profilul unui mare ierarh*, în *Mitropolia Banatului*, XVI (1966), nr. 7–9, p. 456–466.

Dumitrescu, Dan, *Activitatea tipografică a lui Mihai Ștefan în Gruzia*, în *Studii*, XI (1958), nr. 4, p. 135–138.

Elian, Al., *Antim Ivireanul apărător al prerogativelor scaunului mitropolitan al Ungrovlahiei*, în *Studii teologice*, XVIII (1966), nr. 9–10, p. 519–530.

Elian, Al., *Antim Ivireanul ca luptător împotriva agresiunii otomane*, în *Glasul bisericii*, XXVII (1968), nr. 11–12, p. 1165–1169.

Erbiceanu, C., *Descoperirea manuscriselor mitropolitului Antim Ivireanul*, în *Bis. ort. rom.*, XI (1888), nr. 12, p. 1019–1030.

Erbiceanu, C., *Maximile și sentințele lui Antim Ivireanu*, în *Bis. ort. rom.*, XIV (1890–1891), p. 333–355.

Erbiceanu, C., *Un document de la mitropolitul Ungrovlahiei Antim Ivireanu*, în *Bis. ort. rom.*, XV (1891–92), p. 60–64.

Erbiceanu, C., *Cel întâi „Octoih” imprimat în Valahia în românește*, în *Bis. ort. rom.*, XVI (1892–93), p. 800–804.

Erbiceanu, C., *Învățătura bisericească a vlădicăi Anthim*, în *Bis. ort. rom.*, XVI (1892–93), p. 769–785 și XVII (1893–94), p. 129–146 și 225–242.

Erbiceanu, C., *„Antologiu” de Antim Ivireanu*, în *Bis. ort. rom.*, XVII (1893–94), p. 418–427.

Firmilian, mitrop. Olteniei, *Cuvînt de pomenire a lui Antim Ivireanul, mitropolitul Țării Românești*, în *Mitropolia Olteniei*, XVIII (1966), nr. 9–10, p. 763–770.

Georgescu, I. V., *Antim Ivireanul și locul lui în cultura poporului român*, în *Bis. ort. rom.*, LXXXIV (1966), nr. 9–10, p. 967–970.

Georgescu, Ilie, *Legăturile Țărilor Române cu Ierusalimul. Patriarhii Ierusalimului în Țările Române (veac XVII–XVIII)*, în *Studii teologice*, VIII (1956), nr. 5–6, p. 349–362.

Enăceanu-Craioveanu, Ghenadie, *Testamentul mitropolitului Antim, supra-numit Ivireanul*, în *Bis. ort. rom.*, IX (1885), p. 163—168 și 211—229.

Gheorghiu, N. A., *Mitropolitul Antim Ivireanul și cărțile populare*, în *Bis. ort. rom.*, LVII (1939), nr. 5—6, p. 321—326.

Ionescu I., *Cteva aspecte din viața și opera lui Antim Ivireanul*, în *Mitropolia Olteniei*, XVIII (1966), nr. 9—10, p. 812—819.

Iorga, N., *Mitropolitul Antim Ivireanul în luptă cu Ierusalimul pentru drepturile bisericii sale*, în *Bis. ort. rom.*, LII (1934), nr. 11—12, p. 721—725.

Iorga, N., *Între Antim și Mitrofan, mitropoliții Țării Românești*, în *Bis. ort. rom.*, LIII (1935), nr. 1—2, p. 1—5, și nr. 3—4, p. 113—117.

Iorga, N., *Despre uciderea mitropolitului Antim*, în *Bis. ort. rom.*, LIII (1935), nr. 5—6, p. 225.

Iorga, N., *Despre Antim Ivireanul*, în *Bis. ort. rom.*, LV (1937), nr. 11—12, p. 609—623.

Iorgulescu, B., *Omortrea mitropolitul Antim Ivireanul*, în *Literatură și artă*, IV (1899), p. 772—775.

Ivan, Iorgu D., *Nulitatea actului de caterisire a mitropolitului Antim Ivireanul*, în *Mitropolia Ardealului*, XII (1967), nr. 1—3, p. 147—179.

Izvoranu, Stelian, *Antim Ivireanul sfătuitoare și îndrumător pentru preoți și duhovnici*, în *Bis. ort. rom.*, LXXXIV (1966), nr. 9—10, p. 971—981.

Marcu, Grigore, *Prezența ardeleană a mitropolitului Antim Ivireanul*, în *Mitropolia Ardealului*, XI (1966), nr. 9—10, p. 565—573.

Mănuță, M., *Mitropolitul Antim Ivireanul*, în *Mitropolia Moldovei*, XLIII (1967), nr. 3—4, p. 300—306.

Molin, Virgil, *Antim Ivireanul editor și tipograf la Râmnic*, în *Mitropolia Olteniei*, XVIII (1966), nr. 9—10, p. 825—834.

Molin, Virgil, *Unde a învățat Antim Ivireanul meșteșugul de „tiparnic”*, în *Glasul bisericii*, XXV (1966), nr. 9—10, p. 839—844.

Nanu, Ion, *Un monument istoric de artă religioasă, ctitoria lui Antim*, în *Bis. ort. rom.*, LXXIX (1961), nr. 3—4, p. 223—318.

Nedelescu, Emil, *Contribuția lui Antim Ivireanul la restaurarea și înfrumusețarea sfintelor locașuri din Eparhia Râmnicului și Nouului Severin*, în *Mitropolia Olteniei*, XVIII (1966), nr. 9—10, p. 820—824.

Păcurariu, Mircea, *Importanța mitropolitului Antim Ivireanul pentru biserică și cultura românească*, în *Mitropolia Banatului*, XVI (1966), nr. 7—9, p. 493—515.

Picot, Émile, *Notice biographique et bibliographique sur l'imprimeur Antîm d'Ivir, métropolitain de Valachie*, în *Nouveaux Mélanges Orientaux. Mémoires: textes et traductions publiés par les professeurs de l'École spéciale des langues orientales vivantes, à l'occasion du VII-e Congrès international des orientalistes réuni à Vienne (septembre 1886)*. Paris, 1886, p. 513—560.

Pinescu, V., *250 de ani de la moartea lui Antim Ivireanul. Artă literară în „Didahii”*, în *Cronica*, I (1966), nr. 30, p. 2 și 7.

Popescu, Mihail-Gabriel, *Mitropolitul Ungrovlahiei Antim Ivireanul, cîrmuitor bisericesc și propovăduitor al „Evangheliei”*, în *Studii teologice*, XX (1969), nr. 1—2, p. 3—97.

Popescu, Teodor M., *Antim Ivireanul, apostol și mucenic al dreptei credințe*, în *Bis. ort. rom.*, LXXIV (1956), nr. 8—9, p. 853—863.

Potra, George, *Cîteva știri noi și precizări în legătură cu mîndstirea Antim*, în *Bis. ort. rom.*, LXXXI (1963), nr. 3—4, p. 347—375.

Rămureanu, Ioan, *Antim Ivireanul luptător pentru ortodoxie*, în *Bis. ort. rom.*, LXXIV (1956), nr. 8—9, p. 831—853.

Ruffini, Mario, *Il metropolita Valacco Antim Ivireanul*, în *Oikoumenikon*, 1966, vol. III, p. 357—398.

Sacerdoțeanu, A., *Antim Ivireanul arhivist, bibliotecar și topograf*, în *Glasul bisericii*, XXII (1963), nr. 9—10, p. 883—886 și XXIII (1964), nr. 3—4, p. 862—890.

Sacerdoțeanu, A., *„Capete de poruncă” de Antim Ivireanul*, în *Glasul bisericii*, XXV (1966), nr. 9—10, p. 831—838.

Sacerdoțeanu, A., *Un autograf al lui Antim Ivireanul*, în *Bis. ort. rom.*, LXXXIV (1966), nr. 9—10, p. 982—986.

Sacerdoțeanu, A., *Sigiliile mitropolitului Antim Ivireanul*, în *Mitropolia Olteniei*, XVIII (1966), nr. 9—10, p. 838—841.

Săvoiu, Em. Em., *„Capetele de poruncă” ale mitropolitului Antim Ivireanul*, în *Renașterea*, XXII (1944), nr. 10, p. 533—541.

Săvoiu, Em. Em., *„Capetele de poruncă” ale lui Antim Ivireanul*, în *Bis. ort. rom.*, LXXXIV (1966), nr. 9—10, p. 997—1006.

Simonescu, Dan, *Cărți arabe tipărite de români în secolul al XVIII-lea (1701—1747)*, în *Bis. ort. rom.*, LXXXII (1964), nr. 5—6, p. 524—561.

Simonescu, Dan, *Antim Ivireanul scriitorul*, în *Analele Academiei R. S. România*, C (1966), p. 663—675.

Simonescu, Dan, *Impression de livres arabes et karamanlis en Valachie et en Moldavie en XVIII-e siècle*, în *Studia et acta orientalia*, nr. V-VI (1967), p. 49—75.

Simonescu, Dan și Emil Muracadé, *Țipăr românesc pentru arabi în secolul XVIII*, în *Cercetări literare*, III (1939), p. 1–32.

Șerbănescu, N., *Antim Ivireanul tipograf*, în *Bis. ort. rom.*, LXXIV (1956), nr. 8–9, p. 690–766.

Șerbănescu, N., *Mitropolitul Antim Ivireanul*, în *Mitropolia Olteniei*, XVIII (1966), nr. 9–10, p. 771–811.

Șerbănescu, N., *Documente din timpul păstoriei mitropolitului Antim Ivireanul la Râmnic*, în *Mitropolia Olteniei*, XVIII (1966), nr. 9–10, p. 845–851.

Ștrempel, Gabriel, *Un cronograf ilustrat atribuit mitropolitului Antim Ivireanul*, în *Romanoslavica*, XIII (1966), p. 309–353.

Ștrempel, Gabriel, *Antim Ivireanul. La 250 de ani de la moartea sa*, în *Analele Academiei R. S. România*, C (1966), p. 677–688.

Ștrempel, Gabriel, *Antim Ivireanul*, în *Revista bibliotecilor*, XIX (1966), nr. 9, p. 560–561.

Vlad, Sofron, *Mitropolitul Antim Ivireanul*, în *Mitropolia Ardealului*, XII (1967), nr. 1–3, p. 43–81.

Voinescu, D., *Biserica Antim*, în *Boabe de grâu*, IV (1933), nr. 9, p. 539–549.

CUPRINS

<i>Introducere</i>	V
<i>Notă asupra ediției</i>	LXI
DIDAHII	1
Aceasta o am zis cînd m-am făcut mitropolit	3
Luna lui avgust, 6. Cazanie la Preobrajenia Domnului	9
Cazanie la Adormirea preasfintei Născătoarei de	
Dumnezeu	16
La Dumineca Vameșului, cuvînt de învățătură	22
Cuvînt de învățătură la Stretenia Domnului nostru	
Iisus Hristos	29
Cuvînt de învățătură la Dumineca Lăsatului de	
brînză	34
Cazanie la Vovedenie Bogorodițe, noemvrie 21.	41
Luna lui dechemvrie, 6. Cazanie la Sfîntul Nicolae.	47
Luna lui iunie, 29 de zile. Cazanie la sfinții apostoli	
Petru și Pavel	56
Cuvînt de învățătură la Bogoiavlenie	64
Cuvînt de învățătură la Preobrajenia Domnului nostru	
Iisus Hristos	74
Cuvînt de învățătură la sfinții și întocma cu apostolii	
împăraț Costandin și Elena	83
Cuvînt de învățătură la Dumineca Florilor	89
Cuvînt de învățătură la Dumineca Lăsatului sec de	
brînză	97
Cuvînt de învățătură la Dumineca Florilor	105
Cuvînt de învățătură la sfinții și întocma cu apostolii	
împăraț Costandin și Elena	113
Cuvînt de învățătură la Nașterea Domnului nostru Iisus	
Hristos	119
Cuvînt de învățătură la Obrezania lui Hristos	126
Cuvînt de învățătură la Adormirea preasfintei stăpînei	
noastre Născătoarei de Dumnezeu și pururea	
Fecioarei Maria	129
Învățătură la sfîntul părintele nostru Nicolae	133

Predoslovie la cuvîntul de învățătură în Dumineca Florilor	139
Cuvînt de învățătură și de umilință în Dumineca Florilor	140
Cuvînt de învățătură la Preobrazenia Domnului nostru Iisus Hristos	149
Cuvînt de învățătură la octomvrie 26, în ziua sfîntului și marelui mucenic Dimitrie, izvorîtorului de mir asupra cutremurului	156
Învățătură la noemvrie 8, în ziua Săborului sfîntilor îngeri.	164
Cuvînt de învățătură în 26 a lunii lui octomvrie, asupra cutremurului și a marelui mucenic Dimitrie izvorîtorului de mir.....	174
Cuvînt de învățătură în Dumineca Florilor.....	183
Cuvînt de învățătură asupra omului mort.....	188
Învățătură cînd să face parastas.....	192
Cuvînt de învățătură în 25 a lunii dechemvrie, la nașterea Domnului nostru Iisus Hristos	194
Cuvînt de învățătură la Dumineca Florilor.....	202
Învățătură asupra pocăinții.....	211
Cuvînt de învățătură la pogrebania omului prestăvit..	221
Cuvînt de învățătură iară la prestevirea omului.....	224
Scrisoarea la leat 7220, în luna ghenarie, în 13 zile....	226
Duminecă la februarie 3 zile, răspunsul ce am dat a doa oară	232
Începătură și învățătură pentru ispovedanie.....	234
CHIPURILE VECHIULUI ȘI NOULUI TESTAMENT....	239
AȘEZĂMÎNTUL MĂNĂSTIRII ANTIM.....	323
ÎNVĂȚĂTURĂ PENTRU TAINA POCĂINȚII	347
Pentru pocăință în scurt și învățătură de folos	349
Pentru pocăință. Ce lucru iaste și cu ce mijloc să cîștigă și cum să să facă partea cea dentii.....	351
Pentru ispovedanie.....	354
Pentru facerea canonisirei.....	356
A dooa parte. În ce chip să cade să fie duhovnicul și cum să ispoveduiască și să îndreptéze pre oameni..	357
Ce să cade a întreba duhovnicul pre cel ce să ispoveduiască și cum să înceapă	357

ÎNVĂȚĂTURĂ BISERICESCĂ	363
Scara aceștii cârticele.....	367
Rugăciunea care au învățat pre apostoli Domnul nostru Iisus Hristos „Tatăl nostru carele ești în ceriuri”	368
Mărturisirea credinței, carea să împarte în 12 alcă- turi	369
Cele șapte taini ale sfintei beserici	372
Ce putere și ce dar au aceste șapte taini.....	372
Pentru taina dumnezeeshii Liturghii.....	373
Pentru rânduiala preoției.....	373
Pentru taina ispovedaniei sau a pocăinței.....	374
Pentru taina nunții cei pre lege.....	374
Pentru taina maslului.....	374
Noao porunci mari ale besericii.....	375
Zéce porunci ale lui Dumnezeu, de la a 2 Lége, cap. 5..	376
Șapte daruri ale Duhului Sfint, carele sint. Isaia, cap. 11, stih 2	376
Trei fapte bune ale blagosloviei. 1 Cor<intheni>, cap. 13, stih 13	376
Patru bunătăți ale sufletului.....	377
Patru bunătăți ale trupului.....	377
Șapte păcate de moarte.....	377
Șapte faceri de bine împotriva acestora.....	377
Cele 12 roduri ale milosteniei, după cum scrie la Mathei, cap 15.	377
Alte învățături trebuincioase.....	378
Pricinile pentru care fieștece preot are voe să slujească în noria altuia.....	380
CAPETE DE PORUNCĂ.....	385
Mijlocirile cu carele pot să rămie diețile temeinice și nestrămutate	391
Mijlocirile cu care pot să rămie foițele zéstrilor temei- nice și nestrămutate.....	393
PREFEȚE, DEDICAȚII, POSTFEȚE.....	395
Postfața „Evangheliei” greco-române, tipărită la București, în anul 1693.....	397
Dedicația „Psaltirei” românești, tipărită la București, în anul 1694.....	398
Dedicație la cartea lui Ioan Cariofil, „Manual despre cîteva nedumeriri”, tipărită la Snagov, în anul 1697	399
Prefața „Gramaticii” slavonești, tipărită la Snagov, în anul 1697	402

Dedicația din cartea lui Sevastos Chimenitul, „Eortologhion”, tipărită în grecește la Snagov, în anul 1701	404
Dedicația din „Noul Testament”, tipărit la București, în anul 1703.....	406
Prefață la „Viețile paralele” de Plutarh, tipărite în grecește la București, în anul 1704.....	408
Dedicația din „Ceaslovul” tradus de Antim și tipărit la Tîrgoviște, în anul 1715.....	409
Dedicația manuscrisă a lui Antim de pe exemplarele „Evangeliei” georgiene, tipărită la Tiflis, în anul 1709.....	411
<i>Note</i>	415
<i>Glosar</i>	457
<i>Bibliografie</i>	463

Lector : ELISABETA BRÂNCUȘ
Tehnoredactor : POMPILIU STATNAI

Apărut 1972. Hârtie tipar A. de 63 g/m². Format 600×900/16. Coli ed. 35,32. Coli tipar 33,75. A. nr. 3902/1971. C.Z. pentru bibliotecile mari și mici 859-0.

Tiparul executat sub comanda
nr. 1481 la
Întreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918”,
str. Grigore Alexandrescu nr. 89-97,
București,
Republica Socialistă România.

